Antoaneta Olteanu

CALENDARELE POPORULUI ROMÂN

Colecţia cărţilor de referinţă

© Editura Paideia, 2000

Toate drepturile pentru prezenta versiune în limba română sunt rezervate.
Nici o parte din prezentul text nu poate fi reprodusă
fără acordul scris al Editurii PAIDIEIA

Editura Paideia
Str. Bucur nr. 18, sector 4
75104 Bucureşti, România
tel.: (00401) 330.80.06; 330.16.78
fax: (00401) 330.16.77

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
OLTEANU, ANTOANETA
Calendarele poporului român / Antoaneta Olteanu.
Bucureşti : Paideia, 2001
744 p. : 23,5 cm.
Bibliogr.
ISBN 973-8064-94-5

398.3(498)

Antoaneta Olteanu

CALENDARELE POPORULUI ROMÂN

Calendarul sărbătorilor cu dată fixă
Calendarul sărbătorilor mobile
Calendarul anotimpurilor
Calendarul săptămânal
Calendarul zilelor şi al nopţilor
Calendarul lunar

cuprinde şi

Vieţile sfinţilor ortodocşi
357 de gravuri ale sfinţilor
283 de imagini de arhivă

PAIDEIA

Calendarul popular măsoară însăşi bătaia inimii noastre, un sunet vechi, puternic, colosal, ca un strigăt de dragoste smuls din mii de piepturi, adunat de-a lungul a mii de ani din crezurile şi graiurile toate.

Radu Anton Roman

Vezi, lunile le zicea aşa după cum erau;
oamenii se uitau la vreme şi le zicea aşa.
Calendar n-a fost mereu;
mergea aşa, după datină

Cuvânt înainte

Calendarul popular reprezintă o încercare de a aduna la un loc tot ceea ce constituie coordonata temporală a vieţii ţărăneşti, acel *când* ce caracterizează întregul complex de practici magico-rituale ce însoţeşte modul de a vedea lumea al omului vechilor societăţi tradiţionale. Interesant este însă că, deşi, la prima vedere, o astfel întreprindere aminteşte de un fel de arheologie spirituală, putem întâlni şi în zilele noastre numeroase elemente, reminiscenţe mai mult sau mai puţin disparate ale vechilor ontologii. Ţăranii spuneau: „Calendaru-i aşa, să fie lucru cu rost, că nu poţi merge la întâmplare. Calendaru e rânduiala vremii, să ştii când să faci un lucru. Fără calendar unu ar face într-un fel, unu în alt fel" (Bernea, 1997, p. 196). La fel, se întrebau retoric: „Fără calendar ce ne-am face? Că doar acolo spune cum sunt zilele şi cum trebuie să le trecem. Calendarul este o împărţeală a timpului; e adevărat, da el vine de ne rostuieşte timpul, că nici ceasu, nici ziua nu samănă între ele; e un ceas bun şi un ceas rău, e zi bună şi e zi sacă. Calendaru ne-nvaţă să le deosebim şi cum să ne purtăm cugetu şi fapta după timp. Calendaru ne rostuieşte lucru şi viaţa" (Bernea, 1997, p. 194).

Într-adevăr, în calitate de sistem de gândire în jurul căruia se aşează întreaga arhitectură a mentalului tradiţional, calendarul popular se dovedeşte a fi mai profund decât ar putea părea la prima vedere. Nu este numai o ordonare a timpului, o limitare a momentelor sacre în înşiruirea cotidiană a zilelor profane, o ţinere în evidenţă a curgerii timpului. Rostuind lucrul şi viaţa, calendarul este într-adevăr acea ştiinţă a vieţii, rânduială a vremii, a şti când să faci sau când să nu faci un lucru. În felul acesta, anticipând principiul recomandărilor şi interdicţiilor, ne situăm în plin cadru magic, pentru că într-adevăr această filozofie a vieţii este chiar magia, depozitara cunoştinţelor, cea care, în cazul cunoaşterii legilor ei, a cadrelor de manifestare a acţiunilor specifice, putea garanta oamenilor acel acces la putere de care aveau nevoie. Dacă în general existenţa umană era guvernată de destinul implacabil, care nu putea fi nicicum influenţat, prin intermediul magiei calendarului popular omul putea fi, în plan mic, un demiurg, un stăpân al unei părţi importante a destinului său. Recunoscând şi depunând jurământul de credinţă în faţa divinităţilor zilei, oricine putea descoperi în acestea un aliat indispensabil în procesul trasării cu fermitate a jaloanelor propriei existenţe. Recoltele bune puteau fi anticipate, asigurate, sporul animalelor, al păsărilor, al albinelor ş.a. putea fi păstrat sau augmentat dacă erau speculate momentele faste, despre care calendarul oferea indicaţii suficiente; starea fizică şi psihică a omului însuşi depindea de respectarea unor interdicţii sau de dobândirea, în zilele aferente, a instrumentarului terapeutic, apotropaic, propiţiator.

Era firesc ca atenţia cercetătorilor culturii populare să fi fost atrasă de acest fenomen complex, numit calendar popular. Sărbători mai mici sau mai mari, însă unite prin aceeaşi unitate de idei, prin poziţia şi rolul concret al fiecăreia dintre ele constituiau tot atâtea jaloane pe care agricultorul, păstorul, apicultorul, viticultorul etc. putea şi trebuia să le urmărească, pentru a-şi acorda forţele la energiile cosmice, în vederea obţinerii unor recolte pe măsură.

Simion Florea Marian, şi de această dată deschizător de drumuri, a surprins într-un articol programatic, încă din 1877, specificul calendarului popular, caracterizat printr-o bogăţie de informaţie foarte diferită. Iată ce spunea tânărul (pe atunci) cercetător: „Românul de la ţară, care n-a ajuns încă până la acel grad de cultură, ca să poată ceti şi şti din cărţi astronomice, de pe termometre, barometre şi din calendare schimbarea timpului, se mulţumeşte cu experienţa şi cu ceea ce a moştenit de la strămunii săi, carii l-au învăţat a cunoaşte când e vreme bună şi când rea, şi cum are să se poarte ca să nimerească mai bine cu semănăturile sale, să n-aibă nici o scădere într-însele şi ori în care întreprindere să nu fie munca în zadar.

Românului ţăran nu-i trebuie cărţi astronomice, nici barometre, nici termometre, nici calendare tipărite. El e singur astronom şi calendarist. Vremea l-a învăţat a observa şi a întipări bine în minte semnele de căpetenie prin cari se poate cunoaşte dintr-o zi în alta ce fel de vreme are să fie, bună sau rea? ploioasă sau secetoasă?

Aceste semne însă nu le păstrează el numai pentru sine, ci, precum le-a moştenit de la părinţii şi strămunii săi, aşa le împărtăşeşte şi explică el şi copiilor săi şi, astfel, din tată în fiu, din moşi în nepoţi şi strănepoţi se păstrează această ştiinţă, care, cu tot dreptul putem zice că de foarte multe ori întrece pe cea a calendariştilor şi a astronomilor învăţaţi.

Paserile şi insectele, animalele şi reptilele, plantele şi mineralele, soarele, luna şi stelele, precum şi multe alte semne de pe cer şi de pe pământ, pe cari le observa el mai în fiecare zi de peste an, sunt pentru dânsul cele mai bune, mai sigure şi mai acurate barometre.

Pe când cei învăţaţi se ostenesc şi scriu în calendare cu vreo câteva săptămâni sau chiar luni întregi înainte de anul nou, ca să le tipărească şi apoi să le împărţească publicului cetitor spre orientare în anul venitor, românul ne-nvăţat îşi caută de trebile sale, aşteptând până în ziua cea de pe urmă a anului vechi. Abia atunce, în momântul cel de pe urmă, îşi aduce şi el aminte că trebuie să-şi facă calendar, ca să ştie cum va fi anul următor, bun ori rău?... roditor ori neroditor?...

Atâta-i trebuie lui. Mai mult nimic.

De sărbători nu se prea interesează. Acestea sunt pentru dânsul un lucru secundar. El ştie pe de-a rostul toate sărbătorile lunare sau fixe de peste an, care după care urmează şi câte zile sunt de la o sărbătoare până la cealaltă. Ce se atinge de sărbătorile numite anuale sau mutabile, încă nu se prea îngrijeşte, ştiind prea bine că, mergând la biserică, preotul o să le spuie poporului adunat, şi iată că şi cu aceste e în curat.

Pentru dânsul acela e calendarul adevărat, care i spune cu acurateţea schimbarea timpului, când va ploua şi când va fi vremea bună... Aşa un calendar însă nime nu i-l poate face mai bine şi mai nimerit, de cum şi-l face el singur“ (*Calendarul poporal. Credinţe, datine şi moravuri romane,* „Familia“, an XIII, nr. 41, 1877, pp. 481-482).

S.Fl. Marian a pătruns foarte bine spiritul popular, care se descurca foarte bine cu cunoştinţele tradiţionale, mare parte izvorâte din experienţă, şi nu avea nevoie de constructe ştiinţifice, artificiale, mult prea rigide pentru propriile trebuinţe. Deoarece elementul central era starea vremii, care putea influenţa hotărâtor viaţa ţăranului, este de înţeles de ce acesta acorda o mare atenţie sistemului de prevestire a timpului, de citire a semnelor timpului. Pentru a se exemplifica atât infailibilitatea cunoştinţelor populare, cât şi nesiguranţa modelelor ştiinţifice, este citată frecvent anecdota

următoare: „Doi prieteni din copilărie merseseră pe la şcoli în străinătate şi învăţaseră carte până la brâu, adică se făcuseră burdufuri de carte. După ce isprăviră de învăţat, se întorceau acasă cu gând să procopsească pe toată lumea. Unul era cetitor de stele şi altul doctor. Dar fiindcă erau cam perpeliţi, sfat făcură ei şi se hotărâră să nu meargă drept în mijlocul cetăţii, ci să înceapă a procopsi mai întâi pe mărginaşi, de la cari să capete câte ceva, cu care să se mai înţolească şi ei. Aşa hotărâră, aşa şi făcură.

Traseră la casa unui mărginaş. Acolo găsiră numai pe femeia casei. Bărbatul ei era la câmp, să adune nişte coceni de porumb pentru nutreţul vitelor. Ei cerură să-i găzduiască. Între acestea, cum era şi cam în de seară, iată că soseşte şi omul femeii de la câmp. Îi spuseră şiretenia.

Omul primi să-i găzduiască şi, fiindcă auzise că sunt nişte procopsiţi, le aşternu în casă tot ce avu mai bun pentru culcare, iar el se culcă pe prispă, afară, înfăşurat în ghebă şi în cojocul lui.

Până a nu se culca, femeia casei găti procopsiţilor nişte jumări din câteva ouă, le dete niţel lapte şi niţel untişor, iar pentru bărbatu-său făcu o mămăligă d-alea înfricoşatele şi i-o puse dinainte, cu un cenac de fasole, fiindcă era în post. Mâncă omul cu poftă, fiindcă era flămând, şi trase o donicioară de apă, de-i trosneau urechile.

În vremea aceasta procopsiţii ieşiră pe afară. Astronomul, uitându-se pe cer, zise:

– Ce frumoasă vreme o să avem mâine!

Doctorul îl asculta cu ochii bleojdiţi, apoi zise şi el:

– Vezi pe omul acesta? Până mâine n-o să mai fie între cei vii. Are să crape. Văzutu-l-ai tu ce a mâncat şi cum a mâncat?

Apoi intrară în casă ca să se culce.

Până a nu adormi ei, intră şi ţăranul şi zise:

– Nevastă, ia hai să adunăm ale trăncănăi de pe afară, să le dăm pe lângă casă, că mie mi se pare că la noapte o să ningă!

Procopsiţii, când auziră, se înfundară de râs, însă tăcură.

Se culcară cu toţii şi adormiră. Peste noapte, cam pe când încep a cânta cocoşii de ziuă, ţăranul intră în casă şi scoală pe nevastă să facă focul în sobă.

Doctorul îi zise tovarăşului său:

– Aceste sunt semne că nu-i este bine! Aiurează deştept. Mai aşteaptă niţel şi vei vedea că are să crape!

În vremea aceasta ţăranul ieşi afară şi se întoarse cu o crosnă bună de lemne. Până să încarce braţul de lemne, până să vie în casă, ninsoarea îl abise, căci ningea ca în mijlocul iernii.

Când îl văzură procopsiţii plin de ninsoare, o mâlciră.

Ţăranul făcu focul şi se puse să se încălzească; femeia se sculase şi luase furca. Ea lucra şi el îi spunea snoave pe lângă foc. Nici că avea de gând să crape.

După ce se lumină de ziuă şi văzură că neaua este mare şi ţăranul cu voie bună, procopsiţii îl întrebară:

– Cum se poate, îi zise doctorul, că n-ai nici pe dracul, după ce aseară ai mâncat un cenac de fasole, o mămăligă întreagă şi ai băut o doniţă de apă?

– Iaca bine, răspunse ţăranul, muncesc toată ziua şi seara vin flămând; totdeauna mănânc aşa. M-am obişnuit cu felul ăsta de mâncare şi mi-e bine, sunt sănătos, mulţumesc lui Dumnezeu!

– Asta, bine, – îi zise astrononul, dar de unde ai ştiut tu că are să ningă astă noapte?

– Iată, când mă întorceam de la câmp, am văzut o scroafă care aduna paie şi le ducea la culcuşul ei. Acesta este cel mai nemincinos semn de ninsoare!

– Aide, mă, încolo, zise astronomul către doctor şi atingându-l cu cotul; aci nu e treabă, că nu plătim cât o ceapă degerată, unde şi porcii sunt astronomi!" (P. Ispirescu, *Poveştile uncheaşului sfătos*, 1907, pp. 313-316).

Aşa cum spuneam, deşi făcea parte dintr-un sistem vast de credinţe, măsurarea, împărţirea timpului în sărbători, prevestirea lui ş.a. trebuia să se oglindească firesc în numeroase întreprinderi ale cercetătorilor mentalităţii tradiţionale. Aşa cum s-a întâmplat şi în privinţa altor specii ale culturii populare, interesul, deşi existent, s-a manifestat sporadic, numărul culegerilor şi al cercetărilor consacrate acestei teme fiind extrem de limitat. Prezentăm în rândurile de mai jos, în ordine cronologică, principalele studii şi articole care au avut un impact deosebit în demararea şi consolidarea preocupărilor specialiştilor pentru variatele forme de manifestare ale calendarul popular: Pavel Vasici, *Serbătorile şi serbările populare*, „Telegraful român", 1853; G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credinţe, datini şi moravuri ale poporului român*, Bucureşti, 1874; Petre Ispirescu, *Obiceiuri şi datini la sărbători, după lunile anului, din ianuarie până în decembrie, în mahalaua Tirchileştilor din Bucureşti şi în alte părţi*, 1875 (rămas în manuscris); Simeon Mangiuca, *Călindariu iulian, gregorian şi poporal român pe anul 1882*, Oraviţa-Braşov, 1881; Athanasie Marian Marienescu, *Cultul păgân şi creştin,* 1884; Silvestru Moldovan, *Povestea lui Ignat*, „Tribuna", an II, nr. 35, 1885; Radu Marinescu, *Hagiografia poporului*, „Şezătoarea", an II, nr. 8, 1894; Ioan Teodorescu-Broşteni, *În supri Sfeti Vasile (Vergelul)*, „Şezătoarea", an III, nr. 11-12, 1894; Ion Pop-Reteganul, *Datini, credinţi, obiceiuri, descîntece, bocete din Ardeal, în versuri şi proză*; *Obiceiuri la sărbători, din Ardeal, în proză şi versuri*; *Obiceiuri de Crăciuni şi colinde din Ardeal,* 1889-1892 (rămase în manuscris); Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, I, *Cârnilegile*, 1898; II, *Păresimile*, 1899; III, *Cincizecimea*, 1901; Nicolae Sulică, *Din datinile de Crăciun ale poporului nostru*, „Gazeta de Transilvania", an LXIII, 24 decembrie 1900; Elena Niculiţă-Voronca, *Datinile şi credinţele poporului român, adunate şi aşezate în ordine mitologică*, Cernăuţi, 1903; Şt. Şt. Tuţescu, *O parte din sfinţii poporului*, Craiova, 1908; C. Rădulescu-Codin, D. Mihalache, *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credinţele şi unele tradiţii legate de ele. Culegere de prin părţile Muscelului*, Bucureşti, 1909; Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la români*, Bucureşti, 1910; Al. Moisei, *Obiceiuri din postul Crăciunului*, „Ion Creangă", an VI, nr. 7, 1913; Al. Moisei, *Turte şi colaci. Tăierea porcului. Sfinţirea mesei la Ajunul Crăciunului. Umblarea cu icoana*, „Ion Creangă", an VI, nr. 12, 1913; Al. Moisei, *Naşterea Domnului. Colinde. Umblarea cu pluguşorul. Cu sămănatu*, „Ion Creangă", an VII, nr. 5, 1914; Tudor Pamfile, *Sărbătorile de toamnă şi postul Crăciunului*, Bucureşti, 1914; Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul. Studiu etnografic*, Bucureşti, 1914; Artur Gorovei, *Credinţi şi superstiţii ale poporului român,* Bucureşti, 1915; Tudor Pamfile, *Văzduhul. După credinţele poporului român,* Bucureşti, 1916; Nichita P. Smochină, *Din obiceiurile românilor de peste Nistru. Duminica Mare*, „Calendarul Ligii culturale", Bucureşti, 1924; Nichita P. Smochină, *Anul Nou la moldovenii de peste*

Nistru, „Ramuri. Drum drept“, Craiova, an XIX, nr. 1, 1925; Nichita P. Smochină, *Crăciunul la moldovenii de peste Nistru*, „Societatea de mâine“, Cluj, an II, nr. 51-52, 1925; Alexandru Lambrior, *Obiceiuri din deosebite timpuri ale anului*, „Făt-Frumos“, Suceava, an I, nr. 5, 1926; I. A. Candrea, *Calendarul babelor,* în rev. „Adevărul literar şi artistic“, an IV, nr. 129, 1923 (apărut şi în vol. *Iarba fiarelor. Studii de folclor*, Bucureşti, 1928), Traian Gherman, *Meteorologia populară. Observări, credinţe, obiceiuri*, Blaj, 1928 ş.a.

Un rol extrem de important pentru clarificarea unor probleme numeroase ridicate de sărbătorile populare româneşti l-au avut chestionarele lui B.P. Hasdeu, Nicolae Densuşianu şi în primul rând cel al lui Th.D. Speranţia.

B.P. Hasdeu, concepând un plan de largă cuprindere a problemelor de etnografie şi folclor, lansează cele două chestionare, cel juridic, din 1877, şi cel lingvistic, din 1884. Primul era orientat asupra aspectelor economice şi sociale ale satului tradiţional, asupra obiceiurilor din ciclul familial şi gospodăresc; cel de-al doilea pune accent pe mitologia populară şi pe ciclul calendaristic. Răspunsurile au sosit în 1885 şi formează nouăsprezece volume de format mare, în total 17.000 de pagini, cuprinzând materiale din 773 de sate ale Vechiului Regat şi ale Transilvaniei sudice.

Nicolae Densuşianu a lansat două chestionare cu acelaşi nume, *Cestionariu despre tradiţiunile istorice şi anticităţile ţerilor locuite de români*, partea I, 1893, partea a II-a, 1895. Evidenţiind specificul culturii populare, foarte bogate, chiar dacă a pierdut multe din componentele sale principale, el acordă o mare atenţie sărbătorilor populare: „Sub numele simplu al unor divinităţi şi sărbători poporale, pe cari noi în mare parte azi nu le mai înţelegem, de asemenea în toate formele uzurilor religioase ale ţăranilor români zace partea cea mai veche şi mai însemnată din istoria poporului român“ (partea a II-a, Iaşi, p. 40). Răspunsurile, în număr de 1156, provenind din 930 de localităţi, sunt cuprinse în şaptesprezece volume de format mare, cuprinzând peste 15.000 de pagini.

În sfârşit, ultimul mare chestionar şi cel mai semnificativ pentru tema abordată de noi este cel al lui Th. D. Speranţia, intitulat *Chestionarul de sărbători păgâneşti*, chestionar ce a fost lansat în 1905. Răspunsurile, în număr de 1344 (din tot atâtea localităţi), au venit în anii 1906-1907. Ele sunt grupate în opt volume de format mare, însumând 5678 pagini.

Ceea ce frapează de la prima vedere a complexului intitulat *calendar popular* este bogăţia de informaţie, de material, care vizează un număr extrem de mare de zile ale anului. În aceste condiţii, impresia pe care o avem, şi pe care au avut-o numeroşi cercetători ai calendarului popular, este aceea de refugiu într-un spaţiu, considerat sacru, fuga din realitate, care nu poate să aibă o consistenţă prea mare, din cauza numeroaselor interdicţii ce trebuia să fie strict respectate aproape în fiecare zi a săptămânii.

Ţăranii spuneau: „Vezi, lunile le zicea aşa după cum erau; oamenii se uitau la vreme şi le zicea aşa. Calendar n-a fost mereu; mergea aşa, după datină“ (Bernea, 1997, p. 179). Ce înseamnă acest lucru? Calendar n-a fost mereu – adică nu exista o însumare *completă* a tuturor datinilor respectate în fiecare zi a săptămânii. Problema este că nu era vorba de o singură datină, ci de mai multe, de suprapunerea mai multor moduri de viaţă, influenţate în principal profesional. Exista, ca formă

coerentă, reprezentând o sistematizare exigentă a realității, *calendarul bisericesc* – însumarea lunară şi, în ultimă instanţă, anuală, a vieţii sfinţilor prăznuiţi de Biserica ortodoxă –, el fiind canavaua pe care s-a ţesut această reţea complexă. Subliniem: nu putem vorbi de un singur calendar popular, ci de o multitudine de calendare specializate, în funcţie de profesia care avea nevoie de el, de apartenenţa la sacralitatea Bisericii oficiale sau neoficiale, de ciclul lunar sau selenar în care se făcea calculul, de ciclurile cosmice (zile ale săptămânii, anotimpuri) ş.a. Din însumarea tuturor acestor calendare putem realiza un calendar popular, dar care este heteroclit. Este de fapt un model abstract, care nu are decât parţial corespondent în realitate. Făcând doar o trecere în revistă sumară, putem aminti doar câteva din începuturile de an, fiecare fiind reprezentativ pentru un tip de calendar, ale căror reminiscenţe mai pot fi întâlnite în credinţele populare româneşti: Anul Nou dacic – 1 noiembrie (cf. I. Ghinoiu; vezi şi celţi un moment asemănător, păstrat prin celebra sărbătoare Halloween, Ziua tuturor sfinţilor); Anul Nou roman – 1 martie; Anul Nou biblic – 1 septembrie; Anul Nou oficial – 1 ianuarie; Anul Nou viticol – 2 februarie; Anul Nou agrar – 9 martie; Anul Nou pastoral – 23 aprilie ş.a.

De ce preferăm să facem acest lucru? Din mai multe motive: pe de parte, fragmentele de calendare populare cunoscute au promovat deja acest model compozit, în care avem alături sărbători agricole, pastorale etc., şi aceasta dintr-un motiv simplu: prestanţa, greutatea zilei şi a sfântului respectiv era invocată de structuri diferite, care aveau nevoie de ea pentru a-şi consolida poziţia. Mai mult, chiar structurile precreştine se caracterizau prin aceeaşi construcţie polivalentă, întrucât sacralitatea sărbătorii respective atingea în egală măsură diferite domenii de activitate umană. Pe de altă parte, trebuie să menţionăm că nu toate ocupaţiile au depins în egală măsură de un calendar fix, complet, coerent, astfel încât multe dintre ele oferă lacunar informaţii asupra sărbătorilor şi zilelor consacrate. De aceea, şi din raţiuni de economie, prezentarea la un loc, sub auspiciile aceleiaşi date, a unor sărbători diferite, nu poate să fie decât benefică, ea oferind o imagine de ansamblu grăitoare asupra sistemului mentalităţii populare, care, împărţind cosmosul în domenii precizate, a ordonat activitatea umană în funcţie de marile cicluri temporale după o logică anume.

O serie de distincţii trebuie însă făcute. Bogatul sistem al sărbătorilor populare trebuie scindat în câteva subsisteme, care se guvernează fiecare după nevoi specifice. Există, în primul rând, aşa-numitul *calendar fix*, adică al sărbătorilor de peste an care au dată fixă. El reprezintă, în ultimă instanţă, comentarea şi însuşirea calendarelor civil şi bisericesc, care au suferit modificările necesare după modul specific de a privi lucrurile al ţăranului: „Noi sărbătorile le ţinem, pentru că şi ele pe noi ne ţin. Noi ne rugăm pentru sănătatea noastră şi a copiilor noştri; pentru noroc, să n-avem pagubă în vite şi la gospodărie, şi ne sunt de ajutor, dacă le ţinem şi le cinstim. Dar dacă n-am face aceasta, ar fi rău de noi. Pe cât mergem la biserică şi aprindem lumânări, postim, ne rugăm, pe atât ne merge mai bine şi Dumnezeu cu sfinţii ne păzesc şi ne ajută. Noi trebuie să ne rugăm la sfinţi şi la zilele cele mari, ca ele apoi să se roage pentru noi lui Dumnezeu“ (Niculiţă-Voronca, I, p. 190).

Acesta poate fi considerat calendarul patronilor, al sfinţilor şi al sfintelor, care au fiecare în sarcină un domeniu vital pentru existenţa ţăranilor. Astfel, divinităţi agricole erau considerate sfinţii Gheorghe, Trif, Gherman, Ilie, Vartolomei, Elisei, Precup,

Ana-Foca, Mucenicii; patroni ai crescătorilor de animale erau Filipii, Sfinţii Petru, Andrei, Dumitru, Ignat; patroni ai bolilor erau Haralambie, Antonie, Tănase, Marina, Varvara, Sava, ai hoţilor – Sf. Mina, ai cizmarilor – Sf. Spiridon, ai fetelor: Sf. Vinerea Mare – Parascheva, Dragobetele, Dochia, Ciurica ş.a.

În strânsă legătură cu acesta se află *calendarul mobil*, sau *calendarul paralel*, care, în paralel cu sărbătorile cu dată fixă, constituie o structură cu care se întrepătrunde. Spre deosebire de primul tip de calendar, care acoperă, cu excepţia unor zile, (marcate însă de sacralitate, redusă, e adevărat, în calendarul bisericesc) întreg parcursul anului, într-o reţea complicată de sărbători aflate în interdependenţă, calendarul mobil activează cu deosebire pe o jumătate a anului, având ca punct fix de plecare sărbătoarea Crăciunului. Ca şi precedentul, are în principal un substrat creştin, la care se adaugă, în număr mare, sărbători şi practici magice care nu au deloc de-a face cu creştinismul. Spre deosebire de calendarul, numit convenţional *fix* (deoarece sărbătoarea este legată de o anumită dată din an), care are ca unitate de măsură *ziua*, ea însăşi identificată cu sărbătoarea (în cazuri izolate putem întâlni unităţi mai mari, de tipul celor trei zile, care cuprind, anunţă sau succed sărbătorii propriu-zise), calendarul mobil operează cu *săptămâni*, în interiorul cărora individualizează anumite zile cu particularităţi deosebite (eventual, care au o repetiţie săptămânală; cf. prima, a doua, a treia ş.a. *marţi, joi, vineri, sâmbătă* după Paşti, după Rusalii). O dovadă în acest sens o constituie numărătoarea săptămânilor, ca unic instrument de coordonare a calendarului, la care se adaugă, în numeroase cazuri, o individualizare a săptămânii şi prin *nume* (Săptămâna Vârstată, Săptămâna Mare, Albă, Săptămâna Neagră etc.). Evident, în cadrul săptămânii respective sărbătorile sunt tot fixe, fiind alocate unor zile anume, ce capătă o semnificaţie deosebită în conjunctura sacrului sărbătoresc. Principalele momente ale acestui calendar sunt Lăsatul de Sec al Postului Mare, Paştele şi Rusaliile, ale căror date de celebrare depind invariabil unele de altele, ele însele formând nuclee pentru alte sărbători minore. Datele cu adevărat semnificative sunt, în primul rând, Paştele, şi apoi Rusaliile, care dezvoltă un ciclu amplu de reprezentări legate de posturile care le preced, de ajunurile lor sau chiar de zilele ce urmează sărbătorii propriu-zise. Contrastând puternic cu postul Crăciunului, cu dată fixă (14 noiembrie), al cărui lăsat de sec nu este caracterizat printr-un ceremonial extrem de sofisticat, anunţarea pregătirilor pentru sărbătoarea Paştelui – cel de-al doilea pol fundamental al calendarului creştin şi, într-o mare măsură, al calendarului ţărănesc –, semnificată de pragul postului, Lăsatul de Sec, este deosebit de fastuoasă. Prin gradaţia treptată, săptămânală, către un post sever, este acoperită ritual o mare parte a anului prin intermediul unei reţele de practici şi credinţe deosebit de variate. Sacralitatea pragurilor lăsărilor de sec gradate este de fiecare dată speculată şi folosită în favoarea ţăranului, fie că este vorba de viaţa agricolă, pastorală, apicolă ş.a. Iată cum prezintă Simion Florea Marian această gradare a sacralizării zilelor de peste an, cu denumirile lor specifice: „Românul numeşte *câşlegi* toate zilele cele de frupt de peste an. Răstimpul dintre postul Crăciunului sau de la Crăciun şi până în Postul Mare sau ajunul Patruzecimei se numeşte *câşlegile de iarnă*, spre deosebire de celelalte câşlegi de peste an.

Săptămânile dintre aceste câşlegi, în cari se mănâncă de frupt, sau, după cum zic ardelenii, *de dulce*, miercurea şi vinerea, se numesc *harti*.

Săptămâna dinaintea Postului Mare se cheamă *Săptămâna Albă*, şi această numire vine de acolo, pentru că într-această săptămână românii îndătinează a mânca numai frupt alb, precum lapte, brânză, ouă, nu însă şi carne.

Săptămâna dinaintea celei Albe se numeşte *Cârneleagă*, pentru că în această săptămână miercurea şi vinerea se posteşte, adică nu se mănâncă carne. Carnea e legată, oprită de legea creştinească.

Zilele înainte de intrarea într-un post sau în ajunul unui post se numesc *lăsat de sec*“ (*Calendarul poporal. Credinţe, datine şi moravuri romane,* „Familia“, an XIII, nr. 44, 1877, p. 518).

Dacă în calendarul fix lunile anului erau considerate unităţi maximale cu o structură definitivă, în aşa-numitul *calendar al anotimpurilor* întâlnim aceeaşi structură trinitară specifică mentalităţii populare: ciclurile de trei luni, anotimpurile, erau şi ele în interdependenţă unele cu altele, aflate în deplină simetrie, care, dacă era cunoscută, nu putea să fie decât benefică pentru ţăran. Calendarul anotimpurilor are o structură radical diferită de a celor precedente. Pe de o parte, el nu conţine în principal recomandări de înfăptuire sau de evitare a anumitor acţiuni, care se pot derula tocmai pe fondul sacralităţii momentului în discuţie, foarte extins; de partea cealaltă, referindu-se la anotimpuri ca entităţi mari, ce însumează zile ale săptămânii, luni ale anului, era de prisos să fie preluate unele sau altele dintre credinţele sau obiceiurile ce pot fi descoperite la capitolele respective. Astfel că acest timp de calendar este consacrat cu precădere unui singur domeniu al calendarului popular, şi anume previziunilor meteorologice: „Vremea se prevesteşte tot la trei luni. Dacă plouă sau ninge în ianuarie, peste trei luni plouă iar. Dacă este secetă şi ger, peste trei luni va fi la fel“ (Bocşe, p. 266). Astfel de practici de citire a cerului, a vremii, se desfăşurau, după cum am văzut, şi în zile bine precizate ale calendarului popular. Multe însă nu sunt fixate în anumite zile. Avem de-a face cu un al doilea tip de calendar mobil, şi anume *calendarul mobil al fenomenelor meteorologice*, care pot fi tâlcuite, asemenea vechilor gromovnice, iar interpretările pot fi folosite cu succes în domeniile principale de activitate a ţăranului. De asemenea, prescripţiile se referă şi la alte momente semnificative ale fiecărui anotimp, mai bine spus, la clipele semnificative ale începutului de anotimp (apariţia primelor păsări călătoare, interpretarea primului tunet, a primului orăcăit al broaştelor ş.a.m.d.), care puteau oferi informaţii importante asupra anotimpurilor-perechi („lunile de iarnă merg una cu cele de vară“, spuneau ţăranii, şi, de asemenea, că „vremea se prevesteşte tot la trei luni“): „Lunile de iarnă merg una cu cele de vară, adecă cum va fi timpul iarna, aşa va fi şi vara în lunile corespunzătoare. Dacă sunt iarna furtuni cu vânt, va fi vara grindină multă. Dacă va fi ger, va fi vara pe timpul acela cald. Dacă e iarna iarnă, e şi vara vară“ (Niculiţă-Voronca, II, p. 215).

Un alt model, e adevărat, de mai mici dimensiuni, de calendar popular propus este cel *săptămânal*, în care, indiferent de data din calendarul oficial, civil sau bisericesc, fiecare zi a săptămânii înregistrează o sumă de credinţe şi practici magice care îi asigură o anumită independenţă faţă de primul, acţionând în paralel cu cele de mai sus. Îl putem numi săptămânal, deoarece săptămâna este unitatea temporală maximală, este ciclul calendaristic cel mai scurt, a cărui unitate de măsură este, evident, tot ziua. Dar nu ziua identificată cu o dată, cu o sărbătoare, cu un sfânt anume, ci ziua prin excelenţă, arhetipul tuturor zilelor de luni, de marţi etc. din săptămână, care, însumate,

scoteau în evidenţă caracterele specifice ale periodicităţii săptămânale. S-a observat de timpuriu că „nu toate zilele sunt la fel. Vezi, o săptămână are şapte zile, da nu samănă una cu alta. Luni e de-un fel, şi e bună pentru când începi o lucrare. Şi marţi e altfel, şi nu-i bună la drum, nu ţi se împlineşte. Tot aşa vinerea, asta e cea mai de samă după duminică, că Sf. Vineri e mai de samă între altele. Sâmbăta e a morţilor, că de ce e sfârşitul săptămânii?“ (Bernea, 1997, p. 182).

Pe lângă semnificaţiile specifice care puteau fi atribuite unor zile ale săptămânii (în principal, marţi, joi, vineri şi sâmbătă) în funcţie de sărbători ale calendarului fix sau mobil, credinţele populare înregistrează un mare număr de reprezentări legate de zilele săptămânii, independent de valenţele lor calendaristice. Astfel, zilele săptămânii sunt prin tradiţie faste sau nefaste, zile ale morţilor şi ale viilor (sau, mai bine zis, ale vieţii), de post sau de dulce, pot avea sau nu patroni specifici, pot, la rândul lor, patrona anumite ocupaţii (să nu uităm că majoritatea au fost „sanctificate“) etc.

Această mare aglomerare de sărbători, sau, mai bine zis, în acest caz, de interdicţii referitoare la fiecare zi a săptămânii a fost sesizată şi de ţărani, care, îngroziţi de perspectiva prelungirii la infinit a timpului sacru, au instituit coordonate precise ale fiecărei sărbători: unele se ţineau ziua întreagă, altele mai multe zile, în timp ce marea majoritate, respectate cu precădere de femei (calendarul babelor!), puteau fi onorate numai prin câteva momente de sacralitate (realizarea, în primele ore ale zilei, a unor acte magice, cu care se identifica sărbătoarea propriu-zisă). Dacă însă unele femei preferau să aducă un omagiu zilei respective pe toată durata ei, cu siguranţă că erau catalogate drept leneşe, care profitau de această aglomerare calendaristică pentru a nu face nimic. Există numeroase cântecele satirice care caracterizează extrem de plastic *săptămâna femeilor leneşe:*

„Din părinţi am apucat:
Lunea, marţea n-am lucrat;
Miercurea-i împărătească,
Toată lumea s-o slăvească;
Joi: joile sunt legate
Şi mă tem să fac păcate;
Vineri: e Vinerea Mare,
Aş lucra, și-i sărbătoare;
Da sâmbătă, de-a tuna, de-a fulgera,
Eu din pat nu m-oi scula!
Duminică, de-a lucra popa,
Voi lucra şi eu“
(Niculiţă-Voronca, I, p. 191).

Sau:

„Luni îi Lunei,
Marţi îi Macovei,
Miercurile-mi sunt legate,
Joi nu lucru niciodată.
Vinerile-s Sfinte Vineri,

Tot zile cu post şi ţineri,
Sâmbăta se face pomană-n sat,
Să nu mă duc, ar fi păcat"
(„Şezătoarea", an III, 1894, p. 201).

Dacă vom reuni la un loc toate reprezentările consacrate astrului nopţii, în mod asemănător putem vorbi de reminiscenţele *calendarului lunar*, care cuprinde în principal doi centri de dialog – luna nouă şi luna plină. Accentul este pus de această dată pe fazele lunii şi, implicit, pe zilele în care pot fi observate aceste faze. Prin tradiţie, luna a fost considerată un astru mai puţin fast, dar mai bine reprezentat în ceea ce priveşte practicile magice benefice sau malefice, apotropaice sau de propiţiere.

Sinonimă cu începutul, *luna nouă, crai nou* este considerată o perioadă fastă, a potenţelor. De aceea erau recomandate numeroase practici magice prin care se putea influenţa concret bunăstarea individului în clipa în care luna era văzută pentru prima dată. Acţiuni recomandate erau semănatul florilor, postul ritual, performarea practicilor magice. Acţiuni interzise: semănatul, răsăditul legumelor, al pomilor (deoarece proliferau florile, şi nu roadele), punerea cloştii, nunţile, mutatul. *Luna plină*, în schimb, este asociată, în plan simbolic, împlinirilor de orice fel. Acum oamenilor totul trebuie să le meargă în plin. De aceea printre acţiunile recomandate se număra semănatul legumelor ce se dezvoltă în subsol, care trebuie astfel să se „împlinească", să ajungă la maturitatea dorită.

Dacă însumăm toate aceste reprezentări, avem imaginea unui calendar popular unic, foarte bogat, dar excesiv de restrictiv. Aproape fiecare zi a anului trebuia să fie venerată cu stricteţe, oamenii temându-se de urmările serioase pe care le putea avea impietatea. Ajunşi aici trebuie să facem o precizare: aşa cum am mai amintit, prescripţiile (fie că era vorba de recomandări sau de tabuuri) nu se adresau în egală măsură tuturor membrilor comunităţii. În cea mai mare parte ele cunoşteau o diferenţiere sexuală, pe categorii de vârstă sau ocupaţii, pe regiuni, pe segmente temporale etc., şi numai adunarea lor la un loc face posibile confuzii de tipul celor surprinse de satirele populare, în care era sancţionată abundenţa sărbătorilor şi a prescripţiilor alocate zilelor săptămânii, astfel încât nimeni nu mai putea să muncească deloc. Erau astfel doar sărbători ale femeilor sau ale meseriaşilor, mai rar ale întregii colectivităţi; în alte cazuri restricţiile se limitau la o parte a zilei (doar după amiaza, ca la Drăgaică, de exemplu), sau la momentul-cheie, care era înfăptuirea actului magic central: nu se lucra nimic la Ignat până nu se vedea sânge (i.e. până nu erau tăiaţi porcii cei negri); la jumătatea Postului Mare, în Miercurea-Numărătoarea Ouălor erau interzise activităţile înainte de se efectua numărarea magică a ouălor adunate de gospodină pînă acel moment; odată actul magic consumat, ziua se elibera de povara sacralităţii, a numinosului, permiţând orice fel de activitate. Pe de altă parte, în multe cazuri vedem că, deşi erau cu stricteţe interzise multe din activităţile specifice, ele continuau să se desfăşoare, atunci când participanţii acţionau în registru magic (obţinerea unor instrumente magice sau chiar performarea unor ritualuri).

Prin coerenţa sa, calendarul, sau, mai bine spus, calendarele populare ofereau modele de comportament mitico-magic esenţiale, răspunsuri pentru numeroase dintre dilemele în care se afla individul, care în acest fel era bine ancorat într-o realitate altminteri ostilă. Lipsit de excese şi redundanţe, calendarul popular era un însoţitor indispensabil al ţăranului, o grilă de comportament cotidian suprapusă cu precizie peste modelele consacrate ale patronilor zilei.

Ediţia de faţă a calendarului popular poate fi caracterizată din mai multe puncte de vedere ca inedită:

- în primul rând, am încercat să prezentăm cât mai complet toate zilele – majoritatea sărbători populare – din calendarul fix, cel mai cunoscut, sărbători mari sau mici, oferind în felul acesta o imagine cât mai cuprinzătoare a acestui fenomen specific, pe care îl reprezintă calendarul popular;
- am inclus, pe lângă acest tip de calendar, care ocupă, evident, partea centrală a lucrării de faţă, şi micro-calendarele prezentate în rândurile de mai sus – calendarul sărbătorilor mobile, calendarul anotimpurilor, calendarul zilelor săptămânii, calendarul lunar –, deoarece, doar însumate, toate aceste structuri pot oferi o imagine corectă, de ansamblu, asupra sistemului de împărţire a timpului, asupra credinţelor referitoare la timp şi vreme ale ţăranului român;
- el utilizează în mare măsură chestionarele specifice, consacrate celebrării diferitelor praznice populare. Am acordat o atenţie mai mare chestionarului difuzat de Th. D. Speranţia, prea puţin folosit (materialele cuprinse în chestionarele lui Hasdeu şi N. Densuşianu pot fi regăsite sintetic în excelentele tipologii întocmite de I. Muşlea, Ov. Bârlea şi A. Fochi), dar care este consacrat tocmai problemei abordate de noi. Deşi incomplet (nu oferă informaţii decât din Regat; de asemenea, sunt avute în vedere în principal sărbătorile cu dată fixă, care pot fi considerate păgâne – şi nu Boboteaza, Paştele, Sf. Gheorghe, Rusaliile, Crăciunul ş.a.), este reprezentativ pentru o arie foarte largă. Extrem de interesante, răspunsurile din colţuri mai mult sau mai puţin apropiate ale ţării sunt deosebit de utile, completându-se unul pe celălalt, permiţând astfel cercetătorului să contureze o hartă cât mai completă a practicilor şi obiceiurilor specifice fiecărei zile importante, prezentate într-un bogat ansamblu de credinţe. De foarte multe ori această prezentare coerentă a făcut posibilă o interpretare mai clară a unor astfel de tradiţii, care, altminteri, transmiţându-se fragmentar, făcea practic imposibilă descifrarea lor;
- am inclus în calendarul popular şi prezentarea, cât mai completă (cât ne-au permis-o materialele de profil, pe care cu greu am reuşit să le descoperim), a vieţilor sfinţilor celebraţi de Biserica ortodoxă în ziua respectivă. Fără a încărca prea mult volumul de informaţie, am considerat necesară sublinierea, prin selecţia textelor, a asemănărilor sau a deosebirilor dintre cele două tipuri de mitologii, cea populară şi cea creştină, pentru a vedea care a fost elementul cult, livresc, care a putut influenţa în vreun fel fondul popular, cuprins în numeroasele credinţe, tradiţii şi obiceiuri cu care sunt exemplificate zilele;
- am încercat să realizăm şi o variantă actualizată, şi anume a sărbătorilor noi care se păstrează încă în satele româneşti. Din păcate, în urma solicitărilor adresate Centrelor Judeţene de Cultură Populară nu am primit decât două răspunsuri, de la Constanţa, din partea domnului Costin Antonescu şi a doamnei Crina Popescu, şi de la Mehedinţi, din partea domnului Isidor Chicet, cărora le mulţumesc şi pe această cale. Informaţiile trimise au fost incluse în Calendar, la zilele aferente;
- uriaşul material etnologic cuprins în aceste calendare este sistematizat în câteva domenii de maximă importanţă, oferind o prezentare gradată a

sărbătorescului. Pe lângă tradiţii şi obiceiuri, care furnizează sintetic datele cele mai cunoscute, mai bine conservate ale sărbătorii, sunt oferite numeroase practici magice, care subliniază participarea activă a oamenilor la sacrul zilei, încercând să se apere (practicile apotropaice), să folosească în favoarea lor energiile pozitive ale sfinţilor-patroni sau ale momentului respectiv (practici de propiţiere), să afle viitorul, destinul lor sau al recoltelor (practici oraculare), să afle starea vremii (practici de magie meteorologică), să obţină cele mai bune rezultate în domeniul de activitate (sfaturile pentru agricultor, apicultori, viticultori ş.a.) şi, în sfârşit, să intervină activ în timpul sacru (practicile terapeutice, de magie sau vrăjitorie);

- în sfârşit, calendarul mai conţine, la începutul fiecărui articol, o sinteză succintă a tradiţiilor şi obiceiurilor populare, pentru care am încercat să găsim explicaţii cât mai complete.

Aş vrea să mulţumesc pe această cale tuturor prietenilor care au susţinut această întreprindere temerară; mulţumiri deosebite adresez colectivului răbdător de la Secţia de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române. Nu pot să nu mulţumesc, de asemenea, celor care, aflaţi în posesia unor arhive preţioase, mi-au oferit ilustraţia necesară (nu în ultimul rând - din Arhiva Institutului de Etnografie şi Folclor).

Subliniind că este un punct de plecare, la care se mai pot adăuga multe informaţii necesare, sperăm că acest calendar (aceste calendare) va (vor) constitui o lectură plăcută şi utilă nu numai pentru specialişti, deschizând astfel o perspectivă *magică* asupra fiecărei zile, care este astfel sacralizată.

Antoaneta Olteanu

Calendarul sărbătorilor cu dată fixă

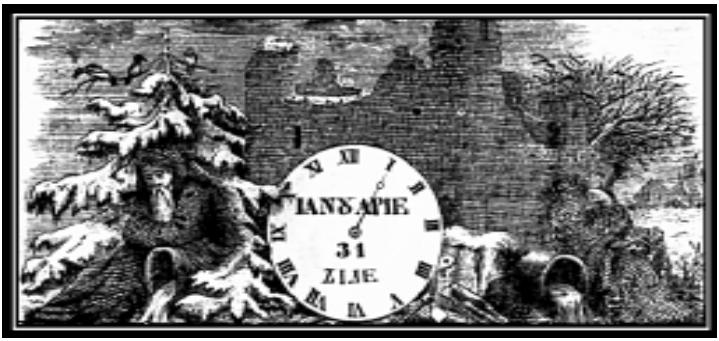

ianuarie

Dumnezeu la începutul anului e tânăr şi la sfârşit e bătrân. De aceea se cheamă „anul nou“, pentru că atunci Dumnezeu întinereşte, se face un tânăr aşa de frumos! Tot astfel şi Sf. Pavel, învăţătorul oamenilor; şi acesta la începutul anului e tânăr şi până la sfârşit e bătrân.

Niculiţă-Voronca, I, p. 38

Denumire populară:
– genarie, ghenarie, ghenare, călindariu, cărindariu, cărindar (începutul colindelor), gerariu (*Cărindari/ Cu gheţile mari*).

Sfaturi generale: Începeţi să deregeţi gardurile, cercetaţi des prin pivniţă poamele, zarzavaturile; aerisaţi pe la amiazi grajdurile, daţi sare la vite (Mangiuca, 1882, p. 8). ❖ De-ai schimbat servitorii, griji cum te arăţi faţă de cei noi. Nu fi nici prea aspru, dar nici prea blând. – „Stăpânul scump îşi învaţă sluga hoaţă“. Cară gunoi, că locurile altcum sărăcesc şi nu-ţi răsplătesc munca. Drege uneltele de economie, căci acum având timp, poţi să stai lângă măiestru, ca să-ţi facă un lucru de treabă. Vitelor dă nutreţul învrâstat, că-l mănâncă şi mistuie mai bine. Numără săptămânile până la Sân-George şi vezi cum stai. Curăţeşte pomii de muşchi, coajă bătrână, crengi uscate şi, pe timp umed, de iască. Unge ranele cu o amestecătură de balegă, pământ cleios şi păr de bou tăiat mărunt. Adună neaua cu lopata grămezi în jurul pomilor. Astfel umpli pământul de umezeală şi faci pomii să întârzie cu înflorirea, prin ce-i scapi de brumă. Din pivniţă depărtează legumele putrede (CS, 1918, p. 74). ❖ Să se îngrijească bine de grajduri, ca să nu răcească vitele când sunt geruri mari, să se dea vitelor nutreţ mai bun, se curăţă vitele mai spre seară, când nu este frigul mare (CRP, 1944, p. 6).

Prevestire de timp: Dacă luna lui ianuarie este cu moină, apoi primăvara va fi friguroasă, iar vara călduroasă (Mangiuca, 1882, p. 8). ❖ Dacă nu e ger şi zăpadă în ianuariu şi înaintea lui ianuariu, apoi atunci va fi în martiu şi apriliu (Mangiuca, 1882,

p. 8). ❖ Multă ploaie în ianuariu este stricăcioasă sămănăturilor şi prevesteşte o vară ploioasă; multă ceaţă în ianuarie – primăvară ploioasă (Mangiuca, 1882, p. 8). ❖ Dacă pământul este neacoperit şi dacă suflă vânturi calde, apoi se umplu cimitirele (Mangiuca, 1882, p. 8). ❖ Dacă în ianuariu începe iarba a creşte, atunci creşte rău peste tot anul (Mangiuca, 1883, p. 8). ❖ Dacă ianuarie e moale, atunci greul vine în februarie. ❖ Ianuarie cu moină, primăvară friguroasă, vară călduroasă (CS, 1918, p. 4). ❖ Ianuarie cald nu e semn de an mănos (CS, 1918, p. 4). ❖ Ianuarie uscat şi geros aduce Faur cu nea (CS, 1918, p. 4). ❖ Negura din ianuarie aduce Faur umed (CD, 1918, p. 4). ❖ Când se trag norii spre miazăzi, urmează frig; când spre miazănoapte – căldură (CS, 1918, p. 4). ❖ Dacă-n ianuarie e frig, va fi cald în iulie („Ion Creangă", an V, nr. 4, 1912, p. 117). ❖ Dacă picură de la streşini, adică este vreme moale şi se topeşte zăpada în săptămâna dintâi, după Anul Nou, atunci vara poamele vor fi viermănoase. Dacă sunt sloiuri mari la straşini, vor fi mulţi şi mari cucuruzii peste an (Bocşe, p. 265). ❖ Dacă în ianuarie e ger bun, atunci va fi vară secetoasă şi călduroasă, iar dacă în luna aceasta va fi vremea domoală, vara va fi ploioasă (Gherman-4, p. 126). ❖ Dacă primele douăsprezece zile din an sunt seci, cu ger, celelalte douăsprezece zile cu omăt, atunci vara vor fi tot câte douăsprezece zile de secetă şi douăsprezece zile ploioase (Bocşe, p. 265). ❖ În prima săptămână a anului, când se aşează vremările, nu e bine să speli haine şi să le fierbi, sau să coci pâine în cuptor (Bocşe, p. 269).

1 ianuarie

Sf. Vasile; Sân-Vasii; Anul Nou; Crăciunul mic, fratele Crăciunului
Tăierea împrejur cea după trup a Domnului; Sf. Vasile cel Mare

Sărbătoare prin excelenţă laică, zilei de 1 ianuarie i-au fost căutate rădăcini creştine, care s-o ancoreze în marea sărbătoare a Crăciunului. Astfel, mai era numită Crăciunul Mic *sau* Fratele Crăciunului*, deci o sărbătoare de mai mică importanţă comparativ cu Crăciunul. Faptul intră însă în contradicţie cu marele număr de practici magice şi rituale ce se săvârşeau în această zi. Prezenţa Sfântului Vasile este şi ea explicată diferit, în lumina mitologiei populare: Vasile este chiar numele de botez al lui Iisus Hristos; alteori este un chefliu nevinovat, întâiul urător şi petrecăreţ, cel care a instituit tradiţia sărbătorii care-i poartă numele.*
Prima zi a anului este considerată un moment deosebit de propice desfăşurării practicilor magice de orice natură. Pe de o parte, reprezintă un moment de cumpănă („cumpăna dintre ani"), care, în funcţie de buna cunoaştere a tradiţiei mitologice, poate fi îndreptată în sensul dorit, în timp ce, de cealaltă parte, este o zi fastă prin excelenţă, este prima *zi a anului, a unui nou interval de timp, tipar în care pot fi forjate evenimentele viitoare.*
În acest sens trebuie înţelese toate practicile de propiţiere, prin care oamenii încearcă să-şi stabilească singuri un destin fast în intervalul următor, atât pentru ei, cât şi pentru gospodărie (animale, recolte, starea vremii ş.a.). Nu numai oamenii dispuneau atunci de aceste puteri deosebite prin care influenţau destinul: toate obiectele din gospodărie, plante variate puteau de asemenea să ofere un sprijin nepreţuit oamenilor în aflarea sau influenţarea viitorului. Integrându-se în perioada mai largă a sărbătorilor de iarnă, începută la Crăciun, obiceiurile care aveau drept scop colindatul reveneau la domeniul fundamental al vieţii ţăranului: muncile agricole, fertilitatea câmpului, viitoarele roade bogate. Semănatul, Pluguşorul, Plugul cel mare, Vasilca *sunt cele mai importante tipuri de texte magice ce se rostesc în această zi, având o puternică valoare auguralǎ colectivă: erau adresate individual, unui gospodar anume, dar acelaşi conţinut se referea şi se repeta pentru toţi agricultorii din sat. În aceeaşi categorie a manifestărilor augurale bazate pe principiile „magiei primei zile" a anului se încadrează colindele ce vizează bunăstarea, fizică şi materială a individului:* Sorcova*, colindele Sf. Vasile se adresează celor apropiaţi, cunoscuţilor, urându-le acestora în principal sănătate şi putere de muncă.*

Viaţa sfântului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cesareei din Capadocia. Într-acea vreme trăia în Pont, ce se afla în Capadocia, un dascăl prea învăţat şi făcător de bine, Vasile. Drept măritor al lui Dumnezeu şi plin de osârdie, el avea pe Emilia soţie, întru toate cele bune asemănătoare lui. Cinci copii împodobiră traiul lor: patru fii şi o fiică, Petru, Vasile, Grigore, Navcratie şi Macrina se numeau ei.

Purceşi din părinţi bine credincioşi şi crescuţi în teama lui Dumnezeu, toţi aceşti copii ai lui Vasile şi-ai Emiliei ajunseră în locuri de mare cinste, cum se arată: Petru, episcop al Sevastiei, Grigore, episcop al Nissiei, Navcratie, pustnic şi mare făcător de minuni, iar Macrina a fost şi ea sfinţită pe temeiul faptelor ei bune.

Sf. Vasile cel Mare

Dar mai presus de toţi fu lăsat de Dumnezeu să se arate Vasile, cel de-al doilea fiu al lui Vasile şi-al Emiliei.

La cele dintâi învăţături a avut dascăl şi povăţuitor chiar pe tatăl său. El l-a îndrumat nu numai în toată învăţătura, dar şi în căile credinţei.

Dară după cum albina osteneşte, culegând mierea din totul felul de flori, asemenea şi Vasile, după ce s-a îndestulat cu învăţăturile date lui de către tatăl său, a năzuit să purceadă mai departe. Şi-aşa a mers în cetatea Cezareei din Capadocia, ca să prindă şi învăţăturile ce se primeau acolo, unde învăţase şi Sfântul Grigorie, cuvântătorul lui Dumnezeu.

În puţină vreme Vasile ajunsese să se desăvârşească într-atât, încât s-a făcut slăvit şi vestit tuturor celor mari ai cetăţii şi la tot poporul. Atâta doxie şi bună vorbire avea, că toţi îl aveau ca pe-un preot, mai înainte de preoţie. Cinstit, cucernic şi vrednic înaintea tuturor era Vasile… (Lascarov-Moldovanu, pp. 13-14). ❖ Într-una din zile, un evreu prefăcându-se că-i creştin, vrând să ştie şi el de Sfintele Taine, s-a alipit de cei credincioşi şi a intrat în biserică. Arhiereul săvârşea sfânta slujbă.

Privind spre altar, evreul a văzut, cu adevărat, un prunc în mâinile sfântului Vasile, pe care el îl sfărâma, întru săvârşirea Sfintei Taine a Împărtăşaniei, deşi arhiereul ţinea în mâinile sale numai pâinea şi vinul.

Împărtăşindu-se credincioşii din mâinile sfântului, a venit şi evreul – şi i-a dat şi lui arhiereul – ca şi celorlalţi creştini – o părticică din sfintele daruri. Evreul a luat-o în mâini şi a văzut că-i carne cu adevărat. După aceea, apropiindu-se de pahar, a văzut că în el se află sânge.

Păstrând împărtăşania, evreul s-a dus, cuprins de înfricoşare, acasă la el şi a arătat-o nevestei sale, spunându-i despre tot ce văzuse.

A crezut apoi cu adevărat că înfricoşată şi prea înaltă este taina creştinească.

Şi a doua zi a mers la sfântul Vasile – rugându-l să-i dea sfântul Botez.

Mulţumind lui Dumnezeu, Vasile a botezat atunci pe evreu şi toată casa lui (Lascarov-Moldovanu, pp. 21-22).

Tradiţii: După readucerea Anului Nou de la 25 decembrie la 1 ianuarie, a fost numit Crăciunul Mic sau Fratele Crăciunului (Ghinoiu, 1997, p. 54). ❖ Sf. Vasile e mai plăcut lui Dumnezeu, e unul din sfinţii ce au făcut minunile cele mai mari. Sf. Vasile e păzitor de duhuri rele, are mare putere asupra dracilor. Cu rugăciunile lui se scot duhurile necurate din oameni (Muşlea-Bârlea, p. 339). ❖ Pe Domnul Hristos îl cheamă Vasile. Numele Hristos, adică creştin, i-au pus tocmai când era de 30 de ani, când s-a botezat. Domnul Hristos s-a născut de Crăciun, iar la săptămâna, de Sf. Vasile, l-au botezat în legea cea veche şi i-au pus numele „Vasile“ (Niculiţă-Voronca, I, p. 98). ❖ Sf. Vasile e mare beţiv, el stă călare pe poloboc, de ziua lui se fac veselii şi chefuri; de altfel, e tare bun. El s-a rugat de Dumnezeu să-i dea o zi. Acesta i-a dat cea dintâi zi, Anul Nou. Bucuros, Sf. Vasile a luat un clopoţel şi a legat la toartă o crenguţă de busuioc, şi s-a suit la Dumnezeu să ureze. De aceea la Sf. Vasile se urează (Niculiţă-Voronca, II, p. 222). ❖ Sf. Vasile e holtei, atunci se fac petreceri mari. El face pozne mari, dragosti; e împăratul iubirilor. El petrece şi iubeşte, şi joacă şi cântă – le cântă muzici, strică fete, beau, fură…

(Niculiță-Voronca, II, p. 223). ✦ Se spune că Sf. Vasile era om posomorât, închis și, ca să-l facă să râdă, i-a făcut de sărbătoarea lui năluciri d-astea la Anul Nou, ca jienii, ca să-l facă să râdă. Și o râs (Jula-Mănăstireanu, p. 53).

Obiceiuri: Colindul cu Vasilca (Siva): Ţiganii au obiceiul să colinde cu o căpăţână de porc, împodobită cu panglici şi mărgele:

Sus sunt înalte mănăstiri,
Mănăstiri, nalte zidiri;
Iar în ele cine şede?
Şede Maica şi cu Fiul
Şi-mi judecă pe Siva
De ce este aşa grasă,
Aşa grasă şi frumoasă,
Întrebând-o, ispitind-o:
Ce-a băut şi ce-a mâncat
De are trup aşa-ncălat?
Iară Siva răspundea
Şi din gură cuvânta:
– Sus la munte m-am suit,
Jir şi ghindă mi-am păscut;
Jos, mai jos m-am pogorât,
Apă rece mi-am băut,
Apă rece, sloi de gheaţă,
Priitoare la-ngrăşeaţă.
În grădină c-am sărit,
Ceapă verde mi-am păscut,
Două-trei verzi am stricat,
Când românii m-au simţit:
Sar ei cu topoarele,
Ciubotari cu-ntinsorile,
Lăutari cu arcuşele,
Ţigani cu baroasele.
Mă bătură,
Mă-njunghiară,
Mă pârliră,
Mă-mpărţiră.
Luară românii slănina
Şi ţiganii căpăţâna
Şi frumos mi-o-mpodobiră
Cu cercei şi cu mărgele,
Şi-am adus-o la dumneavoastră
Cu bani mari s-o dăruiţi:
Doi-trei galbeni înfloriţi,
C-un colac de grâu curat,
Să-l avem pentru mâncat;
Sub colac vadra de vin,
C-aşa-i legea din bătrâni,
Din bătrâni, din oameni buni.
La mulţi ani cu sănătate,
Că-i mai bună decât toate,
La boieri ca dumneavoastră,
Că sunteţi propteaua noastră
(Gheorgheasa, p. 76).

După terminarea colindatului cu Vasilca, ceata se strânge la o cârciumă, spre a chefui. Apoi se despart, dezgătind căpăţâna şi luându-şi fiecare ce-a pus, iară pe ea o fac un prânz, spre a se face finirea acestui obicei (Muşlea-Bârlea, p. 330). ✦ **Masa moaşei:** În Mehedinţi, seara vin părinţii cu copiii la moaşă, aducând plocon cu azime. Moaşa s-a pregătit din timp cu colaci împodobiţi cu fir de arnici şi monezi înfipte în cocă. Asistată de mamă, moaşa trece prin colac copiii de până la un an, de trei ori, apoi se închină şi-i ridică la grinda casei, urându-le: „Bine-au venit nepoţii! Ca la ziua de azi, la anul şi la mulţi ani! Să crească şi să trăiască, cu norocul să se hrănească!" (Chicet-1, p. 28). ✦ **Semănatul:** Când vin la semănat, zic că seara au umblat cu plugul şi au arat, şi acum trebuie să samene brazdele (Muşlea-Bârlea, p. 325). ✦ În ziua de Anul-Nou, dis-de-dimineaţă, semănătorii te seamănă cu grâu, firitisindu-te:

Să trăiţi,
Să înfloriţi
Ca merii,

Ca perii
Pe la mijlocul verii,
Ca toamna cea bogată,
De toate-ndestulată!
(Niculiţă-Voronca, I, p. 94)

Iau o grapă cu tânjală, leagă la jug o teleancă, se înjugă patru flăcăi, doi îi mână cu biciul, unul cu desagii pe umăr şi cu seminţe în ei de toate cerealele (îndeosebi grâu). Merg pe la case şi seamănă, zicând: „Sănătate noului!“ Omul de gazdă îi răspunde: „Şi la anul cu sănătate!“ (Muşlea-Bârlea, p. 325). ❖ După ce a trecut timpul semănatului, gospodina mătură toată casa şi strânge sămânţa semănată, iar gospodarul, luând-o, se duce cu dânsa ş-o aruncă în ocolul vitelor şi mai cu seamă în târla oilor, anume ca acestea să se înmulţească ca pâinea şi ca băieţii ce au semănat. Oamenii la care vin băieţii cu semănatul cred că peste tot anul le va merge bine şi vor fi onoraţi, şi cu cât mai mulţi băieţi umblă cu semănatul, cu atâta are să fie anul mai mănos. Iar dacă nu le vin băieţi cu semănatul, atunci cred că peste tot anul le va merge rău şi nu vor fi băgaţi în seamă (Marian, 1994, I, p. 117). ❖ Un obicei săvârşit în colectiv, de grupuri mici sau de cetele de feciori, era acela al **dezlegării anului.** Ei dezlegau anul şi rodul, umblând pe uliţe colindând, iar vacarmul pe care-l făcea cu bicele, buciume sau oale avea ca scop înlăturarea forţelor malefice: seceta, tăciunele de grâu, insectele şi animalele dăunătoare recoltei etc. Feciorii dezleagă atunci şi „câşlegile“ (cununiile), descântând:

Slobozim câşlegile
Să măritǎm fetele.
Umblaţi, feciori,
Să vie peţitori
(Bocşe, p. 265).

Cum ţi-a fi musafirul din ziua de Sf. Vasile, bogat ori sărac, aşa vei fi, cu îndestulare ori lipsă, tot anul (Gorovei, 1995, p. 156). ❖ În ziua de Anul Nou să arunci spice prin casă, iar seara să le strângi şi să le arunci şi în ziua de Sf. Ioan; apoi fă un mănunchi din ele şi le pune undeva, căci sunt foarte bune de durere de cap, să te speli (Niculiţă-Voronca, I, p. 101). ❖ Femeile culegeau în ziua de Sf. Andrei, dis-de-dimineaţă, mai multe rămurele din fiecare arbore roditor (mai cu seamă însă din meri, peri şi trandafiri), iar în lipsa acestora din vişini, zarzări sau gutui, şi apoi, legând la un loc câte trei rămurele diferite, destina câte un mănunchi de acestea fiecăruia dintre ai familiei, soţului, copiilor etc. După aceasta puneau toate rămurelele într-un vas cu apă şi la o temperatură potrivită, ca să înmugurească. Rămurelele încetul cu încetul înmugureau, dau foi şi până în ajunul Anului Nou chiar înfloreau. Şi ale cui rămurele înfloreau sau cel puţin înmugureau sau înverzeau, acela era mai norocos. Florile acestor rămurele erau destinate a se pune la sorcovele pe care copiii aveau să le poarte în dimineaţa zilei de 1 ianuarie (Marian, 1994, I, p. 118). ❖ **Sorcova:** În ziua de Anul Nou copiii umblă cu sorcova din casă în casă, şi mai cu seamă pe la cunoscuţi. Sorcova se face îmbrăcând o nuia cu hârtie. Această hârtie se taie în şuviţe şi o margine se crestează cu foarfecele; marginea necrestată se înfăşură pe băţ şi crestăturile hârtiei formează nişte cârlionţi ce împodobesc sorcova. Pe lângă hârtia cu care se înfăşoară nuiaua, se adaugă crăculiţe ce închipuiesc deosebite flori, făcute tot din hârtie. Se mai pune colea şi colea o crăculiţă de merişor. Urarea copiilor este următoarea:

Sorcova,
Vesela,
Să trăiţi,
Să mărgăriţi,
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir
De trandafir,
Peste vară,
Primăvară,
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata,
Tare ca fierul,
Iute ca oţelul,
La anul şi la mulţi ani!

Câteodată copiii, în joacă, iau în deşart numele sorcovei şi zic:

Sorcova,
Morcova,
Dă-mi, jupâne, roşcova.
Dacă nu mi-i da,
Dracul să te ia
(Ispirescu, ff. 2-5).

La Anul Nou umblă pe la cei mai bogaţi cu plocon, spre a le da vin de băut, de asemenea şi pe la cei ce îi cheamă Vasile (Muşlea-Bârlea, p. 334). ✥ În ziua de Anul Nou se bea mult vin, crezându-se că, cât vin vor bea în ziua aceea, atâta sânge vor avea în obraz, în timpul anului (Muşlea-Bârlea, p. 334). ✥ Pentru a creşte cânepa frumos, femeile beau şi joacă fusul şi furca în cârciumă de Sfântul Vasile (sau în ziua de Lăsatul Secului la Postul Mare; în ziua de Spolocanie; la lăsatul secului de brânză): „dacă n-ai cu cine, măcar şi singură să tropăieşti“ (Bot, p. 284). ✥ Cum e omul la Anul Nou, aşa va fi tot anul (Muşlea-Bârlea, p. 335). ✥ Cel mai mare în casă dă bacşiş celui ce strănută în acea zi. Se zice că trage a bine cel ce strănută, casa e norocoasă peste tot anul (Ispirescu, f. 5). ✥ Cine strănută în seara de Sf. Vasile, are noroc tot anul. Cine nu strănută în ziua de Anul Nou, acela nu va ajunge până la anul viitor (Candrea, 1928, p. 171). ✥ În ziua de Sf. Vasile cine va dormi tot anul va dormita (Gorovei, 1995, p. 216). ✥ Dacă coşi în ziua de sfântul Vasile, ai noroc mare. Dacă eşti băiat, te-nsori, dacă eşti fată, te măriţi („Ion Creangă“, an V, nr. 4, 1912, p. 117). ✥ Unele femei fac piftii, ca să fie grase şi frumoase peste an (Ispirescu, f. 7).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Atunci se înnoiesc toate şi de aceea se doreşte ca să fie toate bine. Oamenii se firitisesc, ca să fie cum mai bine peste an, să le dea Dumnezeu sănătate, bucurie, noroc şi spor. În ziua aceea să pui gând bun la toate şi a bine să le meneşti, că rămân aşa. Atunci să te păzeşti să nu te superi, să nu te sfădeşti, să fii vesel şi tot anul aşa vei fi (Niculiţă-Voronca, I, p. 94). ✥ Pentru ca familiei

să-i meargă peste întreg anul lucrurile tot înainte şi să facă spor, poporul nutreşte credinţa şi are datina ca în ziua de Anul Nou fierbe în oală cap de porc şi nicidecum găină, în credinţa că, precum porcul râneşte tot înainte, tot aşa şi lucrurile din casă să-i meargă tot spre spor; iar nu fierbe găină, pentru că, precum găina râşchie tot înapoi, aşa şi familiei unde se mănâncă în ziua de Anul Nou găină îi merg trebile tot înapoi (Pop-Reteganul-1, ff. 43-44). ❖ La Anul Nou, pe demâncate, fiecare om trebuie să ia în mână unealta cu care lucrează în timpul anului şi s-o mânuiască de trei ori. Aşa, plugarul ia sapa, cu care dă de trei ori în pământ, şi furca, cu care ridică de trei ori. De asemenea fac, fiecare în felul său, ciubotarul, croitorul, dulgherul, chetrariul şi morariul, ca semn de bărbăţie şi spor la lucru (Gorovei, 1995, p. 9). ❖ În dimineaţa Anului Nou se pun în halăul vitelor, de unde le adăpăm, bani de aur şi de argint, ca să se curăţească vitele ca aurul şi ca argintul şi să le priască bine peste an (Pop-Reteganul-2, f. 9).

Despre muncile câmpului: Era obiceiul ca primul colac împletit la Anul Nou să se păstreze până primăvara, când se da „trăgătorilor" (boi sau cai), să-l mănânce înainte de a începe arătura. Deosebit de interesant este şi faptul că o variantă mai veche a acestui colac avea formă antropomorfă şi purta numele de *Crăciun* (Ciubotaru, p. 108). ❖ La Anul Nou, locuitorii se duc la grădinile lor, unul cu un topor, altul cu un braţ de paie. Cel dintâi se duce la pom, rostind că vrea să-l taie, cel cu paiele zice să nu-l taie, căci îl va lua în chezăşie că la vara viitoare va face roade multe. Apoi îl leagă cu paie, semn că l-a luat în chezăşie. Aceasta se repetă de trei ori (Muşlea-Bârlea, p. 335).

Oracular: Pentru masă se fac plăcinte cu bilete. Înainte vreme îşi scria fiecare biletele ce voia. De un timp încoace a început a se tipări (...). Aceste bilete se fac sululeţe, se pun în unt ori untură şi se presară în umplutura plăcintei. După ce se coace plăcinta, se taie şi se aduce la masă. În fiecare bucăţică trebuie să se afle câte unul, două sau mai multe bileţele. Cei ce mănâncă îşi găsesc în ele urarea ce-i aduce orânda (Ispirescu, ff. 6-7).

Despre vreme: De Anul Nou se măreşte ziua (Niculiţă-Voronca, I, p. 94). ❖ Cum e ziua de Anul Nou, aşa va fi şi anul: bun sau rău (Muşlea-Bârlea, p. 338). ❖ Dacă la Anul Nou e vreme bună, atunci va fi un an bun; dacă va ploua, va fi vânt în iunie, iar dacă va ninge – se fac bucate (Gherman-4, 1923, p. 118). ❖ De Anul Nou, dacă va fi chidie pe copaci, e anul mănos (Niculiţă-Voronca, I, p. 95). ❖ Dacă în ziua de Anul Nou e ger mare şi pe omăt se văd multe steluţe, e semn că anul ce urmează va fi un an bun şi vor fi multe cununii. Dacă în ziua de Sf. Vasile va fi moale, atunci şi timpul de vară va fi potrivit şi mai ales pentru fân (Marian, 1994, I, p. 112). Alţii zic din contră, că dacă va fi la Anul Nou vremea moale, vremea va fi ploioasă pe vremea fânului (Gherman-4, 1923, p. 119). ❖ Dacă ninge ori e moleşniţă în ziua de Sf. Vasile, va fi îmbelşugat tot anul (Gorovei, 1995, p. 18). ❖ Se crede că dacă în ziua Anului Nou este senin şi ger, oamenii în anul viitor vor fi sănătoşi; dacă însă în acea zi va fi afară moale şi pâclă, apoi că vor urma boale (Gorovei, 1995, p. 210). ❖ În ziua de Anul Nou de se va roşi cerul spre răsărit, va fi an ploios (CRP, 1944, p. 6). ❖ Noaptea de Anul Nou de va fi lină şi senină, an bun prorocește (CRP, 1944, p. 6).

2 ianuarie

Înaintepăznuirea Botezului Domnului;
Sf. Silvestru, Episcopul Romei; Sf. Serghie

Sf. Silvestru

Sf. Silvestru, episcopul Romei. Sfântul Silvestru s-a născut la Roma şi a fost ucenicul lui Chirin prezviterul. Iubitor fiind de străini, pe care îi primea adesea în casa sa, Silvestru a găzduit pe un preot, Timotei, venit la Roma din Antiohia, ca să propovăduiască evanghelia. Petrecând Timotei un an şi jumătate în casa lui Silvestru, multă credinţă i-a trecut, învăţându-l cele bune. Timotei, întorcând la Dumnezeu pe mulţi romani, a fost prins de Tarciniu, eparhul cetăţii, care l-a schingiuit, tăindu-i capul.

Silvestru i-a căutat sfintele lui moaşte şi i le-a îngropat cum se cuvenea. Eparhul, aflând, l-a chemat la sine şi, cerându-i să jertfească idolilor, îl ameninţă cu munci grele.

Silvestru, fără temere, i-a răspuns:

– Sufletul tău chiar în noaptea aceasta se va cere de la tine şi tu nu vei putea să-mi faci ceea ce zici.

Auzind aceasta, eparhul a trimis la temniţă pe Silvestru, iar el s-a dus să ospăteze. Mâncând peşte, i s-a pus un os în gât şi după puţină vreme a murit din aceasta, neputându-i face nimic nici un doftor.

Silvestru a fost scos din temniţă şi, mulţi văzând minunea aceasta, au crezut şi s-au întors la credinţă.

Împlinind vârsta de treizeci de ani, Silvestru a fost hirotonit diacon şi, murind episcopul Miltiade al Romei, s-a suit pe scaun Silvestru, fiind ales de toţi. El a păscut turma lui Hristos ca un apostol, chemând şi îndemnând pe toţi – şi mai ales pe preoţii răzleţiţi de la cele ale bisericii – să se întoarcă la dreptele căi.

El a dat romanilor numiri pentru zilele săptămânii (Lascarov-Moldovanu, pp. 48-49).

În zilele acelea se afla un balaur rău făcător sub muntele Tarpia, pe care se zidise Capitoliul.

Acestui balaur, poporul, ca să-l îmblânzească, îi aducea jertfe, ca unui Dumnezeu.

Necredincioşii au zis lui Silvestru:

– Dacă vrei să te credem, coboară-te în peşteră şi fă, cu puterea Dumnezeului tău, să nu mai iasă balaurul de acolo şi să ne mai facă rău.

Postind, el şi poporul credincios, trei zile şi rugându-se, Sfântul Petru i s-a arătat în vedenie şi i-a spus ce trebuie să facă.

Urmând sfatul, Silvestru s-a dus cu preoţii şi cu credincioşii la gura peşterii, a făcut acolo slujbă şi pe urmă a intrat el singur în peşteră.

Aflând acolo nişte uşi, le-a închis, zicând:

– Să nu vă mai deschideţi până la a doua venire a lui Hristos!...

Uşile s-au închis şi balaurul n-a mai ieşit.

Văzând poporul această minune, mulţi au crezut (Lascarov-Moldovanu, p. 49).

Sf. Serghie. În această zi sfântul Serghie de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, V, p. 43).

3 ianuarie

Îngroparea anului vechi
Sf. Prooroc Maleahi; Sf. Mc. Gordie

În unele regiuni, ziua de 3 ianuarie are o conotaţie aparte, reprezentând încheierea sărbătorilor de iarnă, având ca element central obiceiul îngropării Anului Vechi, *care se delimitează astfel de perioada de graniţă specifică a sărbătorilor de iarnă. Avem astfel două perioade distincte ce trebuie finalizate: pe de o parte, tranşarea conflictului dintre cei doi ani, a căror dispută se finalizează de fiecare dată cu moartea firească a celui mai bătrân (îngroparea Anului Vechi); de cealaltă parte, încheirea perioadei pregătitoare, a perioadei de tranziţie, de două săptămâni, de la Anul Vechi la Anul Nou (care are loc la Bobotează).*

Sf. Prooroc Maleahi. Sfântul prooroc Maleahi din tinereţea sa a avut o viaţă curată şi neprihănită şi a proorocit despre venirea Domnului, despre înfricoşata judecată, despre schimbarea aşezământului şi a legii lui Moise şi despre jertfa cea nouă. Iar numele lui, Maleahi, care se tâlcuieşte *înger*, i s-a dat de tot poporul, pe de o parte, pentru că era de faţă cu foarte bună cuviinţă, ca un înger, iar pe de alta, că păzea îngerească curăţenie şi sfinţenie şi cu îngerii avea prietenie... (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 142).

Sf. Prooroc Maleahi

Sf. Mucenic Gordie. Gordie era din Cesareea Capadociei, ostaş de seamă şi vrednic creştin. Pe vremea lui, împăratul Liciniu al Romei a pornit mare asuprire asupra creştinilor, ridicând mâna şi asupra Bisericii lui Hristos.

Poruncile de prigonire ale împăratului trebuia să fie ascultate, căci într-altfel moartea păştea pe neascultător.

Idoli de toate felurile fură puşi înaintea oamenilor, iar slujitorii împărăteşti stăteau să vadă cine nu li se închină, ca să-i supună apoi la munci şi chinuri.

Averile creştinilor erau jefuite, casele arse, nevestele batjocorite. Temniţele erau pline. Pustietăţile se umpluseră de cei izgoniţi. Tată cu fiu şi fiu cu tată se vrăjmăşeau, pârându-se. Frate asupra fratelui şi slugă asupra stăpânului se ridicau, întru prigoană de moarte.

O noapte de nebunie se pogorâse asupra sufletelor omeneşti.

Sfintele altare şi locaşurile de închinare fuseseră risipite.

Diavolii dănţuiau, îngrozind lumea.

Gordie, văzând acestea, s-a izgonit de bună voie. Lepădând cingătoarea ostăşească şi aruncând de la sine slava lumii, bogăţia şi toate celelalte întru asemănare, Gordie s-a dus în pustie să vieţuiască cu fiarele, precum făceau proorocii de odinioară.

Câştigând de îndrumător pe Duhul Sfânt, el a învăţat multe taine şi alte descoperiri dumnezeieşti.

Văzând viaţa asta şubredă şi trecătoare ca un fum, Gordie înseta foarte tare după veşnica petrecere de sus.

3 ianuarie

Întru aceasta şi-a pus drept ţel să iasă în lupta cea mare în ziua când poporul făcea praznic răsunător diavolului războaielor, zeului Marte.

Venind acea zi, poporul s-a adunat în număr mare la alergările de cai, cum se făcea pe vremea aceea. Nu mai rămăsese nimeni în cetate. Chiar şi unii dintre creştini, cu viaţa uşoară, veniseră la aceste privelişti deşarte. Se afla acolo şi mulţime de tineri şi femei desfrânate.

Atunci Gordie s-a coborât de pe munte şi, plin de vitejie, venind în mijlocul lor, i-a înfruntat cu tărie, dojenindu-i (...). Atunci glasuri de toate felurile s-au ridicat: credincioşii băteau din palme, bucurându-se, iar necredincioşii cu mare putere cereau pentru el moartea.

Împăratul se afla şi el de faţă şi, văzând tulburarea, a poruncit să i se aducă pe cutezător, să vadă cine e şi ce vrea (...). Văzând împăratul că nu poate să-l răpună prin ameninţarea chinurilor şi a morţii, a crezut că se poate folosi de vicleşug, ademenindu-l cu făgăduieli spre a-l întoarce de la credinţă.

Aşa face diavolul: pe cei slabi îi îngrozeşte, pe cei tari îi slăbeşte (...). El stătea ca o piatră în mijlocul mării, care, valurile bătând-o de jur împrejur, rămâne neclintită. Ca şi casa înţeleptului zidită pe piatră, pe care n-o risipeşte nici vântul, nici apele, – aşa stătea acest bărbat, tare şi smerit în credinţa sa (...).

Sfântul Gordie, închinându-se, mergea la moarte fără temere în suflet, păstrându-şi chipul plin de lumină.

Apoi se aşează liniştit pe locul unde gealatul trebuia să-i taie capul.

Iar când gealatul s-a apropiat întru această treabă, Gordie l-a văzut pe el drept un înger, în mâinile căruia îşi încredinţa duhul spre a-l duce în sânul luminos şi bun al Tatălui Ceresc.

Aşa şi-a dat viaţa sfântul mucenic Gordie pentru Domnul nostru Iisus Hristos… (Lascarov-Moldovanu, pp. 60-63).

Obiceiuri: La Anul Nou umblă băieţii cu o căpăţână de bou sau de cal prin sat şi strigă: „Moş Vasile, moş Vasile!“ A treia zi după Anul Nou se duc mai mulţi băieţi, cu un lăutar cântând din vioară, la un deal din apropiere, sapă acolo şi îngroapă căpăţâna, strigând: „Am îngropat pe moş Vasile!“ (Fochi, p. 254).

4 ianuarie

Soborul Sf. 70 Apostoli; Cuv. Teoctist

Soborul Sf. 70 de Apostoli. După alegerea celor doisprezece apostoli, Domnul nostru Iisus Hristos a luat încă şaptezeci de apostoli mai mici, ca să-i trimită la propovăduire (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 156-157). Aceşti şaptezeci de apostoli sunt prăznuiţi astăzi, ca unii pe care i-a ales Domnul şi i-a trimis câte doi, înaintea Sa, în toate cetăţile şi locurile unde avea să meargă El (*Proloagele*, V, p. 20).

Cuviosul Teoctist. În această zi prea cuviosul părintele nostru Teoctist, egumen lăcaşului celui din Cucumia Siciliei, cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, V, p. 80).

5 ianuarie

Ajunul Bobotezei (Ziua crucii);
Sf. Teopempt şi Teona; Cuv. Sinclitichia

Ajunul Bobotezei este prima mare sărbătoare a noului an. Aşa cum se întâmplă în calendarul popular, ziua care precede sărbătoarea propriu-zisă, ajunul, *este chiar mai importantă decât sărbătoarea însăşi, atât prin numărul mare de practici magico-rituale, cât şi prin intensitatea sacralităţii ce se pogoară asupra ei. Din punct de vedere ritual, sacralitatea ei se explică prin faptul că reprezintă ultima zi a sărbătorilor de iarnă, ziua în care se fac simţite cu deosebită forţă valenţele magice ale perioadei necurate de douăsprezece zile deschise o dată cu sărbătoarea Crăciunului. Că este aşa, ne putem da seama după numeroasele practici augurale şi propiţiatorii ce se desfăşoară acum, ca şi în zilele precedente. Mai mult chiar decât în prima zi a anului, în ajunul Bobotezei se purifică vitele şi oamenii, se desfăşoară practici de stimulare a rodului de tot felul de peste an (colindul cu Kiraleisa), sunt acţionate numeroase tabuuri în vederea atingerii nivelului de bunăstare, sănătate şi rod necesare peste an.*
Vecinătatea unei mari sărbători creştine a făcut ca unele din actele ce o anunţă (Botezul preotului) să capete o conotaţie magică puternică (de aici valenţele faste ale agheasmei, ale fuiorului „de la crucea popei" ş.a.). În acelaşi timp, un obicei specific ajunurilor, deschiderea cerului (şi implicit aflarea ursitei), a fost pus şi el sub patronajul divinităţii creştine („se deschide cerul şi îngerul păzitor îi spune celui de însurat încotro va fi norocul"), deşi cea mai mare parte a practicilor premaritale de aflare a ursitului se desfăşoară pe ascuns, pe furate, „manipulând" elementele sacralităţii creştine (furtul busuiocului de la găleata cu agheasmă, trecerea preotului peste pragul ce ascunde obiectele magice etc.).

Sf. Teopempt şi Teona. Intrând în cetatea Nicomidiei, Diocleţian, împăratul roman cel asupritor al creştinilor, a pus în faţa poporului idoli şi a cerut tuturor să li se închine.

Atunci episcopul Teopempt, cel tare de virtute, a ieşit înainte şi a zis cu cucernică îndrăzneală împăratului:

– Nu aceştia sunt dumnezei, ci unul singur este Dumnezeu cel atotputernic, care a făcut cerul, pământul şi marea, precum şi toate ce se află într-însele.

– Nu te-am chemat să-mi spui acestea, ci să încetezi vorba de îndată şi să aduci închinare şi jertfă zeului Apolon.

Episcopul a răspuns:

– Nu mă voi închina şi nu voi aduce jertfă niciodată la nişte zei ca aceştia, iar de mânia ta nu am a mă teme, căci scris este: „Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, că sufletul nu-l pot ucide". Tu, împărate, având putere numai asupra trupului meu, fă ceea ce voieşti…

Împăratul a chemat atunci oamenii săi şi le-a poruncit să ardă tare un cuptor, în care să arunce de viu pe episcop.

Sf. Teopempt

De dimineaţă până spre amiază slujitorii au ars cuptorul, în care de bună voie sfântul Teopempt a intrat, grăind cu mare credinţă: „Veţi vedea voi puterea Domnului Dumnezeului meu!“

A intrat şi a stătut în mijlocul cuptorului, iar slujitorii au plecat, încredinţaţi că s-a sfârşit cu îndrăzneţul episcop.

Pe la miezul nopţii, Teopempt a ieşit nevătămat din cuptor şi a mers la casa împăratului. Uşile s-au dat în lături singure, iar sfântul s-a înfăţişat, zicându-i:

– Eu, Teopempt, slujitorul lui Iisus Hristos, mă arăt ţie, întreg şi viu, ca să ştii că n-am murit de moartea orânduită de tine.

S-a dus pe urmă şi a intrat din nou în cuptor, aşteptând. Îngrozit, împăratul a amuţit (...). Ieşindu-şi din fire, împăratul a poruncit gealaţilor să-i scoată ochiul drept şi să i-l pună în mână, trimiţându-l din nou la temniţă. Acolo, căzând în rugăciune, s-a făcut o lumină mare şi sfântul a simţit cum i se face din nou ochiul cel scos, văzând cu el ca mai înainte.

Când a aflat împăratul aceasta, s-a jurat cu putere vrăjmaşă că va căuta în toată împărăţia pe cel mai dibaci vrăjitor, care să vină să dezlege farmecele creştineşti.

Întru aceasta, porunci peste tot să i se caute acest vrăjitor, care fu aflat. Se numea Teona. Fu adus în faţa împăratului, care îi spuse ce are de făcut. Iar Teona dădu cuvânt că va face aşa precum doreşte împăratul.

Atunci fu adus din temniţă Teopempt, iar împăratul grăi:

– Ştiindu-te că eşti vrăjitor, iată, am ales pe unul mai tare ca tine, întru a te înfrânge.

Teona zise lui Teopempt:

– Voi săvârşi asupra ta două meşteşuguri ale vrăjitoriei mele şi, dacă nu te vor vătăma, voi crede şi eu în Dumnezeul tău.

Făcu atunci Teona două turte din făină fermecată şi le dădu episcopului să le mănânce.

Teopempt le-a luat şi, înghiţindu-le, erau, în gura lui, mai dulci ca mierea.

După aceea, Teona a luat un pahar cu apă în care a pus o iarbă aducătoare de moarte, iar, ca otrava să fie mai deplină, a chemat asupra ei putere diavolească şi a dat lui Teopempt să bea. Episcopul a băut-o ca şi cum ar fi fost băutura cea mai plăcută, rămânând şi de data aceasta nevătămat.

Teona a căzut atunci la picioarele sfântului şi a zis:

– Nu este alt Dumnezeu în care să nădăjduim, afară de Iisus Hristos!

Întorcându-se către împărat, a glăsuit cu putere:

– Sunt creştin şi mă închin Celui răstignit!

Cuprins de furie câinească, împăratul i-a trimis pe amândoi în temniţă, întru a-i ucide pe urmă (...). Văzând că nimic nu-i poate face, Diocleţian a dat hotărâre de moarte asupra lui (...). Teopempt şi-a plecat apoi grumajii, primind cu linişte moartea, mărturisind Sfânta Treime şi slăvind-o. Pe urmă împăratul dădu la moarte şi pe Teona, îngropându-l de viu. Lăudând pe Domnul, a trecut şi Teona în viaţa cea de veci.

Astfel a fost pătimirea celor doi mucenici ai lui Hristos, episcopul Teopempt şi cel ce fusese vrăjitorul Teona (Lascarov-Moldovanu, pp. 64-67).

Cuv. Sinclitichia era o adevărată ucenică a fericitei Tecla, urmând aceleia întru învăţături; pentru că al amândurora Hristos le era logodnicul, şi acelaşi Pavel era aducător de Mire al amândurora. Nici o altă cale din oraş nu cunoştea, decât numai pe a bisericii (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 203).

Tradiţii: Această zi se serbează cu post (Mangiuca, 1882, p. 9). Cine posteşte în ajunul Bobotezei are noroc (Gorovei, 1995, p. 168). ✥ Cine spre ziua de Bobotează stă de priveghiu noaptea vede cerurile deschizându-se şi orice ar cere i se dă de

Dumnezeu (Gorovei, 1995, p. 49). ❖ Spun că un ţigan, aflând şi el de una ca aceasta, a privegheat şi el. Când s-a deschis cerul, ţiganul a băgat capul pe fereastră şi a zis: „Doamne, dă-mi şi mie un cap mare!“ El credea, biet, că numai atunci poate fi şi el ştiutor ori să ajungă om cu vază în lume, când ar avea cap mare. Dumnezeu i-a ascultat cererea şi a făcut capul ţiganului cât o baniţă de mare. Când să-şi tragă capul înăuntru, hâţ în sus, hâţ în jos, nu-i mai încăpea capul. Atunci şi-a venit în fire ţiganul şi a cerut de la Dumnezeu să-i micşoreze capul iarăşi cum a fost. Noroc că nu se închisese cerul şi Dumnezeu i-a ascultat cererea şi de astă dată; căci de mai întârzia şi apuca să se închidă cerurile, ţiganul rămânea cu capul cum a avut nesocotinţa să ceară la început (Ispirescu, ff. 10-11). ❖ În ajunul Bobotezei e rău de moarte dacă aperi pe popă de câni (Gorovei, 1995, p. 199). ❖ În noaptea Bobotezei ouăle de corb plesnesc sub puterea gerului şi puii de corb întind aripile şi zboară (Marian, 1994, I, p. 126).

Obiceiuri: Colindatul cu Kiraleisa: Copiii, care umblă cu preotul din casă în casă în seara Botezului Domnului, au datină de a ura celor din casă cu următoarele versuri:

Ciura-leşa,
Marga-reşa,
Sită rară
Ieşi afară!
Sită deasă
Intră-n casă!
Oi lânoase,
Vaci lăptoase,
Spic de grâu
Până-n brâu,
Secara
Cât scara,
Spicul
Cât voinicul!
(Marian, 1994, I, p. 128)

În ajunul sau în ziua de 6 ianuarie, mici grupuri de băieţi intrau în curţile oamenilor şi înconjurau casele, grajdurile, ocoalele de animale, holdele, sunând din clopoţei, tălăngi, fiare vechi, rostind în cor versurile:

Chiraleisa,
Spic de grâu
Până-n brâu,
Roade bune,
Mană-n grâne!

Colindătorii purtau la căciuli busuioc, brad, vâsc, cercei de tulpină de salcie (Ghinoiu, 1997, p. 43).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În ajun fetele mari postesc şi ajunează, ca să le dea Dumnezeu bărbaţi buni şi cuminţi (Muşlea-Bârlea, p. 340). ❖ În seara de Bobotează femeile fac piftie, ca să le fie tot anul faţa fragedă ca piftia

(Candrea, 1999, p. 88). ❖ Unii îndătinează în ajunul Crăciunului şi al Bobotezei de a lega pomii, crezând că vor rodi peste an (Marian, 1994, I, p. 125). ❖ La ajunul Bobotezei se pun pe masă, sub faţă, puţine tărâţe, care apoi se dau vacilor de mâncat, ca ele să aibă mană (Gorovei, 1995, p. 130). ❖ În ziua de ajunul Bobotezei să pui grăunţe multe de păpuşoi sub salteaua sau lăicerul patului unde va sta popa, dacă voieşti să-ţi crească paserile mulţi pui (Gorovei, 1995, p. 186). ❖ Gospodina pune vreo câteva grăunţe de păpuşoi sub aşternutul şi în locul unde are să şază preotul, anume ca să şază cloştile vara, precum şi pentru aceea ca, dându-le mai pe urmă la cloşti, să nu înăduşe puii (Marian, 1994, I, p. 129). ❖ Femeile fac câte o turtă de pâine, în care bagă păr de animale, cu cuvânt de-a spori pe viitor. Când vine preotul să boteze, i-o dă împreună cu un fuior de cânepă (Muşlea-Bârlea, p. 340). ❖ Se pregăteşte un fuior de cânepă, spre a se pune pe cruce, când a veni preotul cu iordanul; acel fuior înseamnă barba lui Hristos (Muşlea-Bârlea, p. 340). ❖ Fuior de la crucea popei la Bobotează îi bun de pus la pânza volocului sau a mrejei, ca să tragă peştele, cum trag băieţii după popă (Gorovei, 1995, p. 191).

Apărător de rele şi durere: Înainte de a se pregăti mâncarea de post, se strânge toată cenuşa şi vara se presară peste varză, în credinţa că n-o vor mânca omizile. „Cum n-am mâncat eu dimineţele ajunurilor (adică al Crăciunului şi al Bobotezei), aşa să nu mănânce nici o lighioaie roadele!“ (Marian, 1994, I, p. 124). ❖ Când vine popa cu crucea la Bobotează, să arunci grăunţe de porumb înaintea lui, că-ţi vor oua găinile, iar când pleacă din casă, să mături după el, că nu vei avea purici pe vară (Gorovei, 1995, p. 199). ❖ Dacă vrai să nu-ţi ia uliul puii, dă cuiva un ou de pomană, de sufletul uliului, în ziua de ajunul Bobotezei, şi nu-ţi mai ia, dar care va fi cuminte nu va lua, c-atunci n-are el pui (Niculiţă-Voronca, I, p. 313). ❖ Se întind vestmintele cele mai bune şi mai noi pe rude şi pe lăzi, anume ca, venind preotul cu crucea, să le poată stropi cu agheasmă, să nu le roadă moliile (Marian, 1994, I, p. 125). ❖ Din bucatele puse pe masă nu se mănâncă nimic până ce nu umblă preotul cu crucea, pentru că, dacă se mănâncă înainte de aceasta, atunci şi păsările mănâncă vara păinea pe câmp. Tot spre acest scop se strâng în preseara ajunului toate cămăşile şi bulendrele de pe afară, ca să nu rămână spre ajun afară, căci, dacă le-ar lăsa, atunci se crede că păsările mănâncă vara grâul (Marian, 1994, I, p. 125). ❖ Nu se bat în această zi copiii, că apoi capătă bube peste an (Marian, 1994, I, p. 125). ❖ Femeia care se ceartă cu bărbatul ei în ziua de ajun, aceea se va certa şi peste an (Marian, 1994, I, p. 125). ❖ Nu este bine a scoate gunoiul măturat în ziua ajunului Bobotezei, că la din contra se scoate norocul din casă (Gorovei, 1995, p. 107).

Oracular: La Bobotează se deschide cerul şi îngerul păzitor îi spune celui de însurat (ori măritat) încotro va fi norocul (Pop-Reteganul-2, f. 11). ❖ Fetele iau degrabă mărgelele de la gât sau panglica dintre mărgele, zgardele şi cerceii, precum şi şase boabe de cucuruz şi le aşează sub pragul uşii, astfel ca, venind preotul cu crucea, să treacă atât el, cât şi ceilalţi inşi peste dânsele, dar să nu le observe, căci, făcând aceasta, se mărită (Marian, 1994, I, p. 129). ❖ Se încearcă a fura busuiocul din găleata cu agheasmă pe neobservate; pun busuiocul furat la cap şi astfel noaptea visează viitorul bărbat (Pop-Reteganul-2, f. 11). ❖ Fetele mari, văduvele, flăcăii tomnatici iau în ajunul

Bobotezei din fiştocul preotului un fir de busuioc, îl leagă cu aţă, lână sau mătase roşie de degetul cel mic al mâinii drepte, îl descântă şi noaptea li se arată viitorul soţ, ursitul (Muşlea-Bârlea, p. 341). ❖ În Transilvania, în ajunul Bobotezii, femeile fac o păpuşă cu două lumânări, le leagă cu testinel împrejur şi pun de toate mlădiţele de copaci la legătoare, le aprind pe masă când vine preotul şi, după ce se duce, le sting: una în grâu şi alta în cânepă. Şi de care sămânţă se prinde mai mult de lumânare, de aceea se face peste an. Lumânările, aşa cum sunt, se pun în cui şi stau o săptămână; atunci le dezleagă, – zicând că dezleagă cununile, – că până atunci nunţi nu se pot face. Mlădiţele le dau apoi la vite, să le mănânce (Bot, p. 283). ❖ Gospodina vine cu un fuior de cânepă sau şi de in, frumos răgilat şi periat şi, sărutând şi ea crucea, aşază fuiorul peste aceasta, rugând în acelaşi timp pe preot a-i permite să ia vreo câteva viţe din fuiorul care se află deja pus pe cruce. Fuiorul acesta are mai multe însemnări. Mai întâi se crede că, dându-i-se preotului fuiorul acesta în ajunul Bobotezei, în vara viitoare se va face şi va creşte cânepa. Al doilea, se crede că de aceea se dă preotului fuior, ca să se prindă de fuior toate relele. Al treilea, se crede că peste acest fuior are să treacă sufletul celui ce l-a dat, precum şi al celorlalţi răposaţi din casă, peste iad până la rai. Alţii însă, cu deosebire fetele cele mari, întrebuinţează firele acestea cu totul spre alt scop, şi anume: din caierul de fuior, care e legat la cruce, iau o şuviţă, pe care o împletesc în trei; fac o feştilă, pe care, întinzând-o pe o pastă de ceară, o ciuciulesc în palme, făcând o lumânărică; după ce au postit toată ziulica, seara, înainte de culcare, aprind lumânărica, se închină şi bat metanii, iar bucăţica de lumânare ce le-a mai rămas o sting, punând-o sub cap, pentru ca în somn să-şi vadă ursitul (Marian, 1994, I, pp. 129, 130). ❖ Când iese preotul cu iordanul, dacă fetele văd vreun om călare pe cal alb, nu se mărită în acel an. Când merg la iordan, dacă fetele văd cal alb e rău, căci bărbatul le va fi bătrân (Muşlea-Bârlea, p. 342).

Magie: Solomonarii nu mănâncă, nici nu beau nimic până ce nu înserează cumsecade. Iar după ce înserează se pun după masă, pe care sunt înşirate diferite bucate în talgere, pe locul acela unde a stat preotul de cu zi, când a umblat cu crucea prin sat, cu o vărguţă de alun în mână, şi, după ce rostesc mai multe versuri de vrajă, încep a gusta din toate bucatele înşirate pe masă, din care a gustat şi preotul (Marian, 1994, I, p. 125).

Despre vreme: Dacă în ziua ajunului de Bobotează e bură pe pomi, vor fi poame multe; de picură din streaşină, va fi vară ploioasă (Pop-Reteganul-2, f. 12). ❖ Dacă ajunul Bobotezei este ploios, tot anul va fi ploios (Gherman-4, 1923, p. 119). ❖ Încotro stropeşte preotul cu mătăuzul muiat în agheasmă prima dată, de acolo vor veni ploile peste an (Pop-Reteganul-2, ff. 12-13). ❖ Dacă în ajunul Bobotezei, când umblă popa cu crucea, îi scârţâie cizmele – zăpada sub picior – va fi veac bun (Gherman-4, 1923, p. 119).

6 ianuarie

Iordanul, Boboteaza, Botează, Botez, Apă-botează, Chiraleisa
Arătarea sau Botezul Domnului

A doua din ciclul celor trei zile de mare sărbătoare ale noului an, Boboteaza este în primul rând o sărbătoare creştină, dar care iese în evidenţă numai prin referirea constantă la păgânismul perioadei din care face parte. Reprezintă şi ea momentul încheierii sărbătorilor de iarnă (aici poate fi încadrată şi petrecerea rituală a Iordanului), mai bine zis, lustraţia prin apă, purificarea generală ce urmează în urma alungării tuturor forţelor ostile, malefice, care şi-au făcut de cap în perioada sărbătorilor de iarnă. De aceea, se spune, acesta este momentul când dispar de pe faţa pământului (temporar, evident), diavolii, strigoii, asociaţi uneori cu dezlănţuirile furtunoase ale viscolelor iernii, marcând o trecere timidă către celălalt anotimp. Îşi fac simţită prezenţa binefăcătoare lupii (care numai până la Bobotează pot să facă rău oamenilor), apărând de astă dată ca instrumente punitive divine, îndreptate împotriva demonilor sau a oamenilor. Într-un fel, putem spune că intrăm neoficial în noul sezon al Lupului, a cărui prezenţă se va face în curând simţită din ce în ce mai pregnant, în timpul Filipilor de iarnă. Valenţele purificatoare ale apei sfinţite în această zi se extind şi asupra gospodăriei: apa de râu, agheasma etc. poate alunga moroii, puricii, şerpii, lupii, bolile, dar poate stimula recoltele. În această zi, ca şi în celelalte sărbători mari ale calendarului popular, sunt concentrate la scară mică toate aspectele semnificative ale vieţii ţăranului, în care cuvintele-cheie erau a stimula *şi* a proteja. Iordănitul *reprezintă varianta instituţionalizată a acestor practici de propiţiere, care nu se limitează doar la un simplu colind adresat celor ce poartă numele sfântului, ci tututor membrilor comunităţii, care primesc astfel partea cuvenită de protecţie sau de binecuvântare.*
Un alt aspect important al acestei sărbători, bazat pe aceeaşi imagine, de hotar, graniţă temporală între două anotimpuri (a se vedea, din nou, momentul intitulat „deschiderea cerurilor"), este susţinut de numeroase credinţe populare din domeniul meteorologiei: previziunile se bazează tocmai pe existenţa acestui moment de cotitură, pe întoarcerea către anotimpul călduros. În acest sens trebuie interpretat şi obiceiul Ardeasca *– parte componentă a unor ritualuri magice de „susţinere" a soarelui pe drumul spre vară (aşa cum se regăsesc, în număr mult mai mare, în ceremonialul Lăsatului de Sec).*

Botezul Domnului. Domnul nostru Iisus Hristos, după întoarcerea sa din Egipt, vieţuia în Galileea, în cetatea sa Nazaret, unde crescuse, tăinuindu-şi înaintea oamenilor puterea şi înţelepciunea Dumnezeirii Sale până la vârsta de treizeci de ani, pentru că nu era îngăduit cuiva dintre iudei mai înainte de treizeci de ani să aibă rânduiala de dascăl sau de preot… Apoi împlinindu-se cei treizeci de ani şi venind vremea dumnezeieştii Lui arătări, „a fost cuvântul lui Dumnezeu către Ioan, fiul lui Zaharia, în pustie, trimiţându-l pre el ca să se boteze cu apă". Deci ascultând Ioan cuvântul lui Dumnezeu, a venit în părţile Iordanului, propovăduind botezul pocăinţei, întru iertarea păcatelor. Iisus Hristos, ca cel ce a luat asupra

Sa păcatele a toată lumea, a venit la râu ca să sfinţească apele cu Botezul. A venit la ape, ca să curăţească firea lor; a venit să se boteze, ca să ne pregătească baia sfântului Botez (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 300, 302).

Botezul Domnului

Tradiţii: Se trag focuri de puşcă şi de pistoale, la biserică, când ies preoţii cu crucea spre a face agheasmă, zicând că picioarele Mântuitorului au fost pe acea lespede ce se află în apa Iordanului, pe care era făcut zapisul de greşeala lui Adam. Şi când a călcat Mântuitorul pe ea, a pocnit şi a huit, cum huiesc puştile acum la noi (Muşlea-Bârlea, p. 343). ✥ Diavolii, când s-a botezat Domnul Christos, au venit câtă frunză şi iarbă, trăsnind şi pocnind pe apa Iordanului, că se auzea cine ştie de unde huitul, să nu lese să se boteze Dumnezeu. Dar Dumnezeu a poruncit la preoţi să citească şi să sfinţească apa, şi când au început oamenii a împuşca şi-a striga Chiraleisa, gheaţa s-a rupt sub diavoli şi cu toţii au căzut în apă şi s-au înecat; de aceea amu nu sunt aşa de mulţi, s-a curăţit lumea de dânşii. Pe cei cari au mai rămas îi omoară Sf. Ilie cu tunul, dar ei la om n-au ce căta (Niculiţă-Voronca, II, p. 251). ✥ Strigoii numai până la Bobotează umblă. Atunci când preotul strigă *chiraleisa*!, toate răutăţile: lupi, strigoi, draci, toate pier şi e anul curat iar până la Sfântul Andrei („Ion Creangă“, an VII, nr. 2, 1912, p. 54). Se crede că lupii dau asupra oamenilor numai până la Bobotează, de atunci însă încep să nu mai fie periculoşi pentru oameni (Gorovei, 1995, p. 127). ✥ Din momentul când au sfinţit preoţii apa, toate apele, atât cele curgătoare, cât şi cele stătătoare, atât izvoarele cât şi fântânile rămân sfinţite, după unii, în decurs de două săptămâni, după alţii, chiar şase săptămâni. Deci ori din ce apă curgătoare vei lua apă în ziua de Bobotează, o poţi folosi peste tot anul ca agheasmă, căci în această zi toate apele sunt sfinţite (Marian, 1994, I, p. 152). ✥ La Bobotează, când moaie preotul crucea în apă, toţi dracii ies din ape şi rătăcesc pe câmp până ce trece sfinţirea apelor. Şi nimeni nu-i vede, afară de lupi, care se iau după dânşii şi, unde-i ajung, acolo le şi varsă maţele. Din cauza aceasta nu e bine să se lase în ziua de Bobotează cămăşi şi mai ales rufe întinse pe gard, căci se crede că, atunci când se împuşcă, în decursul sfinţirii, din puşti, precum şi când strigă oamenii după sfinţirea apei *chiraleisa*, atunci Ucigă-l-Crucea fuge şi se ascunde sub dânsele (Marian, 1994, I, p. 152). ✥ Când se strigă *Chiraleisa*, îndată omul capătă putere, se simţeşte că e mai tare, mai cu curaj. Atunci toate necurăţeniile, toate boalele, toate fiarele, câte sunt stricăcioase omului, lupi etc. se împrăştie, se depărtează, fug fiecare la locaşurile lor prin pădure, şi tot anul e curat, până iarăşi la Sf. Andrei, când ies ele şi ţin până la Crăciun mai tare. De Crăciun le alungă băieţii cu colindele şi cu uratul, cu pocnetele de bice, iar de Bobotează se duc cu totul (Niculiţă-Voronca, II, p. 251). ✥ Mai înainte vreme, când se muia crucile,

se făcea copcă pe gârlă, ca şi azi, şi mergea Vodă cu alai la marginea Dâmboviţei, cum merge şi astăzi. După ce muia crucea, o lăsa în gârlă şi doi sau mai mulţi oameni se aruncau după dânsa. Cine o prindea, acela căpăta bacşiş bun de la Vodă. Astăzi nu se mai aruncă nimeni în apă după cruce. Cei ce se aruncau erau din cei bolnăvicioşi, cari tot piroteau pe picioare. După ce se aruncau, se faceau sănătoşi tun (Ispirescu, ff. 12-13). ❖ După Bobotează nu se spală cămăşile două săptămâni, pentru că apele-s sfinţite (Niculiţă-Voronca, II, p. 150).

Obiceiuri: Iordănitul – colindul cu Iordanul. Încă din seara de 6 spre 7 ianuarie se strâng mai mulţi inşi la o cârciumă şi acolo mănâncă şi petrec seara. Unul din tineri, şi anume capul, care pe alocuri poartă numele de *popă*, duce căldăruşa cu agheasmă, în care-şi strâng banii, iar ajutoarele căpeteniei poartă unul pământuful sau motocolul de busuioc cu care iordănesc pe oameni, şi un altul – mai mulţi chiar, dacă satul e mare – poartă o ţepuşă de lemn, pe care au a strânge carne. Astfel umblă ei apoi noaptea sau dimineaţa prin sate cântând Iordanul, adică acelaşi cuvinte pe care le cântă şi preotul în ajunul Bobotezei. Intrând în casă, iordănitorii iordănesc, adică stropesc, mai întâi pe toţi membrii familiei, cu apă sfinţită pe cap, iar după aceea, luându-i pe toţi de-a rândul în braţe, îi ridică în sus de trei ori. În unele locuri stăpânul casei, dacă se simte puternic, cere căpeteniei să i se aducă un iordănitor a se lupta cu el. Luptându-te cu iordănitorii te întăreşti, dobândeşti putere, căci luptătorul iordănitor în timpul luptei este ajutat de Sf. Ioan şi acesta dă în urmă putere şi celui care s-a luptat cu iordănitorii. Pe Ioni şi Ioane, dacă-i prind iordănitorii, îi duc cu puterea la gârlă sau la fântână ca să-i scalde, şi nu-i iartă decât în cazul când le dăruiesc ceva. În alte părţi se adună în această zi băieţii şi fetele anume la fântâni, unde se udă apoi unii pe alţii cu apă, zicând că se iordănesc, sau toarnă cu ciutura apă în cap celor care vin la fântână după apă (Marian, 1994, I, pp. 166, 167). ❖ **Încurcarea cailor:** De la biserică, alegându-se ce mai buni cai, ies la marginea satului şi se iau la întrecere. În felul acesta îşi cunosc şi caii de fugaci sau leneşi (Muşlea-Bârlea, p. 344). ❖ În Mehedinţi, de Bobotează odinioară se „încurau“ caii. Câţiva tineri călare, având în mână un steag, mergeau pe la casele oamenilor, botezând steagul cu apa din fântână. După ce stropesc casa cu apă şi aruncă tămâie pe acoperiş, rostesc o urare de belşug şi prosperitate:

Cum aruncăm apa,
Aşa să fie holda bogată
(Chicet-1, p. 28).

În Mehedinţi, sătenii vin călare la preot, care, după ce sfinţeşte apa din fântână, botează cu busuiocul atât oamenii, cât şi caii, frumos împodobiţi. Se face apoi o paradă prin tot satul. Noaptea copiii merg cu iordănitul, trecând din casă-n casă, cu găleţi de apă şi busuioc, pentru a stropi gazda, care-i răsplăteşte cu monezi aruncate în găleată. Copiii cântă:

În Iordan, botezându-te
Domnul, cu crucea lui cea sfântă,
La anul să fie
An mai bogat,
Mult mai curat.

În acea noapte sătenii scot mesele în curte, unde mănâncă, joacă şi chiuie în jurul mesei ori în jurul fântânii (Chicet-1, p. 28). ✥ **Ardeasca:** În unele părţi ale Bucovinei era mai înainte datină ca tineretul să ia, după ce s-a sfinţit apa la Iordan, câte un tăciune aprins din focul ce a fost făcut pentru aprinderea săcaluşelor şi să se întoarcă cu tăciunii aceştia într-un loc mai deschis şi acolo, punând iarăşi tăciunii la un loc, şi mai punând încă paie şi frunze uscate peste dânşii, făceau un foc mare. După aceasta, înconjurându-l din toate părţile, prindeau a juca în jurul lui. Iar când focul prindea a se potoli, atunci începea care dincotro a sări peste dânsul. Facerea focului acestuia, precum şi jocul dimprejurul lui se numeau *Ardeasca* (Marian, 1994, I, p. 157).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Pentru ca să nu te prindă frigurile, durerile de cap, de piept şi de stomac, e bine ca la Bobotează, când se afundă steagul în râu, să te speli în acel moment cu apă de râu, căci tot anul eşti sănătos (Gorovei, 1995, p. 10). ✥ Oamenii merg la fântână şi-şi toarnă apă pe cap, ceea ce se numeşte iordăneală, ca să fie apăraţi de friguri şi alte boale (Muşlea-Bârlea, p. 343). ✥ Se scaldă femei şi bărbaţi în burduf (copcă), crezând că nu-i vor mai prinde frigurile peste an (Muşlea-Bârlea, p. 345). ✥ În ziua de Bobotează să botezi cu agheasmă sămânţa ce trebuie să o semeni (Gorovei, 1995, p. 209). ✥ Femeile fac o turtă de cenuşă frământată cu agheasmă şi o păstrează pentru tot anul, spre a sfinţi cu ea vasele care s-ar întâmpla să se spurce în cursul anului (Muşlea-Bârlea, p. 344). ✥ În ziua de Bobotează, unii oameni iau grâu fiert şi-l aruncă în pod, zicând: „Să dea Dumnezeu să crească grâul aşa de mare ca până în pod“ (Candrea, 1999, p. 301). ✥ Când vine popa cu căldăruşa la Bobotează, să faci două pâini, una mai mare şi alta mai mică, şi să le bagi în ţest. După ce s-au copt, pe a mai mică o opreşti, ca s-o dai la vite, s-o mănânce, iar pe a mare s-o dai popii (Gorovei, 1995, p. 256). ✥ În ziua de Bobotează, la vale sau la râu, împrăştie popa cu busuiocul peţitorii în toate părţile. De aici înainte se încep apoi peţitele, adică merg feciorii pe la fete să le vadă şi să le ceară în căsătorie (Muşlea-Bârlea, p. 342). ✥ Cine la Bobotează îşi vâră puşca în apă, va trage mult vânat la ea (Gorovei, 1995, p. 203).

Apărător de rele şi durere: În ziua de Bobotează, mamele care au pierdut copii sau i-au născut morţi, iau agheasmă şi se duc împreună cu preotul şi toarnă peste acei copii, ca să se boteze, numindu-i numai Ion. Cred că, dacă vor turna în trei ani la rând, la Bobotează, sunt botezaţi şi pot fi socotiţi în rândul celorlalţi creştini morţi (Muşlea-Bârlea, p. 344). ✥ Mamele care au avut nenorocirea să piardă vreun copil, să-l nască mort sau cărora le-au murit copiii mai înainte de a fi fost încreştinaţi, pentru a nu li se face copiii moroi, să care cu gura şapte ani de-a rândul în ziua de Bobotează agheasmă mare şi să stropească cu ea mormintele lor (Marian, 1994, I, p. 153). ✥ La Apă-Botează mai toţi aprind paie sau frunze uscate şi fac pară mare şi, după ce se mai micşorează para, apoi sar peste ea şi zic că nu-i mâncă puricii noaptea (Pop-Reteganul-2, f. 11). ✥ Pe timpul sfinţirii apei la Bobotează se aprind nişte petici şi se crede că acela care ţine astfel de petici aprinse în mână nu va fi mâncat de lupi (Gorovei, 1995, p. 127). ✥ La Bobotează pruncii înconjură cu clopoţele casa, grajdurile şi alte edificii, pentru ca să nu se apropie şerpii (Gorovei, 1995, p. 226). ✥ În ziua de Iordan, pe timpul sânţirii apei, este obiceiul de a aprinde nişte petice, a căror rămăşiţi

se strâng, crezându-se că ele ar fi de leac, când se afumă cu ele cei ce au junghiuri în urechi (Gorovei, 1995, p. 242). ❖ Să nu zici colindul ori plugul după Bobotează, că îţi curg urechile (Gorovei, 1995, p. 242).

Oracular: La Bobotează se deschide cerul şi îngerul păzitor îi spune celui de însurat sau celei de măritat încotro îi va fi norocul. Dacă în ziua de Bobotează, dimineaţa, înainte de sfinţirea apei, un flăcău sau o fată alunecă şi cade, se crede că respectivul sau respectiva se va însura sau mărita în acel an. Alţii, din contra, cred că cine cade în ziua de Bobotează, până la anul moare. Dacă o fată vede mai întâi şi întâi, printre flăcăii ce se duc sau se întorc de la sfinţirea apei, pe unul călare pe un cal alb, e semn că se va mărita în câşlegile acelea sau în anul acela (Marian, 1994, I, pp. 144, 152).

Despre vreme: Dacă pământul va fi îmbrăcat în promoroacă, are să fie belşug şi sănătate (Muşlea-Bârlea, 344). ❖ Din care parte abură sau bate vântul în ziua de Bobotează, în acea parte se culcă grâul în anul curent (Marian, 1994, I, p. 144). ❖ Până la Bobotează căldura-i pe văi şi frigul pe dealuri, iar de la Bobotează frigul se scoboară la văi şi căldura se urcă la dealuri (Marian, 1994, I, p. 145). ❖ Dacă în ziua de Bobotează va fi vreme frumoasă, va fi un an îmbelşugat (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ Dacă în ziua de Bobotează va bate crivăţul, vor fi roade la bucate (Gorovei, 1995, p. 64). ❖ Dacă vremea la Bobotează este geroasă, după ieşirea cu Iordanul se va muia; dacă vremea a fost moloşagă, se va înăspri (Gorovei, 1995, p. 268). ❖ Pân-la Bobotează e dricul iernii, de la Bobotează crapă gerul şi iarna e pe ducă (Niculiță-Voronca, II, p. 252). ❖ Ploaie ori moină în ziua de Bobotează, scumpete mare (CRP, 1944, p. 6). ❖ Dacă plouă la Bobotează – va fi iarnă lungă, iar dacă e vreme frumoasă – va fi o vară frumoasă; dacă însă va picura streaşina, atunci să grijeşti ogrinjii, că iarna va fi lungă încă şi grea. Dacă e frig şi cerul limpede, va fi primăvară timpurie şi frumoasă. Dacă va ploua, primăvara va fi târzie şi slabă. Dacă sunt sloi la streşini, primăvara va fi timpurie (Gherman-4, 1923, p. 119). ❖ Dacă la Bobotează curg streşinile, se face vin mult; dacă prunii îs încărcaţi cu zăpadă, se fac prune multe (Gherman-4, 1923, p. 119). ❖ Când e moale vremea la Bobotează, are să fie şi oamenii slabi peste an (Candrea-Densusianu, p. 189). ❖ Se fac cruci de gheaţă, şi de va curge topindu-se gheaţa cât de puţin în acea zi, atunci e un an foarte îmbelşugat, iar de nu, nu! (Muşlea-Bârlea, p. 344). ❖ Românul zice: „Dacă am dat Boboteaza la spate, nu-mi mai este frică de iarnă, am pus mâna pe primăvară!“ (Ispirescu, f. 14).

7 ianuarie

Sfântul Ion, Sânt-Ion; Simion Nebunul; Iordănitul femeilor
Soborul Sf. Ioan Botezătorul şi Înaintemergătorul Domnului

Ziua Sfântului Ioan Botezătorul reprezintă punctul final al sărbătorilor de iarnă. Mai puţin importantă decât Boboteaza sau ajunul ei, sărbătoarea reprezintă, în afara respectării unor interdicţii ce ar putea influenţa bunul mers al vieţii individului (atacul lupilor, boli etc.), încheierea oficială a sezonului alb, deschis la Sf. Nicolae (6 decembrie). Este vorba de o singură lună de iarnă în adevăratul sens al cuvântului, redutabilă nu numai prin vicisitudinile iernii, ci şi prin concentrarea de sacralitate într-un ciclu de treizeci de zile de sărbători importante. În acelaşi timp, ziua de 7 ianuarie prezintă numeroase caracteristici de „cap de an", aşa cum se observă adesea în cazul marilor sărbători creştine, fiecare dintre ele deschizând un ciclu, mai mic sau mai mare, de prescripţii rituale valabile pentru perioada imediat următoare, până în preajma unei noi mari sărbători. Şi, aşa cum am văzut, ziua Sf. Ioan închidea în sine întregul an: putem remarca în acest sens un obicei care se mai repetă de câteva ori în timpul anului, şi anume „carnavalul femeilor" – o enigmatică reprezentare a unor vechi ritualuri de iniţiere (noviciat, înfrăţire) feminine, care jalonează, în momentele calendaristice importante, întregul an, fiind o dovadă a unor relaţii sociale foarte vechi, păstrate de comunitate, în forme mai mult sau mai puţin alterate.
Sărbătoarea creştină a influenţat-o pe cea păgână atât prin ceremoniile de celebrare a celor care poartă numele sfântului (de aici, şi colindele specializate), cât şi prin fixarea în acest moment a zilei moaşei *(„Sf. Ioan Botezătorul e patronul pruncilor").*

Soborul Sf. Ioan Botezătorul şi Înaintemergătorul Domnului. A doua zi după sfânta şi dumnezeiasca Arătare (adică Botezul Domnului), Biserica a rânduit încă de la început a se prăznui soborul cinstitului şi slăvitului prooroc Ioan, Mergătorul Înainte şi Botezătorul Domnului. Deci îndată după Botezul Domnului, Botezătorul se cinsteşte şi cu cântări se slăveşte de toţi; pentru că prin sobor se înţelege ca să se adune poporul în biserică la cântarea şi slăvirea lui Dumnezeu, întru cinstea şi lauda marelui Ioan Înainte Mergătorul şi Botezătorul, celui care se prăznuieşte (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 307).

Sf. Ioan Botezătorul

Tradiţii: Se crede că în această zi s-a făcut lumea (Muşlea-Bârlea, p. 349). ❖ Ziua de Sf. Ion e o zi de bucurie. Cine nu se veseleşte în această zi, va fi trist tot anul (Muşlea-Bârlea, p. 347). ❖ Sf. Ioan Botezătorul e patronul pruncilor şi-l serbează ca şi pe Sf. Duminică, zicând că ei i-ar apăra pe prunci şi i-ar scuti de toate nenorocirile, şi mai ales ca să nu moară nebotezaţi (Marian, 1994, I, p. 162). ❖ În

multe sate numeroase familii sântuiesc pe Sânt-Ioan de patron al casei (Mangiuca, 1882, p. 9). ❖ Simion cel Nebun ar fi mâncat laur când era băieţandru şi de-atunci a devenit nebun şi sfânt (Speranţia, V, f. 272). ❖ În această zi, femeile se cred mai tari decât bărbaţii lor. În acea zi bărbaţii nu mai au treabă cu ele, lăsându-i chiar nemâncaţi, căci aceasta, zic ele, e într-un an o dată (Muşlea-Bârlea, p. 349). ❖ **Iordănitul femeilor** (Tontoroiul femeilor) este o petrecere a nevestelor, organizată în ziua şi în noaptea Sf. Ion. Femeile se adunau la o gazdă, unde aduceau alimente şi băutură. După ce mâncau şi beau pe săturate, spunând că se „iordănesc", cântau, jucau şi chiuiau toată noaptea. Dimineaţa ieşeau pe drum, unde îi luau pe sus pe bărbaţii ieşiţi întâmplător în calea lor şi-i duceau cu forţa la râu sau la o apă, ameninţându-i că îi aruncă dacă nu se răscumpără, de obicei cu o vadră de vin. Unele femei mergeau prin case şi-i stropeau cu apă pe cei pe care îi întâlneau. În unele sate, tinerele neveste erau integrate în comunitatea femeilor căsătorite printr-un ritual special, care cuprindea, printre altele, udatul cu apă la râu, lac, fântână (Ghinoiu, 1999, pp. 24-25).

Obiceiuri: Iordăneala e un obicei ce se practică în ziua de Sf. Ioan, după ieşirea de la biserică. O tovărăşie de mai mulţi feciori se duc din ajun la preot şi-i cer o căldăruşă cu agheasmă de la Bobotează. Când iese lumea de la biserică, nu lasă pe nimeni să iasă, până nu-i iordănesc, adică îl iau pe braţe, îl ridică în sus de trei ori, dând nişte chiote în cor: „Hu!... hu!... hu!..." în semn de urare, apoi îl stropesc cu agheasmă. Oamenii uraţi le dau bani, cu care seara fac chef. Preotului feciorii îi duc o pasăre sau un purcel ca dar, precum şi o parte din câştig. În altă parte obiceiul e numit *Ciurică*, e practicat de femei. Se adună mai multe şi, după ieşirea de la biserică, cer fiecărui bărbat câte o iordăneală, adică o sumă de bani, după putere, cu care seara se adună la un loc şi fac chef (petrecere cu mâncare, băutură şi lăutari) numai între ele, fără bărbaţi. Aceştia le lasă în pace, de teama Ciuricăi (Speranţia, III, f. 35 v). ❖ În ziua de Sântion de Iarnă se organizează **Masa moaşei**. Moaşa merge cu apă sfinţită şi cu un buchet din flori uscate şi frunze verzi de muşcată pe la „nepoate", spre a le invita la petrecere. Plocoanele aduse de fiecare mamă sunt aşezate pe masă, în jurul colacului moaşei. Ceremonia începe cu tămâierea nepoatelor şi aprinderea lumânării de pe masă. Colacul cel mare al moaşei este rupt în mai multe bucăţi şi împărţit nepoatelor, care îşi prorocesc, după pâinea primită (de la marginea sau de la mijlocul colacului, mai mare sau mai mică), dacă mai nasc sau nu copii, dacă aceştia vor fi fete sau băieţi. Urmează apoi petrecerea, cu mâncare şi băutură (Ghinoiu, 1997, p. 118).

Apărător de rele şi durere: Unii români serbează ziua aceasta încă şi pentru aceea ca Dumnezeu să le ferească gospodăriile de foc şi animalele de fiarele cele sălbatice (Marian, 1994, I, p. 162). ❖ Toţi oamenii se stropesc cu apă sau cu zăpadă, pentru a fi feriţi de boli în cursul anului (Muşlea-Bârlea, p. 346). ❖ Cine lucrează în ziua de Simion cel Nebun înnebuneşte (Speranţia, VI, f. 59). ❖ Simion cel Nebun se ţine pentru ca să nu se nască copii diformi şi monştri (Speranţia, VI, f. 174).

Despre vreme: La Sânt-Ion se duce neaua (se înfrânge iarna), dacă a adus-o Sân-Nicoară cu cal alb, sau, cu alte cuvinte, dacă a venit Sân-Nicoară pe cal alb, Sânt-Ion va merge pe cal negru, adică va duce iarna. În seara de Sânt-Ion, după credinţa românilor din Bucovina, se botează gerul, adică se înmoaie şi începe a se face mai cald (Marian, 1994, I, p. 164). ❖ Dacă în această zi va fi ger, vitele vor fi sănătoase peste an (Muşlea-Bârlea, p. 349).

8 ianuarie

Ziua moaşei
Cuv. Gheorghe Hozevitul; Cuv. Emilian Mărturisitorul; Cuv. Domnica

Cuv. Gheorghe Hozevitul. Acest cuvios părinte Gheorghe Hozevitul, iubind din tinereţe pe Domnul şi de lume lepădându-se, s-a făcut monah, şi a ajuns mai pe urmă părinte al mănăstirii Hozevitul. Ducându-se apoi la Ierusalim pentru închinarea la sfintele locuri, şi-a petrecut acolo cealaltă vreme a vieţii sale în posturi şi în osteneli, unde s-a şi dus către Domnul (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 321).

Cuv. Gheorghe Hozevitul

Cuv. Domnica. Pe vremea împărăţiei marelui Teodosie, Domnica, fiind elină, s-a dus din cetatea Cartagena la Constantinopol, cu alte patru fecioare. Apoi s-a făcut despre dânsa o dumnezeiască descoperire, prea sfinţitului arhiepiscop Nectarie patriarhul, care, primind-o, a învrednicit-o de sfântul Botez. După aceasta sfânta Domnica luând chipul monahicesc, se nevoia în post cu duhovniceşti osteneli, pentru care a făcut multe minuni (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 323).

9 ianuarie

Sf. Mc. Polieuct; Cuv. Eustratie

Fără a fi sărbătoare specializată, poate fi considerată un ecou al intensităţii zilei Bobotezei, care presupune şi ea o perioadă sacră de trei zile, în care se desfăşoară energiile acumulate.

Sf. Mc. Polieuct

Sf. Mc. Polieuct. În cetatea Melitina, din ţinutul Armeniei, trăiau pe vremea împăraţilor romani Deciu şi Valerian doi ostaşi cinstiţi, Nearh şi Polieuct. Ei erau legaţi prin dragostea prieteniei mai mult ca fraţii. Fiecăruia dintre ei i se părea că în prietenul său îşi are viaţa şi sufletul. Nearh era creştin drept-credincios, iar Polieuct era elin neluminat încă de credinţa cea adevărată, dar păstra obiceiurile creştineşti, împodobindu-se cu faptele cele bune, ca un măslin roditor. Nearh se îngrijea ca să-l aducă în casa Domnului, citindu-i Sfintele Scripturi şi arătându-i rătăcirea închinării la idoli.

Astfel trăiră ei în bună legătură prietenească, până când într-o zi se auziră pe străzi poruncile cele fără de Dumnezeu ale împăraţilor păgâni, care cereau tuturor închinarea la idoli, cu pedepse grele pentru cei ce nu se vor supune (...).

Aflând aceasta, Polieuct, luminat de darul lui Dumnezeu, a început a se gândi la cele Dumnezeieşti. De îndată şi-a adus aminte de o vedenie ce avusese de curând în vis, şi i-a zis lui Nearh:

– Nu te teme, iubitul meu prieten Nearh, nu va fi nici o despărţire, de vreme ce am văzut în vis pe Domnul Hristos. S-a apropiat de mine, mi-a luat haina şi m-a îmbrăcat cu alta, nouă, albă, al cărei preţ şi frumuseţe nu pot fi grăite. El mi-a dat şi un cal într-aripat.

Auzind acestea, Nearh s-a bucurat şi i-a tâlcuit vedenia:

– Lepădarea hainei celei vechi şi îmbrăcarea în cea nouă înseamnă că vei lăsa păgânitatea elinească pentru credinţa creştinească, iar calul într-aripat înseamnă alergarea cea grabnică spre ceruri (...).

A venit atunci Polieuct la tatăl femeii sale, Felix, cel care fusese orânduit cu asuprirea şi cazna creştinilor (...). Felix l-a certat, spunându-i:

– Ceasul uciderii tale a venit, dacă asemenea lucru ai făcut (...).

L-au luat atunci călăii şi l-au lovit peste gură, dar el nici nu simţea că e bătut (...). După aceasta Polieuct şi-a plecat capul sfânt sub sabie şi s-a botezat astfel în sângele său, fiind tăiat pentru Domnul Iisus Hristos (Lascarov-Moldovanu, pp. 84-87).

Cuv. Eustratie. Acest cuvios Evstratie era de neam din părţile Tarsului, născut de părinţi drept-credincioşi; tatăl său se numea Gheorghie şi mama sa Megheti, cari trăiau în îndestulare de bogăţie. Ei crescând bine întru învăţătură pe copil, acesta, când a împlinit douăzeci de ani ai vârstei sale, s-a aprins de dumnezeiasca râvnă şi, lăsându-şi părinţii, a

fugit şi s-a dus în părţile Olimpului, la mănăstirea lui Avgar, unde au strălucit sfinţii Grigorie şi Vasilie, – unchii lui dinspre maică – în pustnicie şi în toate celelalte fapte bune (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 385-386).

Interdicţii: A treia zi după Bobotează nu se ţipă cenuşa din vatră, pentru că mănâncă dihorul găinile (Gorovei, 1995, p. 99).

10 ianuarie

Sf. Grigorie, Episcopul Nisei; Cuv. Antipa de la Calapodeşti;
Cuv. Dometian, Episcopul Meletinei; Marcian Preotul

Previziunile meteorologice, spre deosebire de celelalte forme de aflare a viitorului, sunt mai puţin circumscrise unor date fixe, puţin numeroase, (eventual) egal stabilite în decursul anului. Să nu uităm că sub numele generic de calendar popular vorbim în fapt de mai multe calendare (agricol, pastoral, apicol, viticol etc.) ce se întrepătrund, oferindu-ne acum o reţea mult mai densă de zile sacre, propice pentru desfăşurarea numeroaselor practici magice. Aşa este cazul şi cu această zi, care, într-unul din calendare, era o zi-cheie pentru întregul an.

Sf. Grigorie, Episcopul Nisei. Acest sfânt Grigorie era frate după trup cu sfântul Vasilie cel Mare, şi a străbătut din tinereţe toată învăţătura cărţii desăvârşit; el a fost ritor slăvit şi filosof ales, ca şi fratele lui. El a lăsat după sine multe scrieri folositoare şi trebuitoare sfintei Biserici (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 389).

Sf. Grigorie

Cuv. Antipa de la Calapodeşti. Acest fiu al plaiurilor moldovene, numit din botez Alexandru, a trăit în multe centre de evlavie ortodoxă şi a fost peste tot ca o lumină pusă în sfeşnic faţă de cei din jurul său... Ajuns la deplina maturitate fizică, în el s-a mărit dorinţa către cele înalte, pentru a lua asupra sa sarcina schimniciei, care este treapta cea mai de sus a monahului îmbunătăţit (*Proloagele*, V, pp. 38, 39).

Cuv. Dometian, Episcopul Meletinei. Sârguindu-se spre filosofia cea duhovnicească, a lăsat lumea pentru dragostea lui Dumnezeu, petrecându-şi viaţa în pustnicie. El era un bun păstor, nu numai al turmei sale, ci a fost şi altor popoare luminător, ajutător şi foarte trebuitor (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 392).

Marcian preotul. În vremea împărăţiei lui Marchian şi a Pulheriei, a înflorit cu bunătăţile în Constantinopol prea minunatul bărbat Marchian fericitul, care avea ca patrie Roma cea veche, născut din părinţi drept-credincioşi, de neam bun şi bogaţi; cari mutându-se din Roma cea veche în cea nouă, au luat cu dânşii şi pe fiul lor Marchian, copil tânăr, care străbătea bine învăţătura cărţii şi se deprindea la obiceiuri bune; şi de vreme ce dorea ca să fie totdeauna în casa lui Dumnezeu, cu sârguinţă venea la cântarea bisericească... Iar pentru viaţa lui atât de îmbunătăţită, i-a dat Dumnezeu darul facerii de minuni, ca să izgonească diavolii şi să tămăduiască bolnavii (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 394, 400).

Despre vreme: Cum a fost timpul la Sf. Grigore, aşa va fi tot anul (CS, 1918, p. 4).

11 ianuarie

Cuv. Teodosie cel Mare, începătorul vieţii de obşte; Cuv. Vitalie

Ca majoritatea sfinţilor Bisericii, Teodosie apare ca un protector al copiilor. Încălcarea prescripţiilor impuse de sărbătoarea lui atrăgea după sine în principal dezechilibrul sănătăţii. Susţinând parcă mila sfântului, exprimată implicit în legenda referitoare la încercarea sa iniţiatică, având însă echivalent şi în viaţa sfântului, aşa cum este ea narată în cărţile de specialitate, sprijinul necondiţionat acordat copiilor, venirii pe lume a acestora este completat de o largă implicare în viaţa oamenilor, pe care îi poate proteja în cele mai variate situaţii.
O ipostază aparte a sfântului, aceea de protector împotriva cutremurelor, este o dovadă a grăitoare a influenţei realităţii istorice asupra fondului mitologic. Un mare cutremur de pământ, reţinut de memoria populară sub numele de „Cutremurul cel mare de la Teodosie", care a avut loc la 11 ianuarie 1838, adică în ziua patronată de Sf. Teodosie, a făcut posibilă generarea lanţului de tradiţii în care sfântul apare astfel şi ca un protector împotriva cutremurelor, extinzându-şi astfel sfera de activitate.

Cuv. Teodosie cel Mare

Cuv. Teodosie cel Mare, începătorul vieţii de obşte. Teodosie, întărindu-se de binecuvântarea cuviosului Simeon Stâlpnicul şi sfintele lui rugăciuni avându-le în călătorie ca pe un povăţuitor şi păzitor, a mers pe calea ce-i era înainte şi a ajuns în sfânta cetate a Ierusalimului, pe vremea patriarhului Iuvenalie; apoi, înconjurând toate locurile de acolo şi închinându-se sfintelor biserici, se gândea pe care din două vieţi să înceapă: pe cea singuratică sau pe a celor ce se mântuiesc de obşte? (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 407). ✦ O femeie, pătimind foarte mult după naşterea copiilor, pe care îi năştea morţi, pătimind grele dureri în toţi anii, fiind mult roditoare şi tot nu avea fii, a rugat cu lacrimi pe cuviosul părinte Teodosie ca el să se roage pentru dânsa. Cuviosul s-a învoit la cererea ei şi, când a născut, cel născut era viu (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 442, 443). ✦ Odată supărau pe oameni în Palestina omizile şi lăcustele, dar cuviosul era foarte bătrân în acea vreme, neputând nici umbla, însă a poruncit ucenicilor să-l ducă în câmp, unde se făcea pierzarea rodurilor pământului; acolo a certat lăcustele şi omizile, zicând: „Aşa vă porunceşte vouă Stăpânul vostru cel de obşte al tuturor, să nu pierdeţi ostenelele omeneşti şi să nu mâncaţi hrana săracilor". Şi îndată lăcustele s-au dus ca un nor, iar omizile au pierit (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 443-444).

Cuv. Vitalie. Întru această zi prea cuviosul Vitalie cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, V, p. 208).

Tradiţii: Sf. Teodosie a început viaţa călugărească (Speranţia, II, f. 105 v). ❖ Se zice că Teodosie a fost pustnic. El în două rânduri a visat ca să se ducă la un schit, spre a afla tăria lui Dumnezeu. Plecând, pe drum s-a întâlnit cu un moş şi împreună au mers la un sat. Acolo au rămas la un om, care avea un copil. Moşul, luând copilul, i-a făcut o cruce în frunte, apoi, punându-l jos, a fost mort. Pe drum pustnicul i-a spus moşului că-i pare rău de acel copil, iar moşul a răspuns că-i mai bine aşa, căci, dacă s-ar fi făcut mare, păcătuia. Apoi, spunându-i să se întoarcă de unde a venit, s-a făcut nevăzut (Speranţia, VI, f. 300 v). ❖ De la acea zi se încep sărbătorile de iarnă (Speranţia, VII, f. 274).

Apărător de rele şi durere: Oamenii l-au pomenit păstrându-l din cauza naşterii vitelor şi femeilor (Speranţia, I, f. 44 v). ❖ Sf. Teodosie se ţine mai ales de oamenii sterpi, pentru dobândire de copii (Speranţia, III, f. 107 v). ❖ Îl ţin mai ales femeile. Care femeie însărcinată nu-l va serba, va naşte copilul cu buricul în jurul gâtului, iar locul nu-l naşte decât după multă trudă (Speranţia, VIII, f. 293). ❖ Se ţine ca să nu turbeze sau ca să nu înnebunească viţeii născuţi de curând (Speranţia, VII, f. 101 v). ❖ Sf. Teodosie se ţine pentru ciumă (Speranţia, II, f. 42 v). ❖ Sf. Teodosie e rău de lingoare (Candrea, 1928, p. 124). ❖ Sf. Teodosie e rău de arsuri. O femeie a copt nişte tort în acea zi şi s-a vărsat tuciul (ceaunul) peste un picior şi s-a ars (Speranţia, III, f. 12). ❖ Sf. Teodosie apără de om de visuri rele şi de năluciri (Speranţia, VII, f. 309 v). ❖ Sf. Tudosie e socotit între Filipi (Speranţia, III, f. 239 v). ❖ Sf. Teodosiu se ţine pentru cutremur (Speranţia, IV, f. 257 v). ❖ În ziua de Sf. Teodosie a fost cutremurul cel mare şi, ca să nu mai dea Dumnezeu cutremure, se serbează (Speranţia, V, f. 406 v). ❖ Sf. Teodosie se ţine de femei, pentru că e cu primejdii. La Sf. Teodosie s-a întâmplat un cutremur mare, de care povestesc bătrânii cum că nu putea sta omul în picioare, aşa cutremur a fost, pe care îl numesc „Cutremurul cel mare de la Teodosie“ (Speranţia, VII, 138 v). ❖ Sf. Teodosie se ţine, că în această zi a fost un mare cutremur de pământ, de s-aplecau copacii cu vârful la pământ, vitele răgeau, oile zbierau, şi cine-l ţine este ferit de asemenea primejdii (Speranţia, VII, 116 v).

12 ianuarie

Sf. Mc. Tatiana diaconiţa; Sf. Mc. Eutasia

Sf. Mc. Tatiana diaconiţa. Venind aceasta în vârstă şi nevrând să se însoţească cu bărbat, îşi petrecea viaţa în feciorie şi curăţie, pentru că s-a făcut mireasă lui Hristos, fiind rănită de dragostea lui, şi Aceluia îi slujea ziua şi noaptea, omorându-şi trupul în post şi rugăciuni, şi robindu-l duhului. Apoi s-a învrednicit de slujba bisericească, pentru viaţa sa îmbunătăţită, şi slujea lui Dumnezeu îngereşte (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 451-452).

Sf. Mc. Eutasia. Întru această zi, sfânta muceniţă Evtasia de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, V, p. 219).

Sf. Mc. Tatiana

13 ianuarie

Sf. Mucenici Ermil şi Stratonic

Sf. Mucenici Ermil şi Stratonic. Împărţind Lichinie păgânul şi sârguindu-se foarte mult ca să placă zeilor săi necuraţi, a dat poruncă grea asupra tuturor creştinilor ca să fie urmăriţi prin cetăţi şi sate şi ca oricine va afla vreun creştin şi va spune despre el împăratului, să fie răsplătit, învrednicindu-se de mare cinste. Astfel au pătimit şi trupurile sfinţilor Ermil şi Stratonic, iar cerul a sălăşluit sufletele lor întru acoperământurile sale (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 465, 478).

Sf. Mc. Ermil

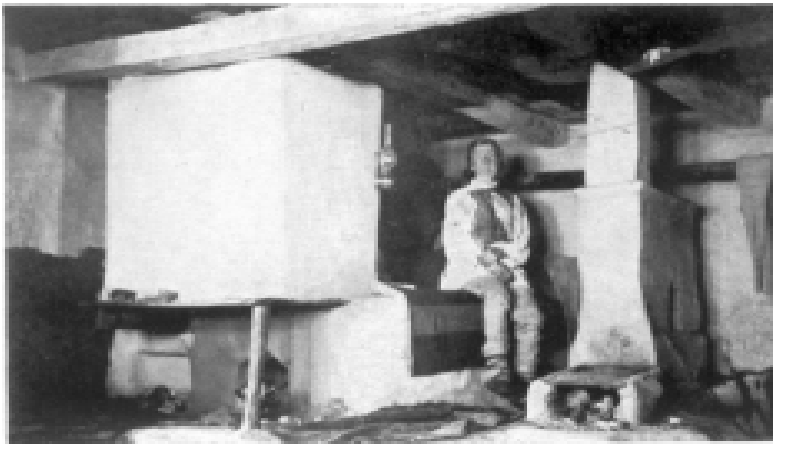

14 ianuarie

Cuvioşii părinţi ucişi în Sinai şi Rait

Amintind de previziunile vechilor gromovnice, previziunile pentru această zi sunt deosebit de complexe, atingând toate domeniile vieţii individului (bunăstare, boală, caracter nefast general).

Cuvioşii părinţi ucişi în Sinai şi Rait. … „Deodată au năvălit asupra părţilor acelora mulţime de varvari, cari se numeau vlemieni şi, murind mai marele lor, pe câţi părinţi i-au aflat în locurile de prin prejur i-au ucis cu nemilostivire“, povestea monahul Amonie. (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 548). După cea dintâi ucidere a cuvioşilor părinţi, trecând ani mulţi, a fost iarăşi la muntele Sinaiului, în zilele cuviosului Nil pustnicul, năvălirea varvarilor (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 579).

Cuv. Amonie

Despre vreme: În 14 de va fi senin, anul va fi bun; de va fi turburat, boală în dobitoace; ploaie vesteşte scumpete (CRP, 1944, p. 6).

15 ianuarie

Cuv. Pavel Tebeul; Sf. Ioan Colibaşul

Cuv. Pavel Tebeul. „Atunci erau împăraţi Dechie şi Valerian, cari chinuiau pre toţi cei ce mărturiseau pe Hristos, şi era frică mare în toată Thebaida, de vreme ce erau cumplite munci... Atunci eu am fugit în această pustie; apoi venind încet, povăţuindu-mă de Dumnezeu până aici, am aflat această peşteră, cum şi apă înlăuntru, şi cunoscând că Dumnezeu mi-a dat acest loc spre petrecere, m-am sălăşluit aici şi petrec având hrană de finice, iar haina de frunze“ (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 625, 627).

Cuv. Pavel Tebeul

Sf. Ioan Colibaşul. ... Lucrând întru dânsul Sfântul Duh, era blând, fără de răutate şi smerit, iar când îi prisosea vreme de la învăţătură, se îndeletnicea nu cu jucării copilăreşti, precum este obiceiul tinerilor, ci întru citirea cărţilor celor de Dumnezeu însuflate; apoi la bisericile lui Dumnezeu cu sârguinţă alerga la rugăciune, pentru că inima lui se înfierbânta cu văpaia dumnezeieştii dragoste şi în cugetul lui se aprindea foc (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 636).

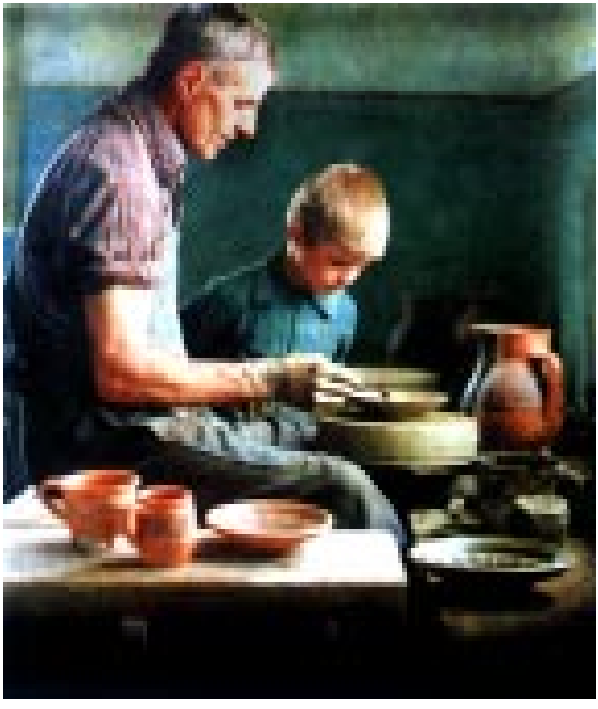

16 ianuarie

Sf. Petru de Iarnă (cel Şchiop); Fulgerătoarele; Ciuia găinilor; Miezul iernii
Închinarea cinstitului lanţ al Sf. Ap. Petru; Sf. Mc. Pevsip şi cei împreună cu el

Cea mai importantă zi din Anul Lupului, Sf. Petru de Iarnă deschide un cerc ce cuprinde numeroase sărbători ţinute în cinstea şi din teama faţă de acest redutabil carnasier (Filipii de iarnă, Filipii de toamnă, Sf. Andrei). Calendaristic, Sf. Petru de Iarnă şi Sf. Petru de Vară formează punctele centrale ale anului, marcând două jumătăţi ale anului pastoral, dar şi agricol. Patron al lupilor, Sf. Petru cel Şchiop este o divinitate deosebit de puternică, care reglează nu numai comportamentul distructiv al animalelor de pradă, dar şi pe cel al oamenilor, care sunt sancţionaţi dacă nu au grijă cum se cuvine de animalele lor („dacă vita nu-i mulţumită, atunci i-o ia"). Un motiv frecvent întâlnit în tradiţiile consacrate Filipilor sau păstorilor lupilor (cum este şi cazul sfântului Petru) este acela al pedepsirii omului ireverenţios. Fiindcă este vorba de Sf. Petru, adică de stăpânitorul cheilor raiului (deci având o funcţie importantă, raportată atât la oameni, cât şi la sfinţi), dar şi de poziţia lui de distribuitor de hrană pentru animalele câmpului (act ce se desfăşoară în mare taină, în clipe şi în locuri ferite de urechi şi priviri curioase), lupii, instrumente sale, apar acum şi ca un instrument al destinului. Aşa cum se vede, ei nu manifestă iniţiativă, comportamentul lor distructiv este limitat la poruncile primite de la patron; or, cum acesta le ţine în mână destinele, este firesc să aibă putere şi asupra destinelor umare, pe care le rostuieşte ad-hoc*, evident, într-o sentinţă implacabilă. Sigur, se poate vorbi despre tragismul ciobanului care piere sfâşiat (sau, cel mai adesea, omorât) de lupi (sau de un lup mort), dar să nu uităm că avem de-a face cu o încălcare a unor tabuuri foarte stricte, o dată ce se refereau la o personalitate de primă mărime a panteonului mitologic. Contrastul între zbaterea neputincioasă şi forţa destinului, care apare în seria de măsuri de protecţie luate de cioban şi de tovarăşii lui este deosebit de grăitor. Şi de această dată se conturează o ipostază deosebită a carnasierului, aceea de instrument al destinului, prin care Ursitorul (aici, Sf. Petru) trasează pedeapsa-ursită.*
Pe de altă parte, vecinătatea calendarului (Sf. Atanasie şi Chiril, Haralambie) a influenţat domeniul de activitate al sfântului, care a primit în sarcină şi legarea ciumei cu lanţul său, lanţ cu care, de altfel, poate lega şi animalele pe care le patronează. În mod asemănător, în virtutea unei ambivalenţe specifice, femeile care lucrau în acea zi îşi puteau atrage mânia sfântului, care trimitea asupra gospodăriei lupii, sau le putea pedepsi printr-o serie de mijloace specifice (încurcarea în lanţ, opărire). Să nu uităm că în această perioadă trebuia să fie celebrate şi Fulgerătoarele*, divinităţi meteorologice ale calendarului agricol, care-i puteau pedepsi prin trăsnete, prin foc, pe cei care nu le respectau zilele. În legătură cu acest ultim aspect, semnalăm o tradiţie foarte interesantă, semnificativă pentru mentalul popular, care pe de o parte leagă cele două personaje polare, Sf. Petru de Iarnă şi Sf. Petru de Vară, atât prin intermediul semnificaţiei numelui lor (*piatră*), cât şi prin funcţia principală a sfântului celebrat la 29 iunie – aceea de a distribui piatra (*grindina*). Ecoul sărbătorii de vară,* Pietrele lui Sâmpetru *(ziua când Sf. Petru fierbe sau distribuie piatra, grindina) se regăseşte şi în iarnă, de astă dată pus în legătură cu funcţia*

dominantă a Sf. Petru de Iarnă – aceea de apărător împotriva lupilor. Ceremonialul dublu al „sfinţirii“, al consacrării pietrelor apotropaice (o dată pe pragurile caselor, apoi la cel al bisericii) este o nouă dovadă a transferului continuu între cele două sisteme mitologice, care se alimentează reciproc. Nu în ultimul rând trebuie amintite şi tradiţiile, deosebit de complexe, legate de momentul astronomic în care ne aflăm: jumătatea iernii reprezintă un moment de cotitură, care poate afecta atât restul anotimpului (sau, mai bine zis, dorinţa de a avea o iarnă blândă, suportabilă), cât şi starea sănătăţii omului în următoarea jumătate de iarnă (care, nota bene, nu este la fel de „egală“ cu prima, deoarece, în scurt timp, la începutul lui februarie, începem să întâlnim referiri la date calendaristice ale „sfârşitului iernii“!).

Închinarea cinstitului lanţ al Sf. Ap. Petru. Când sfântul apostol Petru a fost dus în temniţă de către Irod împăratul şi era legat cu două lanţuri de fier, dormind el noaptea între doi ostaşi, a venit îngerul Domnului şi, lovindu-l în coastă, l-a deşteptat şi l-a scos afară, căzând de pre dânsul lanţurile cele de fier. Atunci nişte credincioşi, în taină luând lanţurile acelea, le-au păstrat la ei. Deci lanţurile acelea au luat putere tămăduitoare de la trupul apostolului (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 664-665).

Sf. Mucenic Pevsip şi cei împreună în el. Aceşti trei sfinţi fraţi, împreună născuţi întru credinţa lui Hristos, fiind întăriţi, au trimis slugile lor ca să sfărâme pre idolul zeiţei Nemesia, apoi au sfărâmat şi alţi doisprezece idoli cari erau în casa lor. Şi îndată a străbătut vestea prin toate hotarele Lingoniei, cum că nepoţii Neonilei, tinerii cei de prea bun neam, crezând întru Hristos, au sfărâmat pre zei. Deci s-a pornit asupra lor poporul, s-au sculat stăpânirile, judecătorii şi popii idoleşti s-au aprins cu mânie fără de măsură... (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 677-678).

Tradiţii: Oamenii cred că Sf. Petru este stăpânul cheilor raiului. Cine-l ţine, îi dă drumul în rai, cine nu, stârceşte pe sub porţile lui şi nu poate să intre (Speranţia, VIII, f. 285). ✥ În această zi se înjumătăţeşte iarna şi începe a se scoborî spre primăvară (Speranţia, II, f. 47 v). ✥ În ziua de Sân-Petru de Iarnă e miezul sau mijlocul iernii. Tot în această zi se împlineşte jumătate de an de la Sân-Petru de Vară (Marian, 1994, I, p. 173). ✥ Sf. Petru de Iarnă îl serbează femeile ca pe Sf. Petru de Vară, zicând că îi este frate (Speranţia, I, 190 v). ✥ Sf. Petru de Iarnă e frate de cruce cu cel de Vară (Speranţia, VIII, f. 76). ✥ Pe când Sf. Petre era închis în temniţă, a venit îngerul şi i-a încredinţat evanghelia; în acest timp i-au căzut lanţurile de la mâini şi picioare lui Sf. Petre. Paznicul, de teamă că a fugit, a voit să se sinucidă. Sfântul l-a strigat, spunându-i că e aici. L-a văzut ţinând evanghelia în mână. Paznicul s-a închinat şi a spus lumii că e sfânt (Speranţia, V, f. 5 v). ✥ Sf. Petru de Iarnă a purtat lanţul lui Hristos (Speranţia, VI, f. 210 v). ✥ Sf. Petru are un lanţ cu care leagă ciuma şi alte dihănii (Speranţia, I, f. 76 v). ✥ Sf. Petru de Iarnă este cea mai mare zi a lupului (Speranţia, III, f. 169). ✥ Sf. Petru închide gura lupilor şi-i leagă cu lanţul, să nu mănânce vitele (Speranţia, I, f. 41). ✥ Lupu se zice că e câinele Sf. Petru şi unde-i porunceşte el, acolo face pradă. Când se strâng mai mulţi lupi la un loc, de urlă, se zice că se roagă lui Sf. Petru să le rânduiască pradă. El îi orânduieşte după pradă când se adună la urlătoare, de obicei

pe la răspântii. „Tu să mănânci oaia lui cutare din cutare sat, tu, porcul cutăruia; tu, pe cutare om etc.“ Şi cică pe cine o rândui Sf. Petru câinilor lui, nu scapă nici în gaură de şarpe (Candrea, 1928, p. 135). ❖ Sf. Petru are dar de la Dumnezeu de a fi stăpân peste lupi. Aşa, lupilor când le vine luna de mâncat carne – căci şi ei mănâncă învrâstat, adică o lună carne şi una humă de pământ –, atunci se adună mai mulţi la un loc şi încep a urla. Sf. Petru i-aude şi, îmbrăcat în haine albe, se pogoară din cer în mijlocul lor. Iar ei încep a se gudura pe lângă dânsul, care numaidecât îi trimite pe unul la cutare om să ia. Şi aşa lupii nu fac nici o stricăciune în lume fără voia lui Sf. Petru (Hasdeu, p. 350). ❖ Se crede că lupii, când se strâng la urlătoare, vine Sf. Petru călare pe un cal alb, cu o basma plină cu bucăţi de pâne şi la fiecare îi dă câte o bucată. Oile şi caprele, când văd lupul, se duc singure la el, dând din picioare, crezând că-l bagă pe lup în pământ cu picioarele (Dumitru P. Popescu, în „Comoara satelor“, an III, nr. 6, iunie 1925, p. 74). ❖ Poporul povesteşte despre Sf. Petru că este însărcinat de Dumnezeu pentru îngrijirea dobitoacelor şi fiarelor sălbatice, venind în toate nopţile pe la fiecare dobitoc şi-l întreabă dacă stăpânu-i dă îndeajuns hrană şi la vreme. Şi ceea vită-i răspunde: ori că-i dă, ori că nu-i dă. Şi Sf. Petru, dacă vita nu-i mulţumită, atunci i-o ia, adică moare (Hasdeu, p. 350). ❖ Se spune că un cioban s-a dus în acea noapte unde se făcea orânduiala de către Sf. Petru, căci lupii sunt câinii lui. Acolo unde se rânduiau acestea era o cruce mare de piatră şi ciobanul s-a suit sus pe cruce, ca să asculte. Când a venit şi Sf. Petru călare pe un cal alb şi a început să strige câinii, şi au venit lupi din toate părţile şi le-a hotărât Sf. Petru fiecăruia să mănânce care oi, care boi, care capre, gâşte şi altele. În urmă de tot a venit un lup, care a rămas în urmă fiind şchiop. „Atunci tu, a zis Sf. Petru, să mănânci pe ciobanul acela de pe cruce“. Toată noaptea s-a chinuit lupul să apuce pe cioban, dar ciobanul a strigat şi a ţipat, până au auzit tovarăşii lui de la târlă, cari au venit şi au sgonit pe lup. Au plecat apoi cu toţii la târlă. Acolo a spus ciobanul tuturor că el e ursit de Sf. Petru să fie mâncat de lupi şi i-a rugat pe toţi să aibă grijă de el, să-l culce totdeauna între ei şi să-i lege la mâini, la gât şi la picioare toate clopotele de la oi. Aşa s-a urmat; cu toate acestea, în noaptea următoare a venit lupul şi a luat pe cioban să-l mănânce, dar s-au deşteptat toţi ciobanii şi au omorât pe lup. Dimineaţa ciobanul s-a dus unde era lupul mort şi i-a tras un picior, zicând: „Na, fir-ai al dracului!“ Când a dat cu piciorul în capul lupului, s-a înţepat în colţii lui prin opinci şi îndată a căzut jos şi a murit. Aşa că tot din lup i s-a tras moartea (Speranţia, IV, f. 5). ❖ Sf. Petru de iarnă e sărbătoare mare. Cine lucrează se îmbolnăveşte şi sau îi trece, sau moare până la anul (Speranţia, I, 131 v). ❖ Iată ce s-a întâmplat unei femei care nu l-a ţinut şi a lucrat. În această zi acea femeie a ţesut în război. A doua zi de dimineaţă, pe când spăla cămăşile, una din cele două fete ale ei s-a dus la căldarea cu apă fiartă şi, din nebăgare de seamă, a făcut ca să se verse pe ea acea căldare, opărind-o toată. Tot în noaptea aceasta bărbatul său a visat un vis, în care i s-a arătat Sf. Petru şi a zis: „Eu am trimis pe fata ta ca să se ardă, fiindcă mamă-sa a lucrat în ziua mea“. Aceasta este cauza pentru care femeile nu lucrează în ziua lui Sf. Petrea (Speranţia, I, f. 120). ❖ **Fulgerătoarele**: divinităţi meteorologice la miezul iernii pastorale, care pedepsesc oamenii cu fulgere, tunete şi viscole, dacă le nesocotesc zilele de celebrare (16-18 ianuarie; Ghinoiu, 1997, p. 76). ❖ Atunci se zice că arde piatra în pământ nouă stânjeni, aşa de tare sărbătoare este (Speranţia, I, 131). ❖ Se ţine pentru şoareci. Acum fac şoarecii nuntă

(Niculiță-Voronca, II, p. 254). ❖ Zi în care se termină timpul de argățit la servitori (Speranția, IV, f. 153 v).

Obiceiuri: În această zi oamenii trebuie să bea și să mănânce (Speranția, II, f. 123 v). ❖ În această zi ciobanii nu mănâncă decât seara (Speranția, II, f. 198 v). ❖ Nu se mănâncă carne (Speranția, III, f. 271 v). ❖ Se împart covrigi de pomană (Speranția, VII, f. 68). ❖ În această zi e obiceiul să se facă plăcinte, să mănânce toți ai casei și să dea și de pomană. Cine nu mănâncă plăcinte în acea zi, se rătăcește când pleacă în călătorie (Speranția, VII, 309 v). ❖ În această zi se pun pietrele albe pe pragurile caselor (Pietrele lui Sâmpetru) în timpul nopții, și dimineața le pun la pragul bisericii, ca să treacă preotul peste ele, și în urmă le ia și pe pun în oborul vitelor, ca să fie apărate de jigănii (Speranția, III, f. 99). ❖ Se suie gospodarul pe stogul de fân și suduie iarna, nemaipăsându-i de ea, fiind mai mult trecută (Speranția, VII, f. 336 v).

Pentru bunul mers al vieții și al treburilor: Se serbează pentru ca iarna să fie mai ușoară (Speranția, I, f. 233 v). ❖ Se ține să se facă cânepa (Speranția, I, f. 239 v).

Apărător de rele și durere: Sâmpetru de Iarnă – atunci iarna e jumătate, și ține că e rău de nămolit cu zăpadă la călătorie, când e iarnă. S-a întâmplat de-a fost nămețit de zăpadă câte unul, umblând prin munți, ale cărui oase s-au găsit tocmai primăvara, zicându-i că a lucrat în ziua de Sf. Petru de Iarnă (Speranția, I, f. 274). ❖ Se serbează tot pentru sănătate, zicând că dacă au fost sănătoși până la această zi, să-i ție și de aci înainte iar sănătoși, iar dacă au fost bolnavi, să-i apere cel puțin în viitor (Speranția, V, f. 369). ❖ Se serbează de femeile care au copii, căci, dacă vor lucra în această zi, le dă copiilor boli grele (Speranția, VII, f. 240). ❖ E ținut pentru a fi feriți de răceală și ajutați să treacă cu bine restul iernii (Speranția, II, f. 136). ❖ Sâmpetru de Iarnă se ține de friguri (Speranția, III, f. 215). ❖ E rău de bube și de arsuri (Speranția, III, f. 12). ❖ Se serbează mai ales de femeile cu țâță, pentru că cred că li se coc țâțele (Speranția, VII, f. 78 v). ❖ Se ține pentru ca să nu-i doară pe oameni picioarele când urcă la deal (Speranția, VII, f. 101 v.) ❖ Cine lucrează, capătă amețeli de cap (Speranția, VII, f. 124 v). ❖ Se ține pentru boala de ciumă (Speranția, II, 232 v). ❖ Ferește de moarte pe cei din casă (Speranția, II, f. 234 v). ❖ Sf. Petru de Iarnă e sărbătorit de femei o săptămână, crezând că, dacă nu vor păzi aceste sărbători, Sf. Petru le încurcă în lanțul lui și nu mai au mântuire (Speranția, I, f. 14). ❖ Unii serbează ziua aceasta pentru ca Sf. Apostol să-i ferească de prigoniri și de închisori, iar alții ca să nu capete junghiuri sau boale. Cei mai mulți români serbează ziua aceasta din cauza dihăniilor, și mai cu seamă pentru lupi, ca aceștia să nu le mănânce vitele, pentru că Sân-Petru de Iarnă e patronul lupilor sau Sân-Petru-lupilor (Marian, 1994, I, pp. 170, 171). ❖ Pentru cei care o țin, Sf. Petru leagă gurile lupilor și nu le mănâncă din vite (Speranția, I, f. 250 v). ❖ Cu deosebire următoarele lucrări nu trebuie făcute cu nici un chip în zilele rele de lupi, căci altfel aceștia vor sfâșia vitele:

- să nu se pieptene, căci atâția lupi sar la oi, câți dinți are pieptenele cu care ai umblat și câte fire de păr au trecut prin pieptene;
- nu se dă gunoiul sau cenușa afară din casă sau din grajduri, căci noaptea vine

lupoaica, scormonește prin gunoi și, dacă găsește cărbune, îl fură, și numai așa se împerechează în noaptea aia și prăsește căței, și atunci vai de vitele oamenilor;
- să nu împrumuți nimic din casă, mai ales după asfințitul soarelui, că-ți mănâncă lupul vitele;
- nu se coase, nu se toarce, nu se împunge nimic cu acul, nu se împletește lână, nu se piaptănă cânepă, nu se face gaură în pământ, nu se sfredelește cu burghiul, nu se macină etc., căci de câte ori împungi cu acul, atâția lupi te năpădesc;
- să nu pomenești măcar numele lupului în aceste zile, ca să nu se arate aievea și să-ți mănânce din vite (Candrea, 1928, pp. 136, 137).

Femeile nu lucrează lână, zicând că le mănâncă lupii oile (Speranția, V, f. 7 v). ❖ Ciuia găinilor se ține, în Mehedinți, timp de două zile, pentru a nu muri găinile în timpul anului și pentru apărare împotriva bubatului (Chicet-1, p. 29). ❖ Sâmpetru de Iarnă e rea de ars (Speranția, II, f. 19). ❖ Atât femeia, cât și copiii acelui om care nu-l ține se pot clocoti cu apa ce fierbe la foc (Speranția, VIII, f. 247 v). ❖ Nu lucrează femeile, de teamă să nu facă laptele și brânza viermi (Speranția, III, f. 143 v). ❖ La jumătate de iarnă femeile deretică prin casă și scuturǎ scoarțele, ca să nu facă molii (Speranția, VIII, f. 365). ❖ Se ține pentru șoareci. Cine n-a ținut, șoarecii le rod toate lucrurile din casă și cerealele (Speranția, VIII, f. 372 v).

Despre muncile câmpului: Sătenii încep a se pregăti pentru cultura de primăvară, dregându-și uneltele și cărând mraniță pe blană (ogor; Speranția, VII, f. 16 v).

Despre vreme: Din ziua aceasta se va mai lăsa frigul, se va mai înmuia (Marian, 1994, I, 173).

17 ianuarie

Antanasiile; Circovii de iarnă; Fulgerătoarele
Cuv. Antonie cel Mare

Sărbătoare compozită, rezultată din suprapunerea mai multor sfinţi-patroni – Anton, Tănase –, Antanasiile sunt cunoscute mai degrabă sub numele de Circovii de iarnă*, ce corespunde mai bine naturi sărbătorii. Circovii (însemnând ţerkovnîie sviata, sfinţii Bisericii) reprezintă un ciclu sărbătoresc de trei zile, care poate fi regăsit la majoritatea marilor sărbători de peste an. Trebuie făcută însă o precizare: sacralitatea ciclului de trei zile de sărbătoare este diferită în funcţie de sărbătoarea în jurul căreia se circumscrie triada.*
Avem, în primul rând, o situaţie în care elementul central al sistemului îl reprezintă ziua din mijloc, cea de-a doua, care este flancată de ajun şi de ziua următoare, în care se realizează astfel intrarea şi ieşirea din sărbătoarea propriu-zisă. Având grade diferite de sacralitate (în calendarul bisericesc, sărbătoarea propriu-zisă este cea mai însemnată, în timp ce, în calendarul popular, de regulă ajunul, dar şi poitra *– ziua de după sărbătoarea propriu-zisă sunt considerate a fi mai de temut), ele formează un tot, o singură sărbătoare, care are un apogeu în zona centrală (de exemplu, Crăciunul, Paştele, Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru ş.a.).*
O altă triadă o constituie Filipii – cicluri de trei zile de sărbători consacrate lupilor, în care, deşi în calendarul bisericesc întâlnim entităţi diferite, de mai mică importanţă pentru calendarul popular, sacralitatea se revarsă în egală măsură în toate cele trei zile ale triadei, fără a se putea face vreo deosebire de intensitate. În memoria populară sărbătoarea este cunoscută sub un singur nume, cu formă de plural, ce se referă invariabil la unul şi acelaşi aspect avut în vedere de ritual.
Cea de-a treia triadă o constituie Circovii – Circovii de iarnă, Circovii Marinei, Circovii Sf. Ilie –, care, deşi cunoscuţi adesea sub numele unuia din sfinţii celebraţi în acea perioadă, cuprinde de fapt reprezentări diferite, fiecare răspunzând de un alt aspect al realităţii, care este avut în vedere de practicile rituale din ziua respectivă. Este vorba de o vecinătate, şi nu de o asimilare a unor sărbători de către altele, o concentrare a trei sacralităţi diferite, care face posibilă o augmentare nefastă a triadei din care fac parte. Aşa este cazul Circovilor de iarnă, în care sunt reuniţi marii sfinţi Petru, Antonie, Atanasie şi Chiril. Suprapunerea este posibilă, astfel încât observăm (nesemnificativ, însă) prelungiri timide ale prerogativelor unuia în ziua celorlalţi, fără a dezvolta însă tradiţii specifice.
Aşa cum se poate vedea, în perioada 16-18 ianuarie se desfăşoară şi se suprapun două intervale distincte, părţi componente a două calendare diferite. Pe de o parte, în cadrul calendarului pastoral, celebrăm zilele lupului, începute la Sf. Petru de Iarnă, în timp ce, la aceeaşi dată, în calendarul agricol sunt serbate Fulgerătoarele – anticiparea pericolelor principale ale recoltelor din vară. La acestea se adaugă reprezentările ce vizau starea de sănătate, a omului, dar şi a animalelor, a păsărilor din gospodărie, puse în legătură cu patronii unor boli specifice.

Cuv. Antonie cel Mare

Cuv. Antonie cel Mare. Cuviosul părintele nostru Antonie era de neam egiptean şi născut din părinţi de bun neam. După ce a crescut şi s-a făcut mai mare, ca un adevărat creştin mergea împreună cu părinţii săi la biserică. Antonie, învăţând din scripturi că sunt multe meşteşugurile vrăjmaşului, neîncetat avea nevoinţă, gândindu-se că negreşit se va ispiti momindu-l prin altă meşteşugire, că diavolul este foarte iubitor de păcate (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 688, 698). ❖ „Când diavolii vin la noi noaptea şi voiesc să ne grăiască cele ce au să fie, sau să zică *noi suntem îngeri*, să nu luaţi aminte, căci mint. Ci mai vârtos să vă pecetluiţi cu semnul cinstitei cruci pre voi şi casa voastră, şi să vă rugaţi; atunci îi veţi vedea făcându-se nevăzuţi, căci se înfricoşează foarte mult de semnul crucii Domnului, fiindcă printr-însa i-a biruit Mântuitorul (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 737). ❖ Într-o vreme el avea trebuinţă să treacă râul Nilul, ca să cerceteze pe fraţi, însă râul era plin de crocodili, dar făcând rugăciune, s-a suit pre crocodili, el şi fraţii cei împreună cu dânsul, căci luntre nu aveau, şi au trecut nevătămaţi (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 710).

Tradiţii: Antonie cel Mare a fost cumătrul lui Dumnezeu (Speranţia, VII, f. 160). ❖ Antonie cel Mare se serbează ca întâiul călugărit (Speranţia, VII, f. 92). ❖ Antonie cel Mare a fost ungur, care s-a sfinţit (Speranţia, VI, f. 44). ❖ Antonie cel Mare, zis şi Nebunul, omora oameni şi mai cu seamă copii mici (Speranţia, VIII, f. 170 v.). ❖ Antonie cel Mare a legat pe diavolul când acesta a îndrăznit să-l ispitească (Speranţia, III, f. 242 v). ❖ Sfântul Anton a legat diavolii pe unde i-a apucat: în apă, în maluri, pe pământ şi în văzduh (Candrea-Densusianu, p. 189). ❖ Antonie cel Mare era călugăr la Kiev. În chilia sa avea o oală deşartă şi diavolul a intrat în ea, ca să-l ispitească. Atunci Sf. Antonie, cu puterea sa, a acoperit oala. Diavolul, de nevoie, neputând ieşi, a început a-l ruga să-l ierte. Antonie i-a făgăduit că-i dă drumul dacă-l duce într-o noapte în spinare şi prin văzduh până la Ierusalim. Diavolul a primit şi numai după această călătorie a scăpat de Antonie (Speranţia, VI, f. 210 v). ❖ Antonie cel Mare are puterea de a nimici vrăjitoriile. Cine îl serbează e ferit de orice vrajă (Speranţia, VI, f. 228 v). ❖ Antonie cel Mare înainte vreme a fost hoţ de vite. A furat boii lui Sf. Ilie şi, ca să scape de urmăririle oamenilor acestuia, s-a ascuns în sobă. Sf. Ilie, nevoit fiind, şi-a cumpărat cai şi trăsură de foc, cu care se plimbă prin cer (Speranţia, V, f. 272). ❖ Antonie cel Mare e apărător contra lupilor (Speranţia, I, f. 61 v). ❖ Sf. Anton trimite de la Dumnezeu ploaia (Speranţia, VIII, f. 286). ❖ Circovii de iarnă sunt trei zile (*fulgerătoarele*) rele de fulgere, trăsnete şi vifore (Marian, 1994, I, p. 174). ❖ Sf. Antonie e sărbătoarea femeilor, pentru ca să le fie casa şi lucrurile dragi la toată lumea (Speranţia, VIII, f. 383).

Apărător de rele şi durere: Antonie cel Mare se ţine pentru a-i feri pe oameni de orice primejdie (Speranţia, VI, f. 153 v). ❖ Se ţine spre a fi păziţi de duhuri rele (Speranţia, I, f. 452). ❖ Se ţine pentru a nu-i mânca lupii. Un om a lucrat în acea zi

şi a doua zi l-a rupt lupul (Speranţia, VIII, f. 362). ✥ Sunt zile de boale mari şi ameţeli mari de cap şi de dat rău al copiilor (Marian, 1994, I, p. 168). ✥ Cine nu serbează Sf. Anton înnebunește (Speranţia, VI, f. 186). ✥ Se ţine pentru boale de stomac (Speranţia, II, f. 32). ✥ Antonie cel Mare e rău de gâlci (Speranţia, VII, f. 76 v). ✥ Este ţinut pentru ciumă (Muşlea-Bârlea, p. 350). ✥ Se ţine de lingoare (Speranţia, III, f. 272). ✥ Este rău de arsuri şi opăreli (Candrea, 1928, p. 125). ✥ Este ţinut de femei pentru tors, ţesut şi altele, ca rău de lovituri (Speranţia, II, f. 35). ✥ Cine nu-l serbează, îl doare mijlocul vara la seceră (Speranţia, VI, f. 199 v). ✥ Sf. Anton se ţine ca să nu ardă soarele tare (Speranţia, VII, f. 350 v).

18 ianuarie

Atanasia ciumelor; Tănase de ciumă, Tănase ciumatu; Tănase şi Chirică; Ciurica Tanasia; Chirilă şchiopul; Chiriţă şchiopul; Ciuma găinilor; Fulgerătoarele
Sfinţii Atanasie şi Chiril, Arhiepiscopii Alexandriei

Prin tradiţie, păzitorii Ciumei, Sf. Atanasie şi Chiril (uneori numai Tănase) sunt protectori recunoscuţi în cazul bolilor oamenilor sau ale păsărilor. În calendarul popular, de altfel bogat în practici de magie terapeutică, ce se desfăşurau aproape la fiecare sărbătoare, mai mare sau mai mică, sfinţii-patroni ai bolilor nu ocupă un loc foarte mare. Cronologic, în afara sfinţilor sărbătoriţi la 18 ianuarie, sunt recunoscuţi ca sfinţi-vindecători Haralambie (10 februarie), Marina, (17 iulie), Pantelimon (27 iulie), Cosma şi Damian (1 noiembrie), Varvara (4 decembrie), Sava (5 decembrie), eventual Nicolae (6 decembrie). Ca o caracteristică a lor putem menţiona focalizarea sacralităţii în direcţia stăpânirii unei singure afecţiuni de către fiecare dintre ei (excepţie fac Pantelimon şi Cosma-Damian).
Ca şi vecinului lui, Haralambie, sfântului Atanasie îi este atribuită putere asupra Ciumei (Atanasia Ciumelor, Tănase de Ciumă, Tănase Ciumatu), eventual, cu o restrângere a activităţii la păsări („Ciurica Tanasia e rea de moartea găinilor"), în timp ce sfântului Chiril (care suferă o contaminare cu un sfânt situat la celălalt pol al calendarului – 15 iulie, făcând parte din alţi Circovi! –, ambii numiţi Chiril sau Chiric şchiopul) este făcut răspunzător de paralizie sau afecţiuni ale membrelor. Considerăm interesant de semnalat şi obiceiul împărţirii ofrandelor rituale, din care nu trebuie să lipsească turtele, adesea calde, unse cu unt şi stropite cu zahăr, destinate a-l îmbuna pe demonul bolii sau pe sfântul protector.

Sf. Atanasie, bătrânul ostaș al lui Iisus Hristos, după ostenelele cele lungi și după nevoințele cele multe pentru dreapta-credință și după atâtea izgoniri, acum viețuind puțină vreme în liniște și pace pre scaunul său, s-a odihnit întru Domnul și s-a dus către părinții săi, către patriarhi, către prooroci, către apostoli, către mucenici și către mărturisitori, căci s-a nevoit ca ei pre pământ (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 873-874).

Sf. Atanasie

Sf. Chiril. Laolaltă cu toată credința creștinătății de totdeauna, Sfântul Chiril, împreună cu tot Sinodul celor peste două sute de episcopi adunați la Efes, au statornicit, contra lui Nestorie, dreapta învățătură că Domnul Hristos este nu numai Om adevărat, dar și Dumnezeu adevărat, și de aceea Preacurata Fecioara Maria, care L-a născut, nu este numai o Născătoare de om sau de Hristos, cum învăța Nestorie, ci merită numele de Născătoare de Dumnezeu după trup... (*Proloagele*, V, p. 64).

Tradiţii: La Tănase cică ar fi jumătate de iarnă. ❖ Se ţine din cauză că aceşti sfinţi au trăit într-un bordei, şi unul era şchiop şi altul chior. La dânşii a venit Maica Precista cu un fel de apă şi i-a tămăduit pe fiecare (Speranţia, VI, f. 150). ❖ Atanasie şi Chiril sunt discipolii lui Haralambie (Speranţia, IV, f. 214). ❖ Atanasie şi Chiril sunt cei care ţin ciuma în lanţ. De va îndrăzni cineva să lucreze în ziua asta e lovit de ciumă, fiindcă sfinţii îi dau drumul boalei asupra lui, iar cei ce serbează ziua asta sunt feriţi de ciumă, fiindcă sfinţii o ţin legată, nu-i dau voie să se agaţe de om (Speranţia, II, f. 30). ❖ Din această zi se ciumează şi cartofii (Speranţia, III, f. 166 v).

Obiceiuri: Se serbează de femei făcând colaci şi ducându-i la biserică (Speranţia, I, f. 286). ❖ Este ţinută mai mult de femei, care împart pâine cu zahăr (Speranţia, II, f. 40 v). ❖ Se fac turte calde, care se împart în aceeaşi zi (Speranţia, VI, f. 15 v). ❖ În această zi femeile fac turte şi le stropesc cu unt, pentru ca să fie ferite de ciumă (Speranţia, II, f. 111 v). ❖ Femeile fac colivă şi împart la trecători (Speranţia, IV, f. 154).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: O ţin femeile pentru noroc la fete (Speranţia, VIII, f. 163). ❖ Chirilă Şchiopul se serbează pentru ca cei şchiopi să se îndrepte (Speranţia, VII, f. 160).

Apărător de rele şi durere: Atanasie şi Chiril se ţine pentru a apăra vitele de ciumă. Se fac hramuri şi mormane pentru a ocoli ciuma după ele (Speranţia, I, f. 328 v). ❖ Cine nu o ţine, chiar în acea zi se îmbolnăveşte. De aceea, când se întâmplă ca cineva să lucreze în acea zi, ca să-l ferească de mânia sfintei zile, îl afumă pe el şi în casă cu nişte buruieni (ciumatură; Speranţia, V, f. 266 v). ❖ Cine ţine Atanasia ciumelor, nu face buba rea (dalac) şi nu-i mor păsările (Speranţia, I, f. 237). ❖ Se ţine de nu lucrează, fiindcă se zice că cel ce o lucra se umple de bube dulci (Speranţia, I, f. 376). ❖ E rău de bube şi cine lucrează, vara va face bube la picioare (trântituri). Este rău şi de obrintit bubele (Speranţia, V, f. 25). ❖ Îl ţin mult cam toţi pe aici, din cauză că, dacă ar lucra, ar face un fel de vierme la corp, potricalindu-i toate oasele, încât spun că au fost femei care au murit de vierme la oase, din cauză că au lucrat în acea zi (Speranţia, VIII, f. 263). ❖ E rău de gadini, că strică vitele (Speranţia, f. 274). ❖ Ciurica Tanasia e rea de moartea găinilor. În această zi se zice că-i bine să dai o găină de pomană (Speranţia, I, f. 145). ❖ Apărător contra ameţelilor (Speranţia, I, f. 61 v). ❖ Ciurica Tanasia e rea de lovituri (Speranţia, II, f. 19). ❖ Cine nu se va spăla pe cap în această zi va fi tot anul bolnăvicios (Speranţia, VII, f. 76). ❖ Cine lucrează, şchiopătează (Speranţia, VIII, f. 94). ❖ Se ţine pentru a nu şchiopa caii (Speranţia, V, f. 398). ❖ Nu se împunge cu acul, căci e rău de ologeli, durere de ciolane (Speranţia, VII, f. 295). ❖ Fac ca vitele care sunt însărcinate să nu facă puii lor cu picioarele sau gâturile strâmbe (Speranţia, VII, f. 106). ❖ Chirilă Şchiopul se ţine pentru a feri pe oameni de tăieri în timpul lucrărilor agricole, ca prăşit, secerat, cosit etc. (Speranţia, VI, f. 153 v). ❖ Nu spală rufele, că le mănâncă puricii vara (Speranţia, VIII, f. 163). ❖ Aduce pagube în casă (Speranţia, I, f. 369).

Despre vreme: Cum va fi vremea în ziua de Atanasie şi Chiril, aşa va fi anul (Gherman-4, 1923, p. 119).

19 ianuarie

Cuv. Macarie Egipteanul; Cuv. Arsenie; Sf. Marcu; Cuv. Eufrasia

Cuv. Macarie Egipteanul

Cuv. Macarie Egipteanul. Ridicându-şi către Dumnezeu ochii inimii şi către El puind nădejdea, se ruga cu dinadinsul ca să-i ajute degrab spre a putea să se dezlege de viaţa lumească şi să se facă monah. Macarie, neîngrijindu-se de nimic pământesc, era pururea în Casa Domnului, nevoindu-se cu cetirea dumnezeieştilor cărţi.

Fericitul Macarie, având patruzeci de ani de la naşterea sa, a luat de la Dumnezeu darul tămăduirilor şi al proorociei, cum şi stăpânirea asupra necuratelor duhuri, apoi s-a învrednicit treptei preoţeşti şi a fost conducător părinţilor celor ce vieţuiau în schit (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 880, 882, 896).

Cuv. Arsenie. Întru această zi, pomenirea celui întru sfinţi părintelui nostru Arsenie, arhiepiscopul Cherchirei, cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, V, p. 310).

Sf. Marcu. Întru această zi, pomenirea celui dintru sfinţi, părintelui nostru Marcu Efeseanul, cel numit şi Eughenic şi singur luptător, apărătorul şi păzitorul ortodoxiei celor de la răsărit (*Mineiele*, V, p. 310).

Cuv. Eufrasia. Aceasta a fost din cetatea Nicomidia, în vremea împărăţiei lui Maximian; şi era de neam vestit, frumoasă la chip, cu bune obiceiuri şi credincioasă roabă a lui Iisus Hristos. Şi fiind prinsă de închinătorii de idoli, a fost silită să aducă jertfă diavolilor, dar, nesupunându-se, o bătură cumplit, iar ea răbdat cu bărbăţie... (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 970).

20 ianuarie

Sf. Eftimie cel Mare; Sf. Mc. Vas şi Eusebiu

Sub influenţa Sf. Tănase, în ziua Sf. Eftimie se respectă aceleaşi interdicţii ce au în vedere protecţia în faţa ciumei. În fond, pericolul mare pe care îl prezenta boala făcea acceptabilă prezenţa mai multor sfinţi cu aceeaşi funcţie, chiar situaţi în calendar la interval mic de timp.

Cuv. Eftimie cel Mare. Evtimie, cetăţeanul cel ceresc, era fiu al părinţilor care se numeau Pavel şi Dionisia, şi cari erau oameni de bun neam şi împodobiţi cu fapta bună cea după Dumnezeu, având ca patrie şi locuinţă Meletina, mitropolia cea vestită a armenilor. Evtimie, cel cu numele *veselie*, toate supărările sfintelor Biserici le aducea întru veselie.

Şi pe lângă celelalte daruri ce a câştigat dumnezeiescul acesta Evtimie a primit şi aceasta de la Dumnezeu: căci întâlnindu-se cu hiare mâncătoare de sânge şi veninoase, nu se vătăma (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 973, 976, 996-997).

Cuv. Eftimie cel Mare

Sf. Mc. Vas şi Eusebiu. Într-această zi se mai prăznuiesc sfinţii mucenici Vas, Evsevie, Evtihie şi Vasilid, cari au pătimit întru împărăţia lui Diocliţian, căci văzând pătimirea sfântului mucenic Teopempt episcopul în cetatea Nicomidia, au crezut întru Hristos şi s-au botezat; pentru aceasta, puindu-se la întrebare înaintea păgânului împărat, prin felurite chinuri sfârşit mucenicesc a luat (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 1075).

Tradiţii: Sf. Iftenie cel Mare este un sfânt lăsat de Dumnezeu pentru a face bine la oameni. A făcut minuni mari pe pământ, a ajutat pe oameni în timpul unei foamete şi din astă cauză oamenii îl serbează (Speranţia, VIII, f. 356).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Eftimie se ţine pentru a rodi pomii (Speranţia, III, f. 13). ❖ Sf. Eftimie se ţine mai mult de bărbaţi, pentru sănătatea lor (Speranţia, VIII, f. 12).

Apărător de rele şi durere: E rău de ciumă (Candrea, 1928, p. 125). ❖ Eftimie e rea de boale, de izbituri, de friguri (Speranţia, I, f. 257 v, III, f. 38). ❖ E rău de înecat oameni şi vitele (Speranţia, III, f. 56). ❖ Sf. Eftimie se ţine pentru a fi ferit de fripturi (Speranţia, III, f. 13). ❖ Femeile care nu ţin această sărbătoare au credinţa că mor curând (Speranţia, VI, f. 59). ❖ E rea de pagubă (Speranţia, I, f. 400).

21 ianuarie

Cuv. Maxim Mărturisitorul; Sf. Mc. Neofit, Sf. Mc. Evghenie, Candid, Valerian şi Achila

Cuv. Maxim Mărturisitorul

Cuv. Maxim Mărturisitorul. Prea cuviosul Maxim, *cel mare cu numele şi cu viaţa*, l-a odrăslit cetatea cea mare Constantinopol, născut din părinţi de neam mare şi drept-credincioşi şi l-au crescut în învăţătura cărţii din destul, pentru că toată filosofia şi teologia a străbătut desăvârşit. Ava Maxim văzând tulburarea ce se făcea bisericilor în Constantinopol şi prin tot Răsăritul şi pe eretici înmulţindu-se, iar credinţa cea dreaptă împuţinându-se şi clătinându-se de furtuna prigonirii, tânjea cu duhul, plângea şi suspina. Atunci a alcătuit şi o cărticică *mărturisirii credinţei cei drepte* (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1077, 1081).

Sf. Mc. Neofit. În cetatea Nicheea din Vitinia era un copil numit Neofit. Crescând copilul cu anii şi cu priceperea şi apropiindu-se de zece ani, apoi începând a învăţa carte, s-a sălăşluit într-însul darul lui Dumnezeu, care din gura pruncilor săvârşeşte laudă, şi s-a făcut copilul făcător de minuni... (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 1145).

Sf. Mc. Evghenie, Candid, Valerian şi Achila. Aceşti sfinţi şi buni biruitori mucenici au pătimit în Trapezunda, în timpul împărăţiei lui Diocliţian şi Maximian, din partea lui Lisie. Fiind întrebaţi despre credinţa lui Hristos şi silindu-i la jertfă idolească, i-au bătut şi i-au ars... (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1158, 1159).

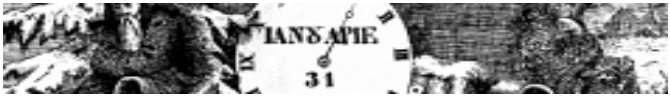

22 ianuarie

Sf. Ap. Timotei; Sf. Cuv. Mc. Anastasie Persul

Sf. Ap. Timotei. Fiind încă copil fericitul Timotei, s-a abătut cu totul de la credinţa cea păgânească şi iudaicească şi a alergat la sfântul Pavel, la trâmbiţa cea bisericească cea de Dumnezeu glăsuitoare. Văzând că venise în vârstă şi sporise în toată fapta bună, sfântul Pavel l-a luat cu sine la apostolie şi l-a făcut împreună călător nedezlipit la toate ostenelile şi călătoriile sale şi împreună slujitor întru Domnul (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1182, 1186).

Sf. Ap. Timotei

Sf. Mc. Anastasie Persul. Când sfânta cetate Ierusalim a fost luată de Hozroi, împăratul Persiei, a început a răsări şi în Persia slava lui Hristos ca soarele, prin minunile ce se făceau de către făcătorul de viaţă lemn al Crucii. Atunci a venit la cunoştinţa lui Hristos şi sfântul mucenic Anastasie (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 1193).

23 ianuarie

Sf. Sfinţit Mc. Clement al Ancirei şi Agatanghel

Sf. Sfinţit Mc. Clement al Ancirei şi Agatanghel. După ce au trecut de la naşterea Domnului nostru Iisus Hristos două sute cincizeci de ani, în vremea împărăţiei lui Valerian, cetatea de scaun a Anchirii, din părţile Galatiei, a odrăslit pe acest sfânt mucenic Climent, ca pe o ramură aleasă de vie plină cu mulţi struguri ai duhovniceştilor daruri de prea de bun neam. Iar sfântul Climent în anii cei tineri ai vârstei sale, câştigând înţelepciune de bărbat desăvârşit, a început din tinereţe a-şi omorî trupul său cu postul şi înfrânarea, vieţuind monahiceşte...

Prin atât de multe şi diferite feluri de munci cumplite a fost nebiruit şi nemişcat sfântul Clement, cu Agatanghel ucenicul său, întărindu-l Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1232-1234, 1243, 1297).

Sf. Sfinţit Mc. Clement

24 ianuarie

Cuv. Xenia; Sf. Mucenici Vavila, Timotei şi Agapia

Cuv. Xenia

Cuv. Xenia. Fecioara Evsevia, fiind plină de dumnezeiasca dragoste, dorea ca Mirelui celui nestricăcios, care este mai frumos cu podoabă decât fiii omeneşti, lui Hristos Domnul să se facă mireasă prin veşnica sa feciorie.

... „Şi de v-ar întreba cineva numele meu, să spuneţi că mă numesc *Xenia*, care se tâlcuieşte *streină*; că mă înstreinez, lăsându-mi casa şi pe părinţi, pentru Dumnezeu; şi de-acum înainte nici voi să nu mai mă numiţi Evsevia, ci Xenia, deoarece nu am aici cetate stătătoare, ci înstreinându-mă cu voi împreună, în viaţa aceasta, caut pe cea viitoare“ (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1312, 1317).

Sf. Mucenici Vavila, Timotei şi Agapie. Acest sfânt mucenic Vavila, de bun neam fiind după marele Iov, iubind pre Hristos, a urât lumea. Şi scuturându-se pre sine de toată lumeasca materie, suindu-se în munte, se liniştea având cu sine şi pre amândoi ucenicii săi, Agapie şi Timotei. Ighemonul văzând că cu îndrăzneală mărturiseşte pre Hristos Dumnezeul adevărat, i-a muncit şi i-a tăiat cu săbiile (*Mineiele*, V, p. 376).

Apărător de rele şi durere: Sf. Agapia se ţine de femei ca să nu le căpieze oile. Atunci ele nu lucrează şi mai ales nu pun vârtelniţa, pentru că oile se vor învârti ca ea (Speranţia, I, f. 57). ✦ Se ţine pentru primejdie (Speranţia, VI, f. 301). ✦ Se ţine pentru bube rele (Speranţia, VIII, f. 362).

25 ianuarie

Filipii de Iarnă
Sf. Grigore Teologul; Sf. Bretanion, Episcopul Tomisului; Cuv. Publie

Sf. Grigore Teologul, printr-o etimologie populară, este cel care păzeşte împotriva ologelii, deşi paza lui se putea extinde asupra arsurilor sau înecului. Cea mai importantă semnificaţie a zilei de 25 ianuarie era aceea de punct de plecare al sărbătorii Filipii de Iarnă (ce se întindeau, cu date variabile, până la 2 februarie), cea mai importantă sărbătoare de iarnă consacrată lupilor, în care se ţineau cu stricteţe numeroase tabuuri, dar se şi realizau practici apotropaice, de luptă împotriva puterii distructive a animalelor.

Sf. Grigorie Teologul

Sf. Grigorie Teologul. ... Cu sfatul de obşte al sfântului marelui Vasilie şi al altora mulţi drept-credincioşi episcopi, sfântul Grigorie, ca un bărbat înţelept şi puternic în cuvânt, a fost îndemnat să meargă în Vizantia, pentru biruirea învăţăturii celei ereticeşti şi pentru apărarea dogmelor celor drepte ale sfintei credinţe. El în toate zilele întorcea pe mulţi de la credinţa cea rea către dreapta credinţă; apoi cu cuvintele sale cele înţelepţite şi insuflate de Dumnezeu în puţină vreme a înmulţit atât de mult Biserica lui Hristos, încât nu era cu putinţă a se număra. Strălucind sfântul Grigorie, s-a făcut cunoscut tuturor, dar înţelepciunea lui era slăvită pretutindeni şi a fost chemat de toată sfânta Biserică cu un nume nou, adică *cuvântător de Dumnezeu*, spre semn de biruinţă asupra celor atât de mari şi de mulţi eretici. Iar sârguinţa sfântului era ca de-a pururea să înveţe pre popor, să cerceteze pre cei bolnavi şi să-i tămăduiască, să ajute năpăstuiţilor, să sprijinească pre cei neputincioşi şi să-şi cureţe turma sa de vătămările ereticeşti (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1360, 1361, 1364, 1374).

Sf. Bretanion, Episcopul Tomisului. Episcopul Bretanion păstorea Biserica tomitană şi a întregii provincii Sciţia (Dobrogea), în vremea când pe tronul imperial al Constantinopolului se afla împăratul Valens. Venit în părţile Dunării de Jos cu prilejul unor războaie purtate cu barbarii goţi, acesta a poposit în anul 369 la Tomis (*Proloagele*, V, p. 86).

Cuv. Publie. Într-această zi mai facem pomenirea cuviosului părintelui nostru Poplie, cel din cetatea Zevgma, care mai întâi a fost senator, apoi şi-a împărţit bogăţia sa la săraci şi în călugărie a bine plăcut lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 1383).

25 ianuarie

Tradiţii: Grigore Teologul este un sfânt cu ştiinţă mare, a făcut minuni pe pământ şi a ajutat omenirea la bine. A făcut din oameni bolnavi sănătoşi şi din astă cauză oamenii îl serbează (Speranţia, VIII, f. 356). ❖ Pe când umbla Grigore Teologul ca om pe pământ, i s-a făcut sete şi, ducându-se la o fântână, şi-a înfipt bastonul în pământ şi, când s-a aplecat să bea apă din fântână, arhanghelul Mihail i-a luat sufletul. Mergând Sf. Grigore nu ca om, ci ca spirit, împreună cu arhanghelul Mihail pe cale, şi-a adus aminte de baston, că l-a uitat în fântână. S-au înapoiat amândoi la fântână, şi-a găsit toiagul un măr înflorit, iar lângă fântână un stârv. Arhanghelul Mihail i-a zis: „Vezi, Grigore, aici a zăcut sufletul tău. Sufletul e nemuritor şi se întrupează iarăşi…" (Speranţia, III, f. 228 v.). ❖ Grigore Teologul este ocrotitorul văduvelor (Speranţia, VII, f. 86). ❖ Dânsul blagoslovește iarna, ducându-se de la noi (Speranţia, VIII, f. 306). ❖ Românii din unele părţi ale Munteniei, în loc de Martinii de iarnă (1-3 februarie) ţin şapte Filipi (Pilipi, Cilipi, Chilichi), începând cu 25 ianuarie până la 2 februarie (alteori, 14-20 ianuarie), crezând că ar fi răi de lupi. Alţi români ţin numai trei Filipi: unul la 30 ianuarie, iar ceilalţi doi la 1 şi 2 februarie, sau unul la 2 februarie şi doi la o săptămână după aceasta. În răstimpul acestor zile, considerate ca sărbători, atât bărbaţii, cât şi femeile nu lucrează nimic (Marian, 1994, I, p. 186). Indică sfârşitul unei lungi perioade de împerechere a lupilor, începută aproximativ cu optzeci de zile în urmă, la Filipii de Toamnă (Ghinoiu, 1999, p. 32). ❖ Filipii se închipuiesc ca nişte sfinţi însărcinaţi de Dumnezeu cu îngrijirea vitelor (Speranţia, II, f. 231). ❖ Se povesteşte că o babă n-a voit să ţină Filipii, sub cuvânt că, neavând vite, n-o s-o mănânce pe ea, dar, ieşind seara pe afară, a muşcat-o un lup. Acum văd că oamenii lucrează şi nu li se întâmplă nimic, dar las că nici lupi nu mai sunt (Speranţia, I, f. 67).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Grigore Teologul se serbează mai mult de către maistorii lemnari, spre a face progrese în lucrul lemnului (Speranţia, I, f. 352). ❖ Grigore Teologul se ţine pentru boale. Cei bolnavi cred mult în această zi, o aşteaptă cu nerăbdare că se vor însănătoşi (Speranţia, II, f. 222). ❖ Se ţine mai ales de către bărbaţi, pentru sănătatea lor (Speranţia, VIII, f. 12). ❖ Filipii se serbează pentru uşurarea păcatelor copiilor pierduţi (Speranţia, VI, f. 223).

Apărător de rele şi durere: Au credinţa că Grigore Teologul îi face damblagii de picioare cum este el, lumea crede că e olog (Speranţia, II, f. 220). ❖ Femeile nu lucrează, crezând că fac copiii ologi (Speranţia, III, f. 152 v). ❖ Grigore Teologul e un sfânt protector al vitelor; ologesc vitele (Speranţia, II, f. 217). ❖ E rău de orbit (Speranţia, II, f. 18 v). ❖ Bolnăveşte cel ce lucrează în această zi (Speranţia, I, f. 356). ❖ E rău de tăieturi (Speranţia, III, f. 215 v). ❖ E rău de arsuri şi de înec (Candrea, 1928, p. 125). ❖ Dă ploaie la timp, dacă e ţinut (Speranţia, I, f. 373). ❖ E ţinut ca să nu bată piatra (Speranţia, I, f. 186). ❖ E rău pentru semănătură, căci o mănâncă cioarele (Speranţia, VII, f. 28 v). ❖ Cine ar lucra în această zi nu-i merge bine în cursul anului cu creşterea vitelor (Speranţia, I, f. 301 v). ❖ Grigore Teologul e rău de lupi (Speranţia, III, f. 6 v). ❖ Filipii se ţin pentru ca lupii să nu mănânce vitele, şi mai cu seamă oile şi caprele (Speranţia, I, f. 7). ❖ În ziua de Filipi femeile lipesc gura sobei, ca să se lege şi gura lupilor (Candrea, 1928, p. 139). ❖ Se atârnă pe coş de lemnul fiarelor o secure sau o sapă, în fine, o unealtă de ale casei, şi o face uitată acolo, ca astfel să fie uitate

vitele şi oamenii de aceste dihănii spurcate (Speranţia, I, f. 389). ❖ Femeile mătură cu mătura învelită în cârpe. Cine nu a ţinut această sărbătoare, femeile spun că au văzut copiii zgâriaţi şi s-au îmbolnăvit (Speranţia, VII, f. 239). ❖ Filipii se serbează pentru a nu muri păsările de curte (Speranţia, VII, f. 21). ❖ Gădinetele se serbează în scopul de a nu le mânca uliul găinile (Speranţia, I, f. 233 v). ❖ În zilele Filipilor să nu coşi, să nu ţeşi, să nu împleteşti cu iglița, căci „înţepi bubatul“ (te umpli de vărsat; Candrea, 1999, p. 259). ❖ Se ţin pentru boale. Se spune că cine n-a serbat s-a îmbolnăvit (Speranţia, VII, f. 228). ❖ În aceste zile nimeni nu dă nimic din casele lor. Bătrânii spun că cine dă din casă ceva, în acele zile, are pagubă tot anul (Speranţia, I, f. 378 v). ❖ Filipii sunt răi de foc (Speranţia, I, f. 366).

26 ianuarie

Cuv. Xenofont, soţia sa Maria şi fiii lor, Arcadie şi Ioan

Cuv. Xenofont

Cuv. Xenofont, soţia sa Maria şi fiii lor, Arcadie şi Ioan. Sfântul Xenofont era unul din cei mai de frunte boieri ai Constantinopolului, bogat cu averile cele dinafară, dar mai bogat cu cea din lăuntru, adică cu credinţa, cu binecuvântarea şi cu paza cea osârdnică a tuturor poruncilor lui Dumnezeu. Apoi avea ca soţie pe Maria, următoare a tuturor faptelor lui cele bune. Cu ea a născut doi fii, pre Ioan şi Arcadie, şi i-au crescut întru învăţături bune, nu numai în înţelegerea cărţii, ci şi în frica lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1384, 1386).

27 ianuarie

Aducerea moaştelor Sf. Ioan Gură de Aur; Sf. Marciana împărăteasa

Aducerea moaştelor Sf. Ioan Gură de Aur. După fericita lui moarte, dumnezeiescul lui suflet s-a dus în ceruri, bucurându-se, iar mult pătimitorul şi mucenicescul lui trup a fost îngropat în Comani. Făcându-se împărat Teodosie cel tânăr, în Constantinopol era arhiepiscop sfântul Proclu, ucenicul sfântului Ioan Hrisostom, care a îndemnat pe împărat şi i-a dat multe sfaturi duhovniceşti ca să trimită oameni cucernici în Comani şi să aducă sfintele moaşte ale lui Hrisostom, părintele său duhovnicesc, spre mângâierea cetăţii (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 1428).

Sf. Ioan Gură de Aur

Sf. Marciani împărăteasa. Pre împărăteasa Marciani din viaţa cea trecătoare Hristos Împăratul împăraţilor o scoate la cea pururea fiitoare (*Mineiele*, V, p. 426).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Ioan Hrisostom se ţine pentru că atunci se dezleagă gura păsărilor, încep să cânte, şi-i bun pentru sănătatea omului (Speranţia, VII, f. 186 v). ❖ Serbează mai mult fetele, ca să aibă noroc frumos (Speranţia, VIII, f. 286).

Apărător de rele şi durere: Sf. Ioan Hrisostomul se ţine pentru că e rău de boală şi cine nu-l ţine se îmbolnăveşte (Speranţia, V, f. 222). ❖ Cine nu-l ţine, ologeşte (Speranţia, V, f. 364 v).

28 ianuarie

Cuv. Efrem Sirul; Cuv. Paladie; Cuv. Iacob

Cuv. Efrem Sirul

Cuv. Efrem Sirul. Efrem minunatul a răsărit din pământul sirienilor. Şi fapta bună din pruncie alegând-o, se sârguia de-a pururea a fugi de vorbirile cele vătămătoare ale celor de o vârstă (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1450, 1452). Fericitul Efrem era un poet, un cuvântător înflăcărat, un aspru nevoitor şi un om de rugăciune, iubitor de viaţă duhovnicească. Prin poezia lui, el urmărea întărirea dreptei credinţe în cei care o auzeau, contra ereziilor din vremea sa, căci imnele lui erau ca nişte poeme cântate sau citite în adunări, cu întrebări şi răspunsuri, pe care le însoţea cu cântări din harfă. Şi atât s-a făcut de vestit prin această faptă bună, încât le-a folosit tuturor şi a fost numit „harfa Domnului Sfânt“ (*Proloagele*, V, p. 97).

Cuv. Paladie. Paladie pustnicul, cu rugăciune a înviat pre un mort; pentru că un neguţător oarecare fiind ucis pentru aur şi aruncat noaptea înaintea uşii, la chilia cuviosului, iar oamenii aflând dimineaţa pre cel mort, au prins pre Paladie ca pre un ucigaş şi vrea să-l muncească dupre legea cetăţii. Iar sfântul, rugându-se lui Dumnezeu, a înviat pre cel ucis şi aşa s-a izbăvit de năpăstuire. Apoi făcând şi alte multe minuni cuviosul, s-a dus către Domnul (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 1477).

Cuv. Iacov sihastrul. Acest cuvios lepădându-se de cele lumeşti, a locuit într-o peşteră cincisprezece ani. Cuviosul în bună petrecere şi-a dat duhul lui Dumnezeu, prea multe minuni şi după moarte făcând (*Mineiele*, V, p. 438).

29 ianuarie

Filipii de Iarnă
Aducerea moaştelor Sf. Sfinţit Mucenic Ignatie Teoforul

În cele mai multe regiuni, încep cele trei zile care constituie Filipii de iarnă (29-31 ianuarie).

Aducerea moaştelor Sf. Sfinţit Mucenic Ignatie Teoforul. Sfântul Ignatie de Dumnezeu purtătorul, fiind dus la Roma, din porunca împăratului Traian, şi de hiare fiind mâncat pentru Hristos, au rămas oarecare oase ale lui, pre care credincioşii cei ce erau atunci acolo mai întâi le-au pus cu cinste în Roma la un loc însemnat, apoi, în vremea împărăţiei aceluiaşi Traian, le-au adus în Antiohia, spre apărarea cetăţii, spre tămăduirea bolnavilor, spre veselia a toată turma lui şi spre slava lui Hristos Dumnezeu, pentru care a pătimit cu osârdie (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1477, 1479).

Sf. Mc. Ignatie Teoforul

30 ianuarie

Trisfetitele, Trisfetiţele; Filipii de Iarnă; Teclele
Sf. Trei Ierarhi (Vasile cel Mare, Grigorie Teologul şi Ioan Gură de Aur)

Trisfetitele (Trei Ierarhi) este nu numai a doua zi din ciclul Filipilor, dar şi o sărbătoare importantă, care interzicea, sub ameninţarea bolilor, orice activitate casnică. Aşa cum se întâmplă frecvent în calendarul popular, etimologia populară îşi construieşte propriile mituri pornind de la substanţa lexicală a numelui sărbătorii. Tri sviatiteli, Cei trei sfinţi-ierarhi, luminători sunt înlocuiţi de trei personaje feminine, uneori de trei... fetiţe, care, pornind de la interdicţiile impuse de sărbătoare, îşi construiesc propria imagine. Fie că este vorba de mironosiţe, fie că este vorba de nişte fete „obişnuite" (a se vedea legenda cu cele trei fete, care, deşi păcătuind, ajung, la sugestia celei mici, să instituie astfel, în urma unui exces, o sărbătoare destul de mare), sacralitatea acestei zile îşi găseşte rapid forme de materializare.
Tot ca ecou al unei sărbători feminine poate fi remarcată şi legenda referitoare la întoarcerea din drum a impurei Maici a Domnului, care a „uitat" data corectă când trebuia să ajungă la biserică (2 februarie), pentru dezlegare. Interesantă este şi varianta referitoarea la uitarea, de astă dată, a unui sfânt, Trifon (serbat la 1 februarie), şi el simţindu-se „păcătos" (!), greşind sau fiind surprins în timp ce încerca să uzurpe data unei alte sărbători.
Oricum, în pofida unei accentuate trăsături pozitive, faste, de fertilitate (legătura cu femeile, împerecherea păsărilor, a animalelor ş.a.), demonismul accentuat al sărbătorii este surprins de apariţia tradiţiei prin care se instituie tabuul şi asupra numelui sărbătorii (ea însăşi văzută ca enigmatică, prin simpla menţionarea a Trisfetiţelor, fără nume, deci), asupra căruia preotul trebuie să păstreze tăcere, pentru a nu-i muri preoteasa (am putea conchide că este vorba tot de un sistem de interdicţii dezvoltat de o sărbătoare specific feminină, deosebit de puternică, fapt ce poate fi constatat şi din varietatea de prescripţii rituale pe care le cunoaşte).

Sfinţii Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul şi Ioan Gură de Aur. Pricina praznicului acestuia a fost întru acest chip, în zilele împărăţiei lui Alexie Comneanul, când s-a făcut împerechere şi prigonire între bărbaţii cei pricopsiţi în învăţături şi îmbunătăţiţi. Căci unii cinsteau mai mult pre marele Vasilie, iar pre dumnezeiescul Hrisostom îl micşorau. Alţii iarăşi cinsteau mai mult pre dumnezeiescul Grigorie... Atunci prin o pricină ca aceasta a celor învăţaţi s-a întâmplat de s-a despărţit mulţimea poporului. Şi unii se ziceau ioaniteni, alţii vasiliteni, iar alţii grigoriteni. Deci astfel pricindu-se cei înţelepţi, de trei ori fericiţii aceştia dascăli au voit să-i împace, ca să nu se mai pricească în deşert (*Vieţile sfinţilor,* V, pp. 1488, 1489-1490).

Tradiţii: Trisfetitele se serbează fiindcă însemnează intrarea creştinilor în biserică şi de aici a început credinţa în Dumnezeu, şi trebuie să dăm o lumânare de pomană, pentru ca întreaga viaţă să fie luminată (Speranţia, VII, f. 160). ❖ Trisfetiţele se zic la trei sfinţi ierarhi, care se zice c-ar fi dormit trei sute de ani şi, deşteptându-se, au spus

oamenilor ce au văzut, de cei ce fac rău cum se pedepsesc, şi i-a învăţat să facă bine (Speranţia, I, f. 274). ❖ Trisfetiţele sunt cele trei sfinte care iau câte o mână, un picior celui pe care-l întâlnesc (Speranţia, I, f. 389). ❖ Unii oameni cred că sunt trei fetiţe, care, când umbla Dumnezeu pe pământ, au dat odată apă lui Dumnezeu şi la apostolii lui, iar altădată au spălat picioarele lui Iisus Hristos. De bunătatea lor le-a numit sfinte. Când nu plouă, unii din oameni se roagă lor să mijlocească lui Dumnezeu pentru a le da ploaie (Speranţia, VIII, f. 355). ❖ Trisfetiţile se serbează de femei. Se zice că au fost trei fete: două dintre ele voiau să se dea la viaţă destrăbălată, iar cea mai mică le-a rugat mult că mai bine să se puie să lucreze ceva. Ele au ascultat-o şi s-au pus de au împletit horbotă şi au lucrat întruna trei zile şi trei nopţi; a patra zi fiind atât de obosite, le-a zis cea mică: „Azi hai să serbăm!“ Şi de atunci se serbează această sărbătoare (Speranţia, VIII, f. 314). ❖ Femeile cred că în această zi Maica Domnului a ieşit la biserică cu pruncul Iisus, uitând că n-a împlinit încă patruzeci de zile de la naştere. S-a întors înapoi până la termen (2 februarie), a făcut o fămioară (maramă) pentru biserică (Speranţia, III, f. 25). ❖ Se spune că se ducea la biserică Trifon şi în urmă se duceau şi treifetiţele (trei femei). Ele l-au tuşit, iar el, simţindu-se păcătos, s-a întors, zicându-le: „Mergeţi voi azi, că ziua mea va fi mâini!“ (Speranţia, VIII, f. 271). ❖ Trisfetitele au pomenit-o femeile, din cauza pagubelor ce li s-au întâmplat celor bătrâne, care au tors în această zi (Speranţia, I, f. 44 v). ❖ Trisfetiţele este un praznic pentru păcate (Speranţia, I, f. 214). ❖ În multe comune numeroase familii sântuiesc pe Trei-ierarhi de patroni ai casei (Mangiuca, 1882, p. 9). ❖ Chilichii se ţin de femei. Cad la şase săptămâni din Crăciun şi sunt în număr de trei. Ei se ţin astfel: în prima zi, care cade după a şasea săptămână de la Naşterea Domnului, se ţine unul; a doua zi rămâne liberă; a treia zi se ţine altul, a patra zi este liberă şi tocmai în a cincea zi se mai ţine unul (Speranţia, IV, f. 258). ❖ În aceste zile se împerechează lupii, şi lupoaica fată în noaptea de Sf. Gheorghe (Speranţia, III, f. 9 v). ❖ În această zi soarele sare cât un cerb (Speranţia, I, f. 110 v).

Obiceiuri: Fac colivă şi merg la biserică (Speranţia, VI, f. 94 v.). ❖ **Balul izmenelor:** În Mehedinţi, com. Iloviţa, este semnalat un „obicei nou, preluat doar de doi ani din zona Banatului, în fapt o paradă-concurs a costumelor populare tradiţionale, alături de un taraf cu suflători, în noaptea de Trei Ierarhi. Denumirea sărbătorii vine de la cioarecii olteneşti, în care se îmbracă toţi participanţii, în această noapte a anului. Se acordă premii pentru cel mai frumos costum popular, cea mai frumoasă pereche (pusă la încercare în dansul popular) şi regina balului“ (Chicet-1, p. 29).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Praznic în onoarea sufletelor morţilor celor neîmpărtăşiţi; asemenea cred că îi moare soţul celei care nu ţine (Speranţia, V, f. 14 v). ❖ Se ţine pentru ca cei trei sfinţi să ajute femeilor să toarcă mai cu spor (Speranţia, V, f. 340 v). ❖ Se ţine pentru fericirea fetelor (Speranţia, VIII, f. 289). ❖ Se ţine ca să se împerecheze păsările (Speranţia, V, f. 147). Începe logodna păsărilor (Speranţia, V, f. 241 v).

Apărător de rele şi durere: Se zice că nu trebuie să spui numele acelei zile (Speranţia, III, f. 67). ❖ În această sărbătoare preotul nu spune ce sărbătoare e, că-i

moare preoteasa (Speranţia, V, f. 226 v). ❖ E Filipul cel mai periculos. La Trisfetitele nu lucrează, căci, când pleacă la drum, le ies lupii înainte şi îi mănâncă; de asemenea, le mănâncă şi animalele noaptea în curte (Speranţia, IV, f. 309 v; I, f. 4 v). ❖ Cui lucrează în această zi i se strâmbă minţile (Speranţia, I, f. 24 v). ❖ Cine va lucra în această sărbătoare, face lucrul tot în neregulă, adică îl face strâmb, neregulat (Speranţia, I, f. 300). ❖ E rea de lovituri (Speranţia, I, f. 71 v). ❖ Se serbează pentru a nu rămâne orbi (Speranţia, I, f. 233 v).

Magie: Fetele fac un fel de vrajă spre a li se arăta în vis ursitul; ele nu lucrează şi nu mănâncă în această zi decât pâine cu sare (Speranţia, II, f. 119).

Despre muncile câmpului: Unii cred că în această zi încolţeşte grâul sub zăpadă, cel care a rămas neîncolţit de toamna (Speranţia, VI, f. 94 v.).

Despre vreme: La Trisfetitele se schimbă vremea (Speranţia, I, f. 218 v). ❖ Fac vremea rea, de o găsesc bună (Speranţia, IV, f. 198). ❖ Cu începere din această zi înainte zic că se strâmbă pârtiile, dând spre primăvară (Speranţia, I, f. 286). ❖ Dacă curg streşinile, primăvara e friguroasă; dacă este ger, vara e călduroasă (Speranţia, VII, f. 259 v).

31 ianuarie

Filipii de Iarnă; Filip Şchiopul
Sf. doctori fără de arginţi Chir şi Ioan

Ultima din cele trei zile ale lupului este consacrată chiar patronului acestuia, miticului Filip Şchiopul. Un fel de ajutor al şefului cel mare, Sf. Petru cel Şchiop, a fost la origine o victimă a lupilor, scăpată de la moarte chiar de sfânt. Apare astfel o uşoară contradicţie, deoarece toate legendele care-l au ca erou pe Sf. Petru ursindu-le lupilor ne spun că nimeni *nu poate scăpa de destinul declanşat, odată ursirea menită.*

Sf. doctori fără de arginţi Chir şi Ioan. Sfântul Chir, plăcutul lui Dumnezeu, avusese naşterea şi creşterea sa în părţile Egiptului, în cetatea Alexandriei, cea zidită de Alexandru Macedon. El era slăvit cu meşteşugul de doftor şi se tămăduia de către el boalele trupeşti, neluând plată, iar cu cuvintele sale de Dumnezeu insuflate şi cu chipul vieţii sale celei îmbunătăţite tămăduia sufleteştile neputinţe în oameni.

Sfântul Ioan era de neam din Edesa, creştin bine--credincios şi cinstit în rânduiala ostăşească. Deoarece străbătuse slava despre sfântul Chir pretutindeni, Ioan dorea foarte mult să-l vadă şi să vieţuiască împreună cu acel om (*Vieţile sfinţilor*, V, pp. 1507, 1510-1511).

Sf. Chir

Tradiţii: Filip Şchiopul este sfânt. A fost şchiopat de Dumnezeu pentru că s-a abătut de la dreapta credinţă (Speranţia, V, f. 153 v). ❖ Un om care a lucrat în această zi a rămas şchiop, de aceea această sărbătoare o numesc Filip Şchiopul (Speranţia, V, f. 202). ❖ Odată un om, anume Filip Şchiopul, a fost apucat de un haitic de lupi, în răspântiile unui drum, şi nu l-au putut mânca, căci i s-a rugat lui Sf. Petru şi Sf. Petru le-au încleştat gurile (Hasdeu, p. 351). ❖ Filip Şchiopul (lupul cel şchiop) – se ţine sărbătoare fiindcă a mâncat omul din copac, fiind rânduit de Sf. Petru (Speranţia, I, f. 19 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Filip Şchiopul se serbează ca să meargă şchiopii. Jumătate de zi nu se lucrează, pentru sporul casei (Speranţia, VII, f. 159 v).

Apărător de rele şi durere: Filip Şchiopul schilodeşte (Speranţia, I, f. 45 v). ❖ Se ţine să nu vină lupul ăl şchiop şi să le fure oile (Speranţia, I, f. 211). ❖ Se ascunde sarea, să nu pişte cineva, căci e rău de lupi şi de pagubă (Speranţia, V, f. 248 v).

februarie

Denumire populară:
- faur, făurariu, făurar (luna faurilor de fier, care pregătesc fiarele aratului; *Faur ferecă/ Şi desferecă; Două săptămâni ferică/ Iar două desferică* – ninge şi plouă, îngheaţă şi dezgheaţă, e ger şi căldură);
- fluierar: „Luna lui fluierar bagă omătul pe borta acului în casă“ (Muşlea-Bârlea, p. 421);
- Luna lupilor;
- Crapă-oul corbului

Tradiţii: Poporul zice că luna lui februarie este: ferică şi desferică (...). Poate că unde în luna lui februarie începe a se desfunda pământul. Şi februarie nu lasă să se facă una ca asta deodată. Căci ştiut este că în februarie noaptea îngheaţă şi ziua se dezgheaţă, şi aşa treptat merge de la îngheţul cel mare din decembrie şi ianuarie la căldura lui marta şi aprilie. Aceasta când merg lucurile pe calea lor firească. Câteodată februarie îşi dă şi el arama pe faţă; vrea să arate că şi el este lună de iarnă. Atunci, ţin-te pânză, să nu te rupi! unde îmi întoarce cojoaca pe dos, şi unde ne trimite câte un pui de viscol, de zloată, de te crezi la gerul Bobotezei, ori în mijlocul iernii! Vezi că nu degeaba spune românul că Februarie s-ar fi lăudat contra nu ştiu cui zicând: „Dacă nu mi-ar fi ruşine de frate-meu cel mare, adică de Ianuarie, aş da o geruială de să îngheţe viţelul în burta vacii!“ (Ispirescu, ff. 22-25). ❖ A fost odată un moş pe cari îl chema Anul. Avea doisprezece feciori şi-i chema cum se cheamă la noi lunile anului: Ianuar, Februar, Martie şi aşa mai departe, cu o singură deosebire că cel mai mic dintre fraţi era Februar. Altă avere nu avea decât o vie. Dă Dumnezeu şi culeg ei via ca tot omul şi vinul ce le-au ieşit îl pun tot într-un butoi. Când au pus vinul în butoi, s-au înţeles ca tocmai la început de an să înceapă să bea din el. Bun şi făcut. Ca să se cunoască până unde este vinul fiecăruia, în butoi, au tras cu tibişirul pe fundul butoiului de-a curmezişul câte o linie şi fiecare şi-a pus canaua lui, ca să n-aibă neplăceri. Oameni cuminţi. Cum am spus mai sus, Februar era cel mai mic, aşa că el şi-a pus canaua tocmai jos de tot, aproape de doagă; aşa era pe vremuri, cel mai mic la urmă. Care mai de care din fraţi vrea să aibă cel mai de pe urmă partea lui de vin nebăută şi să facă necaz celorlalţi că nu sunt economi defel, cum e omul nostru, care mai de care mai moţat. Februar, fire mai altfel decât ceilalţi fraţi, mai copilăros, a

început să bea regulat; bea din partea lui. Când îl căuta omul, el mereu era vesel şi plin de vorbă; trăncănea verzi şi uscate şi tot fluierând se scula şi se culca. Toţi ceilalţi râdeau în sinea lor şi-şi spuneau: „repede, repede isprăveşte el vinul şi să-l vedem ce face". Îi vine pofta lui Ianuar să guste şi el vinul, suceşte de cana, vin nu curge deloc. Martie face la fel, nici la el nu curgea. April la fel, urmează şi ceilalţi, vin nici un pic nu mai aveau nici unul; numai jos la doagă, partea lui Februar mai curgea. S-au necăjit toţi şi ia-o la goană după Februarie, să-l prindă şi să-i dea ceva de cheltuială pentru isprava făcută. Februar, când fugea urmărit de fraţii lui, plângea; când fraţii îl lăsau din goană, râdea ca un copil şi de atunci se zice că luna februarie poartă numele lui Februar şi că luna februarie este schimbăcioasă, aci cald, aci viscol, aci frig, după felul lui Februar de a fi, când era urmărit de fraţii lui (Brill, I, p. 213). ❖ În luna lui februar crapă ouăle corbului, când e ger mare, şi atunci ies puii. Corbul trebuie să se silească cu ouatul şi clocitul, să-i crăpe din bună vreme ouăle, că să-i iasă degrabă puii, că de-a da în mart şi i-or găsi furnicile în cuib, îi mănâncă. De aceea în unii ani sunt corbi mai mulţi, iar în alţii mai puţini. În luna lui mart furnica s-a pus rămăşag cu corbul că, de-a putea sui el în vârful copacului atâtea ocă de fier, cât va sui ea, furnica nu i-a mânca puii; că furnicele în mart încep a ieşi. El a dus sarcina cât a dus, dar n-a putut-o sui până în vârf. Furnica a luat de la dânsul fierul şi l-a rădicat ea, dar nu l-a dus ca dânsul drept, ci cotit, şi aşa l-a suit până-n vârf; şi de aceea îi mănâncă corbului puii (Niculiţă-Voronca, II, pp. 76-77).

Sfaturi generale: Spargeţi gheaţa de pe livezi, presăraţi-le cu gunoi de găină, iar pe livezile mocirloase presăraţi var, cenuşă, funingine; scoateţi oile când e vreme frumoasă afară pe dealuri; curăţiţi pomii de muşchi şi omide; faceţi paturi calde, preparaţi grădinile, tăiaţi sălciile, prindeţi acmu soboli, căci în aprilie se înmulţesc (Mangiuca, 1882, p. 10). ❖ Cerne bucatele de sămânţă. Cară şi împrăştie gunoi, ca, pe când se dezgheaţă, zama lui să intre în pământ. Când timpul e frumos, poţi începe aratul. De n-ai făcut în ianuarie, adună acum neaua în jurul pomilor. Curăţeşte livezile de muşinoaie, pietri şi mărăcini şi, pe unde locul e pleş, seamănă iarba. Lasă berbecii la oile ce vrei să fete în iulie şi le păzeşte să nu bea apă de pe neauă, căci cele de-a făta pierd mielul, iar celor fătate li se strică laptele. Taie mlădiţe de altoit din partea despre miazăzi a pomilor, le împlântă în nisip ori în pământ umed până la folosinţă. Sfârşeşte curăţirea pomilor de omide şi, când timpul e frumos, poţi sădi pomi. Curăţeşte altoii mai tineri de crengile netrebnice, ca să crească frumoşi. Fă resadniţă şi seamănă ţeler, ceapă, sălată, călărabe, castraveţi şi altele, pe cari le vei apăra prin un acoperemânt în contra gerului (CS, 1918, p. 74).

Prevestire de timp: Când bufniţa prin luna februar va cânta, e semn de primăvară timpurie (Gorovei, 1995, p. 268). ❖ Dacă cântă piţigoii vesel în luna lui Faur, în curând se va desprimăvăra (Gorovei, 1995, p. 268). ❖ Faur urât, mai frumos (CS, 1918, p. 6). ❖ Când nu îngheaţă la Faur e semn de an mănos (CS, 1918, p. 6). ❖ Vânturile de miazănoapte prevestesc an mănos (CS, 1918, p. 6). ❖ Negura de apus arată ger (CS, 1918, p. 6). ❖ Apa curgătoare de e caldă, urmează ger (CS, 1918, p. 6). ❖ Zăpada în Faur întăreşte semănăturile (CRP, 1944, p. 12). ❖ Faur urât şi mai frumos e an mănos, dacă nu-i îngheţul prea mare (CRP, 1944, p. 12). ❖ Viforele ce nu vin în Faur se răzbună la Paşti (CRP, 1944, p. 12). ❖ Dacă Făurar e vântos, vara e secetoasă (Gherman-5, 1923, p. 137). ❖ Dacă tună în Făurar, vara vor fi furtuni şi a bate grindina (Gherman-4, p. 118).

1 februarie

Sfântul Trifon, Trifan, Trif, Trif cel Nebun; Trifonul viermilor şi al lăcustelor; Ziua omizilor; Arezanul (Gurbanul) viilor; Martinii de iarnă (Sân-Martini); Ursina
Înaintepăznuirea Întâmpinării Domnului; Sf. Mc. Trifon;
Sf. Mc. Perpetua şi Felicitas

Întrucât avem de-a face cu un nou cap de an, ziua „când se întâmpină iarna cu vara", se impun practici magico-rituale care pregătesc muncile câmpului. Ziua Sfântului Trifon este prima mare sărbătoare a calendarului agricol, pomicol şi viticol. Fiind patronul insectelor de tot felul, care pot ataca vegetaţia, zilei i se dă o atenţie deosebită, mai ales prin intermediul practicilor apotropaice prin care se poate influenţa starea vegetaţiei pentru tot anul. Acum sunt celebrate sărbători viticole de tipul Arezanului viilor*, în care sunt aduse ofrande alimentare, sunt realizate practici apotropaice pentru bunul rod al viei.*
În calendarul pastoral, în intervalul 1-3 februarie este celebrat alt ciclu de trei zile de sărbători ale lupului (după unele credinţe, Sf. Trif este chiar patronul lupilor), aşa cum atestă numeroase legende populare, care îl pun în legătură pe sf. Trifon cu Sf. Petru şi cu lupii acestuia. Deoarece întâlnim numele generic de Martini*, putem spune că de fapt acum este avut în vedere un alt atacator al turmelor de vite, ursul, care apare pregnant în cadrul zilei următoare.*
Fiind asociat adesea Streteniei (Întâmpinarea Domnului, 2 februarie), un număr de legende însumează toate trăsăturile importante ale sărbătorii. Avem în primul rând motivul „întrecerii" dintre Sf. Trifon şi Stretenia-Maica Domnului, fiecare dorind să intre cât mai rapid în stăpânirea zilei consacrate. Cum este vorba de aceeaşi greşeală, bazată pe uitarea datei corecte (2 februarie), Sf. Trifon apare ca un păzitor al tradiţiei, care o „tuşeşte", o atenţionează pe Fecioară asupra erorii. Competiţia este resimţită mai degrabă ca o întrecere între sexe, fiecare dintre personaje încercând să demonstreze că celălalt este mai prejos decât el. Într-o altă legendă, şi ea interesantă, Trifon este cel necuviincios, lucrând în ziua consacrată Fecioarei. Pedeapsa este severă – tăierea nasului vinovatului. Interesant este faptul că numele sărbătorii viticultorilor, Arezanul viilor, are ca origine tocmai acest episod, al cărui erou este (în varianta slavă) Trifon Zarizanu – Trifon Tăiatul, care ilustrează astfel interdicţiile lucrului în vie în această perioadă.
În mitologia populară fiind numit şi Trif Nebunul, ziua mai este respectată de femei pentru a nu înnebuni, asemeni sfântului, care, prin ofensele repetate adude Fecioarei, îşi merită astfel pedeapsa (tăierea nasului, mâncarea oilor de către lupi ş.a.).

Sf. Mc. Trifon. În părţile Frigiei, în satul ce se numea Campsada, care era aproape de cetatea Apamia, s-a născut sfântul Trifon din părinţi drept-credincioşi. Încă de când era el prunc, prea bunul Dumnezeu a binevoit a sălăşlui întru dânsul darul Sfântului Duh şi a-i hărăzi darul de a face minuni; ca nu numai din gura pruncului aceluia, ci şi din faptele lui

cele minunate să se săvârşească laudă. Şi tămăduia toate boalele, dar mai vârtos avea multă stăpânire asupra diavolilor (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 1-2).

Sf. Mc. Perpetua şi Felicitas. Sfânta Perpetua era măritată, având douăzeci şi doi de ani, şi hrănea pruncul său cu lapte de la piept. A defăimat pre părinţi şi toate cele iubite ale lumii acesteia pentru dragostea lui Hristos şi s-a botezat în taină.

Pe sfânta Filicitate o prinseseră fiind însărcinată, şi în temniţă mai înainte de vreme născuse prunc de parte femeiască.

... Asupra sfintelor femei au slobozit tauri sălbatici, ca să le împungă cu coarnele, dar au rămas nevătămate. Apoi la sfârşit au fost împunse şi tăiate cu cuţitele (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 33, 34).

Sf. Mc. Trifon

Tradiţii: Nu e deal de munte unde să nu fie cruci cu chipul sfântului, însoţit de troparul său, precum şi de rugăciuni către dânsul (Speranţia, I, f. 326 v). ✥ Despre Sf. Trifon spun că a păzit pe fecioara Maria, când a ieşit cu pruncul Iisus la biserică, de câinii lui Sf. Petru (de iarnă), care, păscând vite, n-a băgat de seamă că câinii lui au sărit la fecioară s-o muşte. Atunci fecioara Maria, drept mulţumită, a făcut pe Trifon stăpân peste lăcuste, viermi şi alte gângănii, dându-i puterea de a le orândui să facă stricăciuni în holdele acelora care nu-l vor serba, iar lui Petru i-a zis: „Petru, câinii tăi să se facă lupi de azi înainte şi să-ţi mănânce întâi vitele tale“ (Speranţia, III, f. 242). ✥ În ziua de 1 februarie, Maica Domnului ducându-se la biserică să-şi facă moliftă, Sf. Trifon a tuşit în urma ei şi atunci dânsa, întorcându-se la el, i-a spus: „Fie azi ziua ta, şi a mea mâine“ (Speranţia, VII, f. 35 v). ✥ Sf. Trifon era păzitor la oi şi Stratenia se ducea la biserică şi el a tuşit-o şi ea a zis: „Fie azi ziua ta, şi mâine e a mea“. A azvârlit coliva lângă gard şi s-a făcut urzici (Speranţia, VII, f. 249). ✥ La patruzeci de zile după naştere, Sfânta Fecioară, ducându-se cu pruncul la biserică pentru îmbisericire, pe când mergea pe drum, a întâlnit pe Sf. Trifon, care tăia la vie, şi el, văzând-o, a început a striga că Fecioara este o femeie denaturată. Fecioara, trecând pe la casa Sf. Trifon, a spus nevestei sale să se ducă cu sare la soţul ei, căci şi-a tăiat nasul cu cosorul. Ajungând nevasta la el şi spunându-i, el i-a zis că nu era cu putinţă să-şi taie nasul, deoarece cu cosorul trage de jos în sus şi, când a voit să arate că nu a tăiat de sus în jos, şi-a tăiat nasul cu cosorul, şi l-a vindecat cu sarea adusă de nevastă-sa (Speranţia, I, f. 162). ✥ Sf. Trifon ţine lăcustele legate în lanţ de fier (Speranţia, I, f. 397 v). ✥ Odată au venit lăcustele. Toţi oamenii din sat au făcut treabă – unii ducându-se să alunge lăcustele, iar alţii în altă parte. Numai o babă n-a făcut nimic, ci a stat acasă şi s-a rugat sfântului să-i ferească holdele. Când s-a observat, la toţi făcuseră lăcustele stricăciuni mari, dar de holdele sale nu se atinseseră (Speranţia, VII, f. 7). ✥ În comuna Costeşti mai demult au venit lăcustele şi oamenii s-au dus la biserică cu rugăciuni şi colive în ziua de Sf. Trifon şi lăcustele au plecat. De atunci oamenii din localitate ţin minte şi duc colive de ziua lui Sf. Trifon (Speranţia, I, f. 366). ✥ Sf. Trifon se

sărbătoreşte mai mult de femei, spre a fi ferite de poceli, iar holdele de lăcuste. O femeie s-a dus la nişte fete din comună spre a croi o cămaşă. Aceste fete i-au zis că nu se poate să lucreze astăzi, căci e sărbătoare, iar ea a răspuns că o să-i mănânce ei lăcustele. Venind acasă şi pe când se afla la masă, îi cade lingura din mână, gura i se strâmbă şi piciorul drept îi amorţeşte. A mai trăit în starea asta patru ani, murind apoi (Speranţia, III, f. 235). ✥ La 1 februarie se serbează Sf. Mucenic Trifan. Este hramul zarzavagiilor. Îl ţin pentru ca zarzavaturile să fie ferite de lăcuste, purici (insecte) şi mană („Ion Creangă", an VIII, nr. 4, 1915, p. 121). ✥ Trif Nebunul este stăpânul şi patronul omizilor, gândacilor şi al tuturor gujuliilor celor stricăcioase. În acest scop pe alocuri se obişnuieşte să se comande preotului sfinţirea apei, cu care sunt stropiţi mai apoi pomii şi semănăturile, crezând că apa aceasta stopează înmulţirea exagerată a insectelor dăunătoare (Marian, 1994, I, pp. 178, 179). ◆ Trif e serbat pentru că, fiind nebun, e rău şi furios (Muşlea-Bârlea, p. 531). ✥ Sf. Trofin e sărbătoare ţinută de femei, căci acest sfânt scaldă pe draci în leşie (Speranţia, III, f. 128).

Obiceiuri: Gurbanu viilor. În dimineaţa zilei de 1 februarie bărbaţii mergeau la vie. Înainte de a pleca din sat, strigau: „Hai să mergem la Gurbanu!" Ajunşi în câmp, fiecare proprietar tăia din vie câteva corzi, cu care se încingea pe piept, îşi făcea cunună, pe care o punea pe cap şi se încingea în jurul brâului. Dezgropau sticla sau plosca îngropată de cu toamnă şi se adunau în jurul unui foc aprins pe o înălţime. Acolo mâncau, beau, jucau, săreau peste foc, se stropeau cu vin. Seara bărbaţii se întorceau în sat, cu făclii aprinse, şi continuau petrecerea în familie. Este posibil ca în vechime (aşa cum arată numele turcesc al obiceiului, Gurban), să se fi jertfit o oaie sau un berbec (Ghinoiu, 1999, p. 38). ✥ Îl sărbătoresc cu rugi şi pomeni pe dealurile cu pomi, având credinţa că dânsul le apără pomii de omizi şi alte insecte (Speranţia, I, f. 230). ✥ În această zi, cine voieşte a lucra trebuie mai întâi a da ceva de pomană (Speranţia, VII, f. 37 v). ✥ Femeile nu lucrează şi dau câte un căuş sau găvan de mălai la cerşetori, pentru ca lăcustele, cărăbuşii şi alte gânganii să nu strice sămănăturile (Fochi, pp. 334-335). ✥ Se dă de pomană mămăligă, ceapă şi sare (Speranţia, VII, f. 20). ✥ Se dă de pomană brânză cu mămăligă (Speranţia, VII, f. 34 v). ✥ Femeile fac turte de mălai, pe care le împart la muşuroiul furnicilor (Speranţia, III, f. 78 v).

Apărător de rele şi durere: Trifon se ţine pentru că el, făcând minuni, îi poate scăpa de multe nenorociri ce ar fi să cadă asupra omului. Apoi îi scapă de boale, de moarte, căci sfântul se roagă lui Dumnezeu, iar Dumnezeu lungeşte viaţa acestor oameni, care ajung până la adânci bătrâneţe (Speranţia, III, f. 219 v). ✥ Deoarece Trif a înnebunit, de aceea unii serbează ziua lui pentru nebuneală, temându-se să nu înnebunească şi ei ca dânsul (Marian, 1994, I, pp. 178, 179). ✥ Trif nu-i îngăduitor ca alţi sfinţi, e nebun; de ziua lui să nu lucreze, mai ales femeile, că le izbeşte de toţi pereţii (Niculiţă-Voronca, II, p. 257). ✥ Cine nu păzeşte această zi se îmbolnăveşte de boala „ducă-se pe pustii" (Speranţia, III, f. 128). ✥ Sf. Trifon se serbează fiindcă îi apără contra ciumei şi a gângăniilor ce vin asupra holdelor (Speranţia, I, f. 131). ✥ Duc la biserică grâu, orz, porumb etc. şi preotul le slujeşte, şi ei le iau şi le amestecă cu sămânţa pe care voiesc s-o semene, zicând că să le ferească bucatele de lăcuste (Speranţia, VI, f. 121). ✥ Se ţine pentru a feri grânele şi vitele de gândacii numiţi

forfecari (Speranţia, VI, f. 153). ❖ Femeile lipesc în această zi prin case, zicând că lipesc gura omizilor (Speranţia, VII, f. 309 v). ❖ Cel ce nu l-a ţinut le-a fost trifuite de frig legumele şi zarzavaturile din grădini (Speranţia, VIII, f. 372). ❖ Nu e bine de lucrat în această zi, căci brânza şi laptele fac viermi (Speranţia, VIII, f. 143 v). ❖ Sf. Trifon e sărbătoarea paserilor. E bună pentru boale de găini şi alte paseri (Speranţia, VII, f. 343). ❖ Spun că Zarizanu e sărbătoare pentru vite. Cine lucrează în această zi mor vitele la naşterea lor (Speranţia, VI, f. 164 v). ❖ Ursina se ţine de femei ca să nu căpieze oile. Atunci ele nu lucrează şi mai ales nu pun vârtelniţa, pentru că oile se vor învârti ca ele (Speranţia, II, f. 57). ❖ Sf. Trifon este respectat contra furnicilor şi gândacilor ce se ivesc în casă. Cei care păstrează cenuşă din această zi şi o respectă nu au furnici şi gândaci în casă, dacă aruncă cenuşă în locul unde se ivesc (Speranţia, VII, f. 191 v). ❖ O seamă de români serbează ziua aceasta pentru scutirea de lupi şi pentru alte fiare sălbatice, anume ca să nu le atace şi să le mănânce vitele şi mai cu seamă oile, fiindcă Sf. Trif, după cum spun unele legende, e patronul lupilor (Marian, 1994, I, pp. 178, 179). ❖ Ursina se ţine ca să nu mănânce ursul vitele (Speranţia, III, f. 283 v). ❖ În ziua de Sf. Trifan podgorenii se duc cu preot la vii, de fac sfeştanie viilor, ca să fie roditoare şi păzite de grindină şi mană (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ De Sf. Trifon oamenii merg în dealul cu vii, acolo taie câte douăzeci-treizeci de viţe de vie şi zic că strugurii nu se mai mucezesc şi vinul din anul viitor e bun (Speranţia, I, f. 212 v). ❖ Podgorenii se duc la vie, taie coarde de viţă în patru locuri, în formă de cruce, iar deasupra toarnă vin (pe coarda tăiată), pun sare şi înfig o bucată de slănină şi una de pâine, ca să sporească rodul. În alte părţi se mătură coşul în ajunul lui Sf. Trifan, se ia această funingine, cu cea din ajunul Bobotezei şi lui Sf. Vasile şi se presară prin vie. Apoi se botează via cu agheasmă de la Bobotează, ca să fie ferită de mană, de piatră, de ger şi să aducă rod mult („Ion Creangă", an VIII, nr. 4, 1915, p. 121). ❖ Cu agheasma din această zi e bine să se ude copacii care nu fac roade, căci atunci încep să rodească (Speranţia, III, f. 128). ❖ Sf. Trifon este o sărbătoare în cinstea şi folosul rodirii pomilor şi a viei. Cei ce serbează şi prăznuiesc pe Sf. Trifon, sacrificându-i băuturi din pomii săi, au norocul ca pometul lor să fie apărat de viermi, omizi şi alte gângănii vătămătoare. În această zi delurenii întind mesele (fac cramă) pe sub pometuri, la conace pe dealuri, în onoarea Sf. Trifon, spre a revărsa roade din belşug asupra pomilor, iar popa satului botează de-a rândul ogrăzile şi dealurile cu pruni şi meri (Speranţia, I, f. 144 v). ❖ În ajunul, în ziua şi a doua zi de Întâmpinarea Domnului se serbează Martinii de Iarnă şi Filipii de Iarnă împotriva lupilor, ca aceştia să nu-i atace pe oameni, precum şi animalele domestice. În prima zi a Martinilor postesc şi tot în această zi fac mai multe ceremonii asupra oilor, spre a le feri de lupi (Marian, 1994, I, pp. 182, 185). ❖ După ce a slujit preotul, opreşte colivă, o pune şi se usucă. De aceea apoi pune printre haine, ca să nu se strice de molii (Speranţia, IV, f. 227). ❖ Spun că dacă nu ţin această sărbătoare, acei care mănâncă varză şi prune se îmbolnăvesc (Speranţia, I, f. 359).

Despre muncile câmpului: Se pune usturoi în grădină (Speranţia, VII, f. 276 v).

Despre vreme: În ziua de Trif se întâmpină iarna cu vara. Dacă în ziua de Sf. Trif nu este omăt, se va pune, iar dacă este omăt, apoi se va sparge (Marian, 1994, I, p. 180).

2 februarie

Stretenia; Stretenia gheţii; Filipii de Iarnă; Martinii de Iarnă;
Ziua ursului (Martinul cel mare); Târcolitul viilor
Întâmpinarea Domnului

Stretenia, Întâmpinarea Domnului, *este, prin tradiţie, ziua când se întâmpină iarna cu primăvara şi când, prin intermediul ursului, care iese atunci din bârlog, se pot face previziuni meteorologice importante. În acest sens se desfăşurau şi ceremoniile de propiţiere pentru rodul viilor (*Târcolitul viilor*).*
Pe lângă sărbătoarea ursului, o mai putem menţiona şi pe cea a boului. Nu este vorba numai de protecţia deosebită pe care trebuia să o primească pentru a nu fi atacat de urs sau lup. În vederea apropiatelor munci ale câmpului, vitele erau sărbătorite şi un semn al respectului faţă de ele era că „atunci dau fânul cu braţul, nu cu furca". Atunci erau reiterate vechi funcţii fertilizatoare („unde calcă boul, izvorăşte apa") şi oraculare („dacă bea boul apă în urma lui, anul va fi mănos"). Semnalăm, în legătură cu motivul amintit la ziua precedentă, aceeaşi forţă generatoare pe care o are numele sărbătorii asupra semnificaţiei mitologice a mentalului popular. Stretenia – numele slavon al Întâmpinării Domnului – o are ca personaj central pe Maica Domnului, Fecioara Maria, care săvârşeşte în această zi consacrarea pruncului Iisus. Pe lângă variantele legendei în care personajul este chiar Fecioara, întâlnim un număr mare de tradiţii în care acest personaj dispare, locul ei fiind luat de enigmatica Stretenia, o femeie rea, deosebit de periculoasă, care este ofensată de un Trifon care are tot mai accentuate trăsături de nebunie ireverenţioasă. Pedeapsa pe care i-o dă bărbatului nesocotit este grea – turmele de oi sunt mâncate de lupi (să nu uităm că ne aflăm încă în perioada Filipilor de Iarnă); aceasta este însă o mică victorie, deoarece victoria cea mare poate fi considerată însemnătatea sărbătorii: nu ziua cedată lui Trifon, prin „mărinimia" Streteniei, este mai importantă, ci ziua ţinută în cinstea Femeii, considerată a fi mai mare, mai mânioasă decât bărbatul (mai ales că „bărbatul a trecut înaintea ei" – a fost nevoită să facă o concesie, să cedeze ziua de 1 februarie!).
Pe de altă parte, caracterul puternic demonic al sărbătorii este suprins şi de tradiţiile ce înregistrează schimbările meteorologice, mai ales fluctuaţiile gheţii. Printr-un fel de joc de cuvinte între întâmpinare *(a Domnului) şi* întâmpinături *(boli, paralizii, schimonoseli ş.a.) aflăm că Stretenia e zi rea, cu ceasuri rele, astfel că „cine cade în boale i se strâmbă gura, mâinile sau picioarele" (fiind, întâmpinat, de fapt, de diavol!), aşa cum se strâmbă şi pârtia, adică începe a se topi zăpada.*

Întâmpinarea Domnului. După naşterea Domnului nostru Iisus Hristos, trecând patruzeci de zile, şi împlinindu-se vremea curăţirii celei legiuite, Prea Curata şi Prea binecuvântata Fecioara Maica, plecând din Vitleem cu sfântul Iosif, logodnicul, şi venind la Ierusalim, în Biserica lui Dumnezeu, purtând pre Hristos Pruncul cel de patruzeci de zile, au mers ca să împlinească legea Domnului şi să se curăţească după naştere, prin aducerea jertfei celei cuviincioase lui Dumnezeu şi prin rugăciunea preotului, apoi să pună înaintea Domnului pre Pruncul cel întâi născut şi să-l răscumpere cu preţul cel rânduit (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 35-36).

2 februarie

Tradiţii: Maica Domnului a fost întâmpinată la uşa bisericii de Simeon Stâlpnicul, care s-a prefăcut în cenuşă la vederea Domnului, care era în braţele Sf. Maria (Speranţia, IV, f. 248 v). ✥ Strătenia spun că s-ar fi dus la biserică. Trif – c-o fi fost tânăr, c-o fi fost bătrân, o fi tuşit. Strătenia i-a zis: „Trif nebune! Fie ziua ta azi, c-a mea a fi mâine!“ De-atunci a rămas hotărât. Zi întâi Trif, şi a doua zi Strătenia. Strătenia o ţinem mai tare, căci tot e mai mare (mânioasă) femeia decât bărbatul (Speranţia, VIII, f. 123). ✥ Strătenia a doua zi de Trif s-a dus iar la biserică, şi Trif se gătea s-o tuşească din nou. Ea i-a zis că a intrat lupul între oi şi, uitându-se, oile erau încremenite (Speranţia, VII, f. 249 v). ✥ Stratenia este o sfântă lăsată de Dumnezeu pentru unii oameni spre a le aduce bine, când se roagă la ea, mai ales la o nevoie mare. Se mai spune despre dânsa că, fiind sfântă şi mergând pe pământ iarna într-o sanie a unui gospodar de la un sat la alt sat, gospodarului îi trage boii la sanie de sete. El i-a zis că nu are unde să-i adape. Sfânta s-a rugat lui Dumnezeu să se facă zăpada de sub boi apă. Omul i s-a închinat sfintei şi şi-a adăpat şi boii lui. În ziua de Stratenie se zice în sat vorba: „Boul trebuie să beie apă dintre picioarele lui“ (Speranţia, VIII, f. 355 v). ✥ Filipii se ţin doi, unul duminica, altul luni, la Lăsatul Secului de Postul Mare; întâi e bărbatul, şi pe urmă femeia. Luni nu lucrează nimeni, se zice că femeia e rea, pentru că a trecut bărbatul înaintea ei. Femeile cinstesc mult această sărbătoare, bând rachiul la cârciumă, spunând că cinstesc pe femeie (Filipia), pentru ca să le crească cânepa peste an. Dacă nu o ţin, zic că fac bube pe mâini şi pe degete (Speranţia, VIII, f. 200). ✥ Dacă îşi strică ursul bârlogul său, în această zi, cu toate că afară e frig, primăvara este aproape; dacă el iese afară în această zi, însă intră din nou în bârlog, cu toate că afară este frumos, va fi încă iarnă. Ursul în această zi iese din peştera sa afară şi joacă jur-împrejur şi, dacă este soare şi-şi vede umbra, atunci se bagă în bârlog şi nu iese, ci mai doarme încă şase săptămâni, căci chiar atât mai ţine iarna; iar dacă nu-şi vede umbra, atunci rămâne afară şi iarna se întrerupe (Marian, 1994, I, p. 182). ✥ Ursul, de Stretenie, dacă găseşte punte pe pârău, o strică; da de nu găseşte, pune punte (Niculiţă-Voronca, II, p. 259). ✥ E sărbătoarea boilor; atunci dau fânul la vite cu braţul, nu cu furca (Niculiţă-Voronca, II, p. 258). ✥ De Stretenie, unde calcă boul izvorăşte apă, pentru că Maica Domnului e izvoditoare de apă (Niculiţă-Voronca, II, p. 258). ✥ Din ziua de Stretenie vulpile se tem să meargă pe gheaţă („Ion Creangă“, an XII, nr. 11-12, 1919, p. 108). ✥ Strătenia e zi rea, cu ceasuri rele. Cine se naşte sau face nuntă în această zi nu-i merge bine (Speranţia, II, f. 62). ✥ Stretenia e sărbătoarea babelor, când toate se adună la un loc şi vorbesc câte ceva (Speranţia, VI, f. 122). ✥ Din această zi paserile încep să-şi facă cuibul şi copii a mânca mai mult (Speranţia, VIII, f. 302 v).

Obiceiuri: Târcolitul viilor – ocol ritual al viţei de vie, străvechi obicei de început de an nou viticol. Capul familiei merge la vie în dimineaţa acestei zile cu *bundăretele* (un fel de caltaboş) şi plosca sau sticla de vin în traistă. Acolo dă ocol, o dată sau de trei ori viei şi se opreşte la colţurile plantaţiei, unde oficiază următorul cult: taie câte o bucată din bundărete şi o pune pe pământ, lângă butucul de vie, retează o coardă de viţă, unge tăietura cu funingine adunată de pe vatra focului şi amestecată cu untură, picură vin peste butucul de viţă, mănâncă o bucată de bundărete şi bea o gură de vin. În final se pronunţă o formulă magică, sub formă de monolog sau dialog: „Doamne, să-mi faci strugurii cât bundăretele!“; „Cum este bundăretele de mare aşa să se facă

strugurii de mari!"; „– Bună dimineaţa, vie!"/ „Mulţumesc, Ilie!"/ „– Faci vin sau te tai?"/ „– Fac!", simultan cu gestica rituală. Coardele tăiate se pun în cruciş pe piept, se fac cununi aşezate peste căciuli, se aduc acasă unde se plantează, devenind „Norocul viţei". Proprietarii se cinstesc din belşug şi se întorc acasă cu chiote şi veselie (Ghinoiu, 1997, p. 200). ❖ Stretenia e praznic, adică oamenii fac masă şi dau de pomană (Speranţia, I, f. 149).

Despre muncile câmpului: Până la ziua ursului este bun de semănat grâul (Mangiuca, 1882, p. 11).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine pentru ajutorul Sfintei Fecioare Maria (Speranţia, I, f. 61). ❖ Stretenia se serbează pentru că, fiind femeie, îi iute tare, şi o rugăm să fie mai moale (Speranţia, VII, f. 160). ❖ Femeile lehuze fac molitfă de patruzeci de zile, ducând copilul de-l închină la biserică (Speranţia, VIII, f. 101 v). ❖ Se sfinţeşte agheasma, care este bună pentru vindecarea boalelor vitelor şi este bine şi pentru câmp (Speranţia, VI, f. 190). ❖ Se cinsteşte numai că dezgheaţă pământul, dând voie oamenilor la arat şi semănat (Speranţia, VIII, f. 38 v). ❖ Stratenia se ţine pentru sporul casei (Speranţia, VIII, f. 195 v).

Apărător de rele şi durere: Stretenia se ţine fiind rea de lupi, căci ei în acea zi se împerechează (Speranţia, III, 110 v). ❖ Mărtinii de Iarnă, trei la număr, cad totdeauna patruzeci de zile după Crăciun, astfel încât cel de mijloc, numit şi „Mărtinul cel mare", cade totdeauna pre „Întâmpinarea Domnului". Mărtinii se serbează cu nelucrare contra lupilor. Patruzeci de zile înainte de Crăciun încă se serbează trei Mărtini (Mangiuca, 1882, p. 11). ❖ Cine lucrează în această sărbătoare cade în boale şi i se strâmbă gura (Speranţia, I, f. 250 v). ❖ Stratenia se ţine pentru pocituri, pentru a nu li se strâmba mâinile şi picioarele (Speranţia, I, ff. 218 v, 233 v). ❖ Se zice că cine n-a ţinut l-a întâmpinat diavolul şi a zăcut mult timp (Speranţia, II, f. 126). ❖ Stretenia se ţine pentru sănătatea copiilor (Speranţia, VI, f. 169 v). ❖ Stretenia se ţine pentru a feri oamenii de ars, de înec (Speranţia, VI, f. 153 v). ❖ Se ţine ca să ferească câmpul de lăcuste (Speranţia, I, f. 112 v). ❖ Nu se taie cu foarfecul, din cauza gândacilor (Speranţia, VII, f. 290 v). ❖ De Stretenie să nu se mătură casa, ca să nu streche vitele peste vară (Densusianu, p. 195). ❖ Stretenia se ţine pentru ca păsările să fie sănătoase. Cine n-a ţinut această sărbătoare, a fost boală în păsări de curte (Speranţia, II, f. 54 v). ❖ Nu se lucrează, că e rea de stupi (Speranţia, VIII, f. 259 v). ❖ E rău de pagubă în casă (Speranţia, I, f. 369). ❖ Stratenia e rea de opărit (Speranţia, VII, f. 28 v). ❖ Stretenia gheţii – cine lucrează, îngheaţă (Speranţia, I, f. 436).

Oracular: Dacă boul bea apă în acea zi din urma lui, este un semn că trece iarna (Speranţia, VIII, f. 305 v). ❖ Dacă bea boul apă în urma lui, va fi unul mănos (Niculiţă-Voronca, II, p. 258). ❖ Dacă bea un bou apa ce curge din straşină, anul va fi cu mană pentru albine şi oi (Speranţia, VIII, f. 286).

Despre vreme: Dacă trece Stretenia peste apă şi apa e dezgheţată, atunci se mânie şi-şi face pod peste dânsa ca să treacă, adică dă un viscol şi ger aşa de mare că

îngheaţă toate apele. Iar dacă trece Stretenia şi pe apă se află gheaţă, atunci e semn că are să fie cald (Marian, 1994, I, p. 182). ❖ Dacă Stretenia găseşte pământul fără zăpadă şi gheaţă, apoi numaidecât a doua zi trebuie să ningă şi să fie ger, dacă însă este zăpadă, apoi atunci de la Stretenie înainte începe timpul primăvăratic şi al căldurii (Speranţia, I, f. 214). ❖ În această zi se întâmpină iarna cu vara şi se iau la luptă. Vara zice că de-amu iarna să se ducă, că vine ea, dar iarna nu se dă şi se luptă (Niculiţă-Voronca, II, p. 258). ❖ Atunci, când soarele se urcă tot mai sus şi noaptea e tot mai mică, începe a se călători iarna. Dacă în această zi este cald şi moloşag, atunci va fi vara călduroasă şi îmbelşugată; iar dacă în această zi e frig, ger sau viscol, atunci vara viitoare va fi friguroasă şi neroditoare. Dacă-i senin şi frumos în această zi, va rodi grâul în vara următoare; dacă-i posomorât, pâclă, nu se seamănă mult grâu, crezând că nu se face (Marian, 1994, I, 181). ❖ Dacă la Stretenie e zi frumoasă, atunci până la Sân-Georgiu tot aşa va fi, iar dacă numai dimineaţa e frumoasă – adică până când soarele e aşa de sus pe cer, încât ursul îşi poate vedea coada în umbra sa – atunci vremea va fi rea (Gherman-4, 1923, p. 120). ❖ În această zi se strâmbă pârtia, adică începe a se topi zăpada (Speranţia, I, f. 237).

3 februarie

Sfântul şi dreptul Simeon; Proorociţa Ana

Sf. Simeon

Sfântul şi Dreptul Simeon. Simeon bătrânul era om drept şi credincios, aşteptând mângâierea lui Israil, şi Duhul Sfânt era întru dânsul. Aceluia i s-a făcut ştire de la Dumnezeu despre venirea cea degrab era să fie în lume, a adevăratului Mesia. Deci născându-se Domnul nostru Iisus Hristos şi împlinindu-se patruzeci de zile, iar după obiceiul legii fiind adus la biserică de mâinile Prea Curatei Sale maici, atunci şi sfântul Simeon a venit cu duhul în biserică şi, căutând spre pruncul cel mai nainte de veci, cum şi la fecioara cea fără de prihană care îl născuse, l-a cunoscut că acela este Mesia cel făgăduit; deci i s-a închinat şi a luat în mâinile sale pe Domnul şi a zis: „Acum slobozeşte pe robul tău Stăpâne, după cuvântul tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea ta". Şi a proorocit despre patima lui Hristos şi despre răstignirea Lui (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 50, 52-53).

Proorociţa Ana. Sfânta proorociţă Ana, ca şi sfântul Simeon, primitorul de Dumnezeu, întâmpinând pe Domnul Hristos în biserică, grăia despre Dânsul tuturor celor ce aşteptau izbăvirea în Ierusalim, cum că acela era Mesia cel aşteptat (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 54).

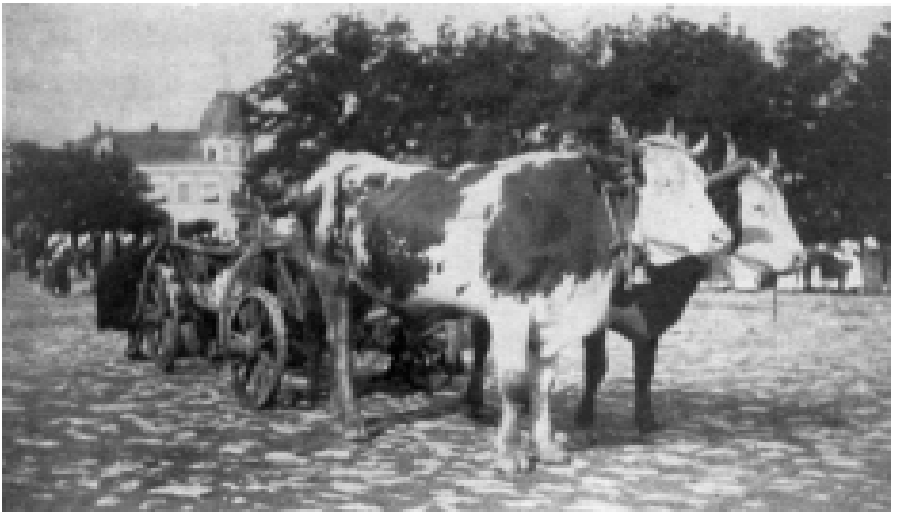

4 februarie

Cuv. Isidor Pelusiotul; Sf. Mc. Avramie

Cuv. Isidor Pelusiotul. Cuviosul Isidor era de neam egiptean, fiu de părinţi de neam bun şi iubitori de Dumnezeu. El învăţând filosofia din afară şi dumnezeiasca înţelepciune, a lăsat slava lumii acesteia, bogăţia, strălucirea numelui, şi pe toate socotindu-le că sunt gunoaie, s-a dus la muntele Pilusiului, apoi acolo primind viaţa monahicească, bine s-a nevoit în vremea împărăţiei lui Teodosie cel Mic (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 55-56).

Cuv. Isidor Pelusiotul

Sf. Mc. Avramie. Pe al cincilea an al goanei ce s-a făcut în Persia împotriva creştinilor, a fost prins sfântul acesta Avramie, episcop fiind uneia din cetăţile Persiei, numită Arvil, de mai marele vrăjitor al împăratului, şi a fost el silit să se lepede de Hristos şi să se închine soarelui. S-a săvârşit sfântul Avramie prin tăierea cea de sabie (*Mineiele*, VI, p. 47).

5 februarie

Sf. Mc. Agata; Sf. Mc. Teodula

Sf. Mc. Agata. Împărățind rău-credinciosul Dechie și fiind pus de dânsul Chintian ca voievod în Sicilia, a ieșit o păgânească poruncă prin toate țările ca toți creștinii să fie uciși. Într-acel timp era în cetatea Panormului o fecioară foarte frumoasă, anume Agatia, născută din părinți de neam bun și bogați, și care auzind de aceea fără de Dumnezeu tirană poruncă, dată spre uciderea creștinilor, s-a aprins cu râvna după Hristos Domnul său, căruia s-a făcut mireasă prin curata feciorie (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 95).

Sf. Mc. Agata

Sf. Mc. Teodula. Pe vremea împărăției lui Diocliţian și Maximian, împărații Romei, a fost în cetatea Anazavriei un voievod anume Pelaghie, care a zis către slujitorii săi: „Duceţi-vă în toată stăpânirea mea, căutați pe creștini și prinzându-i, să-i aduceți la judecată, ca, ascultând porunca împărătească, să se închine zeilor noștri". Ducându-se slujitorii ca să împlinească porunca, au prin pe o femeie creștină anume Teodula... (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 113-114).

6 februarie

Cuv. Mc. Vucol; Sf. Mc. Iulian; Sf. Mc. Fausta

Cuv. Mc. Vucol

Cuv. Mc. Vucol. Plăcutul lui Dumnezeu Vucol s-a deprins din copilăria sa la nerăutate şi la întreaga înţelepciune, apoi s-a făcut vas al Sfântului Duh, iar prealăudatul şi iubitul lui Hristos ucenic, sfântul Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu, aflându-l iscusit şi vrednic, l-a hirotonisit episcop şi păstor prea folositor smirnenilor (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 123).

Sf. Mc. Iulian. Acesta din vârsta tinereţilor ştiind bine meşteşugul doftoricesc, tămăduia nu numai trupurile oamenilor, dar şi sufletele, căci, tămăduindu-i de boale, îi învăţa să crează în Hristos, şi pe mulţi elini îi întorcea la Hristos Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 160).

Sf. Mc. Fausta. Această sfântă fecioară Fausta, mireasă neîntinată a Stăpânului Hristos, născută în zilele lui Maximian păgânul împărat, a fost crescută întru bună credinţă, în cetatea Cizicul, de părinţi de bun neam, bogaţi şi credincioşi (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 125).

7 februarie

Sf. Partenie, Episcopul Lampsacului; Cuv. Luca

Sf. Partenie, Episcopul Lampsacului. Cel numit cu numele *fecioriei*, sfântul Partenie s-a născut în Melitopoli. El din mica să vârstă învrednicindu-se darului lui Dumnezeu, îl tăinuia înaintea oamenilor, iar în anul al optsprezecelea al vieţii sale a început a face minuni, gonind diavolii din oameni, prin chemarea prea sfântului nume al lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 163, 164).

Sf. Partenie

Cuv. Luca din Elada. Aflându-se cuviosul în vârstă copilărească, nimic copilăros nu arăta întru sine, ci părea bărbat desăvârşit cu obiceiul, iubind tăcerea, liniştea şi obiceiul cel cinstit, iar, ce-i mai de mirare, că într-o vârstă ca aceea a început să fie pustnic şi înfrânat. El se hrănea numai cu pâine de orz, cu apă şi cu verdeţuri de grădină, iar miercurea şi vinerea până la apusul soarelui postea. La o postire şi înfrânare ca aceasta pre nimeni nu avea învăţător şi povăţuitor, ci singur se povăţuia prin dumnezeiescul dar (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 188, 189).

8 februarie

Sf. Mare Mc. Teodor Stratilat; Sf. Prooroc Zaharia

Sf. Mare Mc. Teodor Stratilat. … Auzind de aceasta toată cetatea Evhaitei şi popoarele cele de prin prejur, au ieşit cu toţii în câmpul acela şi văzând pre balaur omorât de sfântul Teodor, s-au mirat şi strigau cu toţii: „Mare este Dumnezeul lui Teodor“. Atunci au crezut în Hristos o mulţime de popor şi de ostaşi, şi s-au botezat toţi, preamărind pre Tatăl, şi pre Fiul şi pre Sfântul Duh; iar sfântul Teodor vieţuind în cetatea Iracliei, propovăduia pre Hristos adevăratul Dumnezeu şi mulţi dintre elini se întorceau şi se făceau creştini (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 247).

Sf. Mare Mc. Teodor Stratilat

Sf. Prooroc Zaharia. Zaharia este unul dintre profeţii mici ai Legii Vechi. Era din seminţia lui Levi, fiu al lui Berehia, şi s-a născut în robia babiloniană. În timpul regelui persan Darius I (cca. 520 î.H.) şi al lui Zorobabel, împreună cu proorocul Agheu, Zaharia i-a îmbărbătat pe evreii întorşi din robie să reclădească templul din Ierusalim, distrus de chaledei (*Dicţionarul*, p. 314). Zaharia se tâlcuieşte *pomenire a lui Dumnezeu*. El a proorocit multe poporului israilitenesc şi a făcut multe semne spre dovadă (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 267).

9 februarie

Sf. Mc. Nichifor; Episcopii Marcel şi Pangratie

Sf. Mc. Nichifor. În acea vreme s-a făcut fără de veste în Antiohia prigonire mare contra creştinilor, în împărăţia lui Valerian şi Galerie. A fost tăiat pentru Hristos capul sfântului Nichifor, şi s-a dus bucurându-se către Hristos Domnul, ca să ia cununa biruinţei din dreapta Lui şi să stea în ceata sfinţilor mucenici (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 271, 277).

Episcopii Marcel şi Pangratie. Întru această zi mai facem pomenirea sfinţilor mucenici Marcel, episcopul Siciliei, care a trăit în zilele apostolilor, împreună cu sfinţitul mucenic Pancratie, episcopul Tavromeniei (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 278).

Sf. Mc. Nichifor

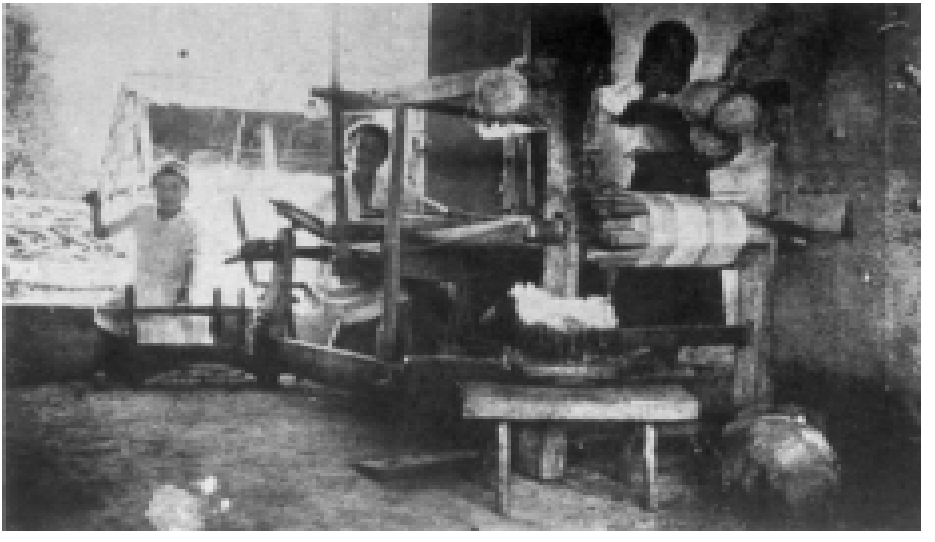

10 februarie

Haralambie de ciumă
Sfântul Sfinţit Mc. Haralambie; Sf. Mc. Valentina

Patron tradiţional al Ciumei (mult mai important ca Sf. Tănase, ocazional asociat acestui demon al bolii), Sf. Haralambie apără în general de boli în cursul anului ce vine. Este protector atât al oamenilor, cât şi al animalelor. Prin asociere cu sărbătoarea începutului de februarie, este considerat şi patron al insectelor.

Sf. Sfinţit Mucenic Haralambie. În cetatea Magnesia vieţuia sfântul episcop Haralambie; el învăţa pre popoare cuvântul lui Dumnezeu, povăţuindu-i la calea mântuirii. În acea vreme mulţi alergând la sfântul, se botezau, mărturisindu-şi păcatele, şi cei bolnavi de diferite neputinţe primeau tămăduiri.

Iar după ce a murit, ajuns în ceruri, sfântul Haralambie a zis: „Mare este taina aceasta Doamne, că m-ai învrednicit a vedea înfricoşata ta slavă. Doamne, de este Ţie cu plăcere, mă rog să dai slavă numelui tău, ca oriunde se vor pune moaştele mele şi se va cinsti pomenirea mea, să nu fie foamete în locul acela sau aer stricăcios, care să piardă rodurile, ci să fie mai ales în locurile acelea pace şi sănătate trupească, mântuire sufletească şi îndestulare de grâu şi vin, cum şi înmulţire de dobitoace, pentru trebuinţa oamenilor... O! Doamne Dumnezeul meu! varsă preste toţi darul tău şi îi izbăveşte de boala ciumii“ (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 333, 340-341, 360-361).

Sf. Sfinţit Mc. Haralambie

Sf. Mc. Valentina. Sfânta muceniţă fecioară, care a pătimit pentru Hristos în Palestina, pe vremea împărăţiei lui Maximian, de la Firmilian ighemonul (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 376).

Tradiţii: Se ţine pentru că ar fi beiul (şeful) sfinţilor (Speranţia, VI, f. 259). ✦ Îl închipuie ca pe un schelet; el umblă cu o coasă şi o seceră la omenire şi, dacă nu-l ţii, la o boală ori o slăbiciune, ceva, îţi retează zilele cu coasa (Speranţia, VIII, f. 76). ✦ Oricare om ţine ziua Sf. Haralambie prin post şi nelucrare, de acela nu se apropie nici o boală în decursul anului. Sf. Haralambie ţine Ciuma (Moartea) legată în lanţ, şi numai atunci o sloboade, când oamenii nu serbează ziua lui. Şi Ciuma, care are aripi şi o sabie lată în mână, cum se vede scăpată din lanţul în care e ferecată, îndată aleargă la oamenii ce nu-i ţin ziua Sf. Haralambie şi pe toţi îi omoară (Marian, 1994, I, pp. 191, 192). ✦ Sf. Haralampie s-a fi întâlnit într-o zi cu Ciuma, care umbla pe pământ şi aducea foarte multă stricăciune la omenire. Şi Ciuma, cum a văzut pe Sf. Haralampie, îndată s-a repezit asupra lui, voind numaidecât să-l înghimpe şi să-l omoare. Însă

Sf. Haralampie, prinzând-o şi legând-o cu un lanţ greu de fier, a început a o bate şi a o chinui până ce s-a săturat. Şi tot aşa o ţine el până în ziua de astăzi (Candrea, 1999, p. 170). ❖ Sfântul Haralambie, care fusese dintr-întâi cioban la oi, a învăţat de la un doftor lecuirea tuturor felurilor de boli şi, tămăduind oamenii fără plată, lumea l-a făcut sfânt. Ivindu-se însă într-un rând Ciuma, oamenii au început să moară cu droaia şi, în puţină vreme, a rămas singur, singurel. Dumnezeu i-a dat atunci sfântului Haralambie Ciuma în seamă. De atunci el ţine Ciumele de păr, ca să nu-şi mai facă de cap, cum şi-au făcut cu ai lui. Câteodată le scapă, şi atunci Ciumele se repede în lume ca lupii între oi. Deosebirea este numai că lupul omoară cât omoară şi se duce, în vreme ce Ciuma ia de-a rândul, şi pe bun şi pe rău, până bagă Sf. Haralambie de seamă şi o strânge din nou din lume, înhăţând-o de păr (Candrea, 1999, p. 170). ❖ Ciuma este o dihanie nevăzută, cu un picior de vacă şi unul de om, cu coarne şi cu coase în mână, cu care seceră sufletele vitelor şi ale oamenilor (Speranţia, I, f. 242 v). ❖ Sfântul Haralambie a lăsat cu limbă de moarte că unde se va găsi o bucăţică din trupul lui, locul acela să fie în veci ferit de ciumă (Candrea-Densusianu, pp. 188-189). ❖ Haralambie se ţine de lovituri de moarte. Acest sfânt ţine Moartea legată în lanţ, care, dacă ar fi slobodă, ar prăpădi lumea (Speranţia, I, f. 412 v). ❖ Haralambie e o zi primejdioasă. Se crede că el e sfântul care ia sufletul omului. De aceea celui care lucrează îi iese sufletul cu chinuri (Speranţia, IV, f. 168). ❖ Haralambie se ţine pentru că e stăpânul suprem al Morţii şi cum va porunci el, va chinui pe om în mod mai blajin sau mai fioros, desfăcându-i cu ciocanul şi cu coasa toate încheieturile în minutul morţii (Speranţia, VIII, f. 38 v). ❖ Lui Haralambie i-a dat toate boalele şi le trimite la cine vrea. El umblă cu boalele şi dacă lucrează cineva, sfântul trimite câte o boală asupra lui (Speranţia, III, ff. 55 v, 105 v.). ❖ El strânge toate bolile din lume, iar Sf. Varvara le ţine închise sub o piatră mare (Speranţia, VI, f. 181). ❖ Haralambie se serbează pentru ferirea paserilor şi a vitelor de curte de diferite boale. O fată din Şuşiţa se dusese cu porcii pe islaz în ziua de Haralambie şi luase custura cu dânsa ca să lucreze. De atunci s-a pomenit oarbă, cu toate că ochii i-au rămas buni, limpezi şi frumoşi. Lumea presupune asta ca o pedeapsă şi aşa că de o vreme încoace păzeşte cu sfinţenie pe Sf. Haralambie (Speranţia, I, f. 144 v). ❖ Haralambie e stăpânul insectelor (Speranţia, I, f. 76 v). ❖ Se ţine pentru minunile sale (Speranţia, VI, f. 169 v).

Obiceiuri: Se fac turte şi se împart pe la vecini (Speranţia, VI, f. 15 v). ❖ Se dă de pomană colivă, pâine, lumânări (Speranţia, VII, f. 35). ❖ Dau de pomană lumânări şi covrigi (Speranţia, VII, f. 164 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În această zi se obişnuieşte să se facă agheasmă, adică plătesc preotului ca să le sfinţească apă, care e bună pentru felurite boli; o parte din apă este băută, cu o parte se spală, parte o dau vitelor de băut sau stropesc cu dânsa vitele, grajdurile, şurile, iar restul îl aruncă prin fântâni (Marian, 1994, I, p. 194). ❖ Se stropesc cu apă sfinţită în special grădinile, anume ca să nu facă pomii viermi şi omizile să nu mănânce varza. Unele femei fac un colăcel, pe care-l coc înainte de răsăritul soarelui, singur în cuptor. După ce s-a copt, îl scot afară şi-l rup în patru bucăţi, şi apoi îl azvârl în cele patru puncte cardinale. Aceasta înseamnă că dau de mâncare la toate gujuliile din lume (Marian, 1994, I, pp. 194,

195). ❖ Se duce colivă la biserică sau grâu curat, ale cărui boabe, după sfinţire de către preot, se păstrează spre a fi date, vara, la păsări şi în special la găini, ca să nu mai moară de boală (Muşlea-Bârlea, p. 352). ❖ Oamenii duc colaci la biserică. Opresc o parte din colac, din care mănâncă când sunt bolnavi (Speranţia, III, f. 11 v). ❖ Se împărţesc colăcei şi turte dulci cu miere, ca să se îndure sfântul şi să nu dea drumul ciumei din lanţ (Speranţia, VI, f. 179). ❖ Multe femei gătesc câte o găină şi o dă de pomană în cinstea acestui sfânt (Speranţia, II, f. 40 v). ❖ Haralambie se ţine de femei care au friguri zălogite. Fac colaci la biserică, îi pomeneşte popa şi-i ia de-i mănâncă sub un pom (Speranţia, II, f. 172 v). ❖ Cu colivă sfinţită ung pomii pe tulpini, ca să nu se usuce în timpul verii (Speranţia, III, f. 154 v). ❖ Se ţine pentru a scoate pe diavolul din om (Speranţia, III, f. 209 v).

Apărător de rele şi durere: Haralambie este purtătorul boalelor şi cine nu-l serbează se îmbolnăveşte (Speranţia, II, f. 225 v). ❖ Sf. Haralambie se ţine, nu se lucrează, fiindcă îi apără contra morţii găinilor, sau ciuma paserilor de curte (Speranţia, I, f. 130). ❖ Se ţine pentru păsări. Cine nu-l ţine, îi ia uliul păsările (Speranţia, II, f. 125 v). ❖ Cine ţine această sărbătoare, are parte de cai buni, sănătoşi, care trăiesc (Speranţia, III, f. 166 v). ❖ Se ţine ca să nu şchiopăteze (cotonogească) vitele (Speranţia, VII, f. 101 v). ❖ Haralambie se ţine ca să nu mănânce lupii vitele (Speranţia, I, f. 196). ❖ Se ţine pentru ca păsările să nu prade vara grâul (Muşlea-Bârlea, p. 352). ❖ Se ţine pentru a feri semănăturile de mălură sau tăciuni (Speranţia, II, f. 81). ❖ Se ţine pentru câmp, ca să nu-i strice gândacii şi viermii munca (Speranţia, II, f. 211). ❖ Unele femei se dezbracă în pielea goală şi înconjură casa de trei ori, întâia oară dimineaţa, a doua oară la amiază, a treia oară seara, pentru ca diavolul să nu se apropie de casă (Marian, 1994, I, p. 195). ❖ Sf. Haralambie e cu lanţul; nu se lucrează, că e rău de spânzurătoare (Speranţia, II, f. 132 v).

Despre vreme: Dacă plouă în ziua de Sf. Haralambie, plouă apoi după aceea patruzeci de zile dupăolaltă (Marian, 1994, I, p. 195).

11 februarie

Sfântul Vlasie; Vracii; Vlaşii, Vlaşii ochilor
Sf. Sfinţit Mc. Vlasie Episcopul; Sf. Teodora împărăteasa

Ca şi ceilalţi sfinţi serbaţi în această lună, Sf. Vlasie este şi el un simbol al primăverii: este ziua când păsările se întorc la cuiburile lor şi când „se deschide gura păsărilor", când acestea încep să cânte. De aceea se realizează numeroase practici magice apotropaice, prin care se încearcă instituirea controlului asupra puterii distructive a păsărilor, care pot ataca semănăturile. În mod asemănător, ca şi Sf. Trifon, este un protector al insectelor, un controlor al insectelor dăunătoare; el îi poate pedepsi chiar pe oameni, trimiţându-le viermi ce pot produce orbirea sau surzirea.

Sf. Sfinţit Mc. Vlasie Episcopul. Acest sfânt a petrecut toţi anii vieţii sale cu blândă şi dreaptă viaţă cu dumnezeiasca plăcere, fără de prihană, depărtându-se de tot lucrul rău. Ascunzându-se de cumplita prigonire, având o peşteră pentru petrecerea sa, înălţa neîncetate rugăciuni către Dumnezeu, iar hiarele cele sălbatice veneau şi se binecuvântau de la dânsul, iar de se bolnăvea vreuna din ele, venind la sfântul, erau tămăduite prin punerea mâinilor sale cele sfinte (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 378, 379, 380).

Sf. Teodora împărăteasa. Într-această zi mai facem pomenirea sfintei Teodora împărăteasa, care a adus dreapta credinţă şi a fost soţie împăratului Teofil, luptătorul contra sf. icoane, dar nu urma bărbatului său în eres. Iar după moartea bărbatului său a adunat un sobor de sfinţi părinţi şi a adus sfintele icoane în biserică (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 396-397).

Sf. Sfinţit Mc. Vlasie

Tradiţii: Vlasii e ciobanul lui Dumnezeu pentru vite (Speranţia, VI, f. 210 v). ❖ Sf. Vlasii e protector al gospodăriei (Speranţia, VIII, f. 302 v). ❖ În ziua acestui sfânt se întorc copiii la pâine, iar păsările ce petrec peste iarnă la noi pe la cuiburile lor. În această zi se deschide gura păsărilor, care până atunci nu cântă (Marian, 1994, I, pp. 197, 198).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cine se roagă de Sf. Vlasie, acela niciodată nu rămâne fără para în pungă (Marian, 1994, I, p. 198). ❖ Sf. Vlasie se ţine pentru pagube (Speranţia, VIII, f. 33 v). ❖ Sf. Vlasie e făcător de minuni. Cine a pierdut ceva, să se roage acestui sfânt şi găseşte lucrul pierdut. E ţinut şi pentru boale (Speranţia, VIII, f. 89 v).

11 februarie

Apărător de rele şi durere: Se dezleagă glasul păsărilor cerului, care înveselesc toată suflarea pe pământ, şi cel ce nu va respecta această zi nu se va învrednici pe cea lume a auzi cântatul păsărilor din Rai (Speranţia, VIII, f. 38 v). ❖ Copiii nu sunt lăsaţi în această zi să umble mâncând prin casă, deoarece şi păsările le vor mânca semănăturile. În această zi nu se lucrează nimic, pentru a nu se naşte copii sau animale monstruoase; ziua poate fi prăznuită pentru nepoţi, fraţi, surori, nurori, ca nu cumva să li se întâmple lor ceva (Marian, 1994, I, pp. 197, 198). ❖ Sărbătoare pentru viermii care mănâncă poamele, rădăcinile plantelor, porumbii şi varza (Speranţia, I, ff. 44 v, 54). ❖ Despre aceasta se spune că toate insectele vătămătoare ar produce un fel de viermuşori în conserve sau în vânele animalelor (Speranţia, I, f. 77). ❖ O ţin sărbătoare pentru că fac vlaşi (viermi) în ochi (Speranţia, I, f. 19), ca să nu facă viermi în ochi sau în urechi (Speranţia, I, f. 47 v). ❖ Cel ce lucrează orbeşte (Speranţia, I, f. 37).

12 februarie

Sf. Meletie, Arhiepiscopul Antiohiei; Antonie Patriarhul; Sf. Mc. Hristea

Sf. Meletie, Arhiepiscopul Antiohiei. Sfântul Meletie a fost de neam din Armenia cea Mare, născut din părinţi creştini şi de bun neam, deprins în toate învăţăturile cele din afară şi în sfintele dogme ale credinţei creştineşti, apoi s-a desăvârşit în toate faptele bune, iar pentru viaţa lui cea îmbunătăţită, pentru dragostea lui cea înfocată şi curată care o avea către Dumnezeu şi către aproapele, cum şi pentru blândeţea, neră utatea şi smerenia sa era iubit de toţi (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 397-398).

Sf. Meletie

Antonie Patriarhul. Într-această zi facem şi pomenire celui între sfinţi a părintelui nostru Antonie, patriarhul Constantinopolului, care a vieţuit pe vremea împărăţiei înţeleptului Leon (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 458).

Sf. Mc. Hristea. În această zi, sfântul noul mucenic Hristea grădinarul, carele a mărturisit în Constantinopol la anul 1748, de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, VI, p. 137).

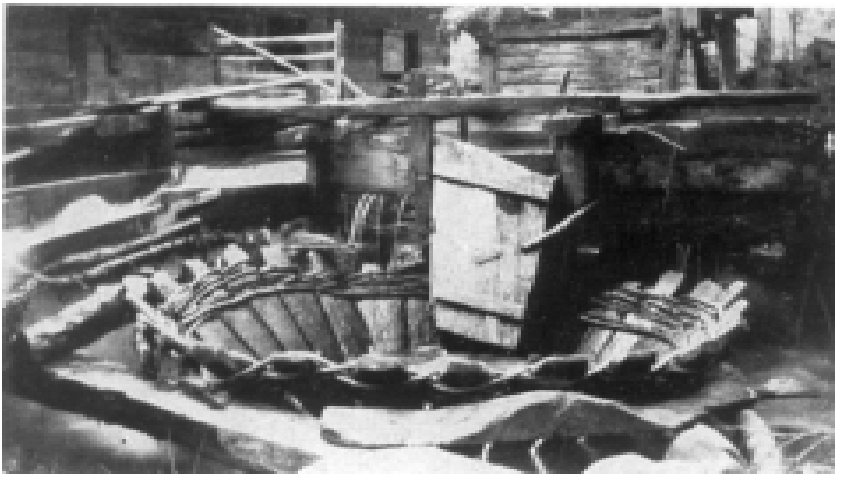

13 februarie

Cuv. Martinian; Sf. Apostoli Acvila şi Priscila

Cuv. Martinian

Cuv. Martinian. Aproape de cetatea Cesariei Palestinei este un munte, care se numeşte locul Corabiei, în care s-au nevoit mulţi vieţuitori de pustie. Într-acela a fost fericitul şi vrednicul de laude sfântul Martinian monahul, cel plin de dumnezeiescul dar, şi care din copilărie bine s-a deprins cu viaţa monahicească; pentru că din tinereţe iubind pre Dumnezeu, în mare nevoinţă a intrat, luptând asupra vrăjmaşului (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 458).

Sf. Ap. Acvila şi Prischila. Sfântul acesta Achila era cizmar de meserie şi auzind de sfântul apostol Pavel, s-a dus către el împreună cu soţia sa Prischila. Şi botezându-se amândoi către dânsul, erau slujindu-i lui şi urmărindu-i prin toate oraşele şi satele, şi împreună primejduindu-se întru toate ispitele (*Mineiele*, VI, p. 145).

Sfântul Akila, despre care pomenesc Faptele apostolilor şi trimiterile lui Pavel, a fost episcop în Iraclia, iar în Asia şi în Ahaia a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu şi a fost ucis de necredincioşi (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 178).

14 februarie

Cuv. Auxenţiu; Cuv. Marcu; Cuv. Avraam

Cuv. Auxenţiu

Cuv. Auxenţiu. Pe vremea împărăţiei lui Teodosie cel Tânăr era în Constantinopol un bărbat cinstit, vestit în rânduiala ostăşească şi în palaturile împărăteşti, cu numele Avxentie, iscusit în dumnezeiasca scriptură şi în înţelepciunea cea din afară, şi împodobit cu fapte bune. Lăsând deşertăciunea lumii acesteia, luând chipul monahicesc, s-a făcut slujitor al lui Dumnezeu şi a luat putere asupra diavolilor, ca să-i gonească din oameni (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 496).

Cuv. Maron. Cuviosul acesta iubea să vieţuiască fără de acoperământ. Pentru aceasta s-a dus pe vârful unui munte. Multe minuni făcând, pre mulţi prin nevoinţă i-a adus lui Dumnezeu (*Mineiele*, VI, p. 153).

Cuv. Avramie. Acesta era din cetatea Chirul pe vremea lui Teodosie cel Mare, întru care s-a născut şi crescut şi a adunat bogăţia petrecerii şi bunătăţii sihăstreşti. El a întors pe oameni la buna cinstire şi i-a adus Domnului prin fapte, mai întâi învăţându-i (*Mineiele*, VI, p. 153).

15 februarie

Sf. Ap. Onisim; Sf. Mc. Maior; Cuv. Eusebiu

Sf. Ap. Onisim

Sf. Ap. Onisim. Onisim, aflând pre sfântul apostol Pavel în legături, a auzit de la dânsul sfânta propovăduire şi, învăţând sfânta credinţă în Domnul nostru Iisus Hristos, s-a botezat de apostolul Pavel, căruia apoi îi slujea în Roma împreună cu sfântul Tihic (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 516, 518-519). După moartea sfântului Pavel (67), Onisim propovăduieşte credinţa în Hristos din cetate în cetate şi, potrivit tradiţiei, este ucis în timpul împăratului Domiţian (81-96), fiind decapitat (*Dicţionarul*, p. 221).

Sf. Mc. Maior. Acesta era pe vremea împăraţilor Maximian şi Diocliţian ostaş în ceata numită a mavrilor, şi când se afla în cetatea Gazei, a fost pârât la ighemonul de acolo că este creştin. Deci înfăţişându-se la judecătorie şi mărturisind pe Hristosul său, l-au bătut fără milă şapte zile şi în bătăi s-a săvârşit (*Mineiele*, VI, p. 160).

Cuv. Eusebiu. Cuviosul Evsevie pustnicul, fiind îmbrăcat cu haină de piele, rătăcea prin munţi hrănindu-se cu mazăre şi cu bob înmuiat, iar poame nu gusta niciodată. Şi vieţuind mai mult de nouăzeci de ani, întru mare înfrânare, s-a dus către Domnul (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 527).

16 februarie

Sf. Pamfilie
Sf. Mc. Pamfil, Valentin; Cuv. Flavian

Zi ce are conotaţii în calendarul previziunilor meteorologice, constituie încă un element prin care poate fi măsurată puterea iernii.

Sf. Mc. Pamfil, Valentin. Cei doisprezece sfinţi mucenici s-au învrednicit nu numai de darul proorocesc şi apostolesc, dar şi de numărul celor care au pătimit pentru Hristos în Cesareea Palestinei. Ei au trăit pe vremea împărăţiei lui Diocliţian, iar cel dintâi cu numărul şi cu rânduiala era sfântul Pamfil, presviterul acestei cetăţi. El era de neam din Virit, deprins din tinereţe cu înţelepciunea cea din afară, plin de duhovnicească filosofie, deosebit prin viaţa îmbunătăţită şi slăvit prin mărturisirea Domnului Hristos. Al doilea a fost Valent, diaconul bisericii Eliei, bărbat cinstit cu înţelegerea, deşi era bătrân, totuşi ascuţit la minte, căci ştia pe de rost dumnezeiasca scriptură... (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 529-530).

Sf. Mc. Pamfil

Cuv. Flavian. Acest cuvios, părintele nostru Flavian, ducându-se pe vârful unui munte şi făcându-şi o chilioară, s-a închis într-însa şi a petrecut acolo şaizeci de ani fără să vorbească cu cineva şi fără să vază pe cineva. Prin acestea s-a îmbogăţit de la Dumnezeu cu Darul minunilor (*Mineiele*, VI, p. 168).

Despre vreme: Dacă ziua de 16 (Sf. Pamfilie) va fi cu soare, va urma încă iarnă în putere (CRP, 1944, p. 12).

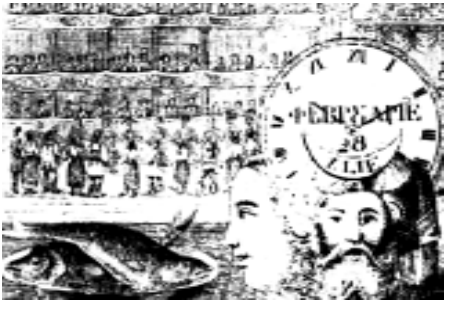

17 februarie

Sf. Mare Mucenic Teodor Tiron; Sf. Mariamna

Sf. Mare Mucenic Teodor Tiron. ... Sfântul Teodor vrând să ispitească şi să cunoască dacă este voia lui Dumnezeu să mărturisească pentru numele lui, s-a dus în pădurea aceea şi a căutat să afle pre balaurul acela. Sfântul îndată şi-a făcut cruce şi a alergat asupra balaurului; aruncând tare cu sulița sa, l-a lovit în cap şi i l-a străpuns, iar balaurul de durere a şuierat foarte tare, şi cu coada se încolăcea şi se zvârcolea, apoi făcând încă câteva învârtituri înfricoşate, a murit acolo (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 545, 547).

Sf. Mariamna. În această zi mai facem pomenirea sfintei Mariamnia, sora sfântului apostol Filip (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 565).

Sf. Mare Mc. Teodor Tiron

Apărător de rele şi durere: Teodor Tiron se ţine spre a se feri de dureri de cap (Speranţia, VII, f. 197). ❖ E rău de gângănii în timpul verii (Speranţia, VII, f. 242).

18 februarie

Sf. Leon, Episcopul Romei; Cuv. Agapit Episcopul; Cuv. Mariam şi Pulheria

Sf. Leon, Episcopul Romei. Acest mare arhiereu şi păstor al bisericii lui Dumnezeu Leon era de neam din Italia. Din tinereţe a fost crescut întru înţelepciunea cea din afară şi în faptele bune creştineşti (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 566). Sfântul Leon era vestit şi pentru scrierile lui, care sunt dovezile cele mai tari ale înţelepciunii, evlaviei şi pătrunderii minţii lui (*Proloagele*, VI, p. 48).

Sf. Leon, episcopul Romei

Cuv. Agapit Episcopul. Tot într-această zi mai facem pomenire cuviosului părintelui nostru Agapit, episcopul Sinadului, mărturisitorul şi făcătorul de minuni (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 590).

19 februarie

Sfinţii Apostoli Arhip, Filimon şi Apfia; Cuv. Evghenie şi Macarie

Sfinţii Apostoli Arhip, Filimon şi Apfia. Sfântul apostol Arhip, unul din cei şaptezeci de apostoli, a fost episcop după sfântul Epafras din Colose, în cetatea Frighiei. Iar sfântul Filimon era cetăţean vestit în Colose; iar despre sfânta Apfia zice sfântul Ioan Gură-de-aur că era soţia lui Filimon. Acest sfânt Filimon, crezând în Hristos, a făcut casa sa biserică, pentru că la dânsul se adunau toţi credincioşii din Colose şi se săvârşeau în casa lui dumnezeieştile slujbe, ca în biserică (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 591).

Sf. Ap. Arhip

Cuv. Evghenie şi Macarie. În această zi mai facem pomenirea cuvioşilor părinţilor noştri Evghenie şi Macarie, mărturisitorii preoţii Antiohiei (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 614).

20 februarie

Sf. Leon, Episcopul Cataniei; Cuv. Agaton; Cuv. Visarion

Sf. Leon, Episcopul Cataniei. Acest de Dumnezeu ales luminător al Bisericii şi împlinitor al dumnezeieştilor porunci, râvnitorul apostolilor, purtătorul de grijă al săracilor şi minunatul lucrător de prea mari minuni, s-a născut în mitropolia Ravenei din părinţi de bun neam; iar la suflet era mult mai de neam, pentru covârşitoarea lui faptă bună şi pentru vieţuirea cea vrednic de laudă (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 615).

Sf. Leon, episcopul Cataniei

Cuv. Agaton. Tot într-această zi mai facem şi pomenirea cuviosului părintelui nostru Agaton, papa al Romei (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 642).

Cuv. Visarion. Cuviosul acesta părintele nostru Visarion s-a născut trupeşte în Eghipet. Din tânără vârstă a iubit pre Hristos foarte. Suindu-se la loc pustiu, pre Dumnezeu carele îl iubea l-a avut ajutor (*Mineiele*, VI, p. 202).

21 februarie

Cuv. Timotei; Sf. Eustatie, Episcopul Antiohiei

Cuv. Timotei. Acest cuvios Timotei din tinereţe a primit viaţa monahicească şi se nevoia în post, în înfrânare şi în rugăciunile cele de toată noaptea; şi omorându-şi cu totul zburdările cele pătimaşe, a fost nepătimaş şi desăvârşit, până la sfârşitul său (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 643).

Cuv. Timotei

Sf. Eustatie, Episcopul Antiohiei. Filogonie, arhiepiscopul Antiohiei murind, a luat după dânsul scaunul acest fericit Evstratie, bărbat cu adevărat vrednic de o dregătorie ca aceasta, ca unul ce era vestit cu viaţă sfântă şi cu înţelepciune, şi cu mare râvnă pentru dreapta-credinţă (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 645).

22 februarie

Aflarea moaştelor Sf. mucenici din Evghenia; Cuv. Atanasie, Talasie şi Limneu

Aflarea moaştelor Sf. Mucenici din Evghenia. În vremile păgânilor împăraţi ai Romei, fiind multe prigoniri asupra creştinilor şi nenumăraţi mărturisitori ai numelui lui Iisus Hristos, făcându-se mucenici cu diferite morţi, iar trupurile lor cele sfinte lăsându-le neîngropate, spre mâncarea hiarelor şi a pasărilor, se luau în taină de credincioşi şi în locuri ascunse se îngropau cu cinste, prin case sau prin grădini. Cu chip ca acesta şi în locaşurile Evgheniei au fost îngropate mulţime de moaşte ale sfinţilor mucenici, celor ce pentru Hristos au pătimit, şi neştiute au fost mulţi ani. Dar încetând păgânătatea cea elinească şi tiranii cu sunet pierind, iar împăraţii creştini luând sceptrurile, s-a luminat toată lumea cu lumina sfintei credinţe şi Biserica lui Hristos era în linişte adâncă; atunci şi sfintele moaşte ale mucenicilor din Evghenia au fost scoase din adâncurile pământului, ca nişte făclii de subt obroc, prin dumnezeiasca descoperire, adică cu minune (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 649-650).

Cuv. Atanasie, Talasie şi Limneu. Facem pomenirea cuviosului părintelui nostru Atanasie mărturisitorul, care pe vremea împărăţiei lui Leon armeanul, luptătorul de icoane, a răbdat multe necazuri, munci şi îngroziri pentru sfintele icoane. Cum şi a cuvioşilor noştri Talasie, Limnie şi Varadat, pustnicii din Siria (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 670).

23 februarie

Sf. Sfinţit Mc. Policarp, Episcopul Smirnei; Sf. Gorgonia

Sf. Sfinţit Mc. Policarp

Sf. Sfinţit Mc. Policarp, Episcopul Smirnei. În temniţă a născut fericita Teodora pre sfântul. Iar prea bunul Dumnezeu, care cunoaşte toate mai nainte, văzând că stăpânitorul voieşte să caute pruncul şi să-l crească, apoi să-l înveţe rătăcirea şi păgânătatea lui, a trimis pe îngerul Său în temniţă... Ca un fiu de mucenici, se sârguia cu toată osârdia să urmeze după putere, întru dragostea lui Dumnezeu şi întru toate faptele bune; apoi se nevoia spre a avea dragoste către toţi, smerenie, blândeţe, înfrânare şi întreagă înţelepciune, cum şi tot felul de fapte bune; dar mai cu osârdie iubea milostenia, încât din acea pricină s-a numit şi *Policarp* (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 673, 675-676).

Sf. Gorgonia, sora sfântului Grigore, cuvântătorul de Dumnezeu. Sfânta Gorgonia a trăit în secolul al IV-lea, fiind sora Sfântului Grigorie din Nazianz, creştină evlavioasă, care a petrecut o viaţă închinată lui Hristos, deşi a fost măritată şi a avut fii şi fiice. Era vestită pentru dragostea ei de oameni şi pentru milostenie (*Dicţionarul*, p. 112). Nu numai pre bărbatul său, ci şi pre rodul pântecelui său, adică pre fiii ei şi pre fiii fiilor ei i-a făcut roade ale Sfântului Duh cu sfătuirile sale cele de suflet folositoare (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 706).

24 februarie

Sântion de primăvară; Ioan Dragobete; Dragobetele (Drăgostiţele), Dragobetele, cap de primăvară; Logodna paserilor
Întâia şi a doua aflare a capului Mergătorului Înainte şi Botezătorului Ioan

Într-o lună considerată de primăvară, ziua de 24, probabil un vechi început de an agricol (alteori sărbătorit la 1 sau la 25 martie), păstrează încă numeroase ecouri ale unor practici magice de propiţiere (uneori acum se se considera că iese ursul din bârlog, şi nu la 2 februarie). Prin excelenţă o sărbătoare a fertilităţii, pusă sub semnul unei zeităţi mitice, Dragobetele, este ziua constituirii perechilor, atât pentru păsări, cât şi pentru oameni. Asemeni unui occidental Sfânt Valentin, amplasat în aceeaşi lună, dar puţin mai devreme (14 februarie), sărbătoarea trebuia să asigure tranziţia către un an roditor, în ultimă instanţă, fast („pasărea care rămâne fără soţ moare"; a se vedea, în mod asemănător, groaza faţă de lipsa perechii în calendarul mobil – Miercurea-Numărătoarea Ouălor). În plus, tot acum acţiona şi magia întoarcerilor: cloştile se întorc la cuib, vitele se întorc de la iesle, copiii se întorc de la mâncare – ceea ce reprezenta într-adevăr o dovadă de spor, de economie, de viitor trai bun.
Pe lângă valenţele de divinitate protectoare a păsărilor, strâns legată de fecunditate, de renaşterea naturii, Dragobetele face parte, alături de majoritatea sărbătorilor populare ale lunii martie, dintr-un posibil cult al unei mari zeiţe a fecundităţii. Păstrată în credinţele populare sub numele de Dochia (deşi numele, cum se întâmplă adesea, nu oferă cea mai corectă cale de interpretare a faptului de credinţă, el putând fi lesne ajustat după nevoie – cf. legenda lui Traian şi a Dochiei/Dachiei pusă în circulaţie de Gheorghe Asachi), baba Marta, sau, pur şi simplu, făcându-se referinţă la ea ca la „o femeie bătrână", ea apare în strânsă legătură cu miticul personaj Dragobetele. Dragobetele, cunoscut şi sub numele de Dragomir, pare să fie un partener – fiu (a cărui soţie este tânăra oropsită de bătrâna cea rea), slujitor, soţ sau iubit al babei Dochia, de regulă un cioban care o însoţeşte în călătoria ei în munţi sau, dimpotrivă, cel după care îşi începe urcuşul bătrâna. Nu întâmplător o serie de credinţe populare, prinse în vârtejul alunecărilor produse de confuzia celor două calendare, plasează sărbătoarea Dragobetelui pe 8 sau chiar pe 13 martie. În primul caz este importantă prezenţa acestei sărbători în cursul aceleiaşi luni martie, patronată de baba Marta şi, dacă Dragobetele-Sf. Valentin nu pare să se bucure de prea mare atenţie, putem sa spunem că astfel găsim rădăcini străvechi ale Zilei [internaţionale (sic!)] a Femeii, într-o sărbătoare cu adevărat a Femeii, cu literă mare. În ceea ce priveşte localizarea lui pe 13 martie, aici poate fi atât o confuzie sau, de ce nu, o identificare de substrat cu însăşi sărbătoarea Dochiei!
Pe de altă parte, o serie de credinţe populare sugerează, legat de Dragobete, accentul pregnant pus pe personajele feminine, şi nu neapărat pe acel mitic personaj enigmatic, patron al păsărilor. În această zi bărbaţilor *li se recomandă să îşi ia măsuri de siguranţă, ei trebuie să intre în contact cu forţele fecunde şi, mai mult, trebuie să fie atenţi să nu le supere pe femei. Bărbaţilor li se atrage atenţia să nu se certe cu soţiile sau cu alte femei, pentru că nu le va merge bine. Bărbaţii, şi nu neapărat fetele, trebuie să-şi găsească partenere (= i.e. împlinire, fecunditate) pentru anul ce vine (a se vedea în acest sens şi*

expresia „Dragobetele sărută fetele" – fetele sunt căutate pentru a fi sărutate, pentru a permite bărbaţilor „contaminarea" cu forţele faste).

Întâia şi a doua aflare a capului Mergătorului Înainte şi Botezătorului Ioan. Fiind tăiat cinstitul cap al sfântului Ioan Înainte Mergătorul, l-a luat în tipsie necurata jucătoare şi l-a dus maicii sale Irodiada. Iar ea nu l-a dat să-l îngroape împreună cu trupul, pentru că se temea ca nu cumva Ioan să învieze când capul lui se va lipi de trup. Deci ea a poruncit ca trupul să-l arunce, iar ucenicii, luându-l noaptea în taină, l-au îngropat în Sevastia, cetatea Samariei, însă capul l-a îngropat Irodiada în curtea sa, în adânc pământ, la un loc ascuns şi necinstit... Femeia lui Huza, economul lui Irod, l-a luat de acolo noaptea în taină şi, puindu-l într-un vas de lut, l-a îngropat în muntele Eleonului, unde era satul lui Irod.

După aceasta trecând multă vreme, un bărbat slăvit, Inochentie, vrând să zidească o biserică mică de piatră şi, după dumnezeiasca rânduială, a găsit capul ascuns în pământ, în vasul cel de lut; iar din unele minuni care se făceau într-acea vreme şi prin dumnezeiasca descoperire, cunoscând că acela este capul Mergătorului înainte, îl păstra la sine cu cinste... (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 722, 723, 724).

Tradiţii: Atunci s-a găsit capul Sfântului Ioan în apă (Niculiţă-Voronca, II, p. 262). ✥ Capul a fost aruncat de Irodiada în podul casei din ziua de 30 august. La şase luni, găsindu-l aruncat în pod, i-a dat cu piciorul şi a zis: „Mai zi şi acum că a făcut păcat Irod de m-a luat în căsătorie pe mine, soţia fratelui său". Capul a început a vorbi şi i-a zis: „Şi acum zic tot aşa". În faţa acestei scene, Irodiada a fost apucată de un cutremur. De atunci acel cutremur a rămas în lume sub numele de friguri, şi de aceea sătenii serbează acea zi (Speranţia, IV, f. 228). ✥ Cap de primăvară şi întâie babă (Muşlea-Bârlea, p. 353). ✥ Se ţine pentu că o zi au şi păsările, a lor (Speranţia, V, f. 12 v). ✥ Din ziua de Sf. Ion de primăvară se dezleagă gura la păsări („Ion Creangă", an XIII, nr. 5-6, 1920, p. 73). ✥ Dragobetele este fiul Dochiei. El a fost sărbătorit la 24 şi 28 februarie sau la 1 şi 25 martie (Ghinoiu, 1999, p. 20). ✥ Se împerechează toate păsările – puii şi cele devenite stinghere din cauza vânătoarei sau a morţii, în cursul anului. Dacă nu se împerechează în această zi, rămân tot stinghere, până la Dragobetele din anul viitor (Muşlea-Bârlea, p. 353). ✥ Dacă o pasăre nu s-a împerecheat în acea zi, nu se mai poate împerechea şi umblă ciripind din loc în loc până moare (Speranţia, I, f. 237 v). ✥ Se povestea că demult cineva a lucrat în această zi şi vara nici o pasăre din bătătură nu i-a făcut ouă. Altora nu le-au căzut găinile, ca să le clocească ouăle, şi n-au scos nici un pui. Altora le-au luat ulii puii sau au murit de boală. Cei ce ţineau aveau bătătura plină de păsări. Şi ale vecinilor veneau acolo (Speranţia, II, f. 5 v).

Obiceiuri: Flăcăii şi fetele ies afară, la câmp, unde fac horă şi petrec astfel cu multă veselie (Speranţia, I, f. 105 v). ✥ Băieţii pleacă împreună cu fetele după urzici (Speranţia, I, f. 50).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Băieţii şi fetele au deci credinţă că în această zi trebuie şi ei să glumească, să respecte sărbătoarea, pentru a fi îndrăgostiţi tot timpul anului („Dragobetele sărută fetele"). Iar dacă în această zi nu se va fi întâlnit

fata cu vreun băiat, se crede că tot anul nu va fi iubită de nici un băiat, şi viceversa (Marian, 1994, I, p. 237). ❖ O femeie numai mâna să o pună pe un bărbat străin, şi va fi drăgăstoasă în tot cursul anului (Fochi, p. 115). ❖ Dacă timpul era favorabil, fetele şi feciorii adunaţi în cete ieşeau în pădure hăulind şi chiuind pentru a culege primele flori ale primăverii, ghiocelul şi brânduşa de primăvară. Din zăpada netopită în ziua de Dragobete fetele şi nevestele tinere îşi făceau rezerve de apă, cu care se spălau la anumite sărbători de peste an (Ghinoiu, 1999, p. 47). ❖ Uneori feciorii şi fetele aveau obiceiul de a se însoţi, adică de a se înfârtăţi şi de a se însurăţi. În ziua aceasta se îmbrăţişau şi se sărutau, îşi jurau că nu se vor supăra sau minţi şi că se vor ajuta la nevoie (Marian, 1994, I, p. 237). ❖ Fiecare fată trebuie să glumească cu un băiat, pentru ca să se poată mărita mai curând (Speranţia, I, f. 51 v). ❖ Se ţine pentru trai bun în familie (Speranţia, I, f. 47 v). ❖ În ziua aceasta se începe orice lucru, că merge cu spor; se scutură, se aşază în casă, ca să vie binele şi averea, să se întoarcă la casă. Din ziua aceasta cloştele se întorc la cuib, încep a cloci, iar vitele se întorc de la iesle, nu mai mănâncă aşa de mult; asemenea şi copiii se întorc de la mâncare şi oamenii mai umblă pe afară, nu mai mănâncă aşa de mult, ca iarna (Niculiţă-Voronca, II, p. 262). ❖ Lumea o ţine ca să le meargă bine păsărilor, să se înmulţească, să fie sănătoase, să aducă folos lumii. De aici înainte păsările încep să ouă (Speranţia, II, f. 5).

Apărător de rele şi durere: Cel ce lucrează atunci ciricăie ca păsările toată viaţa (Fochi, p. 115). ❖ La multe femei care n-au ţinut Dragobetele le-a ciricăit continuu în cap; altele au rămas văduve (Speranţia, I, f. 366 v). ❖ Neţinând, se strică ouăle sub cloşti şi nu scot pui (Speranţia, I, f. 71 v). ❖ Nu trebuie să te certi cu soţia în casă şi nici c-o altă femeie, că-ţi merge rău (Speranţia, I, f. 418 v). ❖ Oamenii nu lucrează, fiindcă se tem ca păsările să nu le mănânce porumbul, când se coace vara (Speranţia, I, f. 374 v). ❖ Cine lucrează în această zi îi mănâncă păsările semănăturile (Speranţia, II, f. 263). ❖ E rău de boale (Candrea, 1928, p. 125). ❖ Nu lucrează nimic, crezându-se că e rău de friguri (Speranţia, III, f. 15 v). ❖ La Dragobete ţărancele, ca să nu prindă soarele pe copiii lor, le leagă de gât un şinorel din arnici roşu împletit cu bumbac alb (Fochi, p. 116). ❖ Fetele fac mărţişor c-o para de argint, la gât (Speranţia, III, f. 100). ❖ Dragobetele fereşte de arsuri (Speranţia, I, f. 285 v). ❖ Se ţine că e rău de lupi. O fată a cusut în acea zi, contra voinţei părinţilor, şi chiar în acea zi i-au mâncat lupii câteva capre în pădure (Speranţia, I, f. 237). ❖ De la Dragobete cap de primăvară se aprinde în toate zilele prin case rădăcină de iarbă-mare, pe care o vând ţigancele în şiruri, şi ţin până după Mucenici (Ispirescu, f. 30).

Magie: Babele fac de dragoste la cele tinere (Speranţia, III, f. 100).

Despre vreme: Se crede că dacă n-a fi brumă până la Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul, apoi nu va fi curând (Gorovei, 1995, p. 261). ❖ La Dragobete (cap de primăvară) iese ursul din bârlog şi, de-şi va vedea umbra, intră iarăşi în culcuş, că va mai fi ger (CRP, 1944, p. 12). ❖ Dacă în ziua de Dragobete plouă, primăvara e devreme. Alţii cred că dacă întâia şi a doua zi a Aflării capului Sf. Ioan vor fi ploioase – primăvara va fi frumoasă (Gherman-4, 1923, p. 120).

25 februarie

Sf. Tarasie, Arhiepiscopul Constantinopolului; Sf. Alexandru; Sf. Ipatie

Sf. Tarasie

Sf. Tarasie, Arhiepiscopul Constantinopolului. Sfântul Tarasie ajungând în vârstă şi trecând toată înţelepciunea cărţii, pentru buna înţelegere şi obiceiul său cel bun era iubit şi cinstit de toţi, şi ajunsese unul din sfetnicii împărăteşti (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 747). În anul 784 a fost chemat în scaunul arhiepiscopal de la Constantinopol de împărăteasa Irina, după moartea lui Leon IV, în dorinţa acesteia de a pune capăt tulburărilor iconoclaste şi de a restabili dogma dreptei credinţe. Instalat ca arhiepiscop în Constantinopol, Sfântul Tarasie a convocat un mare sinod, al VII-lea Sinod Ecumenic, desfăşurat în anul 787 la Niceea, prin care icoanele şi-au recăpătat locul lor de cinste în biserica drept-măritoare (*Dicţionarul*, p. 278).

Sf. Alexandru. Acesta era pe vremea împăratului Maximian şi a ighemonului Tiverian, din cetatea Cartaghena. Fiind silit să jertfească idolilor, cu multe ocări a batjocorit pre ighemonul, care, după ce l-a muncit cumplit, i-a tăiat capul (*Mineiele*, VI, p. 254).

Sf. Ipatie. Acesta născându-se în Frighia pe vremea împăraţilor Arcadie şi Onorie. Dumnezeiescul Ipatie luând Dar de la Dumnezeu, multe vindecări făcea, pre îndrăciţi îi mântuia şi femei nenăscând prunci, născătoare de prunci le făcea (*Mineiele*, VI, p. 254).

26 februarie

Sf. Porfirie, Arhiepiscopul Gazei; Sf. Muceniţă Fotini; Sf. Teodor

Sf. Porfirie

Sf. Porfirie, Arhiepiscopul Gazei. Sfântul Porfirie era de neam din Tesalonic, fiu de părinţi bogaţi, care lăsând casa tatălui său, fraţii săi şi bogăţia şi fiind de douăzeci şi cinci de ani, a mers la schit, unde a luat asupră-şi îmbrăcăminte monahicească şi viaţă pustnicească... (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 784). A mers apoi la Ierusalim, unde a fost hirotonit preot de către Eraclie, episcopul locului, fiindu-i încredinţată paza Crucii lui Hristos. După moartea episcopului din Gaza, în timpul împăratului Arcadie (395-408) a fost hirotonit episcop de Gaza (*Dicţionarul*, p. 246).

Sf. Muceniţă Fotini. Sfânta Fotinia, marea muceniţă a lui Hristos, este femeia samarineancă, care a vorbit cu Domnul nostru Iisus Hristos la puţul patriarhului Iacov şi a crezut întru el, iar după înălţarea Domnului la cer şi după pogorârea Sfântului Duh preste dumnezeieştii apostoli, în ziua Cincizecimii, s-a botezat de către sfinţii apostoli, împreună cu doi fii ai ei şi cu cinci surori; urmând sfinţilor apostoli şi propovăduind credinţa cea întru Hristos din loc în loc şi din ţară în ţară şi întorcând pre mulţi slujitori de idoli de la păgânătate, îi făcea creştini (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 830-831).

27 februarie

Cuv. Procopie Mărturisitorul; Cuv. Talaleu

Cuv. Procopie Decapolitul, Mărturisitorul. Cuviosul Procopie Mărturisitorul, petrecând mai întâi în viaţa monahicească şi cercetând toată pustnicia cu dinadinsul şi împodobindu-se cu desăvârşită curăţie, era vestit între cuvioşii părinţi. Iar când s-a ivit eresul luptării contra sf. icoane, atunci acest mare şi nemişcat stâlp şi tare apărător al dreptei-credinţe a stat cu bărbăţie împotriva taberelor ereticeşti (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 849-850).

Cuv. Procopie Decapolitul

Cuv. Talaleu. Sfântul Talaleu era cu neamul din laturea Kilichiei; el defăimând deşertăciunea lumii acesteia, a mers mai întâi în locaşul sfântului Sava şi, iubind pustnicească petrecere în călugărie, a luat asupră-şi îngerescul chip şi pentru îmbunătăţita sa viaţă s-a învrednicit treptei preoţeşti. Apoi a dăruit Dumnezeu cuviosului Talaleu şi darul facerii de minuni, ca să tămăduiască toate boalele şi neputinţele, nu numai la oameni, ci şi la dobitoace (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 853, 856).

28 februarie

Cuv. Vasile Mărturisitorul; Cuv. Ion Casian Romanul; Cuv. Gherman din Dobrogea

Cuv. Vasile Mărturisitorul

Cuv. Vasile Mărturisitorul, cel împreună postitor şi pustnic cu sfântul Procopie Decapolitul. Acesta a trăit pe vremea împărăţiei lui Leon Isaurul, luptătorul de icoane. El lăsând lumea şi cele din lume, s-a făcut monah şi a petrecut în viaţa monahicească cu fapte bune. Apoi când cinstirea sfintelor icoane era lepădată, s-a împotrivit cu tărie luptătorilor de icoane; pentru aceea l-au prins şi l-au muncit mult, însă nu s-a supus şi nu s-a învoit cu erezia lor, propovăduind adevărul până la moarte, având ajutător pe dumnezeiescul Procopie (*Vieţile sfinţilor*, VI, p. 865).

Cuv. Gherman din Dobrogea. Este originar din Sciţia Minor, fiind născut în jurul anului 368. S-a călugărit într-una din mănăstirile din provincia natală şi a mers apoi în mai multe vetre de petrecere sihăstrească din Palestina, Siria şi Egipt. Revenit la Constantinopol, în anul 400 este hirotonit preot de către Sfântul Ioan Gură de Aur, fiind mai târziu un apărător al acestuia de învinuirile nedrepte în urma cărora avea să fie izgonit din scaunul patriarhal. A murit la Roma în jurul anilor 405-415 (*Dicţionarul*, pp. 109-110).

29 februarie

Sf. Casian
Cuv. Gherman din Dobrogea; Cuv. Ion Casian Romanul

Ziua Sfântului Casian, celebrată o dată la patru ani, este marcată în calendarul popular printr-o anecdotă ce justifică prezenţa slabă a sfântului printr-o slabă participare la viaţa comunităţii umane.

Cuv. Ioan Casian Romanul. Acesta era din Roma, fiu de părinţi slăviţi şi luminaţi, care din începutul vieţii sale avea mare osârdie spre înţelepciune şi spre dumnezeieştile cărţi. Iar pe lângă aceasta şi viaţa sa o înfrumuseţa cu fecioria, cu curăţia, cu bunul obicei şi cu toate lucrurile cele bune. Şi lăsând patria sa, a venit în Constantinopol, la sfântul Ioan Gură-de-Aur; apoi de la dânsul învăţând mai multă filosofie şi faptă bună, s-a dus în schit şi, îmbrăcându-se în chipul monahicesc, s-a dat pre sine la ascultare şi la toată osteneala mănăstirească (*Vieţile sfinţilor*, VI, pp. 878, 880).

Cuv. Casian Romanul

Tradiţii: Odată Sf. Casian s-a dus la Dumnezeu şi a început să se plângă Ziditorului că oamenii nu-l cinstesc şi pe dânsul, cum îi cinstesc pe ceilalţi sfinţi. Dumnezeu îl întrebă însă:

– Ai făcut vreo faptă bună în lumea aceasta? Ceilalţi sfinţi au făcut multe fapte bune şi de aceea au câte o zi de ţinere.

Nesăvârşind încă vorba, iată că vine acolo Sf. Nicolae, ud leoarcă.

– Sfinte Neculai, îl întrebă Dumnezeu, de ce eşti ud?

– Uite de ce, răspunse sfântul. Din pricina vântului mare, era gata-gata să se înece o corabie; cum am văzut-o, m-am aruncat în apă şi am scăpat-o de primejdii, iar pe oamenii ei de moarte.

Atunci Dumnezeu se întoarse către Sf. Casian şi îi zise:

– Auzi cum fac fapte bune cei ce au ţinere? Fugi de-aici şi la fiecare patru ani să vii şi tu o dată.

Şi de atunci luna februarie are câte douăzeci şi nouă de zile la fiecare patru ani o dată (Pamfile, 1997, p. 246).

martie

Sărbătorile femeieşti tare trebuie păzite, mai tare decât cele bărbăteşti, pentru că femeia e mai iute. Într-o sărbătoare femeiască, cum e Chirica, Marina, Catrina, Nicuvioasa (Cuvioasa Paraschiva), ia să îndrăzneşti ceva şi-i videa! Da în sărbătorile bărbăteşti, cum e Sf. Gheorghe, ori Sf. Neculai etc., chiar să îndrăzneşti să lucrezi, nu ţi-e nimică, că barbatul e mai îngăduitor, după cum e şi Sfântul Soare – el totdeauna luminează; da femeia, inca luna, ea câteva zile cât e plină luminează, că se vede noaptea ca de la soare, şi pe urmă iar se pişcă!
Ia uite-te la Dochia amu, ce direge! Amu-i ploaie, amu cald, amu vânt, amu iar frumos; aşa-i femeia!

Niculiţă-Voronca, II, p. 20

Denumire populară:
- mart, marte, marţiu, mărţişor (*Marte/ Strâmbă parte/ La o parte*)
- Marta
- germănar (încolţitorul);
- făurel

Tradiţii: Mart e cea mai nesănătoasă lună; Mart se numără din ziua de Sf. Toader şi ţine mai tot postul. În ziua ceea femeile pân-la amiazăzi se lau, ca să fie sănătoase şi să nu aibă visuri rele, că visuri rele ca în luna lui Mart n-ai tot anul, dar să nu le ţii în samă. Visurile cele rele sunt din pricina strigoaicelor, că atunci umblă mai tare. În săptămâna lui Sf. Toader, cum asfinţeşte soarele, nu se iese din casă, nici nu se aduce apă, căci strigoaicele atunci umblă cu moroaicele şi cu vârcolacii şi spre Sf. Toader ţin sesie, ce au să facă peste tot anul, şi umblă tot postul (Niculiţă-Voronca, II, p. 118). ❖ Făurel (Mart) spune că lui, dacă nu i-ar fi ruşine de frate-său cel mai mare, de Faur, ar degera viţelul în vacă şi oala în foc, şi copilul în pântece la mamă; dar el e numai iute, n-are putere (Niculiţă-Voronca, II, p. 117). ❖ Mart a luat de la Faur două zile şi ei

pentru acelea se bat. În mart, când e vântul cel mare, cu ger, atunci e bătaia lor, se prind, se sfarmă (Niculiță-Voronca, II, p. 117). ❖ Mart a luat de la toate lunile câte câteva zile, ca să arate că el e mai tare, și de aceea el are mai multe zile decât lunile celelalte (Niculiță-Voronca, II, p. 117). ❖ Zice că a chemat odată Mart pe Prier la banchet. Se duce Prier și se sfătuiește cu Mai, ce să facă; să se ducă ori să nu se ducă. „Du-te, zice Mai, da el e șugubăț, râde de oameni; tu când te-i duce, să iei cu tine sania și căruța, ș-o luntre, că altfel n-ai ieși bine". Se duce Prier. Îl vede Mart și-l întreabă: „Da ce aduci atâtea halaturi, frate?" „Apoi dă, la gospodăria omului sunt bune de toate". Stă el o zi, stă două, stă trei. Încearcă Mart când cu omăt și viscol – lui Prier nici nu-i pasă, că el are sanie. Dă o ploaie și se face glod. Prier are căruță. Rupe podurile, curg puhoaiele. Prier merge cu luntrea. Vede Mart că nu-i poate face nimică. Îl cheamă și-l întreabă să-i spuie cine l-a învățat ca să vie așa. Prier n-are ce lucra și-i spune că Mai. „Ei, las dar că-i voi ținea eu și lui vreo două brumi, ca să veștejesc florile cele falnice, de care-l fălesc pe dânsul toți!" Și de atuncea în mai totdeauna sunt brumi, că Mart i le dă, de ciudă (Niculiță-Voronca, II, p. 117). ❖ Ca personaj mitic, Marta este celebrată în luna martie, în ziua cu lună nouă (Ghinoiu, 1997, p. 116): „Marta în casă,/ Bolile afară!", „Marta în casă,/ Puricii să iasă!" ❖ În martie, la lună nouă, gospodina ia mătura și, măturând, zice: „Mart în casă, puricii afară!" (var.: un membru al familiei se duce la fereastră afară și zice: „Marta în casă!" Altul din casă răspunde: „Puricii afară!" sau „Bolile afară!" Se face de trei ori și se crede că se scapă de purici sau de boli (Fochi, p. 29). ❖ Urzica e buruiana lui mart, e ca mart de iute și tare, cine o mănâncă se întărește. E cea dintâi buruiană (Niculiță-Voronca, I, p. 210). ❖ Ghioceii mici (*Galantus nivalis*), micșinelele (*hepatica triloba*), cocoșeii (*erythronium dens canis*), viorelele (*viola silvestris*), pupăza (*orobus vernus*), rujițiele (*rosa canina*), fragile (*fragaria vesca*), brebeneii (*corydalis bulbosa*) și agricele (*primula acaulis*), toate aceste flori acum în luna lui mărțișor adunate și împreunate se leagă laolaltă și astfel se aruncă în apă curgătoare, spre a le duce apa în sânul său întru iertarea păcatelor celui ce le-a împreunat și aruncat în apă, căci aceste flori se socot ca opt frați (patru frați și patru surori) și un tată (ghiocelul), conturbați, zgoniți și în lume risipiți de mama vitregă, după care tatăl ghiocelul a plecat spre a-i căuta și iar a-i împreuna (Mangiuca, 1882, p. 15). ❖ Puricele ce vei prinde întâi în luna lui mart nu trebuie ucis, că altfel te frig puricii pe vară (Gorovei, 1995, p. 202). ❖ Dacă vrei să nu te mănânce puricii, să nu le zici pe nume, nici să-i omori în luna lui mart (Gorovei, 1995, p. 202). ❖ Șerpele prins în luna lui mart e bun de leac (Gorovei, 1995, p. 226). ❖ Să nu zici *șerpe* în luna lui mart, căci toată vara îți iese în cale (Gorovei, 1995, p. 227). ❖ În luna lui martie cine prinde un șarpe și îi taie capul cu o para, acel cap de șarpe este bun de dragoste (Ispirescu, f. 34). ❖ În luna lui mărțișor femeile descântătoare și fermecătoare au datina de iau sau pun mâna pe un șerpe, care le dă apoi leac peste tot anul și cu deosebire vindecă prin descântecul de friguri, frigurile cele îmbătrânite. Tot în această lună punând mâna oricine pe un șerpe, rămâne sănătos peste tot anul și depărtează orice dorește de grumazi, punând degetul sau mâna pe locul ce dorește (Pop Reteganul-1, f. 42). ❖ Când vei vedea întâia dată un șerpe în luna lui mart, să-i tai capul cu o pară de argint, în gură să-i pui un cățel de usturoi și să-i pui capul sub pridvorul unei biserici. La nouă zile, după ce l-ai pus în pământ sub pridvor, să cauți în locul acela, și ce buruiană va fi crescut din gura șerpelui s-o iei, s-o porți cu tine orișiunde.

Pe unde vei merge cu această buruiană, toate celelalte buruiene şi copaci au să vorbească cu tine şi-ţi spun de ce leac sunt bune şi cum le cheamă (Gorovei, 1995, p. 227). ❖ Apa de ploaie din luna lui martie se adună. Se zice că e bună de multe lucruri. Se folosesc de ea fetele, spălându-se pe obraz; zice că întinde pielea (Ispirescu, ff. 33-34). ❖ În luna lui martie se afumă în toate zilele casele cu rădăcină de iarbă-mare. Obicei mântuitor, care fereşte locuinţele de molimă (Ispirescu, f. 36). ❖ Când cineva a prins un sobol în luna lui martie, îl dă vacilor, ca să se îngraşe (Gorovei, 1995, p. 246). ❖ Neaua din Mărţişor îmbuţinează vinul (CS, 1918, p. 8). ❖ În luna lui Mart cine are gutunar e sănătos peste an (Niculiţă-Voronca, II, p. 118).

Sfaturi generale: În săptămâna a noua după Crăciun semănaţi mazăre, linte, măzăriche, mai în urmă şi în regiuni mai calde ovăz, secară şi orz; duceţi gunoi pe câmp; greblaţi livezile de muşchi şi semănaţi fân şi trifoi; după cea dintâi ploaie curăţiţi pomii de muşchi şi omizi cu o mătură vârtoasă; acoperiţi paturile calde de toate laturile cu gunoi, ca să păstraţi căldura; aerisiţi-le în zile calde; puneţi mazăre; semănaţi salata, pătrunjel, ridichi, ceapă, spanac, varza nemţească.

Puneţi acum pomişori, tăiaţi pe cei puşi şi începeţi cu oltoiul spre sfârşitul acestei luni. Pomii de soi mai bun, cari sunt acoperiţi, trebuie desfăcuţi peste zi şi iarăşi acoperiţi peste noapte (Mangiuca, 1882, p. 12). ❖ Seamănă grâu de primăvară, apoi orz, ovăz, mazere, măzeriche şi lucernă. Grăpează locurile de lucernă şi trifoi, semănate din alţi ani, ca să crească mai bine. Printre semănăturile tomnatice, ce au ieşit rare, aruncă sămânţă de trifoi. Sădeşte legumele menite pentru a-ţi face sămânţă. Ca să le aperi în contra omidelor, pune în apropiere câteva seminţe de cânepă: mirosul acesteia alungă fluturii. Cartofii îngheţaţi fierbe-i şi scurge apa de pe ei, apoi îi dă la vite, altcum se vor îmbolnăvi, că-s otrăvitori. Macină bucate pe timp mai îndelungat. Fă altoirea pomilor, găteşte straturi pentru legumi şi le înseamnă (CS, 1918, p. 74).

Prevestire de timp: Martie vânturos – mai frumos (CS, 1918, p. 8). ❖ Dacă martie-i cu rouă, după Paşti mult plouă (CS, 1918, p. 8). ❖ Martie răcoros nu aduce an mănos (CRP, 1944, p. 18). ❖ Cu cât mai uscat va fi martie, cu atât mai umed va fi aprilie (CRP, 1944, p. 18). ❖ Roua din martie se face ploaie în aprilie (CRP, 1944, p. 18). ❖ Tunete în martie arată an mănos (CRP, 1944, p. 18). ❖ Vântul de martie e vânt tânăr, cu furtuni, vânt iute, vânt ce arată primăvara (Niculiţă-Voronca, I, p. 289). ❖ Dacă cântă cucul în luna lui mart, pe la început, are să fie anul mănos (Gorovei, 1995, p. 130). ❖ Dacă fulgeră şi tună în luna lui marte, atunci va fi anul fruptos (Mangiuca, 1883, p. 12). ❖ Dacă în Mărţişor nu poţi semăna ovăzul de ploi multe, atunci nici toamna nu vei putea semăna grâul de ploi multe (Gherman-5, p. 137). ❖ Mărţişor zbicit – primăvară frumoasă (Gherman-5, p. 137).

1 martie

Baba Dochia, Baba Marta (cap de primăvară); Mărţişorul; Intrarea în zilele Babei
Cuv. Eudochia; Cuv. Domnina; Sf. Mc. Antonia; Sf. Marcel şi Anton

Calendaristic, astronomic şi tradiţional lună de început de primăvară, reprezintă momentul propice când se pot realiza previziuni ale anului agricol care vine, cu deosebire asupra lunilor semnificative în calendarul muncilor câmpului sau ale realizării diferitelor cereale. Funcţia oraculară se extindea adesea şi asupra oamenilor, care, prin alegerea uneia din cele şapte-douăsprezece zile ale Babelor, puteau să-şi afle caracterul (al lor sau al ursitelor). Se supunea şi ea interdicţiilor în muncă, pentru ca „frigul de primăvară să nu facă pagubă în câmpuri".
Zilele Babelor sunt, de regulă, şapte. Douăsprezece zile reprezenta un echivalent al celor douăsprezece luni ale anului, fapt ce conferea funcţiei oraculare o mai mare greutate. Cifra 12 îşi confirmă valoarea magică prin cele două cupluri de şase zile (şase friguroase, şase călduroase), care marchează o ieşire gradată, rituală, din iarnă, şi instituirea treptată a primăverii. Semnificativ este că perioada în discuţie nu era obligatoriu declanşată de ziua de 1 martie, ci oscila în jurul ei: dacă zilele cădeau înainte de 1 martie, primăvara era bună; dacă pica în ziua ei, oamenii întârziau cu aratul etc.
Faptul că vorbim de un început de an, acum, agricol, în vechime, chiar calendaristic, şi că ne confruntăm cu o perioadă încărcată de sacralitate negativă, în care se dezlănţuie energii nefaste (de care, în mare parte, e răspunzător soarele periculos al primăverii – să nu uităm că de la Dragobete fetele începeau să se spele pe faţă cu apă provenită din zăpadă topită, pentru a-şi feri obrazul de razele dăunătoare ale soarelui de primăvară) ne face să înţelegem şi obiceiul purtatului mărţişorului – care avea în vedere persoanele sensibile (copiii, tinerele fete) – pentru a contracara funcţia distructivă a soarelui alb (materializat de bănuţul de argint), orbitor şi rece (să nu uităm că mărţişorul se punea în dimineaţa zilei de 1 martie, până a nu răsări soarele). Amuleta era constituită de cele două fire împletite, înnodate, alb şi roşu (sau alb şi negru), ce semnificau lupta vieţii asupra morţii, a sănătăţii împotriva bolii. Faptul că mărţişorul era aruncat sau purtat până la venirea berzelor, care trebuia să ia „negreţele" (oxidarea produsă de soare) şi să aducă „albeaţa" sănătoasă a obrazului vine să confirme această valenţă. În lipsa aruncării, schimbul se putea realiza prin agăţarea mărţişorului într-un pom înflorit sau pe un trandafir, pentru a acţiona principiile magiei simpatetice.
Interesante sunt şi explicaţiile prezenţei personajului Dochia*, care, în tradiţiile populare, dezvoltă motive variate, conturând o personalitate complexă. De cele mai multe ori reprezentantă a Anului Vechi, care este învinsă şi, mai apoi, înlocuită, în urma unei competiţii dificile, echivalentă unui sever ritual de iniţiere, de mult mai tânăra, plină de vitalitate, noră sau fată vitregă, (Baba) Dochia poate fi considerată o divinitate supremă arhaică, stăpânitoare a elementelor naturii (nu e întâmplătoare prezenţa, în aceleaşi mituri, a personajelor ce întrupează cele douăsprezece luni ale anului sau a lui Dumnezeu, aflate oarecum într-o competiţie inegală cu bătrâna ursuză), lucru subliniat de numeroase credinţe, care instituie interdicţii severe în ziua ei, spre a evita tulburările meteorologice.*

De partea cealaltă, numeroase credinţe o prezintă ca o victimă, adeseori inocentă, o bătrână (creştină) cuviincioasă, un adevărat spirit protector, pastoral sau agricol, a cărui pierdere este resimţită cu durere de către oameni. În sprijinul afirmaţiei de mai sus, şi anume că Dochia este o entitate demonică, pot fi aduse ca exemplu tradiţiile în care ea este asimilată Mumei-Pădurii, speriată şi veşnic îngheţată, care hălăduieşte nevăzută prin munţi.

Cuv. Evdochia

Cuv. Evdochia. Pre vremea lui Traian împăratul trăia în cetatea ce se numeşte Illiopolis, care este în Siria cea dinlăuntru, o fecioară anume Evdochia, cu neamul şi cu credinţa samarineancă, slujitoare a diavolului, care era atât de frumoasă şi cu chip frumos, încât nu putea nici un zugrav să-i zugrăvească frumuseţea ei deplin, cu care înşelând pre mulţi, ca cu un laţ, îi vâna, şi la pierzare prin frumuseţe îi atrăgea, aducând bogăţiile ţărilor lor întru ale sale vistierii nedrepte… Păstorul bunătăţilor spre care nădăjduiesc drepţii a chemat pre acea deznădăjduită samarineancă către a sa nădejde, iar pre diavolul l-a lăsat în deşert, şi a făcut ca aceea care se tăvălea oarecând ca un dobitoc în noroi, s-a făcut o mieluşea fără întinăciune. Groapa cea de noroi s-a făcut un izvor limpede şi vecinic…

… Evdochia a chemat pre una din slugile sale cele mai de cinste ale casei sale şi i-a poruncit să meargă îndată la biserica creştină şi să cheme de acolo pre preot; venind preotul, i-a spus: „Rogu-te pre tine, stăpâne, şezi puţin şi spune-mi cele despre credinţa voastră, căci voiesc şi eu să fiu creştină“ (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 1-2, 4, 15-16).

Cuv. Domnina. Aceasta s-a născut din părinţi binecredincioşi şi bogaţi. Şi dăruindu-se pe sine lui Dumnezeu din tinereţe, în pustnicie şi în celelalte grele pătimiri ale trupului petrecea. Acestea petrecând ea ziua şi noaptea, la preaiubitul său mire Hristos s-a suit prin faptele ei, cele lui Dumnezeu plăcute (*Proloagele*, VII, p. 4).

Sf. Mc. Antonia. Sfânta muceniţă Antonina a pătimit pentru Hristos în cetatea Vitiniilor, pe vremea împărăţiei lui Diocleţian şi Maximian, care în munci a fost păzită de îngeri şi s-a sfârşit fiind aruncată în iezerul Nicheii, într-un sac (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 83).

Sf. Marcel şi Anton. Sfinţii mucenici Marcel şi Anton s-au sfârşit prin foc pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 83).

Tradiţii: Dochia o serbează ca pe o martiră, care se roagă lui Dumnezeu neîncetat, pentru a aduce mai curând timpul călduros pe pământ (Speranţia, III, f. 214). ✦ Baba Dochia este cap de primăvară (Mangiuca, 1882, p. 13). ✦ Baba Dochia, întâia zi a Babelor, se ţine spre a fi apăraţi de furtuni şi ca frigul de primăvară să nu facă pagubă în câmpuri (Candrea, 1928, p. 125). ✦ Baba Dochia sau Baba Marta ţine de regulă nouă sau douăsprezece zile. Dacă cele douăsprezece zile ale Babei

Dochia cad înainte de ziua ei, atunci se zice că primăvara e bună, oamenii pot ara şi semăna devreme, iar dacă pică după ziua ei, atunci primăvara e urâtă şi oamenii întârzie cu aratul. Zilele care trec peste numărul doisprezece se numesc *Zile împrumutate*; ele se numesc: prima zi, *a sturzului*, a doua zi, *a mierlei*, a treia, *a cocostârcului*, a patra, *a ciocârliei*, a cincea, *a cucului*, a şasea, *a rândunelelor* etc., iar cea de pe urmă *omătul*, *ţurţurii* sau *ziua mieilor*, şi această din cauză că aceste zile prevestesc reîntoarcerea în ţară a păsărilor pribegite de cu toamnă şi epoca naşterii mieilor (Marian, 1994, I, p. 309). ❖ Baba Dochia are douăsprezece cojoace, şase rele (şase zile friguroase) şi şase bune (şase zile frumoase). Dacă ninge în aceste zile, se spune că baba îşi scutură cojoacele. Se mai numeşte şi Baba Marta, cea cu nouă cojoace. Leapădă zilnic câte unul; de la 9 martie, când l-a lepădat pe ultimul, începe şi vremea a se încălzi (Fochi, pp. 24-25). ❖ Zilele Babelor încep cu 1 martie, cu Dochia, şi se gată la Sfinţi, ţin însă şi douăsprezece sau chiar paisprezece zile. În Haţeg mai cred că zilele Babelor încep deodată cu prinderea postului de Paşti şi ţin nouă zile, iar ziua a zecea e ziua Babei Dochii. În judeţul Sibiu e credinţa că, din cele şase zile, trei pică în Făuroaie la sfârşit şi trei pică la începutul lui Mărţişor; în alte părţi spun că din cele nouă Babe trei sunt în Făurar, trei în Mărţişor şi trei în April (Gherman-1, *Zilele Babelor*, pp. 20-21). ❖ În legendele poporului întâlnim, după numărul zilelor, trei, şase, şapte, opt, nouă sau douăsprezece babe de acestea, pe care poporul în unele părţi le şi numeşte. Iată câteva numiri în ordinea în care vin şi zilele: Dochia, Todora şi Todosia; sau: Dochia, Lunica (luni), Mărţica (marţi), Mărcurana (miercuri), Joiana (joi), Virita, Sitiţa, Dominica (duminica). Alte numiri sunt: Dochia, Barbura, Sava, Ileana, Cosânzeana, Măriuţa, Salomnie, Nie şi Aftinie, sau: Dochia, Sofia, Sâia, Lina, Rebi, Lucia, Frăsina, Cătălina şi Jofica. În toate părţile locuite de români se crede că dintre babe cea mai mare, căpetenia tuturor şi în acelaşi timp cea mai urâtă şi cea mai uricioasă e Dochia (care în Basarabia şi în unele părţi ale Munteniei e numită Baba Marta; Gherman-2, *Zilele Babelor*, pp. 41-42). ❖ Baba Dochia, umblând cu oile prin pădure, torcea lână din furcă şi, găsind o parà, i-a făcut bortă, legând-o cu un fir de aţă. Asta a fost la 1 martie şi de atunci s-a lăţit obiceiul (Fochi, p. 202). ❖ Este datină ca părinţii să lege la 1 martie copiilor săi câte o monedă de argint ori de aur la gât sau la mână. Moneda aceasta, care e de regulă atârnată de o cordea roşie sau de un găitan compus din două fire răsucite de mătase albă şi roşie, sau dintr-un fir de arnici roşu şi unul din bumbac alb, se numeşte *mărţişor, mărţiguş, marţ*. Scopul legării sau punerii mărţişorului la gâtul sau la mâinile copiilor este de a avea noroc în decursul anului, să fie sănătoşi şi curaţi ca argintul cu venirea primăverii şi peste vară să nu-i apuce şi scuture frigurile. Punerea sau legarea mărţişorului se întâmplă de regulă la 1 martie dis-de-dimineaţă, până nu răsare soarele. Unii copii poartă mărţişorul douăsprezece zile la gât, iar după aceea îl leagă de ramura unui pom tânăr. Şi dacă în acel an pomului îi merge bine, se crede că şi copilului îi va merge bine în viaţă. Alţii îl ţin până ce văd primul pom înflorit, şi atunci îl lasă pe rămurelele acelui pom, anume ca să fie sănătoşi şi frumoşi ca florile pomului respectiv. Alţii îl poartă până când sosesc berzele, iar atunci îl aruncă după ele, zicând: „Na-ţi negreţele/ Şi dă-mi albeţele!“ (Marian, 1994, I, pp. 312-313). ❖ Dochia păzeşte oile lui Dumnezeu la munte, îmbrăcată cu douăsprezece cojoace (Speranţia, VIII, f. 100 v). ❖ Dochia era foarte bună, făcea mult bine – dădea brânză, lapte, lână la cei nevoiaşi (Speranţia, VII, f. 142 v). ❖ Dochia a

fost o babă bătrână şi bună de Dumnezeu şi când au vrut s-o prindă păgânii, ea s-a rugat Sf. Spiridon şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ea împreună cu turma de oi s-a prefăcut în stânci de piatră şi astfel a scăpat de păgâni (Speranţia, VIII, f. 77). ✥ Dochia a plecat cu oile să facă stână fără voia lui Dumnezeu (Speranţia, VI, f. 114 v). ✥ Dochia s-a pus rămăşag cu Mart că nu are frică de el, şi-a luat douăsprezece cojoace, dar Mart pe toate le-a rupt, şi-a rupt-o şi pe dânsa, de curge amu apă din ea (Niculiţă-Voronca, II, p. 109). ✥ Dochia a fost o femeie care a avut nouă capre şi, isprăvind nutreţul, a plecat cu ele la munte, cu scop că Marţ (martie) e mai prost, nu-i pasă de timpul lui. Marţ, ca să-i răzbune, s-a împrumutat de la Faur cu nouă zile şi s-a pus pe ploi, pe ninsoare etc. (Speranţia, IV, f. 177). ✥ Zice că Dochia a fost o fată foarte frumoasă şi arătoasă. Murindu-i părinţii pe când era mică, o luă şi o ţinea moşul său de suflet. Iar moşul său era un om foarte bogat; avea de toate câte le căutai şi pe deasupra mai avea încă şi o turmă de oi. Şi Dochia n-avea alta de lucru, ci de-a căuta de turma cea de oi a moşului său. De aceea şi păştea ea oile şi le păzea ca şi ochii din cap. Într-un an, cum se apropie luna lui mart, îşi luă Dochia, ca în toţi anii, oile, şi se duse cu dânsele la munte, ca să le pască. Dar, fiind de astă dată foarte frig, se îmbrăcă mai întâi în douăsprezece cojoace, şi apoi se porni cu oile la păscătoare. Iată însă că, mergând ea cale mai îndelungată, a început de la 1 marte a se face vreme frumoasă şi a se încălzi. Văzând Dochia că se încălzeşte şi, făcându-se din zi în zi tot mai cald şi neputând a duce toate cojoacele în spate, a început a le lepăda şi aşa lepăda ea în fiecare zi câte un cojoc, până ce rămase dezbrăcată. Dar n-a apucat ea bine a lepăda pe al doisprezecelea cojoc, şi începu iarăşi a se face frig. Dochia, fiindcă apucase a merge o bucată bună de loc şi a se depărta hăt binişor de cojoacele aruncate, nu avu acum cu ce se îmbrăca. Gerul devenind din ce în ce mai cumplit, de aceea ea îngheţă, dimpreună cu toată turma (Marian, 1994, I, p. 282). ✥ Dochia aceasta a fost o femeie bătrână; ea trăia cu un oarecare Cristian, cioban de oi şi de capre. Bătrâna avea o fată de suflet şi, fiindcă nu-i era pe plac, într-o zi, când era gata să plece la biserică, ce se gândi ea ca să găsească un nod în papură, spuse fetii să-i spele două lâni albe până le-o face negre şi două lâni negre, până le-o face albe. Mai luă şi două căpeţe (oca) de grâu şi-l vărsă prin casă risipit, spunându-i fetiţei să-l adune bob cu bob, tot grâul, până se întoarce ea de la biserică. Fata, rămânând singură, se gândi, îngrijată, că cum să spele ea lânile, ca pe cele albe să le facă negre şi pe cele negre să le facă albe, şi cum să adune atât grâu risipit de tirana bătrână? Alt mijloc nu găsi cu înlesnire decât să alerge la o moaşă a sa vecină. Aceasta-i spuse să pună în scrobeală albă lânile cele negre şi pe cele albe în calaican negru, astfel cele două lâni albe vor deveni negre şi cele negre vor deveni albe; iar cât priveşte adunarea boabelor de grâu, să cheme paserile cerului ca să le adune. Aşa şi făcu fata. Când veni bătrâna, găsi lucrurile îndeplinite, iar pe primba casei găsi o rămurică verde de iederă şi de tămâioară. I se aprinse în suflet dor de munte şi de verdeaţă. Şi a luat nouă cojoace pe ea şi a plecat cu Cristian cu turma să suie la munte; pe drum însă s-a pus pe fulguit de zăpadă, aşa că bătrâna, cu toate cele nouă cojoace, când a ajuns în munte cu Cristian cu tot a îngheţat de frig, prefăcându-se în stâncă (Speranţia, I, f. 214 v). ✥ Dochia era o babă bătrână, şi avea un copil, numit Dragobete Iovan. Însurându-l, i-a dat nevastă... (Fochi, p. 25). ✥ Maşteha pământului scoate brânduşele în luna lui mart. Când e frig afară, zice: „Du-te, du-te afară, ce şezi, c-amu-i cald, e soare!“ (Niculiţă-Voronca, II, p. 111). ✥

Dochia şi acuma este în munţi. Nu se ştie de e vie sau de o fi murit, că nimeni n-a dat peste ea. Cică se piteşte de oameni. În mână are un toiag de corn, în care se sprijină să nu alunece (Speranţia, V, f. 249 v). ❖ Dochia e o babă îmbrăcată cu douăsprezece cojoace, umblă prin păduri strigând în gura mare că îi este frig şi tremură cum îi varga (Speranţia, VII, f. 105 v).

Obiceiuri: Unele femei fierb în acea zi bostan alb şi dau de sufletul Dochiei, şi atunci pot să mai lucreze ceva în acea zi (Speranţia, VII, f. 208).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se deschid uşile şi ferestrele, pentru a intra aerul de primăvară (Speranţia, VI, f. 36). ❖ La 1 mart să iei un mărţişor, înainte de răsăritul soarelui; dacă îl vei pune pe un trandafir, îţi va fi faţa rumenă ca el (Gorovei, 1995, p. 85). ❖ Se leagă copiilor aţă roşie cu alb şi cu bani la gât, păstrându-le până vin berzele, şi atunci zic: „Na-ţi negreţele şi dă-mi albeţele!" (Muşlea-Bârlea, p. 422). ❖ La lună plină scot mărţişorul de la gât şi de bănuţ cumpără caş dulce şi vin roşu. Cică se fac albe ca şi caşul şi rumene ca vinul. Legătura de mătase o aruncă pe un crânguleţ de trandafiri (Ispirescu, ff. 29-30). ❖ În ziua de 1 mart să legi la fiecare pom roditor fir roşu, ca să facă poame multe pe vară (Gorovei, 1995, p. 198). ❖ Cu apa de neauă de prima mărţişor se spală fetele peste tot anul spre a se face frumoase şi drăgăstoase (Mangiuca, 1882, p. 13). ❖ Se ţine ca să dea noroc fetelor (Speranţia, VI, f. 61 v). ❖ Dochia se ţine pentru încetarea iernii (Speranţia, III, f. 132 v). ❖ Se ţine ca să le ajute oamenilor începutul agriculturii pe anul viitor (Speranţia, VII, f. 235). ❖ Au obiceiul a face sfinţirea uneltelor de agricultură şi a seminţelor ce vor semăna pe câmp (Speranţia, VIII, f. 294). ❖ Dochia se ţine pentru ploaie (Speranţia, II, f. 32 v). ❖ Oameni dau bostan la vaci, ca să se îngraşe ca baba Dochia (Speranţia, VII, f. 125 v).

Apărător de rele şi durere: În această zi nu se lucrează, pentru ca să domolească mânia babei Dochiei şi frigul de primăvară să nu facă pagubă în câmpuri (Marian, 1994, I, p. 83). ❖ Femeile o ţin mai mult de frică, că această babă are nouă cojoace. De nu o va serba, îşi va scutura cojoacele peste ţară şi are să ningă nouă zile; apoi, de-şi va lua mâna din răsuflarea Crivăţului, va bate vântul cu zăpadă nouă zile (Speranţia, VI, f. 95 v.). ❖ Dochia se ţine de frica îngheţului (Speranţia, III, f. 67 v). ❖ Se ţine pentru primejdiile ce le poate aduce vremea rea din timpul iernii. S-au întâmplat nenorociri, ca: moartea din cauza viscolului; unii au rătăcit drumul, alţii au fost mâncaţi de lupi (Speranţia, VI, f. 159). ❖ Dochia e rea de zloată; dacă nu se ţine, primăvara va fi ploioasă şi viscoloasă (Speranţia, I, f. 71 v). ❖ Dacă ninge tare în prima zi de Dochia, se ia o bucată de pânză, se scutură afară şi se zice: „Eu nu scutur pânza, dar scutur răul din casa mea, să se ducă cu iarna şi cu vremea ast rea, iar în casa mea să rămâie linişte şi bine" (Bot, p. 290). ❖ Dochia fereşte câmpul de grindină (Speranţia, II, f. 227 v). ❖ Se ţine pentru înecat (Speranţia, VIII, f. 345 v). ❖ Se serbează de femei ca să nu le împietrească, cum a împietrit-o pe ea Dumnezeu (Speranţia, VII, f. 78 v). ❖ Cine nu ţine sărbătoarea se îmbolnăveşte (Speranţia, II, f. 231 v). ❖ Cel ce o ţine nu-i este frig peste an (Speranţia, VIII, f. 26 v). ❖ Pun mărţişoare la gât pentru friguri (Speranţia, VI, f. 307). ❖ Se serbează ziua de Dochie ca să fie scutiţi ai casei de vărsat,

precum şi pentru înecat. Un lucru totuşi se poate face, anume torsul, căci şi Dochia, când s-a dus la munte cu oile, a mers cu furca-n brâu. În ziua aceasta se face mai ales clacă de tors. În unele părţi însă ţin chiar contrariul, anume ca în ziua de Dochie nimeni să nu stea în nelucrare, ci toţi să lucre pe întrecute, căci Dochia era o femeie aspră şi din cale-afară de harnică. Femeile mai ales să stea de tors în ziua aceea (Gherman-2, *Zilele Babei*, p. 41). ❖ Spun că Dochia ar fi ieşit, torcând lână, cu caprele la păscut, şi, de frig, i-au înghețat mâinile pe furcă. De aceea nu e bine să se toarcă în această zi (Speranţia, VI, f. 159). ❖ Dochia apără vitele de boale (Speranţia, IV, f. 292 v). ❖ Se opresc vitele de a merge la păşunat în această zi (Speranţia, VI, f. 153 v). ❖ Se ţine mai ales de femei, pentru a le trăi oile (Speranţia, VII, f. 58 v.). ❖ Se ţine pentru lupi (Speranţia, VIII, f. 342 v). ❖ Punerea mânei pe şerpe la prima mărţişor spre a rămâne sănătos peste tot anul (Mangiuca, 1882, p. 13). ❖ Pentru a feri casele de şerpi şi alte jigănii se afumă cu trenţe aprinse (Speranţia, II, f. 199). ❖ De Dochia e bine să mănânci urzică, să nu te mănânce puricii (Niculiţă-Voronca, I, p. 210). ❖ Nu se pun vase negre la foc, să nu facă grâul tăciune (Speranţia, VI, f. 181 v). ❖ Nu se fierbe mâncare în ziua aceea, pentru ca să nu se ofilească holdele (Speranţia, VI, f. 193). ❖ Dochia o ţin femeile pentru foc (Speranţia, VIII, f. 268). ❖ Se pune salbă fetelor, ca să nu fie pârlite de soare, să nu dea vreun trimis peste ele sau să se prindă farmecele (Speranţia, VII, f. 20). ❖ În ziua de 1 mart se sfinţeşte toaia (*aconitum napellus*), se aduce preotul în grădină şi o sfinţeşte, şi e bună orişidece, dacă te speli cu ea: de ură, de fapt, de boale (Niculiţă-Voronca, II, p. 110). ❖ Ziua întâi a lui mart, 11 şi 21 sunt zile rele şi fără de noroc, în zilele acestea să se ferească omul să nu înceapă nimică (Niculiţă-Voronca, II, p. 110). ❖ Dochia e rea de deochi (Speranţia, I, f. 187). ❖ În Mehedinţi, în dimineaţa de 1 martie nu ai voie să ieşi din casă nemâncat, ca să nu fii spurcat de cuc. Femeia care nu a mâncat ouă sau care iese din casă nespălată şi vede un mânz se consideră spurcată, periclitând soarta mânzului, care va fi de aceea mâncat de lupi. În semn de ispăşire, femeia vinovată trebuie să-şi desfacă brâul, lăsându-l să târâie pe jos (Chicet-2, p. 28).

Despre muncile câmpului: Femeile pun bob în grădină (Speranţia, VII, f. 44).

Oracular: La zi întâi martie se ursesc prieteni şi rude, cele nouă babe, câte una de persoană, numindu-se zilele în care să fie ursit, şi cum va fi timpul (luminos, noros sau posomorât) în ziua unui ursit, aşa va fi şi inima lui tot anul (Gorovei, 1995, p. 259). ❖ Se ţin trei babe: prima reprezintă primăvara, a doua vara şi a treia toamna; prima e a semănatului, a doua a muncii vara, a treia a culesului. Dacă plouă într-una din aceste zile, va fi plointe în acele perioade, dacă nu, va fi secetă (Fochi, p. 24). ❖ Flăcăii îşi aleg, din februar, o zi a babei şi, cum va fi ziua, aşa va fi şi nevasta lui: urâtă, frumoasă etc. (Gorovei, 1995, p. 77).

Despre vreme: Sunt două babe, care umblă totdeauna cu câte un Făt-Frumos alături, şi anume Baba Dochia şi Baba Paraschiva, Baba Dochia cu Sân-Toader, iar Baba Paraschiva cu Sâ-Medru. Amândoi feţi-frumoşii aceştia au câte şapte (nouă, doisprezece) cai. Lumea e cuprinsă şi ferecată cu două lanţuri: lanţul lui Sân-Petru şi lanţul lui Sânt-Ion. Când vine Sân-Toader cu caii săi, sparge lanţul lui Sân-Petru, îşi

face drum şi intră primăvara, şi nemijlocit vine după dânsul şi Baba Dochia, cu zile urâte şi ploioase. Când vine Sâ-Medru cu caii săi, sparge lanţul lui Sânt-Ion şi intră iarna, şi nemijlocit după dânsa vine şi Baba Paraschiva (Marian, 1994, I, p. 239). ❖ Soarele e pus de Dumnezeu să lumineze pământul, dar el, îngrozit de răutăţile câte le vede pe pământ, şi sătul de acelaşi drum veşnic, întruna vrea să fugă şi să scape de vederea pământului. De aceea Dumnezeu a pus străjer la miazănoapte pe Sf. Nicolae şi la miazăzi pe Sf. Toader, ca să ţie calea Soarelui şi să-l abată din cale. Primăvara ajunge Soarele în fuga lui pe Sân-Toader şi atunci ia cu el nouă babe rele şi aduce ploi şi ninsori şi prăpădenie de vreme rea, că doară-doară va scăpa nevăzut de Sân-Toader pe-o vreme ca aceea. Şi mai-mai să-l scape Sân-Toader, căci Soarele apucă să fugă înainte; dar Sân-Toader cu nouă cai ai săi se ia după Soare şi-l fugăreşte, şi aleargă să-l prindă. Şi are Soarele nouă cai la teleaga lui, şi atunci ia nouă babe rele şi încalecă pe fiecare cal câte o babă, ca să bată caii şi să-i gonească până să le iasă sufletul, ca astfel să scape cu fuga de Sân-Toader. Dar Sân-Toader aleargă după Soare şi, ca să-l prindă, îşi ia şi el nouă cai şi încalecă pe fiecare cal câte un moş, care a îmbătrânit mânând caii şi ştie rânduiala frânelor. Şi tot pământul şi toată firea stă amorţită opt zile de la plecarea lui Sân-Toader, că opt cai cu opt moşi nu pot da de veste încotro a apucat Soarele. Dar Alexă, moşul cel de-al nouălea, apucă tocmai pe drumul pe care a apucat Soarele şi-l zăreşte. Şi acum toţi moşii fug împreună după Soare. Şi în ziua aceasta se dezmorţeşte firea şi ies toate gângăniile pământului la iveală, şi şerpii, şi broaştele, şi tot ce-a dormit peste iarnă. Şi fuge după soare treisprezece săptămâni, şi abia-l ajunge colo departe-departe spre miazăzi. Şi cum îl ajunge, îl şi întoarce de la miazăzi spre răsărit. Şi se întoarce Soarele şi merge-merge către răsărit, dar când ajunge la locul lui cel orânduit de Dumnezeu nu se astâmpără, ci fuge înainte spre miazănoapte, că doară va putea fugi pe cealaltă parte. Şi atunci îi iese în cale Sân-Nicoară şi-l prinde şi-l trimite îndărăt. Dar odată şi odată tot o să scape el de păzitorii lui; dacă nu de Sân-Toader, dar de Sân-Nicoară tot o să scape, că Sân-Toader e tânăr şi are cai, dar Sân-Nicoară n-are cai şi e bătrân (Marian, 1994, I, pp. 239-240). ❖ Dacă în 1 Mărţişor, când e ziua babei Dochii, e timp frumos, atunci toată primăvara şi toată vara va fi frumoasă, iar de nu, primăvara şi vara vor fi urâte şi posomorâte (Gherman-2, *Zilele Babelor*, p. 41). ❖ Dacă în zilele Babelor e ninsoare şi frig, atunci şi primăvara va fi friguroasă şi furtunoasă, iar dacă vor fi mai domoale, mai line, atunci şi primăvara va fi mai frumoasă (Gherman-2, *Zilele Babelor*, p. 40). ❖ De va ploua de Dochia, va fi anul îmbelşugat (Speranţia, IV, f. 198). ❖ Dacă baba va fi bună la intrat, va fi rea la ieşit (Speranţia, VII, f. 111). ❖ Când zilele Babelor vin înainte de Dochia, vara va fi bună; iar dacă vin după Dochia, vara va fi urâtă (Gherman-2, *Zilele Babelor*, p. 41). ❖ De vor ieşi zilele Babelor până la Dochia, e semn de primăvară bună, iar de vor ieşi după Dochie, atunci până la Sân-Georgiu pot fi tot zilele Babelor (Gherman-4, p. 121). ❖ Când vremea este rea, spun că baba îşi scutură cojocul (Speranţia, II, f. 112).

2 martie

Sf. Sfinţit Mc. Teodot; Sf. Mc. Isihie; Sf. Mc. Nestor

Sf. Mc. Teodot

Sf. Sfinţit Mc. Teodot. În ostrovul Ciprului este o cetate ce se numeşte Kirini; într-aceea a fost episcop sfântul sfinţitul mucenic Teodot, fiind de neam din Galatia, născut din părinţi creştini şi crescut în învăţătura cărţii. El din tinereţe deprinzându-se cu înţelepciune şi fapte bune, a mers în ostrovul Ciprului, unde învăţa pe eleni să lase rătăcirea şi înşelăciunea idolească şi să creadă întru Hristos, adevăratul Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 85).

Sf. Mc. Isihie. Acesta a trăit pe vremea împăratului Maximian, fiind cel dintâi din oamenii palatului. Deci poruncind împăratul ca tuturor creştinilor care se găseau în oaste să li se ia centurile, de nu se vor lepăda de Hristos, şi aşa să petreacă fără de cinste, mulţi creştini au ales să vieţuiască fără cinste, decât prin cinstea de la oameni să-şi piardă sufletele. Unul din aceştia era sfântul Isihie. Apoi împăratul a poruncit să i se lege de gât o piatră de moară şi să fie aruncat în mijlocul râului Oronte. Şi aşa şi-a sfârşit viaţa (*Proloagele*, VII, p. 7).

Sf. Mc. Nestor. Sfântul mucenic Nestor era din latura Kivericţilor, din cetatea Pergiei; iară pre vremea lui Dechie celui rău credincios, fiind dat el de închinători de idoli la stăpânitorul laturii şi propovăduind pre Hristos, a fost dezbrăcat şi bătut cu vine de bou uscate. Apoi fiind spânzurat, i s-a strujit trupul până la măruntaie. Şi rămânând el neclintit în credinţă, i s-a tăiat capul de sabie (*Mineiele*, VII, p. 14).

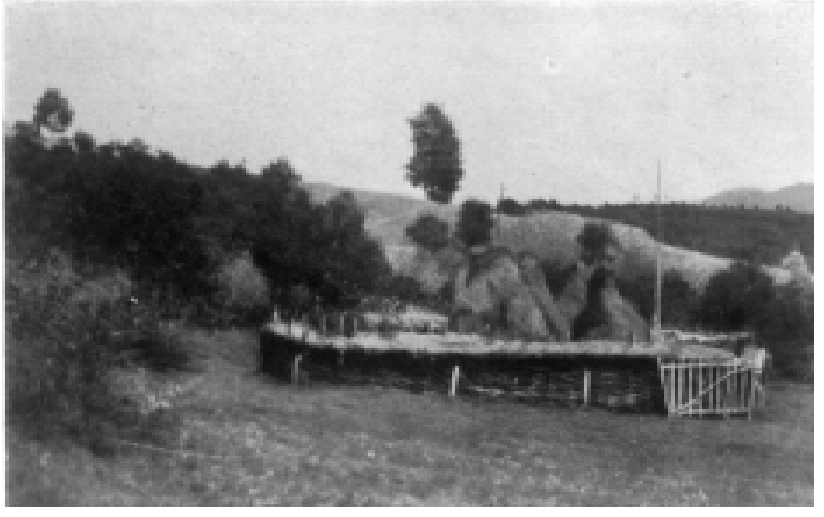

3 martie

Sf. Mucenici Eutropie, Cleonic şi Vasilisc

Sf. Mucenici Eutropie, Cleonic şi Vasilisc. După săvârşirea pătimirii şi după mucenicesc sfârşit al sfântului şi marelui mucenic Teodor Tiron în cetatea Amasiei, au rămas reţinuţi în temniţă, pentru Hristos, tovarăşii lui, ostaşi şi prieteni de aproape: Eutropiu, Cleonic şi Vasilisc, nepotul său. Ighemonul a poruncit ca pre fiecare să-l întinză şi să-l bată cu vine crude fără cruţare, şi atât de mult fură bătuţi sfinţii, încât cărnurile lor cu sângele cădeau pre pământ. Iar ei răbdând cu vitejie, se rugau lui Dumnezeu şi puteai a vedea cumplită muncă, iar răbdătorii de chinuri cu ajutorul lui Hristos se arătau ca şi cum nimic n-ar fi pătimit (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 105, 115-116).

Sf. Mc. Eutropie

4 martie

Cuv. Gherasim de la Iordan; Sf. Mc. Pavel şi Iuliana

Cuv. Gherasim de la Iordan

Cuv. Gherasim de la Iordan. Cuviosul Gherasim, slava pustnicilor, era de neam din părţile Lichiei, şi din tinereţe având cuget dumnezeiesc, cu frica lui Dumnezeu s-a îngrădit; şi primind sfinţitul chip monahicesc, mai întâi s-a dus în cea mai dinlăuntru pustie a Tebaidei din Egipt şi acolo vieţuind cu plăcere de Dumnezeu o vreme oarecare, în nevoinţe duhovniceşti, s-a întors iarăşi în Lichia, în patria sa; după aceea a venit în Palestina, pe la sfârşitul împărăţiei lui Teodosie cel Tânăr, şi s-a sălăşluit în pustia Iordanului, pre care o strălucea ca o stea luminoasă cu razele cele pline de fapte bune, şi a făcut o mănăstire lângă râul Iordanului (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 134).

Sf. Mc. Pavel şi Iuliana. Aurelian dedese poruncă în toată lumea contra creştinilor, ca toţi să aducă jertfă zeilor; iar cei care s-ar împotrivi, să fie lipsiţi de viaţa aceasta prin munci cumplite. Într-acea vreme fericitul Pavel cu sora sa Iuliana, văzând pre împăratul intrând în cetate, şi-a însemnat faţa cu semnul crucii, grăind către Iuliana: „Îndrăzneşte sora mea, şi nu te teme, căci îţi zic ţie cum că mare ispită vine asupra creştinilor". Iar împăratul Aurelian, văzând pre Pavel făcându-şi cruce, a poruncit să-l răpească şi să-l ţie în legături... (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 151).

5 martie

Sf. Sfinţit Mucenic Conon; Sf. Mc. Iraida

Sf. Sfinţit Mucenic Conon Isaureanul. Înainte de legătura nunţii s-a arătat lui Conon sfântul arhanghel Mihail, în chip de bărbat prea luminos şi, povăţuindu-l sfânta credinţă, l-a pogorât la pârâu şi l-a botezat în Sfânta Treime şi, împărtăşindu-i dumnezeieştile Taine, l-a însemnat cu semnul crucii şi s-a făcut nevăzut. Iar tânărul s-a umplut de Duhul Sfânt, şi arhanghelul Mihail era împreună cu dânsul nevăzut (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 218).

Sf. Mc. Conon Isaureanul

Sf. Mc. Iraida. Întru această zi sfânta muceniţă Iravda, tăindu-i-se capul, s-a săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 35).

6 martie

Sfinţii 42 Mucenici din Amoreea; Sf. Eufrosin

Sfinţii 42 Mucenici din Amoreea. Amirmumn, boierul cel din neamul israiltenesc, ducând pe voievozii greci cei bogaţi, împreună cu tovarăşii lor, patruzeci şi doi la număr, a poruncit să-i păzească în temniţă întunecoasă, cu lanţuri ferecaţi, având picioarele strânse în obezi, ba încă şi cu foame şi sete să-i omoare. Şi erau sfinţii în strâmtoare mare şi necăjiţi, zicându-le că se vor libera dacă vor veni la legea lor mahometană, iar sfinţii nici nu voiau să audă de cuvintele lor cele amăgitoare, voind mai ales în tot timpul vieţii lor să rabde cele mai grele nevoi şi legături ale temniţei şi să sufere cea mai cumplită moarte, decât să se lepede de Hristos şi să urmeze necuratului Mahomet (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 256. 257).

Sf. Eufrosin. Întru această zi, sfântul Evfrosin cu apă fierbinte clocotită adăpat s-a săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 43).

7 martie

Sf. Sfinţiţi Mucenici şi Episcopi din Cherson:
Vasilievs, Efrem, Evghenie, Capiton şi Eterie

Ziua de 7 martie este o reminiscenţă a zilelor Babelor. Să nu uităm că, în marea lor majoritate, datele actuale cuprinse în calendarul popular, aşa cum pot fi ele reconstituite, cuprind un amalgam de credinţe alocate unor zile din calendarul nou sau vechi. Sosirea iernii celei mici după 7 martie poate face referire la sosirea zilelor Babelor în calendarul nou.

Sf. Sfinţiţi Mucenici Efrem, Vasilie, Evghenie, Elpidie, Agathodor, Etherie şi Kapiton, care în diferite timpuri au fost episcopi în Hersones. În anul al şaisprezecelea al împărăţiei lui Diocliţian, prea sfântul patriarh al Ierusalimului, Efrem, a trimis mulţi episcopi în diferite ţări, ca să vestească apostoleşte cuvântul lui Dumnezeu şi să propovăduiască pe Hristos. Dintr-acei episcopi, Efrem şi Vasilie au mers în ţara Tavroschiţiei, şi intrând în cetatea Herson, s-au ostenit amândoi, propovăduind pre adevăratul Dumnezeu. După aceea sfântul Efrem, lăsând pre hersoneni sfântului Vasilie, a mers la sciţii cari locuiau pre lângă Dunăre şi acolo propovăduind, pre mulţi i-a întors la Hristos. Iar după destule dureri şi osteneli ce a suferit, i s-a tăiat capul cu sabia... (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 301, 302).

Sf. Sfinţit Mc. Efrem

Despre vreme: De va fi frig în martie 7, vine iarna cea mică (CRP, 1944, p. 18).

8 martie

Echinocţiul de primăvară
Cuv. Teofilact Mărturisitorul, Episcopul Nicomidiei

În această zi întâlnim reminiscenţe ale unor vechi cosmogonii, puse în legătură cu momentul 9 martie, adevărat început de primăvară, când renaşte întreaga fire.

Cuv. Teofilact Mărturisitorul, Episcopul Nicomidiei. În zilele tulburării Bisericii de eresul luptătorilor de icoane, a mers din părţile răsăritului la Constantinopol acest bine credincios bărbat, Teofilact, şi s-a împrietenit cu marele luminător al Bisericii, adică cu sfântul Tarasie. Atunci fericitul Teofilact, împreună cu sfântul Mihail al Sinadelor, lăsând lumea, a primit viaţa monahicească şi s-a trimis de prea sfinţitul Tarasie la o mănăstire, care era zidită la gura mării Euxinului (Marea Neagră), unde nevoindu-se mult în ostenelele monahiceşti, a sporit în faptele bune şi către Dumnezeu a câştigat îndrăzneală în rugăciunile sale (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 321, 322).

Cuv. Teofilact Mărturisitorul

Tradiţii: S-a găsit cu cale că Dumnezeu a făcut lumea către echinocţiul de primăvară, care cade în martie, pe la 8 sau 10 ale lunii (Ispirescu, f. 35).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În Mehedinţi, în această zi se crestează în lung scoarţa nucilor încuiaţi, ca să crească nucile mari şi uşor de spart (Chicet-2, p. 30).

Apărător de rele şi durere: În preseara de 40 de mucenici tot omul, mai ales care are copii, adună paie, tulei (jipi), gunoaie rămase de la vite, într-o grămadă şi le dă foc. Când începe să ardă focul, copiii adunaţi împrejur sar peste foc, descântând aşa:

Azi îi sâmbăta, sâmbăta,
Nu mă mănâncă pureca!

Credinţa e că pe care-l afumă mai bine cu acest prilej, pe acela nu-l vor mânca puricii în decursul verii (Viciu, p. 18).

9 martie

Mucenicii, Măcinicii, Moşii de Mărţişor, Sfinţişorii;
Cap de Primăvară; Dragobetele; Sâmbra plugului
Sfinţii 40 de mucenici din Sevastia

Un alt moment ce semnifică începutul primăverii, specific pentru luna martie (care poate fi considerată o lună a începuturilor), conţine în sine punctul de plecare pentru mai multe tipuri de calendare.
Aprinderea focurilor în curţi, arderea gunoaielor (pentru a se dezgheţa pământul, dar şi pentru a proteja gospodăria prin intermediul focului şi fumului special) şi bătutul cu botele în pământ pentru a chema primăvara sunt câteva dintre actele rituale necesare invocării primăverii. În acest sens trebuie înţeleasă şi citirea semnelor vremii, după care se puteau face previziuni meteorologice preţioase. Sosirea păsărilor este din nou un semnal al venirii primăverii, alături de dezgroparea şerpilor (deşi sunt remarcaţi în calendarul popular încă de la 1 martie, putem considera că 9 martie este în bună parte Ziua Şarpelui, ziua care deschide, de fapt, anul consacrat acestei reptile periculoase pentru gospodărie). Ca şi în zilele precedente, revenirea la viaţă a insectelor (a căror prezenţă va fi consfinţită oficial câteva zile mai târziu) impune ca necesare numeroase practici apotropaice.
În calendarul ortodox ziua de 9 martie marchează o sărbătoare însemnată, ziua celor patruzeci de sfinţi mucenici, o zi a ofrandelor alimentare specifice, în care consumul ritual putea influenţa starea de sănătate şi puterea de muncă a oamenilor în anul agricol care vine (în această zi se desfăşura ieşirea oficială cu plugul la arat). Colăceii făcuţi în formă de păsări, albine sau oameni, atestă sincretismul practicii, care marchează astfel suprapunerea mai multor ceremonii: întâmpinarea primăverii şi a păsărilor care se întorc la cuiburile lor, sărbătoare a albinelor, ce marca deschiderea anului apicol, dar şi o sărbătoare a morţilor, a pomenirii celor uitaţi (de aici poate şi marele consum de alimente rituale: patruzeci de pahare de vin, patruzeci de colaci, patruzeci de peşti etc.). În unele părţi, prezenţa turtiţelor specifice este înregistrată ca un element component al ritualului de propiţiere al apicultorilor („turtiţele se ung cu miere pentru ca să trăiască stupii").
Mai mult, deschiderea sezonului agricol, apicol, pastoral ş.a. atrăgea după sine activizarea practicilor vrăjitoreşti de luare a manei. Astfel, „acum se încep toate fermecăturile, vrăjitoriile şi fapturile, mai vârtos pentru luarea manei", practici care se vor încheia, într-o primă fază, în Joia Mare.
În ceea ce priveşte tradiţiile referitoare la originea sărbătorii, acestea, având la bază o canava livrescă, dezvoltă reprezentări specifice, conexe, fireşti logicii mitologizante. Astfel, în legenda ce subliniază chinul voluntar al mucenicilor se strecoară un element enigmatic, devenit emblematic pentru demonismul sărbătorii: unul dintre mucenici este mai slab de „înger" şi nu rezistă ispitei diavoleşti („balta cu apă caldă"), transformându-se în duh necurat, în timp ce diavolul (!), jinduind după cununa mucenicească, se aruncă în locul lui în balta cu apă rece. În felul acesta sunt justificate o seamă de credinţe în care se încearcă să fie evitat apelul la funcţiile punitive pe care le îndeplinesc sfinţii, în virtutea caracterului lor demonic („dacă sunt patruzeci, o fi şi unul rău, şi se tem a nu le lovi ceva").

Sfinţii 40 de Mucenici din Sevastia. Pe vremea împărăţiei necredinciosului împărat Lichinie, fiind mare goană contra creştinilor, şi pre toţi necredincioşii silindu-i spre jertfirea idolilor, era în Sevastia, cetatea Armeniei, un voievod cu oaste, anume Agricolae, pierzător, sălbatic şi isteţ spre slujba diavolească. Şi erau în ceata lui Agricolae, în părţile Kapadochiei, nişte ostaşi, patruzeci la număr, care de asemenea slujeau într-o dregătorie ostăşească şi în dreapta credinţă cea întru Hristos Dumnezeu. Despre aceştia înştiinţându-se voievodul că sunt creştini, i-au prins şi i-au silit spre închinare de idoli.

Voievodul a poruncit ca pe toţi sfinţii patruzeci de mucenici să-i ducă legaţi la iezer; şi când pătimeau aceasta sfinţii mucenici, era iarnă, fiind un ger cumplit şi un vânt mare; deci i-a băgat dezbrăcaţi în mijlocul iezerului, pe când se pleca ziua spre seară, şi împrejur au pus ostaşi şi pe strejarul cetăţii, ca să strejuiască pre mucenici. Dar în ceasul al treilea din noapte i-a strălucit o lumină ca soarele, atât de caldă, ca în vremea secerişului, şi a gonit gerul, iar gheaţa a topit-o şi a încălzit apa... Tiranii, umplându-se de mânie, au poruncit ca, legându-i, să-i târască la mal şi, ducându-i de acolo la locul cel de muncă, au hotărât să li se sfarăme gleznele cu ciocane (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 338-339, 350, 351-352, 355).

Tradiţii: Toţi oamenii care n-au nume de sfânt o serbează (Speranţia, VI, f. 282 v). ❖ Mucenicii sunt mijlocitori între oameni şi sfinţii cei mari şi Dumnezeu (Speranţia, IV, f. 213 v). ❖ Mucenicii au fost soldaţii Sf. Constantin (Speranţia, VI, f. 132). ❖ Se spune că au fost aruncaţi într-un iaz, unde au îngheţat (Speranţia, V, f. 153 v). ❖ Se face foc, să se încălzească mucenicii aceştia friguroşi şi înghеţaţi (Speranţia, IV, f. 289 v). ❖ Au fost patruzeci de mucenici, cari, voind să se facă sfinţi, au sărit într-o baltă cu apă rece, pentru a se chinui. Diavolul a făcut o baltă cu apă caldă alături şi unul din oameni, neputând suferi atâta răceală, s-a dus în balta cea caldă. Venind Dumnezeu în acest timp cu patruzeci de cununi pentru a încununa pe mucenici, diavolul s-a aruncat şi el în baltă, aşa că a fost încununat şi el şi s-a făcut sfânt, iar omul din balta cu apă caldă s-a făcut diavol (Speranţia, VII, f. 6 v). ❖ Femeile se uită prin sită, pentru a-şi vedea copiii morţi, veniţi la focuri să se încălzească (Speranţia, V, f. 226 v). ❖ Patruzeci de sfinţi au fost patruzeci de ficiori, şi la un chef, la o veselie, s-au făcut toţi patruzeci fraţi, adecă prieteni, de aceea se beau patruzeci de pahare de vin şi se dau de pomană patruzeci de colaci (Niculiţă-Voronca, I, p. 239). ❖ E bine ca fiecare să bea (sau să dea de pomană) patruzeci de pahare de vin sau de rachiu (Marian, 1994, II, p. 22). ❖ Se spune că la fiecare pahar se ciritisesc (felicitează) unii pe alţii, de aceea acestei sărbători i se mai zice şi Dragostiţele (Speranţia, VIII, f. 313 v). ❖ Patruzeci de mucenici – cap de primăvară (Speranţia, I, f. 11 v). ◆ Fac să răsară ierburile şi grânele (Speranţia, VI, f. 189 v). ❖ În această zi vin cocostârcii şi berzele (Marian, 1994, II, 12). ❖ Se serbează pentru marea dragoste ce au că au scăpat de iarnă şi au pus mâna pe primăvară (Speranţia, I, f. 67 v). ❖ Se fac focuri să fugă gerul (Speranţia, V, f. 12 v). ❖ În această zi căldura iese din pământ de la o adâncime de nouă stânjeni (Speranţia, II, f. 170). ❖ Se spune că în dimineaţa acelei zile se aleg patruzeci de sfinţi de o parte şi patruzeci de alta. Unii bat cu ciomegele în pământ să intre gerul, iar alţii să scoată căldura (Speranţia, II, f. 143). ❖ Se dezgroapă şerpii (Speranţia, I, f. 34 v). ❖ Mucenicii se ţin pentru că e rău de şerpi. Bătrânii spun că o femeie a ţesut la pânză în Drăgostiţele şi, pe când ţesea, a ieşit câte un şarpe de la fiecare sul şi-au întrebat-o că ce vrea: moarte, ori doi copii gemeni? Ea a răspuns că mai bine doi copii gemeni (cei doi copii

gemeni erau chiar şerpii). Atunci cei doi şerpi s-au apucat să-i sugă ţâţele şi i le-au supt, până când a murit biata femeie (Speranţia, I, f. 364). ❖ În ziua aceasta o femeie bogată ţesea pânză. Venind sfinţii şi văzând-o ţesând, i-a dat fiecare câte un cot de pânză, spre a nu mai fi lacomă şi a ţese sărbătoarea. În al doilea an, în aceeaşi zi, venind sfinţii pe la dânsa, au găsit-o şi atunci ţesând. Ea credea că va căpăta iar câte un cot de pânză, dar sfinţii, foarte supăraţi, i-au dat fiecare câte un pumn şi au omorât-o (Speranţia, VI, f. 181-181 v). ❖ Se însoţesc păsările sălbatice (Speranţia, II, f. 286 v). ❖ Patruzeci de mucenici (Dragobetele, Drăgostiţele) – se iubesc toate păsările şi flăcăii cu fetele (Speranţia, I, f. 24 v). ❖ Încep să cânte broaştele (Speranţia, III, f. 68). ❖ Zboară puii de corb din cuib (Speranţia, V, f. 44 v). ❖ Un ţigan vrea să încalece pe iapa sa, dar nu putea. Se rugă de Sf. Ilie să-l puie călare, se opinti, dară se ridică numai puţintel; se rugă apoi de Sf. Nicolae, dară nici acesta nu ajută mai mult ca cel dintâi. Stăi, zise ţiganul, că ştiu eu de cine să mă rog: de cei patruzeci şi unu de mucenici.

– Sânţi patruzeci şi unu de mucenici, puneţi-mă pe cal, că vă dau o lumânare de nouă parale.

Se opinti ţiganul şi de astă-dată şi sări dincolo de iapă.

– Ei, istoria dracului! zise ţiganul; am greşit cu unul; dacă mă rugam de patruzeci, drept pe iapă ajungeam („Ion Creangă", an VII, nr. 7, 1914, p. 218).

Obiceiuri: În Bucovina există tradiţia că în această zi (sau a doua, a treia zi), să se scoată plugul şi să se meargă cu el la arat. După ce au tras în mijlocul ogrăzii, iese stăpâna casei cu o cofă în care se află apă şi un struţ de busuioc, cu un topor, cu tămâie aprinsă, o bucată de pâine şi puţină sare, se apropie de plugul cu boi şi de plugari, îi afumă cu tămâie şi îi stropeşte cu aghiazmă zicând: „Cât de curată/ E tămâia/ Şi aghiazma,/ Aşa de curaţi/ Şi voi să umblaţi,/ Nicicând să nu daţi/ Peste vreun moroi/ Sau vreun strigoi,/ Să vă facă rău". După ce a înconjurat, a tămâiat şi a stropit de trei ori boii, plugul şi carul cu boi, precum şi pe plugari, apa rămasă este vărsată pe picioarele boilor, pâinea şi o parte din sare este dată plugarilor şi boilor pentru a o mânca, iar tămâia şi toporul sunt puse jos, dinaintea boilor, pentru ca aceştia, înainte de plecare, să treacă peste ele (Marian, 1994, II, pp. 24, 25-26). ❖ Se scot întâi plugurile la câmp, cu preot, care face agheasmă şi rugăciuni. Se pun doi colaci în coarnele boilor, pe care îi rup cei care mână boii şi împart la toţi să guste (Speranţia, VII, f. 308). ❖ Plugarii, după ce beau patruzeci de linguriţe de vin, pleacă la plug (Speranţia, VII, f. 312 v). ❖ Bărbaţii norocesc, în Mehedinţi, făcând o plimbare la vie, cu o sticlă de vin şi un bundărete (maţ gros), ori dezgropând vreo damigeană ascunsă în vie cu un an în urmă. Taie câteva corzi de viţă, ca via să simtă dorinţa de rod bogat (Chicet-2, p. 30). ❖ **Sărbătoarea stupilor**. Se scot stupii afară, se retează, se bea rachiu cu miere. După prânz ieşeau în deal la cramă, când erau viile bune (Speranţia, I, f. 99). ❖ Curăţă stupii de fagurii uscaţi (Speranţia, I, f. 345). ❖ Stupii se ung cu rachiu de drojdie şi zeamă de mucenici, pentru ca să se înmulţească albinele şi mierea (Speranţia, IV, f. 130 v). ❖ Atunci se împarte miere de stup pe la vecini, şi pâine (Speranţia, I, f. 49 v). ❖ Se fac bradoşi în forma albinei, se ung cu miere şi se împart pe la copii (Fochi, p. 212). ❖ Se face o turtă, iar pe ea fac cu ţeava atâtea semne (ca faguri de miere), câţi stupi are. Se unge apoi cu miere şi se dă de pomană, ca să roiască stupii (Speranţia, II, f. 73, V, f. 123 v). ❖ Este obiceiul că la patruzeci de sfinţi fac

femeile *turtèle*, câte una de fiecare sfânt. Turtelele sunt nişte plăcintuţe de făină de grâu nedospite, sărate, unse pe deasupra cu *jertfă*, care este zamă pregătită din turtoiul de sâmburi de bostan (Viciu, p. 18). ❖ La patruzeci de mucenici se fac mai multe feluri de copturi, care se împart întru amintirea celor patruzeci de mucenici. Se fac colaci în formă de om cu cap, care se ung cu miere şi se presară cu nuci pisate. Aceşti colaci se numesc *brânduşi, brânduşei, bradoşi, sfinţi* şi *sfinţişori*. Afară de aceşti bradoşi, mai fac un bradoş mai mare în formă de om, cu gură, urechi, nas, dar orb, şi-l numesc *uitata*. Acesta se face întru pomenirea morţilor care în timpul anului ar fi fost uitaţi, nepomeniţi (Elefterescu, p. 23). ❖ Se dă de pomană spre cinstea sfinţilor, spre a dărui omului ploi la vreme şi rodire de belşug roadelor (Speranţia, I, f. 172). ❖ Femeile duc măcinici la biserică; la întoarcerea acasă, dau de pomană – pentru sufletul morţilor – la vecini şi rude, măcinici, covrigi, pâine şi alte lucruri de mâncare (Fochi, p. 212).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Mucenicii ne scapă de patruzeci şi sute şi mii de necazuri (Speranţia, VII, f. 40 v). ❖ Pentru a ne ajuta, se fac câte patruzeci de mătănii de fiecare în acea seară (Speranţia, VII, f. 197 v). ❖ În ziua de Măcinici toate gunoaiele se ard, ca să vie primăvara mai curând (Gorovei, 1995, p. 106). ❖ Se ţin ca să fie timpul primăverii şi al verii frumos şi bogat (Speranţia, II, f. 266 v). ❖ Se ţin pentru ca primăvara să fie călduroasă şi prielnică mieilor (Speranţia, VI, f. 169 v). ❖ Fac focuri prin grădini, dimineaţa, ca să se facă poamele şi contra manei legumelor (Fochi, p. 211). ❖ Cum au încetat Babele, Moşii îndată încep a bate cu botele sau cu ciocanele în pământ, anume ca aceasta să se dezgheţe, să intre gerul şi să iasă căldura, să crească iarbă verde (Marian, 1994, II, p. 14). ❖ Copiii ies la soare şi bat cu ciomegele în pământ, zicând:

> Intră frig şi ieşi căldură,
> Să se facă vremea bună
> Pe la noi pe bătătură!
> (Fochi, p. 213).

Dau de trei ori cu toporul în pământ şi zic: „Tună ger şi ieşi căldură, să se facă poamă bună!“ (Speranţia, I, f. 57). ❖ Se ţine ca să plouă vara la câmp (Speranţia, I, f. 112). ❖ Se face un cuptor de colaci şi-i frânge între coarnele plugului, rugându-se pentru belşug (Fochi, p. 212), zicând unde seamănă un kilogram, să scoată patruzeci de kilograme (Speranţia, VI, f. 121). ❖ Se fac colaci în care se pun boabe de cânepă. Aceştia se frâng în coarnele plugului şi apoi se aruncă în sus, zicând că atât să se facă bucatele la vară (Fochi, p. 212). ❖ Se fac bradoşi, ca să rodească câmpul, şi se spoiesc cu miere, ca să rodească stupii (Speranţia, II, f. 132 v). ❖ Se fac din pâine nedospită colăcei, care se cheamă *maie* sau *măciuci*, cu care mucenicii vor bate în pământ să iasă căldura din el. Se fierb în apă sărată, se pun în străchini cu zeamă cu tot, peste care se pune miez de nucă, lapte de sămânţă de cânepă (jilfă) pisată, strecurată şi fiartă (Fochi, p. 212). ❖ De patruzeci de mucenici, după amiaza, bătrânii ies în plaiul viilor, taie trei viţe de la un buştean şi udă buşteanul cu vin, pentru ca Dumnezeu să dea rod bun în vara viitoare la vii (Speranţia, I, f. 146 v). ❖ Se zice că atât vin cât bea cineva la mucenici, atâta sânge va adăuga peste an, de aceea se crede că e bine ca fiecare să bea în acea zi câte patruzeci şi patru de pahare de vin (Fochi, p. 213). ❖

Ţin această zi, zicând că vor face pomii roade multe şi bune (Speranţia, V, f. 383). ❖ Dimineaţă, pe nespălate, unii pun mâna înmuiată în cocă pe pomii roditori, ca să ţină roadele ce vor lega (Speranţia, VI, f. 35 v). ❖ Unii ung toţi prunii cu zeamă de măcinici, în chipul crucii, ca să se facă prune şi să nu pice de păleală (Muşlea-Bârlea, p. 358). Se mânjesc pomii cu colivă (Speranţia, III, f. 213 v). Zeama de la mucenici se toarnă la rădăcina pomilor, spre a fi feriţi de omizi (Speranţia, III, f. 52 v). ❖ Femeile şi fetele torc patruzeci de fire ori împletesc de patruzeci de ori, pentru a avea ajutor de la mucenici pentru casă, plugărit, vite în cursul anului (Speranţia, VII, f. 141). ❖ În ziua de patruzeci de mucenici se sărbătoreşte de fete şi **mărţişorul**. Mărţişorul se pune pe un mărăcine înflorit ce se zăreşte de fată pentru prima dată. Fetele merg acolo şi pun mărţişorul pe mărăcinele înflorit, pronunţând următoarele cuvinte: „Îmi dau smoala de pe mine şi iau floarea de pe tine!“ (Speranţia, I, f. 216). ❖ Se serbează mai mult de fete, ca să le îndrăgească flăcăii (Speranţia, VII, f. 148 v). ❖ E bine să faci dragoste, căci toată vara îţi merge bine (Speranţia, II, f. 102).

Apărător de rele şi durere: Cei mai mulţi inşi nu lucrează în această zi lucruri grele, şi cu deosebire femeile nu lucrează, mai cu seamă lucruri femeieşti, ci o ţin şi o serbează, parte pentru că toţi sfinţii din an se strâng în această zi spre a lua parte la liturghie cu sobor, parte pentru că sfinţii dezgheaţă în această zi pământul şi apa (Marian, 1994, II, p. 10). ❖ Nu se lucrează, de teamă că vor fi loviţi cu măciucile, căci se zice că Mucenicii dau cu măciucile în această zi (Speranţia, I, f. 115). ❖ Cine nu o ţine este omorât de patruzeci şi patru de mucenici, care vin cu patruzeci şi patru de măciuci şi îi dau în cap (Speranţia, II, f. 125 v). ❖ În vremea de apoi au să-i îndese cu măciucile în pământ pe aceia care nu ţin această sărbătoare (Speranţia, III, f. 201). ❖ Nu se toarce, nu se ţese, nu se spală, că, dacă sunt patruzeci, o fi şi unul rău, şi se tem a nu le lovi ceva (Speranţia, II, f. 205). ❖ Fiindcă sunt atâţia sfinţi, sunt răi de orice boale (Speranţia, III, f. 58). ❖ Ziua de Mucenici e rea, pentru că patruzeci de zile peste an îţi merge rău (Speranţia, I, f. 4). ❖ Cine nu ţine această sărbătoare zace patruzeci de zile (Speranţia, I, f. 69 v). ❖ Se ţine de frica boalelor. Se spune de un om că, semănând în această zi un stambol (dimerlie, baniţă) de grâu, i-a ieşit în primul an patruzeci de stamboale, iar în anul al doilea a avut patruzeci de buboaie (Speranţia, VIII, f. 93 v). ❖ E rău de pocituri, adică îi strâmbă vreo mână, vreun picior (Speranţia, I, f. 71 v). ❖ Se face foc în curte şi sar peste el, ca să iasă frigul de la om (Speranţia, VI, f. 282 v). ❖ Sar peste foc de trei ori, zicând că nu-i va mânca puricii vara. Se pune foc într-o cârpă şi se ocolesc casele, coşarele, grajdurile, porumbarele etc., zicând: „Fugiţi şerpi, fugiţi şopârle!“ (Speranţia, IV, f. 217 v). ❖ Umblă pe la pomii roditori cu cârpe de pânză aprinse cu foc, spre a fi feriţi de omizile vătămătoare (Speranţia, I, f. 352). În ziua de Măcinici femeile înconjură casele cu cenuşă, ca să nu poată intra şerpele în casă (Gorovei, 1995, p. 227). În ziua de Măcinici se arde râze prin casă, ca să fugă şerpii. Mamele ocolesc picioarele copiilor mici cu râza, ca să nu-i muşte şerpii (Gorovei, 1995, p. 227). Stropesc vitele cu mujdei împotriva muşcăturilor de şarpe, nevăstuică. Cenuşa obţinută în această zi pe vatră este adunată şi pusă pe pomi şi pe straturi, împotriva puricilor de câmp sau a omizilor. Iau cenuşă, cu care înconjură casa, pentru ca şarpele să nu intre în casă (Marian, 1994, II, p. 11). ❖ Cine lucrează în această zi va avea vite muşcate de şarpe (Speranţia, I, f. 22). ❖ Se ţine pentru a nu

mânca omizile pomii, filoxera viile şi trântorii (viermii, viespile etc.) albinele (Speranţia, I, f. 49 v). ❖ În această zi se mătura casa şi curtea, se strâng toate gunoaiele şi se face un foc mare în mijlocul curţii. După ce focul a început să ardă cu flacără, toţi cei din casă sar peste foc, zicând: „Cum au trecut sfinţii/ Prin foc şi prin apă,/ Aşa să trecem şi noi“ (Marian, 1994, II, p. 22). Se fac focuri prin grădini şi oamenii sar peste foc, să nu-i mănânce puricii; fiecare casnic îşi face focul său (Niculiţă-Voronca, I, p. 239). ❖ La sfinţi să tragi iarbă-mare cu dinţii din pământ („Ion Creangă“, an XIII, nr. 5-6, 1920, p. 74). Femeile sapă iarbă-mare, spunând că e de leac împotriva fulgerului (Marian, 1994, II, p. 11). Prin case se afumă crăci de iarbă-mare (Ispirescu, f. 31), mirosul ei fiind considerat ca lecuitor de ameţeli, dureri de cap şi apărător de a cădea în boale (Muşlea-Bârlea, p. 358). ❖ Se sapă iarba cea mare şi se înşiră pe aţă, apoi se duce la biserică şi se lasă să şadă patruzeci de zile. Cu de aceea e bine să afumi în casă de orice boală şi de holeră, că te păzeşte. Pui în cofa de apă, în mâncare; tot iarbă de aceea se dă în tărâţe la vaci, ca să nu le ieie mana (Niculiţă-Voronca, I, p. 240). ❖ Oamenii prind patruzeci de peşti pentru cei patruzeci de sfinţi, pentru a avea peste an noroc la peşte. Se crede că în ziua aceasta au sărit în apă cei patruzeci de sfinţi; treizeci şi nouă au scăpat, iar unul s-a înecat şi s-a făcut duh necurat. De aceea e bine ca în această zi fiecare om să mănânce patruzeci de chitici (peştişori), pentru a nu se îneca şi a nu se face şi el duh necurat (Marian, 1994, II, p. 17). ◆ În ziua de Mucenici nu se mănâncă mămăligă (Speranţia, I, f. 148 v).

Despre muncile câmpului: Sunt semănate (făcându-se patruzeci de mătănii) unele legume (usturoi, ceapă, răsad de varză), crezând că toate legumele semănate în această zi nu vor fi mâncate de viermi sau omizi, legumele vor rodi înşeptit sau chiar de patruzeci de ori mai mult şi se fac mai bune ca altădată, toamna nu putrezesc sau se prind mai lesne (Marian, 1994, II, p. 10). ❖ Se întorc cu plugul patruzeci şi patru de brazde (Speranţia, VI, f. 205 v). ❖ Ies plugarii cu plugurile la câmp, să are. Înainte de a porni plugul la câmp, se tămâie vitele (Speranţia, VI, ff. 48, 157 v). ❖ Pentru ca păsările să nu atace şi să nu strice holdele, la primul semănat nu trebuie să vorbească nimeni (Marian, 1994, II, p. 27). ◆ Se face claca de arat (Speranţia, IV, f. 210 v). ❖ Facerea pânei familiei ori casei (ca şi la Anul Nou; Mangiuca, 1882, p. 13). ❖ Se sădesc pomii, meri şi tot felul de arbori roditori (Speranţia, III, f. 180 v). ❖ E bine a se lua altoaie de la pomi (Speranţia, IV, f. 62).

Oracular: Turta (malai), precum şi pâinea ce se face în această zi se îngăureşte pe suprafaţă cu o ţeavă, ungând-o cu miere de albine, punând totdeodată şi un ban, fie-n turtă, fie-n pâine. Acestea se împung cu ţeava, pentru ca toţi cei din casă să fie sănătoşi. Se ung cu miere pentru ca să trăiască stupii şi să se facă grâul bun, iar banul se pune spre a vedea cine-l câştigă, zicând că acela va avea mai mare noroc în acel an. Pâinea sau turta în care s-a pus banul se taie în atâtea bucăţi câţi sunt în casă (Speranţia, I, f. 119 v). ❖ Dacă timpul e frumos în acea zi, le merge stupilor bine în acel an (Speranţia, I, f. 99). ❖ Fetele, nevestele şi flăcăii ies la câmp, fac diferite jocuri şi strâng rădăcini de iarbă-mare. Credinţa e că cine va găsi rădăcina mare şi negăurită, îi va fi soţul sau soţia frumoasă şi bogată. Rădăcina se păstrează tot anul şi se afumă prin case la zile mari (Speranţia, VII, f. 220 v). ❖ Mama care are fete mari face pentru

fiecare câte un sfinţişor, al cărui semn îl ştie numai ea. Acel care se mănâncă mai întâi probează că fata se va mărita întâi (Speranţia, VIII, f. 285).

Magie: La Sânţi, adecă Moşi, se încep toate fermecăturile, vrăjitoriile şi făpturile (cu care se foloseşte omul peste tot anul), mai vârtos pentru luarea manei (rodului) din câmp, din casă şi familie. Aceste fărmecătorii încep a se face la Sânţi şi se gată la Joi-Mari înainte de Paşti (Mangiuca, 1882, p. 13).

Despre vreme: Dacă găsesc pământul îngheţat, îl dezgheaţă, iar dacă e dezgheţat, îl îngheaţă (Speranţia, VII, f. 298 v). ✥ Dacă îngheaţă spre ziua de patruzeci de sfinţi şi mai îngheaţă încă patruzeci de nopţi după aceea, toamna va fi lungă şi bună, bruma va cădea târziu. Dacă îngheaţă spre ziua de patruzeci de sfinţi, atunci vor fi patruzeci de îngheţuri până va veni primăvara. Dacă tună în această zi, vara va fi roditoare. Dacă va tuna înainte, vara va fi neroditoare şi vor fi multe ploi şi tunete. Cum va fi vremea în această zi, aşa va fi şi peste patruzeci de zile sau chiar toată primăvara. Dacă plouă în această zi, va ploua şi în ziua de Paşti (Marian, 1994, II, pp. 11, 12). ✥ Dacă în ziua de patruzeci de sfinţi e gheaţă pe pârâu, cât să poată trece iepurele, are să fie degrabă cald; de nu, patruzeci de zile va fi frig. De plouă atunci, patruzeci de zile plouă (Niculiţă-Voronca, I, p. 239). ✥ Când plouă în această zi e semn de belşug (Speranţia, II, f. 62). ✥ Dacă ziua sfinţilor apucă omăt pe câmp, anul va fi mănos şi îmbelşugat; dacă e goliște în ziua de sfinţi, anul va fi secetă şi sărăcăcios („Şezătoarea“, an VI, 1901, p. 160). ✥ Dacă în ziua de patruzeci de sfinţi va îngheţa şi va fi frig, e semn că va fi frig şi va îngheţa până în ziua de Sf. Gheorghe (Gorovei, 1995, p. 268). ✥ Dacă în ziua de Măcinici va bate vântul sau va fi linişte, aceeaşi vreme va fi patruzeci de zile în urmă (Gorovei, 1995, p. 268). ✥ Dacă va bate vântul, va fi un an secetos (Speranţia, VI, f. 15 v). ✥ Dacă din întâmplare a găsit un şarpe în acea zi şi l-a omorât, patruzeci de zile după aceea va bate vântul încontinuu (Speranţia, VI, f. 77 v). ✥ Dacă la patruzeci de sfinţi va fi vreme bună, va urma o vară frumoasă (Gherman-4, p. 121). ✥ Dacă tună în ziua de patruzeci de sfinţi, atunci vara va fi roditoare, iar dacă va tuna înainte de patruzeci de sfinţi, vara va fi neroditoare, vor fi ploi multe şi tunete (Gherman-4, p. 122). ✥ De la sfinţi ziua dovedeşte noaptea – se face mai mare („Şezătoarea“, an VI, 1901, p. 160). Începând din această zi se măreşte ziua cu atâta, cu cât sare cocoşul peste prag (Marian, 1994, II, p. 15).

10 martie

Intrarea în Zilele Moşilor
Sf. Mc. Codrat, Ciprian, Dionisie şi cei împreună cu dânşii

Sf. Mc. Codrat, Ciprian, Dionisie şi cei împreună cu dânşii. Pe vremea lui Dechie şi a lui Valerian s-a născut sfântul mucenic Codrat. Fiind copil, l-au găsit nişte oameni credincioşi şi l-au dus în cetate, unde, învăţând cetirea cărţilor şi meşteşugul doftoriei, tămăduia toate boalele; dar nu cu meşteşugul doftoriei pământeşti, ci cu darul cel dat lui de sus tămăduia boalele omeneşti... Cei mai mulţi ani i-a petrecut în munţi şi pustietăţi, iubind singurătatea şi îndeletnicindu-se în gândirea de Dumnezeu. Cei ce întru Hristos aveau dragoste către el, mergeau la el în pustie, dorind a se îndulci de vederea feţei lui cea cu sfântă cuviinţă şi a se folosi de auzirea cuvintelor lui celor de Dumnezeu insuflate. Unul ca acesta era Ciprian, şi împreună cu el Dionisie, Anect, Pavel şi Crescent, care au şi pătimit împreună cu dânsul pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 359, 362, 363).

Sf. Mc. Codrat

11 martie

Sf. Sofronie, Patriarhul Ierusalimului; Sf. Mc. Trofim şi Lalu

Sf. Sofronie

Sf. Sofronie, Patriarhul Ierusalimului. Sfântul Sofronie, cel numit cu numele *întregii înţelepciuni*, s-a născut în Damasc, din părinţi drept-credincioşi şi deplin înţelepţi. Din tinereţile sale acest fericit Sofronie şi-a câştigat viaţa după numele său, iubind înţelepciunea cea duhovnicească şi cea dinafară; apoi păzindu-şi fecioreasca sa curăţenie, din pântecele maicii, întreagă şi neprihănită. Căci amândouă acestea, adică înţelepciunea duhovnicească şi fecioreasca curăţie se numesc *întreagă înţelepciune* (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 417-418).

Sf. Mc. Trofim şi Lalu. În zilele împăraţilor Diocliţian şi Maximian, domnind Asclipie în Laodichia s-au făcut goană asupra creştinilor. Şi fiind prinşi sfinţii mucenici Trofim şi Thalu, pentru mărturisirea lui Hristos, au fost împroşcaţi cu pietri în destule cazuri. Ci păzindu-i Dumnezeu, au rămas nevătămaţi. Această minune văzând-o ighemonul şi cei împreună cu dânsul, s-au ruşinat şi i-au lăsat pre ei întru puţin a petrece fără de munci. Şi iarăşi fiind pârâţi, s-au înfăţoşat la judecătorie şi mărturisind cu îndrăzneală pre Hristos înaintea tuturor că este Dumnezeu adevărat, iară de idoli bătându-şi joc şi pre tirani mustrându-i, i-au pornit pre ei spre mânie. Pentru care goli spânzurându-i pre lemn, cu multă cruzime strujiau trupurile lor. Iar sfinţii, făcând rugăciune şi defăimând pre elini, au umplu pre ighemonul de mânie. Pentru care au şi poruncit ca să fie sfinţii spânzuraţi pre cruce (*Mineiele*, VII, pp. 89-90).

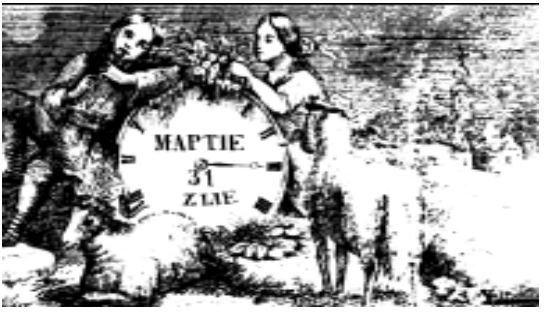

12 martie

Cuv. Teofan Mărturisitorul; Sf. Grigorie Dialogul

Cuv. Teofan Mărturisitorul

Cuv. Teofan Mărturisitorul. Părinţii lui s-au învrednicit a fi născători unui fiu ca acesta, care ca o rază avea să lumineze Biserica lui Hristos, şi i-au pus numele Teofan, care se înţelege *de Dumnezeu arătat*: pe de o parte, că s-a născut la praznicul sfintelor dumnezeieştilor arătări (Bobotează), care în greceşte se numeşte Teofania; iar pe de alta, că, voind dumnezeiasca rânduială, pentru adeverire, l-a ales din pântecele maicii, precum altădată pre Ieremia proorocul, şi sfinţindu-l, l-a arătat mare luminător al Bisericii (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 468).

Sf. Grigorie Dialogul. Sfântul Grigorie Dialogul, papa al Romei, numit aşa pentru vorbele cele frumoase, s-a născut în Roma cea veche. Pe un neam sfânt ca acesta fericitul Grigorie l-a împodobit şi mai mult cu sfinţenia sa, deprinzându-se din tinereţe cu fapta bună şi la plăcerea de Dumnezeu şi se îndeletnicea din pruncie la învăţătura cărţii, făcându-se filosof ales şi bărbat cuvântător, plin de înţelegere şi de judecată; de aceea s-a ales şi la dregătoria divanului, însă nu la cele lumeşti, ci la cele duhovniceşti îşi avea el gândul şi dorinţa cea neîncetată, poftind să fie monah (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 501, 502).

13 martie

Aducerea moaştelor Sf. Ierarh Nichifor, Patriarhul Constantinopolului

Aducerea moaştelor Sf. Ierarh Nichifor, Patriarhul Ierusalimului. Marele arhiereu al lui Dumnezeu, sfântul Nichifor, patriarhul Constantinopolului, pentru cinstirea cea drept credicioasă a sfintelor icoane, a fost izgonit din scaunul său de rău credinciosul împărat Leon Armeanul, în ostrovul Proconis; şi petrecând acolo în strâmtorare şi chinuire treisprezece ani, s-a mutat la Domnul şi s-a îngropat lângă biserica sfântului mucenic Teodor... Când a luat scaunul sfântul Metodie, când s-a întors buna credinţă şi icoanele sfinte în biserici, atunci şi cinstitele moaşte ale sfântului Nichifor s-au întors de la surghiunie în Constantinopol (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 516, 517).

Despre vreme: După trecerea celor douăsprezece zile ale babei Dochia începe primăvara.

14 martie

Cuv. Benedict; Sf. Mc. Alexandru, preotul

Cuv. Benedict. Sfântul Benedict era cu viaţa foarte drept credincios şi cu darul lui Dumnezeu împodobit, căci din copilărie strălucea cu curăţenia inimii şi se împodobea cu curăţenia trupului, nesupuind sufletul la nici o voie trupească. Acest sfânt a răsărit ca luceafărul de dimineaţă din Nursia, cetatea romanilor. Lăsând casa părintească şi averile cele multe părinteşti, lui Dumnezeu singur poftindu-i să-i placă, a iubit chipul sfintei şi monahiceştii vieţi şi s-a făcut monah... (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 527, 528).

Cuv. Benedict

Sf. Mc. Alexandru, preotul cel din Sida. Împărăţind Aurelian şi fiind prigonire asupra creştinilor, era în ţara Pamfiliei un ighemon, anume Antonie; acela mergând în Sida, cetatea Pamfiliei, a prins pre Alexandru, preotul cetăţii, şi puindu-l înaintea judecăţii sale, cu multe întrebări şi munci chinuia pre slujitorul lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 598-599).

15 martie

Sf. Cristofor
Sf. Mc. Agapie, Plisie şi Timolau

Sf. Mc. Agapie, Puplie, Timolae, Romul şi doi Alexandri şi doi Dionisie. Aceşti sfinţi mucenici mult pătimitori au fost pe vremea împărăţiei lui Diocliţian şi au pătimit în Cesareea Palestinei de la ighemonul Urban, dându-se păgână poruncă împărătească prin toate ţările şi cetăţile ca adică creştinii să fie siliţi la închinarea de idoli şi la necuratele lor jertfe (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 596). Sfântul Agapie era creştin originar din Gaza şi a făcut un legământ cu alţi şapte tineri prieteni ai săi, creştini şi ei, să-l mărturisească pe Hristos cu orice preţ. Au suferit martiriul prin tăierea capului, după ce mai înainte au fost maltrataţi cu cruzime (*Dicţionarul*, p. 18).

Sf. Mc. Agapie

Tradiţii: Despre Sf. Cristofor se spune că era cu cap de câine (Gorovei, 1995, p. 287).

Apărător de rele şi durere: Apără de trăsnete, fulgere şi de grindină (Muşlea-Bârlea, p. 359).

16 martie

Ajunul Sf. Alexie
Sf. Mc. Sabin; Sf. Mc. Papa; Sf. Mc. Romano; Cuv. Anin

Ajunul Alexiilor declanşează practicile apotropaice de a doua zi în lupta împotriva dăunătorilor ce-şi fac simţită prezenţa o dată cu sosirea primăverii.

Sf. Mc. Sabin. Ţara Egiptului şi cetatea Ermopolis a fost patria sfântului mucenic Savin, care a fost bărbat slăvit în partea aceea. Iar ascunzându-se cu ceilalţi creştini, slujitorii de idoli au căutat mult pe Savin boierul, ca să-l prinză spre muncire. Fiind dus la păgânească judecată, nu s-a lepădat de Hristos. Pentru aceea l-au muncit cumplit, asemenea şi cei şase creştini prinşi împreună cu dânsul (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 614, 615, 616).

Sf. Mc. Papa. Acesta văzând că se află lumea la atâta primejdie a închinării de idoli, stând înaintea stăpânitorului şi ruşinându-l cu multă îndrăznire ce avea întru Hristos, l-au pus la pământ, l-au bătut foarte rău cu toiage preste obraz. Apoi spânzurându-l, i-au rupt carnea cu unghii de fier. Deci bătându-i piroane în tălpile picioarelor, l-au gonit, de au alergat mult loc. Şi apoi iarăşi legându-l de un pom ce nu făcea roadă, l-au făcut de au dat roadă, în care şi sfârşitul şi l-au luat (*Mineiele*, VII, p. 122).

Sf. Mc. Romano. Întru această zi, sfântul mucenic Romano prin sabie s-au săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 122).

Cuv. Anin. Acest cuvios părintele nostru din tânără vârstă, fără de învăţătură fiind, şi iubind liniştea, vieţuia osebit. Iară după ce au ajuns la vârsta de cincisprezece ani, rămâind sărman de părinţi şi lăsând lumea, s-au dus în pustie. Şi supuind patimile trupului, au primit, precum se vede, răsplătirea de la Dumnezeu, pre supunerea hiarălor celor sălbatice, şi arătat este că şi doi lei în urma lui pretutindenea şi un spin zgremţiros intrând în piciorul unuia dintre lei, fericitul l-au scos şi, legând bine piciorul, l-au făcut sănătos.

Şi dar pentru aceasta alergând vestea lui pretutindenea, mergea la el mulţime de bărbaţi şi de femei, având cu sine şi bolnavi, şi el cu darul lui Dumnezeu ce lăcuia într-însul şi cu singură rugăciune, vindeca pre toţi de orice boală ar fi fost ţinuţi (*Mineiele*, VII, p. 123).

Apărător de rele şi durere: Înspre seara de Sf. Alexe se leagă foarfecile cu aţă, pentru ca gura jivinilor să fie peste tot anul legată şi să nu se poată atinge de vite (Candrea, 1928, p. 140).

17 martie

Alexe boje; Alexiile; Teple Alexie (Sf. Alexie, Omul lui Dumnezeu cel cald); Ziua Şarpelui; Ziua Peştelui; Alexiile – Corn înflorit
Cuviosul Alexie, omul lui Dumnezeu; Sf. Mc. Marin

O altă zi ce poate fi considerată începutul primăverii este prin excelenţă momentul renaşterii la viaţă a vieţuitoarelor mărunte, închise ritual în pământ la Ziua Crucii (14 septembrie). Alexie, omul lui Dumnezeu cel cald (dătătorul de căldură, de viaţă) este în acelaşi timp patron şi pedepsit, legat pe viaţă de insectele pe care, dintr-o curiozitate nesănătoasă, le-a adus pe pământ, deschizând o nouă cutie a Pandorei. Prefăcut în cocostârc (să nu uităm că acum e şi momentul întoarcerii berzelor, al cocostârcilor), este condamnat să le adune mereu, până în momentul în care insectele trebuie să părăsească obligatoriu pământul, adăpostindu-se la căldură, sub el. Tot acum, pământul se deschide şi pentru şerpi, care cunosc cea de-a doua mare sărbătoare. Oamenii, pentru a fi feriţi de şerpi în anul ce vine, trebuie să nu le rostească numele, să nu se gândească la ei, să nu pună mâna pe instrumente ce amintesc de ei prin formă etc. Indiferent de dăunători, oamenii trebuie să-şi afume gospodăriile sau să le ocolească ritual cu ajutorul unui clopoţel sau al unui lanţ de fier, ridicând astfel o barieră de netrecut.
Tot în categoria începuturilor putem include şi Ziua Peştelui (ecouri avem şi de 9 martie). Sf. Alexie este cel care dă drumul peştilor din apele subterane, dar şi cel care poate aduce pescarilor recunoscători recolte bune.

Cuv. Alexie

Cuv. Alexie, omul lui Dumnezeu. Pe vremea drept-credincioşilor împăraţi Arcadie şi Onorie, s-a născut în Roma cea veche Alexie. Scriptura dumnezeiască învăţând-o bine, s-a făcut înţelept tânărul; şi socotind deşertăciunea lumii, şi-a pus în gând să se lepede de bunătăţile cele vremelnice ale acestei vieţi, ca să moştenească pe cele veşnice (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 626). Fuge de acasă chiar în noaptea nunţii şi locuieşte, neştiut de nimeni, în cetatea Edesa, lângă o biserică închinată Fecioarei Maria. Trăieşte în asceză aspră şi devine cunoscut în cetate pentru harul său. Fuge de slava omenească şi se urcă într-o corabie cu destinaţia Tars, dar, datorită unei furtuni, corabia îl aduce înapoi în Roma natală. Se hotărăşte să petreacă în casa părinţilor săi ca un necunoscut, căci, datorită postului şi vieţii aspre, chipul îi era de nerecunoscut. Îşi construieşte o colibă în apropierea locuinţei părinteşti şi trăieşte aici timp de şaptesprezece ani, batjocorit chiar de slugile tatălui său. Cunoscându-şi dinainte ziua morţii, întocmeşte o scrisoare în care îşi descrie viaţa, care va fi găsită pe pieptul său, printre zdrenţe, de către părinţi (*Dicţionarul*, p. 21).

Sf. Mc. Marin. Sfântul Mucenic Marin de sabie s-a săvârşit pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 646).

17 martie

Tradiţii: Alexe Boji, fiind sătul de iarnă, a luat un tăciune aprins şi l-a înfipt în zăpadă. Atunci zăpada s-a topit şi astfel s-a făcut primăvară; de aceea oamenii aşteaptă cu nerăbdare această zi (Speranţia, VII, f. 252). ✥ Dumnezeu, vrând să facă un bine oamenilor, a strâns toate insectele dăunătoare şi le-a pus într-o cutie, pe care i-a dat-o lui Alexie să o arunce în mare. Acesta, curios, a deschis-o şi toate insectele s-au împrăştiat în lume. Şi de atunci nu numai pământul, ci chiar şi apa mării e plină de tot felul de jigănii, gângănii şi gujulii. Iar pe Alexă, pentru că n-a ascultat, Dumnezeu l-a prefăcut în cocostârc, ca să le strângă înapoi (Marian, 1994, II, pp. 45-46). ✥ În ziua lui se dezgheaţă şi se deschide pământul pentru arătură, precum şi pentru ieşirea tuturor gângăniilor şi insectelor, care au petrecut peste iarnă în sânul pământului. Ziua este serbată pentru ca şerpii sau nevăstuicile să nu atace animalele, pentru a nu avea neplăceri din partea insectelor. În această zi nu este bine nici măcar să te gândeşti la ele, nici să le rosteşti numele (se folosesc eufemisme ca: *peşte, cucoană, iapă*) sau să pui mâna pe unelte care amintesc de forma şarpelui, pentru ca tot anul să nu-ţi iasă înainte să te muşte sau să distrugă culturile. Dacă gângăniile ies din pământ până în ziua de Alexii, le va fi bine; dar dacă ies mai devreme, cu câte zile au ieşit mai înainte, cu atâtea vor trebui să se ascundă iarăşi (Marian, 1994, II, pp. 39, 40, 41). ✥ O femeie care n-a ţinut nu putea să se ducă la fragă, căci găsea şerpi (Speranţia, VII, f. 203 v). ✥ Acest sfânt dă poruncă să se împrăştie peştele prin ape, care stă în groapă până atunci (Speranţia, VII, f. 67 v). ✥ Deschide glasul păsărilor. Se însoţesc păsările (Speranţia, VIII, f. 33 v; VII, f. 312 v). ✥ Încep a da (a încolţi) toate buruienile (bojii, urzicile, ştevia etc.; Speranţia, VII, f. 110 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se păstrează pentru întâmplări şi mai ales pentru naşterea femeilor şi a vitelor (Speranţia, I, f. 44 v). ✥ Se ţine numai de oamenii care prind peşte. Cei dintre pescari care nu l-au ţinut n-au avut noroc la peşte, iar cei ce l-au ţinut au prins peşte mult (Speranţia, VII, f. 43 v). ✥ Oamenii prind câte un peşte din râu, îi rup coada şi-i dau drumul tot înapoi, spre a fi peşte mult în râu (Speranţia, VII, f. 24 v). ✥ Cine doarme în această zi prinde peşte tot anul (Speranţia, VIII, f. 94). ✥ Femeile duc mămăligă şi sare pe câmp, ceea ce ar însemna că le duce mâncare „juvinilor", pentru a nu se apropia de case (Speranţia, VIII, f. 293). ✥ Se face într-o groapă ori gârlă un foc mare, se duce într-un hârb apă şi o bucăţică de mămăligă, să aibă şerpii ce bea şi ce mânca, ca să nu iasă din acea groapă (Speranţia, VIII, ff. 305-305 v).

Apărător de rele şi durere: Pentru ca insectele şi şerpii să nu se apropie de gospodării, în această dimineaţă se afumă livezile, grajdurile, vitele şi chiar oamenii cu nişte bucăţi de cârpe (eventual cârpa în care s-a pus în ziua de Paşti vasul cu pască şi cu care s-au şters ouăle roşii), apoi cu busuioc, tămâie, sămânţă de cânepă etc. Izgonirea se poate face nu numai prin fum: dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, se ia un clopoţel sau un lanţ (chiar câteva bucăţi de fier vechi) şi, sunând din ele, se înconjoară de trei ori casa, spunând: „Cum nu se apropie nimic de fier, aşa să nu se apropie nimic de casă, nici o gânganie sau gujulie" (Marian, 1994, II, p. 46). ✥ Femeile în acea zi îşi scot toată zestrea lor şi şi-o întind pe gard, adică lăicere, perne, straie etc., zicând că, scoţându-le la aerul sau lumina soarelui acelei zile, nu le strică moliile

şi alte insecte peste an (Speranţia, VIII, f. 320). ✥ Femeile ascund furcile de tors, să nu le vadă în ziua aceea, căci peste an văd şerpi mari cât furcile, dacă nu le vor ascunde. Unul n-a ţinut şi i-a intrat un şarpe în el, şi abia l-au scos cu zeamă de cocostârc (Speranţia, VIII, f. 216 v). ✥ E serbat mai ales de pescari, bând în cârciumă, căci peştele zic că îi blastămă: „Câţi solzi, atâtea petici pe pantalonii pescarului“ (Speranţia, VII, f. 308). ✥ Alexe Boji e rău de boale. Cine nu-l ţine, apoi tot anul e bolnav (Speranţia, VII, f. 243 v). ✥ De vezi şarpe întâi primăvara, e bine, în ziua de Alexă, să-l îmbeţi de cap, da să nu-l omori de tot, aşa ca numai să nu te muşte, să te dezbraci de straie şi să te încingi cu el peste mijloc, după aceea să-l iei şi să-l îngropi într-o bortă şi cu el să pui trei căţei de usturoi şi să zici: „Când a mânca şarpele usturoi, atunci să mă doară pe mine mijlocul“ („Ion Creangă“, an VII, nr. 2, 1914, p. 55). ✥ În Mehedinţi, se ung stâlpii de la poarta casei cu ceară şi răşină, ca să nu umble duhurile rele (Chicet-2, p. 30).

Albinărit: Sunt scoşi afară stupii cu albinele (Marian, 1994, II, p. 41).

Magie: Se zbat peştii pentru întâia oară în apă. De aceea pescarii trebuie să postească, pentru a avea noroc la peşte. Unii pescari se duc în această zi la un pârâu, un râu sau un iaz, prind un peştişor şi, mâncându-l viu, spun: „Alexie, Omul lui Dumnezeu,/ Eu am venit la pârâu/ Să prind un peşte/ Să-l mănânc/ Cum este el din pârâu,/ Iar tu să te rogi lui Dumnezeu/ Totdeauna pentru mine,/ Să pot prinde peşte bine“ (Marian, 1994, II, p. 41).

Despre vreme: Cântă pentru prima dată broaştele. Dacă ele încep să cânte mai devreme, primăvara va fi lungă şi rea (Marian, 1994, II, p. 41). Vremea se va strica dacă broaştele vor ieşi prin ogradă şi vor cânta înainte de Alexii. Dacă broaştele cântă înainte de Alexii, e semn că va ninge de timpuriu (Candrea, 1928, p. 155). ✥ De vor ieşi gujuliile (insectele) înainte de Alexii, va îngheţa; de vor ieşi în ziua aceea sau după aceea, nu va mai îngheţa (Gherman-4, p. 122).

18 martie

Sf. Chiril, Patriarhul Ierusalimului

Sf. Chiril, Patriarhul Ierusalimului. Sfântul Chiril născându-se din părinţi drept-credincioşi şi crescând întru dreapta-credinţă, s-a făcut monah pe vremea marelui Constantin. După aceea, în vremea împărăţiei fiului său Constantie, fericitul Maxim, arhiepiscopului Ierusalimului, ducându-se din viaţa aceasta la viaţa cea fără de moarte, sfântul Chiril s-a ridicat în locul lui, la scaun, şi s-a arătat apostoleştilor dogme a fi apărător cu osârdie (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 647).

Sf. Chiril

19 martie

Sfinţii Mucenici Hrisant, Daria; Sf. Mc. Ilaria

Sfinţii Mucenici Hrisant, Daria. ... În câteva luni Hrisant a înţeles desăvârşit Tainele dumnezeieştii Scripturi şi a primit sfântul Botez; într-atât s-a întărit în sfânta credinţă şi în dragostea lui Hristos, s-a făcut desăvârşit, încât după şapte zile de la Botezul său a început a propovădui la arătare în popor pre Hristos Fiul lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 676).

Neputând tatăl lui nicidecum să-l întoarcă de la credinţa sa, l-a însoţit cu o fecioară păgână, pe nume Daria, din Atena. Dar în loc să-l întoarcă pe el, ea însăşi a primit credinţa în Hristos. Hrisant şi Daria au primit şi ei moarte de mucenici, că, fiind aruncaţi într-o groapă, au fost înmormântaţi de vii, mărturisind pre Hristos până la capăt (*Proloagele*, VII, p. 55).

Sf. Mc. Hrisant

Sf. Mc. Ilaria. Întru această zi, sfânta muceniţă Ilaria prin sabie s-au săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 144).

20 martie

Cuv. Mucenici ucişi în Mănăstirea Sf. Sava

Cuv. mucenici Ioan, Serghie, Patricie şi a celorlalţi cuvioşi, cari s-au ucis de saracini în locaşul Sf. Sava. Într-acea vreme, prin îndemnare diavolească, s-au adunat nişte arapi barbari, ca la şasezeci, cari purtau arce, săgeţi şi săbii; aceştia se sfătuiseră să năvălească tâlhăreşte asupra lavrei, nădăjduind să afle de la monahi ceva bogăţii. Şi după ce cuvioşii părinţi s-au sfârşit mucenicește, barbarii aceia, după ducerea lor din lavră, îndată cu neaşteptată moarte de la Dumnezeu au fost omorâţi şi au căzut fără de sabie morţi, prin pustietăţi şi prin câmpii, spre mâncarea câinilor, hiarelor şi a păsărilor (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 717).

Cuv. Mc. Ioan

21 martie

Echinocţiul de primăvară: Târ înainte-târ înapoi
Cuv. Iacob Mărturisitorul; Sf. Toma; Sf. Serapion

În credinţele populare, o altă dată ce marchează echinocţiul de primăvară, momentul când ziua şi noaptea devin egale.

Cuv. Iacob Mărturisitorul. Din tinereţe, iubind viaţa pustnicească, s-a făcut monah şi se chinuia cu postiri, privegheri şi cu rele chinuri. Apoi s-a învrednicit cu treapta episcopiei, iar în timpul luptătorilor de icoane a suferit cumplite munci (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 728).

Cuv. Iacob Mărturisitorul

Sf. Toma, patriarhul Constantinopolului. Cel între sfinţi, părintele nostru Toma, pentru multe fapte bune şi desăvârşită înţelegere şi dreaptă-credinţă, a fost diacon la biserica cea mare a Constantinopolului, iar după moartea prea sfinţitului Ioan şi a fericitului Chiriac, care a fost după dânsul patriarh, a fost ales patriarh al bisericii Constantinopolului (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 731, 732).

Sf. Serapion a trăit în pustia Egiptului, în secolul al IV-lea, fiind numit *sindonitul,* după singura haină cu care-şi acoperea trupul, numită sindon. Felul lui de viaţă era nomad, căci nu rămânea prea mult într-un loc, aflându-se pururea în neodihnă, însoţit de mica lui evanghelie. Este pomenit în *Patericul* egiptean, câteva din isprăvile sale fiind renumite, printre care şi aceea că s-a vândut pe sine rob unui lăutar elin, pe care l-a convertit la creştinism, după care i-a returnat aceluia preţul de douăzeci de galbeni pe care se vânduse (*Dicţionarul*, p. 257).

Despre vreme: Ziua şi noaptea devin egale (Ghinoiu, 1999, p. 65).

22 martie

Sf. Sfinţit Mc. Vasile preotul din Ancira; Sf. Drosida

Sf. Mc. Vasile preotul

Sf. Sfinţit Mc. Vasile preotul din Ancira. Sfântul Vasilie, preotul bisericii Anchirei, din cetatea Galatiei, cu totul se sârguia ca să înveţe pre oameni adevărul creştinesc, să-i întoarcă din calea diavolească şi din toate lucrurile cele rele ale aceluia; şi neîncetat propovăduia că vremea cumplită a sosit şi în multe feluri sunt boierii iadului, pentru că satana are slugile sale, unele îmbrăcate în haine de oi, iar înlăuntru sunt lupi răpitori, şezând lângă calea acestei vieţi de puţină vreme, ca să vâneze sufletele spre pierzare (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 736, 738).

Sf. Drosida. Când împărăţea Traian, nu numai pre toată ziua omora pre creştinii cei ce mărturisea pre Hristos, ci şi cinstitele lor moaşte le atunca în locuri necinstite şi necurate. Deci atuncea erau cinci femei canonice, adecă călugăriţe, care se nevoia într-o sihăstrie păzind poruncile lui Dumnezeu. Despre care înştiinţându-se Drosida, fiica împăratului Traian, s-au dus la pomenitele călugăriţe ca să se ducă împreună, ca să ia moaştele vreunui mucenic. Priveghind ostaşii, au prins pre cele cinci călugăriţe împreună cu Drosida, fata împăratului. Iară împăratul, văzând pre fiică-sa, s-au înspăimântat... (*Mineiele*, VII, p. 166).

23 martie

Echinocţiul de primăvară
Sf. Cuv. Mc. Nicon şi cei 199 ucenici ai lui

După alte credinţe, ziua echinocţiului de primăvară poate influenţa practicile magice desfăşurate cu această ocazie. Cum ne aflăm în plin sezon al muncilor agricole, influenţarea fertilităţii maxime a cerealelor era obiectivul fixat.

Sf. Cuv. Mc. Nicon şi cei 199 ucenici ai lui. ... După primirea sfântului Botez, fericitul Nicon era în mănăstirea din peşteră, învăţând dumnezeieştile cărţi şi la viaţa monahicească luând aminte; apoi s-a îmbrăcat în chipul monahicesc pentru blândeţea sa. Unii din fraţi ziceau că acela este asemenea cu îngerul lui Dumnezeu, văzându-i smerenia şi blândeţea lui, postul şi înfrânarea, şederea de toată noaptea fără somn, la cântarea de psalmi...

După ce au stat ani destui şi prigonirea în contra creştinilor neîncetând, s-a dat de ştire ighemonului Siciliei, anume Chintian, spuindu-se cum că nişte bărbaţi petrecători lângă râul Asinos, cari cinstesc pre cerescul Dumnezeu, având învăţător pre episcopul Nicon, legilor lor nu se supun, nici vor să cinstească zeii. Auzind aceasta, ighemonul s-a umplut de mânie şi de cruzime, şi îndată a trimis o ceată de ostaşi ca pre toţi să-i prindă şi să-i aducă înaintea lui la întrebare (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 767, 771-772).

Sf. Cuv. Mc. Nicon

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Fetele pun grâu în blide cu apă, invocând ploile şi fertilitatea. Ele descântă: „Cum creşte grâul de verde şi de sănătos în blidul meu, aşa să fie în holdă de frumos“ (Bocşe, p. 268).

24 martie

Ajunul Bunei-Vestiri
Înaintepăznuirea Bunei-Vestiri; Cuv. Zaharia; Sf. Mc. Luca

Ajunul Bunei-Vestiri, ca şi ajunul Sf. Alexie, anticipează valenţele sacre ale sărbătorii de a doua zi. Fără a fi vorba de sărbători ce subsumează toate aspectele vieţii comunităţii, funcţia ajunului este mult redusă, întreaga forţă căzând pe sărbătoarea propriu-zisă.

Cuv. Zaharia. Întru această zi, prea cuviosul părintele nostru Zaharia cu pace s-au săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 182).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În ajunul Bunei-Vestiri, gospodarul se duce la un pom ce i se pare că n-o să rodească şi-l atinge de trei ori cu tăişul unei securi, zicând: „Dacă nu rodeşti, te tai!“ Pomul, înfricoşat de această ameninţare, va da cu siguranţă roade în acel an (Candrea, 1999, p. 389).

25 martie

Blagoveşteniile; Ziua Cucului
Buna-Vestire

Buna-Vestire reprezintă punctul final al revenirii la viaţă a tuturor fiinţelor închise în pământ peste iarnă, precum şi momentul decisiv al trezirii vegetaţiei. Ca în toate marile sărbători ce deschideau anul, şi în această zi se puteau face previziuni meteorologice şi cu caracter oracular. Tot acum se realizează, cu scop apotropaic, ocolul ritual al gospodăriei, pentru a se păzi de distrugători. Tot acum, în momentul trezirii lor la viaţă, se realiza ameninţarea cu tăierea a pomilor fructiferi, pentru a da roade bogate în anul ce vine.
Este o altă zi a păsărilor: nu atât a sosirii lor, ci mai curând a ofrandei ce trebuie adusă acestor dăunători, pentru a nu distruge semănăturile şi recolta viitoare. Trecerea către vară este anunţată de Ziua Cucului, ziua când se dezleagă limba tuturor păsărilor pentru a cânta, dar mai ales cea a cucului, „care toată iarna a fost uliu, iar la Buna-Vestire se preface iarăşi în cuc". Virtuţile oraculare ale acestei păsări, ce ocupă o postură liminală (trecând frecvent dintr-o lume în alta, dintr-o stare în alta), sunt speculate cu mare grijă: primul cântat al cucului oferă informaţii despre lungimea vieţii ascultătorului, despre caracterul fast sau nefast al anului ce vine etc. O anumită influenţă nefastă asupra păsărilor poate fi întâlnită în ceea ce priveşte păsările de curte, din care, în această zi, „nu ies pui sănătoşi".

Buna-Vestire. Când s-a împlinit şi s-a apropiat vremea izbăvirii neamului omenesc, care avea să fie prin întruparea lui Dumnezeu, era trebuinţă în tot chipul ca să se afle o curată, fără prihană şi sfântă Fecioară, care va fi vrednică ca să întrupeze pre Dumnezeu cel fără de trup şi să slujească Tainei mântuirii noastre... Pentru a cărui întrupare din Ea, încă mai nainte de bună vestirea Arhanghelului, cu taina a înştiinţat-o. Şi a trimis Dumnezeu pre Gavriil arhanghelul duhurilor cereşti, celor ce stau mai aproape de scaunul Său, cu taina cea din veac ascunsă şi neştiută de îngeri, ca bine să vestească Prea Curatei Fecioare zămislirea cea streină a Fiului lui Dumnezeu, care covârşeşte firea omenească şi toată mintea (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 806, 807, 817).

Buna-Vestire

Tradiţii: De Blagoveştenie învie toată musca şi iarba începe a creşte, pentru că pământul atunci e blagoslovit (Niculiţă-Voronca, I, p. 240). ✥ Dacă macină cineva făină în această zi, şi din făina măcinată face mămăligă, şi mămăliga aceea o aruncă în apă, peştii nu o mănâncă; iar dacă ia făină de aceasta şi o presură pe vreun pom, pomul respectiv nu face poame în decursul anului acela. Aşa de mare e păcatul de a lucra în ziua de Buna-Vestire (Marian, 1994, II, p. 59). ✥ Bunavestire se zice că este ziua paserilor, în care se poate ara, nu însă şi semăna, căci la din contra paserile ar mânca pânea de pe spice. Se crede că dacă în acea zi va răsări soarele des-dimineaţă, primăvara va fi timpurie (Gorovei, 1995, p. 209). ✥ La Buna-Vestire trebuie să sosească rândunelele (Mangiuca, 1882, p. 14). ✥ În ziua de Buna-Vestire se dezleagă limba tuturor păsărilor pentru a cânta, mai ales cea a cucului, care toată iarna a fost uliu, iar la Buna-Vestire se preface iarăşi în cuc. Cucul cântă mereu până la Sânziene sau până la Sân-Petru, când se îneacă cu orz şi, nemaiputând cânta, se preface iarăşi în uliu. Ca nu cumva cucul să-i surprindă nepregătiţi, fiecare are grijă să aibă asupra sa bani, să nu fie flămânzi sau supăraţi, pentru ca în decursul anului să fie tot aşa cum i-a găsit. Cântecul cucului oferă date despre destinul omului (câţi ani mai trăieşte, în câţi ani se va căsători etc.; Marian, 1994, II, p. 63). ✥ Pasărea pe care o numim noi astăzi cuc, cică nu este cucul adevărat, ci soţia acestuia, Sava. Cucul cel adevărat, care avea pene de aur, nu se mai află acum pe pământ, ci e în cealaltă lume. Dintru început, cine ştie când a mai fost şi aceea, cică trăia şi cucul împreună cu soţia sa, Sava, pe pământ, dar, fiindcă soţia sa i-a fost necredincioasă, cucul a părăsit-o. Aceasta a fost adecă aşa, că Sava s-a iubit cu privighetoarea. Cucul, cică, prinzând-o că se iubeşte cu altă pasăre, s-a supărat foarte tare pe dânsa şi a mustrat-o foarte, zicându-i: cum de a putut să se iubească cu privighetoarea, cu o pasăre atât de mică şi de urâtă, pe când el e cu pene de aur? Apoi după ce a mustrat-o şi şi-a descărcat tot aleanul inimii sale asupra ei, cică a părăsit pentru totdeauna pământul acesta plin de fărădelege şi răutate şi s-a dus în cealaltă lume, în rai, iar pe Sava a lăsat-o în astă lume. Sava, văzând că soţul său, cucul, nu glumeşte, ci o lasă şi se duce, l-a întrebat când şi unde să-l caute. Cucul, supărat, i-a spus să-l caute, dacă voieşte, de la Blagoveştenie până la Sânziene, şi dacă până atunci l-a afla undeva, bine de bine; dar dacă nu, mai mult să nu-l caute. Sava, cunoscându-şi greşeala şi voind a se îndrepta, cum au sosit Blagovişteniile, a şi început a zbura şi a-l căuta în toate părţile; şi l-a tot căutat până la Sânziene, dar nicăiri nu l-a putut afla. Şi nu numai atunci l-a căutat, ci şi de-atunci încoace Sava, adecă pasărea ce-i zicem noi astăzi cuc, în tot anul începe pe la Blagovişteniе a cânta şi a căuta ne-ncetat până la Sânziene pe soţul său, pe cuc. Şi fiindcă nici acum nu-l poate nicăiri afla, de aceea Sava e foarte neastâmpărată; nu stă mult pe un pom, ci punându-se pe o ramură şi strigând de câteva ori: cucu, cucu!, îndată zboară pe altă ramură, şi tot aşa zboară din pom în pom, de pe o ramură pe alta şi strigă: cucu, cucu!, doară, doară îl poate afla pe soţul său. În zadar însă îi este toată alergătura şi strigarea, căci cucul, soţul său cel cu penele de aur, e dus pe cealaltă lume (Pamfile, 1997, p. 75). ✥ Soarele e totdeauna supărat, numai de două ori pe an e vesel: în ziua de Blagoveştenie şi în ziua de Paşti. Atunci e aşa de luminos şi joacă, parcă-s trei sori. Unii zic că şi de Sânziene e vesel – dar încolo e totdeauna supărat. Ia seama bine când merge el şi vei vedea (Niculiţă-Voronca, I, p. 246).

Obiceiuri: Se face un foc în curte, în faţa uşii, şi lângă el sunt puse pâine, sare, o cofă cu apă, ca să se încălzească îngerii, să mănânce şi să bea apă. Pâinea şi sare este dată apoi de pomană (Marian, 1994, II, p. 61).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se obişnuia să se sloboadă albinele printr-o potcoavă, să fie tari păstă an ca fieru. Cel care le sloboade nu trebuie să iasă în ziua aceea din ogradă şi, după ce le-a dat drumul, trebuia să se aşeze puţin jos, să nu fugă roii (Cuceu, p. 443).

Apărător de rele şi durere: Se înconjură casa cu tămâie, ca nici o dihanie să nu se apropie de casă. Sunt afumaţi pomii fructiferi. În zori de zi, cel care se trezeşte primul din casă ia o oală cu jar în care pune tămâie, iese afară pentru a înconjura de trei ori acareturile şi pentru a afuma vitele. În acest timp face zgomot cu nişte clopoţei legaţi la picior. Apoi merge la pomi şi, după ce face sub ei nişte focuri mici, îi examinează pentru a vedea gradul de rodire. Dacă i se pare că un pom nu are rod, acesta este ameninţat cu tăişul securei, zicându-i: „Dacă nu rodeşti, te tai!“ (Marian, 1994, II, pp. 60, 61). ✦ Înainte de răsăritul soarelui, exista obiceiul ca un copil să alerge în pielea goală, mai întâi în jurul casei, apoi în jurul acareturilor şi prin ogradă, târând un lanţ de care atârnau câteva clopote şi rostind o formulă:

Fujiţ şerţ, fujiţ şerpoi,
Şi voi broaşte şi broscoi,
Că vin blagodatele
Şi vă rumpe spatele
(Cuceu, p. 443).

E rău de pârleală (blagă) şi de altele (Speranţia, III, f. 143 v). ✦ Nimeni nu trebuie să caute gâlceavă în această zi, că e rău (Marian, II, 1994, p. 60). ✦ În ziua de Blagoveştenie nu se doarme, căci eşti somnoros tot anul (Niculiţă-Voronca, I, p. 242). ✦ Frigurile încep la Blagovişteneşi au putere mare până la Duminica Mare; atuncea, dacă te păzeşti, nu le capeţi (Niculiţă-Voronca, II, p. 119). ✦ Dacă în această zi ouă vreo găină, gâscă sau raţă, ouăle acestea nu sunt bune de pus sub cloşcă, pentru că nu ies pui cumsecade dintr-însele (Marian, 1994, II, p. 59). De aceea exista obiceiul de a arunca, în această zi, ouăle din cuiburile păsărilor de curte. Se credea de asemenea că din ouăle ouate de păsările de pădure în ziua în care Fecioara Maria a fost vestită că poartă în pântece Fiul lui Dumnezeu nu ies puii sănătoşi (Ghinoiu, 1997, p. 144). În ziua de Buna-Vestire să nu pui mâna pe ou, să nu cauţi găinele de ou, cloşte să nu pui, căci iesă puii strâmbi, suciţi, cu două capete (Niculiţă-Voronca, I, p. 307).

Albinărit: Spre a avea multă miere la albine, este bine a le lăsa să iasă afară în ziua de Buna-Vestire, printr-un gâtlan de lup, ş-apoi ele devin foarte rele, ucid pe albinele vecinilor şi le fură mierea (Gorovei, 1995, p. 6).

Oracular: Blagoveşteniile ţin tot anul, şi anume: dacă în ziua de Blagoveştenie va fi frumos, are să fie anul bun; dacă până la amiază va ploua şi apoi va fi frumos, are să fie toamna lungă şi se vor putea strânge pâinile, dar de va fi ploaie şi soare

amestecat, nu-i anul bun; numai dacă de dimineaţă până seara e totuna frumos, atunci anul acela e mănos, au să fie toate pâinile şi de toate poamele (Niculiţă-Voronca, I, p. 241). ❖ Dacă soarele se arată de dimineaţă, atunci păpuşoii cei dintâi semănaţi vor fi frumoşi; dacă se arată cam pe la amiază, atunci cei mijlociu semănaţi vor fi frumoşi; dacă se arată către seară, atunci cei târziu semănaţi vor fi cei mai frumoşi (Marian, 1994, II, p. 60). ◆ Dacă pe la Bunavestire se află frunză verde, va fi un an cu belşug (Gherman-4, p. 117).

Despre vreme: Cum va fi timpul în ziua de Buna-Vestire, aşa va fi şi în ziua de Paşti (Marian, 1994, II, p. 60). ❖ Dacă se ia ceaţa înainte de a ieşi soarele, aşa de timpuriu are să fie şi primăvara. Ciobanii se suie în această zi pe stogul de fân şi o ameninţă cu toporul pe iarnă, gonind-o, că iarba-i înverzită şi că ei trebuie să-şi pască acum turmele (Marian, 1994, II, p. 60). ❖ De multe griji va scăpa plugarul dacă în noaptea de Bunavestire va fi senin (CRP, 1944, p. 18). ❖ Dacă pe la Bunavestire se află frunză verde, va fi un an cu belşug (Gherman-4, p. 117).

26 martie

Blagoveşnicul, Gavril Blagoveşnicul; Stoborul Blagoveşteniilor;
Părinţii Blagoveştenilor; Blagoveştenia ţiganilor
Soborul Sf. Arhanghel Gavriil; Sf. Mc. Montanus preotul şi soţia sa Maxima

A treia zi din ciclul sărbătorii Bunei-Vestiri, Blagoveşnicul, pe lângă restricţiile şi prescripţiile zilelor precedente, îşi exercită o influenţă deosebită asupra sănătăţii oamenilor sau a animalelor.

Soborul Sf. Arhanghel Gavriil. A doua zi după Buna Vestire a Prea Curatei Fecioare Născătoare de Dumnezeu, Biserica de demult, prin tipicul Ierusalimului şi prin rânduiala marelui locaş al sfântului Sava, a hotărât a sărbători soborul sfântului Gavriil, cu cântări de laudă cinstind pre bunul vestitor de bucurie (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 836).

Sf. Arhanghel Gavriil

Sf. Mc. Montanus preotul şi soţia sa Maxima. În 304 a pătimit pentru credinţa în Domnul Hristos preotul daco-roman Montanus şi soţia sa, Maxima, fiind supuşi la chinuri. Pe când slujitorii demonilor au ajuns cu ei la marginea râului Sava, la vărsarea lui în Dunăre, le-au legat o piatră de gât (*Proloagele*, VII, pp. 81, 82).

Tradiţii: Cinstesc pe Maica Domnului făcătoare de minuni (Speranţia, IV, f. 222). ✥ Se pomeneşte sfântul arhanghel Gavriil. Nu se lucrează, fiindcă e rău de moarte, căci se crede că acest sfânt înger ia sufletele oamenilor (Speranţia, V, f. 27). ✥ Se ţine pentru lovituri. Se zice că o fată, dacă a cusut în această zi, s-a pomenit că i-a luat o mână şi un picior. S-a vindecat după mai multe masluri şi mai cu seamă după ce a desfăcut tot ceea ce lucrase (Speranţia, III, f. 91). ✥ Nu e permis a pleca în călătorie (Speranţia, IV, f. 105). ✥ Atunci vin păsările călătoare (Speranţia, VII, f. 7). ✥ Crescătorii de vite se urcă pe podina cu nutreţ, înjurând iarna, zicând că nu mai au teamă de ea (Speranţia, VII, f. 131 v). ✥ Blagoveştenia ţiganilor: Ţiganul e osândit de Dumnezeu să nu fie ca românul, şi el nu mănâncă peşte în ziua de Blagoveştenie, ci tocmai a doua zi, în Soborul Blagoveşteniei, când se duce cu căruţa la baltă (Speranţia, VIII, f. 166 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine pentru cine voieşte să vânză vite sau altceva cu preţ bun (Speranţia, V, f. 365 v).

Apărător de rele şi durere: Sunt aceleaşi restricţii şi datini ca la Buna-Vestire (Marian, 1994, II, p. 68). ❖ E rău de bătut piatra bucatele (Speranţia, I, f. 286 v). ❖ E rea de lupi (Speranţia, III, f. 56). ❖ Femeile nu înşiră mărgele pe aţă, nu împletesc părul, nu se spală, căci au credinţa că, de vor săvârşi aceste lucrări, şerpii vor veni şi se vor înfăşura pe mâini sau peste capul lor şi le vor muşca (Speranţia, III, f. 223 v). ❖ Spre a fi păziţi de boli şi lovituri, de jivine şi de alte primejdii (Candrea, 1928, p. 126). ❖ Rău de hernie şi de surparea maţelor la oameni şi animale (Speranţia, I, f. 55 v). ❖ Se ţine pentru femei însărcinate. Dacă nu o respectă, îi moare ce are în pântece (Speranţia, I, f. 342 v). ❖ S-a pomenit din bătrâni pentru surparea vitelor şi pentru fătarea oilor (ca naşterea să fie uşoară; Speranţia, I, f. 44 v). ❖ Se ţine pentru ca să fie feriţi de boale grele. Cine se îmbolnăveşte din acea zi nu se mai scoală (Speranţia, V, f. 79 v). ❖ A doua zi de Blagoviştenie nu se lucrează, că sunt părinţii Blagoviştenilor şi e rău de lingoare (Gorovei, 1995, p. 21). ❖ Se ţine pentru a fi feriţi de foc (Speranţia, VII, f. 117). ❖ Nu se sfădeşte nimeni cu nimeni, nici chiar copiii în casă nu se ocărăsc, nici nu se bat în acea zi, căci cine s-ar sfădi sau s-ar bate, peste tot anul numai se sfădeşte sau se bate (Speranţia, VII, f. 208).

27 martie

Sf. Mc. Matroana din Tesalonic; Sf. Prooroc Anania

Sf. Mc. Matroana din Tesalonic. Sfânta Matroana a fost slujnică la o evreică anume Pavtila, femeia voievodului Tesalonicului, care din tinereţe era învăţată în credinţa creştinească, şi o silea stăpâna ei la reaua credinţă iudaicească; iar ea, fiindcă nu se supunea, o chinuia foarte rău, dându-i adeseori multe bătăi, însă ea pre toate le răbda cu osârdie pentru Hristos şi la biserică se ducea într-ascuns de stăpâna sa (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 975).

Sf. Mc. Matroana

Sf. Prooroc Anania. Întru această zi, proorocul Anania cu pace s-au săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 217).

28 martie

Cuv. Ştefan; Cuv. Ilarion cel Nou; Sf. Mc. Filit şi Lidia

Cuv. Ştefan mărturisitorul, egumenul mănăstirii Trigliea. Cuviosul Ştefan mărturisitorul lui Hristos a fost în anii împăratului Leon Armeanul, din tinereţe iubind viaţa pustnicească, cu toate faptele bune s-a înfrumuseţat, şi a fost egumen al mănăstirii Trigliei, după rugămintea monahilor celor de acolo, şi pre mulţi cu învăţătura sa i-a sfătuit (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 1016).

Cuv. Ilarion cel Nou. Cuviosul Ilarion din tinereţe s-a călugărit, purtând cruce şi urmând celui răstignit, patimile trupeşti supuindu-şi cu înfrânare, pre toţi monahii i-a covârşit cu fapta bună, şi într-o chilie întunecoasă închizându-se, fără gâlceavă a petrecut mulţi ani şi s-a luminat cu nepătimirea; drept aceea şi de rânduiala preoţească s-a învrednicit, şi a fost egumen al mănăstirii ce se numea Pelichit, din Asia, aproape de Elespont, şi a făcut minuni alese (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 1012, 1014).

Cuv Ilarion cel Nou

Sf. Mc. Filit şi Lidia. Sfântul Filit şi cei împreună cu el creştini (soţia sa Lidia, doi fii ai săi Teoprepie şi Machedon, Amfilohie Duxul şi Cronid Comentarisie) erau pre vremea împăratului Adrian, pururе slujind lui Dumnezeu. Deci fiind prins fericitul Filit, s-au înfăţoşat la împăratul. Iar împăratul neputând sta împrotiva înţelepciunii mucenicului, l-au dat pre el împreună cu cei de pre lângă el Duxului Amfilohie. Carele îndată au poruncit să fie spânzuraţi pre lemn şi trupurile lor cumplit să fie bătute şi să fie puşi la închisoare, împreună cu Cronid Comentarisie, care crezuse. Apoi, minunându-se de ceea ce făcuseră, au crezut şi Duxul. Sfinţii mucenici, făcând rugăciune, s-au săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 225).

29 martie

Cuv. Marcu, Episcopul Aretuselor; Sf. Mc. Chiril diaconul

Cuv. Marcu

Cuv. Marcu, Episcopul Aretuselor. Marcu, în împărăţia marelui Constantin, după stăpânia cea dată atunci creştinilor, a stricat o capişte idolească şi mulţime de popor de la rătăcirea păgânească la calea cea dreaptă a mântuirii l-a povăţuit, nu mai puţin prin chipul cel fără de prihană al vieţii, cât şi prin frumoasa grăire a vorbei (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 1030, 1032).

Sf. Mc. Chiril diaconul. Sfântul Chiril, pe când împărăţea Constantin, aprinzându-se cu dumnezeiască râvnă, pre mulţi idoli ce se cinsteau în acea cetate i-a sfărâmat; pre acela nu numai l-a ucis, ci şi pântecele lui tăindu-i-l în bucăţi, pre cele dinlăuntru a îndrăznit a le mușca cu dinţii de mânie... (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 1040).

30 martie

Ioan Glăsuitorul
Cuv. Ioan Scărarul; Sf. Prooroc Ioad; Sf. Evula

Cuv. Ioan Scărarul

Cuv. Ioan Scărarul. Viaţa lui, care desăvârşit murise lumii, şi-a rânduit-o între fraţi, ca şi cum ar fi fost mic între dânşii. Iar somn avea atât, numai ca să nu-şi piarză fiinţa minţii cu privegherea. Şi mult mai nainte de a se culca, se ruga şi alcătuia cărţi, precum a alcătuit cartea ce se numeşte *scară*, pentru care s-a şi numit el mai pe urmă *scărar*. Iar scărarul s-a pogorât de la muntele Sinai la noi, ca un nou de Dumnezeu văzător, şi ne-a arătat pre ale sale de Dumnezeu lespezi scrise (care cuvinte se numesc *scară*), în care literele cele văzute învaţă osteneală, iar puterea ce se înţelege din literele cele alcătuite povăţuieşte la vederea lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VII, pp. 1045, 1050, 1056-1057).

Sf. Prooroc Ioad. Acesta au fost din Iuda, pre care l-au lovit leul şi au murit, când au mustrat pre Ierovoam pentru junici. Căci îi poruncise Dumnezeu lui să meargă să-l mustre şi să nu mănânce pâine, nici să bea apă, ci să se întoarcă curând. Deci aflând pre Ierovoam făcând jertfe, strigă şi zise cuvântul Domnului: jertvenice. Acestea zice Domnul: Iată se naşte fiu în casa Iudei, şi numele lui Iosia, şi va junghia preste tine pre popii acestor înalte. Şi tinză Ierovoam mâna să-l prinză şi-i săcă mâna.

Deci rugându-se o făcu iarăşi sănătoasă ca şi întâiu. Iară Ioad întorcându-se înapoi, fu amăgit de un prooroc mincinos, ce-l chema Emve, şi mâncă cu dânsul pâine, călcând porunca lui Dumnezeu.

Deci pentru neascultare lasă Dumnezeu să fie omorât de leu, iară nu să-l mănânce. Şi murind, fu îngropat în Bitil, lângă cel ce l-a amăgit (*Mineiele*, VII, p. 245).

Sf. Evula. Întru această zi, sfânta Evvuli, maica sfântului Pantelimon, cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, VII, p. 245).

Tradiţii: Ioan Glăsuitorul dă glas păsărilor să cânte (Speranţia, VIII, f. 55).

31 martie

Cuv. Ipatie, Episcopul Gangrei; Cuv. Acachie; Sf. Veniamin

Cuv. Ipatie

Cuv. Ipatie, Episcopul Gangrei. Acest mare plăcut al lui Dumnezeu Ipatie, sfântul episcop al cetăţii Gangrelor, din ţara Paflagoniei, a fost unul din cei trei sute optsprezece sfinţi părinţi care a luat parte la întâiul a toată lumea sobor, ce s-au adunat în Nicheia. Şi avea de la Dumnezeu mare putere în facerea de minuni, pentru că tămăduia toate neputinţele şi gonea diavolii (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 1060).

Cuv. Acachie, episcopul Meletinei, Mărturisitorul. Acesta era în vremile împăratului Dechie, învăţând credinţa în Hristos, deci fu prins şi adus înaintea Ipatului Marchian. Şi întrebându-l de cele ce propoveduia, i-au povestit toată orânduiala întrupării lui Dumnezeu Cuvântului, carea s-au făcut pentru noi şi înfruntă minciunile şi basmele elinilor. Pentru carea fu chinuit cu munci şi închis în temniţă. Umblând slobod, purtând ranele Domnului pre trupul său, pentru aceasta învăţând pre mulţi credinţa lui Hristos şi strălucind în minuni şi întru învăţături, au răposat cu pace (*Mineiele*, VII, p. 253).

Sf. Veniamin. Sfântul Veniamin diaconul, care pe vremea împărăţiei lui Teodosie cel Mic a pătimit pentru Hristos în Persia (*Vieţile sfinţilor*, VII, p. 1068). Fericitului Veniamin douăzeci de trestii ascuţite i-au băgat pre supt unghii şi prin părţile trupului cele născătoare, iară la urmă i-au băgat un par gros prin şezut şi aşa şi-au dat sufletul în mâinile Domnului (*Mineiele*, VII, p. 253).

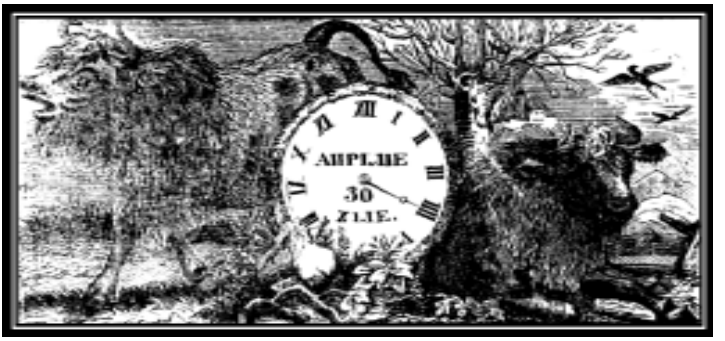

aprilie

Denumire populară:
- prier (deschizător) (*Prier prieşte/ Dară şi jupeşte*: de multe ori e frumos şi cald, şi atunci prieşte, de multe ori însă se întâmplă că ninge, îngheaţă şi atunci jupeşte);
- florariu (înfloritor);
- Traistă-n Băţ (când vremea era înşelătoare, cu timp friguros şi secetos pentru semănături).

Tradiţii: Preminte Solomon a făcut ca luna lui april e jumătate cald şi numai jumătate frig, ca să poată oamenii samana pământul, să se facă degrabă, căci înainte era toată luna friguroasă (Niculiţă-Voronca, II, p. 122). ❖ Dacă zilele Babelor ţin mai mult de douăsprezece zile, atunci zilele întrecătoare se numesc *zile împrumutate* sau *împrumuturi*. Adeseori trec zilele acestea şi în luna Prier, când sunt stricăcioase, mai ales pentru pomii înfloriţi şi pentru vieţuitoarele mai plăpânde. De aici vine proverbul: „Prier prieşte, multe piei de miel beleşte“ (Gherman, *Zilele Babelor-1*, p. 21).

Sfaturi generale: Semănaţi in, ovăz, linte, măzăriche, fasole, mei, luţernă, cartofi. Frecaţi vitele la gură şi la picere cu sare şi cu funingine; daţi vitelor cu încetul nutreţ verde, începând mai întâi cu urzici şi buruieni amestecate cu paie tăiate, căutaţi pomii oltuiţi şi lipiţi-i cu lut, dacă va fi căzut. Pomii cari sunt ameninţaţi de multe furnice, înfăşoraţi-i cu blana, lăsând în jos partea cea cu păr. Dacă este ger noaptea pe vremea când înfloresc pomii, faceţi foc cu fum mult; curăţiţi pomii de omide (Mangiuca, 1882, p. 16). ❖ Dacă în aprilie cade neaua, atunci se îngraşă pământul mai bine decât de bucluc (gunoi; Mangiuca, 1883, p. 16). ❖ Plivește semănăturile de buruieni înainte de a fi cu pai. Seamănă cucuruz (păpuşoi) şi pune cartofi. Udă bine pomii sădiţi de curând. Plivește şi sapă şcoala de pomi. Grăbeşte cu altoirea pădureţilor, ca să nu te întârzii. Griji să nu se umfle vitele de nutreţul cel verde, dă-le fân înainte de a le scoate la păşune. Resadniţele cu acoperemânt se descoper toată ziua, ba şi preste noapte, dacă nu e temere de îngheţ. Se începe lucrul în vie. În lipsă de ploaie, udă grădina de legumi, mai bine dimineaţa. După Sân-George vitele se scot la imaş. Întoarce grânele,

şi ca să le mântui de gărgăriţe, pune lână nespălată în apropierea coşurilor cu grâu. Grâul încins amestecă-l cu pulbere de cărbuni şi după paisprezece zile cerne-l, că-şi pierde mirosul (CS, 1918, p. 74).

Prevestiri de timp: Dacă luna lui prier e frumoasă şi călduroasă, se aşteaptă ca luna mai să fie rece, chiar îngheţuri; dacă e posomorâtă şi friguroasă, atunci e semn că luna mai va fi călduroasă şi frumoasă. ❖ Prier frumos, mai viforos (CS, 1918, p. 10). ❖ Prier umed aduce binecuvântare (CS, 1918, p. 10). ❖ Gândacii din aprilie îngheaţă în mai (CS, 1918, p. 10). ❖ Negura din aprilie la răsărit şi miazăzi e semn bun (CS, 1918, p. 10). ❖ De tună în aprilie, nu te mai teme de ger (CS, 1918, p. 10). ❖ Prier frumos, vară furtunoasă (CS, 1918, p. 10). ❖ De vor fi flori multe de vişine şi bune, trage nădejde de vii (CRP, 1944, p. 24). ❖ Dacă tună-n cer, să nu mai aibi teamă de ger (Mangiuca, 1882, p. 16). ❖ Priar fără ploaie – cheful românului înmoaie (Mangiuca, 1882, p. 16). ❖ Vântul de aprilie e şi el vânt tânăr, vânt de mugur. El este ca să împăneze codrul, pometul. El curăţă totul. În aprilie te simţi aşa de uşor şi de sănătos, parcă ai zbura! (Niculiţă-Voronca, I, p. 289).

1 aprilie

Maria Iteanca; Ziua păcălelilor
Cuv. Maria Egipteanca; Cuv. Macarie Mărturisitorul; Sf. Mc. Gherontie

Zi destul de slab reprezentată în calendarul popular, 1 aprilie înregistrează prescripţii valabile pentru calendarul agricol. Mai târziu este menţionată şi apariţia zilei păcălelilor*, fără a constitui totuşi un element autentic al calendarului popular.*

Cuv. Maria Egipteanca. Viaţa acestei femei – un exemplu extraordinar de înnoire sufletească – a fost scrisă de patriarhul Ierusalimului, Sofronie. Un monah îmbunătăţit dintr-o mănăstire din Palestina, pe nume Zosima, cuprins de dorinţa de a cunoaşte viaţa părinţilor pustiei din preajma Iordanului, şi-a părăsit locaşul nevoinţelor sale şi a mers până dincolo de Iordan. În pustia cea mai adâncă o întâlneşte pe Cuvioasa Maria şi află cele despre viaţa sa (*Dicţionarul*, p. 186). „Şaptesprezece ani şi mai bine am făcut desfrânare în popor, nu pentru daruri sau pentru oarecare plăţi, ci aceasta o socoteam: ca pre mai mulţi să fac să alerge la mine în dar şi să-mi împlinească pofta cea trupească… Dar socotesc că Dumnezeu căuta pocăinţa mea, El care nu voieşte moartea păcătosului, ci aşteaptă cu îndelungă răbdare întoarcerea“ (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 20-21, 24).

Cuv. Maria Egipteanca

Cuv. Macarie Mărturisitorul. Cuviosul Macarie – egumenul locaşului de la Pelichit, pe vremea împărăţiei lui Leon Armeanul şi, după el, a lui Marcel Travlul, a pătimit în temniţă pentru sfintele icoane şi în munci şi în izgonire s-a sfârşit (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 50).

Sf. Mc. Gherontie. Sf. Mucenic Gherontie s-a sfârşit prin sabie pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 50).

Tradiţii: Maria Iteanca a fost o păcătoasă, care, aflându-se în corabie pe mare tocmai când se întâmplase şi Mântuitorul Iisus Hristos, l-a rugat s-o ierte de păcatele ei şi el a iertat-o (Speranţia, VII, f. 260). ✥ A fost o păcătoasă de la vârsta de doisprezece ani. Mai târziu a ajuns sfântă. A stat în pustiu patruzeci de ani pentru pocăinţă (Speranţia, V, f. 153 v). ✥ Maria Iteanca a fost o femeie desfrânată în tinereţe, dar s-a pocăit şi Dumnezeu a iertat-o. Ajunsese în urmă aşa de sfântă, că trecea pe deasupra Iordanului la doi metri înălţime, dusă de îngeri (Speranţia, VI, f. 210 v). ✥ Se ţine pentru păcate (Speranţia, III, f. 171). ✥ Se ţine pentru ispite (Speranţia, VIII, f. 289). ✥ *Ziua nebunilor, ziua păcălelilor:* Se obişnuieşte să se spună minciuni (Ghinoiu, 1997, p. 223). ✥ De zi întâi april se fac glume, se amăgesc unii pe alţii

spunându-şi fel de fel de lucruri mari neadevărate, care pe urmă se rectifică, zicând că-i 1 april! (Niculiţă-Voronca, II, p. 122).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru că cei ce o lucrează ar suferi de lovituri, sminteli, el şi ai lui, vitele şi păsările lui (Speranţia, I, f. 365 v).

Despre muncile câmpului: În ziua de Maria Egipteanca se sădesc pomii (Gorovei, 1995, p. 198).

2 aprilie

Cuv. Tit; Sf. Mucenici Amfian, Edesie; Sf. Mc. Policarp

Cuv. Tit

Cuv. Tit. Fericitul şi sfântul părintele nostru Tit din vârstă tânără a iubit pre Hristos şi, plecând din lume, s-a dus într-o viaţă de obşte, şi luând asupră-şi îngerescul chip, mergea pe calea cea strâmtă şi necăjicioasă a vieţii monahiceşti, cu multă răbdare pentru Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 50, 52).

Sf. Mucenici Amfian, Edesie. Sfinţii mucenici Amfian şi Edesie au fost fraţi după trup, născuţi dintr-un tată în păgânătatea elinească, iar patria lor a fost cetatea Patara din ţara Lichiei. Nu s-au lipsit de darul lui Dumnezeu, pentru că au răsărit în inimile lor lumina cunoştinţei adevărului şi au început a vedea rătăcirea închinătorilor de idoli şi a cunoaşte calea cea dreaptă a bunei credinţe celei creştineşti (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 53).

Sf. Mc. Policarp a mustrat şi a ocărât pre ighemonul din Alexandria pentru vărsarea nevinovatului sânge creştinesc, numindu-l *câine*. Pentru aceasta, dupre munci i s-a tăiat capul cu sabia, pe vremea împărăţiei lui Maximian (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 59).

3 aprilie

Cuv. Nichita Mărturisitorul; Sf. Elpidifor

Cuv. Nichita Mărturisitorul. După ce a ajuns la vârstă şi a învăţat carte, s-a dat spre slujba lui Dumnezeu. A fost trimis în mănăstirea Midikiei, pe care a zidit-o cuviosul Nichifor, şi a fost egumen într-însa. Şi a primit Nichifor pe Nichita cu dragoste, văzând de mai nainte într-însul darul dumnezeiesc, tunzându-l în rânduiala monahicească; în care fericitul Nichita atât de mult a sporit cu pustniceştile nevoinţe, cu smerenia, ascultarea şi cu toate lucrurile cele bune, încât pre toţi monahii ce erau acolo i-a covârşit (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 60, 62).

Cuv. Nichita Mărturisitorul

Sf. Elpidifor. Sfântul mucenic Elpidifor a pătimit pentru Hristos, cu sabia a fost tăiat, luând cununa de la El (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 99).

Apărător de rele şi durere: 3 april, 13 şi 23 sunt zile rele (Niculiţă-Voronca, II, p. 122).

4 aprilie

Cuv. Iosif scriitorul de cântări; Cuv. Gheorghe de la Maleon;
Cuv. Zosima; Cuv. Platon

Cuv. Iosif scriitorul de cântări. Patria sfântului Iosif a fost Sicilia, născut din părinți drept credincioși și îmbunătățiți, anume Plotin și Agatia, cărora pentru viața lor cea plăcută de Dumnezeu le-a făcut parte să nască un rod ca acesta, care a fost la toată sfânta Biserică de bună trebuință, adică pe acesta ce a fost ales mai în urmă scriitor de cântări și a împodobit biserica cu cântări de canoane (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 101).

Cuv. Iosif,
scriitorul de cântări

Cuv. Zosima. Cuviosul părinte Zosima a aflat pre sfânta Maria Egipteanca în pustia Iordanului (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 139).

Cuv. Platon. În această zi, pomenirea preacuviosului părintelui nostru Platon, egumenul mănăstirii Studiților (*Mineiele*, VIII, p. 32).

5 aprilie

Sf. Mc. Teodul, Agatopod; Sf. Mc. Claudie, Diodor, Serapion şi Nichifor

Sf. Mc. Agatopod

Sf. Mc. Teodul citeţul şi Agatopod diaconul. Pe vremea împărăţiei lui Diocliţian şi Maximian, păgânii împăraţi ai Romei, erau în Tesalonic doi clerici bisericeşti plăcuţi lui Dumnezeu, Agatopod şi Teodul. Teodul purta un inel, având pecetie cu închipuirea sfintei cruci, cu care tămăduia toate boalele; pentru aceasta mulţi din elini se întorceau către Hristos. Când s-a ridicat prigonire asupra creştinilor, ei au fost prinşi şi aruncaţi în temniţă (*Vieţile sfinţilor* VIII, pp. 139, 140, 143). Nu şi-au lepădat credinţa nici în urma ameninţărilor, nici a cuvintelor amăgitoare. În temniţă au reuşit să convertească pe mulţi dintre cei închişi acolo, ba chiar venea popor din afara închisorii, şi sfărâmând încuietorile, asista la propovăduirea celor doi. După ce au mai fost scoşi de două ori la judecată, păstrându-şi cu tărie credinţa, au fost aruncaţi în mare, cu pietre grele legate de grumaz (*Dicţionarul*, p. 290).

Sf. Mc. Claudie, Diodor, Nichifor, Serapion. Împreună cu Claudie să cinstim pe Nichifor strălucitul, pe cinstitul Diodor şi pe Serapion, ceata cea cu numărul de şapte, adunarea cea preasfântă, Biserica cea întreagă, pe poporul care a tăiat cu sabia bărbăţiei toate mulţimile de demoni (*Mineiele*, VIII, p. 36).

6 aprilie

Sf. Eutihie, Patriarhul Constantinopolului;
Sf. Irineu de Sirmium; Cuv. Platonida

Sf. Eutihie, Patriarhul Constantinopolului. Ţara Frigiei şi satul ce se numea dumnezeiesc a fost patria sfântului Evtihie, pre care el îngrădindu-l cu ziduri de piatră, a zidit într-însul o biserică mare, în numele sfinţilor patruzeci de mucenici, şi a făcut acolo locaş de bărbaţi îmbunătăţiţi, cari mai ales petreceau îngereasca viaţă în rânduiala cea monahicească, ca nu numai cu numele, ci şi cu lucrul să fie satul acela dumnezeiesc… (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 189-190).

Sf. Eutihie

Sf. Irineu, episcopul de Sirmium. La începutul secolului al IV-lea păstorea la Sirmium (azi Mitroviţa), reşedinţa provinciei romane Pannonia Inferior, un episcop cu numele Irineu. Când a început cea mai grea persecuţie împotriva creştinilor, a fost arestat de către prigonitori şi episcopul Irineu. În cele din urmă, guvernatorul Probus, mânios că nu-l poate convinge să renege pe Domnul Hristos, a poruncit ca sfântului Irineu să i se taie capul cu sabia, iar trupul său să fie aruncat în râul Sava (*Proloagele*, VIII, pp. 25, 26).

7 aprilie

Cuv. Gheorghe Mărturisitorul, episcopul Meletinei;
Sf. Mc. Caliopie; Sf. Mc. Achilina

Cuv. Gheorghe Mărturisitorul

Cuv. Gheorghe Mărturisitorul, Episcopul Meletinei. Acest cuvios părinte Gheorghie, iubind pe Hristos din tinerețe, a primit viața monahicească, a trecut prin toată fapta bună și a câștigat smerită cugetare ca nimeni altul. Apoi s-a făcut mărturisitor al lui Hristos pe vremea împărăției lui Leon Isaurul, răbdând prigonire și chinuire de la luptătorii de icoane (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 219).

Sf. Mc. Caliopie. Sfântul Caliopie, din Pamfilia, se îndeletnicea totdeauna în rugăciuni și în postiri, iar după ce s-a adus de știre judecătorului despre sfântul tânăr că este creștin, fericita Teoclia, maica sa, dând fiului său aur mult, haine și slugi, l-a trimis cu corabia în altă țară, ca să scape de judecata păgânească. Ajungând în cetatea Kilichiei, unde păgânul Maxim făcea jertfe, hore și jocuri în cinstea necuraților săi idoli, acesta, aflând de Caliopie, umplându-se de mânie, a poruncit să prindă pre sfântul tânăr și să-l pună înaintea judecății sale (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 226-227).

Sf. Mc. Achilina. Sfânta muceniță Acvilina, împreună cu două sute de ostași s-au săvârșit în Sinopia lângă Marea Euxinului (Neagră), în vremea împărăției lui Maximian, fiind tăiați de sabie pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 237).

8 aprilie

Sf. Apostoli Irodion, Agav şi Ruf

Sf. Ap. Irodion

Sf. Apostoli Irodion, Agav şi Ruf. Sfântul apostol Irodion era de neam din Tarsul Kilichiei, rudă a sfântului apostol Pavel şi slujitor al sfinţilor apostoli în toate; el a fost pus de dânşii episcop al Neopatrilor şi pre mulţi elini i-a întors prin sfânta lui învăţătură la Hristos, pentru care lucru zavistiind jidovii, au năvălit asupra lui şi l-au muncit tare.

Sfântul apostol Agav a fost plin de proorocesc dar. El a propovăduit pre Hristos în părţile ce i se orânduise lui şi pre mulţi a întors la Hristos Dumnezeu.

Sfântul apostol Ruf a fost episcop în Teba din Elada (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 238, 241).

Tradiţii: Apostolul Irodion se ţine pentru că, postind, ne-a găsit sănătoşi, şi vom posti înainte (Speranţia, VII, f. 160). ❖ Apostolul Irodion se ţine de oameni ca să se spele de boale vechi (Speranţia, V, f. 15).

9 aprilie

Sf. Mc. Eupsihie din Cezareea; Cuv. Vadim

Sf. Mc. Eupsihie

Sf. Mc. Eupsihie din Cezareea. Văzând sfântul Evpsihie pre elini mergând să aducă jertfe în a lor capişte, s-a aprins cu râvna pentru Domnul şi, luând cu sine mulţime de creştini, s-au dus şi a sfărâmat pre idoli şi capiştea idolească a dărâmat-o până în temelie (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 256). Autorităţile au poruncit atunci ca cei responsabili să fie prinşi şi aduşi la judecată. Ca unul ce a fost la originea faptei, Sfântul Eupsihie a fost arestat şi supus unui sever interogatoriu. A refuzat să-şi lepede credinţa şi a fost torturat şi decapitat. După moartea împăratului Iulian, creştinii din cetate au construit o biserică pe locul mormântului lui Eupsihie (*Dicţionarul*, p. 91).

Cuv. Vadim. În vremea uciderii sfinţilor patruzeci de mucenici cei din Persia, a fost prins şi sfântul Vadim arhimandritul, împreună cu şapte ucenici ai săi, şi din porunca împăratului Savorie au fost închişi în temniţă (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 260). După patru luni petrecute în temniţă, fiind zilnic maltratat, Cuviosul Vadim a fost pus faţă în faţă cu un nobil persan, care mai înainte fusese creştin, dar care apostaziase, şi căruia i se poruncise să-l ucidă pe Vadim. Acesta nu ezită să îndeplinească ordinul şi îl loveşte cu sabia, de câteva ori, cu mâinile tremurânde, ucigându-l (*Dicţionarul*, p. 303).

10 aprilie

Sf. Mc. Terentie, Pompie, African, Maxim; Sf. Dima

Sf. Mc. Terentie, Pompie, African, Maxim. Decie, păgânul împărat al Romei, prin credinţa sa cea rea a închinării de idoli, vrând pre toţi să-i cufunde în groapa pierzării, a trimis poruncă în toate părţile stăpânirii sale ca toţi creştinii să fie atraşi cu sila la închinarea de idoli (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 267). Sfinţii Mucenici Terentie, African, Maxim, Pompie şi cei împreună cu dânşii erau creştini din Africa, care au refuzat să aducă ofrande zeilor păgâni şi au fost întemniţaţi. Pentru a-i îndupleca să treacă la păgânism se spune că unora dintre ei le-au fost aduse soţiile, care îi îndemnau să se salveze, lepădându-se de Hristos. Au rămas cu toţii însă neclintiţi în hotărârea de a se jertfi pentru Hristos şi, după ce au fost torturaţi cu cruzime, au fost decapitaţi (*Dicţionarul*, p. 294).

Sf. Mc. Terentie

Sf. Dima. În această zi, pomenirea sfântului nou mucenic Dima, care a suferit mucenicia în Smirna, la anul 1363 şi care prin sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, VIII, p. 80).

11 aprilie

Sărbătoarea dinţilor
Sf. Ierarh Calinic de la Cernica; Sf. Mc. Antipa; Cuv. Trifina

Sf. Ierarh Calinic de la Cernica, făcătorul de minuni. Acest fericit părinte Calinic s-a născut în oraşul Bucureşti, în octombrie 1787, din părinţi români, temători de Dumnezeu, şi a primit la Sfântul Botez numele de Constantin. Când avea vârsta de douăzeci de ani, tânărul Constantin, din îndemn lăuntric, şi-a îndreptat paşii către mănăstirea Cernica, din apropiere. După un an de ascultare duhovnicească şi de curate osteneli, a fost tuns în călugărie, schimbându-şi numele în Calinic. În 1850, preacuviosul Calinic a fost ales şi sfinţit episcop al Râmnicului, unde a săvârşit mari fapte şi a împlinit multe din lipsurile acestei eparhii (*Proloagele*, VIII, pp. 38, 39).

Sf. Mc. Antipa. Sf. Antipa a fost episcop al bisericii Pergamului. Fericiul Antipa, bărbatul cel ales, cel neclintit în credinţă şi statornic în viaţa îmbunătăţită sta împotriva potrivnicilor, netemându-se de nimic (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 284, 285).

Sf. Mc. Antipa

Tradiţii: Sf. Antipa e vindecător de dinţi şi de măsele (Muşlea-Bârlea, p. 359).

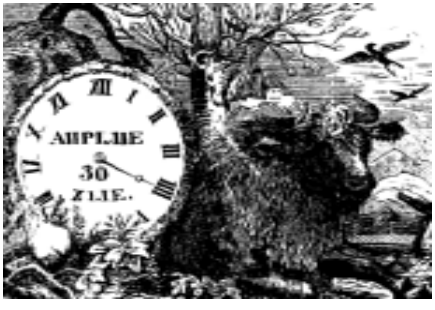

12 aprilie

Sf. Mc. Sava de la Buzău; Cuv. Vasile Mărturisitorul; Sf. Antuza

Sf. Mc. Sava de la Buzău. Sfântul Sava s-a născut şi a trăit în partea de răsărit a ţării noastre, în stânga Dunării, pe vremea când la Constantinopol împărăţea rău-credinciosul Valens, iar la Roma cea Veche stăpânea Valentinian împăratul (364-375). Atunci a început o cumplită prigoană împotriva creştinilor, când a avut loc şi pătimirea sfântului Sava, de la Buzău. El a fost dus pe malul unei ape, numite Muzeon (Buzăul de astăzi), legat cu o greutate de gât şi înecat în apă (*Proloagele*, VIII, pp. 58, 59).

Cuv. Vasile Mărturisitorul. În cetatea Pariei, cea veche, a Misiei cei mici, a fost pus episcop cuviosul părintele nostru Vasilie, pentru covârşitoarea fapta cea bună a lui şi pentru viaţa cea plăcută lui Dumnezeu. Apoi după ce s-a pornit eresul luptării de icoane pe vremea împărăţiei lui Leon Isaurul, s-a arătat mărturisitor al lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 292).

Cuv. Vasile Mărturisitorul

Sf. Antuza. Această sfântă, fiind de multe ori silită de tatăl său, împăratul Constantin Copronim, ca să se însoţească cu bărbat, nu s-a plecat. Iar, după moartea lui, având prilej, toată averea ei împărţind-o la săraci, la biserici şi la sfintele aşezăminte, s-a făcut maică a multor săraci şi văduvelor apărătoare (*Proloagele*, VIII, p. 41).

13 aprilie

Sf. Sfinţit Mucenic Artemon; Sf. Mc. Cvintilian şi Dada

Sf. Sfinţit Mucenic Artemon. Fericitul Sisinie, episcopul Laudichiei, a luat pre sfântul Artemon prezbiterul şi pre oarecari din creştini şi s-a dus noaptea în capiştea Artemidei şi au sfărâmat toţi idolii ce au fost acolo şi i-au ars cu foc (*Vieţile sfinţilor,* VIII, p. 332).

Sf. Sfinţit Mc. Artemon

Sf. Mc. Cvintilian şi Dada. În zilele împăraţilor Maximian şi Diocliţian, fiind prinşi sfinţii aceştia, sfinţii mărturisind pe Hristos, au fost băgaţi la închisoare. Mai în urmă, împreună cu ceilalţi fiind cercetaţi, li s-au tăiat capetele (*Mineiele*, VIII, p. 115).

14 aprilie

Sf. Martin Mărturisitorul, Episcopul Romei; Sf. Mc. Tomaida

Sf. Martin Mărturisitorul

Sf. Martin Mărturisitorul, Episcopul Romei. După sfârşitul lui Teodor, papa al Romei, a luat scaunul bisericii Romei fericitul Martin, cu glăsuită alegere a tuturor. El s-a ridicat împotriva eresului monoteliţilor, adică al celor ce mărturisesc că numai o singură voie este în Hristos Domnul nostru (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 359). Iritat de deciziile sinodului, împăratul Constans II îl arestează pe papă, în iunie 653. Papa este ţinut în captivitate un an şi trei luni, după care este trimis la Constantinopol şi judecat. Este condamnat la moarte pentru înaltă trădare, considerându-se că a complotat împotriva împăratului. La stăruinţa lui Paul II, patriarhul Constantinopolului, aflat pe patul de moarte, condamnarea i se va comuta în exil pe viaţă în insula Cherson, unde papa va muri în anul 655 (*Dicţionarul*, p. 192).

Sf. Mc. Tomaida. Această sfântă muceniţă Tomaida a fost născută în Alexandria din părinţi drept-credincioşi şi a fost crescută de dânşii în învăţătură şi bune obiceiuri (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 351). Era virtuoasă cu purtările şi frumoasă la înfăţişare, motiv pentru care socrul său, pătimaş fiind şi cuprins de gânduri rele, încerca să rămână singur cu ea pentru a o necinsti. Într-o zi, atunci când bărbatul ei era plecat la pescuit, căci aceasta îi era ocupaţia, socrul a venit cu forţa asupra ei pentru a o sili la păcat. Tomaida împotrivindu-se cu tărie, acel bătrân fără judecată a luat o sabie ce era spânzurată undeva pe perete şi a început să o ameninţe că, dacă nu se va supune, o va ucide. Sfânta muceniţă arată dârzenie şi nu cedează nicidecum, înfuriindu-l pe bătrân, care loveşte trupul cel tânăr cu sabia, tăindu-l în două. În acel moment, se spune, făptaşul a orbit, iar, mai apoi, dus la judecată, şi-a luat pedeapsa meritată. Tomaida a fost astfel socotită în rândul sfintelor muceniţe, fiindcă şi-a păstrat curăţia chiar cu preţul vieţii (*Dicţionarul*, p. 300).

15 aprilie

Sf. Apostoli Aristarh, Pud şi Trofim

Sf. Apostoli Aristarh, Pud şi Trofim, cei din numărul celor şaptezeci de apostoli ai Domnului. Sfântul apostol Aristarh a fost episcop în Apamia Siriei. Sfântul Pud i-a primit în casa sa pe sfinţii apostoli Petru şi Pavel. Sfântul Trofim a urmat în toate prigonirile sfântului Pavel. La tăierea lui Pavel de către Neron în Roma, au fost tăiaţi aceşti trei apostoli ai domnului împreună cu sfântul Pavel (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 388, 390).

Sf. Ap. Aristarh

16 aprilie

Sf. Mc. Fecioare Agapia, Irina şi Hionia

Se remarcă trecerea treptată către vară, cu deosebire prin menţionarea apariţiei duhurilor eoliene, care încep să-şi facă simţită prezenţa.

Sf. Mc. Fecioare Agapia, Irina şi Hionia. Pre sfintele fecioare Agapia, Hionia şi Irina le-au prins păgânii şi le-au dus la împăratul Diocliţian la întrebare. Şi acesta a poruncit ca pre sfintele fecioare să le arunce în temniţă. Însă sfintele fecioare voiau mai bine ca de o mie de ori să moară, decât o dată să se prihănească (*Vieţile sfinţilor* VIII, pp. 407, 410).

Sf. Mc. Agapia

Tradiţii: La aprilie în 16, ielele se prind în horă ne-ncheiată şi joacă pe verdeaţă; verdeaţa pe unde au jucat ielele se topeşte ca şi cum ar fi arsă de foc, apoi târziu răsare iarăşi iarbă în acel loc, de o frumuseţe rară, dar nemâncând-o nici un dobitoc (Gorovei, 1995, p. 111).

17 aprilie

Sf. Sfinţit Mc. Simeon, Episcopul Persidei; Acachie, Episcopul Meletinei; Sf. Mc. Adrian

Sf. Sfinţit Mc. Simeon, Episcopul Persiei. Evreii au clevetit pre sfântul Simeon, care era episcopul cetăţilor Salic şi Ctesifon, ca şi cum acel episcop al creştinilor ar fi fost vrăjmaş al împărăţiei persane. Apoi s-a pus dajdie mare şi grea asupra creştinilor şi au început a ucide pre preoţii şi slujitorii Bisericii. Sfântul Simeon, păstorul turmei cei cuvântătoare, trimiţând turma sa înainte la Hristos începătorul păstorilor, şi-a plecat capul său sub sabie şi a trecut la Domnul (*Vieţile sfinţilor,* VIII, pp. 423, 424, 433).

Sf. Sfinţit Mc. Simeon

Acachie, Episcopul Meletinei. Melitina, cetatea Armeniei, a crescut pre acest plăcut al lui Dumnezeu Acachie, născuţi din părinţi bine credincioşi şi de Dumnezeu temători. Şi nu numai copiilor, ci şi bătrânilor a fost învăţător fericitul Acachie, cu cuvântul şi cu chipul îmbunătăţitei sale vieţi, după ce acum şi la treapta preoţiei se suise şi i se încredinţase grija pentru mântuirea sufletelor omeneşti (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 436, 437).

Sf. Mc. Adrian. Sfântul mucenic Adrian pentru Hristos a fost ars în cuptor de către elini (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 447).

18 aprilie

Cuv. Ioan, ucenicul Sf. Grigorie Decapolitul; Sf. Mc. Cosma Episcopul

Cuv. Ioan, ucenicul Sf. Grigorie Decapolitul. Acest sfânt Ioan, din tinereţe urând lumea şi iubind pre Hristos, a mers la învăţătorul Grigorie Decapolitul şi de dânsul a fost tuns în rânduiala monahicească, apoi petrecea cu el, nevoindu-se în toate şi bine plăcând lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 510).

Cuv. Ioan

Sf. Mc. Cosma, Episcopul Halchidoniei. Sfântul Cosma, arhiereul şi mărturisitorul lui Hristos, a fost din cetatea lui Constantin. Din copilărie iubind pre Hristos, a lăsat lumea aceasta deşartă şi s-a tuns în chipul monahicesc; şi curăţindu-se cu postirea şi cu celelalte fapte bune, s-a făcut locaş al Sfântului Duh şi a fost pus episcop în Halchidon, în vremea rău-credincioşilor luptători de icoane, când multe nevoinţe a arătat, ajutând dreptei credinţe (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 515).

19 aprilie

Cuv. Ioan de la Lavra Veche; Sf. Mc. Pafnutie; Sf. Mc. Socrat şi Dionisie

Cuv. Ioan de la Lavra Veche. Lavra cea veche se numea locaşul cuviosului Hariton, ce era aproape de Ierusalim, în pustiul Palestinei; deoarece aceea se zidise înaintea altor lavre de sfântul Hariton. În acea veche lavră a lui Hariton s-a nevoit postniceşte acest cuvios Ioan, care din tinereţe rănindu-se de dumnezeiască dragoste, s-a lipit de Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 527-528).

Cuv. Ioan de la Lavra Veche

Sf. Mc. Pafnutie. Roşindu-ţi în sânge cinstitul tău veşmânt, te-ai adus pe tine jertfă bineplăcută lui Dumnezeu, mărite Pafnutie. Zdrobit-ai semeţia cea fără putere a demonilor, veselit-ai pe îngeri cu împotrivirea ta cea tare (*Mineiele*, VIII, p. 158).

Sf. Mc. Socrat şi Dionisie. În această zi, pomenirea sfinţilor Socrat şi Dionisie, care, fiind împunşi cu suliţe, s-au săvârşit (*Mineiele*, VIII, p. 164).

20 aprilie

Sf. Teotim, Episcopul Tomisului

Sf. Teotim, Episcopul Tomisului. Sfântul Teotim şi-a desfăşurat activitatea la sfârşitul veacului al V-lea, fiind un apropiat prieten al sfântului Ioan Gură de Aur.

O minune spune că sfântul, mergând odată cu tovarăşii săi de misiune în regiunile de lângă Dunăre, a întâlnit pe drum o ceată de huni, care înainta spre Tomis. Cei din jurul său se văitau că vor pieri în mâinile barbarilor, dar el s-a dat jos de pe cal şi a început să se roage. Barbarii nu l-au zărit nici pe el, nici pe însoţitorii săi, nici caii de pe care descălecaseră, ci au trecut mai departe pe alături (*Proloagele*, VIII, pp. 64, 65).

21 aprilie

Sf. Sfinţit Mucenic Ianuarie; Sf. Mc. Alexandra împărăteasa

Sf. Sfinţit Mucenic Ianuarie. Diocliţian şi Maximian, păgânii împăraţi, mâniindu-se asupra creştinilor, Ianuarie episcopul a fost prins şi dus înaintea ighemonului Campaniei, Timotei, care, siluindu-l în multe feluri spre închinarea de idoli, a poruncit să-l muncească (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 557). După ce sunt maltrataţi cu cruzime, sunt cu toţii duşi în amfiteatru şi aruncaţi înaintea unor sălbăticiuni. Fiarele nu se ating de ei şi sunt decapitaţi în afara cetăţii (*Dicţionarul*, p. 128).

Sf. Sfinţit Mc. Ianuarie

Sf. Mc. Alexandra împărăteasa. Sfânta muceniţă Alexandra, împărăteasa, femeia împăratului Diocleţian, când l-a văzut pe sfântul Gheorghe tămăduit prin minune şi auzind de arătarea îngerească, a cunoscut adevărul, voind cu îndrăzneală să mărturisească pe Hristos (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 673).

Tradiţii: Se spune că atunci buciumează ursitorile şi aduc noroc la casa omului (Speranţia, II, f. 76). ❖ În noaptea de 21 spre 22 ies femeile care ştiu farmece spre a lua sporul laptelui şi mana holdelor. Ele sunt cu totul dezbrăcate şi poartă un ţest în cap (spre a lua sporul mâncării), pe umăr unelte agricole (spre a lua sporul holdelor), iar în mână o găleată (spre a lua sporul laptelui), iar în spate un sul (spre a lua sporul ţesutului). Oamenii, spre a se apăra de farmece, suflă din bucium în noaptea aceea (Speranţia, III, f. 14 v). ❖ Vrăjitorii bagă capul în perne să nu audă buciumul (Speranţia, V, f. 321).

Apărător de rele şi durere: Femeia ia iţele şi sulul, pe care le pune în uşa târlei, ca vrăjitoarea să nu ia sporul de la oi (Speranţia, V, f. 227). ❖ Se cântă cu buciumul şi nouă sate sunt apărate (Speranţia, V, f. 377). ❖ Buciumul se ţine pentru dureri de urechi (Speranţia, VI, f. 190).

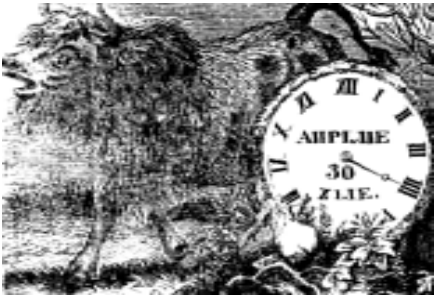

22 aprilie

Ajunul Sf. Gheorghe, Sângiorzul vacilor;
Proorul Sf. Gheorghe; Mânicătoarea; Buciumul
Sf. Cuv. Teodor Sicheotul; Sf. Natanail

Ajunul Sfântului Gheorghe este o mare sărbătoare în calendarul popular, îndeosebi prin faptul că este revendicată în egală măsură de calendarul pastoral şi cel agricol (dacă nu punem la socoteală şi activizarea maximă a practicilor de vrăjitorie, care merg în paralel cu cele două calendare).
Revenirea naturii la viaţă – element indispensabil pentru cele două ocupaţii de bază ale ţăranului român –, ale cărei semne sunt acum evidente (deşi anunţate mult mai înainte: 9 martie, 17 martie, 25 martie) este subliniată prin numeroase ritualuri de împodobire a gospodăriei, a staulului etc. cu verdeaţa ce capătă acum valenţe magice apotropaice. Marcând deschiderea jumătăţii calde, vii, a anului (care este închis, prin analogie, la Sf. Dumitru), această zi conferă tuturor bunăstare, putere de muncă, sănătate în decursul anului, cu condiţia realizării practicilor necesare. Ca de obicei, este momentul când se deschid cerurile („când dă putere pomilor să înflorească") şi când oamenii pot încerca să „fure" un pic din tainele destinului.
În această noapte se înregistrează prima mare desfăşurare de forţe malefice, care se alimentează tot din natura renăscută. În această seară vrăjitoarele iau mana vitelor, a câmpului, stabilesc valorile pluviometrice, îi chinuie pe oameni, pe care îi transformă temporar în cai de strigă. De aceea cele mai multe practici magice care se desfăşoară în această noapte au un caracter apotropaic, îndreptat cu precădere către vrăjitoare. Tot acum doritorii pot obţine instrumente magice, care sunt sacralizate tocmai prin apariţia lor în acest moment (şarpele alb).

Cuv. Teodor Sicheotul. Când a fost botezat după obiceiul creştinesc, l-a numit Teodor, care se tâlcuieşte *dar al lui Dumnezeu*, arătând cu numele mai nainte că pruncul acela are să fie pentru lume mare dăruire de la Dumnezeu. Şi având paisprezece ani de la naşterea sa, a gândit să-şi lase casa desăvârşit şi să petreacă lângă biserica sfântului Gheorghie cea din munte, unde a început Teodor a face minuni întru slava lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 578, 591).

Cuv. Teodor

Tradiţii: Mânicătoarea e propteaua Sfântului Gheorghe (Muşlea-Bârlea, p. 361). ✦ Mânicătoarea e o plantă pe care o mănâncă ţăranii, spre a avea îndemn la lucru, cu a cărei fiertură dacă se spală cineva, se face harnic (Muşlea-Bârlea, p. 361). ✦ În seara spre

Sf. Gheorghe se pune pe stâlpii porţilor şi pe streşinile caselor, înaintea uşilor câte o brazdă verde în forma unui pătrat, în care este implântată câte o ramură verde de rug sau de răchită. Aceasta se face pentru că în ziua de Sf. Gheorghe Dumnezeu descuie pământul, care rămâne apoi descuiat până la Sâ-Medru (Marian, 1994, II, p. 255). ✥ Sf. Gheorghe este stăpânul verii; oamenii aduc câte un pom verde pe care-l pun înaintea casei şi, dacă se prinde, se spune că Sf. Gheorghe l-a dat. Se pun în prag brazde verzi în care se înfig crengi de salcie, ca să ştie morţii de venirea Sf. Gheorghe cu primăvara; dacă douăzeci şi patru de ore se păstrează verzi, se zice că anul are să fie vesel şi oamenii sănătoşi (Fochi, pp. 287, 288, 289). ✥ Se pun la uşile grajdurilor, pătulelor, coşarelor crăci verzi de pom, spre aducere aminte că Sf. Gheorghe şi dracul au mers cu caprele în noaptea aceea. Sf. Gheorghe umbla cu oile şi dracul cu caprele. Ei se certau mereu între dânşii, pentru că dracul avea turme mari de capre. După multă vorbă, Dumnezeu le-a blagoslovit şi s-au amestecat cu oile, şi astfel Dumnezeu l-a înşelat pe dracul şi i-a luat caprele. Dracul a întrebat pe Dumnezeu: „Dar eu, Doamne, ce iau?“ Dumnezeu i-a zis: „Să iei trosnetul picioarelor de la capre“. De aceea trosnesc picioarele caprelor când merg pe drum (Fochi, p. 287). ✥ Cine doarme în noaptea de Sf. Gheorghe în ieslea boilor îi aude vorbind (Gorovei, 1995, p. 26). ✥ Cerul se deschide şi în noaptea de Sf. Gheorghe, când dă putere tuturor pomilor să înflorească: nucul, salcia şi toţi pomii pădurilor (Gorovei, 1995, p. 49).

Obiceiuri: Alesul: sărbătoare a ciobanilor – se aleg ciobanii, locul unde se va face strunga sau stâna; se aleg mieii din oi, sunt pregătite oile pentru primul muls; se face primul caş (Marian, 1994, II, pp. 276-282). ✥ **Mulsul oilor.** În această zi, în Mehedinţi se cocea un colac mare, rotund, din pâine nedospită, *naprol*, căruia i se făceau cruci de iarbă în patru părţi. După aceea se făcea o coroniţă din lăstari de salcă, laptele-câinelui, busuioc şi un fir roşu, pentru a proteja animalele de deochi. Întâi oaia era mulsă peste colac, apoi peste coroniţă. Colacul se atârna la poartă, pe o ramură verde de salcie, stejar sau fag. Participanţii la muls puneau mâna pe colac şi trăgeau de el: cine se alege cu bucata cea mai mare va avea spor la animale. În căldarea de muls se punea un ban, iar ugerul animalelor se ungea cu osânză de porc, pentru a nu fi spurcate de rele. După aceea coroniţele erau aruncate pe apă, ca să nu sece laptele, aşa cum nu seacă apa din izvor (Chicet-2, p. 32). ✥ **Strigarea peste sat:** Se adună feciorii din sat şi, organizându-se, se împart în două grupe. O grupă se urcă pe un deal din apropierea satului, cealaltă grupă rămâne în vale, sub acel deal. Un fecior din deal începe să strige: „Vai de mine, mă!“ Cel din vale întreabă: „Ce ţi-i ţie, soră!?“ Întâiul răspunde: „Nu mi-i ca de N.N. (o fată), că şi-o pierdut şurţul mergând după apă!“ Aşa continuă a striga batjocuri la adresa fetelor şi a nevestelor tinere (Viciu-1, pp. 55-56).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Mai toată noaptea stau deştepţi, crezând că astfel vor fi vioi şi sănătoşi tot anul (Muşlea-Bârlea, p. 360). ✥ Unii rămân două nopţi cu vitele pe câmp, păscându-le ca să fie sănătoase şi lăptoase, ca, precum oamenii, aşa şi vitele să capete putere pentru tot anul (Muşlea-Bârlea, p. 360). ✥ În noaptea aceea vitele se bagă în holdele de grâu şi când vin acasă aduc o mână de grâu, pe care-l păstrează până la toamnă, când îl amestecă în cel pe care-l seamănă, pentru a se face mult şi frumos la anul (Fochi, p. 298). ✥ Se pune pe stâlpul porţii

o brazdă de iarbă, în care se împlântă o ramură de răchită. Brazda se strânge apoi, fiind bună de junghi (Fochi, p. 291). ❖ Oamenii se bat cu urzici, spre a fi harnici şi iuţi tot anul (Fochi, p. 293). ❖ În dimineaţa ajunului Sf. Gheorghe femeile scot toate sculele de ţesut afară, ca să răsară soarele peste ele, să poată avea spor la lucru (Gorovei, 1995, p. 236).

Apărător de rele şi durere: În dimineaţa ajunului, până în ziuă, se duc la împroor, adică la păşunat, pe rouă, pentru ca vitele să fie sănătoase; se făceau focuri şi dimineaţa, în răsărit de soare, veneau cu ele acasă (Fochi, p. 298). ❖ Oamenii se încing cu ramuri verzi, să nu-i doară mijlocul (Fochi, p. 288). ❖ Se pun sălcii la ferestre, altfel Sf. Gheorghe ar da boale la oameni (Fochi, p. 288). ❖ Oamenii nu dorm în această zi, pentru a nu căpăta „somnul mieilor" (Fochi, p. 292). ❖ Oamenii au obiceiul de a se cântări, spre a nu se putea lipi relele şi farmecele de ei (Fochi, p. 292). ❖ În preseara de Sf. Gheorghe, după ce pun la fereşti salce şi rug, ca să nu intre strigoii în casă, precum şi la poartă, adună poloage vechi de opinci de prin gunoaie, zdrenţe părăsite şi, aprinzându-le, le ard; cenuşa lor o amestecă cu untură rîncedă şi cu acest amestec ung uşa şi obloanele grajdurilor, ca să nu intre strigoii la vaci şi să le ia laptele (Viciu-1, p. 53). ❖ Practici apotropaice împotriva vrăjitoarelor care vor să ia laptele de la vaci sau mana câmpurilor: tinerii fac buciume şi fluiere din coajă de alun, cu care cântă prin sat. Ferestrele şi uşile, grajdurile sunt împodobite cu rug sălbatic, leuştean, pelin şi boz sau sunt unse cu usturoi. Cine nu doarme în această noapte aude cum cântă strigile: „De n-ar fi odolean,/ Odolean şi rostopască,/ Fire-ar lumea toat-a noastră" (Marian, 1994, II, p. 262). ❖ Fiecare om trebuie să se păzească să nu iasă în această seară cu capul gol, fără pălărie, căci strigoaicele îl pot prinde şi-l fac cal de strigă: se trezeşte că i-au pus frâul în cap, şi atunci omul va alerga aşa de tare cum îi porunceşte ea şi va merge acolo unde-l duce ea, iar când îl lasă, e aşa de obosit, că nu mai ştie de el (Marian, 1994, II, pp. 257-258). ❖ În ajunul Sf. Gheorghe se face focul viu: se freacă două lemne uscate unul de altul, până ce, înfierbântându-se, se aprind şi încep a arde. Acest foc viu se păstrează cu băgare de seamă, pentru a nu se stinge niciodată în timpul anului. Aceasta se face pentru noroc şi pentru ca nimic rău să nu se poată apropia de casă. Alteori tinerii sar peste foc; când pleacă fiecare ia puţin jeratic şi câte un tăciune, cu care afumă vitele (Marian, 1994, II, p. 274).

Magie: Nu se descântă decât copiilor bolnavi de pojar (Candrea, 1999, p. 334). ❖ Tot acum ielele şi vrăjitoarele fură somnul copiilor, visul fetelor şi norocul băieţilor (Marian, 1994, II, p. 263). ❖ Spre Sf. Gheorghe strigoaicele se adună câte douăsprezece la hotar şi au pe una mai bătrână care le învaţă, le porunceşte ce au să facă, şi acolo dau sama de ceea ce au lucrat şi se bat cu meliţele, fac exerciţiu ca soldaţii, ţin război, joacă, şi toate-s goale. Spre Sf. Gheorghe strigoaicele se bat la hotarul dintre două ţări, şi care pe care se biruieşte, acolo e anul mănos, iau ploaia, şi la celelalte e secetă (Niculiţă-Voronca, II, p. 195). ❖ Spre Paşti şi spre Sf. Gheorghe strigoaicele merg de se bat cu dracii la hotar; atunci nu-i nici un drac pe pământ, poţi umbla toată noaptea fără grijă, că toţi sunt acolo (Niculiţă-Voronca, II, p. 197). ❖ A fost odată un om sărac, lipit pământului, şi-avea o mulţime de copii peste sărăcie. Cât câştiga el şi nevasta lui, totul se ducea, parcă nici nu ar fi fost. Odată s-a dus omul acesta la moară

cu o mierţă de mălai. Era în preziua Sângeorzului. Se duse cam de cu seară. Fiind însă mulţi la rând la moară, se-ntâmplă că întârzie mult şi porni către casă către miezul nopţii. Cum mergea el aşa singur, deodată vede înaintea lui un joc. Îndată îi veni în gând că jucăuşii erau strigoi, dar ce să facă? Era prea aproape de ei ca să nu-l fi zărit şi să se poată întoarce. „Ce-i scris să se întâmple, tot se întâmplă!“ – gândi el şi merse mai departe. Când ajunse în dreptul strigoilor, zise omul:

– Să vă fie jocul cu veselie!

Strigoii se bucurară, dacă auziră aşa vorbă bună, şi ziseră către om:

– Să-ţi fie făina cu spor, numai să nu spui la nimeni ce ţi s-a-ntâmplat, că, dacă îi spune, de tine va fi rău!

Şi-ajunse omul acasă cu bine şi cu făină. Cât ce ajunse, puse apă la foc şi făcu o mămăligă, de toţi s-au săturat. A doua zi iară, a treia zi iară… şi făina tot nu se gată. Nevasta lui, când văzu aşa minune, îl întrebă ce e.

– Taci, muiere! zise el. Fă de mâncare la copii şi vezi-ţi de treabă, şi pe mine nu mă mai întreba!

Tăcu femeia cât tăcu, dar, văzând că mierţa de făină tot nu se gată, ba că tot aşa de plină-i ca şi la început, voia să ştie cu orice preţ minunea şi nu lăsa pe bărbatul ei în pace deloc. Că ea nu mai stă cu el laolaltă, că el face drăcii… şi câte altele îi hodorogea cât îi ziua de mare, până ce sărmanul om se hotărî să-i destăinuiască întâmplarea cu strigoii. Dar îndată ce-i spuse, făina s-a gătat şi cu ea şi norocul lui. Şi-ncepu din nou să muncească din greu, ca să-şi hrănească copiii, şi tot aşa sărac a rămas până-n ziua de azi, dacă mai trăieşte (Borşianu, pp. 61-62). ✦ **Măritarea cânepii**: Până a nu se face ziuă, de Sf. Gheorghe, o ieşit un om să se spele la apă rece. Numai ce-o auzit pe cineva strigând. Când vede o muiere goală, care da roată cânepii, strigând:

Să auză toate cânepile,
Să-nţeleagă
Că să mărită cânepa mea:
S-ajute fiecare cânepuţă
Cu câte-o mânuşică,
Cu două,
Cât o ajunge puterea
(Cristescu-Golopenţia, p. 95).

Săpătorul de comori se culcă pe malul unui iaz sau al unei ape curgătoare şi se uită neclintit în apă, până ce vede un şarpe alb, căruia trebuie să-i taie capul cu o monedă de argint. Îl îngroapă apoi în pământ şi pe el sădeşte usturoi. Dacă va mânca din acest usturoi, copt înainte de Sf. Gheorghe, înţelege graiul păsărilor, al animalelor etc., poate auzi chiar cum creşte iarba (Marian, 1994, II, p. 287). ✦ Dacă la cel dintâi şarpe pe care l-ai văzut înainte de Sf. Gheoghe, îi vei tăia capul cu un ban de argint, şi îndată să-i pui în gură un căţel de ai, în ziua de Sf. Gheorghe vei putea vedea cu ochii pe strigoi când iau laptele de la vacile oamenilor (Gorovei, 1995, p. 222). ✦ Şarpele cel alb, când îl vede cineva înainte de Sângiorz, să-l prindă şi să-i taie capul cu un ban de argint. Banul acela apoi să-l poarte cu sine, ca, oricât l-ar cheltui, iar îi vine îndărăt în pungă; poate bea şi mânca pe el, că, dacă plăteşte, el iar îi vine în pungă.

22 aprilie

Capul şarpelui alb apoi îl ie şi-i pune în gură un căţel de ai şi-l îngroapă în pământ. După ce răsare anul acela, la Sângeorz şi la alte zile însemnate, să pună câte o peană din acel ai în pălărie, în loc de flori. Mergând apoi cu ea la biserică, vede pe toţi care sunt strigoi, deşi alţi oameni nu-i văd. Dacă cineva mănâncă (sic!) cap de şarpe alb, poate vedea şi străbate toate comorile pământului şi poate vorbi cu toate lighioanele şi cu toate vietăţile ce se află pe lume (Pop Reteganul-1, f. 49). ✥ Cine se-mbracă în veşminte preoţeşti, ia în mână un cap de şarpe şi aşa iese pe câmp, vede strigoii şi diavolii călări pe bivoli (Viciu-1, p. 56). ✥ În această noapte femeile culeg laptele-câinelui, păpădii şi buruieni lăptoase, spunând: „Păpădie, păpădie, laptele să vie!“, cu intenţia de a aduna mana câmpului, pentru spor de lapte la vite. Ca atare buruienile culese se leagă la vasul de muls şi apoi se împarte laptele la vecini (Chicet-2, p. 32). ✥ În Mehedinţi, seara se punea un drob de sare într-un furnicar, recuperat a doua zi pentru a fi dat la vite, cu convingerea că, aşa cum se trag furnicile la furnicar, aşa vor trage şi vitele să vină acasă (Chicet-2, p. 32).

Despre vreme: Când dă bruma în proorul sau în preajma lui Sf. Gheorghe, să fim încredinţaţi că acelaşi lucru se va petrece şi la Sf. Ion de toamnă (Gherman-4, p. 117). ✥ De va durdui (va tuna) înainte de Sân-Georgiu, vor umbla vremi tari peste vară (Gherman-4, p. 118).

23 aprilie

Sf. Gheorghe, Sân-Georgiu
Sf. Mare Mc. Gheorghe, purtătorul de biruinţă; Sf. Mc. Valerie

*Asemeni Bobotezei şi Sânzienelor, după noaptea în care s-au dezlănţuit forţele răului şi în care puterea energiilor sacre putea să-i contamineze neplăcut pe oameni, a doua zi se impunea scăldatul (stropitul) ritual, al oamenilor, animalelor, chiar al obiectelor din gospodărie, în vederea purificării, a asigurării unei stări bune de sănătate şi de prosperitate în anul ce vine. În mod asemănător, acum se realizau numeroase practici care trebuia să asigure recoltei pecipitaţiile necesare (*Sângiorzul*).*
Era momentul în care puteau fi obţinute instrumente magice indispensabile practicilor de propiţiere sau apotropaice ce se desfăşurau în anul ce vine (busuioc, tei, buruieni de leac, şarpele alb).

Sf. Mare Mc. Gheorghe, purtătorul de biruinţă. În timpul domniei lui Diocleţian, în cetatea romanilor era minunatul ostaş al lui Hristos, sfântul Gheorghie, cu neamul din Capadochia, fiu de părinţi vestiţi, din tinereţe învăţând buna credinţă. Văzând atâta cumplire a păgânilor asupra creştinilor, sfântul Gheorghe s-a ridicat împotriva idolilor împăratului. Acesta, fiind cuprins cu totul de mânie, a poruncit să-l arunce în temniţă şi să-l muncească. Pe când era legat pe roată, deodată s-a înnorat văzduhul şi s-a făcut tunet înfricoşat, şi mulţi au auzit un glas de sus, zicând: „Nu te teme, Gheorghie, sunt cu tine"; apoi după puţin timp s-a făcut o strălucire mare şi neobişnuită şi s-a arătat îngerul în chip de tânăr prea frumos, stând lângă roată ca purtător de lumină. Iar după ce s-a făcut nevăzut, mucenicul s-a pogorât singur de pe roată, dezlegat de îngerul lui Dumnezeu şi tămăduit de rane. Şi stând sfântul marele mucenic Gheorghe în temniţă, acei cari crezuseră întru Hristos, pentru minunile cele făcute de dânsul, mergeau la el, dând aur strejarilor şi căzând la picioarele lui; iar câţi erau bolnavi, primeau tămăduire de boalele lor, pentru că-i tămăduia prin chemarea numelui lui Hristos şi prin însemnarea crucii (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 663, 669, 671, 688). ✦ Nu se cuvine a tăcea acea vestită minune despre uciderea balaurului, pre care a făcut-o sfântul marele mucenic Gheorghe, aproape de Palestina, patria sa, lângă cetatea Viritului. Era lângă cetatea aceea a Viritului, spre muntele Livanului, un iezer foarte mare, în care era un mare balaur înfricoşat şi omorâtor, care, ieşind dintr-acel iezer, pre mulţi oameni îi apuca şi-i trăgea în iezer, îi pierdea, mâncându-i. Apropiindu-se cu suflarea sa cea pierzătoare, umplea văzduhul de venin purtător de moarte. Oamenii au hotărât ca, de nu vor să piară toţi, să dea în fiecare zi la rând şi cu sorţi fiecare pre copiii lor, fecior

Sf. Mare Mc. Gheorghe

sau fată, spre mâncarea acelui balaur. Când i-a venit rândul fecioarei împăratului, a venit în acel oraş sfântul Gheorghe, care s-a hotărât să omoare balaurul. Şi a ucis sfântul Gheorghe pre balaurul acela cu sabia în mijlocul cetăţii, apoi trăgând afară oamenii trupul lui din cetate, l-au ars cu foc. Atunci împăratul cetăţii aceleia şi tot poporul au crezut în Hristos şi au primit sfântul Botez. Şi erau botezaţi douăzeci şi cinci de mii de bărbaţi, afară de femei şi de copii (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 727, 728, 729, 733).

Tradiţii: Sfântul Gheorghe e capul primăverii (Marian, 1994, II, p. 254). El goneşte iarna şi aduce primăvara (Fochi, p. 283). ❖ E sfântul cel mai mare peste câmpuri (Fochi, p. 282). ❖ Sf. Gheorghe este pentru vite (Fochi, p. 283). ❖ Prin rugăciunea sa a înviat boul unui om sărac, plugar care nu mai avea ce înjuga (Muşlea-Bârlea, p. 362). ❖ Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru au cai. Sf. Gheorghe vine vara şi Sf. Dumitru iarna. Sf. Gheorghe, când aleargă cu calul său împrejurul pământului, iarba înverzeşte, codrul înfrunzeşte, pământul se deschide şi primăvara vine, dar Sf. Dumitru, când aleargă împrejurul pământului, frunzele cad şi omăt şi iarna vine (Niculiţă-Voronca, II, p. 126). Între ei ar exista un legământ pe viaţă şi pe moarte: dacă pădurea nu este înfrunzită pe data de 23 aprilie, Sâmedru îl omoară pe Sângeorz. Aceeaşi soartă o va avea şi Sâmedru dacă de ziua lui, 26 octombrie, Sângiorzul va găsi frunze pe arbori (Ghinoiu, 1997, p. 11). ❖ Sf. Gheorghe a fost păzitor de vite şi a călcat într-un cuib de ciocârlie. Pentru răul pricinuit ciocârliei, el a pedepsit singur piciorul său care a călcat pe cuib ca să nu-l încalţe trei ani de zile. Dumnezeu, pentru această faptă, l-a făcut sfânt (Fochi, p. 284). ❖ La o fântână, aproape de un sat, se afla o scorpie care mânca oamenii care treceau pe acolo. Venea de multe ori chiar în sat, de mânca copiii mici ce găsea pe drum. Sf. Gheorghe, trecând prin acel sat călare pe cal, armat cu suliţe, l-au rugat oamenii să-i scape de acea scorpie. Sfântul s-a dus la fântână, a sărit cu calul pe scorpie şi a străpuns-o cu suliţa (Fochi, p. 284).

Obiceiuri: Sf. Gheorghe era termenul de la care se tocmeau ciobanii (până la Sf. Dumitru). De atunci Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru au rămas cele două soroace principale ale anului pentru arendarea moşiilor, închirierea caselor etc. (Candrea, 1928, p. 102). ❖ În ziua de Sângeorz feciorii ţipă (aruncă) în apă pe cel ce a ieşit mai întâi cu plugul în primăvara aceea (Viciu-1, p. 55). ❖ În dimineaţa de Sângeorz, doi feciori holtei urcau în pădure însoţiţi de alţi tineri şi pe la ora opt, nouă coborau mascaţi în sat. Unul se îmbrăca de sus până jos în frunze de fag, iar celălalt îşi confecţiona obrăzar şi haine din coji de tei sau cireş. Primul, denumit **Sânjorzu** sau *Păpăluhăra*, venea în fruntea alaiului, urmat de cel de-al doilea mascat, denumit *goţoi*. De la intrarea în sat erau însoţiţi de muzicanţi. Umblau de-a lungul uliţelor şi cânta cu ceatăra şi jucau, iar unde erau invitaţi, ei intrau în curte, fiind îmbiaţi cu băutură. Oamenii, mai ales tineretul, întâmpinau Sânjorzul aruncând apă asupra lui, în timp ce masca juca şi se scutura stropind pe cei din jur, mai ales pe fete şi pe femei. Aproape la fiecare gospodărie primeau bani pentru jocul lor. Dezbrăcarea măştilor şi sfârşitul obiceiului aveau loc la un om care îi chema să lase în ograda lui frunzarul cu care au fost împodobiţi, oferindu-le ca răsplată un ospăţ îmbelşugat. Se credea că e bine cine-i poate chema, că-i merge bine, îi cu noroc. Petrecerea se încheia de regulă cu joc,

după ce, pe banii primiți, feciorii cumpărau mai multă băutură (Cuceu, pp. 449-450). ❖ După urzicat se adună feciorii din sat şi merg la pădure, să facă *goţoi*. Sosiţi acolo îşi aleg doi feciori, pe care îi îmbracă în frunze verzi din creştet până-n tălpi. Pe unul îl îmbracă ca pe bărbat, pe celălalt ca pe femei. Bărbatului îi pun în cap o şapcă din scoarţă de tei, îl încalţă cu opinci de scoarţă, îi fac sabie şi puşcă de lemn; pe femeie o îmbrobodesc cu năframă şi o încalţă cu cizme de scoarţă. Pe amândoi îi ung pe faţă cu funingine şi le pun în mâini câte o joardă lungă. Aceştia sunt goţoii. După ce sunt gata goţoii, feciorii îşi aleg un trâmbiţaş; îi dau o trâmbiţă mare de scoarţă, pregătită din ziua precedentă, şi pleacă spre sat. Pe goţoi îi însoţesc copiii, suflând în bucine de alun. Aşa cutreieră tot satul. Pe cine le iese în cale, îl lovesc cu jorzile ce le au în mâini. Într-aceea doi feciori umblă prin sat, din casă-n casă, cu coşuri în mâini, şi adună ouă. După ce au colindat tot satul, se duc într-o casă, dezbracă pe goţoi şi vând ouăle. Cu banii căpătaţi pe ouă îşi petrec. În Sâncel (Blaj) goţoii se cheamă *burduhoasa*, la singular, că-i numai un fecior, nu pereche. Îmbrăcămintea ei – cum s-a descris mai sus a goţoilor. Adăugăm că în Sâncel şi-n mai multe sate oamenii din sat aşteaptă burduhoasa cu găleţi, cu ciubere de apă şi, când trece pe la poartă, o udă, apoi o cinstesc cu slănină, carne, ouă ş.a. Aceste daruri însă le primesc feciorii (Viciu-1, p. 54). ❖ Moşii de Sf. Gheorghe – se împarte lapte (Marian, 1994, II, p. 311).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Până nu răsare soarele oamenii se scaldă în aceeaşi zi pentru întâia oară, într-o apă curgătoare, spre a fi sănătoşi tot anul şi pentru spălarea tuturor relelor (Candrea, 1928, p. 109). ❖ Cine se va spăla în dimineaţa acestei zile cu rouă, toată vara va fi sănătos şi nu-i vor ieşi pete pe obraz. În ajunul şi în dimineaţa zilei de Sf. Gheorghe fetele se spală pe faţă cu rouă pentru a fi mai frumoase şi mai atrăgătoare (Marian, 1994, II, pp. 307, 308). ❖ În scopul de a fi un an bun în ploi, la Sângeorz se practică împroorul. Dacă nu plouă în ziua de Sângeorz, atunci se udă totul în curte, în locul unde sunt adunate oile (Drăguţ, p. 136). Băieţii le udă pe fete ca să nu se apropie de ele strigoaicele sau pentru ca fetele să nu se transforme în strigoaice (Marian, 1994, II, p. 309). Se crede că udatul se face de bucurie şi mulţămită lui Dumnezeu, primăvara. Alteori cred că datina udatului de Sângeorz este de când păzea fântâna un balaur cu douăsprezece capete şi căruia, când duceau apă din fântână, totdeauna trebuia să-i dea o fată s-o mănânce (Viciu-1, p. 53). ❖ La Sf. Gheorghe se scot budăile la pârâu, ca să se prindă smântână multă peste an (Gorovei, 1995, p. 214). ❖ Mâncarea de căpşune şi a altor pârgi de frupte ce au sosit până aici şi mâncarea de pui de pasere pentru sănătate (Mangiuca, 1882, p. 17). ❖ În ziua de Sf. Gheorghe se dă crucea paştei la vite (Niculiţă-Voronca, I, p. 253). ❖ Busuiocul se seamănă anume pentru cinste: îl seamănă până a nu răsări soarele în ziua de Sf. Gheorghe, dimineaţa. Stratul se pregăteşte mai înainte, dar de cade Sf. Gheorghe duminica, nu se poate semăna; sau poţi să-l semeni într-o luni, până în ziuă, că lunea e ziua cea mai curată. Semănându-l, îl soroceşti şi, dacă te speli cu rouă de pe el, eşti de toată lumea cinstit (Niculiţă-Voronca, I, pp. 98-99). ❖ Oamenii se bat cu urzici pentru a fi harnici peste an, ca să fie iuţi tot anul; cei urzicaţi vor fi sănătoşi (Fochi, p. 293). Cel ce loveşte pe altul cu urzica peste mâna goală sau peste piciorul gol zice: „Ascunde golul!“ (Viciu-1, p. 54). ❖ La Sf. George se urzică, se udă cu apă şi beau vin ca să facă sânge peste an (Pop Reteganul-2, f. 72).

Apărător de rele şi durere: La Sf. Gheorghe se cântăresc oamenii pentru a fi sănătoşi tot anul şi pentru a se proteja de farmece. Cine fuge în această zi înainte de răsăritul soarelui o bucată bună de loc, acela va putea fugi cât vrea, fără să obosească. În acest scop se practică şi urzicatul – lovirea cu crenguţe de urzică –, pentru că sprinten, iute, harnic şi îndemânatic la lucru în decursul anului poate fi numai acela care este urzicat în această zi. Cine doarme în această zi, acela ia somnul mieilor şi tot anul e somnoros (Marian, 1994, II, pp. 301, 312). ❖ Legarea cu tei descântat a fluierilor mâinilor şi picioarelor celor primi născuţi, fii şi fiice, spre a-i feri de rele (Mangiuca, 1882, p. 17). ❖ În ziua de Sf. Gheorghe spală-te pe picioare până în răsărit de soare şi te scaldă în acea zi de mai multe ori, că nu vei fi bolnav de friguri (Gorovei, 1995, p. 92). ❖ La ieşirea oilor se punea un lanţ la poarta fiecărei gospodării. La staur, sub leasă, se aşezau o secure şi doi piepteni de cânepă încleştaţi, ca să se încleştеze gura lupului (Cuceu, p. 447). ❖ De Sângeorz fiecare familie face nişte colaci din pâine nedospită, fără unsoare, copţi în ţest. Se face câte un colac pentru fiecare casă sau unul pentru toate oile. Colacii sunt duşi acolo unde se mulg vitele sau oile. Găleata în care se mulge se împodobeşte cu ramuri de salcie, din care se face cunună împrejurul ei. Colacul este stropit cu lapte la mulsoare. După ce colacul este umezit bine, păcurarul sau cel care mulge vaca îşi ia un ortac. El apucă pe sub oaie sau vacă de acest colac. Păcurarul spune: „cucu!“, celălalt răspunde: „răscucu!“ şi, după ce s-a spus de trei ori, se rupe colacul. Se spune că cel care are partea mai mare va trăi mai mult. Colacul pentru „cucu-răscucu“ se face din aluat nedospit, pentru ca să nu se strice laptele sau ca să nu coacă pulpa la vite, să nu dospească (Drăguţ, p. 141).

Despre muncile câmpului: Bobul, cu trei zile înainte de Sf. Gheorghe, să-l pui, cum se află grămadă, într-o groapă, în pământ, să-l acoperi, şi după Sf. Gheorghe să-l iei şi să-l sameni, că n-are viermi. Întocmai precum usturoiul, dacă nu l-ai samanat până la Sf. Dumitru, tot astfel şi bobul, dacă nu l-ai samanat până la Sf. Gheorghe, mai mult nu-l poţi samana, macar oleacă să pui dinainte şi atunci după Sf. Gheorghe dacă sameni, să nu-l dai din casă, ci de afară de undeva – tot pentru cap; cine vrea să fie sănătos de cap (Niculiţă-Voronca, I, p. 408). ❖ La Sân-Georgiu ies preoţii şi poporul cu crucea în câmp şi fac rugăciuni pentru ploaie şi mană în câmp (Mangiuca, 1883, p. 17). ❖ Gunoiul din ziua de Sf. Gheorghe să-l lepezi la rădăcina pomilor, că rodesc bine la urmă (Gorovei, 1995, p. 106). ❖ Când un pom nu face roade, să-l îngăuri în ziua de Sf. Gheorghe, căci atunci va face (Gorovei, 1995, p. 198).

Animale: Dacă la Sân-Georgiu e zi de post (sec), atunci tot anul este la vite lapte slab (nemănos; Mangiuca, 1882, p. 19). Când pică Sf. Gheorghe în zi de sec, nu-i mană nici la albine, nici la oi („Ion Creangă“, an V, nr. 2, 1912, pp. 48-49). ❖ Se crede că este bine a se scula în ziua de Sf. Gheorghe, înainte de răsăritul soarelui, şi a presura împrejurul vacii mac şi, făcând aşa, nime nu va putea lua laptele de la acea vacă, aşa cum nu-i nimene în stare să culeagă macul presărat (Gorovei, 1995, p. 248). ❖ În ziua de Sf. Gheorghe încep unii a mânca (sic!) carne de miel, iar nu la Paşte (Ispirescu, f. 41). ❖ În acea zi toţi fac jertfă câte un miel, îl duc la biserică să se citească, apoi se pun şi ospătează cu toţii în curtea bisericii sau aiurea. Rămăşiţele de miel le dau pe apă curgătoare (Fochi, p. 300).

23 aprilie

Magie: Busuiocul se seamănă de dragoste, în ziua de Sf. Gheorghe, în zori, şi-l stropesc din gură. Cu acela se gătesc fetele când merg la joc, punând în cap sau în brâu (Niculiţă-Voronca, I, p. 99). ✥ Se adună de pe câmp tot felul de buruieni de leac, care se păstrează peste an (Candrea, 1928, p. 110). ✥ Fetele şi feciorii se scoală de dimineaţă, iau o oală nouă în mână, cu busuioc în ea, şi se duc la gârlă, iau apă în oală de trei ori şi fac de dragoste (Fochi, p. 301).

Despre vreme: Dacă în ziua de Sf. Gheorghe va fi rouă multă ori va fi pâclă, e semn de an bogat (Gorovei, 1995, p. 19). ✥ De e brumă între Sân-George şi Arminden, va fi brumă şi între Sânte-Mării (CS, 1918, p. 12). ✥ Dacă la Sân-Giorgiu e ploaie – se face grâu şi fân (Gherman-4, p. 123).

24 aprilie

Poitra lui Sf. Gheorghe; Calul lui Sf. Gheorghe
Sf. Ierarhi Ilie Iorest şi Sava, Mitropoliţii Transilvaniei;
Sf. Iosif Mărturisitorul din Maramureş; Sf. Pasicrat şi Valentin; Cuv. Elisabeta

Cea de-a treia zi a sărbătorii, numită în zona Mehedinţiului poitră, *e considerată local a fi cea mai însemnată, având o putere deosebită şi, deci, impunând mai multe restricţii.*

Sf. Ierarhi Ilie Iorest şi Sava, Mitropoliţii Transilvaniei. Sfântul Iorest s-a născut în Transilvania, din părinţi ortodocşi, primind la numele de botez numele de Ilie. A învăţat carte la mănăstirea Putna, unde a deprins şi meşteşugul scrierii frumoase şi al zugrăvirii icoanelor. Cu voia lui Dumnezeu şi cu sprijinul Domnului Moldovei, Vasile Lupu, şi al mitropolitului Moldovei, Varlaam, sfântul Iorest vine în Alba-Iulia, unde este ales mitropolit al Transilvaniei.

Sfântul ierarh Sava Brancovici s-a născut din părinţi drept-credincioşi la Ineul Transilvaniei, puţin după vremea lui Mihai Viteazul, fiind botezat cu numele Simeon. În tinereţea sa sfântul a vieţuit o vreme în Ţara Românească, la mănăstirea Comana, unde trăia unchiul său şi unde s-a deprins întru cele duhovniceşti. Ca unul ce-şi dovedise însuşirile şi vrednicia, în anul 1656 soborul preoţilor şi al mirenilor l-a ales mitropolit de Alba-Iulia (*Proloagele*, VIII, pp. 83, 84).

Sf. Iosif Mărturisitorul din Maramureş. S-a născut în secolul al XVII-lea într-un sat din Năsăud într-o familie de creştini ortodocşi şi a dobândit învăţătură de la preoţii satelor şi mergând prin mănăstirile şi schiturile Maramureşului. A fost hirotonit preot, după care, în anul 1690 este ales episcop al Maramureşului. A fost un neobosit apărător al credinţei ortodoxe, îmbărbătându-şi fără preget păstoriţii să păstreze învăţăturile Bisericii, în vremea în care erau tot mai puternice presiunile din partea administraţiei străine pentru uniaţie sau pentru trecerea la calvinism (*Dicţionarul*, p. 156).

Sf. Pasicrat şi Valentin, mucenicii lui Hristos, erau din Rodostol, cetatea Misiei, ostaşi creştini, pe lângă ighemonul acelui loc, numit Avsolan. Văzând pre oameni coprinşi de înşelăciunea diavolească şi închinându-se diavolilor, dupre porunca stăpânitorilor, – căci mulţi creştini, temându-se de munci, fugeau şi se ascundeau –; atunci ei ieşiră la arătare şi cu îndrăzneală s-au mărturisit că sunt creştini şi pre unul adevăratul Dumnezeu preamărindu-l, au blestemat pre idolii cei fără de suflet (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 741-742).

Cuv. Elisabeta a fost aleasă din pântecele maicii sale la slujba lui Hristos Dumnezeu, căci vestea naşterii ei s-a făcut prin dumnezeiască descoperire maicii sale, mai nainte înştiinţând-o că prunca ce se va naşte dintr-însa va fi vas ales al Sfântului Duh; deci, din copilărie s-a dat în slujba lui Dumnezeu şi s-a făcut mireasa lui Hristos, Mirele cel fără de moarte (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 737-738).

24 aprilie

Tradiţii: În ziua întâia a sărbătorii lui Sf. Gheorghe mai serbează doar până la prânz şi după aceea lucrează, iar a doua zi, în *poitră*, cum zic ei, nu lucrează deloc, pentru că poitrele sunt mai rele de gadini ca ziua mare (Speranţia, I, f. 79 v). ❖ Se serbează Calul Sfântului Gheorghe pentru că cu ajutorul lui Sfântul Gheorghe a putut ucide pe balaur (Speranţia, VII, f. 198).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Calul Sfântului Gheorghe se ţine pentru ca munca să le meagă bine (Speranţia, II, f. 241 v).

Apărător de rele şi durere: E rău de gadini (Speranţia, I, f. 78 v).

25 aprilie

Marcu boilor
Sf. Apostol şi Evanghelist Marcu; Sf. Muceniţă Nichi

Pe lângă ziua de 2 februarie, întâlnim o altă sărbătoare a animalelor de povară (alături de Paştele cailor). Interdicţia de a le folosi avea în vedere atât protejarea animalelor, pentru a nu se îmbolnăvi sau pentru a nu fi atacate de fiarele sălbatice, cât şi un randament mai bun.

Sp. Apostol şi Evanghelist Marcu. Sfântul evanghelist Marcu era de neam evreu, din seminţia lui Levi, ucenic al sfântului apostol Petru, şi fiu iubit al aceluia întru Sfântul Duh. Iar fiu nu era după trup, ci după duh, născut prin buna vestire şi prin baia sfântului Botez. Şi sfântul Marcu a fost numărat în ceata sfinţilor şaptezeci de apostoli ai lui Hristos, mai întâi cu sfântul Petru, de care a fost pus şi episcop; ei au călătorit împreună până la Roma, unde a scris sfânta Evanghelie, după rugămintea credincioşilor... Când sfântul evanghelist Marcu săvârşea în biserică dumnezeiasca slujbă, au năvălit necuraţii fără de veste cu putere asupra bisericii şi, prinzând pre sfântul, i-au pus o funie de grumazul lui şi-l târau pre dânsul, zicând: „Să ducem pre boul acesta la locul boilor". Iar sfântul Marcu mulţumea lui Hristos Mărturisitorul, zicând: „Mulţumesc Ţie Doamne Iisuse Hristoase că m-ai învrednicit să pătimesc acestea pentru numele Tău!" (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 746, 747, 748, 759).

Sf. Ap. şi Evanghelist Marcu

Tradiţii: Marcu Evanghelistu se serbează în credinţa că el mijloceşte cu înlesnire plata vămilor (Speranţia, V, f. 14 v). ✦ În această zi boii erau lăsaţi să pască unde şi cât doreau, nu erau legaţi şi nu erau înjugaţi la căruţă sau la plug (Ghinoiu, 1999, p. 83). ✦ Nu se înjugă boul, pentru că Marcu Evanghelistul a pus Evanghelia în acea zi pe cornul boului, spre a fi ferit de rele (Speranţia, VIII, f. 54 v). ✦ E primejdios pentru vite. Numai la preot fac clacă cu palmele şi cu plugul (Speranţia, VII, f. 169 v). ✦ Se ţine de toţi bărbaţii. În acea zi nu se duc la arat, spunând ei că Marcu Evanghelistul le iese cu biciul înainte şi, dacă cuteză de a lucra în acea zi, le mor boii. În acea zi se obişnuieşte a se da clacă la arat la preotul satului, sub motiv că, dacă sunt multe pluguri pe brazdă, nu se tem de Marcu Evanghelistul, şi apoi preotul e la mijloc, căci se roagă pentru ei şi astfel nu păţesc nimic (Speranţia, VII, f. 207 v). ✦ Marcu Evanghelistul dezleagă gura la păsări. Cine nu serbează, aceluia îi strică recolta paserile (Speranţia, VIII, f. 179). ✦ E păcat să se lucreze în această zi; nici rândunica nu face cuib (Speranţia, IV, f. 144).

Apărător de rele şi durere: Nu se înjugă boii, că şchioapătă (Speranţia, V, f. 311). ✥ Nu se lucrează, nu se ară pentru a nu se îmbolnăvi animalele şi pentru ca acestea să nu fie atacate de animale sălbatice (Marian, 1994, II, p. 314). ✥ Apără şi scapă de orice boală vitelor celor ce-l sărbătoresc (Speranţia, I, f. 171 v). ✥ Pentru a nu ologi vitele (Speranţia, II, f. 217). ✥ E rău de boale, de izbituri (Speranţia, I, f. 357 v). ✥ E rău de vijelii, de grindină şi lovituri (Speranţia, I, f. 366). ✥ E rău de jigănii. Nu se dă din casă nimic, nu se bat pari (Speranţia, III, f. 167). ✥ E rău de împărat şi de poceală. Un om care a muncit în această zi, întorcându-se seara acasă, a dat cu ochiul într-o creangă uscată şi i s-a scurs ochiul (Speranţia, VII, f. 35 v).

Despre vreme: Se schimbă timpul în căldură mai mare (Speranţia, VII, f. 70).

26 aprilie

Sf. Sfinţit Mc. Vasile, Episcopul Amasiei; Sf. Glafira; Cuv. Justa; Cuv. Nestor

Sf. Sfinţit Mc. Vasile, Episcopul Amasiei. Episcopul Amasiei, Vasile, a fost închis pentru că a tăinuit-o pe creştina Glafira, care se ascundea de frica necuviinţei stăpânilor săi. Rămas inflexibil în faţa amăgirilor torţionarilor, a fost tăiat (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 782).

Sf. Sfinţit Mc. Vasile

Sf. Glafira. Glafira, o fecioară foarte frumoasă, cu credinţă creştină, de neam cinstit şi bine credincios, nedorind să fie pângărită de împăratul Lichinie, a fugit pe ascuns din palatul acestuia (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 768). Ajungând în cetatea Amasia, îl va cunoaşte pe episcopul locului, Vasile, căruia îi vor spune taina. Glafira află de la acesta că în cetate se va construi o biserică şi, bucuroasă, dăruieşte multe aur episcopului, „pentru cinstirea lui Hristos". Soldaţii lui Liciniu îi prind pe cei doi. Pe drum însă tânăra fată moare, la judecată fiind adus doar Sfântul Vasile (*Dicţionarul*, p. 309).

Cuv. Nestor. În această zi, preacuviosul Nestor, părăsind părinţii şi călugărindu-se, cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, VIII, p. 255).

27 aprilie

Sf. Sfinţit Mucenic Simeon, ruda Domnului; Sf. Apostoli Aristarh, Marcu şi Zinon

Sf. Sfinţit Mc. Simeon

Sf. Sfinţit Mucenic Simeon, ruda Domnului. Acest sfânt Simeon, care se numea rudenie a Domnului nostru Iisus Hristos, a fost fiul lui Cleopa, fratele sfântului Iosif, logodnicului. Simeon, ajungând în vârstă şi auzind despre minunile Domnului nostru Iisus Hristos, a crezut într-însul. Iar după patima cea de bună voie a Domnului şi după înălţarea la cer, a fost numărat în ceata sfinţilor celor şaptezeci de apostoli. Sfântul Simion a fost prins de păgâni după porunca lui Attic antipatul. Şi după multe munci, pre cruce fiind prionit, şi-a dat sufletul în mâinile Domnului (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 823, 824, 827).

Sf. Apostoli Aristarh, Marcu şi Zinon. Aceştia erau din cei şaptezeci. Aristarh a fost episcop al Apamiei celei din Siria. Acesta mai întâi decât toţi a propovăduit pe Hristos Dumnezeu adevărat. Marcu a fost episcop în Vivlopole. Iar Zinon a fost făcut întâi episcop de apostolul Petru, în Diospole. Aceştia multe rele pătimiri suferind de la necredincioşi pentru zidirea din nou a bisericilor şi pentru surparea idolilor, şi înşişi făcându-se lucrători de minuni şi de vindecări, s-au mutat către Domnul (*Mineiele*, VIII, pp. 260, 261).

28 aprilie

Sf. Ap. Iason şi Sosipatru; Sf. Mucenici Dada, Maxim şi Cvintilian

Sf. Ap. Iason şi Sosipatru. Sfântul apostol Iason era tarsinean, şi a venit cel dintâi din Tars către dreapta credinţă. Iar sfântul Sosipatru era apostol din Ahaia. Amândoi aceştia, după primirea sfintei credinţe în Hristos, au fost ucenici ai sfântului apostol Pavel (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 838, 840).

Sf. Ap. Iason

Sf. Mucenici Dada, Maxim şi Cvintilian. Împărăţind Diocleţian şi Maximian păgânii, s-a ridicat diavoleasca mânie asupra creştinilor. Dada, Maxim şi Cvintilian n-au voit să asculte poruncile şi să aducă jertfe zeilor. Prinzându-i, i-au legat cu lanţuri de fier şi i-au dus în cetatea Dorostol, unde le-au tăiat capetele (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 846).

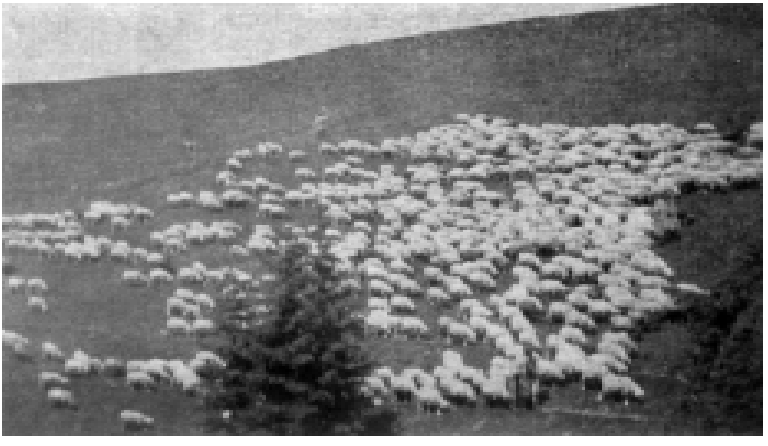

29 aprilie

Sfinţii 9 Mucenici din Cizic; Cuv. Memnon, făcătorul de minuni

Sfinţii 9 Mucenici din Cizic. Cetatea Chizicului se afla într-o parte a Asiei, care se numea Misia-mică, ce era veche şi slăvită lângă marea Elespontului. Nouă creştini, nebăgând în seamă groaznicele porunci împărăteşti şi frica tiranilor, preamăreau pre Hristos şi cu toată îndrăzneala îl propovăduiau pre El, că este unul Dumnezeu a toate ziditor şi a tot ţiitor (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 854, 857).

Sf. Mc. Teognid din Cizic

Cuv. Memnon, făcătorul de minuni. Cuviosul părintele nostru Memnon s-a dat din tinereţe lui Dumnezeu şi s-a făcut locaş curat al Sfântului Duh; pentru că a supus pe trup duhului, omorându-şi patimile cu petrecerea cea aspră în multe osteneli, şi a fost mai mare al călugărilor. Iar pentru viaţa sa cea asemenea cu îngerii, a luat de la Dumnezeu dar îndestulat de faceri de minuni: căci tămăduia boale netămăduite şi făcea multe minuni (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 861).

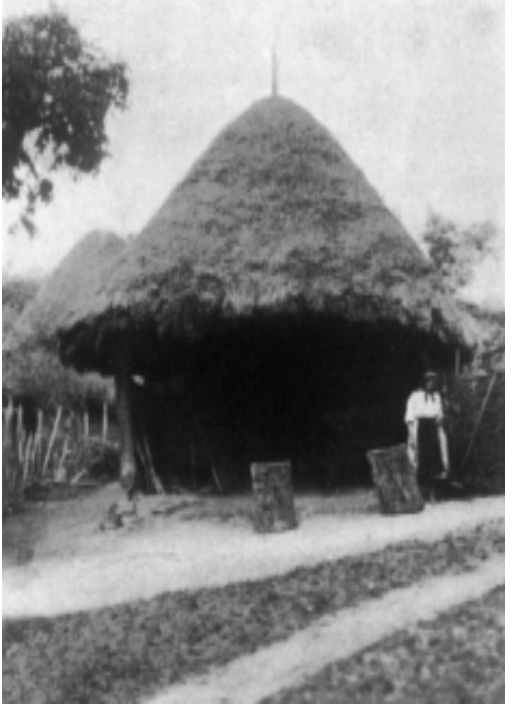

30 aprilie

Ajunul Armindenului
Sf. Apostol Iacob, fratele Sf. Ioan Evanghelistul; Sf. Clement; Sf. Donat

Ajunul Armindenului – cel de-al doilea moment (după Sf. Gheorghe), cea de-a doua sărbătoare consacrată naturii renăscute, pline de vitalitate, cuprinde numeroase practici apotropaice îndreptate în principal asupra vrăjitoarelor, care încearcă să fure energiile vitale ale vegetaţiei şi ale animalelor.

Sf. Apostol Iacob, fratele Sf. Ioan Evanghelistul. Acest sfânt Iacov a fost fiul lui Zevedei şi fratele sfântului evanghelist Ioan, cuvântătorul de Dumnezeu, şi era unul din cei doisprezece apostoli, chemat de Domnul de la vânarea peştelui la apostolat, care, împreună cu fratele său lăsându-şi corabia, cum şi pe tatăl şi mreja sa, a mers după Iisus la chemarea lui cea dumnezeiască şi îi urma pretutindeni, luând aminte la învăţăturile ce ieşeau din prea curata lui gură şi vedea minunile ce le făcea El. După patima cea de bună voie şi după învierea şi înălţarea Domnului nostru şi după primirea Sfântului Duh, sfântul apostol Iacov s-a dus în Spania şi în alte părţi, propovăduind cuvântul lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, VIII, pp. 863, 864).

Sf. Ap. Iacob

Sf. Clement. Tot în această zi, pomenirea sfântului Clement, făcătorul de canoane, care cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, VIII, p. 286).

Sf. Donat. În zilele drept-credinciosului împărat Teodosie cel Mare, acest sfânt Donat a fost episcop în cetatea care se numea Evria, din Epirul cel vechi, unde a făcut mai multe minuni (*Vieţile sfinţilor*, VIII, p. 872).

Apărător de rele şi durere: În ajunul Armindenului femeile nu lucră în casă, nici la câmp, pentru vifor şi grindină (Gherman, *Grindina*, p. 54).

Magie: În ajunul Armindenului, în Bihor se desfăşoară alungarea strigoilor: de la o casă la alta se desfăşoară dialogul: „– Auzi mă!/ – Aud mă!/ – Cine-i strigă/ Dracu-l frigă/ Pe frigare/ De cea mare!“ Replica e preluată de un locatar din casa următoare, şi aşa mai departe. Rostind aceste cuvinte, se crede că astfel se şi întâmplă cu cei ce sunt strigoi, dacă nu închid în grabă uşa casei (Marian, 1994, II, p. 317).

mai

Denumire populară
– florar, frunzar, pratar, luna ierburilor (*Mai/ E rai*)

Sfaturi generale: Mai semănaţi in, ca din două semănături să vă iasă cel puţin una: cânepa se seamănă după 13, iar hrişca pe la 19, meiul tot cam pe atunci. Tăiaţi crângi de salci; puneţi pari lângă pomii tineri; semănaţi ridichi de lună, cicoria, puneţi castraveţi şi fasole; scuturaţi gândacii de pe pomi şi daţi-i păsărilor din curte; tăiaţi colţurile de pe pomi (Mangiuca, 1882, p. 18). ❖ Udă altoii cât mai des, şi la cei prinşi le slăbeşte niţel legătura. Seamănă cânepă şi in. Pe timp liniştit afumă pomii bântuiţi de omide cu pucioasă presărată pe jăratic, că vor peri toate. Cucuruzul se sapă când e în patru frunze. Coseşte lucerna înainte de înflorire, dar griji să nu o tai prea jos, că piere multă din ea. De o dai verde la vite, zvânteaz-o mai întâi şi amestecă cu paie mănunţite. Pe la mijlocul lunei se resădeşte tutunul (tăbacul), înmuindu-se mai înainte rădăcinile în zamă de gunoi şi năsip. Ogorâtul trebuie sfârşit. Gândacii de mai se scutură dimineaţa, se adună şi se stropşesc cu piciorul, ori se dau la galiţe. De pe cartofii ce-i dăm la animale colţul trebuie îndepărtat, că acela-i otrăvitor (CS, 1918, p. 75).

Prevestiri de timp: Roua de seara şi răcoarea din mai aduc fân şi vin mult (CS, 1918, p. 12). ❖ Ploaia caldă din mai e binecuvântare (CS, 1918, p. 12). ❖ Rusalii umede, Crăciun gras (CS, 1918, p. 12). ❖ Gândacii mulţi vestesc un an mănos (CS, 1918, p. 12). ❖ Mai ploios, iunie frumos (CS, 1918, p. 12). ❖ Când sunt greieri mulţi şi dinaintea locuinţei lor ţin mare curăţenie, fân are să fie puţin (CS, 1918, p. 12). ❖ Tunetele dese arată an roditor (CRP, 1944, p. 30). ❖ Vânt de roadă, vânt de poame (Niculiţă-Voronca, I, p. 290). ❖ Dacă luna lui mai e mai mult ploioasă, atunci urmează iunie secetos (Mangiuca, 1883, p. 18). ❖ În luna aceasta se bea pelin în loc de vin (Ispirescu, f. 42). ❖ Dacă plouă în mai, să tragi nădejde de mălai (Gherman-5, p. 137).

1 mai

Armendinul (începătorul verii), Armendina, Armindeni;
Maiul; Ziua Pelinului; Ziua Beţivilor
Sf. Prooroc Ieremia; Cuv. Eftimie; Cuv. Ignatiu; Cuv. Isidora; Cuv. Acachie

Începutul verii era serbat prin împodobirea porţilor cu crengi de verdeaţă, ca semn al triumfului renaşterii naturii. Însemn al fertilităţii, creanga (stâlpul) de armindeni era păstrat de cele mai multe ori până în momentul secerişului, lemnul acesta fiind folosit la arderea cuptorului în care este coaptă pâinea nouă. În prima zi a lui mai (Armin, Irmin den – ziua profetului Irimia) se realizau practici de propiţiere ce favorizau o mai bună acomodare cu noul anotimp: spălatul cu rouă, băutul vinului roşu, amestecat cu pelin ş.a.
Vecinătatea unor sărbători a generat suprapuneri cu reprezentări ale mitologiei creştine: armindenul este semnul pe care jidovii l-au pus în faţa locuinţei în care se afla Iisus, pentru a o putea recunoaşte a doua zi, când veneau să-l prindă. A doua zi însă au constatat cu surprindere că în faţa fiecărei porţi se afla un semn identic. Frecvent însă se poate observa o contaminare cu Sf. Gheorghe, când există acelaşi obicei de împodobire a porţilor, al gospodăriilor, cu verdeaţă, precum şi cel al scăldatului ritual cu rouă (nu întâmplător în multe zone ale ţării sub acest nume este cunoscută chiar sărbătoarea Sf. Gheorghe). Probabil aceeaşi origine o avea şi obiceiul de a mânca, în această zi, miel fript (un sacrificiu asemănător era făcut şi de Sf. Gheorghe, o sărbătoare prin excelenţă pastorală). În acelaşi timp, petrecerea la iarbă verde, prilej cu care se intensificau practicile de propiţiere şi apotropaice începute mai devreme, la Mărţişor, atestă faptul că această lună ce începea astăzi era considerată una de tranziţie, în care se împlineau, *se finalizau multe din actele declanşate anterior şi care vizau perioada de vară.*
Intrarea în noul anotimp, deosebit de importantă pentru agricultori, în special, era marcată nu numai prin acte de propiţiere ce aveau ca scop o bună stare a sănătăţii individului, o acumulare de putere pentru noul sezon agricol ce abia începea (consumarea de vin roşu pentru înnoirea sângelui sau pentru sănătatea ficatului, caş alb pentru purificare). Veselia ce se impunea din partea tuturor membrilor colectivităţii era îndreptată către elementele cu care plugarul avea de-a face în această perioadă. Ziua se serba pentru odihna pământului, pentru ca acesta să poată da rezultate bune în acest sezon şi, mai ales, pentru sănătatea vitelor. Cum animalele de bază în muncile agricole ale ţăranilor erau boii, nu este întâmplător faptul că sunt numeroase sărbătorile consacrate acestora (cf. Marcu Evanghelistul – Marcu boilor, şi el în preajma sărbătorii de Sf. Gheorghe!). În aceeaşi cheie specifică, sacralitatea ce pogora asupra acestor animale era adesea nefastă pentru oameni, fapt ce impunea cu stricteţe ca ele să nu fie nici măcar atinse în această zi. Nerespectarea sărbătorii atrăgea după sine îmbolnăvirea sau pierderea animalelor de muncă.
Pentru că unul dintre elementele centrale ale riturilor din această zi era vinul (pelin), se poate considera că avem de-a face şi cu ecouri ale unei sărbători viticole, îndreptate mai ales către conservarea vinului vechi, care era astfel valorizat (sărbătoarea se ţine pentru ca vinul de anul trecut „să nu facă flori") şi protejat prin intermediul plantei magice a anotimpului, pelinul.

Sf. Prooroc Ieremia. Sfântul prooroc Ieremia a fost din Anatot, cetatea Preoţilor, în partea lui Veniamin. El a fost ales şi sfinţit la proorocie din pântecele maicii sale. El a început a prooroci din vârstă copilărească. Domnul poruncea lui Ieremia, proorocul Său, să vestească poporului mânia lui Dumnezeu, care venea asupra lor, şi să-i sfătuiască spre pocăinţă (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1, 5).

Sf. Prooroc Ieremia

Cuv. Eftimie. Eftimie se trăgea cu neamul din Demiga Peloponesului şi în Constantinopol, la anul 1814, în Duminica Floriilor, prin sabie s-a nevoit (*Mineiele*, IX, p. 9).

Cuv. Ignatiu. Ignatie se trăgea din Zagora veche şi în Constantinopol, în acelaşi an, prin sugrumare s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 9).

Cuv. Isidora, cea „nebună pentru Hristos". A trăit în mănăstirea Tabenesi din pustia Egiptului. Ca şi alţi „nebuni pentru Hristos", Cuvioasa Isidora a luat în sens propriu cuvintele Sfântului Apostol Pavel, din *Epistola I către Corinteni* (3, 18): „Dacă i se pare cuiva, între voi, că este înţelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înţelept". Este modalitatea de a dobândi smerenia, căci cel ce-şi asumă o astfel de vieţuire, fiind defăimat necontenit de către ceilalţi, cade mai greu în capcana ucigătoare a mândriei. Trăind într-o obşte de călugăriţe şi prefăcându-se ieşită din minţi, Isidora era, într-adevăr, ocărâtă şi necăjită de celelalte surori ale mănăstirii. Un bătrân îmbunătăţit, care a vizitat oarecând mănăstirea, descoperă virtutea fecioarei, care, noaptea, când celelalte călugăriţe mergeau la culcare, renunţa la tertipurile sale şi stătea, prelung şi cu umilinţă, la rugăciune, neştiută de nimeni. Acel părinte îi arată şi stareţei adevărata faţă a celei „ieşite din minţi", mergând în taină, noaptea, şi privind-o făcându-şi pravila de rugăciune. A doua zi, după ce au aflat adevărul, toate surorile au alergat să ceară binecuvântarea „nebunei". Aceea însă, fugind de laude şi de cinstirea atât de păgubitoare pentru călugări, părăsise în taină mănăstirea (*Dicţionarul*, p. 166).

Cuv. Acachie. Acachie se trăgea din Tesalonic şi în Constantinopol în 1814 prin sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 9).

Tradiţii: Oamenii serbează venirea primăverii (Speranţia, VI, f. 164 v). ✥ Se începe vara (Speranţia, VII, f. 241 v.). ✥ Jidovii, voind să prindă pe Iisus Hristos, au pus ca semn înaintea locuinţei lui o ramură verde. Dimineaţa, mergând spre casa unde au lăsat semnul, mare le-a fost mirarea văzând la toate casele un semn identic, încât n-au putut găsi casa în care locuia. Pentru păstrarea acelei amintiri s-ar pune armindenul (Marian, 1994, II, p. 315). ✥ Se serbează pentru odihna pământului (Speranţia, VIII, f. 321 v). ✥ Armendenul e sărbătoarea boilor. Nu se pune mâna pe coarnele boilor, nu se înjugă. Acolo unde i-ai lăsat în ajun, acolo-i dai pace (Fochi, p. 21). ✥ Se ţine pentru ca viile să dea rod mult şi bun (Speranţia, VII, f. 106). ✥ Se întovărăşesc mai mulţi, iau cu ei mâncări (fripturi de miel, pasăre), băuturi, ca vin (pelin), lăutari, se duc pe la pădure şi pe la verdeaţă, petrec bine, făcând Armindenul

sau Maiul, ca să fie veseli şi sănătoşi peste an (Speranţia, VII, f. 141 v). Petrec pe iarbă verde cu miel fript şi vin bun până se cherchelesc bine; când se întorc spre casă, aruncă cu farfurii prin copaci (Speranţia, VIII, f. 285 v). ❖ Femeile şi fetele în această zi cinstesc împreună, cumpărând vin pe banii de argint de la gât şi pe care i-au atârnat la 1 mart pentru a fi frumoase. Acele ce nu ar cumpăra vin ca să beie de Armindeni pe banii atârnaţi la gât (mărţişor) se zice că vor fi urâte tot anul (Speranţia, VII, f. 331). ❖ Sf. Irimia aduce rodul şi belşugul. Cine serbează îl are protector şi îi aduce belşug, asemeni îi ţine casa îndestulată şi plină de bunătăţi (Speranţia, VII, f. 329). ❖ Sf. Ieremia se plimbă cu coşul plin cu piatră prin holdele celor ce lucrează în această zi (Speranţia, V, f. 331 v).

Obiceiuri: Băutul Mărţişorului – petrecere câmpenească în ziua de Arminden, ocazionată de scoaterea mărţişorului agăţat în piept sau legat la mână în ziua Dochiei (1 martie). La ospăţul desfăşurat la pădure, în vii sau livezi, şi la care participă rude şi prieteni, tineri şi bătrâni, se mănâncă miel fript şi se bea vin pelin pentru înnoirea sângelui şi sănătatea oamenilor (Ghinoiu, 1997, p. 19).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sătenii petrec în acea zi pe iarbă verde, pentru ca tot anul să petreacă în veselie (Speranţia, VIII, f. 361 v). ❖ Armindenul se ţine ca să se facă bucatele (Speranţia, I, f. 239). ❖ Se pune la poartă câte o creangă verde de fag, stejar, salcie etc., care se numeşte armindeni. Această ramură se lasă în faţa casei până când cade singur sau până se macină grâul nou; când se face prima dată pâine din acest grâu, care serveşte apoi în casă de noroc, atunci creanga se taie şi aprinde cuptorul cu ea (Marian, 1994, II, p. 315). ❖ Armindenul se ţine pentru a intra cu sănătate în vară (Speranţia, VI, f. 211). ❖ La prima mai să te preîmbli în aer curat în faptul zilei (revărsatul zorilor), spre a deveni vioi, iute şi puternic peste tot anul (Mangiuca, 1882, p. 19). ❖ În această zi, dis-de-dimineaţă, până a nu răsări soarele, e bine să te speli pe mâini şi pe faţă cu roua ce cade peste noapte pe flori şi ierburi (Marian, 1994, II, p. 318). ❖ În timpul zilei se bea pelin roşu la iarbă verde (Marian, 1994, II, p. 318). În ziua de Arminden să bei vin roşu, că se înnoieşte, se subţiază sângele (Candrea, 1999, p. 306). Zic că prind sânge, de au până la anul (Speranţia, VII, f. 276). Tot aşa să faci în toată luna lui mai, că se înnoieşte şi maiul (Gorovei, 1995, p. 13). ❖ Pelinul recoltat în această zi era un leac apreciat pentru tratarea malariei, durerilor de stomac, a umflăturilor, a bolilor de ochi (Ghinoiu, 1999, p. 95). ❖ Cine mănâncă caş dulce şi vin alb petrece bine tot anul (Speranţia, VII, f. 85 v). ❖ De la prima mai până la capătul acestei luni să bei dimineaţa pe inima goală un pahar de apă şi să mănânci unt cu pâne (Mangiuca, 1882, p. 19).

Apărător de rele şi durere: Armindenul se ţine de femei, ca să nu piară laptele de la vaci (Speranţia, I, f. 332). ❖ Se serbează prin nelucrare în casă şi la câmp, pentru grindină (Marian, 1994, II, p. 315). Se ţine trei zile (Speranţia, VIII, f. 73 v). ❖ Se ţine pentru a fi feriţi de boală, de friguri (Speranţia, VII, f. 41 v, VIII, f. 177). Cine nu sărbătoreşte se îmbolnăveşte şi zace un an (Speranţia, VIII, f. 151 v). ❖ Se ţine de bărbaţi, ca să nu se taie boii la plug (Speranţia, VIII, f. 154 v). ❖ Nu e bine a se înjuga vitele, nici a se atinge de coarne măcar. Se ţine pentru sănătatea vitelor trăgătoare.

La cine n-a ţinut, au murit vitele în jug, iar la alţii s-au umflat la gât (Speranţia, VI, f. 158). ❖ Nu se ară, să nu moară boii (Fochi, p. 21). ❖ E periculos pentru vitele albe (Speranţia, VIII, f. 94). ❖ Se ţine contra viermilor la vite şi a omizilor (Speranţia, VI, f. 228). ❖ O ţin pentru şerpi (Speranţia, I, f. 281 v). ❖ Se ţine pentru ca vinul din anul trecut să nu facă flori (Speranţia, VII, f. 161 v). ❖ Femeile nu frământă pâine, că mucezeşte (Speranţia, V, f. 311 v). ❖ Oamenii nu muncesc, spunând ei că nici rândunelele nu-şi lipesc cuibul în acea zi (Speranţia, VII, f. 35). Cine lucrează în această zi, li s-a pus foc la casă de către rândunică (Speranţia, VII, f. 114). ❖ Se spală dimineaţă cu rouă, ca să nu se îmbolnăvească de friguri (Speranţia, VI, f. 190). ❖ Se poartă pelin la brâu, în sân; se pune pelin în cofele de apă (Speranţia, VII, f. 352 v, VIII, f. 132). ❖ Se bea vin pelin pe iarbă verde, spre a nu fi mâncaţi de purici pe timpul verii (Speranţia, VIII, f. 63 v).

Despre muncile câmpului: Fasolea semănată în această zi este mult mai roditoare. E bine a se pune pepeni, castraveţi, pentru că în cursul anului nu vor fi mâncaţi de viermi (Marian, 1994, II, p. 318). ❖ Armindenul se ţine pentru ca să se facă păpuşoi (Speranţia, VII, f. 197 v). Armindenul era considerat început de vară şi limită calendaristică până când se mai putea semăna porumbul (Ghinoiu, 1999, p. 95). Dacă nu se seamănă până la Arminden, poţi să bagi mestecăul mămăligii în foc (Muşlea-Bârlea, p. 374).

Magie: Femeile caută buruieni pentru leacuri (Speranţia, VII, f. 176 v).

Despre vreme: Dacă în ziua de Armindeni e ploaie, va mai ploua încă patruzeci de zile (Gherman-4, p. 123).

2 mai

Aducerea moaştelor Sf. Atanasie cel Mare; Sf. Mc. Esper şi soţia sa Zoe

Aducerea moaştelor Sf. Atanasie cel Mare. În această zi se prăznuieşte aşezarea sfintelor sale moaşte, la loc de cinste, în biserica patriarhiei din Alexandria, spre cinstirea lor de către toţi credincioşii (*Proloagele*, IX, p. 6).

Sf. Mc. Esper şi soţia sa Zoe. Robii cei credincioşi ai lui Hristos, Esper şi Zoe, nu voiau să se plece idolilor; au fost munciţi de stăpânul lor (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 108).

Sf. Atanasie cel Mare

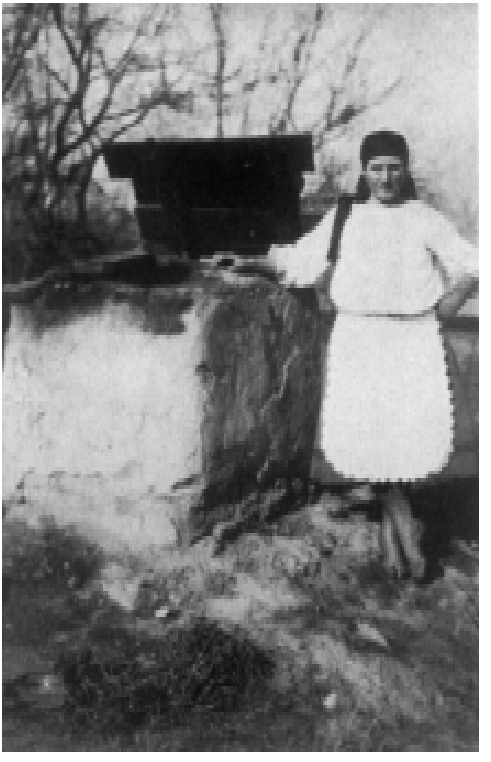

3 mai

Sf. Mc. Timotei şi Mavra; Sf. Diodor

Sf. Mc. Timotei

Sf. Mc. Timotei şi Mavra. În vremea persecuţiunilor, creştinii erau căutaţi spre muncire şi aduşi spre cercetare la Arian, ighemonul din Oivaida. Atunci a adus la acela pe un bărbat cu numele Timotei, cititor bisericesc, tânăr de ani, care nu de mult se însoţise cu o fecioară, anume Mavra. Iar după douăzeci de zile de la nuntă a fost prins de păgâni, ca creştin (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 157). Cunoscut că este cleric, Timotei a fost somat să predea cărţile de cult. La refuzul său categoric, a fost supus la chinuri, fiindu-i adusă înainte şi soţia, pentru a-l convinge să se conformeze voinţei persecutorilor. Maura, dimpotrivă, îl încurajează să-şi păstreze credinţa. Drept urmare, sunt amândoi răstingniţi, unul în faţa celuilalt, şi vor muri după nouă zile de chinuri (*Dicţionarul*, pp. 297-298).

Sf. Diodor. Acesta a fost în zilele lui Diocliţian, iar pentru credinţa în Hristos suferind ocări multe şi chinuri şi bătăi, la Afrodisia Cariei au fost ucis cu pietre (*Mineiele*, IX, p. 24).

4 mai

Cuv. Mc. Pelaghia; Cuv. Valerian

Cuv. Mc. Pelaghia. În cetatea Tarsului era o fecioară cu numele Pelaghia, de un neam bun şi bogat, minunată la frumuseţe, înţeleaptă şi plină de frica lui Dumnezeu. Auzind ea de la creştini despre Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, s-a aprins de dragostea lui, crezând într-însul, şi şi-a pus în minte să nu se însoţească cu nimeni din oamenii pământeşti cei muritori şi stricători, ci să se facă mireasa mirelui cel ceresc (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 260).

Cuv. Mc. Pelaghia

Cuv. Valerian. Peste capul mucenicului focul s-a ridicat şi acoperământ lui spre nevoinţă i-a închegat (*Mineiele*, IX, p. 30).

5 mai

Sf. Mc. Irina; Sfinţii Mucenici Neofit şi Gaian

Sf. Mc. Irina. Fecioara Penelopi, a împăratului Lichinie, din cetatea Maghedon, numită mai apoi Irina, a început cu dorinţă dumnezeiască a se izbăvi inima ei. Atunci omul lui Dumnezeu Timotei, povăţuindu-se de îngeri, a făcut-o pre Irina mireasa lui Hristos. Sfânta, trecând în diferite cetăţi, învăţa poporul credinţa întru Hristos şi tămăduia toate neputinţele (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 289, 290, 315).

Sf. Mc. Irina

Sfinţii Mucenici Neofit, Gaie şi Gaian. Întru această zi, chinuirea sfinţilor mucenici Neofit, Gaie şi Gaian. Şi se face prăznuirea lor în sfânta şi cinstita biserică a sfinţilor mărităilor şi de minuni făcătorilor fără de arginţi Cosma şi Damian, care este întru a lui Darie (*Mineiele*, IX, p. 37).

6 mai

Sfântul şi Dreptul Iov; Cuv. Mamant, Pahomie şi Ilarion

Sfântul şi Dreptul Iov. Sfântul şi dreptul Iov se trăgea din seminţia lui Avraam. Acesta era om adevărat, fără prihană şi drept-credincios, depărtându-se de la tot lucrul rău (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 324). Învăţătura cărţii Iov este că omul trebuie necontenit să se supună lui Dumnezeu, chiar când mintea nu rămâne deplin împăcată (*Proloagele*, IX, p. 17).

Cuv. Mamant, Pahomie şi Ilarion. Întru această zi, cuvioşii Mamant, Pahomie şi Ilarion cu pace s-au săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 44).

Sfântul şi Dreptul Iov

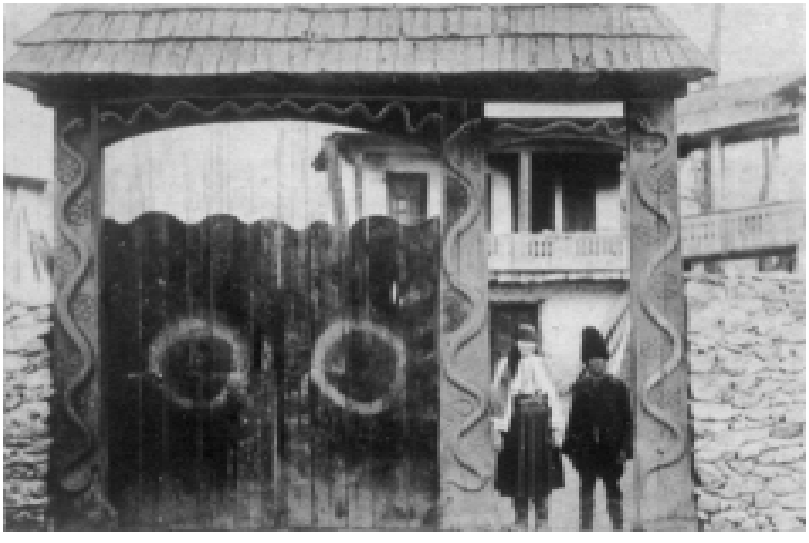

7 mai

Arătarea semnului Sfintei Cruci la Ierusalim; Sf. Mc. Acachie

Arătarea semnului Sfintei Cruci la Ierusalim. După moartea celui întâi între creştini, a bine credinciosului şi dreptului împărat, sfântul marele Constantin, s-a făcut, spre ruşinarea ereticilor celor rău-credincioşi, spre încredinţarea necredincioşilor şi spre întărirea celor drept-credincioşi, un semn minunat în sfânta cetate a Ierusalimului. S-a arătat pre cer închinarea cinstitei cruci a Domnului, care strălucea cu o lumină negrăită, mai mult decât razele soarelui (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 347).

Sf. Mc. Acachie. Acest sfânt mucenic era cu neamul din Capadochia, cu rânduiala ostaş, cu cinstea sutaş. În vremea împăratului Maximian sfântul Acachie a intrat în frumoasa nevoinţă a pătimirii celei pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 351). Fiind dată porunca privind aducerea obligatorie a jertfelor în templele păgâne, Acachie şi-a mărturisit credinţa cu bărbăţie, fiind arestat şi adus la interogatoriu înaintea guvernatorului ţinutului, Vivian. Răspunde cu înţelepciune la întrebările aceluia, refuzând să se lepede de Hristos. Este bătut cu cruzime şi aruncat în închisoare, unde va petrece şapte zile. Este luat din temniţă, împreună cu cei legaţi acolo, şi dus la judecată la Constantinopol. Pe drum reuşeşte să-i convertească pe mulţi din cei aflaţi în lanţuri. Adus din nou la judecată, este condamnat la moarte şi decapitat (*Dicţionarul*, p. 15).

8 mai

Vanghelistul Ioan; Ioan Teologul
Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan; Cuv. Arsenie cel Mare

Cel de-al doilea evanghelist, Ioan, asemeni lui Marcu (24 aprilie), îşi extinde şi el puterea asupra animalelor domestice. Din nou o sărbătoare a boilor, care trebuie să facă o pauză, în vedere intensificării muncilor agricole (apropierea secerişului).

Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan. Unul dintre cei doi „fii ai tunetului", după cum îi numise Iisus Hristos pe cei doi fraţi, Iacov şi Ioan, fiii lui Zevedei. Avea aceeaşi îndeletnicire ca şi fratele său, cea de pescar, şi era ucenic al Sfântului Ioan Botezătorul, alături de Apostolul Andrei, înainte de a-l urma pe Mântuitorul. Este martor al botezului Domnului, moment în care se decide să meargă după Iisus. Potrivit tradiţiei, este cel mai tânăr dintre apostoli. Alături de fratele său Iacov şi de Petru, Ioan se învredniceşte să contemple schimbarea la faţă a Domnului pe Muntele Tabor, să fie de faţă la învierea fiicei lui Iair şi este alături de Iisus, în suferinţa sa din Grădina Ghetsimani (*Dicţionarul*, pp. 150-151).

Sf. Ap. şi Evanghelist Ioan

În această zi se cinsteşte numai pomenirea prafului tămăduitor, care ca minune iese în fiecare an din mormântul sfântului apostol şi evanghelist Ioan, în ziua a opta a lui mai, şi pre care creştinii cei de acolo îl numesc *mană*, pe care credincioşii, luându-l, tămăduiau neputinţele şi patimile ce erau în popor (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 378, 380).

Cuv. Arsenie cel Mare. Cuviosul Arsenie s-a născut în Roma cea veche, din părinţi creştini şi drept-credincioşi. El a crescut în învăţarea cărţii şi în frica lui Dumnezeu. Defăimând deşertăciunea acestei lumi şi lăsând afară înţelepciunea elinească, a intrat în rândul clericilor spre slujba lui Dumnezeu, căutând înţelepciunea cea duhovnicească (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 381).

Apărător de rele şi durere: Nu se înjugă boii la plug, că e rău de sânge (Fochi, p. 149). ❖ E rău de piatră (Candrea, 1928, p. 126).

9 mai

Sf. Niculae de Vară
Aducerea moaştelor Sf. Ierarh Nicolae; Sf. Prooroc Isaia; Sf. Mc. Hristofor

Aducerea moaştelor Sf. Ierarh Nicolae. Pe vremea bine-credinciosului împărat grecesc Alexie, cetatea Mirelor, cea din laturea Lichiei, unde se aflau cinstitele moaşte ale arhiereului lui Hristos Nicolae, au pustiit-o agarenii. Prin aceasta a voit Domnul ca să se aducă cinstitele moaşte din cetatea cea pustiită a Mirii în cetatea cea cu popor, care se numeşte Var (Bari), şi care este la apus (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 478, 479).

Sf. Prooroc Isaia. Sfântul prooroc Isaia era de neam din Ierusalim şi se trăgea din seminţia împăraţilor Iudei. Isaia crescuse în frica lui Dumnezeu, învăţând legea Domnului. Şi l-a trimis pre el Domnul la poporul său, ca să îndemne pre cei păcătoşi la pocăinţă şi să le spuie lor cele ce vor să fie (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 429, 433).

Sf. Prooroc Isaia

Sf. Mc. Hristofor. Luând cu nedreptate împărăţia Romei, prea răul Dechie, la anul de la Hristos 108, şi punând ajutor la ocârmuirea împărăţiei pre Valerian, îndată a pornit goană mare contra creştinilor. Într-acea vreme, un voievod al împăratului făcând război cu alte neamuri şi biruindu-le, s-a aflat între acele neamuri un om din cel cu capul de câine, care mănâncă oameni şi cărora noi le zicem căpcăuni; pre acela voievodul l-a luat rob. El era înţelept la minte din fire şi cu cunoştinţă bună, cugetând dumnezeieştile cuvinte întru inima sa. Acest pătimitor al lui Hristos, Reprovos, a fost numit de îngerul Domnului *Hristofor* (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 445).

10 mai

Simion cel Nebun
Sf. Apostol Simon Zilotul; Cuv. Isihie

Sf. Apostol Simon Zilotul. Acest sfânt apostol Simon era de neam din Cana Galileii, cunoscut Domnului Hristos şi prea Curatei Maicii sale. Când Simeon a avut nunta cea legiuită, a fost chemat şi Iisus cu ucenicii acolo, unde, neajungându-se vin, Domnul nostru Hristos a prefăcut apa în vin. Mirele, văzând o minune ca aceasta, îndată a crezut că Domnul este adevăratul Dumnezeu şi, lăsându-şi nunta şi casa, i-a urmat lui cu osârdie, pentru care s-a numit Zilotul, adică râvnitor (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 488).

Sf. Ap. Simon Zilotul

Cuv. Isihie. Potrivit tradiţiei, a fost înalt funcţionar la curtea împăratului Maximian (305-313). Denunţat că nu aduce ofrande zeilor romani, ci îi slujeşte Celui răstignit, a fost destituit din demnitatea sa şi pus împreună cu cei mai de rând slujbaşi de la palat. Rămânând în continuare ferm în convingerile sale, i se leagă de gât o piatră grea şi este aruncat în mijlocul râului Oronte din Antiohia (*Dicţionarul*, pp. 166-167).

Apărător de rele şi durere: Simion cel Nebun e rău de nebunească (Speranţia, VI, f. 62 v).

11 mai

Sf. Sfinţit Mucenic Mochie; Sf. Mc. Acachie; Sf. Mc. Dioscur

Sf. Sfinţit Mucenic Mochie. Pe vremea împărăţiei lui Diocleţian, pretutindeni neîncetând gonirea contra creştinilor, era un preot al sfintei biserici a lui Dumnezeu cu numele Mochie, în cetatea Amfipoli, care este în laturea Machedoniei. Acela, pe când cei credincioşi săvârşeau spurcatul praznic al necuratului şi păgânescului zeu Dionis, mustra rătăcirea închinării de idoli (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 502, 504).

Sfântul Sfinţit Mc. Mochie

Sf. Mc. Dioscur. Acesta era de neam din mitropolia Smirneilor şi pentru credinţa lui Hristos aducându-se înaintea mai marelui cetăţii şi mărturisind aievea că este creştin, a fost omorât (*Mineiele*, IX, p. 99).

12 mai

Sf. Gherman; Ghermanul; Harmanul viermilor
Sf. Mc. Ioan Valahul; Sf. Epifanie, arhiepiscopul Ciprului;
Sf. Gherman, patriarhul Constantinopolului

Divinitate complexă, care nu trebuie confundată cu cea întâlnită în calendarul mobil, răspunzătoare de debitul pluviometric, Gherman este un patron al animalelor şi al insectelor, putând influenţa de asemenea buna dezvoltare a semănăturilor şi belşugul holdelor. Intrarea în sezonul ploilor distructive localizează în această zi un patron al grindinei. La slavii de sud, dar şi în unele locuri de la noi, reprezentarea Caloianului purta adesea numele de Gherman, ca o trimitere directă la personajul care apărea ca distribuitor al precipitaţiilor.
Semnalăm ca motiv interesant „uitarea" datei sărbătorii, dispărută pentru oamenii comuni, prin care se explică pierderile mari pe care ţăranii le înregistrează astfel. Tabuul existent în aceasta zi, ce viza probabil dăunătorii, s-a extins şi asupra sărbătorii (nesiguranţa localizării ei era accentuată şi de prezenţa, în calendarul mobil, a unui Gherman al viermilor, variabil). Pe de altă parte, ca şi în alte cazuri, când se impuneau interdicţii de a pomeni de sărbătoarea respectivă (Trisfetitele, Circovii de vară ş.a.), avem de-a face cu un ecou al unor posibile mutaţii intervenite şi din cauza trecerii la noul stil, care a atras nemulţumirea bătrânilor, deoarece astfel s-a distrus conexiunea necesară între fundamentul teoretic (existenţa patronului în calendar) şi actul ritual concret.

Sf. Mc. Ioan Valahul. Un strop de răcoare duhovnicească este Sfântul Nou Mucenic Ioan Valahul. El se cheamă „nou", pentru că a pătimit după 1453, când Constantinopolul a căzut sub turci, şi de asemenea se numeşte „Valahul", pentru că era de neam din Valahia, adică din Ţara Românească (*Proloagele*, IX, p. 40).

S-a născut în Ţara Românească în secolul al XVII-lea, într-o familie nobilă. În urma unei revolte a voievodului valah Mihnea al III-lea (1658-1659) împotriva stăpânirii otomane, turcii au venit în ţară cu o armată puternică, într-o campanie de pedepsire a domnitorului răzvrătit. Au fost luaţi atunci mulţi ostatici, printre care era şi tânărul Ioan. Dus la Constantinopol, a fost silit să se lepede de credinţa lui şi să treacă la mahomedanism. Refuzând cu bărbăţie să-şi vândă sufletul, a fost spânzurat în ziua de 12 mai 1662, trupul fiindu-i tăiat în bucăţi şi aruncat în apele Bosforului (*Dicţionarul*, pp. 149-150).

Sf. Epifanie

Sf. Epifanie, Arhiepiscopul Ciprului. Epifanie era de neam fenician. El se apropia de Dumnezeu cu mare osârdie şi când sta şi asculta cuvioasele Scripturi, episcopul a luat seama, pe când şedea pre scaun, că faţa lui Epifanie

era prea mărită şi o cunună pusă pre capul lui. Când s-a făcut monah, Epifanie era de numai şaisprezece ani (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 589). Întors în Palestina, a întemeiat o mănăstire în satul natal, făcându-se cunoscut pentru nevoinţele sale ascetice şi pentru harurile de care se învrednicise. A fost hirotonit preot, iar apoi, în anul 367, a fost ales mitropolit al cetăţii Salamina din Cipru. A fost socotit sfânt şi făcător de minuni chiar din timpul vieţii (*Dicţionarul*, pp. 85, 86).

Sf. Gherman, Patriarhul Constantinopolului. Fericitul Ghermano, fiind în rânduiala clericească, vieţuia ca un înger al lui Dumnezeu, depărtându-se de toată poftirea pământească şi de toate deşertăciunile lumeşti. El îşi avea mintea ridicată spre Dumnezeu şi totdeauna purta lauda Domnului în gură. S-a ales mai întâi episcop al Cizicului, şi mai apoi a luat scaunul patriarhiei Constantinopolului, pe vremea împărăţiei lui Artemie, care s-a numit Anastasie al doilea (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 698).

Tradiţii: Despre această sărbătoare spun bătrânii că nu se ştie când cade şi din care cauză vin viermii şi rod zarzavaturile. Din această cauză fac supărări mari şi se necăjesc, că de ce nu se ştie ziua aceasta, pentru a o ţine şi astfel să scape de viermi (Speranţia, III, f. 220 v). ✥ Ghermanul de asemenea sărbătoresc, având credinţa că în anotimpurile primăverii, verii şi toamnei vin insecte asupra semănăturilor (Speranţia, I, f. 4 v). ✥ Ghermanul e considerat conducătorul furtunilor şi al norilor de grindină (Speranţia, II, f. 40 v). ✥ Odată, în acea zi, un popă a lucrat la câmp cu oamenii şi seara a bătut piatra aşa de mare, că a omorât vite şi păsări de ale Cerului. Atunci tot satul a aruncat vina pe preot, căci, dacă nu lucra el, n-ar fi bătut grindina aşa de cumplit (Speranţia, I, f. 263 v). ✥ Zice că, trecând Vartolomei (var. Dumnezeu) peste o grămadă de fasole, a făcut toată fasolea praf, afară de o păstaie care rămăsese neatinsă, în dosul unui harac. Văzând aceasta Vartolomei şi nemaiavând putere, a strigat: „Îndărăt, Ghermane, că a mai rămas o teacă în dosul unui harac!“ Ghermanul s-a întors şi a jumulit şi haracii din pământ (Speranţia, I, f. 397 v; V, f. 24 v).

Apărător de rele şi durere: Ţinut ca să nu mănânce viermii legumele, să nu facă vitele viermi (Muşlea-Bârlea, p. 375). ✥ În ziua de Gherman, o femeie goală, dezbrăcată, dă ocol semănăturilor noaptea, ca viermii să nu strice acolo (Speranţia, I, f. 274). ✥ Se ţine de femeile care au oi şi vaci şi fac brânză. Ele nu cos, nu se spală şi nu se piaptănă, pentru a nu face brânza viermi. În această zi ciobanii caută brânza şi o spală (Speranţia, IV, f. 97). ✥ Dacă vor lucra, vitele lor, la cea mai mică zgârietură, vor face viermi (Speranţia, VII, f. 252 v). ✥ Se serbează pentru a nu avea pagubă în creşterea gândacilor de mătase (Speranţia, I, f. 233 v). ✥ Ţinut pentru grindină (Muşlea-Bârlea, p. 375). ✥ E rău de lupi, că ghermănesc vitele, şi de uli, că ghermănesc găinile (Speranţia, I, f. 274).

13 mai

Sf. Muceniţă Glicheria; Cuv. Serghie Mărturisitorul

Sf. Muceniţă Glicheria. În cetatea Traianopoli din Tracia era o fecioară de neam bun, anume Glicheria. Aceasta crezând în Hristos şi lipindu-se lângă creştini, umbla cu dânşii în toate zilele în casa de rugăciuni. Într-o zi, sfânta rugându-se lui Dumnezeu, s-a făcut deodată un tunet înfricoşat, şi a căzut la pământ idolul lui Die, sfărâmându-se în mii de bucăţi, iar ighemonul şi popii cei păgâneşti văzând acest lucru, s-au aprins de mânie, şi au poruncit poporului ca s-o omoare cu pietre (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 706, 711).

Sf. Mc. Glicheria

Cuv. Serghie Mărturisitorul. Acesta fiind de neam slăvit şi mare, şi dupre suflet s-a cunoscut mare. Deci stând înaintea împăratului Teofil cel prigonitor şi fără de Dumnezeu, pentru că se închina sfintelor icoane. De necazurile streinătăţii îndestulându-se şi luptându-se cu feluri de scârbe, a fost chemat de Dumnezeu (*Mineiele*, IX, p. 118).

14 mai

Sf. Mc. Isidor din Hios; Sf. Mc. Terapont

Sf. Mc. Isidor din Hios. În anul dintâi al împărăţiei lui Dechie, era în ostrovul Hiului sfântul Isidor, cu neamul din Alexandria, tare şi viteaz cu trupul, iar cu credinţa creştin, având viaţă plăcută înaintea lui Dumnezeu. Voievodul, poruncind să fie silit în tot chipul la închinăciune idolească şi la jertfe, a poruncit să prindă pre sfântul şi să-l puie înaintea nedreptei sale judecăţi (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 764, 766).

Sf. Mc. Isidor

Sf. Mc. Terapont. El a ales viaţa monahicească şi a fost episcop ostrovului Chiprului. El a fost adus lui Hristos prin sânge şi a săvârşit lupta nevoinţei (*Mineiele*, IX, p. 125). Moaştele sale au devenit izvoditoare de mir; prin ele s-au vindecat mulţi bolnavi (*Dicţionarul*, p. 293).

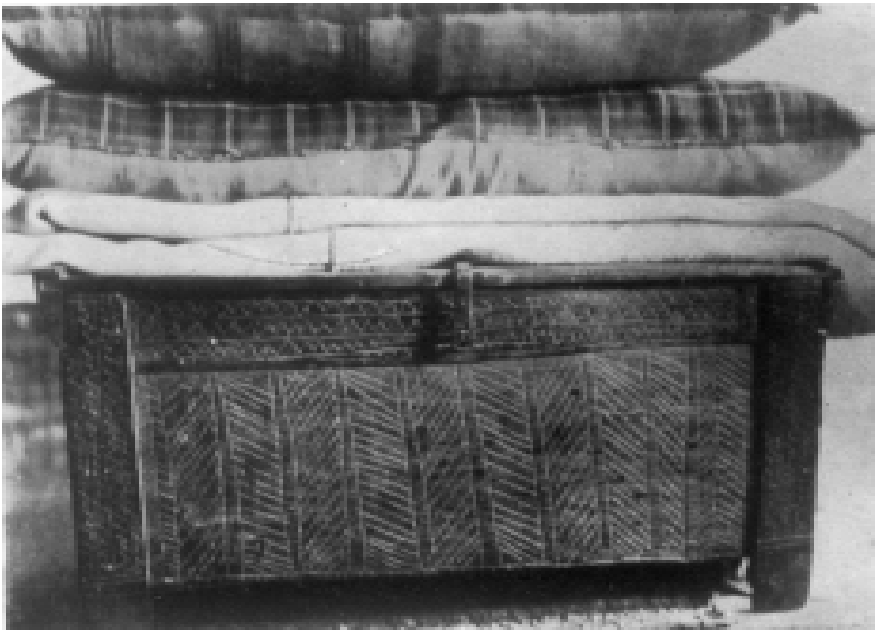

15 mai

Cuv. Pahomie cel Mare; Sf. Ahile, Episcopul Larisei

Cuv. Pahomie cel Mare

Cuv. Pahomie cel Mare. Cuviosul părintele nostru Pahomie era de neam din părţile Tebaidei Egiptului, născut din părinţi păgâni închinători de idoli, ca un crin ieşit din mărăcini. Pre acesta Domnul nostru Iisus Hristos l-a însemnat din copilărie pentru a sa sfântă slujbă. Învăţându-se şi deprinzându-se cu sfânta credinţă, a luat sfântul Botez şi s-a învrednicit împărtăşirii dumnezeieştilor taine (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 793, 799). Pahomie înfiinţează o mănăstire cu viaţă de obşte, în care întreaga activitate se desfăşura după un regulament strict (pravilă). A murit în jurul anului 346, pravila sa fiind un punct de referinţă în istoria organizării vieţii mănăstireşti, sursă de inspiraţie pentru alţi mari îndrumători ai monahilor, precum Sfântul Vasile cel Mare, în Răsărit, şi Sfântul Benedict de Nursia, în Apus (*Dicţionarul*, pp. 223, 224).

Sf. Ahile, Episcopul Larisei. Cuviosul părinte Ahilie, episcopul Larisei, cetate din Tesalia, a fost unul din cei trei sute optsprezece sfinţi părinţi care au luat parte la soborul întâi ecumenic ce s-a ţinut în Nichia în anul 325, când a condamnat pre ereticul Arie (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 869).

16 mai

Cuv. Teodor cel Sfinţit; Sf. Mc. Isachie

Cuv. Teodor cel Sfinţit

Cuv. Teodor cel Sfinţit, ucenicul cuviosului Pahomie. El se numeşte sfinţit, deoarece, când l-a zămislit maică-sa în pântece, a văzut în vis o stea prea luminoasă pogorându-se din cer spre pântecele ei, aşa că mai nainte a arătat Dumnezeu pre plăcutul său, că încă din pântecele mamei sale a fost sfinţit cu darul Sfântului Duh (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 894). A fost ucenic al Sfântului Pahomie cel Mare şi stareţ al mănăstirii din Tabenesi. La moartea lui Pahomie, Sfântul Teodor este ales stareţ al tuturor mănăstirilor conduse odinioară de dascălul său, reuşind să aducă pacea acolo unde începuseră să apară dezbinări (*Dicţionarul*, pp. 281-282).

Sf. Mc. Isachie. Sfântul mucenic Isaachie prin foc s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 138).

17 mai

Sf. Ap. Andronic, Sf. Iunia; Cuv. Nectarie şi Teofan

Sf. Ap. Andronic, Sf. Iunia. Sfântul apostol Andronic, împreună cu sfânta Iunia, ajutătoarea sa, a fost vestit în ceata sfinţilor şaptezeci de apostoli fiindcă a crezut în Hristos mai nainte de sfântul Pavel. Sfântul Andronic a fost episcop în Panonia, unde pre mulţi i-a atras la dumnezeiasca cunoştinţă (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 898, 900).

Sf. Ap. Andronic

Cuv. Nectarie şi Teofan. În această zi, pomenirea cuvioşilor părinţi şi fraţi Nectarie şi Teofan, ctitorii mănăstirii lui Varlaam din Meteor (*Mineiele*, IX, p. 143).

18 mai

Sf. Sfinţit Mc. Teodot; Sf. Mc. Petru, Dionisie, Veniamin şi Hristina

Sf. Sfinţit Mc. Teodot

Sf. Sfinţit Mc. Teodot al Ankirii. Mucenicul Teodot, mai nainte de a intra în mucenicească nevoinţă, a făcut multe lucruri bune. La început s-a luptat înprotiva poftelor trupeşti, a ridicat război duhovnicesc, supunându-şi trupul duhului. El atât de mult a sporit în fapte bune, încât şi altora putea să fie învăţător al curăţiei şi al întregii înţelepciuni, iar prin învăţături şi sfătuiri ale sale cele de Dumnezeu insuflate, aducea pre elini şi pre iudei la Biserica lui Hristos, şi pre cei păcătoşi povăţuindu-i la pocăinţă. El avea şi dar de tămăduire, căci prin punerea mâinilor şi prin rugăciune tămăduia toate boalele trupeşti, iar prin cuvântul cel mântuitor de suflete vindeca ranele cele sufleteşti (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 920, 922, 923).

Sf. Mc. Petru, Dionisie, Veniamin şi Hristina. În vremea gonirii asupra Bisericii lui Dumnezeu, când ostaşii lui Hristos îşi puneau sufletele pentru Domnul lor şi când tot pământul se roşea cu sângiurile mucenicesti, atunci un tânăr frumos cu numele Petru, tare la trup şi viteaz cu duhul în sfânta credinţă creştinească, a fost prins în Lampsac, cetatea Elespontului, şi dus la Opidim ighemonul spre cercetare. În acea vreme un oarecare Dionisie, bărbat creştin, a fost prins şi ţinut legat în temniţă, la care s-au adugat Hristina şi Venedim. Ei au fost munciţi cu multe feluri de munci, iar mai pre urmă, fiind aruncaţi într-un cuptor, s-au sfârşit (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 967-968, 969, 975).

19 mai

Sf. Sfinţit Mc. Patrichie; Sf. Muceniţă Chiriachi; Cuv. Memnon

Sf. Sfinţit Mc. Patrichie

Sf. Sfinţit Mc. Patrichie, episcopul Brusei. Scaunul sfântului episcop Patrichie a fost cetatea Brusei din ţara Bitiniei, unde, propovăduind, a arătat credinţa lui Hristos, certa rătăcirea elinească şi, întorcând pre mulţi de la închinăciunea idolilor la Hristos Dumnezeu, a fost prins de păgâni împreună cu cei trei preoţi Acachie, Menandru şi Polien (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 977).

Sf. Muceniţă Chiriachi. Potrivit tradiţiei, era fiica unor creştini evlavioşi, trăitori în timpul împăratului Diocleţian (284-305) şi a urmaşului său în Răsărit, Galeriu (305-311). Chiriachi a fost rodul rugăciunilor fierbinţi ale părinţilor ei, care nu mai avuseseră copii şi o făgăduiseră lui Dumnezeu încă dinainte de naştere. În timpul persecuţiilor a fost prinsă şi tânăra Chiriachi şi dusă la judecată înaintea lui Galeriu, care avea atunci reşedinţa la Nicomidia. Şi-a mărturisit cu tărie credinţa şi a fost bătută cumplit, apoi a fost trimisă la prefectul Bitiniei, cu numele Ilarion, care a îndemnat-o să intre în templul păgân. Tradiţia spune că atunci a avut loc un cutremur, care a prăvălit idolii şi l-a ucis pe Ilarion. A fost apoi condamnată la moarte prin decapitare, dar a murit înainte ca soldaţii să se apropie de ea (*Dicţionarul*, p. 56).

20 mai

Sf. Mc. Talaleu; Cuv. Talasie; Cuv. Marcu Postitorul

Sf. Mc. Talaleu. Talaleu, acest mare mucenic al lui Hristos, era din părţile Feniciei. Crescând în învăţătura şi sfătuirea Domnului, a învăţat sfintele şi dumnezeieştile scripturi, iar după ce a ajuns în vârstă a dorit să înveţe meşteşugul doftoricesc. El singur tămăduia toate boalele, fără de doftorii, sârguindu-se cu toată silinţa ca să aducă la buna credinţă pre slujitorii de idoli şi să-i facă creştini (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 989-990, 992).

Sf. Mc. Talaleu

Cuv. Talasie. Întru această zi, cuviosul părintele nostru Talasie cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 165).

Cuv. Marcu Postitorul. Întru această zi, cuviosul Marcu postnicul cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 165).

Despre muncile câmpului: Se prăşeşte via înainte de 21 mai, căci de aci înfloreşte viţa (CRP, 1944, p. 31).

21 mai

Costandinu puilor, Constantin Graur
Sfinţii Mari Împăraţi întocmai cu Apostolii Constantin şi maica sa Elena

Sfinţii Mari Împăraţi întocmai cu Apostolii Constantin şi maica sa Elena. În ziua premergătoare luptei cu Maxenţiu, în anul 312, Constantin a văzut pe cer o cruce luminoasă şi o inscripţie: *In hoc signum vinces* (prin acest semn vei birui). În noaptea care a urmat, împăratul a avut un vis în care Hristos l-a îndemnat să însemneze cu crucea toate steagurile armatei sale. Va urma ziua luptei, în care Maxenţiu este biruit şi se îneacă în Tibru, iar Constantin va intra triumfător în Roma. La puţină vreme după aceea, în 313, Constantin emite Edictul de la Milan, care va pune capăt persecuţiilor, garantând libertatea credinţei şi a cultului (*Dicţionarul*, p. 65).

Sf. Mari Împăraţi Constantin şi Elena

Împăratul Constantin, cunoscând puterea lui Hristos, cel ce s-a răstignit pe cruce, a crezut în Hristos adevăratul Dumnezeu şi s-a botezat împreună cu maica-sa Elena, cea vrednică de laudă (337). Supuindu-se voinţei lui Dumnezeu, a zidit în Vizantia o cetate mare şi slăvită, a înfrumuseţat-o cu toate podoabele şi a numit-o după numele său, Constantinopol. Apoi a mutat acolo scaunul său de la Roma cea veche, poruncind ca acea cetate să se numească Roma cea nouă, încredinţând-o apărării lui Dumnezeu şi a Prea Curatei Maicii Lui (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 1034, 1043).

Tradiţii: Sf. Constantin şi Elena sunt părinţi ai sfintei cruci (Muşlea-Bârlea, p. 375). ❖ Sf. Constantin e cel mai socotit, pentru că a scos crucea din mare (Muşlea-Bârlea, p. 375). ❖ Vara începe la Sf. Constantin şi Elena (Bernea, 1997, p. 178). ❖ În această zi păsările de pădure îşi învaţă puii să zboare (Ghinoiu, 1999, p. 103).

Apărător de rele şi durere: Cine lucrează în această zi, i se ard bucatele pe câmp (Muşlea-Bârlea, p. 375). ❖ Pentru a preîntâmpina distrugerea holdelor şi a strugurilor de către păsările cerului, nu se lucra în această zi (Ghinoiu, 1999, p. 103). ❖ Ţinută ca să nu mănânce uliul puii (Candrea, 1928, p. 126).

Despre muncile câmpului: Limită calendaristică pentru semănatul porumbului, al ovăzului şi meiului (Ghinoiu, 1999, p. 103).

22 mai

Sf. Mc. Vasilisc; Sf. Mc. Marcel; Sfinţii Părinţi de la Sinodul al II-lea Ecumenic

Sf. Mc. Vasilisc

Sf. Mc. Vasilisc. După uciderea sfinţilor mucenici Evtropie şi Cleonic, cu cari împreună a pătimit multe şi sfântul Vasilisc, dar rămânând viu, şedea în temniţă. În vremea aceea ighemonul Agripa a voit să-l puie pre el mai întâi înaintea judecăţii sale. Luându-l ostaşii, l-au dus afară din cetate să-l taie (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 1049, 1054).

Sf. Mc. Marcel. Întru această zi, sfântul mucenic Marcel, adăpat fiind cu plumb topit s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 187).

Sfinţii Părinţi de la Sinodul al II-lea Ecumenic. Al doilea sfânt sobor din atoată lumea, care s-a ţinut în Constantinopol la anul 381, pe vremea împărăţiei marelui Teodosie, contra rău-credinciosului Macedonie, luptătorul contra sfântului Duh (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1075).

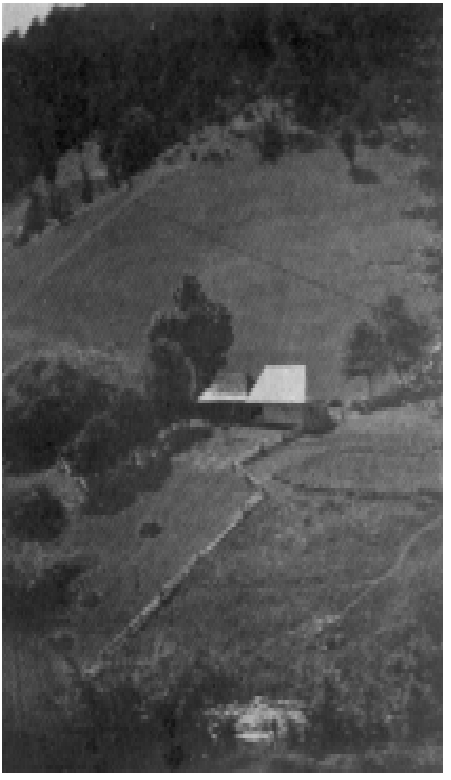

23 mai

Cuv. Mihail Mărturisitorul, Episcopul Sinadei; Sf. Maria lui Cleopa

Cuv. Mihail Mărturisitorul

Cuv. Mihail Mărturisitorul, Episcopul Sinadei. Acest sfânt Mihail, după cum s-a învrednicit a fi de un nume cu îngerul cel mai mare al puterilor cereşti, tot astfel şi viaţa lui a fost îngerească, de vreme ce şi-a luat asupră-şi curăţia cea feciorească şi celelalte fapte bune. El a fost trimis la o mănăstire ce era zidită lângă gura Pontului Euxin – sau Marea Neagră de azi –, unde, nevoindu-se, a sporit mult în faptele cele bune şi a câştigat îndrăzneală către Dumnezeu prin rugăciunile lui. Sfântul Mihail s-a arătat că este vestit mărturisitor al dreptei-credinţe şi mustrător al relei credinţe a ereticilor (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 1077, 1078, 1080).

Sf. Maria a lui Cleopa. Era soţia lui Cleopa şi verişoară a Maicii Domnului. Ea este mama celor numiţi „fraţii lui Iisus", Iacov, Iuda, Simeon şi Iosif. A urmat lui Iisus în timpul propovăduirii Sale, fiind martoră a pătimirii Mântuitorului, împreună cu Sfânta Fecioară şi cu Maria Magdalena. În duminica următoare răstignirii şi îngropării Domnului, împreună cu celelalte femei, Maria a lui Cleopa a mers să ungă cu arome trupul Celui mort, aflând de învierea Lui din morţi (*Dicţionarul*, p. 187).

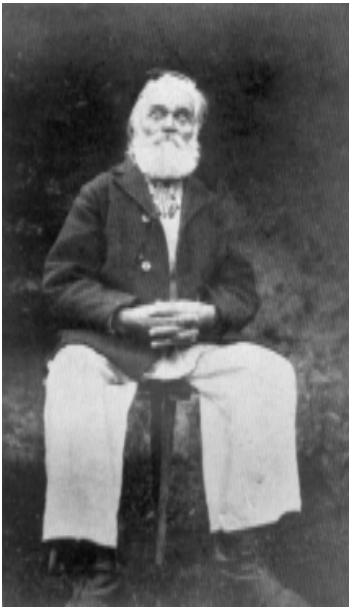

24 mai

Cuv. Simeon; Sf. Mc. Serapion; Sf. Mc. Marciana

Cuv. Simeon Stâlpnicul. I s-a arătat Martei (mamei lui Simion) Mergătorul înainte, zicându-i: „Mergi la bărbatul tău, că vei zămisli un fiu şi-l vei numi Simion. El va suge lapte numai din ţâţa cea dreaptă, iar de cea stânga nu se va atinge, căci va fi fiu al dreptei. El nu va gusta carne, vin sau vreo mâncare făcută cu meşteşug omenesc, ci numai pâine, miere şi sare, iar băutura lui va fi apa. Ţie ţi se cade să-l păzeşti cu toată fericirea în copilăria lui, ca pre acel ce are să fie vas sfânt, spre slujba Domnului Dumnezeului nostru“ (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1109).

Cuv. Simeon Stâlpnicul

Sf. Mc. Serapion. Serapion egipteanul a pătimit pentru Hristos pe vremea împărăţiei lui Antonin, luând cunună mucenicească (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1160).

Sf. Mc. Marciana. Întru această zi, pomenirea sfintei muceniţe Marciana, care a mărturisit (*Mineiele*, IX, p. 202).

25 mai

Ioan Fierbe-Piatră; Intrătunul
A treia aflare a capului Sfântului Ioan Botezătorul; Sf. Mc. Celestin

Încep sărbătorile tradiţionale ale verii, şi anume cele în care, prin nerespectarea interdicţiilor, se dezlănţuie ploile nefaste, cu vânturi puternice şi grindină. Ioan Fierbe-Piatră reprezintă chiar momentul în care se produce acest potenţial pericol al recoltelor.

A treia aflare a capului Sf. Ioan Botezătorul. A treia şi ultima aflare s-a întâmplat pe vremea sfântului patriarh Ignatie, la anul 860, când a fost adus la Constantinopol şi aşezat în biserica Botezătorului (*Proloagele*, IX, p. 85).

Sf. Mc. Celestin. Întru această zi, sfântul mucenic Celestin, pătrunzându-i-se gleznele cu cuie de fier, s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 215).

Apărător de rele şi durere: Nu lucrează, crezând că vor fi feriţi de orişice cumpănă şi furtună grea, mai ales de fulger, trăsnet şi de foc, pentru că Ion, fierbând piatra, o duce şi o descarcă unde voieşte, mai ales pe semănăturile sau livada celui care i-a necinstit ziua (Marian, 1994, II, p. 348).

26 mai

Sf. Apostoli Carp şi Alfeu din cei 70; Sf. Mc. Averchie şi Elena

Sf. Ap. Carp

Sf. Apostol Carp. Sfântul apostol Carp a fost unul din cei şaptezeci de apostoli şi următor şi slujitor sfântului apostol Pavel, fiindcă ducea scrisorile lui la cei ce le trimitea. El nevoindu-se împreună cu dânsul multă vreme în propovăduirea cuvântului lui Hristos, a suferit multe ispite, apoi a fost pus de dânsul episcop în Veria Traciei (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1169).

Sf. Apostol Alfeu. Sfântul apostol Alfeu, tatăl celor doi sfinţi apostoli Iacov al lui Alfeu şi al lui Matei Evanghelistul, care fac parte din cei doisprezece apostoli (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1180).

Sf. Mc. Averchie şi Elena. Sfinţii mucenici Averchie şi Elena au fost fii ai aceluiaşi sfânt apostol Alfeu. Iar pătimirea lor pentru Hristos a fost astfel: sfântul Averchie legându-se gol în mijlocul albinelor de cei necredincioşi, şi fiind împuns cu acele de către acele albine, s-a sfârşit. Iar sora lui, sfânta Elena, a fost ucisă cu pietre (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 1180-1181).

27 mai

Sf. Sfinţit Mc. Terapont; Sf. Mc. Alipie; Sf. Mc. Iulie Veteranul

Sf. Sfinţit Mc. Terapont. Sfântul mucenic Terapont a fost arhiereu al sfintei biserici a Sardelor. Prin învăţătura sa el a întors pre mulţi păgâni la Hristos de la rătăcirea închinării de idoli, luminându-i cu sfântul botez. Apoi fiind prins de Iulian stăpânitorul, l-a ferecat în obezi, l-a închis în temniţă şi l-a muncit multă vreme (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1181).

Sf. Mc. Alipie. Întru această zi, sfântul mucenic Alipie, zdrobindu-i-se capul de piatră, s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 234).

Sf. Mc. Iuliu Veteranul. În timpul persecuţiei împăraţilor Diocliţian şi Maximian s-a pornit mare persecuţie contra creştinilor. La Durostor, în provincia Moesia Inferior, a fost dus la judecată ostaşul creştin Iuliu, care nu voia să asculte de poruncile împăraţilor, ca să jertfească zeilor. Aşadar, slujitorul diavolului tăindu-i capul cu sabia, a pus sfârşit vieţii pământeşti a preafericitului mucenic (*Proloagele*, IX, pp. 92, 93).

28 mai

Cuv. Nichita, Episcopul Calcedonului; Sf. Sfinţit Mc. Eladie; Sf. Mc. Eliconida

Cuv. Nichita

Cuv. Nichita, Episcopul Calcedonului. Cuviosul părintele nostru Nichita iubea din tinereţe pre Hristos. El s-a lepădat de lume şi de toate cele din lume şi, plăcând lui Dumnezeu, prin viaţă îmbunătăţită, a fost ridicat la scaunul arhieresc al Halchedonului. El ca arhiepiscop stătea ca o făclie în sfeşnic, cu care a luminat lumea şi a împodobit Biserica lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1193).

Sf. Sfinţit Mc. Eladie. Sfântul sfinţit mucenic episcopul Eladie a fost răstignit de închinătorii de idoli, pătimind pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1207). A suferit prigoană şi martiriu din partea ereticilor în jurul anului 615 (*Dicţionarul*, p. 82).

Sf. Mc. Eliconida. Eliconida, muceniţa lui Hristos, a trăit pe vremea împărăţiei lui Gordian şi a lui Filip, fiind născută şi crescută în Tesalonic. Ura creştinilor din partea închinătorilor de idoli lăţindu-se pretutindeni, muceniţa s-a ridicat împotriva lor. Atunci ighemonul, umplându-se de mânie, a început a munci pre sfânta (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1196).

29 mai

Sf. Teodosie
Cuv. Mc. Teodosia; Sf. Mc. Olivian şi Alexandru, Episcopii

Cuv. Mc. Teodosia. Sfânta Teodosia, o fecioară credincioasă şi cinstită, de neam din Tir, care nu avea încă optsprezece ani, s-a apropiat de cei care erau închişi în temniţă, legaţi pentru Hristos, şi le spunea cu îndrăzneală despre împărăţia lui Dumnezeu. Văzând-o ostaşii pe fecioară, au dus-o la ighemon, care, fiind plin de mânia şi de sălbăticia cea cumplită de hiară, a muncit-o cu cumplite munci (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1212).

Cuv. Mc. Teodosia

Sf. Mc. Olivian, episcopul cetăţii Aneu. Acesta era pe vremea împărăţiei lui Maximian. Sfântul Olivian fu adus la judecată şi întrebat; apoi fiind aprins un foc mare, a fost aruncat întru acela, şi aşa şi-a dat duhul lui Dumnezeu (*Mineiele*, IX, p. 254).

Cuv. Alexandru, Papa Alexandriei. Întru această zi, pomenirea cuviosului părintelui nostru Alexandru, Papa Alexandriei (*Mineiele*, IX, p. 254).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Teodosie se ţine ca să bage grâul bob, altfel tot grâul va fi sec la spic peste an (Speranţia, V, f. 372).

Apărător de rele şi durere: Sf. Teodosie se serbează pentru trăsnet (Speranţia, II, f. 286 v).

30 mai

Cuv. Isachie Mărturisitorul; Cuv. Varlaam; Sf. Mc. Natalie

Cuv. Isachie Mărturisitorul. Dumnezeu a ridicat cu duhul pre robul său, monahul Isachie. Fericit Isachie a fost mai întâi în pustia răsăritului, urmând sfântului prooroc Ilie şi petrecând viaţă asemenea cu îngerii. El, auzind de prigonirea arianilor, care o făcea Bisericii, şi de împăratul care ajuta acelor eretici, i s-a făcut foarte mare jale de aceasta; deci, lăsând pustia, a venit în Constantinopol, întărind pre credincioşi în buna credinţă (*Vieţile sfinţilor*, IX, pp. 1230-1231).

Cuv. Isachie Mărturisitorul

Cuv. Varlaam. Întru această zi, cuviosul Varlaam cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 260).

Sf. Mc. Natalie. Întru această zi, sfântul mucenic Natalie de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 260).

31 mai

Irimia; Sărbătoarea boilor
Sf. Ap. Ermia; Sf. Sfinţit Mucenic Ermei; Sf. Mc. Eusebiu şi Haralambie

Irimia (sărbătoarea boilor) marchează un alt moment semnificativ în calendarul gospodăresc.

Sf. Ap. Erma. Sfântul apostol Erma a fost unul din cei şaptezeci de apostoli, episcop în Filipopoli, arătând multe nevoinţe şi osteneli pentru buna vestire a lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1243).

Sf. Sfinţit Mucenic Ermia. Păgânul Antonin împăratul Romei, urând pre creştini, el a trimis în contra lor un ighemon oarecare cu numele Sevastian, ca să-i muncească. Acela, pe când mergea de la Cilicia la Capadochia, a găsit în Comani pre un ostaş anume Ermia, bătrân, alb la păr şi cu legea creştin, crezând într-unul adevărat Dumnezeu şi făcătorul a toate (*Vieţile sfinţilor*, IX, p. 1245).

Sf. Mc. Eusebiu şi Haralambie. Întru această zi, sfinţii mucenici Evsevie şi Haralambie de foc s-au săvârşit (*Mineiele*, IX, p. 266).

Sf. Ap. Erma

Apărător de rele şi durere: Sf. Irimia se răzbună, dacă nu e ţinut (Muşlea-Bârlea, p. 375).

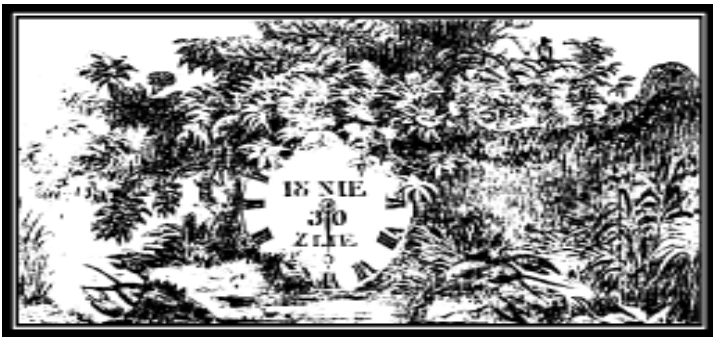

iunie

Denumire populară:
– cireşari, cireşar, cireşeri, cireşel, luna cireşelor

Sfaturi generale: Nu mânaţi oile prin locuri umede, ca să nu se ia călbeaza; daţi-le mai des sare cu bradu-ciumei; strângeţi mlădioare de sălcii, stejari, mesteacăni, uscaţi-le şi păstraţi-le iarna pe seama oilor. Sămănaţi conopide (carfiol) şi gulii (calarabe) pe iarnă; tundeţi frăgarii; udaţi pomii; oltuiţi-i; săpaţi şcoalele de pomi (Mangiuca, 1882, p. 20). ❖ Când e zăduf, scuteşte vitele, adăpostindu-le la umbră. Oculează pădureţii mai bine după ploaie şi cu deosebire seara şi dimineaţa. Seamănă ridichi de toamnă. Când iarba e mai în floare, coseşte-o. De pătimesc porcii de grumazi, din cauza căldurii, dă-le leacuri pentru stomac. Astfel, este în apotecă pulberea de *Helleborus albus*. La cei mari le dai cât ţine vârful cuţitului, la cei mici pe jumătate. Sapă viile a doua oară înainte ori după înflorire. De umblă furnicile la coşniţe, închide-le calea, ungând cu petroleu scândura pe unde se urcă. Uscă cireşe, vişine şi strugurei pentru iarnă. Seamănă rapiţă (CS, 1918, p. 75).

Prevestiri de timp. Când fulgeră şi tună mult în luna iunie, atunci vara are să fie nouroasă (Gorovei, 1995, p. 268). ❖ Iunie mai uscat decât umed umple buţile cu vin (CRP, 1944, p. 36). ❖ Oamenii şi vântul de iunie curând se schimbă (CRP, 1944, p. 36). ❖ Iunie umed şi rece strică întreg anul (CRP, 1944, p. 36). ❖ Călătoria furnicilor vesteşte an bun (CRP, 1944, p. 36). ❖ Omidele multe sunt semn de vin şi grâu mult (CRP, 1944, p. 36). ❖ Săritul peştilor vesteşte furtună (CRP, 1944, p. 36). ❖ De sunt mulţi bureţi iuţi, iarna viitoare are să fie uşoară (CRP, 1944, p. 36). ❖ Rusalii umede, Crăciun gras (CRP, 1944, p. 36). ❖ Prea multă ploaie în iunie este stricăcioasă viţei şi stupilor (Mangiuca, 1882, p. 20). ❖ Vânt de roadă, vânt de poame (Niculiţă-Voronca, I, p. 290). ❖ Dacă bate în iunie vântul de miazănoapte, atunci rodeşte grâu mult (Mangiuca, 1883, p. 20). ❖ Dacă plouă în iunie, va fi grâu, dar nu va fi mălai (Gherman-5, p. 137).

1 iunie

Sf. Mc. Justin Martirul şi Filosoful;
Sf. Mc. Just, Hariton, şi Valerian; Sf. Mc. Firm

Sf. Mc. Justin

Sf. Mc. Justin Martirul şi Filosoful. Acesta a fost din Flavia Siriei, pe vremea împărăţiei lui Marcu Aurelie şi Antonin, şi filosof s-a numit. Deci mergând la Roma, dat mai zisului împărat Antonin anafora înscris împotriva rătăcirii idolilor, şi dezvinuitoare credinţei celei în Hristos, cu care pre una adeverindu-o şi întărindu-o, adică pre bună credinţa creştinilor, iară pre cealaltă, adică înşelăciunea idolească supuindu-o cu dovediri din Scripturi, deci fiind zavistuit de Criscent filosoful, fu omorât cu vicleşug, muncit fiind mai nainte cu multe munci (*Mineiele*, X, p. 13).

Sf. Mc. Just, Hariton şi Valerian. Aceşti sfinţi s-au nevoit la Roma, stând de faţă înaintea lui Rustie eparhul, şi după multe munci li s-au tăiat capetele (*Mineiele*, X, p. 13).

Sf. Mc. Firm. Aceasta a fost în zilele lui Maximian, şi pentru credinţa în Hristos fu prins şi adus către Magon ighemonul şi, neplecându-se a da jertfă la idoli, fu dezbrăcat şi bătut cu vine, după aceea spânzurat şi strujit. Apoi i-au tăiat vinele cu briciul şi-l zdrobiră pe la încheieturi şi-i zdrumicară pântecele, pulpele şi armurile cu cuţite şi fu împroşcat cu pietre, şi mai pre urmă de toate i-au tăiat capul, şi aşa a luat cununa luptelor sale (*Mineiele*, X, pp. 13-14).

2 iunie

Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava; Cuv. Nichifor Mărturisitorul

Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava. Acest sfânt mucenic Ioan a fost cu neamul din strălucita şi marea cetate Trapezunda. Carele lângă mare vieţuire având şi pre la multe cetăţi era înotând, şi neguţătorie multă făcând. Iară odinioară înotând el în corabie şi adeseori văzându-l pre dânsul vrăjmaşul diavol rugându-se lui Dumnezeu şi postindu-se, şi pre cei ce pătimeau de boale în corabie miluindu-i şi mângâindu-i, pizmuindu-l, a ridicat asupra lui pre stăpânul corabiei, carele era de eresul latinesc şi foarte nemilostiv, cumplit şi fără de omenie, vrând ca să-i împiedice calea mântuirei şi din credinţa cea întru Hristos să-l despartă. Deci a început sfântul Ioan cu dânsul pre mare în corabie mergând a se prici pentru credinţă. După aceasta au ajuns la Cetatea Albă, ce este în Ţara Moldovei, fiind atuncea partea aceea stăpânită de turci. Şi intrând în cetate acest corăbier, a spus ighemonului cetăţii (...). Muncitorul, îndată răcnind, a poruncit îndată să întinză pre mucenic la pământ şi mai cumplit să-l bată. Iar oarecare jidov batjocorind pre mucenicul, a luat o sabie şi, ajungând pre sfântul, îndată i-a tăiat capul...

Deci a venit aceasta la auzul binecredinciosului şi de Hristos iubitorului marelui domn Alexandru cel Bun, cel ce stăpânea atunci toată Moldovlahia şi partea mării aceea, carele iubitor de mucenici fiind, împreună cu sfatul preasfinţitului arhiepiscop şi mitropolit Iosif, îndată a trimis boieri cu destulă oaste la Cetatea Albă, iară ei cu grăbire şi mare cinste au adus la dânsul sfintele moaşte ale mucenicului şi, primindu-le, le-au pus în sfânta mitropolie în Suceava, la luminatul său scaun, unde feluri de tămăduiri face sfântul (*Mineiele*, X, pp. 35-36, 37).

Cuv. Nichifor Mărturisitorul, patriarhul Constantinopolului. Aceasta a fost pe vremea împărăţiei păgânului împărat Constantin Copronim, născut în împărăteasa cetăţilor; şi părinţii lui erau de bun neam şi vestiţi. Cinstitul Nichifor tocmai din naştere a fost înfăşat cu cununile ortodoxiei şi crescut cu laptele bunei credinţe, şi trecând vârsta pruncească şi bine învăţând, s-a aşezat în ceata scriitorilor. După aceea socotind pre toate că sunt ca nişte plevi şi păienjeni, s-a dus din cetate şi a mers la Propontida, şi acolo singur fu dat către Dumnezeu, petrecând cu multe trude şi petrecere rea. Deci întâmplându-se a se săvârşi marele arhiereu Tarasie, Nichifor acesta a fost rugat de împăratul să ia scaunul patriarhiei Constantinopolei (*Mineiele*, X, p. 21).

Cuv. Nichifor Mărturisitorul

Tradiţii: Sf. Ioan de la Suceava se ţine pentru că i s-a tăiat capul şi o prăznuim pentru sănătate (Speranţia, VII, 160). ✦ Se ţine pentru că are moaşte şi e făcător de minuni (Speranţia, VIII, f. 33 v). ✦ E apărător de toate relele (Speranţia, VIII, f. 73 v). ✦ Sf. Ioan de la Suceava, numit şi Bulţi, se ţine pentru viermi. Acest sfânt

deschide glasul la păsări (Speranţia, VIII, f. 123 v). ✦ Sf. Ioan de la Suceava era băiet, păştea vitele tatălui său pe toloacă, şi tatăl său îl vedea adesea uitându-se la cer, rugându-se şi râzând.

– Măi, de ce râzi tu când te uiţi în sus?

– Când vă vei vedea râzând, să pui piciorul dumitale pe al meru şi vei vedea.

Tatăl său a făcut aşa şi a văzut cerul deschis şi pe Dumnezeu ţiind în mână tunul (tunetul), aşa, ca un bici împodobit cu flori. Cu puşca aceea Dumnezeu, în tot anul spre Anul Nou, blagosloveşte lumea, şi ce picură din puşcă aceea avem; şi îndată îşi scrie, îşi înseamnă în care ţară are să fie pâine, în care nu, care om are să moară, cine are să se nască, ce are să păţească ş.a. Unde nu s-au rugat oamenii de Dumnezeu, acolo nu dă pâine (Pamfile, 1997, p. 62). ✦ Sf. Ioan a fost cioban în vremea lui. Ajungând într-o seară acasă, vede că i s-a rătăcit un miel. Luându-se apoi pe urma lui, fără pic de mânie în suflet, l-a urmărit pas cu pas, dar de prins nu-l putea prinde, căci aproape amândoi fugeau deopotrivă. Treceau peste tot, pe pământ şi peste ape, mergând amândoi pe deasupra şi nescufundându-se. Tocmai târziu Ioan ciobanul prinse mieluşelul şi, ridicându-l în braţe, începu să-l dezmierde şi să-i sărute picioarele, zicând:

– Sărăcuţul de dânsul! Tare trebuie să-l mai doară picioarele!

Iar Dumnezeu, de sus, văzându-i mila lui cea curată şi sufletul său cel bun, mirându-se că, în loc să ucidă îndată pe cel care îl făcuse să alerge într-atâta, îl dezmiardă şi îl sărută, îşi vărsă asupra lui harul cel dumnezeiesc şi-l prefăcu în sfânt (Pamfile, 1997, p. 63).

Apărător de rele şi durere: Sf. Ioan de la Suceava e rău de diferite primejdii. Cei ce vor lucra în această zi li se sucește corpul, schimonosește pe om (Speranţia, IV, f. 310). ✦ Se ţine în casă, spre a nu se înţepa, pentru a nu-i durea ochii (Speranţia, III, f. 261 v). ✦ Se ţine pentru ciumă (Speranţia, VIII, f. 24). ✦ Se ţine pentru a feri de piatră (Speranţia, VII, f. 146 v). ✦ Se ţine de femei, pentru a nu mânca moliile tortul şi hainele (Speranţia, VIII, f. 163).

Magie: Se strâng buruieni pentru leac (Speranţia, VIII, f. 383).

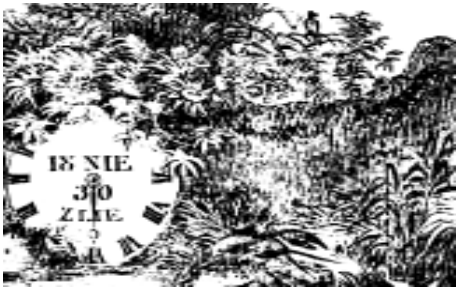

3 iunie

Sf. Mc. Luchilian

Sf. Mc. Luchilian. Acest sfânt Luchilian a fost în zilele împăratului Aurelian, mai înainte popă idolesc fiind, bătrân de vârstă şi cărunt, locuind aproape de cetatea Nicomidiei. Deci întorcându-se spre credinţa lui Hristos şi aducându-se înaintea comitului Silvan şi nevrând să se lepede de Hristos şi să-şi ţie legea cea dintâi, a fost zdrobit la fălci şi bătut cu toiege, şi spânzurat cu capul în jos. După aceea fu băgat în temniţă şi mai apoi îl spânzurară pe o cruce, şi aşa şi-a dat sufletul lui Dumnezeu (*Mineiele*, X, p. 44).

Sf. Mc. Luchilian

4 iunie

Sf. Mucenici Zotic, Atal, Camasis şi Filip de la Niculiţel

Sf. Mucenici Zotic, Atal, Camasis şi Filip de la Niculiţel. Cei patru martiri au fost descoperiţi pe teritoriul comunei Niculiţel; localitatea aceasta era în antichitate o aşezare romană rurală pe teritoriul oraşului Noviodunum, Isaccea de astazi. Astăzi moaştele martirilor de la Niculiţel se păstrează în biserica mănăstirii Cocoşu (*Proloage*, X, pp. 12, 13).

5 iunie

Sf. Sfinţit Mc. Dorotei; Sf. Mc. Marcian, Nicandru şi Leonid

Sf. Sfinţit Mc. Dorotei. Aceasta a fost pe vremea lui Lichinie. Iar în zilele lui Diocliţian şi Maximian, pentru goana ce era să fie, lăsându-şi casa şi nemernicind, se duse la Diospoli. Deci dacă muriră aceştia, el s-a dus la Tir şi îndrepta biserica, până în zilele călcătorului de lege Iulian. Deci atuncea iarăşi s-a dus la Diospoli, însă nici acolo n-a putut să scape de închinătorii de idoli, pentru că, prinzându-se de către boierii lui Iulian şi răbdând multe munci, aflându-se întru adânci bătrâneţe, luă cununa muceniciei, întru acele chinuri ce pătimea (*Mineiele*, X, p. 59).

Sf. Sfinţit Mc. Dorotei

Sf. Mc. Marcian, Nicandru şi Leonid. Aceştia pentru Hristos şi pentru credinţa cea întru dânsul chinuiţi fiind de ighemonul Egiptului cu flămânzirea, cu setea şi cu frigul, lupta muceniciei au săvârşit (*Mineiele*, X, p. 59).

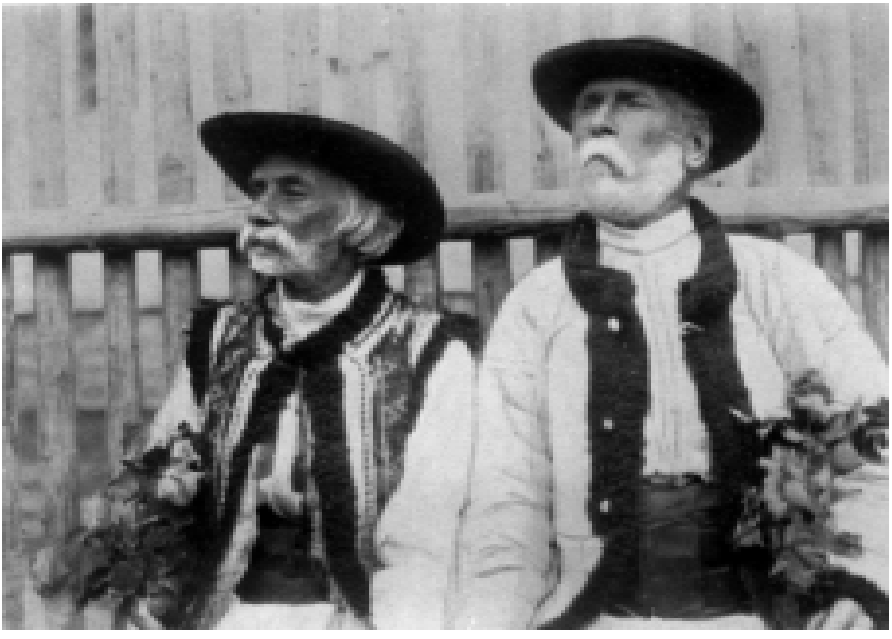

6 iunie

Cuv. Visarion; Cuv. Ilarion cel Nou; Sf. Mc. Ghelasie; Sf. Mc. Eusebia

Cuv. Visarion. Marele întru părinţi Visarion s-a născut şi a crescut în Egipt. A iubit din tinereţe pe Hristos şi a câştigat în inima sa lumina darului lui Dumnezeu. Şi-a ales îndrumător duhovnicesc pe cuviosul Isidor Pelusiotul şi petrecea, îndemnat de acesta, la viaţa cea aspră. Drept aceea i s-a dat mai ales darul facerii de minuni şi al rugăciunii cu lacrimi, pe care le folosea spre binele celor ce veneau la dânsul cu credinţă (*Proloage*, X, pp. 17, 18).

Cuv. Visarion

Cuv. Ilarion cel Nou, egumenul mănăstirii Dalmatiei. Fericitul acesta Ilarion, când s-a făcut de douăzeci de ani, evangheliceşte a lăsat pre tată, pre maică, casa, bogăţia şi pre toată lumea şi s-a făcut monah la mănăstirea ce se numea a Xirochipiului, ce se afla la Constantinopol, apoi s-a dus de acolo şi a mers în mănăstirea ce se numea a lui Dalmat, şi acolo a luat marea şi îngereasca schimă, adică s-a făcut schimnic (*Mineiele*, X, p. 65).

Sf. Mc. Ghelasie. Întru această zi, sfântul mucenic Ghelasie de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, X, p. 67).

Despre vreme: Aşa cum va fi timpul cu patru zile înainte şi cu patru zile după ziua cea mai lungă (10 iunie), aşa va fi până la 10 septembrie (Mangiuca, 1882, p. 20).

7 iunie

Sf. Mc. Teodot, Episcopul Ancirei; Sf. Mc. Zenaida; Sf. Sevastiani

Sf. Mc. Teodot, Episcopul Ancirei. Acesta era din Anghira Galatei, şi a fost clevetit către ighemonul Teotechi, cum că a scos trupurile sfintelor fecioare cele aruncate în iazer şi le-a îngropat, pentru care pricină, zic, s-a adus către dânsul. Şi fiindcă a zis cu îndrăzneală, cum că, deşi este prost şi smerit, însă pentru credinţa şi mărturisirea lui Hristos este mai presus şi mai puternic decât împăraţii lumii. Pentru aceasta dar l-a bătut cumplit, apoi l-a spânzurat sus pe un lemn şi l-a strujit pre coaste, şi în sfârşit i-a tăiat capul şi aşa a luat fericitul cununa muceniciei (*Mineiele*, X, p. 73).

Sf. mc. Teodot

Sf. Mc. Zenaida. Întru această zi, pomenirea sfintei muceniţe Zinaida, făcătoarei de minuni (*Mineiele*, X, p. 73).

Sf. Sevastiani. Întru această zi, sfânta Sevastiani cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, X, p. 74).

8 iunie

Aducerea moaştelor Sf. Mare Mc. Teodor Stratilat;
Sf. Martiri Nicandru şi Marcian

Aducerea moaştelor Sf. Mare Mc. Teodor Stratilat. Aceasta a fost în zilele lui Lichinie, născut fiind în Evhaita, de acolo trăgându-se cu neamul, şi petrecând în Iracliea, ce se află lângă Marea Neagră, fiind om frumos la trup şi mai frumos la suflet, împodobit cu cuvântul şi cu cunoştinţa, şi cu cealaltă înţelepciune. Acesta trecând prin toate organele cele de munci, lăsând la pământ fericitul său trup, izvor de tămăduiri izvorăşte la cei ce merg la dânsul cu credinţă. Iar sfântul său suflet petrece şi locuieşte în ceruri. A cărui aducerea cinstitului trup prăznuim. Căci mutarea acestuia de la Iracliea la Evhaita şi aşezarea lui în părinteasca casa sfântului, dupre cum însuşi mucenicul a poruncit aceasta lui Uar, slugei sale, mai înainte de a i se tăia capul (*Mineiele*, X, pp. 81-82).

Sf. Mare Mc. Teodor Stratilat

Sf. Martiri Nicandru şi Marcian. Aceştia pentru mărturisirea în Hristos, pe vremea ighemonului Maxim, fiind cercetaţi, s-au pus la închisoare. Neplecându-se, au fost struji̦ţi cu unghii de fier şi ridicaţi pre lemne în sus şi au fost pătrunşi cu sulița şi pârjoliţi cu foc... În sfârşit, tăindu-se, au primit moartea cea de sabie (*Mineiele*, X, p. 82).

9 iunie

Sf. Ierarh Chiril al Alexandriei; Sf. Mucenițe Tecla, Marta şi Maria

Sf. Ierarh Chiril al Alexandriei. Sfântul Chiril a fost pe vremea împăratului Teodosie celui Mic. Fost-a apărător sfântului al treilea Sinod a toată lumea ce s-a adunat în Efes, şi a surpat pre răucredinciosul Nestorie, carele dogmatisea multe hule împotriva Stăpânei noastre Născătoare de Dumnezeu. Deci strălucind întru multe bune isprăvi, s-a mutat către Domnul (*Mineiele*, X, p. 90).

Sf. Ierarh Chiril

Sf. Mucenițe Tecla, Marta şi Maria. În zilele lui Savorie, împăratul perşilor, era oarecarele preot Pavel, cu numele plin de bogăție, având întru a sa sinodie cinci canonice, fecioare. Iară urâtorul de bine diavol pregătește pe oarecine să se vestească la Tars arhimagul, întâiul vrăjitor împărătesc, de preotul creştin împreună cu fecioarele ce le are. Arhimagul a hotărât ca prin mâna lui Pavel să se taie cu sabia capetele cinstitelor fecioare (*Mineiele*, X, p. 91).

10 iunie

Duminica tuturor sfinţilor; Timoftei, Timotei
Sf. Sfinţit Mc. Timotei, Episcopul Prusiei; Sf. Mucenic Alexandru şi Antonia

O sărbătoare cu prescripţii generalizate: „se serbează pentru cele rele“.

Sf. Sfinţit Mc. Timotei, Episcopul Prusiei. Aceasta a fost în zilele lui Iulian Paravatul, chivernisindu-şi Biserica ce luase. Şi păstorind duhovniceşte poporul dintr-însa şi având dar de minuni nespuse, a zdrumicat şi a omorât cu zvârlitul acoperământului sfintelor Taine pre balaurul cel mare, carele cu răutatea ucigaşului omora pre oameni şi dobitoacele. Şi aflând Iulian de minunile ce făcea sfântul, trimise de-l omorî (*Mineiele*, X, p. 100).

Sf. Sfinţit Mc. Timotei

Sf. Mc. Alexandru şi Antonia. Sfânta Antonina petrecea viaţa ei cu curăţie şi cu cinste. Deci fiind prinsă de ighemonul Fest şi nevrând să se lepede de Hristos, nici să slujească dracilor, a fost băgată într-o casă de desfrânate. Întru această casă, prin descoperirea îngerului, intră Alexandru, care scoase pre sfânta pe ascuns din casă. Apoi, prinzându-i, le tăiară degetele mâinilor şi ale picioarelor, le-au dat brânci într-o groapă cu foc şi acolo îşi luară fericitul sfârşit (*Mineiele*, X, p. 100).

Apărător de rele şi durere: Se serbează pentru cele rele (Pamfile, 1997, p. 58).

Postul Sf. Petru şi Pavel (11-28 iunie)

Instituirea postului Sf. Petru (11-28 iunie) apare, singular, ca o pedeapsă pentru oameni. În general, sărbătorile şi posturile aferente sunt explicate ca venind în întâmpinarea oamenilor, ca o justificare retroactivă a actelor magico-rituale desfăşurate cu această ocazie.

Tradiţii: Se povesteşte că Sf. Petru a fost acuzat odată că ar fi furat nişte opinci de la un om. Apoi, căutând opincile, le-a găsit tot în traista păgubaşului. Şi de atunci a osândit pe oameni să postească postul Sfântului Petru (Hasdeu, p. 236).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cine se scoală în fiecare zi din acest post ca să privească răsăritul constelaţiunii Cloşca nu va duce lipsă de nimica şi-şi va putea săvârşi toate treburile (Pamfile, 1997, p. 79).

Apărător de rele şi durere: Acest post se ţine pentru foamete, grindină şi sănătate la oameni şi la vite (Pamfile, 1997, p. 79). ✥ Femeile nu lucrează nimic în casă, deoarece în această zi zic că trec Frumoasele, cari ar strâmba trupul femeii găsite lucrând (Pamfile, 1997, p. 79). ✥ Femeile leagă copilelor la grumaz usturoi sau pelin, sau le pun la tălpi aceste plante, ca, trecând Frumoasele, să nu le poată face nimic (Pamfile, 1997, p. 79).

Despre vreme: Gerul stă până în Postul Sâmpetrului pe ape şi dă bruma, când sunt pe-atuncia brumi; apoi se ridică şi se duce cu totul şi tocmai între Sântă-Mării vine iar (Pamfile, 1997, p. 165).

11 iunie

Vârtolomei; Sf. Vartolomei; Vartolomeul grâului
Sf. Apostol Vartolomeu şi Varnava

Ziua Sfântului Vartolomeu ne plasează deja la mijlocul verii, moment în care firea se întoarce către iarnă. Aşa cum o arată şi rădăcina numelui sfântului, învârtirea, întoarcerea *este cuvântul-cheie al întregii zile. Cerul se întoarce spre sud (ziua se învârteşte spre noapte) şi întreaga fire repetă, în plan restrâns, această mişcare cu sensul minus: se pot stârni vârtejuri de vânt (acţiune asupra precipitaţiilor, care sunt mai totdeauna malefice), vârtejuri ale cursurilor de apă, care îi atrag în mijlocul loc pe toţi oamenii necugetaţi, care continuă să lucreze în această zi. Cu un termen generic, ea este cunoscută ca singura sărbătoare a grâului. Fiind şi o zi în care poate fi încă influenţată soarta recoltelor – abia acum începe să se coacă grâul în spic, acum se învârtoşează (se dezvoltă) bobul grâului –, acţionează numeroase interdicţii. De aceea, nu este întâmplător faptul că pe pământ oamenii încercau să evite mişcările „învârtejite" (torsul, de exemplu), pentru a nu produce la rândul lor învârtiri, suciri nedorite (porumbul celor ce lucrează în această zi se suceşte în bătaia vântului; oamenii pot suferi vertijuri – ameţeli), întoarceri, reveniri („să nu se mai întoarcă boalele unde au mai fost"); în sens pozitiv, „învârtirile" rituale puteau fi utilizate în magia întoarcerilor (trimiterea înapoi a vrăjilor).*

Sf. Apostol Vartolomeu şi Varnava. Dintru aceştia sfântul Vartolomeiu a fost unul din cei doisprezece ucenici, carele propovăduind evanghelia la indieni, a fost răstignit de cei necredincioşi la Arvanupoli şi îşi primi sfârşitul cu cinste; şi băgându-l într-o raclă de plumb, fu aruncat în mare, iar din voia lui Dumnezeu aducându-se până în Sicilia, la ostrovul Lipariei, a fost îngropat acolo, multe minuni izvorând din sfântul şi cinstitul său mormânt.

Iară sfântul Varnava, fiind unul din cei şaptezeci, călător împreună cu Pavel, fiind hirotonit. Şi se tâlcuieşte numele acestuia *fiul mângâierii*. Acesta întâi a propovăduit evanghelia lui Hristos la Ierusalim şi în Roma, şi în Alexandria şi, mergând la Chipru, a fost ucis cu pietre şi băgat în foc de elini şi iudei (*Mineiele*, X, p. 110).

Sf. Ap. Vartolomeu

Tradiţii: Este miezul verii. Dă ziua înapoi (Mangiuca, 1882, p. 20). ✦ Se întoarce soarele spre toamnă (Speranţia, VII, f. 197 v). ✦ La Vartolomei se întoarce cerul spre sud, adică scade ziua, dă înapoi, iar noaptea dă înainte, şi dacă cineva lucrează în această zi, dă înapoi în tot cursul anului în lucrările sale, căci este învârtirea zilei spre noapte. În această zi, dacă priveşte cineva spre răsăritul zorilor, în timpul revărsatului zorilor, de pe un munte înalt, vede cloşca cu pui (Speranţia, III, f. 98). ✦ Acest sfânt a numărat stelele pe cer (Speranţia, VII, f. 312 v). ✦ La Vartolomei arde piatra-n foc (Speranţia,

V, f. 99). ❖ Vartolomei şi Tretunu cad prin mai şi iunie. Sunt sărbători diavoleşti. Le ţin oamenii şi femeile de frica duhurilor rele, care umblă prin văzduh, de pornesc norii cu trăsnete şi vijelii, de le rup pomii (Speranţia, I, f. 169). ❖ Vartolomeu umblă cu nourii şi cu halele din ei. Cine-l sărbătoreşte şi îl cinsteşte îi sunt sămănăturile şi roadele ferite de vijelii şi grindini, iar la din contră, nu (Speranţia, I, f. 243). ❖ Un om, lucrând în această zi, pe când se afla la câmp, cu un car cu boi, a venit un vânt mare cu vârtej şi a fost urcat în văzduh împreună cu carul cu boii şi nu ştie ce s-a făcut, că nu s-a mai dat de urma lui până astăzi (Speranţia, V, f. 23). ❖ La Vartolomei se învârtoşează bobul grâului (Speranţia, V, f. 366 v). ❖ Nu se lucrează nici în câmp, nici acasă, pentru că grâul are şi el o sărbătoare, şi atunci încă să lucri? (Muşlea-Bârlea, p. 376). ❖ Un om a venit în ziua de Vartolomei cu căruţa cu boi de a lucrat. A lucrat bietul om numai până la prânz, când a pornit acasă. Când era în mijlocul Argeşului, a venit un vârtej mare şi i-a dat de trei ori căruţa peste cap în gârlă, pentru că a lucrat în ziua de Vartolomei, tatăl vârtejurilor (Speranţia, III, f. 155 v). ❖ Începe să înflorească teiul (Speranţia, I, f. 26 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine pentru ca cerealele să nu rămână seci în timpul formării lor (Speranţia, I, f. 89 v). ❖ În această zi răsare găinuşa (var. luceafărul de ziuă) pe cer. Ciobanii păzesc să o vadă, când răsare, căci cred că le va merge bine la oi, li se vor îngrăşa şi înmulţi. Cucuruzul, cum o vede, creşte ca smuls din pământ, iar grâul începe a se învârtoşa (Muşlea-Bârlea, p. 376). ❖ Cine nu munceşte în această zi crede că va trăi tot în pagubă (Speranţia, VII, f. 312 v).

Apărător de rele şi durere: Vartolomei se ţine pentru ceasuri rele (Speranţia, V, f. 362 v). ❖ De Vartolomei se lucrează numai până la prânz (Speranţia, III, f. 227). ❖ Nu se toarce (Speranţia, VIII, f. 144 v). ❖ Dacă femeile lucrează, paserile mănâncă seminţele (Speranţia, VIII, f. 269). ❖ Porumbul celor care lucrează în această zi se sucşte în bătaia vântului (Speranţia, III, f. 166 v). ❖ Nu munceşte nici un om în această zi, că le bate grindina sămănăturile (Speranţia, I, f. 11 v). ❖ E rău de potoape (Speranţia, I, f. 86). ❖ Se ţine cu credinţa de a nu da ciuma în găini. Se duce grâu la biserică şi, după ce îl sfinţeşte preotul, îl dau la găini (Speranţia, V, f. 14). ❖ Se ţine pentru a nu căpia sau a nu muri oile (Speranţia, VI, ff. 181, 242). ❖ E bine pentru boii trăgători, ca să nu se îmbolnăvească (Speranţia, II, f. 269). ❖ E rău să nu se mai întoarcă boalele unde au mai fost (Speranţia, I, f. 78 v). ❖ Vartolomeu se ţine pentru a fi feriţi de ameţeli. Oamenii bătrâni spun că acei care n-au ţinut aceste sărbători au căpătat dureri de cap şi ameţeli (Speranţia, I, f. 361 v). ❖ Pentru cine lucrează se zice că înnebunesc (Speranţia, II, f. 107). ❖ Se ţine sărbătoare pentru gândaci (Speranţia, IV, f. 153). ❖ Se prăznuieşte pentru ca vitele să nu-şi piardă cumpătul în timp de vifor şi oamenii să nu se zăpăcească în cazuri de nenorociri după somn (Speranţia, VI, f. 236 v).

Despre muncile câmpului: De la Vartolomei începând se numără zilele până atunci când răsare mai întâi cloţa (pleiadele) pe cer, căci ziua răsăririi ei se crede bună de semănat grânele toamna (Mangiuca, 1882, p. 20). ❖ Până la ziua lui se seamănă meiul (Speranţia, II, f. 62). ❖ Se seamănă numai hrişcă, spre a se face bună (Speranţia, VIII, f. 56).

Magie: În această zi se învârteşte frunza de tei şi se face întoarcerea fapturilor (Candrea, 1928, p. 121).

12 iunie

Sf. Onufrei, Onufrie; Sărbătoarea (Nunta) şoarecilor
Cuviosul Onufrie cel Mare; Cuv. Petru Atonitul

Şi în această zi se consideră că avem de-a face cu jumătatea verii, cu ajungerea la apogeu a acestui anotimp, a puterilor faste ale roadelor. Ca un semn de fertilitate, ziua este serbată pentru ca viermii să nu strice recoltele şi în speranţa evitării prezenţei şoarecilor în cursul anului, după recoltat.

Cuv. Onufrie cel Mare. Cuviosul acesta Onufrie a fost din Eghipet, petrecând într-o viaţă de obşte şi, auzind de pustnicească viaţă a lui Ilie şi a lui Ioan Mergătorul înainte, a ieşit din obşte şi locui în pustiu, nevăzând om nicidecum şasezeci de ani, pre carele l-a aflat marele Pafnutie, când a mers în pustiul cel mai dinlăuntru. Fiindcă atuncea s-a mutat prea cuviosul Onufrie către Domnul, când se afla Pafnutie acolo, carele îşi împărţi rasa în două, şi cu una adică îi acoperi sfintele moaşte, că era gol, fiind acoperit numai de părul său cel alb, iară cealaltă jumătate de rasă o opri să se acopere pe sine (*Mineiele*, X, p. 124).

Cuv. Onufrie cel Mare

Cuv. Petru Atonitul. Acest fericit se afla cinstit cu lumească vrednicie a şcolarilor şi, luptându-se în război cu agarenii, fu biruit. De cari prinzându-se viu, a fost pus la temniţa cea din Samara, ferecat fiind cu lanţuri grele şi cu cătuşi. Iară de acolo preste nădejde scăpând prin mijlocirea sfântului Nicolae făcătorul de minuni, tot prin a lui povăţuire s-a dus la Roma, unde, îmbrăcat fiind cu schima îngerească de către papa cel de atuncea, se rugă lui Dumnezeu cu dinadinsul ca să fie povăţuit la oarecare loc liniştit, spre a petrece acolo rămăşiţa vieţii sale, pentru care s-a şi dus la sfinţitul munte al Athonului (*Mineiele*, X, p. 124).

Tradiţii: E începutul verii; cea mai lungă zi; începe a se da soarele înapoi, merge spre iarnă (Pamfile, 1997, p. 58). ✥ Dacă în această zi plouă, în tot cursul anului nu vor mai fi şoareci (se mai numeşte şi *sărbătoarea şoarecilor*; Pamfile, 1997, p. 58).

Apărător de rele şi durere: În această zi nu taie lemne, femeile nu fac mâncare, ca să nu fie şoareci mulţi la câmp (Speranţia, VI, f. 262 v). ✥ O ţin numai femeile, pentru a nu le roade hainele peste an (Speranţia, VIII, f. 362). ✥ Ziua este serbată pentru belşugul recoltelor şi pentru ca viermii să nu strice varza (Pamfile, 1997, p. 58). ✥ E rău de grindină (Gherman, *Grindina*, p. 55).

Despre muncile câmpului: Se seamănă hrişca („Ion Creangă", an XII, nr. 4-5, 1919, p. 45). ✥ Cu o săptămână înainte de această zi trebuie încheiat semănatul porumbului, al cartofilor, legumelor. După această zi nu se mai poate semăna nimic (Pamfile, 1997, p. 58).

13 iunie

Sf. Mc. Achilina; Sf. Trifilie, Episcopul Levcosiei din Cipru

Sf. Mc. Achilina. Aceasta, făcându-se în vârstă de cincisprezece ani, trăgea şi întorcea spre credinţa în Hristos pre fetele cele ce erau de vârsta ei şi le învăţa să se ferească de idoli. Deci fu pârâtă la antipatul Ulosian şi, aducându-se la întrebare, mărturisi numele lui Hristos, şi pentru aceea a fost bătută şi, tăindu-i-se capul, s-a mutat către Domnul (*Mineiele*, X, p. 135).

Sf. Trifilie, Episcopul Levcosiei din Cipru. Trifilie aproape de cel prea înalt stând, lumina cea în trei feţe a celui prea înalt văzând (*Mineiele*, X, p. 135).

Sf. Mc. Achilina

14 iunie

Sf. Elisei, Alisei, Eliseiul grâului
Sf. Prooroc Elisei; Sf. Ierarh Metodie

Aliseiul (Eliseiul) grâului continuă ciclul sărbătorilor recoltei în formare: acum se formează bobul de grâu şi tot acum recolta ar putea fi compromisă din cauza grindinei ce se pregăteşte în această zi şi care, drept pedeapsă, ar putea fi trimisă pe pământul celui ce nesocoteşte sărbătoarea.

Sf. Prooroc Elisei. Când s-a născut el, preotul a spus că prooroc s-a născut astăzi în Ierusalim, carele va strica cele cioplite şi va zdrobi cele vărsate. Şi a făcut Dumnezeu multe semne prin mâna proorocului Elisei. Şi mort fiind, a înviat pre un mort, şi a despărţit curgerea Iordanului, lovindu-l cu cojocul lui Ilie, încă şi alte multe minuni a făcut (*Mineiele*, X, p. 145).

Sf. Prooroc Elisei

Sf. Ierarh Metodie, arhiepiscopul Constantinopolului. Originar din Sicilia, a îmbrăţişat viaţa monahală, fiind discipol al patriarhului Nichifor al Constantinopolului. A fost trimis de mentorul său la episcopul Romei pentru trebuinţe bisericeşti şi a rămas mai multă vreme acolo, căci, începând din 813, venind Leon Armeanul pe tronul imperiului, vor învia luptele împotriva icoanelor şi vor fi din nou persecutaţi creştinii ortodocşi (*Dicţionarul*, p. 199). Înfruntând şi mustrând rătăcirea eresurilor şi a hulitorilor de icoane şi îndreptând pre la bisericile lui Dumnezeu ortodoxa credinţă şi pătimind multe nevoi de la eretici, a adormit în veci, izbăvire de scârbe nouă cerând (*Mineiele*, X, p. 145).

Tradiţii: Elisei e servitorul lui Sf. Ilie, al lui Dumnezeu (Speranţia, I, f. 76 v; VI, f. 231). Este prooroc care a primit cojocul lui Ilie şi face minuni cu el, despărţind şi Marea Roşie, prin care a trecut ca pe uscat (Speranţia, V, ff. 153 v; 340 v). ✥ Alixei fierbe piatra în foc şi tot bate (Speranţia, I, f. 108 v). ✥ În acea zi nu se lucrează, căci Eliseu ţine vântul să nu bată, iar dacă cineva lucrează, se porneşte vântul tocmai când grâul înfloreşte şi atunci îi scutură floarea şi nu mai rodeşte (Speranţia, II, f. 107 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cine nu-l va ţine, va secera grâul cu spicul sec – „bagă bob“ spicului de grâu, îl pârguieşte şi-i grăbeşte coacerea (Pamfile, 1997, p. 58). ✥ Se ţine pentru albine (Speranţia, VI, f. 231).

Apărător de rele şi durere: Se lucrează numai până la amiază (Speranţia, III, f. 227 v). ✥ Grâul acelora care nu serbează această zi face boabe mici (Speranţia,

II, f. 225 v). ❖ Se serbează pentru rodul grâului, pentru paza câmpului, împotriva grindinei (Pamfile, 1997, p. 58). ❖ Un om a lucrat în această zi şi a doua zi a căzut piatra numai pe grădina lui (Speranţia, I, f. 67 v). ❖ Nu lucrează oamenii la câmp şi nici femeile, de frică că-i trăsneşte (Speranţia, II, f. 219 v). Se serbează ca stăruitor pe lângă Sf. Ilie, să-i apere de trăsnet (Speranţia, IV, f. 208 v). ❖ Se ţine pentru grâu, ca să nu facă tăciune (Speranţia, I, f. 47 v). ❖ Eliseu se ţine pentru ca să nu dea mană. Când oamenii lucrează în această zi, ei cred că se mănează holdele şi viile (Speranţia, II, f. 111 v). ❖ E rău de ciumă (Speranţia, II, f. 269 v). ❖ E rău de friguri (Speranţia, III, f. 125 v). ❖ E rău de boale (Speranţia, III, f. 35). ❖ Îl ţin pentru rău de urs. Are pagubă în vite de pe urma ursului (Speranţia, I, f. 221). ❖ E rău de lupi (Speranţia, VI, f. 62). ❖ Se ţine pentru muşcătură de şarpe (Speranţia, VIII, f. 269). ❖ E rău de orbit (Candrea, 1928, p. 126). ❖ Ţin sărbătoarea ca să nu facă vitele cu picioarele strâmbe (Speranţia, I, f. 19 v).

15 iunie

Sf. Prooroc Amos; Sf. Mc. Isihie; Fericiţii Augustin şi Ieronim

Sf. Prooroc Amos. Acesta a fost tată al sfântului prooroc Isaia şi a proorocit cincizeci de ani. Iară Amesia, mincinosul preot al lui Vetil, bătându-l adesea, îl pizmuia şi-l defăima, şi în sfârşit îl omorî fiul lui Amesia, lovindu-l cu un toiag gros la tâmplele capului. Însă Amos se tâlcuieşte *tare credincios, popor aspru, vârtos* (*Mineiele*, X, p. 154).

Sf. Prooroc Amos

Sf. Mc. Isihie. Sfântul Isihie era un oştean creştin şi făcea parte din legiunea armatei romane de la Dunăre, staţionată în cetatea Durostor din provincia Moesia Inferior. În urma persecuţiei împotriva creştinilor, sfântul Isihie s-a încununat cu moarte martirică (*Proloagele*, X, p. 44).

Fericitul Augustin, episcopul Hiponiei. Fericitul Augustin, în tinereţea sa, a cunoscut o viaţă de destrăbălare şi de abateri de la dreapta credinţă. A cunoscut însă pe dumnezeiescul episcop Ambrozie, descoperind drumul ce avea să-l ducă către Dumnezeu. Este sfinţit preot la Hipon şi începe o ascultare grea, slujirea Bisericii, cu predicarea Cuvântului (*Proloagele*, X, pp. 45, 46).

Fericitul Ieronim. Fericitul Ieronim s-a născut în orăşelul Stridon. Primele învăţături le-a primit în casa părinţilor. Primind botezul la douăzeci de ani, s-a retras apoi în pustia Calcis din Siria, unde a trăit o perioadă de patru ani de cumplite nevoinţe ascetice, luptând împotriva patimilor. Revenind în Antiohia, a primit darul preoţiei (*Proloagele*, X, pp. 44, 45).

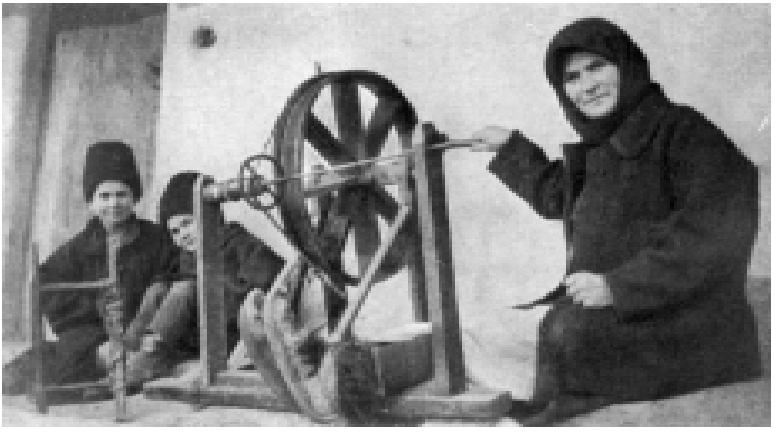

16 iunie

Sf. Tihon, Episcopul Amatundei; Sf. Sfinţit Mc. Marcu, Episcopul Apoloniadei

Sf. Tihon

Sf. Tihon, făcătorul de minuni, Episcopul Amatundei. Acesta, având părinţi binecredincioşi şi iubitori de Hristos, fiind făgăduit de dânşii lui Dumnezeu şi învăţându-se sfânta carte, întâi se făcut ceteţ, de cetea la norod sfintele cuvinte şi învăţături. Deci pentru vrednicia sa ce avea la toate şi pentru cea fără de prihană a lui viaţă, fu hirotonit diacon de Mnimonie, prea sfântul episcop al Amatundei. Deci încetând din viaţă acela, a fost suit acesta în scaunul episcopiei, întorcând pre mulţi din rătăcirea şi deşertăciunea idolilor către credinţa lui Hristos Dumnezeului nostru, şi stricând, dărâmând multe capişte idoleşti şi zidind multe dumnezeieşti biserici şi, sfinţindu-le, se mută către Domnul, făcând multe minuni şi în viaţa lui, şi după moarte (*Mineiele*, X, p. 161).

Sf. Sfinţit Mc. Marcu, Episcopul Apoloniadei. Întru această zi, sfântul sfinţitul mucenic Marcu, episcopul Apoloniadei, prin pietre spânzurate de mâinile lui s-a săvârşit (*Mineiele*, X, p. 161).

17 iunie

Sf. Mucenici Manuil, Savel şi Ismail

Sf. Mucenici Manuil, Savel şi Ismail. Aceşti trei fraţi erau din Persida; deci fiind trimişi de Valtan, împăratul perşilor, pentru pace, în zilele lui Iulian Paravatul, pre carele văzându-l în Halchedon că făcea jertfă la idoli şi se trăgeau mulţi spre rătăcirea lui, fiind ei bine cinstitori şi crezând în Hristos, plângeau şi se rugau lui Dumnezeu să-i păzească în credinţa ce aveau într-însul şi să nu fie părtaşi rătăcirii închinătorilor de idoli. Deci dacă s-au vădit şi s-au dus păgânului Iulian, au fost omorâţi în chinuri (*Mineiele*, X, pp. 172-173).

Sf. Mc. Manuil

18 iunie

Sf. Mucenici Leontie, Ipatie şi Teodul

Sf. Mucenici Leontie, Ipatie şi Teodul. Leontie, voievod din Elada, se închina lui Dumnezeu ales şi curat. De care prinzând de veste guvernatorul Feniciei, carele era în zilele lui Vespasian, a trimis către dânsul pre Ipatie tribunul şi cu alţi doi ostaşi, din care pre unul îl chema Teodul. Pe drum judecătorii s-au convertit la creştinism, drept pentru care toţi trei au fost omorâţi de guvernator, dându-şi sufletele la Dumnezeu (*Mineiele*, X, p. 183).

Sf. Mc. Leontie

19 iunie

Sf. Iuda; Iuda, fratele Domnului
Sf. Apostol Iuda, ruda Domnului; Cuv. Paisie cel Mare

Sf. Iuda este o divinitate însemnată în panteonul românesc, susţinătorul unuia dintre pilonii pământului. Pentru că ne aflăm în mijocul verii, este firesc să apară contopiri cu divinităţile răspunzătoare de producerea ploilor catastrofale, a alunecătorilor de teren, eventual a cutremurelor. Caracterul malefic al personajului central este produs de o confuzie cu un alt Iuda, Samarineanul, trădătorul, răufăcătorul prin excelenţă. Asimiliat lui Scaraoţchi, diavolul suprem, stăpânul Infernului, Iuda a fost coborât sub pământ, unde a fost pedepsit prin legarea de axul pământului. Doar prin distragerea atenţiei demonului omenirea poate fi mântuită: pentru că Iuda este „paralizat", cuprins de o uimire fără margini când aude colinde şi când vede ouă roşii, se recomandă ca însemnele creştinătăţii, specifice marilor sărbători, să fie prezente, având astfel o subliniată valoare apotropaică.

Sf. Apostol Iuda, ruda Domnului. Acesta la *Faptele Apostolilor* se numeşte Iuda, iară de Matei şi de Marcu, în Evanghelie, Tadeu şi Leveu, frate fiind Domnului nostru Iisus Hristos după trup, şi fiu lui Iosif logodnicului, iar frate bun lui Iacob, fratele Domnului. Acesta trimis fiind de Hristos ca un frate şi învăţător de taine şi, spânzurându-se şi săgetându-se de către cei necredincioşi, şi-a dat sufletul la Dumnezeu (*Mineiele*, X, p. 192).

Sf. Ap. Iuda

Cuv. Paisie cel Mare. Acest de trei ori fericit, cuviosul şi purtătorul de Dumnezeu, părintele nostru Paisie cel Mare, era de neam din Egipt. Născut a fost din părinţi cinstiţi de Dumnezeu, învăţaţi în credinţa lui Hristos şi, fiind împodobiţi şi cu celelalte străluciri, ei l-au învăţat pe fiul lor sporirea în cele dumnezeieşti şi omeneşti. După ce a fost tuns monah, s-a făcut nevoitor, ajungând la cea mai înaltă culme a nevoinţei (*Proloagele*, X, p. 58).

Tradiţii: Ţinut pentru că Iuda ţine piciorul pe care e rezemat pământul; când va roade acel picior, pământul va cădea şi lumea se va nimici (Muşlea-Bârlea, p. 376). ❖ Roade furca pământului şi, la Crăciun şi la Paşte, când se uită la ou roş şi colindă, Dumnezeu o drege la loc. Se ţine ca să nu se scufunde pământul (Speranţia, I, f. 108 v). ❖ Se ţine vara, pentru că se crede ar fi fost frate cu Sf. Ilie, şi e rău de trăsnet (Speranţia, IV, f. 24 v). ❖ Se ţine pentru paza câmpului, împotriva grindinei. Iuda este cel care stăpâneşte şi poartă furtunile pe unde voieşte

şi sloboade piatra asupra semănăturilor (Pamfile, 1997, p. 58). ❖ Eu, domnule, am săpat în ziua de Iudă. Un alt om a avut locuri de porumb răzoraş cu al meu. Acela nu a săpat în ziua aceea. Mai târziu, după vreo câteva zile, a venit o grindină şi a luat locul meu în lung şi-n lat şi tot pământul a fost prăpădit de piatră, pe când al vecinului meu a rămas neatins (Speranţia, III, f. 155 v). ❖ Un om lucrând la o casă mare, spre seară s-a ivit o furtună mare, care i-a luat acoperişul şi l-a azvârlit peste râu (Speranţia, IV, f. 86 v). ❖ Iuda a dat vărsatul şi se serbează ca să nu-l dea nouă şi să nu zăcem (Speranţia, VII, f. 159 v).

Apărător de rele şi durere: Sătenii muncesc numai până la amiază, făcând clacă, adică lucrează numai pe mâncare şi pe băutură, fără plată (Speranţia, III, f. 227). ❖ Se ţine pentru a fi feriţi de cutremure (Speranţia, I, f. 384 v). ❖ În această zi se spală vasul la fântână de trei-patru ori, spre a se îngroşa lanţul care ţine legat pământul, ca să nu se cutremure (Speranţia, V, f. 348). ❖ Cine sapă în această zi se surpă locul unde a săpat (Speranţia, III, f. 166 v). ❖ Iuda e rău de potoape, de ploi multe, de surpături ale pământului (Speranţia, III, f. 194). ❖ Iuda se ţine ca nu cumva să vină fiarele sălbatice şi să răpească vitele (Speranţia, III, f. 73 v). ❖ E rău de moarte năprasnică şi de trăsnete (Speranţia, III, f. 12 v). ❖ E rău pentru sărituri şi omoruri. Cine sare în ziua asta i se întâmplă rău (Speranţia, III, f. 137 v). ❖ E rău de lovituri. Cine n-a ţinut această zi a fost lovit de nebunealã (Speranţia, III, f. 201 v). ❖ Nu se lucrează nimic în această zi pentru a nu se îmbolnăvi de boale diavoleşti, din care cauză se mai numeşte şi zi diavolească (Speranţia, III, f. 235 v). ❖ E rău de bube (Speranţia, III, f. 96).

20 iunie

Sf. Sfinţit Mc. Metodie, Episcopul Patarelor; Cuv. Calist Patriarhul

Sf. Sfinţit Mc. Metodie, Episcopul Patarelor. Acest fericit dându-se pre sine de mic lui Dumnezeu, se făcu vas dumnezeiesc şi primitor sfântului Duh. După aceea luând cu alegerea de Dumnezeu preoţia şi arhieria, din dumnezeiescul Dar, păstorea bine şi cu plăcere dumnezeiască turma ce i s-a încredinţat şi luă asupra lui grija bisericii şi luminând poporul cu cuvinte dulci şi îndurătoare (*Mineiele*, X, p. 209).

Cuv. Calist Patriarhul. Întru această zi, cuviosul părintele nostru Calist, patriarhul Constantinopolei, în pace a adormit (*Mineiele*, X, p. 210).

Sf. Sfinţit Mc. Metodie

21 iunie

Sf. Sfinţit Mc. Iulian din Tars; Sf. Mc. Afrodisie

Sf. Sfinţit Mc. Iulian din Tarsul Ciliciei. Acesta a fost fiu oarecăruia om de sfat şi din mumă creştină, de la care învăţându-se buna credinţă a lui Hristos şi deprinzându-se cu dumnezeieştile scripturi, când a fost de vârsta de optsprezece ani, fiind pârât, merse înaintea guvernatorului Marchian şi, neprimind a face jertfă la idoli, a fost muncit prin multe părţi ale trupului (*Mineiele*, X, p. 217).

Sf. Sfinţit Mc. Iulian

Sf. Mc. Afrodisie. Acesta a fost din ţara Ciliciei. Crezând din copilărie şi închinându-se lui Hristos, a fost prins şi adus înaintea stăpânitorului Dionisie şi, mărturisind pre Hristos Dumnezeul adevărat, fu muncit, până sfântul şi-a dat sufletul şi luă cununa muceniciei (*Mineiele*, X, p. 217).

22 iunie

Sf. Sfinţit Mc. Eusebie, Episcopul Samosatelor; Sf. Mc. Zenon şi Zina

Sf. Sfinţit Mc. Eusebie, Episcopul Samosatelor. Acesta a fost în zilele împăratului Constantie, fiul lui Constantin cel Mare, râvnitor fierbinte drept slăvitoarei credinţe şi avea atâta vitejie a sufletului şi atâta defăima lucrurile trecătoare, ca să sporească buna credinţă şi ortodoxia, măcar că împăratul avea gând împrotivă ca nimeni altul, fiindcă era arian. După multe lupte şi biruinţele ce făcuse în aceleaşi lupte, i se întâmplă mucenicescul sfârşit (*Mineiele*, X, p. 224).

Sf. Sfinţit Mc. Eusebie

Sf. Mc. Zenon şi Zina. Aceştia erau din Filadelfia Arabiei. Zinon se afla ostaş cu rânduiala, având pre Zina slugă, cari aflând pre Maxim guvernatorul că jertfea idolilor, s-a spus pre sine şi s-au arătat cine sunt, pentru care i-au muncit (*Mineiele*, X, p. 225).

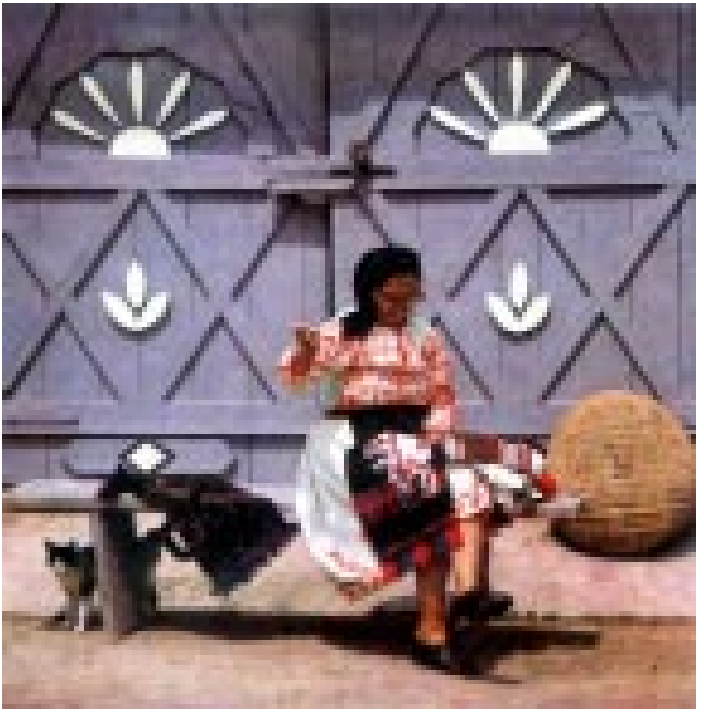

23 iunie

Ajunul Sf. Ioan Botezătorul
Sf. Mc. Agripina; Sf. Mc. Aristocle

Unul dintre marile ajunuri ale anului, moment în care se face apel în principal la practici oraculare referitoare atât la soarta recoltelor, cât şi la destinele individuale. Dacă la Bobotează apele se purificau de orice element demonic, în preajma acestei zile se înregistrează o acumulare masivă, peste an, a esenţelor malefice (acum este momentul când duhurile apei îşi cer drepturile; prin urmare, aşa se justifică şi numeroasele interdicţii de a intra în apă în această perioadă). Acum înfloresc feriga, iarba-fiarelor, sânzienele – plantele magice prin excelenţă.

Sf. Mc. Agripina. Această sfântă era născută şi crescută în vestita cetate a Romei. Şi de mică da miros inimilor credincioşilor ca un trandafir într-o grădină, şi gonea stricăciunea patimilor, pentru că, îmbrobodindu-şi sufletul cu fecioria şi cu bărbăţia, şi făcându-se mireasă lui Dumnezeu, alergă cu îndrăznire şi cu vitejie la mucenicie (*Mineiele*, X, p. 231).

Sf. Mc. Agripina

Sf. Mc. Aristocle. Aristocleu cu adevărat prea bun ostaş fiind, căci negreşit a biruit tăierea capului răbdând (*Mineiele*, X, pp. 231-232).

Tradiţii: Sânziana a fost o fată fecioară care, ducându-se la câmp, a făcut cunună din nişte flori galbene. Venind acasă, a aruncat cununa pe casă, zicând: „Cunună, de te vei opri pe casă, voi trăi şi voi avea viaţă lungă, iar de vei pica jos, voi muri". Cununa a căzut şi fata a murit. De aici a rămas obiceiul (Fochi, p. 320).

Despre muncile câmpului: Sânzienele înfloresc în noaptea de 23 spre 24 iunie. Dacă înfloresc mai târziu, se crede că vremea e târzie, deci legumele şi semănăturile nu sunt aşa de înaintate (Pamfile, 1997, p. 59).

Oracular: În seara de ajun, copiii adună sânziană şi pentru fiecare din casă împlântă în poartă câte una, şi a cărui floare s-a veştejit până dimineaţă, acela moare mai repede (Muşlea-Bârlea, p. 377). ❖ Se fac cununi pentru fiecare membru al familiei şi se aruncă pe case; a cui cade, acela va muri mai curând (Muşlea-Bârlea, p. 377). ❖ Dacă cununa se umple de rouă, copilul va avea noroc tot anul (Fochi, p. 319). ❖ Cununa se pune pe streaşina casei despre răsărit. A doua zi, până a nu răsări soarele,

se scoală fiecare şi-şi ia cununa, pe care o cercetează cu de-a-măruntul; dacă găsesc în ea peri de diferite animale, se zice că are să aibă noroc la vite, al căror păr se află în cununi (Fochi, p. 319). ❖ Fetele-şi pun coroni din flori de sânziene sub cap, ca să-şi viseze ursitul (Speranţia, VIII, f. 363 v).

Magie: În noaptea de Sânziene unele femei se spală pe tot corpul, apoi se duc în pielea goală pe câmp, de culeg buruieni, cu care se servesc spre a se vindeca de boale în cursul anului (Fochi, p. 318). ❖ Se iau flori de pe câmp, de fiecare câte una, le usucă, le vâră sub ţest, unde le lasă o noapte, şi apoi le păstrează pentru boale (Fochi, p. 318). ❖ În noaptea de Drăgaică, dacă păzeşti cloţa, când iasă pe cer, găseşti de trei ori bani. Aşa, când stai noaptea de pândeşti, vezi ieşind câte un pui, şi tot mereu până să iasă toţi doisprezece, şi joacă, joacă împrejurul mă-sii. Aşa o prinzi (Gorovei, 1995, p. 54). ❖ Tot noaptea de 23 spre 24 iunie, adică spre Drăgaică, iese un glas din eleşteuri, care strigă tot mereu: „Ceasul a venit, voinicul n-a sosit!“ (Ispirescu, f. 49).

24 iunie

Sf. Ioan de Vară, Sf. Ioan; Sânziene, Sânzenii;
Drăgaica; Ziua soarelui; Ursina; Amuţitul cucului
Naşterea Sf. Ioan Botezătorul; Aducerea moaştelor
Sf. Mare Mc. Ioan cel Nou de la Suceava; Sf. Niceta de Remesiana

Miezul calendaristic al verii, Sânzienele reprezintă momentul de cotitură al verii către iarnă, finalul muncilor agricole şi pregătirea pentru recoltat (care de altfel se întinde pe o perioadă foarte mare: seceriş, culesul legumelor, al fructelor, al viţei de vie etc.). Este o bună ocazie pentru a afla ce prevesteşte viitorul în următoarea jumătate a anului.
Cu o ultimă putere, vara, pregătindu-se să intre în pământ, conferă energii miraculoase plantelor de leac şi rod bun cerealelor. Divinităţile atmosferice de tipul Drăgaicei (ielele, vântoasele, rusaliile) se apropie de momentul final al prezenţei lor terestre, încercând, cu ultimele puteri, să-i sancţioneze pe cei ce nu le respectă şi ajutându-i pe cei ce le cunosc puterea (indicându-le plantele de leac ce trebuie culese în această zi).
Acum este şi ziua în care păsările încep pregătirile pentru sezonul rece. Cucul, primul care dă semnalul, „se îneacă cu orz sau cu cireşe, răguşeşte şi nu mai poate cânta". În scurt timp se metamorfozează în uliu, îmbrăcând haina de iarnă.
Din categoria sărbătorilor consacrate animalelor domestice amintim Boul înstruţat, *un fel de colind estival pentru obţinerea ploii, având-l ca erou pe animalul care este elementul principal al muncilor agricole aflate în desfăşurare.*
Două mari momente calendaristice sunt suprapuse în această sărbătoare. Avem, în primul rând, reminiscenţe ale unui cult al soarelui, care reprezintă pe de o parte, în varianta solstiţiului de vară, polul principal al vitalităţii, de la care soarele se îndreaptă către iarnă, către moarte. Anunţarea morţii soarelui se face în toate credinţele ce îl au ca subiect: acum soarele se odihneşte, pentru drumul greu pe care-l are în faţă; împietrit, la amiază soarele stă-n loc. De aceea se juca Drăgaica de către fete, „ca să nu mănânce vârcolacii soarele". Acum izbucnesc şi energiile solare negative (metafora celor trei sori), care afectează vederea sau puterea de muncă a oamenilor care încearcă să se apropie de ei, acum sunt afectate toate plantele, şi ele lovite de umbra morţii. De aceea serbează Drăgaica, pentru a nu arde soarele recoltele. Aceeaşi aripă a morţii se poate răsfrânge, o dată cu trecerea către jumătatea neagră, rece, a anului, şi asupra destinelor umane: în această zi se hotărăşte cine va muri în anul viitor („cine nu-şi vede la răsăritul soarelui umbra capului va muri în cursul anului").
Cea de-a doua semnificaţie majoră a sărbătorii o constituie nucleul Drăgaica. Aşa cum arată şi rădăcina acestui cuvânt, elementul central avut în vedere făcea parte din categoria dragostei, *a magiei iubirii. Ca şi Dragobetele sau Drăgostiţele, era o sărbătoare majoră, amplasată într-un moment critic, care avea menirea de a-i ajuta pe oameni să depăşească această încercare şi, prin intermediul iubirii, al dragostei împlinite, să găsească puterea necesară de a merge mai departe. Astfel, dacă Sânzienele pot fi asociate demonilor eolieni*

cu o funcţie accentuat distructivă („dau florile înapoi“, iau sporul), reprezentările legate de Drăgaică (despre care se poate spune că nu sunt perfect sinonime) au în principal valenţe faste, centrate pe practicile de propiţiere („Drăgaica face a se coace fructele şi semănăturile mai repede, ferindu-le de stricăciuni şi de putreziciuni). Strâns legate de ultimul personaj sunt o serie de tradiţii care oferă informaţii inedite despre semnificaţiile sărbătorii. Putem spune astfel că avem de-a face cu o nouă sărbătoare feminină, destinată atragerii energiilor faste de către fete şi femei. De aceea, în această dimineaţă femeile se spălau cu rouă, făceau fierturi din plante aromate, „pentru a fi drăgăstoase“, sau făceau farmece de dragoste. Purtarea plantei numite drăgaică se înscria şi ea în acelaşi complex ritual: „pun flăcăii la pălărie şi fetele la cosiţe, zicând că va lua de soţ o fată sau un bărbat frumos“. Ca şi la Dragobete, bunele relaţii dintre sexe puteau fi asigurate prin respectarea prescripţiilor zilei: trebuia să nu se certe şi, pentru cei ce doreau să se căsătorească, fiecare trebuia „să facă dragoste în această zi“! Prin analogie cu Ciurica (15 iulie), Drăgaica se ţine de către femei „ca să nu capete bătaie de la bărbaţi, să nu capete drăgaică“. Aflăm astfel că în această zi se juca odinioară un fel de căluş, un dans ritual feminin, condus de Drăgana, însăşi divinitatea sau reprezentanta acesteia, la care mai putea fi prezent şi un partener masculin, Drăgan (o fată travestită), în care îmbrăţişările şi săriturile erau gesturile rituale fundamentale.

Naşterea Domnului Ioan Botezătorul. Acesta este mărturisit de Hristos mai mare decât toţi cei născuţi din femei, şi mai mult de prooroc, carele a săltat în pântecele maicii sale şi a propovăduit oamenilor venirea Mântuitorului, şi a mers mai înainte la iad, ca să binevestească Învierea. Acesta a fost fecior Zahariei arhiereului şi al Elizavetei celei sterpe, fiind născut din făgăduinţă. Acesta a dezlegat tăcerea tatălui său când s-a născut şi a umplut toată lumea de bucurie (*Mineiele*, X, pp. 247-248).

Îngerul anunţă naşterea Sf. Ioan Botezătorul

Aducerea moaştelor Sf. Mare Mc. Ioan cel Nou de la Suceava. Alexandru cel Bun a trimis să aducă de la Cetatea Albă la Suceava sfintele moaşte şi le-au aşezat în sfânta mitropolie din Suceava în anul 1402. După o vreme, mutându-se domnia şi mitropolia la Iaşi, au fost duse şi sfintele moaşte acolo. La anul 1686, din pricina tătarilor, s-au mutat sfintele moaşte din Iaşi în ţara leşească, de către Dosoftei mitropolitul. Iar întoarcerea acestor sfinte moaşte a fost la anul 1783 (*Proloagele*, X, p. 8).

Sf. Niceta de Remesiana. Numele de Niceta înseamnă în limba greacă *învingător*. Într-adevăr, prin viaţa sa plină de sfinţenie, prin scrierile sale şi prin învăţătura cea dreaptă pe care a predicat-o cu zel apostolic multor neamuri, inclusiv strămoşilor noştri, viaţa acestui episcop poate fi încununată şi pomenită cu laude ca o mare biruinţă spirituală (*Proloagele*, X, p. 75).

Tradiţii: Miezul verii (Mangiuca, 1882, p. 21). Cap de vară (Speranţia, V, f. 359 v). E ziua când se întoarce crângul spre iarnă (Speranţia, VIII, f. 8 v). ❖ Oamenii nu lucrează nimic, deoarece şi soarele se odihneşte, sau lucrează numai până la amiază (Fochi, p. 318). Se ţin clăci la oamenii mai săraci (Speranţia, VI, f. 205 v). ❖ Soarele joacă pe cer sau stă în loc la amiază; vara se întoarce spre iarnă. Cine-l vede, toată vara îl doare capul. Nu trebuie să se uite la soare în acea zi. Cine a văzut soarele jucând de trei ori era să orbească (Speranţia, I, f. 310; II, f. 45 v; V, f. 4). ❖ În această zi, dis-de-dimineaţă, soarele se spală pe faţă în timpul răsăritului; cine se uită la el cu atenţie vede curgând apă jos, pe poala răsăritului, sub înfăţişarea unor lungi raze luminoase (Pamfile, 1997, p. 65). ❖ Lumea se fereşte a se scula de dimineaţă, căci e credinţa că va vedea trei sori (Speranţia, VI, f. 240 v). ❖ La Sânziene arde piatra-n apă (Speranţia, I, f. 110 v). ❖ Sânzienele dau ziua înapoi (Speranţia, I, f. 35). ❖ Sânzeniile se ţin pentru că jelesc păsările că a trecut vara (Speranţia, VII, f. 160). ❖ La Drăgaică, porumbul pierde grăunţa de la rădăcină de frica Găinei (Pleiadei), care răsare în acea zi (Fochi, p. 118). ❖ Sânzienele sunt fete sfinte, ele iau în ziua lor din toate roadele pământului (Speranţia, II, f. 299 v). ❖ Sânzienele se ţin pentru că atunci ia *cel din baltă* sporul (Speranţia, I, f. 391 v). ❖ Atunci se zice că dau toate florile înapoi şi, în fine, tot câmpul. Cine se naşte în acea zi, sau moare, sau este cel mai nesuferit (Speranţia, I, f. 11 v). ❖ În această zi se însemnează toţi cei care au să moară în cursul anului (Speranţia, V, f. 99 v). ❖ Drăgaica face a se coace fructele şi semănăturile mai repede, ferindu-le de stricăciuni şi putrezire (Speranţia, V, f. 345 v). ❖ Toate verdeţurile la Sânziene stau un minut în creşterea lor. Vrăjitoarele adună ierburi ca fiind bune de leacuri, luate fiind în minutul când a stat (Speranţia, II, f. 49 v). ❖ Drăgaica este doamna florilor, şi se ţine de toţi pentru dragoste şi plăcerea florilor (Fochi, p. 116). ❖ Drăgaica, sau Sânziana, numită în diferite zone Împărăteasa, Stăpâna Surorilor, Regina Holdelor, Mireasa, ar umbla pe pământ sau ar pluti prin aer în ziua solstiţiului de vară şi s-ar desfăta, cântând şi dansând, împreună cu alaiul său nupţial format din zâne fecioare şi fete frumoase, peste câmpuri şi păduri. În cetele de Drăgaică, fata care joacă rolul zeiţei este îmbrăcată ca o mireasă, cu rochie albă şi cunună împletită din flori de sânziene pe cap, însemn al cununiei. În timpul ceremoniei nupţiale, zeiţa bagă bob spicelor de grâu şi miros plantelor de leac, vindecă bolile şi suferinţele oamenilor, în special bolile copiilor, apără holdele de grindină, de furtuni şi vijelie, urseşte fetele de măritat etc. Când i se nesocoteşte ziua, ea stârneşte vârtejuri şi vijelii, aduce grindină, ia oamenii pe sus şi-i îmbolnăveşte, lasă florile fără leac şi fără miros (Ghinoiu, 1999, p. 123). ◆ Despre Sânziene se spune că ar fi nişte zâne cu a căror putere pot bolnăvi pe oricine nu va serba ziua lor şi că ele au anumite locuri pe pământ unde joacă şi cine trece pe acolo se bolnăveşte şi nu se vindecă până la anul, când trebuie să meargă în acelaşi loc (Speranţia, I, f. 77). ◆ Drăgaica e o fiinţă sfântă, care e mai mare peste o ceată de bărbaţi, numiţi Circovi (Fochi, p. 116). ❖

În această zi s-a jucat înainte vreme călușul de femei, iar vătaful acestui căluș a fost o femeie numită Drăgana, de unde numele Drăgaica (Speranția, V, f. 226 v). ✥ Sfântul Ioan e cel ce poartă norocul și numai celui ce nu lucrează în ziua lui îi dă noroc mult (Speranția, VIII, f. 82 v). ✥ Drăgaica e o sfântă, care urseşte ca vitele unora să fie mâncate de urs, de aceea sărbătoarea se numeşte și *Ursină* (Fochi, p. 116). ✥ Un sătean de aici tocmai lucra în ziua de Drăgaica la vie. Deodată o furtună se dezlănțuie, cu fulgere și trăsnete. O lumină vie și o tunătură grozavă, și omul cade în țăndări la pământ. De atunci, să ne pici cu ceară, zic, nu mai punem mâna pe lucru în acea zi (Speranția, V, f. 265 v). ✥ Cucul nu cântă decât de la Buna-Vestire până la Sânziene, când se înecă cu orz sau cu cireşe, din care cauză răguşeşte și nu mai poate cânta. Dacă cineva va împuşca un cuc, pe care-l va frige și-l va mânca fără pâine și sare, iar capul i-l va purta cu sine, va fi îndrăgit de toată lumea. (Pamfile, 1997, pp. 74, 77). ✥ Uliul se face din cuc; cântă un an și apoi se face uli. Alții spun că cucul numai pân la Sânziene e cuc, iar alții că tocmai la șapte ani se face uli (Niculiță-Voronca, I, p. 322). ✥ Zice că erau doi frați: pe unul îl chema Cucu și pe celalalt Sava. Lor li era drag să se ducă prin pădure, ba la cules, ba la una, ba la alta, pân într-o zi s-au rătăcit. Dumnezeu s-a îndurat și i-a prefăcut în păsări. Ei cât îmblau după hrană, tot la un loc îmblau și, dacă găsea unul ceva și mânca, celalalt se mânia. Face unul dintr-înșii: „Decât ne-om sfădi între noi, mai bine hai și ne-om despărți, și când m-ai striga tu pe mine, eu voi veni, și când te-oi striga eu pe tine, tu vei veni“. Au îmblat ei aşa cât au îmblat, amu pesemne pe Cucu l-o fost împuşcat vrun vânător, îl strigă Sava, îl strigă, el nu. Atâta l-a strigat și atâta a plâns, că Dumnezeu l-a trimes de pe ceea lume la Blagoviştene, să steie cu frate-său până la Sânziene, ș-a stat anul acela; dar mai mult de atuncea nici până azi nu l-a lăsat. Da istalalt, Sava, ș-amu îmblă după dânsul, strigându-l și chemându-l: „Cucu!“ – de la Blagoviştene până la Sânziene – dacă frate-său nu vine; și atuncea tace și el (Niculiță-Voronca, I, p. 329).

Obiceiuri: Mai înainte se juca *Drăgaica*. Se îmbrăcau două fete mari, una în costum bărbătesc, cu numele Drăgan, și alta în costum femeiesc, zisă Dragaica. Aveau lăutarul lor și umblau de jucau pe la case, întocmai ca și călușarii. Jocul lor consta mai mult din îmbrățișări și sărituri, pe care le făceau în formă de cruce. Ele aveau un steag împodobit cu basmele, usturoi, spice de grâu și ierburi (Fochi, p. 117). ✥ Se alegeau una sau mai multe fete și se făceau drăgăici. Ele porneau însoțite de un fluierar și jucau pe la case, jucau horă. Scopul jocului era să capete bani sau li se plătea mai mult în miere. Uneori, fetele erau îmbrăcate bărbăteşte, se înarmau cu coase și se luptau la răspântii, până ce una din ele biruia pe cealaltă. Alteori se formau două tabere. Când erau nouă inse, se împărțeau în trei grupe, umblând în trei sate. Când se întorceau, aveau grijă să nu se întâlnească un grup cu altul, căci atunci ziceau că moare una din acele grupe (Mușlea-Bârlea, p. 379). Fetele au și câte o coasă, semn că Sf. Ion a fost tăiat de sabie (Speranția, VI, f. 255 v). ✥ **Boul înstruțat.** „Boul cu sânziene“ se organiza cu mult fast de către ceata de feciori. Încă cu trei-patru zile înainte de Sânziene se alegea cel mai frumos bou din sat, care trebuia să fie voinic, cu coarne mari și frumos crescute în sus. În ajunul sărbătorii boul era lăsat să pască liber, chiar și în locurile oprite, privilegiu care se prelungea și a doua zi după serbare. În dimineața de Sânziene boul era dus în sat și îmbăiat. La împodobirea lui participau atât fete, cât

şi feciori. Mai întâi boul era îmbrăcat cu cele mai frumoase covoare, pe care se prindeau, cu ace de siguranţă, cele mai frumoase ţesături şi cusături. Coarnele şi coada boului erau înfăşurate în brâuri tricolore, iar în vârful coarnelor şi al cozii se puneau buchete de sânziene. Rolul principal de „mânător" al Boului cu sânziene, este îndeplinit de conducătorul cetei de feciori. La această serbare el este îmbrăcat într-un costum simplu de lucru, pentru că în tot timpul zilei el trebuie să suporte zeci de găleţi de apă ce i se toarnă în cap, de dimineaţa până seara. Cortegiul intră mai ales în curţile gospodarilor cu fete mari, dar şi în altele, unde este chemat de gazdă. Ca semn de primire a boului se deschide larg poarta curţii. Conducătorul cortegiului întreabă: „Primiţi boul?" Stăpânul curţii răspunde: „Primim!" La acest răspuns cortegiul intră în curte, face o roată, urmat de ceata de feciori, şi se opreşte la intrarea în casă, unde aşteaptă gazda cu întreaga familie. Ca semn de cinstire se dă gazdei să închine din ploscă şi apoi se desfăşoară un scurt program de joc în jurul Boului cu sânziene. La plecare conducătorul cetei strânge mâna gazdei, care nu uită să-l răsplătească cu o cană sau chiar cu o găleată de apă pe care i-o toarnă în cap, cât şi cu o sumă de bani, care intră în fondul cetei de feciori (Pavelescu, pp. 105-106). ✥ Pomenirea morţilor: se împart castraveţi, pâine şi mere dulci, busuioc verde; nu e bine să mănânci nici un fel de fructe noi până nu ai împărţit (Pamfile, 1997, 65). De la Sânziene poţi bătuci poame fără primejdie (Pop Reteganul-2, f. 105). ✥ Drăgaica se serbează cu împărţire de mere, cireşe, castraveţi verzi şi pui de găină, ca semn de spor, ce a putut face omul până în acest timp (Speranţia, III, f. 213 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Copiii se udă cu apă, spre a fi sănătoşi (Muşlea-Bârlea, p. 377). ✥ La Drăgaică femeile se tăvălesc prin rouă (Speranţia, III, f. 291 v). ✥ Drăgaica se serbează fiindcă se drăgaiţă sau se ridică boalele pe om, şi pentru a le împiedica se împart mere dulci (Speranţia, III, f. 80). ✥ În buruienile adunate şi fierte se scaldă fetele, pentru ca să nu fie bolnăvicioase şi totdeodată să fie şi drăgăstoase (Speranţia, I, f. 121). ✥ În case se pun flori de drăgaică şi cred că, dacă nu se veştejesc până dimineaţa, i se îndeplineşte orice dorinţă ar avea. Pe urmă pun flăcăii la pălărie şi fetele la cosiţe, zicând că va lua de soţ o fată sau bărbat frumos (Speranţia, VI, f. 149 v). ✥ Se pune drăgaică la brâu şi la cap, ca să fie frumos şi drăgăstos ca drăgaica. Se face de dragoste (Speranţia, V, f. 248 v). ✥ La Drăgaică e obiceiul ca după amiază, când nu mai lucrează nimeni, să facă tinerii horă, căutând ca fiecare dintre ei să facă dragoste în această zi, în credinţa că, dacă nu face, nu se va mai căsători niciodată (Speranţia, II, f. 135 v). ✥ Drăgaica se ţine pentru a-i feri de ceartă. Cine lucrează, are parte de bătaie (Speranţia, IV, ff. 57 v, 107). ✥ Se stropeşte cu apă hora fetelor, pentru ca Dumnezeu să dea ploaie (Speranţia, VI, f. 255 v). ✥ Femeile scot de prin case şi din lăzi toate hainele şi ţesăturile ce au şi le întind la soare, apoi spre seară le aşează iarăşi la locul lor, punând prin betele lor diferite flori (Speranţia, I, f. 198 v). ✥ Se scoate toată pâinea (cerealele) afară, ca să nu facă gărgăriţe (Speranţia, VIII, f. 166). ✥ Unele femei fac „măritarea cânepei": duc la câmp unt, ca să fie cânepa moale ca untul, şi mătase, ca să fie firoasă ca mătasea; se plimbă în jurul ei şi zic: „Săriţi toate cânepele de pe hotar şi ajutaţi pe cânepa mea, daţi la casă nouă, că eu mi-o mărit!" (Muşlea-Bârlea, p. 463). ✥ De Sânziene femeile duc ramuri de arin şi alte buruieni, numite *rod*, pe locuri, printre

semănături, ca să atragă rod şi spor în holda fiecăruia (Speranţia, I, f. 336). ✥ Se mai pune drăgaică în putinei, spre a avea lapte bun şi mult (Speranţia, V, f. 347 v). ✥ Se împart tot felul de fructe, pentru rodirea pomilor (Speranţia, VI, f. 158). ✥ Drăgaica o ţin cei ce au roiuri de albine (Speranţia, IV, f. 17 v). ✥ Se zice că spre a avea cu cuvântul trecere la toţi este bine a împuşca un cuc înainte de Sânziene, a-l frige şi a-l mânca fără pâne şi sare şi a purta capul lui totdeauna cu sine (Gorovei, 1995, p. 66).

Apărător de rele şi durere: Cine lucrează în această zi moare (Speranţia, VIII, f. 94). ✥ Se joacă drăgaica de fete ca să nu mănânce vârcolacii soarele (Speranţia, VI, f. 240 v). ✥ Drăgaica se ţine pentru bunul trai în casă. Cine n-o serbează, are gâlceavă în casă tot anul. Femeile o ţin ca să nu capete bătaie de la bărbaţi, să nu capete drăgaică. „S-a făcut drăgaică în cap", se zice (Speranţia, V, f. 406 v; VI, f. 92 v). ✥ Mai cu seamă fetele se feresc de a lucra, căci altfel nu se mai mărită (Speranţia, VI, f. 288 v). ✥ Se ţin cinci zile, până la Sf. Petru. Se ţin pentru boli (Speranţia, I, f. 114). ✥ Se dau foc murdăriilor, ca să dispară duhurile cele rele (Speranţia, III, f. 111 v). ✥ Cine lucrează în această zi va fi pocit, va înnebuni şi va fi jucat de Drăgaice (Pamfile, 1997, p. 65). ✥ La Sânziene e rău de ameţeli în cap, în momentul când muncesc (Speranţia, I, f. 4 v.). ✥ Cei ce lucrează în această zi cad din pomi când se duc după poame (Speranţia, I, f. 8). ✥ Cine doarme sau lucrează în această zi îngălbeneşte ca floarea numită *sânziana* (Speranţia, I, f. 69 v). ✥ Se ţine ca să nu slăbească (Speranţia, V, f. 74 v). ✥ Nimeni nu trebuie să se scalde în această zi, căci e primejdie de înec. Cine se bizuie pe puterea sa de a trece de trei ori o apă înot, fără să se odihnească, se poate scălda tot anul în orice fel de apă, fără a se mai teme de înec (Pamfile, 1997, p. 69). ✥ Sânzienele se ţin fiindcă, lucrând şi întâmplându-se să se îmbolnăvească cineva, nu va mai avea leac boala lui. Şi cum oamenii la orice boală întrebuinţează ca doctorie felurite buruieni, ele nu vor avea nici un efect asupra bolii, fiindcă din ziua aceasta toate buruienile se opresc din creştere, adică dau înapoi (Speranţia, II, f. 30 v). ✥ Spun oamenii bătrâni că este rău de friguri. Cine a muncit a zăcut un an întreg de friguri (Speranţia, I, f. 135 v). ✥ Lucrând în acea zi, bate grindina şi vin furtuni (Speranţia, III, f. 93). ✥ Până la Sânziene să nu turteşti prune, să nu le tai cu brişca, că va bate piatra (Gorovei, 1995, p. 106). ✥ Se serbează pentru încetarea florilor de a muri (Speranţia, I, f. 3 v). ✥ Drăgaica se ţine mai ales că mănâncă viermii merele (Speranţia, III, f. 132). ✥ Cine ar lucra în această zi i se amărăsc castraveţii vara (Speranţia, V, f. 83). ✥ Se ţin din cauza pagubelor ce le suferă oamenii din cauza lupilor (Speranţia, I, f. 44 v). ✥ Drăgaica se ţine pentru urs (Speranţia, I, f. 328 v). ✥ Drăgaica se ţine pentru pui (Speranţia, II, f. 32). ✥ Oamenii se încing cu cicoare, cu pelin, pentru durere de mijloc (Muşlea-Bârlea, p. 377). Aceste cununi de cicoare le păstrează şi zic că, bând apă prin ele scapă de friguri cel bolnav (Speranţia, I, f. 397 v). ✥ Femeile nu cos, nu taie cu foarfeca, pentru ca hainele să nu fie stricate de molii (Speranţia, VII, f. 125). Se scot hainele afară din casă şi pun în ele buruiana drăgaicei, care creşte pe câmp, ca să fie ferite hainele de molii (Fochi, p. 117). ✥ Se pune verdeaţă (ramuri de anin şi alun) prin zarzavaturi, spre a nu fi stricate de mană şi viermi (Fochi, p. 118). ✥ Ciobanii au obiceiul de a ţine mai mult oile în staul, pentru că atunci de multe ori mănâncă iarbă cu gălbează (Fochi, p. 320). ✥ E rău de foc (Speranţia, II, f. 266 v). ✥ Se ţine ca să nu pălească bobul grâului, ca să nu ia foc grânele (Speranţia, II, f. 298;

VI, f. 52 v). ✦ Drăgaica o serbează pentru ca să nu ardă soarele şi să nu fie secetă (Speranţia, VII, f. 350 v).

Despre muncile câmpului: De va lucra cineva la porumb, grăneşte semănătura la care s-a lucrat, în loc să mai crească înainte, dă îndărăt, se piperniceşte, se usucă (Speranţia, I, f. 415). ✦ Dacă apucă pe oameni cu porumbul necopăit, se zice că n-are să aibă o recoltă bună toamna (Speranţia, I, f. 397 v). ✦ Din această zi începe secerişul (Speranţia, VII, f. 91 v). În această zi grâul trebuie să fie tăiat (secerat) jumătate (Speranţia, II, f. 259 v). ✦ Ziua în care cade Sânziana se crede pe alocurea că nu este bună peste tot anul a semăna în ea vreo bucată (Mangiuca, 1882, p. 21).

Oracular: Fetele fac coroane, le pun pe casă cu un covrig şi bucăţele de zahăr. A doua zi covrigul şi zahărul nu se mai găsesc, în coroană însă se vede păr de om, care e de aceeaşi culoare cu al viitorului logodnic (Speranţia, VIII, f. 73 v). ✦ Cununile de sânziene, făcute pentru fiecare membru al familiei, sunt aruncate pe case: dacă rămân acolo, este semn pentru cel pentru care s-a aruncat că va trăi mult. Alteori cununa este lăsată pe acoperiş peste noapte: a doua zi pot vedea dacă vor fi norocoşi la vite, după firele de păr de animal care se găsesc pe cunună (Pamfile, 1997, p. 66). ✦ Fetele adună sânziene de pe câmp, pe care le pun la cingătoare sau la cosiţe, iar în timpul nopţii visează pe viitorul lor soţ (Speranţia, I, f. 212 v). ✦ Cine nu-şi vede la răsăritul soarelui umbra capului va muri în cursul anului (Fochi, p. 118). ✦ Dacă plouă în ziua lor e rău de gălbează (Speranţia, I, f. 54).

Magie: Se culeg plante de leac (uneori, pentru a fi şi mai bune, erau sfinţite la biserică): sânziene, usturoi, cicoare, cimbrişor, trifoi-alb, sulfină etc. Fetele merg pe câmp şi culeg flori, mai ales sânziene, din care îşi fac coroniţe; din flori de cicoare fac brâuri cu care se încing pe mijloc, purtându-le toată ziua. Seara îşi dau jos cingătorile, pe care le pun să se usuce (sunt folosite mai apoi ca plantă de leac; Pamfile, 1997, p. 66). ✦ Adună femeile diferite flori şi buruieni, pe care le conservă spre a se afuma şi a bea cele ce nu fac copii (Speranţia, I, f. 47 v). ✦ Florile culese în această zi spun că mai sunt bune pentru tuse, pentru diferite boale, pentru urâciune şi pentru afumarea vitelor, când sunt bolnave (Speranţia, I, f. 142 v). ✦ Se ţin pentru lecuirea multor bolnavi, pe care trebuie să-i găsească răsăritul soarelui în apă rece (Speranţia, I, f. 50). ✦ Pe la miezul nopţii înfloreşte iarba-fiarelor, dar numai pentru câteva clipe. Cu această plantă se poate descuia orice încuietoare, drept pentru care este foarte căutată de tâlhari. Aceştia o poartă la brâu sau încolăcită împrejurul degetului mic de la mâna stângă (Pamfile, 1997, p. 69). ✦ Cine poate să se ducă pe câmp noaptea şi-o putea să păzească floarea Sânzeniilor, îl duce la comoară (Speranţia, VII, f. 217 v). ✦ Ferega, la Sânziene, după credinţa poporului, pe câteva minute înfloreşte, luminându-se ca ziua de soare toate locurile de pe lângă ea, şi atunci cunoscând-o, o poţi prinde şi lua (Candrea, 1928, p. 40). Floarea ei e albă şi strălucitoare ca o stea. Nimeni nu poate avea şi vedea floarea de feregă, din cauză că necuratul vrea să o aibă numai el. Floarea de feregă se iscă între 10 şi 12 noaptea. Ea ţine până la cântarea cocoşului şi apoi se trece. Numai dracul o vede când înfloreşte. Floarea de feregă e foarte bună de noroc. Cine o are la casă, norocul vine la el (Candrea, 1928, pp. 38-39). ✦ În această zi se face descântecul de întors inima unuia

către altul, spre a alunga vrajba dintre doi inşi şi a aduce între ei bunătatea şi voia cea dragă. Descântecul se face în chipul următor: se scot nouă cărbuni aprinşi din vatra focului şi peste dânşii se pune cu gura în jos o ulcică (de băut apă). Deasupra ulcelei se pun iarăşi trei cărbuni aprinşi, după care se descântă:

Eu voi întoarce ulcica asta
Şi ulcica întoarce vatra,
Şi vatra întoarce soba,
Şi soba întoarce grinzile cu horna,
Şi grinzile întorc podelele,
Leaţurile şi şindrilele,
Şindrilele întorc crângurile
Şi crângurile întorc pe Sf. Spiridon,
Şi pe Sânziene,
Şi Maica Domnului
Să întoarcă inimile celor împricinaţi
Unul asupra altuia,
Cu cugete
Şi cu dragostea
Să se împăciuiască!

Cărbunii de pe fundul ulcelei, cari s-au stins sau au prins cenuşă în timpul cât s-a rostit de trei ori descântecul de mai sus, se sting (se udă, moaie) în apă neîncepută. Din apa aceea cei învrăjbiţi o parte o beau, iar cu ce rămâne se spală pe faţă şi-şi stropesc hainele. Cărbunii de sub ulcică închipuie duşmanii şi duhurile rele, cari învrăjbesc oamenii; de aceea se iau şi se pun jos, lângă uşă, se calcă în picioare şi apoi se aruncă în gunoi (Pamfile, 1997, p. 69). ✥ Fermecătoarele iau rodul pământului de la alţii (Fochi, p. 318).

Despre vreme: Dacă cucul încetează să cânte cu mult înainte de Sânziene, e semn că vara va fi la început călduroasă, apoi secetoasă. Dacă cucul cântă şi după această zi, va fi foamete, războaie şi alte nenorociri (Pamfile, 1997, p. 77). ✥ Dacă plouă în ziua de Sânziene, se face gălbează cu grosul (Viciu-2, p. 57). ✥ Dacă durduie (tună), pică alunele, că se înviermănoşează (Viciu-2, p. 57).

25 iunie

Cuv. Fevronia; Cuv. Silvia

Cuv. Fevronia. Această fericită şi prea cuvioasă din mică vârstă ridicând asupra ei jugul Domnului Hristos şi cu cuviinţă petrecându-şi viaţa sub canonul mănăstirii, a întrecut pre toate cele ce erau cu dânsa, atâta la nevoinţa sihăstriei şi la înţelepciune, cât şi la cetirea dumnezeieştilor scripturi. În zilele lui Diocleţian un oarecare guvernator gonea pre creştini, şi omorî şi pre muceniţă (*Mineiele*, X, p. 260).

Cuv. Fevronia

26 iunie

Cuv. David din Tesalonic; Sf. Ioan, Episcopul Goţiei

Cuv. David

Cuv. David din Tesalonic. Acest fericit, fiind cu neamul despre răsărit, a strălucit la apus ca un luceafăr prea luminos. Căci din pruncie supuindu-şi poftele trupeşti cu ţinerea şi curăţenia, s-a arătat ca un înger cu trup. Drept aceea s-a îmbogăţit cu lucrarea minunilor (*Mineiele*, X, p. 272). Ajuns la vârsta deplină, şi-a împărţit averea celor nevoiaşi şi a intrat ca frate în mănăstirea Cunuliaton. Citind cu pasiune Scriptura şi vieţile sfinţilor, a căpătat dorinţa de a se supune unui efort ascetic aspru. S-a hotărât, prin urmare, să vieţuiască asemenea unui stâlpnic, urcându-se într-un migdal. A trăit fără să coboare vreme de trei ani, îndurând capriciile vremii, dar reuşind să-şi biruie cu desăvârşire trupul. Când a coborât, ucenicii săi i-au construit o chilie, în care petrecând, primea pe cei ce aveau nevoie de ajutor, de sfat şi vindecare, căci dobândise darul facerii de minuni (*Dicţionarul*, p. 73).

Sf. Ioan, Episcopul Goţiei. Acesta a fost din ţara Tavroschiţiei şi a trăit în vremea lui Constantin şi a lui Leon Isavrul, fiind dintr-un oraş ce era sub stăpânirea goţilor. Fiind sfinţit din copilărie, născut fiind din făgăduinţă, îndată a fost dăruit lui Dumnezeu. Şi când a ajuns la măsura vârstei celei duhovniceşti şi trebuia a se numi în scaunul arhieresc, a fost trimis de norodul său la arhiereul Iviriei şi luă de acolo hirotonia (*Mineiele*, X, p. 273).

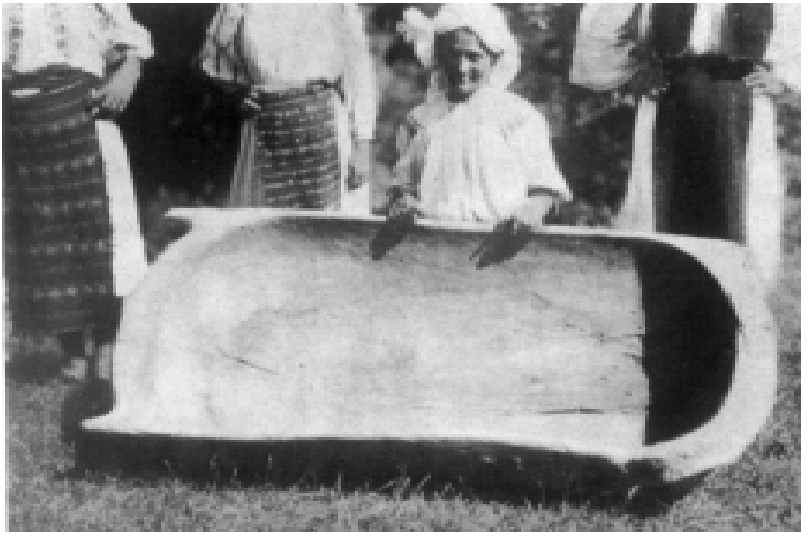

27 iunie

Cuv. Samson, primitorul de străini; Sf. Mc. Anect

Cuv. Samson

Cuv. Samson, făcătorul de minuni şi primitorul de străini. Acest sfânt a fost roman cu neamul şi rudenie marelui Constantin, care se duse la Constantinopol şi aflând sfintele case cele de rugăciune şi cucerindu-se de dânsele cu cuviinţă, se bucura petrecând sihăstreşte şi se desfăta întru dumnezeieştile scripturi, fiindu-i gândul numai la Dumnezeu. Apoi el bine şi cu plăcere dumnezeiască petrecând şi făcându-se multora pricină mântuirii, şi pornind pre mulţi spre râvna şi urmarea vieţii sale celei plăcute lui Dumnezeu, a adormit (*Mineiele*, X, p. 280).

Sf. Mc. Anect. Acesta a fost pe vremea împărăţiei lui Diocliţian şi a lui Urvan, guvernatorul Chesariei celei din Capadochia. Şi pentru că învăţa pre creştini şi-i sfătuia să nu se înfricoşeze, nici să se moaie de munci, ci mai vârtos să se îmbărbăteze pentru adevăr şi să moară pentru bună credinţă, a fost pârât la guvernatorul şi prins (*Mineiele*, X, p. 280).

28 iunie

Ajunul Sâm-Petrului
Aducerea moaştelor Sfinţilor Chir şi Ioan; Sf. Mc. Papia

Ajunul Sân-Petrului este consacrat duhurilor aerului, care până la acest moment continuă să-şi facă de cap, îmbolnăvindu-i pe cei care dorm afară în locuri nepermise şi nu sunt protejaţi cu pelin sau usturoi.

Aducerea moaştelor Sfinţilor Chir şi Ioan. Aceşti ai lui Hristos mucenici şi făcători de minuni au fost pe vremea împărăţiei lui Diocliţian, dintru cari Chir era din cetatea Alexandriei, iar Ioan din cetatea Edesiei, carii fiind uniţi amândoi pentru tocmirea lucrurilor lor, umblau şi tămăduiau toată boala şi toată slăbiciunea, şi îndemnând pre mulţi spre mucenicie, au fost vădiţi stăpânitorului locului, carele, aducându-i în faţa lui, i-a dat la tot felul de munci (*Mineiele*, X, p. 290).

Sf. Chir

Sf. Mc. Papia. Acesta a fost pe vremea lui Diocliţian şi Maximian, cinstind şi propovăduind pre Hristos. Deci fiind pârât, a fost prins şi, stând de faţă înaintea stăpânitorului, a fost silit să facă jertfă, iară el, nesupunându-se, îl porni spre mânie şi-l supuseră la munci (*Mineiele*, X, p. 290).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru ca Frumoasele să nu strâmbe trupul; se mai ţine pentru boli, foamete, piatră (Candrea, 1928, p. 127). ❖ Mamele leagă copilelor lor usturoi la grumaz sau îl pun la tălpi, pentru ca, trecând Frumoasele (Ielele), să nu li se întâmple nimic (Candrea, 1999, p. 264).

29 iunie

Sân-Petru de vară; Sărbătoarea lupilor
Sf. Apostoli Petru şi Pavel

Sf. Petru, marcând cea de-a doua jumătate a anului (care poate începe puţin mai devreme, la Sânziene), este patronul agricultorilor. El este răspunzător de starea finală a recoltelor, el este cel care patronează căldura şi ploaia, putând trimite grindină pe hotarele celor nerespectuoşi. Fiind o sărbătoare de mare însemnătate pentru calendarul agricol, paza împotriva grindinei se realiza prin venerarea sfântului în cele trei zile de nelucrare, cu începere din 29 iunie. Cu valoare simbolică, până acum se interzicea scuturarea merilor, pentru a se feri de căderea peste holde a grindinei, având dimensiunile fructelor respective.
Ca şi de Drăgaică, acum este momentul când încetează să mai cânte privighetoarele şi cucul.

Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel. Sfântul Petru era frate lui Andrei cel întâi chemat. Mergând Iisus la iezerul Ghenisaretului şi aflând pre Andrei şi pre Petru unde-şi întindeau năvodul şi mrejile, i-a chemat şi îndată au urmat după dânsul. După aceea propovăduind Petru evanghelia în Iudeea, Antiohia, Pont, Galatia, Capadochia, Asia şi în Vitinia, s-a pogorât până la Roma. Şi pentru că a biruit cu minunile pre Simon vrăjitorul, împărăţind acolo Neron, a fost răstignit de dânsul cu capul în jos, precum el însuşi a poftit, şi şi-a primit fericitul sfârşit.

Sf. Ap. Petru

Sf. Ap. Pavel

Iară sfântul Pavel, cunoscându-se de Dumnezeu într-o amiază-zi şi orbindu-i-se vederea, i s-a trimis glas dumnezeiesc din cer, prin care a fost trimis către Anania, vechiul ucenic al Domnului, ce locuia la Damasc, şi acela învăţându-l, l-a botezat şi, fiindcă s-a făcut vas alegerii, a purces, ca şi cum ar fi zburat cu aripi, de a înconjurat şi a cuprins lumea şi, ajungând la Roma şi învăţând pre mulţi, şi-a săvârşit viaţa acolo, tăindu-i-se capul din porunca împăratului Neron, pentru mărturisirea lui Hristos, în urma lui Petru. Moaştele lor tot la un loc s-au pus (*Mineiele*, X, pp. 308-309).

Tradiţii: Sf. Petru a fost un om muritor, pe care l-a luat Dumnezeu în cer (Muşlea-Bârlea, p. 381). ✥ Sfântul Petru e mâna dreaptă a lui Dumnezeu. Sf. Petru stă cu Sf. Pavel în lună: Sf. Petru de-a dreapta şi Sf. Pavel de-a stânga (Pamfile, 1997, pp. 79, 80). ✥ Sf. Petru fiind chelar, el nu păstrează numai cheile raiului, ci şi cheile încăperilor cereşti; el este chelarul curţii dumnezeieşti, fiind mai mare peste grânare, din care trebuie să împartă animalelor (Pamfile, 1997, p. 80). ✥ Sf. Petru patronează căldura şi ploaia (gerul nu-l sloboade Sf. Petru, ci Dumnezeu). El fierbe trei zile piatra adevărată, spre a o mărunţi, ca să nu vatăme câmpurile. Când se aude huruind în cer, atunci când tună înăbuşit, se crede că Sf. Petru fierbe piatra. De aceea Sf. Petru se serbează timp de trei zile, începând cu 29 iunie. Când oamenii nesocotesc puterea dumnezeiască, Sf. Petru cheamă balaurii şi cu dânşii se ajută la bătutul lumii cu piatră; balaurii o mărunţesc, iar el o dă, adică face să plouă cu piatră (Pamfile, 1997, p. 81). ✥ Când Sf. Petru plesneşte din bici, din sfichiul biciului sar scântei, care, căzând pe pământ, se prefac în licurici. Licuricii sunt blagosloviţi de sfânt ca să lumineze calea rătăciţilor prin păduri. Ei se ivesc aproape tot timpul în preajma acestei zile (Pamfile, 1997, pp. 81, 96). ✥ Pe când umbla Dumnezeu cu Sf. Petre pe pământ, ist din urmă se încumetri cu un ţăran. Odată, cum mergeau pe drum, zise Dumnezeu lui Sf. Petrea:

– Petre, anul ista n-are să cadă nici un strop de ploaie pe pământ!

Cum auzi Sf. Petre cuvântul Domnului, se şi gândi la cumătră-său, să-i facă un bine, să-l înştiinţeze că n-are să ploaie şi să nu mai facă cheltuieli cu aratul şi semănatul anul acela. Întâlnindu-se în târg, îl înştiinţă de spusa Celui-de-Sus. Dumnezeu ştia de fapta Sf. Petre.

Cu toate că anul acela n-a plouat deloc, pământul a dat roade cu mare îmbelşugare; toată lumea săpă la roade frumoase, numai cumătrului lui Sf. Petrea îi rămăsese ogoarele pârloagă, pline de holeri şi buruiene.

Sf. Petrea a văzut c-a greşit-o şi el.

Stând odată de vorbă cu Dumnezeu, îi spuse şi păţania cu cumătru-su.

Dumnezeu îl mustră că nu ţine în taină ce-i spune.

– Ce să fac, Doamne, că omul are o casă plină de copii şi rămâne pe peritor de foame, dacă nu plouă.

– Am ştiut de-atunci, Petre, de fapta ta; rău faci că te amesteci unde nu-ţi fierbe oala, dar iacă, te iert. Du-te de spune cumătru-tu să strângă ceea ce-o crescut pe ogoare şi să le dea foc, şi ce va căpăta a lui să fie.

Sf. Petre, mulţămind lui Dumnezeu că scapă o casă de peire, povăţui pe cumătru-su ce să facă.

Omul ascultă sfatul Sfântului, – da cam cu inima îndoită – şi făcu din ciulinii şi dudăul de pe ogoare, pe vremea secerişului, câte un stog de fiecare ogor, şi dădu foc buruienilor. Când colo, ce să vezi? Unde fusese samanat popuşoi, se făcură nişte grămezi de popuşoi cât casele, şi unde fusese samanat grâu, nişte girezi de grâu ca la boierii cei mari; şi aşa în toate ogoarele s-a revărsat în locul lipsei bunătatea lui Dumnezeu. Oamenii din sat, văzând minunea asta şi socotind că şi lor le va da Dumnezeu ca şi cumătrului lui Sf. Petrea, începură şi ei să strângă chiar holdele ce le aveau, să facă grămezi şi să le dea foc. Dumnezeu însă nu le dădu nimic, ca să priceapă ei că „lacomul mai mult păgubeşte". Şi avură ce blestema de pacostea ce dăduse peste ei şi de prostia ce făcuse (Pamfile, 1997, p. 88). ✥ Dumnezeu umbla cu oamenii şi-i

învăţa, iar zilele erau sfinte şi umblau cu el. Oamenii făceau la copii, în toată ziua câte unul, ca să fie sfinţi. În ziua întâi au făcut pe Sf. Neculai, a doua zi pe Sf. Varvara, şi tot aşa au făcut, după cum e scris la calendar, până ce s-a încheiat anul şi au ajuns iară la Sf. Neculai. Apoi, după ce a fost norod de ajuns, nu se mai înmulţea aşa de tare, au rămas ca noi. Pe atunci copilul deodată umbla şi până la doi ani era cu minte şi ştia carte. Sf. Neculai până în ziua a şaptea a fost băietan mare şi cu minte, Dumnezeu l-a învăţat şi i-a dat soţie pe Sf. Varvara şi l-a pus învăţător oamenilor, ca să nu fie proşti, să ştie a trăi, să-i înveţe carte şi de toate, ca să nu se mai deie la beţie şi la altele, să nu fie rău pentru dânşii. Dumnezeu, dacă a văzut cât e Sf. Neculai de bun, l-a luat la cer lângă dânsul şi a pus în locul lui pe Sf. Pavel, învăţător (Pamfile, 1997, p. 99). ✥ La 29 iunie încetează de a mai cânta privighetorile şi cucul (Ispirescu, f. 49). ✥ **De ce nu mai cântă cucul la Sânpietru.** Un singur naş a avut cucul, şi ala a fost Sânpietru. Dar cum o fost el cucu p-atunci, s-a apucat de-a furat caii lui naşu-său. Naşu-său aleargă mereu după ei, doar, doar o pune mâna pe ei. Atât de mare frică ce are cucul, că, de vede licuricii noaptea, fuge şi de ei, căci i se pare că vine naşu-su cu potera după el. Aşa o duce el, până mai e o săptămână până-n Sâmpietru, tot cântând, când tace. Tace că s-apropie Sâmpietru şi i-e frică că-l aude. De la Sâmpietru-nainte cucul iar nu mai cântă, de frica naşu-său („Şezătoarea", an XIII, 1913, pp. 173-174).

Obiceiuri: Moşii de Sân-Petru – colaci, lumânări, mere dulci sau acre. Nici o femeie nu trebuie să mănânce mere până în această zi, fără a face un mare păcat, fără a-i supăra pe morţi. După această zi, femeile tinere pot mânca mere, cele bătrâne trebuind să aştepte până la Sf. Ilie (Pamfile, 1997, p. 100). ✥ În această zi se duc la biserică mere, zarzăre, colivă de grâu, iar, cine are, şi cât de puţină miere în faguri (Pamfile, 1997, p. 100). ✥ La Sf. Petru se taie un pui de găină şi omul, lepădându-l, zice: „Să fie pentru pagubă!" (Muşlea-Bârlea, p. 308). ✥ Se dobor merele cu bota din meri (Mangiuca, 1882, p. 21). ✥ Din această zi e iertat a bătuci merele şi alte poame, că până acum n-a fost iertat, ca să nu le bată grindina (Pop Reteganul-2, f. 105).

Apărător de rele şi durere: Sărbătoarea lupilor se ţine spre a nu da lupii la vite (Speranţia, III, f. 133 v). ✥ Merele nu se bat, de teamă să nu dea Dumnezeu piatră (Speranţia, V, f. 316 v). ✥ Oamenii pistruiaţi se spală cu apă la miezul nopţii, când cântă cocoşul, căci se tem să nu fie socotiţi jidovi, şi aşa petele de pe faţă li se pot înmulţi (Pamfile, 1997, p. 99).

Despre muncile câmpului: Dacă va tuna sau va fulgera în această zi, nucile şi alunele nu vor avea miez sau vor fi viermănoase (Pamfile, 1997, p. 100). ✥ E timpul începerii secerişului (Mangiuca, 1882, p. 21).

30 iunie

Stoborul Sâmpetrului; Pietrele lui Sâmpetru
Soborul Sfinţilor 12 Apostoli; Sf. Ierarh Ghelasie de la Râmeţi

Cea de-a doua zi a Sân-Petrului este celebrată pentru grindină şi, în virtutea imaginii de protector al lupilor, pe care o are sfântul, pentru ca aceste animale să nu facă pagube în vite.

Soborul Sfinţilor 12 Apostoli. Sfânta noastră Biserică prăznuieşte astăzi pe toţi cei doisprezece apostoli ai Domnului nostru Iisus Hristos, ca pe unii care s-au nevoit a răspândi până la marginile lumii dreapta credinţă creştină şi a vesti tuturor marginilor pământului pe Hristos Dumnezeu, chemând toate neamurile la mântuire (*Proloagele*, X, p. 92).

Sf. Ierarh Ghelasie de la Râmeţi. A trăit în secolul al XIV-lea şi, potrivit tradiţiei, încă din tinereţe a ales calea nevoinţelor ascetice, trăind ca eremit pe valea pârâului Râmeţ din Munţii Apuseni. După ce a ajuns iscusit în cele duhovniceşti, a coborât la mănăstirea Râmeţ, unde s-a făcut povăţuitor al obştii, fiind ales egumen. Se învrednicise de darul facerii de minuni (există în poiana mănăstirii un izvor, care se numeşte „Izvorul Cuviosului Ghelasie", care, se spune, a apărut în urma rugăciunilor lui. A fost arhiepiscop al Transilvaniei (*Dicţionarul*, p. 107).

Tradiţii: Pietrele lui Sâmpetru este fratele lui Sf. Petru, pentru că atunci fierbe piatra în apă (Speranţia, VII, f. 156). ❖ Atunci fierbe piatra (Speranţia, VII, f. 116 v).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru pază de lupi şi de pagube (Pamfile, 1997, p. 102). ❖ Se tem de trăsnete în vite, oameni, case (Speranţia, IV, f. 160). ❖ Se ţine pentru a fi feriţi de piatră în timpul verii sau ca să nu dea ploi mari cu vijelii (Speranţia, I, f. 233; III, f. 135 v). ❖ Se ţine ca să nu-i ia apa când trec prin gârlă (Speranţia, VII, f. 101 v).

Despre muncile câmpului: Dacă tună atunci, se viermănoşează merele şi nucile (Speranţia, IV, f. 171 v).

iulie

Denumire populară:
– cuptori, cuptor, coptori, adică luna fierbinţelilor şi a coacerilor

Sfaturi generale: Semănaţi pentru a doua oară spanac şi varză, udaţi straturile cu apă de vale, dacă este secetă. Pânea coaptă în luna aceasta şi în cea viitoare se mucezeşte lesne, puneţi deci sare şi chimen într-însa. Fânul proaspăt este vătămător vitelor dacă nu se udă mai nainte puţin (Mangiuca, 1882, p. 22). ✦ Curăţeşte şura şi podurile, că e aci secerea, pe când poartă grije să ai bani, ca să le poţi aduna, când sunt în pârgă, şi nu răscoapte, că se scutură, şi o mulţime de grăunţe şi nici fărina din ele nu e cu spor la aluat. Pe când te apuci de secere, cucuruzul să fie săpat a doua oară. Pliveşte viile, dar nu pe timp prea cald, ca să nu se împiedice strugurii în creştere. Dinaintea coşniţelor pune un vas cu apă, ca albinele s-o aibă la îndemână. Aruncă deasupra ei bucăţi de paie, ca să nu se înece. La cărat pune rogojini în car, ca grăunţele scuturate să nu se prăpădească. Acestea ţine-le de sămânţă, că-s cele mai frumoase. Udă curechiul bântuit de omide cu apă cu săpun sau din topilă (CS, 1918, p. 75).

Prevestiri de timp: Cum e de cald în luna lui Cuptor, aşa de frig va fi în Faur (Gherman-5, p. 137). ✦ Dacă păianjenul îşi rupe pânza în două, va ploua (CS, 1918, p. 16). ✦ Dacă luna plină are curte la amiază şi răsărit, urmează timp senin statornic (CS, 1918, p. 16). ✦ Vânt mai bătrân, de strâns (Niculiţă-Voronca, I, p. 290). ✦ Când muşuroaiele de furnici sunt mai ridicate decât de obicei, atunci va urma iarna grea (Mangiuca, 1882, p. 22). ✦ Căldura mare însemnează an mănos (Mangiuca, 1882, p. 22). ✦ Dacă în luna lui iuliu se schimbă adese ploaia cu senin cald, atunci mană roada în câmp (Mangiuca, 1883, p. 22).

1 iulie

Cosmandinul; Ana-Foca
Sf. Ierarh Leontie de la Rădăuţi; Sf. doftori fără de argint Cosma şi Damian

Lună prin tradiţie consacrată secerişului, temerea principală a oamenilor era aceea de a nu-şi pierde recolta obţinută cu atâta trudă. De aceea vom întâlni în calendar numeroase zile în care este evitat lucrul din dorinţa de a nu trezi cumva mânia divinităţilor răspunzătoare de producerea grindinei sau a incendiilor grânelor.
Ana-Foca este, prin intermediul etimologiei populare, o sărbătoare a focului, care poate cuprinde tot ce are mai de preţ gospodarul.
Cosmandinul – sfinţii doctori fără de arginţi Cosma şi Damian – este o sărbătoare paralelă, care este ţinută pentru a fi feriţi de orice fel de boli.

Sf. Ierarh Leonte de la Rădăuţi. S-a născut la începutul secolului al XIV-lea, în oraşul Rădăuţi, din părinţi evlavioşi. Încă din copilărie, însoţit de ai săi, mergea deseori la catedrala voievodală din oraşul său. Astfel a îndrăgit viaţa bisericească, fiind instruit de către preoţii și monahii de acolo. Va îmbrăca haina monahală încă din tinereţe, cu numele Lavrentie. După o vreme petrecută la Rădăuţi, se va retrage la un schit din preajma Putnei, unde este hirotonit preot şi ales egumen al schitului (Schitul lui Lavrentie sau Schitul Laura). Potrivit tradiţiei, la acest schit se va retrage mai apoi şi Daniil Sihastrul, sub povăţuirea egumenului Lavrentie. A fost episcop al Rădăuţilor (*Dicţionarul*, p. 172).

Sf. Cosma

Sf. Damian

Sf. Cosma şi Damian. Cosma şi Damian, fraţi după trup, s-au născut în Roma cea veche, dintr-un tată şi o maică, şi au crescut în dreapta-credinţă. Aceştia învăţând meşteşugul doftoricesc, tămăduiau toate boalele şi toate neputinţele, căci la toate aveau împreună ajutor darul lui Dumnezeu şi preste câţi din oamenii cei ce pătimeau şi din dobitoace îşi puneau mâinile

lor, îndată aceia se făceau sănătoşi desăvârşit. Ei, bunii tămăduitori, de la nimeni nu luau plată pentru tămăduiri, pentru care s-au şi numit doftori fără de arginţi (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 2).

Tradiţii: Cosma şi Damian vindecă oamenii de boale (Speranţia, VI, f. 62). ✥ De Ana-Foca arde piatra în apă (joacă soarele în apă; Pamfile, 1997, p. 106).

Apărător de rele şi durere: Pentru a fi feriţi de boli (Pamfile, 1997, p. 105). ✥ A doua şi a treia zi după Sf. Petru o serbează sătenii ca să fie feriţi de zloată şi grindină (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Cine nu păzeşte Ana-Foca şi lucrează la vie, soarele îi va dogorî via cu arşiţă şi aceasta se va usca (Pamfile, 1997, p. 106). ✥ E rea de trăsnet şi de foc. O femeie care a lucrat de Ana Foca, când s-a dus să caute caii a fost trăsnită (Drăguţ, p. 136). ✥ Ziua de Foca se ţine spre a fi scutit prin întreg anul de vreo daună de foc sau ca să roadă şoarecii lucrurile din ladă (Gorovei, 1995, p. 91). ✥ Se ţine pentru boale năprasnice, să nu cadă ca un foc odată peste om (Speranţia, I, f. 338 v).

2 iulie

Aducerea veşmântului Născătoarei de Dumnezeu în Vlaherne;
Sf. Voievod Ştefan cel Mare

Aducerea veşmântului Născătoarei de Dumnezeu în Vlaherne. Doi bărbaţi cinstiţi, Galvie şi Candid, au găzduit în casa unei femei văduve, evreică, care era bătrână şi cinstită prin viaţă curată, care le-a spus: „Aici la mine este ascuns veşmântul Prea Curatei Fecioare Maria, care a născut pe Hristos Dumnezeu. În timpul când ea s-a mutat din cele pământeşti la cele cereşti, era acolo, la vremea îngropării ei, una din strămoaşele mele, – văduvă, – căreia i s-a dat veşmântul acela, după hotărârea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Aceea luând veşmântul, l-a păzit cu cinste în tot timpul vieţii sale, apoi, murind, l-a încredinţat în pază unei fecioare din neamul său, poruncindu-i cu jurământ ca nu numai veşmântul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu să-l păzească, ci şi fecioria ei s-o păzească pentru cinstea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Deci fecioara aceea, în tot timpul vieţii sale păzind cu multă cinste veşmântul acela, când s-a apropiat de sfârşitul său, l-a încredinţat şi ea la o altă fecioară, tot din neamul său; astfel că, din fecioară în fecioară, trecând mulţi ani, acest scump veşmânt a ajuns până la smeritele mele mâini, care am îmbătrânit în viaţă curată, fără bărbat…“ (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 45, 47-48).

Sf. Voievod Ştefan cel Mare. Preaslăvitul Ştefan Vodă al Moldovei s-a născut din binecredincioşii creştini Bogdan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, din neamul Muşatinilor, şi din Doamna Oltea Maria, din neamul Basarabilor. Ca vrednic vlăstar domnesc, Ştefan a primit o temeinică educaţie în spiritul cuvenit, cel al credinţei străbune, al respectului datinilor şi rânduielilor neamului, şi a fost instruit în mânuirea armelor epocii. Rămas orfan de domnescul său părinte, înspăimântat şi neajutorat, a mers la pustnicul Daniil Sihastrul, singurul în stare să-i dea îmbărbătare şi povaţă înţeleaptă, credinţă tare în Dumnezeu şi nădejde în zile mai bune. El s-a dovedit creştin desăvârşit, un mare domnitor şi strălucit conducător de oşti, nebiruit protector al dumnezeiescului aşezământ care este Biserica neamului. Apărându-şi ţara împotriva turcilor, el apăra Biserica strămoşească şi însăşi credinţa ortodoxă (*Proloagele*, XI, pp. 8, 9).

Sf. Voievod Ştefan cel Mare

3 iulie

Sf. Mc. Iachint; Sf. Ierarh Anatolie al Constantinopolului

Sf. Mc. Iachint

Sf. Mc. Iachint. Pe când Traian împărăţea la Roma, se făcuse prigonire mare contra creştinilor; pentru că era dată poruncă împărătească ca toţi cari sunt sub stăpânirea lui să aducă jertfă zeilor, iar cei ce nu vor voi să facă aceasta, să fie daţi la munci. Într-acea vreme era în palaturile împărăteşti un tânăr ales, pe nume Iachint, de neam din Chesareea Capadochiei. El era de credinţă creştin adevărat, slujind în taină lui Hristos Dumnezeu şi împodobindu-se cu curăţia, cu înfrânarea, cu blândeţele şi cu toate lucrurile bune. Iachint, tânărul cel frumos, nu s-a dus cu împăratul la idoli, ci a rămas în palaturile împărăteşti, unde, intrând într-o cămară mică, deosebită, se ruga cu dinadinsul către adevăratul Dumnezeu... (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 61).

Sf. Ierarh Anatolie al Constantinopolului. Cel dintre sfinţi, părintele nostru Anatolie, patriarhul Constantinopolului, a fost ridicat la scaun în locul sfântului Flavian, pe vremea sfârşitului împărăţiei lui Teodosie cel Tânăr şi la începutul împărăţiei lui Marchian. În acel timp a fost în Halchedon al patrulea sobor a toată lumea al sfinţilor părinţi (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 75).

4 iulie

Cuv. Andrei, Arhiepiscopul Cretei; Cuv. Marta

Cuv. Andrei

Cuv. Andrei, Arhiepiscopul Cretei. Andrei, dumnezeiescul nostru părinte, îşi avea patria în vestitul Damasc. El până la vârsta de şapte ani era fără glas, neputând să grăiască nicidecum. Ducându-se împreună cu părinţii săi să se cuminece cu prea curatele Taine, adică cu trupul şi sângele Domnului, s-a făcut o minune că, îndată ce s-a cuminecat, i s-a dezlegat limba şi grăia fără de împiedecare. După aceea părinţii lui l-au dat la şcoală, ca să înveţe sfintele Scripturi. Cugetând el cu ştiinţă la dumnezeieştile şi sfinţitele Scripturi şi luminându-se dintr-însele cu socoteala minţii, s-a făcut învăţător fierbinte al adevărului şi al dumnezeieştii înţelepciuni (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 117, 118).

Sfânta şi dreapta Marta, maica sfântului Simion din muntele cel minunat. Sfânta şi dreapta Marta s-a născut în Antiohia, din părinţi bine credincioşi. Ea fiind silită de ei spre nuntă şi neînvoindu-se, a dorit ca să vieţuiască în feciorie; pentru aceea i-a poruncit ei o dumnezeiască vedenie, în biserica Mergătorului înainte, ca să se supuie părinţilor săi şi să se însoţească cu bărbat. Deci a zămislit fiu pre sfântul Simion, dupre dumnezeiască dăruire, care i s-a vestit prin arătarea sfântului Ioan Mergătorul înainte. Însă nepetrecând mulţi ani cu bărbatul său, a rămas văduvă, iar pruncul creştea cu toată luarea aminte, păzindu-l, dupre porunca sfântului Mergătorului înainte, de vreme ce acela era să fie vas al Sfântului Duh (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 133-134).

5 iulie

Tănasia Ciumii
Cuv. Atanasie de la Aton; Cuv. Lampadie; Sf. Mc. Ciprian

Cuv. Atanasie de la Aton. Prea cuviosul Atanasie, cel vrednic de laudele celor fără de moarte, a crescut în viaţa cea muritoare şi omenească în cetatea cea mare Trebizunda şi a învăţat carte în Vizantia; iar munţii Chimenului şi ai Atonului l-au adus pre dânsul ca dar lui Dumnezeu. Dumnezeu, care preamăreşte pre sfinţii săi cu minuni, n-a lipsit şi pre acest mare plăcut al său de darul facerii de minuni. Cuviosul mai avea încă şi puterea tămăduirii bolnavilor, tămăduind cu mâinile sale pre mulţi (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 152, 196, 198).

Cuv. Atanasie

Cuv. Lampadie. Cuviosul părinte Lampadie din tinereţe s-a dat la viaţa pustnicească. El a vieţuit cu plăcere dumnezeiască într-o peşteră din pustie până la bătrâneţe, şi a făcut multe minuni în viaţă şi după moarte (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 220).

Sf. Mc. Ciprian. Întru această zi, sfântul nostru cuvios mucenic Chiprian, în Constantinopol la anul 1679 de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 57).

Apărător de rele şi durere: Ţin Tănasia Ciumii, spun că e rău de bube (Speranţia, III, f. 12).

6 iulie

Sf. Sisoe
Cuv. Sisoie cel Mare; Sf. Mc. Lucia; Sf. Arhip şi Filimon

Sf. Sisoe, sfânt prin tradiţie vindecător, devine patron al copiilor.

Cuv. Sisoie cel Mare. Cuviosul Sisoie, iubind din tinereţe pre Dumnezeu, a luat asupra sa jugul crucii şi cu osârdie a urmat lui Hristos. El a petrecut cu pustniceşti nevoinţe în pustiile Egiptului. Prin smerenie şi prin rugăciuni se asemăna în viaţă cu îngerii, biruind taberele vrăjmaşilor celor nevăzuţi. Petrecerea lui era în pustiul muntelui în care s-a nevoit cuviosul Antonie cel Mare; deci fericitul Sisoie era următorul lui. El a luat atâta dar de la Dumnezeu pentru smerita lui cugetare, încât a înviat şi morţi; rugăciunea lui era puternică spre gonirea diavolilor (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 221, 227).

Cuv. Sisoie cel Mare

Sf. Mc. Lucia. Într-această zi facem pomenirea sfintei fecioare Lucia, care a pătimit pentru Hristos în Campania. Împreună cu ea au pătimit şi mucenicii Rix, Antonie, Lucian, Isidor, Dion, Diodor şi ceilalţi (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 229).

Sf. Arhip şi Filimon. Întru această zi, pomenirea sfinţilor Arhip şi Filimon, carii în felurite chipuri au pătimit (*Mineiele*, XI, p. 64). Aceştia au fost ucenici ai Sfântului Apostol Pavel şi l-au propovăduit pe Hristos cel mort şi înviat în diferite ţinuturi. Au fost ucişi cu pietre în timpul împăratului Nero (54-68; *Dicţionarul*, p. 101).

Apărător de rele şi durere: Sf. Sisoe e ţinut pentru copiii ce zac de „strânsoare“ (Muşlea-Bârlea, p. 411).

7 iulie

Sf. Mare Mucenită Chiriachi; Cuv. Toma din Maleon; Cuv. Acachie de la Scara

Sf. Mare Mucenită Chiriachi. Sfânta mucenită Chiriachi a pătimit în Nicomidia de la păgânul împărat Maximian (*Viețile sfinților*, XI, p. 284).

Cuv. Toma din Maleon. Cuviosul Toma Maleno din începutul vieții sale a fost ostaș; iubind el pre Hristos, a lăsat lumea cu toată gâlceava ei și s-a îmbrăcat în chipul monahicesc, asemănându-se sărăciei și smereniei Domnului său. Când a voit să meargă în pustie, pentru desăvârșita pustnicie și liniște, un stâlp de foc mergea noaptea înaintea lui și sfântul prooroc Ilie i se arăta lui, povățuindu-l prin sânurile pustiei. El a fost îndreptat de niște povățuitori în muntele ce se numea Malein, unde vieţuia lui Dumnezeu și se învrednicea de dumnezeiești descoperiri și vedenii (*Viețile sfinților*, XI, pp. 247-248).

Cuv. Toma

8 iulie

Sfântul Pricopie, Pricopul, Precup, Procopiile; Ziua Lupului
Sfântul Mare Mc. Procopie; Sf. Epictet şi Astion

Aflat în miezul verii, când atenţia oamenilor era îndreptată spre roadele câmpului, Pricopul asigură, ca şi Drăgaica şi Sf. Petru, coacerea semănăturilor. În cazul nerespectării sărbătorii, el poate trimite grindină sau incendii pârjolitoare. Şi el este responsabil de amuţirea cucului („Precupu tace cucu"). Uneori este considerat un patron al lupilor, deşi avem de-a face mai degrabă cu o altă ipostază a lupului, şi anume aceea de instrument punitiv. Divinitatea însăşi sau un animal obişnuit răpeşte copiii celor ce lucrează în această zi. Semnificativă este, în acest sens, precizarea pe care o face chiar divinitatea, care nu vrea să fie confundată cu un răpitor obişnuit, pentru a-i convinge pe oameni de nevoia cinstirii ei.

Sf. Mare Mc. Procopie. Sfântul marele mucenic Procopie a crescut în Ierusalim. El n-a fost numit de părinţii săi Procopie, ci Neania, iar Procopie a fost numit mai pe urmă de însuşi Domnul Hristos, în vremea botezului.

Ajungând la vârsta bărbatului desăvârşit, maica sa a voit să-l facă ostaş al împăratului. Diocleţian, păgânul împărat al Romei, l-a făcut după un timp voievod şi l-a trimis cu oastea în Alexandria Egiptului, poruncindu-i ca acolo să prigonească, să muncească şi să ucidă pre toţi creştinii. Dar, dintr-o vedenie minunată şi din vorbirea cea dulce a Domnului cu el, lui i s-a umplut inima de negrăită bucurie şi de veselie duhovnicească. În temniţă fiind, deodată i s-a arătat în slavă nespusă Domnul Iisus Hristos şi, atingându-se de mucenic, i-a tămăduit ranele şi l-a făcut sănătos; apoi botezându-l, i-a zis: „De-acum nu te vei mai numi Neania, ci Procopie; deci îmbărbătează-te şi te întăreşte, pentru că împuternicindu-te vei putea să aduci Tatălui meu turmă aleasa" (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 285, 288, 291, 301).

Sf. Mare Mc. Procopie

Sf. Mc. Epictet preotul şi Astion monahul. Pe timpul lui Diocleţian, păgânul împărat al Romei, era în părţile răsăritului un oarecare bărbat îmbunătăţit, care petrecea viaţă monahicească, cu numele Epictet şi cu dregătoria preot. Din tinereţile sale a început a sluji lui Hristos. El făcea multe minuni, pentru că, din pricina curăţeniei vieţii sale, luase dar de la Dumnezeu a tămădui toate boalele între oameni, a da lumină celor orbi, pre cei stricaţi îi curăţea, pre cei slăbănogi îi întărea şi gonea diavolii din oameni.

Un copil tânăr, cu numele Astion, din cetatea ce era în apropiere, s-a dus la cuviosul Epictet întocmai ca o albină înţeleaptă, ca să adune degrabă în acel loc mierea cea dulce, cerându-i să-l facă creştin de taină şi să-l boteze (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 250-251, 259).

8 iulie

Tradiţii: Despre această zi se spune din oameni bătrâni că de la această zi înainte nu mai cântă cucul (Speranţia, I, f. 44). Precupu tace cucu (Speranţia, I, f. 99 v). ❖ În această zi înfloreşte grâul (Speranţia, II, f. 116 v). ❖ Topeşte piatra în apă (Muşlea-Bârlea, p. 386). Arde piatra-n apă, dacă nu se ţine (Speranţia, V, f. 240 v). Arde piatra-n foc (Speranţia, II, f. 158 v). ❖ E purtătorul fulgerelor şi al trăsnetelor (Muşlea-Bârlea, p. 386). ❖ Nişte oameni s-au apucat să treiere grâu în ziua de Pricopie. Până seara s-au aprins paiele şi apoi au ars tot (Speranţia, VII, f. 201 v). ❖ O femeie, lucrând în această zi la săpat, a venit lupul şi i-a luat copilul. Strigând femeia că i-a luat lupul copilul, i-a răspuns un glas că nu e lupul, ci e Precupul (Speranţia, I, f. 96 v). După multă rugăciune i l-a dat înapoi, însă ea a fost cu faţa acoperită, să nu-l vadă pe Precup (Speranţia, I, f. 273 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Pricopie se ţine pentru ca să nimerească bine femeile la coptul pâinii, al mălaiului şi al altor aluaturi, ca să nu se pripească (Speranţia, VIII, f. 297 v). ❖ Precupul, când tace cucul, îl serbează ca să audă cucul şi de alt an (Speranţia, I, f. 47).

Apărător de rele şi durere: Se munceşte numai până la amiază în câmp (Speranţia, II, f. 132 v). ❖ Poartă o grijă deosebită lucrătorilor la câmp. Se spune că Pricopul pricopeşte, adică face să dea în copt semănăturile de primăvară. Dacă acest sfânt blajin este supărat, atunci când nu este serbat cum se cuvine, el prichează grânele, adică le grăbeşte uscarea înainte de maturitate. De asemenea, el se serbează pentru a feri semănăturile de grindină sau piatră, căci Precupul arde, adică topeşte boabele de piatră în apă şi, în loc de grindină, curge ploaie curată („arde piatra în apă"). El îi păzeşte pe oameni de foc şi de opărire cu apă fiartă (Pamfile, 1997, p. 107). ❖ Oamenii spun că, dacă vor lucra în acea zi, Dumnezeu le va trimite secetă mare (Speranţia, I, f. 374 v). ❖ De Pricopie nu se toarce (Speranţia, VIII, f. 144 v). ❖ Se ţine să nu li se pripească mâinile la seceră sau să nu li se umfle mâinile (Speranţia, VII, f. 130 v; VIII, f. 269). ❖ Ziua este respectată şi de teama dezlănţuirii unor vijelii. În Apuseni se spune că în această zi se bat două vânturi, Harcodanul şi Dornadosul, amândouă fiind foarte primejdioase (Pamfile, 1997, p. 107). ❖ Ziua lupilor; de aceea o serbează, ca lupii să nu le mănânce vitele (Marian, 1994, I, p. 83). Precup – gura de lup (Speranţia, III, f. 166 v). ❖ E ţinut de femei pentru boale (Speranţia, I, f. 96 v). ❖ Se ţine pentru lovituri de boli la copii (Speranţia, II, f. 233). Pricopie e duşmanul copiilor. Se îmbolnăvesc copiii celui ce îndrăzneşte a lucra în acea zi (Speranţia, VIII, f. 292 v). ❖ Se ţine spre a nu fi bolnavi de ochi (Speranţia, VIII, f. 93 v). ❖ E rău de jale pe cine aude în această zi cucul pe nemâncate (Speranţia, I, f. 44).

9 iulie

Sf. Sfinţit Mc. Pangratie; Sf. Mc. Andrei şi Prov

Sf. Sfinţit Mc. Pangratie, episcopul Tavromeniei. După înălţarea Domnului nostru Iisus Hristos la cer, apostolul Petru propovăduind cuvântul lui Dumnezeu, în cetăţi şi în laturi, a venit şi în părţile Pontului. Aflând acolo pe Pangratie, acesta l-a primit cu dragoste, ca pe un apostol al Mântuitorului Hristos şi l-a odihnit de ajuns slujindu-i toţi din casa lui. Petru spunându-le multe învăţături, mulţi au crezut, iar el i-a botezat împreună cu toţi robii lui Pangratie. Petru i-a zis lui Pangratie: „Fiul meu, ia şi tu soarta episcopiei şi du-te în părţile Apusului, ca să propovăduieşti pre Hristos după cum ştii!“ (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 346, 348).

Sf. Mc. Pangratie

Sf. Mc. Andrei şi Prov. Întru această zi, sfinţii mucenicii Andrei şi Prov, prin foc s-au săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 94).

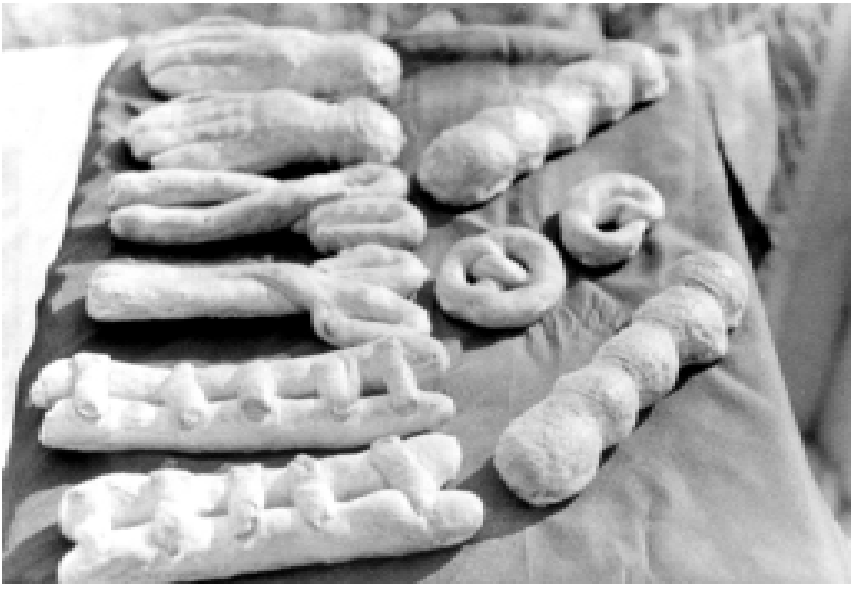

10 iulie

Sfinţii 45 de Mucenici din Nicopolea Armeniei; Sf. Teofil, Episcopul Alexandriei

Sfinţii 45 de Mucenici din Nicopolea Armeniei. Păgânul împărat Lichinie, care a fost primit la împărăţie de marele Constantin, stăpânind părţile răsăritului, a dat poruncă prin toată stăpânirea sa ca creştinii cari nu vor voi să se închine zeilor să fie munciţi şi omorâţi în diferite feluri, iar averile lor să fie luate spre zidirea capiştilor idoleşti, a băilor şi a înnoirii cetăţilor. Porunca aceasta venind şi în Nicopoli, cetatea Armeniei, se pregăteau munci şi diferite unelte de muncire contra creştinilor. Prinzându-se mulţi creştini şi fiind duşi în muncire, nişte robi ai lui Hristos, în număr de peste patruzeci şi cinci, s-au sfătuit ca să nu mai aştepte până ce vor fi prinşi de păgâni, ci singuri să meargă la judecată de voie şi, mărturisind numele lui Hristos, să se dea la muncire (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 538-539).

Sf. Teofil, Episcopul Alexandriei. Întru această zi, pomenirea sfinţilor zeci de mii de părinţi, pre cari prin foc şi cu moarte silnică i-a dat Teofil Episcopul Alexandriei, pentru Isidor preotul.

Aceşti sfinţi sihaştri şi mucenici, monahi fiind şi lăcuind în muntele Pilisiei prin râpi, se îndeletniceau întru lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, prin postire şi priveghere, ca la zece mii fiind ei. Iară Isidor oarecarele având întâietate între ei, se prigonea cu Episcopul Teofil pentru pricini bisericeşti, între cari acesta se afla nu ştiu cum de altă socotinţă; şi fiindcă Isidor sumeţându-se întru mulţimea sihastrilor, îl dojenea pre el, Teofil se ruşina şi se temea să-şi izbândească întru arătare, căci era la mulţi cunoscut. Şi dar trimiţând pre cei de un cuget cu el, au dat foc tuturor sfinţilor părinţi celor din schit, şi i-au dat morţii (*Mineiele*, XI, p. 101).

11 iulie

Sf. Mare Mucenită Eufimia; Sf. Olga împărăteasa; Sf. Marcian

Sf. Mare Mc. Eufimia

Sf. Mare Mucenită Eufimia. Sfânta mucenită Eufimia s-a născut, a crescut şi s-a încununat prin mucenicie în Halchedon, cetatea Bitiniei, de lângă gura mării Negre, în dreptul Constantinopolului, fiind între ele Bosforul Traciei. Ea a pătimit pe vremea împărăţiei lui Diocleţian, în 16 zile ale lunii lui Septemvrie, în care zi se prăznuieşte pomenirea ei. Acum se pomeneşte minunea care s-a făcut de cinstitele ei moaşte în vremea soborului al patrulea de a toată lumea al sfinţilor părinţi, care s-a ţinut în Halchedon la anul 451. Această minune a fost hotar al sfinţilor părinţi, ca să nu treacă spre partea celor răi credincioşi (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 600, 601).

Sf. Olga împărăteasa, care s-a numit din sfântul Botez Elena. Fericita Olga, care a strălucit ca un luceafăr pre pământul Rusiei, fiind mai nainte întunecată cu întunerecul închinării idoleşti, a răsărit mai nainte de a sosi ziua prea luminată a sfintei credinţe, luminându-se de soarele Hristos. Venind în Kiev, Elena cea nouă sau marea doamnă Olga a început ca un soare a goni, prin lumina credinţii, întunerecul păgânătăţii idoleşti, luminând pre cei întunecaţi, zidind biserici şi pre mulţi din Kiev i-a întors la credinţa lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 633, 659).

Sf. Marcian. Întru această zi, sfântul mucenic Marchian de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 108).

12 iulie

Sf. Mc. Proclu şi Ilarie; Sf. Veronica

Sf. Mc. Proclu şi Ilarie. Aceşti sfinţi mucenici, Proclu şi Ilarie, au fost din hotarele cetăţii Caliptiei, care este aproape de Ancira. Ei au fost munciţi pe vremea împărăţiei lui Traian şi a lui Maxim ighemonul (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 672, 674).

Sf. Veronica. Întru această zi, sfânta Veronica, pre carea o a vindecat Hristos de curgerea sângelui, cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 121).

Sf. Mc. Proclu

13 iulie

Panteliile (13-27 iulie)
Soborul Sf. Arhanghel Gavriil; Cuv. Ştefan Savaitul

Panteliile – surorile lui Sf. Ilie – reprezintă punctul culminant al sărbătorilor de vară: şapte zile înainte şi şapte zile după Sf. Ilie, în care acţionau severe interdicţii de lucru, în vederea asigurării unei bune stări a recoltelor.

Soborul Sf. Arhanghel Gavriil. Pre bine vestitorul mântuirii noastre, pre marele slujitor al lui Dumnezeu, pe trimisul cel purtător de bucurie la Prea Curata Fecioară Maria, pre arhanghelul Gavriil să-l lăudăm cu cântări. Această prăznuire este al doilea rând de prăznuire, căci întâiul sobor al acestuia se prăznuieşte a doua zi după Buna Vestire a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, adică la 26 martie. Acum iarăşi, cu acelaşi sobor al lui, se înnoieşte în sfânta Biserică şi iarăşi se pomenesc arătările lui cele minunate, care s-au făcut prin dumnezeiasca poruncă (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 731).

Sf. Arhanghel Gavriil

Cuv. Ştefan Savaitul. Cuviosul Ştefan s-a făcut monah din tânăra lui vârstă şi cu faptele lui cele bune a strălucit ca o rază între adunările monahiceşti, păzindu-şi curăţia trupului său şi prin dorirea cea mare urmând vieţii purtătorului de Dumnezeu Sava, ca ucenic al lui (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 737).

Apărător de rele şi durere: Panteliile pârjolesc, ard recoltele în luna lui Cuptor, surori cu Sântilie. Forţa lor distrugătoare putea fi diminuată prin diferite interdicţii de muncă, instituite cu şapte zile înainte şi şapte zile după ziua de celebrare a Sf. Ilie (Ghinoiu, 1999, p. 137).

14 iulie

Sf. Apostol Achila; Sf. Mc. Just; Sf. Mc. Iraclie

Sf. Apostol Achila. Sfântul apostol Achila, unul din cei şaptezeci de apostoli, a fost ucenicul sfântului apostol Pavel şi a fost pus episcop de acesta. Sfântul Achila propovăduind pe Hristos în Asia, în Ahaia şi în Eracleea, multă mulţime de suflete a adus la mântuire (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 764, 770).

Sf. Ap. Achila

Sf. Mc. Just. Sfântul mucenic Iust Romanul a ostăşit sub stăpânirea tribunului Claudie. Lui i s-a arătat în văzduh o cruce în chipul cristalului, şi îndată a crezut în Hristos, împărţindu-şi averea la săraci. Pentru aceea a fost prins de ighemonul Magnetie şi muncit pentru Hristos, sfârşindu-se prin ardere de foc (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 779).

Sf. Mc. Iraclie. Întru această zi, sfântul mucenic Iraclie, cu ciomege fiind bătut, s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 177).

15 iulie

Ciurica, Chiric Şchiopul; Ziua femeilor; Circovii Mărinei
Sf. Mc. Chiriac şi Iulita; Cuv. Iosif, Arhiepiscopul Tesalonicului

Ciurica – prin intermediul etimologiei populare – divinitate răzbunătoare, care „ciuruia" în bătaie pe cei ce lucrau în ziua ei. Este prima zi din cei trei Circovi ai Mărinei (15-17 sau 16-18 iulie), în care îşi fac simţită prezenţa zeităţi feminine deosebit de puternice, care sancţionează sever orice abatere de la sărbătoare. Aşa cum am mai amintit, Circovii (aici puternic demonizaţi, ei fiind văzuţi ca nişte fiinţe malefice care îi torturează cu boli şi durere pe cei care le cad în mâini) sunt un mic sobor de sfinţi, fiecare cu propria personalitate (deşi izolat pot fi consideraţi slugi ai sfintei Marina), care, cumulându-şi eforturile, instituie un regim sever unei perioade mai mari din calendarul popular (ciclul de trei zile). Primul dintre Circovi este el însuşi o figură compozită – Ciurica (din Chiric şi Iulita), constituind o figură aparte în calendarul popular. Pusă în legătură cu bătaia (se face frecvent trimitere la expresia a ciurui pe cineva în bătaie*), Ciurica este de fapt patroana unei confrerii feminine deosebit de puternice, care conferea iniţiatelor forţa necesară pentru a lupta cu armele bărbaţilor într-o societate masculină, ce a înlocuit vechea societate matriarhală. Nu era vorba numai de „a plăti poliţe" bărbaţilor în această zi din an, în care femeile erau considerate (chiar de sexul opus, care dispărea acum de-acasă!) a fi mai puternice decât bărbatul, ci se avea în vedere dobândirea, pe cale magică, a unui suport redutabil, a unui instrument de putere (avem în vedere ţestul demonic, care este obţinut, acum în condiţii extreme, iar la Ropotini, în cadru ritual, în urma „baterii", a „călcării în picioare", a „înjugării" diavolului, simbolizat de lutul călcat în picioare de către femeile participante la ritual). Ca şi în alte cazuri, necunoaşterea datei exacte a zilei în care era serbată divinitatea (rătăcită în ciclul de trei zile, care, de ce nu, o oculta) face posibilă explicaţia inferiorităţii fizice a femeii.*

Sf. Mc. Chiriac şi Iulita. În cetatea Iconiei, din Licaonia, era o femeie tânără, de neam bun, anume Iulita. Ea se trăgea din seminţia împăraţilor Romei, era creştină cu credinţa şi, petrecând puţin timp cu un bărbat legiuit, a zămislit şi a născut de la dânsul un prunc parte bărbătească, apoi a rămas văduvă. Pruncul ce l-a născut l-a luminat cu sfântul Botez şi i-a dat numele de Kiric. Muceniţa a fost dusă înaintea ighemonului, având pe mâini pre sfântul Kiric, prunc de trei ani. Iubita lui maică, fiind cumplit bătută, pătimea ca fiind în trup strein, nesimţind ca un stâlp neînsufleţit (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 780, 783, 785).

Sf. Mc. Chiriac

Cuv. Iosif, Arhiepiscopul Tesalonicului. Acest fericit a fost pe vremea împărăţiei lui Teofil, născut fiind din iubitori de Dumnezeu şi binecredincioşi părinţi. Acesta

pentru cea vrednică de laudă viaţa sa, cu obştească alegere a luat ocârmuirea bisericii tesalonichenilor. Fericitul Iosif, încăpând la multe închisori şi chinuindu-se cu pătimirea cea rea, răbdând multe şi nesuferite chinuri se duse la repaosul cel veşnic (*Mineiele*, XI, p. 185).

Tradiţii: Înainte cu două zile de Mărina, pe Ciurica au târnuit-o (au luat-o de păr) jidovii, iar Circovii au căznit-o prin roate şi cercuri. Această sfântă a bătut pe dracu-n cap, cu ciomagul şi cu un ciocan, când a vrut să toace (Muşlea-Bârlea, p. 387). ✥ Cine va fi bătut în această zi, tot anul va fi ciuruit (Pamfile, 1997, p. 108). ✥ Ciurica îi apără pe cei slabi de bătaia celor puternici (Speranţia, III, f. 198 v). ✥ Ciurica este o zi a femeilor, o zi în care au dreptul să-şi bată bărbaţii, în care ele au superioritate asupra bărbaţilor, în care sunt stăpâne pe bărbaţii lor, le pot porunci şi, în caz de nesupunere, chiar îi bat. Dacă femeia îşi bate bărbatul în această zi, tot anul îl va putea bate (Muşlea-Bârlea, pp. 386-387). În această zi oamenii o cam şterg de-acasă, de teamă ca nu cumva nevasta să-l ia la trei din lucru de nimic (Speranţia, IV, f. 123). ✥ O femeie povestea că până a nu ţine această sărbătoare, în toate zilele era bătută de bărbat. Îndată ce a început a o ţine, nici „cârc“ nu mai zice (Speranţia, IV, f. 229). ✥ În această zi se zice că oamenii au dreptul să-şi bată nevestele. De aici a mai ieşit vorba: „le-a venit ziua bătăii“ (Speranţia, III, f. 166 v). ✥ Ciurica se crede c-a fost o femeie foarte rea, care-şi bătea bărbatul (Speranţia, IV, f. 24 v). ✥ Oamenii serbează în această zi pe Chiric mai mult de frică, căci, zic ei, Chiric, când s-a făcut sfânt, împreună cu mamă-sa, Iulita, era numai de trei ani şi era şi şchiop. Să te ferească Dumnezeu de bătaia chiorului şi de dragostea şchiopului, ori de omul însemnat, să-ţi tai poala şi să fugi (Pamfile, 1997, p. 108). ✥ Circovii – cu două zile înainte de Mărina. Se ţine de femei, căci e rău de lovituri (întâmpinări, boale). Celui întâmpinat de Circovi rar se întâmplă să-i mai treacă (Speranţia, I, f. 34). ✥ Circovii sunt slugile Sfintei Marine. Aceştia sunt mai răzbunători decât Marina (Speranţia, I, f. 130).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Ciurica se ţine de femei, ca să le ajute cu ce ar voi contra bărbaţilor (Speranţia, III, f. 141). ✥ În ziua de Ciurica Tanasia femeile să ciuruie boabe de porumb prin curte şi să-i ia de păr pe bărbaţi şi să-i bată, ca să le meargă bine tot anul (Speranţia, IV, f. 22 v). ✥ Se ţine pentru sporul casei; nu se dă nimic din casă (Speranţia, IV, f. 75).

Apărător de rele şi durere: În această zi femeile nu lucrează absolut nimic, nu scot nici gunoiul din casă, nu împrumută nici foc, căci e o zi cu primejdie, rea de boală, de pagubă, mai ales pentru vite (să nu le ia lupul; Muşlea-Bârlea, p. 386). ✥ Dacă femeile vor lucra de Ciurica, tot anul le vor bate bărbaţii. Femeile se păzesc să fie bătute sau chiar să le pună mâna-n cap, altfel tot anul vor fi bătute sau ciuruite (Muşlea-Bârlea, p. 387). ✥ De Ciurică, dacă se ceartă femeia cu bărbatul, se vor certa tot anul. Oamenii se feresc să se certe, ca să nu le meargă aşa tot anul (Fochi, p. 85). ✥ Nu se lucrează, ca să nu le ciricăie gura când vorbesc (Fochi, p. 85). ✥ Ciurica aduce moarte grabnică şi boale (Speranţia, I, f. 414 v). ✥ Ciurica e rea de ciumă şi de bube (Speranţia, I, f. 357 v). ✥ Ciurica se ţine pentru ferirea de vărsat (Speranţia, III, f. 170 v). ✥ Se ţine pentru a nu muri păsările de curte (Speranţia, III, f. 206). ✥ Este rea de boale

de oi (Speranţia, IV, f. 34 v). ❖ Ciurica se ţine contra focului (Speranţia, VII, f. 350 v). ❖ Chirică Şchiopul îi şchiopează pe cei ce nu-l ţin. Cei ce-l serbează sunt feriţi de scrânteli în timpul anului (Speranţia, VI, ff. 190, 224).

Magie: Se zice că femeile nu prea ştiu când e Ciurica, că în acea zi ele au dreptul de a bate pe bărbaţi. Şi-ar face-o, dar li se pune o condiţie cam grea: în acea zi să facă un ţest, să-l usuce până seara şi să şi coacă în el o turtă, apoi, după ce va mânca din acea turtă cu toţi ai casei, poate să ia la bătaie pe bărbat (Speranţia, IV, f. 4 v).

16 iulie

Circovii de vară; Cercurile Mărinii; Miezul verii
Sf. Sfinţit Mucenic Antinoghen şi cei 10 ucenici ai lui

Cea de-a doua zi a Circovilor este un exemplu semnificativ pentru caracterul compozit al sărbătorii, care practic copiază modele mitologice diferite. Asemeni Filipilor, şi Circovii cunosc mai multe perioade de activizare, în care dăunătorul principal este lupul. În zonele în care agricultura reprezenta ocupaţia principală, accentul cade de pe acest adversar pe dezlănţuirea stihiilor cerului sub forma grindinei nimicitoare (de remarcat, în legende de acest tip, prezenţa preotului, ca personaj central, care este invariabil pedepsit crunt, pentru că a nesocotit cu obstinaţie tradiţiile calendarului popular, atât de diferite de cel oficial). Nu în ultimul rând, prin metafora cercurilor cu care Circovii îi cuprind pe oameni, avem de-a face cu o sărbătoare în care obiectivul principal era ferirea de boli de tot felul.

Sf. Sfinţit Mucenic Antinoghen şi cei 10 ucenici ai săi. Pe vremea lui Diocleţian, păgânul împărat al Romei, era cumplită prigonire contra creştinilor. Un om, mai marele oştilor, apropiindu-se de marele muncitor, a zis: „Stăpâne, aici este un bărbat cu numele Antinoghen, episcop creştinesc, care întoarce pre mulţi de la credinţa sa şi petrece în satul Pidaton". Atunci ighemonul a trimis îndată ostaşi să-l prindă. De satul acela fiind o mănăstire mică, sfântul Antinoghen petrecea acolo împreună cu zece ucenici ai săi (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 832).

Sf. Sfinţit Mc. Antinoghen

Tradiţii: Circovii Marinei – Circovii de vară (15, 16, 17 sau 16, 17, 18 iulie) – cel dintâi, când se serbează sfinţii Chiric şi Iulita, îi zic Ciurica. Alţii zic la cel din urmă, care e şchiop, Cirică Şchiopul (Speranţia, III, f. 10). La 17 este Circovul cel mai mare, Mucenița Marina, socotită sora lui Sf. Ilie (Fochi, p. 82). ✦ Mărina, Ciurica şi Sf. Ilie au fiecare câte trei Circovi (Muşlea-Bârlea, p. 388). ✦ Circovii sunt păzitorii şi îngrijitorii de hrană ai fiarelor sălbatice şi, împreună cu Filipii, mai mari peste fiarele sălbatice (Muşlea-Bârlea, p. 388). ✦ Odată se povestesc chiar trei rânduri de Circovi: trei zile vara, trei toamna şi trei iarna (Fochi, p. 82). ✦ Un popă, făcându-se mai breaz ca noi şi ca să ne facă şi pe noi să muncim în aceste sfinte sărbători ţinute din moşi-strămoşi cu multă sfinţenie, s-a dus în aceste zile de sărbătoare să strângă nişte fân cosit de curând. Noi, nu, că sunt Circovii şi-l loveşte ceva, de rămânem fără de el; el, nu, că are să-i ciricăie el! Şi nici una, nici alta, se duce şi se apucă de strâns fânul. Ce se întâmplă? Un trăsnet cade din cer senin, aprinde fânul şi ne omoară pe bietul popă! Aşa vor păţi toţi cari n-ascultă de noi, ăştia, bătrânii, şi de n-ai bătrân la casă trebuie să-l cumperi, zice un proverb bătrânesc!

(Speranţia, I, f. 269). ✥ O femeie bătrână, torcând în Circovi, a găsit-o moartă cu furca în brâu (Speranţia, I, f. 388).

Apărător de rele şi durere: Se munceşte numai până la prânz (Fochi, p. 82). ✥ Nu se mătură prin casă, nu-i bine să tai unghiile sau să dai cu pieptenul, nu se scoate gunoiul din casă (Fochi, p. 83). Sunt zile rele de cusut şi de găurit (Speranţia, I, f. 374). ✥ Cine se păzeşte de a lucra în Circovi, boalele nu-l strâng tare în cercuri. Această zi o serbează zicând că atunci se cercuiesc boalele (Speranţia, III, f. 147; VII, f. 322 v). ✥ Se ţin spre a fi feriţi de poceală, de ameţeală, de diverse boli, de grindină, să nu dea lupii la vite (Fochi, p. 83). ✥ Se ţin de oameni mai mult pentru ferirea de boala epilepsiei (Speranţia, I, f. 225 v).

Despre muncile câmpului: Se scoate ceapa şi usturoiul din straturi; cine nu le scoate, vor încolţi şi se vor strica (Speranţia, I, f. 154). ✥ În această zi se culeg cânepile, altceva nu lucrează (Speranţia, III, f. 97 v).

17 iulie

Mărina măcinica; Circovii Mărinii, Circovii de vară; Păliile; Sân-Marghita
Sfânta Mare Mucenită Marina; Sf. Ierarh Eufrasie

Marina (a treia zi a Circovilor) este serbată cu stricteţe, deoarece efectele încălcării zilei sfintei erau numeroase: „pe cine loveşte în această zi, nu se mai scoală" (provoacă boli de lungă durată, lovituri, căzături); poate incendia recoltele sau poate atrage lupii asupra turmelor. Este o zi bună pentru asigurarea remediilor magice.
Ca şi în cazul Ciuricăi, reminiscenţe ale tabuurilor specifice („această sărbătoare n-o spune popa, că-i moare preoteasa" – din nou preotul „necredincios" este cel pedepsit!) pot fi observate şi în cazul acestei zile, în care de asemenea activau confreriile feminine, probabil pe întreaga perioadă de trei zile („sătenii nu ştiu în ce zi cade şi ţin trei zile, doar s-o nimeri una"). Că avem de-a face un un ritual (sau ritualuri) de iniţiere se poate vedea şi din restrângerea sferei de interes la anumite femei (anumite categorii de vârstă): „gospodinele văd în decursul anilor dacă această zi le prieşte sau nu şi, drept urmare, o serbează sau nu. Nevestele tinere o serbează întotdeauna*", precum şi din tradiţiile care spun că numeroase femei sunt pedepsite pentru că nu au ţinut sărbătoarea.*
În aceea ce priveşte efectele concrete ale iniţierii (care de multe ori căpăta formele ceremoniei de însurăţire), putem vorbi în principal de obţinerea unor remedii magice (uneori consacrarea lor se realiza pe seama „schimbului" între membrele confreriei, care îşi asigurau astfel reciproc instrumentele magice necesare – e.g. pelinul), precum şi pentru asigurarea stării de sănătate, în general a femeilor şi a fetelor, în special a femeilor însărcinate (uşurarea naşterilor, pentru a nu face copii monştri, pentru a nu fi „mărinite" ş.a.). În această direcţie poate fi interpretată şi pomana, ofranda adusă divinităţii, care impunea un anumit regim alimentar, de sezon.

Sf. Mare Mucenită Marina. S-a întâmplat că fecioara Marina, de doisprezece ani, a auzit de la un oarecare om al lui Dumnezeu cuvântul cel despre Iisus Hristos, Adevăratul Dumnezeu, cum s-a întrupat de la Duhul Sfânt în pântecele Prea Sfintei Fecioare şi cum s-a născut dintr-însa, păzindu-i fecioria nestricată. Cum a făcut multe minuni şi a pătimit de voie pentru mântuirea oamenilor, a murit, a înviat, s-a înălţat la cer şi a gătit celor ce cred în El şi-l iubesc viaţa fără de sfârşit, slava şi împărăţia cea veşnică. Sfânta mare mucenită Marina cea bună de înţelegere, auzind acestea, a crezut în Hristos. Ea dorea ca să-şi verse sângele său pentru Hristos, şi cu el să se boteze, ca cu o scăldătoare a botezului, precum a auzit că mulţi din sfinţii mucenici s-au botezat (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 856, 857).

Sf. Mare Mc. Marina

Sf. Ierarh Eufrasie. Întru această zi, sfântul Eufrasie episcopul Ionopoliei, cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 218).

Tradiţii: Această sărbătoare n-o spune popa, că-i moare preoteasa. Sătenii nu ştiu în ce zi cade şi ţin trei zile, doar s-o nimeni într-una (Speranţia, V, f. 386 v). ✥ Cine lucrează în această zi se face jumătate peşte, jumătate om (Speranţia, VIII, f. 376). ✥ Mărina se ţine pentru că pământul şade pe o coadă de peşte şi li-e frică să nu dea peştele din coadă să răstoarne pământul (Fochi, p. 192). ✥ Sf. Marina a fost soră cu Sf. Ilie, mai mare decât el. Marina zice că e rudă cu Foca (Speranţia, II, f. 92 v; VIII, f. 252). ✥ Marina se serbează pentru că ea îi înspăimântă pe draci şi îl apără pe om de ei (Speranţia, I, f. 130 v). ✥ Marina şi Catarina au fost două fete foarte frumoase. Diavolul a încercat să le ispitească, dar n-a reuşit. El le-a închis într-o temniţă, s-a prefăcut în şarpe ca să le sperie. Din şarpe s-a făcut ied. Sf. Marina nu s-a speriat, ci a prins iedul de barbă şi, cu un ciocan, a început să-l bată, până a fugit (Fochi, pp. 189-190). ✥ Mărina a prins pe dracul, ducându-se să toace la biserică, i-a luat ciocanele sau maiele şi l-a bătut cu ele până l-a lăsat aproape mort, umplându-l de sânge. Sf. Marina e zugrăvită după uşa de la biserică ţinând pe dracul de corn (chip de capră) şi chinuindu-l, lovindu-l cu strâşnicie. De lucrezi în această zi, te loveşte Sf. Marina, cum a chinuit şi lovit pe demonul prins (Speranţia, II, f. 7 v). ✥ Cel ce n-a sărbătorit pe Sf. Marina se spune că-i dă drumul necuratului de unde e legat, iar omul are vedenii, halucinaţii etc., se scoală pocit la faţă etc. (Speranţia, V, f. 264 v). ✥ Mărina e o sfântă cu hachiţe: prea bună cu unii şi foarte aspră cu alţii. Unora le prinde bine şi-i ajută chiar atunci când aceştia muncesc în ziua ei, altora le face rău. Gospodinele văd în decursul anilor dacă această zi le priieşte şi, drept urmare, o serbează sau nu. Nevestele tinere o serbează întotdeauna (Pamfile, 1997, p. 109). ✥ Pe cine loveşte în această zi, nu se mai scoală (Speranţia, I, f. 67 v). ✥ Era în ziua de Mărina, dăduse Dumnezeu o ploaie de nu puteam sta nici în casă, căci şiroaiele îşi făcuseră loc printre şindrilele rărite de vremuri şi năpădeau asupră-ne. N-aşteptai să stea ploaia, luai un ciocan, câteva cuie şi un brăţic de şindrilă şi mă urcai pe acoperiş. Bătui una, bătui două şi, când s-o aşez pe cea de-a treia, nu ştiu ce s-a mai întâmplat. După vreo oră m-am pomenit în casă întins pe pat şi cu mâna stângă stricată, cum o am şi acum. De atunci mă slujesc numai cu dreapta, dar nici nu mai pun mâna pe lucru în ziua de Mărina (Speranţia, IV, f. 33). ✥ O femeie n-a voit să ţie sărbătoarea aceasta şi a lucrat până seara. Peste noapte i s-a făcut o umflătură mare la gât şi în scurt timp a murit (Speranţia, VII, f. 200). ✥ Despre Sf. Marina se spune că ar pune foc din cer în recolta acelor ce muncesc, mai ales la grâu şi fân (Speranţia, I, f. 76). ✥ Spun că grămădind o claie de fân în luncă în ziua de 17, cum a isprăvit a fost imediat trăsnită şi aprinsă (Speranţia, I, f. 26). ✥ Un preot în această zi băgase în arie să treiere grâul. Stârnindu-se un vânt puternic, a ridicat paiele ale căror spice nu le bătuseră încă de boabe şi le-a dus în toate părţile, până nu le-a mai văzut. Când vântul ridica grâul, popa, aţinându-se cu furca, striga: „Ho! ho! ho! muiere rea! Ho! ho! ho! muiere rea!“ (Speranţia, II, f. 105). ✥ Sân-Marghita joacă înaintea soarelui la răsărirea lui (Mangiuca, 1882, p. 23). ✥ Înceată ciocârlia a cânta şi a zbura către cer (Mangiuca, 1882, p. 23).

Obiceiuri: Mărina e ziua în care atât oamenii, cât şi femeile fac legătură între ei, ca să fie fraţi de cruce până la moarte, şi se numesc între ei *fraţi*, iar femeile – *surate*. Cele două femei sau cei doi bărbaţi care voiesc a se uni cumpără fiecare câte ceva pentru mâncare (pâine, zahăr, vin etc.) şi se duc la un loc unde îşi dau unul altuia ce are şi, în timpul când zice: „Să fim frate până la zi de moarte“, şi de atunci îşi zic numai frate şi soră (Speranţia, IV, f. 69 v). ✥ Unele din sătence îşi dau una alteia câte o legătură de pelin şi

câte o găină, zicând că s-au prins surate (Speranţia, IV, f. 9). ❖ În această zi femeile ce au fost prinse surate îşi trimit una alteia câte o puică, câte o mătură de pelin, câte o cană sau bărdac (Speranţia, IV, f. 4). ❖ Se dau de pomană mături de pelin, cules atunci, cu un pui de găină, vin, ouă fierte, castraveţi cruzi, mere dulci, covrigi, colaci – numai la femei şi copii; pui dau de pomană mai ales cei ce au copii bolnavi de epilepsie (boală rea, boala copiilor) ca să scape de ea, iar ceilalţi ca să fie feriţi de ea şi de orice ceas rău cu săgetătură. Puii se transmit în continuare, fără a spune de unde provin, de teamă de a nu transmite şi boala. Nu se mătură cu mătura de pelin de la Marina. Numai de la Marina se începe măturatul cu pelin (Fochi, p. 191). Cred că găina râcâie şi descurcă drumurile, şi cu mătura mătură căile către rai (Speranţia, III, f. 226 v). ❖ Se dau porumbi verzi din câmp de pomană, căci atunci încep a se face porumbii buni de fiert sau fript pe cărbuni. E de obicei ca fiecare femeie, din fiecare casă, să ia din grădină câţiva porumbi verzi şi să-i dea pe la copiii vecinilor, pentru cei morţi (Speranţia, I, f. 146 v). ❖ Se dau turte şi câte o găină, pentru a nu se supăra Marina (Speranţia, I, f. 108). ❖ Se împarte pânză pentru cămăşi (Speranţia, III, f. 231). ❖ Se fac clăci de cosit ierburile (Speranţia, III, f. 98). ❖ Fac ţesturi pentru copt pâinea. Nu lucrează, că le mor vitele (Speranţia, V, f. 331 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cuvioasa Marina se serbează cu o săptămână de post, pentru că înfrânge răutatea, ferind pe oameni de ispită (Speranţia, I, f. 328). ❖ Marina o serbează femeile ca să le meargă bărbaţilor bine la orice lucru, iar fetele o serbează pentru dragoste, să aibă lipici (Speranţia, VIII, f. 382). ❖ În această zi femeile numite Marina (Maria) lipesc cârpe la pătule şi afumă cu ele când se îmbolnăvesc (Speranţia, II, f. 111). ❖ Se aprinde o lumânare la biserică, care-i bună pentru boale (Speranţia, V, f. 322 v). ❖ Unele femei dau de pomană, pentru că se crede că Marina adesea repetă:

Marina n-are slănină,
Marina n-are făină,
Cutare are de toate,
Dă-i şi ei, dacă se poate;
Cutare are prea multe,
Dă-i şi ei ca să-ţi ajute
(Speranţia, VIII, f. 283 v).

Pentru a-i ieşi lesne sufletul se împart lumânări, pui de găină, mere şi mături de pelin (Speranţia, IV, f. 12). ❖ Mărina este protectoarea păsărilor de curte. Se împart pui pe la vecini, să aibă parte de păsări (Speranţia, IV, f. 32). ❖ În ziua de Sf. Marina se culege pelin, din care se face apă care este bună pentru obraz (Ispirescu, f. 50 v).

Apărător de rele şi durere: Se lucrează numai până la prânz (Fochi, p. 190). ❖ Feresc de pericole în călătorii, precum şi de căzături, smintituri, întâmplări rele în călătorie, de foc şi de înecăciuni (Speranţia, I, f. 104 v). ❖ Dacă vor lucra în acea zi şi dacă se va îmbolnăvi vreunul, nu mai are leac, iar dacă scapă de moarte, rămâne schilod (Speranţia, I, f. 14). Ori mori, ori zaci până la anul (Speranţia, I, f. 109). ❖ Sărbătoarea Mărina se ţine, adică nu se lucrează absolut nimic în acea zi, fiindcă e rău de lovituri (Gorovei, 1995, p. 273). ❖ O serbează ca să nu fie măriniţi, adică pentru a nu capăta o boală răutăcioasă de pântece sau diferite bube (Marian, 1994, II, p. 83). Marinul este un fel

de boţ în pântece, care nu mai are leac sau de care se scapă foarte greu. Femeile adună mărar şi, când cineva cade bolnav, îl pisează, îl amestecă cu vin roşu şi, bându-l, boţul se sfărâmă, iar bolnavul se face bine (Fochi, p. 190). ❖ Marina se ţine pentru sănătatea femeilor şi a fetelor (Speranţia, VI, f. 296 v). ❖ Mărina se ţine pentru uşurarea naşterilor. O ţin femeile însărcinate, să nu facă copii monştri. Se ţine pentru a fi ferite de boala mărinul, ce se naşte în pântecele femeilor lehuze (Speranţia, II, f. 238 v; VII, ff. 78, 195). ❖ Păliile – Sărbătoare respectată de femei pentru prevenirea incendiilor (Ghinoiu, 1999, p. 138). ❖ Nu se spală rufele; e rău de opăreala câmpului (Speranţia, II, f. 123). ❖ Se ţine ca fiind rea de piatră, aducătoare de trăsnet şi pentru ca vitele să fie ferite de lupi. Circovii se mai numesc *Goreşniţi* şi în aceste trei zile nu strâng grămezi din munca lor, ca să nu se aprindă de la trăsnet (Fochi, p. 83). ❖ În perioada 17-19 iulie (Circovii Mărinii) nu se munceşte nimic (nu se mătură, nu se dă gunoiul afară). Nimeni nu trebuie să se pieptene, căci este primejdie de lupi, de pociturі, lovituri, luat din iele (Pamfile, 1997, pp. 109, 111). ❖ Nu se toarce, nu se coase, nu se taie în potloage şi nici cu foarfecele nu se umblă (Fochi, p. 190). ❖ Marina se serbează crezându-se că ciorile găuresc pepenii şi leguminoasele (Speranţia, V, f. 345 v).

Magie: Pelinul cules şi făcut mături în ziua de Mărina este bun împotriva unor boli. Pe unde se mătură cu ele, puricii mor din cauza amărăciunii lăsate de plante. Cu zeama de pelin (apă de pelin) femeile se spală pe faţă, pentru a li se subţia pielea obrazului (Pamfile, 1997, pp. 109, 110, 111). Se fac mături de pelin verde şi se dau de pomană, cu o găină; pelinul din mătură este bun când se descântă vreo boală (Fochi, p. 191). ❖ Balega şi mătura din ziua de Mărina e bună de izbituri (Gorovei, 1995, p. 273). ❖ În noaptea de Mărina o femeie în pielea goală ia o baligă de bou (sau de vacă roşie) şi o izbeşte în gard; această baligă uscată e bună pentru năjit (Gorovei, 1995, p. 274). ❖ Cu baligă de Marina se descântă de năjit. Se aprinde şi cu dânsa fumegând se ocoleşte locul pătimaş şi cruciş, şi curmeziş, descântându-se (Ispirescu, f. 50). ❖ Femeile se duc la biserică având într-o basma puţină baligă, pe care o pun apoi pe casă sau coşar, sădind acolo un mărăcine (urechelniţă). Întâmplându-se cuiva dureri de urechi, îi stoarce suc de la acel mărăcine şi baligă spre tămăduire (Speranţia, V, f. 390). ❖ La Circovii Marinei se face de o femeie bătrână un cerc din toate buruienile de pe câmp şi acesta serveşte pentru a trece prin el cei ce răsar noaptea, pe cei ce sunt pociţi şi pe cei ce înnebunesc, ca să se vindece (Fochi, p. 192). ❖ Femeile aduc de la pârâu humă şi lut, e de leac la orice bube şi umflături (Fochi, p. 192). Pe copiii umflaţi la picioare şi la pântece îi pun în feredeu de humă adusă în această zi; la feredeu mai întrebuinţează şi mărar (Speranţia, VIII, f. 124 v). ❖ De Mărina nu se lucrează, căci e rău de tifos, căci cine va lucra în ziua aceea va bolnăvi de lungoare (tifos); cine le ţine nu zace. Se pune sus (la păstrare) nouă căpăţâni de usturoi scos în acea zi, ca cu ele pisate să se ungă bolnavul de lungoare şi-i va trece (Speranţia, V, f. 22). ❖ Tot în ziua de Sf. Mărina se culege in, din care se fac baiere de dragoste (Ispirescu, f. 50v).

Despre vreme: Cum e la Mărina, aşa va fi toată toamna (Fochi, p. 192).

Oracular: Se aşteaptă în seara acestei zile cântatul cicoarelor, mici insecte de câmp. Credinţa e că cântarea cicoarelor prevesteşte o toamnă lungă, îmbelşugată (Speranţia, VII, f. 42).

18 iulie

Circovii de vară
Sf. Mc. Emilian de la Durostorum; Sf. Mc. Iachint

Sf. Mucenic Emilian de la Durostorum. Într-acea cetate era un mucenic tăinuit, cu numele Emilian, rob oarecăruia bărbat cinstit şi mai mare al cetăţii. Acel Emilian, pe vremea când ospăta ighemonul cu cei mai mari cetăţeni, a intrat singur în capiştea idolească şi, luând un ciocan de fier, a început a bate pre idoli şi i-a sfărâmat pre ei în bucăţi; apoi a răsturnat oltarul lor, jertfele le-a aruncat şi le-a călcat cu picioarele şi făcliile cele mari, care erau înaintea lor, le-a rupt şi le-a sfărâmat (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 881).

Sf. Mc. Emilian

Sf. Mc. Iachint. Potrivit tradiţiei, a trăit în timpul împăratului Traian (98-117), fiind originar din Cezareea Capadociei. Era slujitor la curtea împăratului şi, fiind creştin, a fost denunţat că nu participă la cultul zeilor romani şi că se roagă lui Hristos. A fost trimis în închisoare şi, pe toată perioada detenţiei, i-au fost aduse mâncăruri gătite din jertfele idolilor. Sfântul Iachint a refuzat să guste dintr-o astfel de hrană şi a murit, reuşind să reziste nemâncat timp de patruzeci de zile (*Dicţionarul*, p. 125).

19 iulie

Circovul lui Sf. Ilie ăl dintâi; Paliele
Cuv. Dia; Cuv. Teodor; Cuv. Macrina

Sub genericul Paliele (surorile Sf. Ilie) mai sunt cunoscuţi Circovii Sf. Ilie. Primul dintre ei, ca şi ceilalţi, este respectat cu stricteţe de teama incendiilor devastatoare.

Cuv. Dia. Patria cuviosului Dia a fost Antiohia Siriei. El s-a născut din părinţi creştini şi, crescând în dreapta credinţă, a intrat din tinereţe în nevoinţa pustnicească, povăţuindu-se la îmbunătăţita viaţă monahicească de bărbaţii cei de Dumnezeu insuflaţi. El avea multă luptă cu diavolul, nevăzutul vrăjmaş, şi cu protivnicul de casă, cu trupul său, care poftește asupra duhului. Drept aceea pe diavol îl biruia cu neîncetata rugăciune, iar trupul îl supunea cu postirea, cu neadormirea şi cu multe alte osteneli (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 964-965).

Cuv. Teodor. Întru această zi, pomenirea celui dintru sfinţi părintele nostru Teodor, carele a sihăstrit în lavra sfântului Sava, apoi s-a făcut arhiepiscop Edesiei (*Mineiele*, XI, p. 237).

Cuv. Macrina, sora sfântului Vasilie. „Această fecioară a fost chemată de părinţii noştri Macrina. Numele acesta era care îl avea la arătare. Ea a avut şi alt nume, într-ascuns, cu care s-a numit mai înainte de a se naşte, de o dumnezeiască vedenie. Când a venit vremea ca maica noastră să nască, a văzut în somnul ei că purta în mâinile sale pre această pruncă, fiică a ei, şi i s-a arătat un om prea încuviinţat, care a numit-o Tecla.

După ce fratele nostru mai mare Vasilie s-a întors de la şcoală, după ce s-a ostenit mulţi ani întru învăţătura filosofiei celei dinafară, minunata Macrina l-a luat pre el cu dânsa şi în scurt timp l-a adus la scopul adevăratei filosofii şi pustnicii“ (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 912, 914, 919-920).

Cuv. Macrina

Apărător de rele şi durere: Paliele (surori ale lui Sf. Ilie) se serbează cu o zi înainte de Sf. Ilie pentru foc, arşiţă, focarii în câmp în timpul vinerilor şi beteşuguri arzătoare (Mangiuca, 1882, p. 23).

Oracular: În ajunul Sf. Ilie fetele se duc noaptea pe locurile unde este semănată cânepă, se dezbracă de cămăşi şi, după ce se tăvălesc pe pământ, se îmbracă repede şi se duc de se culcă. Dacă peste noapte vor visa cânepă verde, este semn că la măritiş vor lua flăcăi ca bărbaţi; dacă însă vor visa cânepă uscată, se vor mărita după oameni bătrâni (Pamfile, 1997, pp. 130-131).

20 iulie

Sânt-Ilie; Pârliile
Sf. Mare Prooroc Ilie Tesviteanul

Sf. Ilie este prin excelenţă patronul verii, al arşiţei şi frământărilor atmosferice. Luptător cu forţele răului, el poate fi şi un adversar al oamenilor, dacă aceştia nu îi respectă ziua, prin incendiile şi grindina pe care le poate trimite asupra recoltelor. Din categoria ofrandelor rituale amintim împărţirea fructelor (îndeosebi a merelor, care nu se mănâncă până în acest moment; eventual, până la Sf. Petru – un alt patron al grindinei), precum şi răsplata sângeroasă adusă pentru obţinerea plantelor de leac. În calendarul apicol, Sf. Ilie este patronul albinelor, în cinstea căruia se organiza o masă specială.

Sf. Mare Prooroc Ilie

Sf. Mare Prooroc Ilie Tesviteanul. În timpul în care maica sa l-a născut, tatăl lui a văzut nişte bărbaţi îmbrăcaţi în haine albe, vorbind cu pruncul şi învălindu-l pre el cu foc, ei îi băgau văpaie de foc în gură, ca să mănânce. Aceasta văzând-o tatăl său şi spăimântându-se, s-a dus la Ierusalim şi a spus preoţilor vedenia aceea. Unul din acei preoţi, bărbat mai nainte văzător, i-a zis: „Omule, nu te teme de vedenia aceea pentru pruncul tău; dar să ştii că pruncul acela va fi locaş al luminii Darului lui Dumnezeu şi cuvântul lui va fi ca focul de puternic şi de lucrător. Râvna lui către Domnul şi viaţa lui fiind bine plăcută lui Dumnezeu, va judeca pre Israil cu sabie şi cu foc“ (...).

Văzând pre împărat că nu asculta sfătuirile lui, sfântul prooroc Ilie a adăugat şi fapte pe lângă cuvinte, pedepsind pre protivnicul lui Dumnezeu şi pre popoarele lui, şi a zis: „Viu este Dumnezeul puterilor, Dumnezeul lui Israil, dinaintea căruia eu stau, că nu va fi în anii aceştia rouă şi ploaie din cer pre pământ, decât numai prin cuvântul gurii mele!“ Îndată cu cuvântul proorocului s-a încuiat cerul şi s-a făcut secetă; aci dupre cuvântul lui nici o picătură de ploaie sau de rouă n-a picat de sus pre pământ.

Când s-a apropiat vremea în care voia Domnul să ia pe Ilie la sine viu cu trupul, Ilie şi Elisei mergeau la cetatea Betel. Când amândoi sfinţii prooroci au mers la Iordan, Ilie a luat cojocul său şi, învârtindu-l, a lovit apa cu dânsul şi s-a despărţit în două, apoi au trecut amândoi ca pe uscat. Pe când mergeau ei şi grăiau, deodată s-a arătat între amândoi un car de foc şi Ilie s-a luat spre cer. Atunci a căzut de sus cojocul lui Ilie, lăsat peste dânsul şi, luându-l, a stat pe ţărmurile Iordanului; deci, despărţind cu el apa ca şi Ilie, a trecut pe uscat şi astfel s-a făcut moştenitorul darului care lucra în învăţătorul lui (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 984-985, 989, 1014, 1015-1017).

Tradiţii: Nu le este frică de nici o sărbătoare ca de Sf. Ilie. Îi faci să lucreze în ziua de Paşti, dar de Sf. Ilie, nu (Speranţia, I, f. 68). ❖ Sf. Ilie are două surori: una mai mare, Marina, şi una mai mică, Pantelimon (Speranţia, II, f. 226). ❖ Sf. Ilie e surugiul lui Dumnezeu. Unii cred că în această zi se deschide cerul şi se arată Dumnezeu cu Sf. Ilie (Speranţia, VII, f. 192). ❖ Sf. Ilie a fost un băiat sărac, drept, milostiv, dar foarte aprins la mânie. Dumnezeu l-a suit la cer cu căruţă cu cai cu tot, căci, când a fost chirigiu, mult bine a făcut oamenilor şi multe minuni (Speranţia, II, f. 267). ❖ Sf. Ilie are şapte tunuri: de ploaie, de secetă, de foamete, de holeră, de boli, de moarte şi de bătălie; cu ele orânduieşte el (Pamfile, 1997, p. 129). ❖ Dumnezeu i-a dat lui Sf. Ilie tunul, puterea în mână, ca Sf. Ilie cu el să orânduiască norodul. Când vor face oamenii bine, să le dea bine, când rău, să-i pedepsească, să nu le dea pâne, să-i sparie, să-i omoare. Paloşul lui Sf. Ilie e cu două tăişuri, cu unul de aur şi cu unul ascuţit. Când loveşte cu cel de aur dă mană, când cu celălalt, dă piatră (Niculiţă-Voronca, II, p. 149). ❖ Sf. Ilie orânduieşte cu piatra; el rădică gheaţa în nori de sub pământ şi în cer merg lăstopane de gheaţă întregi pe nouri, dar Sf. Ilie umblă cu căruţa şi c-un mai tot o sfarmă, iar Arhanghelul Mihail merge înainte cu sabia şi tot o taie (Niculiţă-Voronca, II, p. 149). ❖ Cerul este o movilă nemărginită. Sfântul Ilie obişnuieşte să iasă cu carul său ba la primblare, ba cu treburi de ale casei. Carul lui e lucru sfânt, dumnezeiesc, nedat lumii să-l vadă, şi de aceea, când iese, acoperă cerul cu un nour. Acest car, spre a nu rapagà (aluneca) în mersul său, are pe talpa roţii cuie mari ce-i slujesc la înţepenire. Aceste cuie, găurind bolta cerească, lasă să curgă ploaia (Gorovei, 1995, p. 48). ❖ Dumnezeu i-a dat Sf. Ilie tunetul, să tune şi să trăsnească după diavol. Şi Ilie, când a început să tune şi să trăsnească, credeai că se prăpădeşte lumea. De aceea Dumnezeu, văzând că Ilie este prea puternic, i-a luat mâna dreaptă şi piciorul drept, lăsându-l aşa. Astfel, ciung şi şchiop, este şi acum; de aceea nu poate umbla singur, ci, când voieşte să pornească în goană după draci, se urcă în carul său. Sf. Ilie e geambaş mare, are căruţă cu cai de scot foc pe nări. Sunt potcoviţi cu potcoave de argint şi, când îi goneşte, bat din copite şi scapără, şi de aceea se văd fulgerele. Şi când aleargă căruţa prin cer, face mare hărmălaie, că-s drumurile rele; la noi pe pământ se aude atunci tunând (Pamfile, 1997, pp. 113, 129). Când fulgeră, poporul zice că Sf. Ilie a trăsnit un drac (Muşlea-Bârlea, p. 393). Când trăsneşte, dă cu săgeata cea în trei dungi, ca sticla. Ea se bagă în pământ de nouă stânjeni. La nouă ani iese de tot din pământ. Cine o află, o păstrează şi, când are junghiuri, o bagă într-un pahar cu apă, apoi bea apa de pe ea şi se vindecă (Muşlea-Bârlea, pp. 393-394). ❖ Cum se apucă dracii de zavistii, de răscolesc norii, Sf. Ilie înhamă caii la căruţă, pleacă prin cer şi începe să trăsnească după ei. Ei când îl aud pe Sf. Ilie cu căruţa, fug de se prăpădesc, şi se pitulează pe unde pot. Dracii se pitulează mai mult după câini şi se vâră în capre. De aceea, pe vreme de furtună, nu e bine să laşi câini şi capre pe alături, nici să stai pe la strâmtori, pe unde poate să treacă vreun drac, ori să te pitulezi prin scorburi, că se poate întâmpla să fie vreun drac pitulat acolo, şi când va trăsni pe drac, te trăsneşte şi pe tine. Ferestrele şi uşile caselor să nu le laşi deschise în vreme de furtună, că poate să se aciueze vreo spurcăciune de drac în casă şi se poate să trăsnească casa. Dracul trage mai mult la carpen şi de aceea e bine să nu pui la casă lemn de carpen ori să te adăpostezi sub carpeni în vreme de furtună. În vreme de furtună stai la luminişuri şi mai bine să te plouă decât să te duci la adăposturi, că la adăposturi se

duc şi dracii (Pamfile, 1997, pp. 115-116). ✥ Sf. Ilie e cu trup cu tot la cer. La sfârşitul lumii are să vie pe pământ, ca să primească moarte (Speranţia, VIII, f. 43 v). ✥ Moartea lui Sântilie va aduce urgia apocalipsului: dracul va reuşi, în final, să-i taie capul, iar din sângele scurs s-ar aprinde pământul, care va arde nouă stânjeni în adâncime. După purificarea prin foc a pământului, va apărea o generaţie de oameni, mai mici decâ cei de astăzi, asemănători cu blajinii, care ar fi trăit înaintea uriaşilor. Dintr-o imensă movilă funerară ar ieşi apoi sufletele tuturor morţilor sub formă de oi şi de capre; oile l-ar urma pe Dumnezeu în rai, caprele pe drac, în iad (Ghinoiu, 1999, p. 140). ✥ Aurul este ochiul dracului, pe care i l-a scos Sf. Ilie plesnind cu biciul, şi de atunci a rămas pe pământ (Gorovei, 1995, p. 14). ✥ Strigoaicele de multe ori caută să oprească ploaia, spre a face rău oamenilor, dar Dumnezeu şi cu Sf. Ilie dau atunci grindina, pe care strigoaicele n-o pot opri şi o scapă. După grindină, vine apoi ploaia curată (Pamfile, 1997, p. 127). ✥ Pe cer nu se poate cunoaşte care e nor de ploaie curată şi care de grindină; norii de ploaie curată sunt traşi de Sf. Ilie cu un bou, ca să dea apă printre piatră. Câteodată acest bou trage aşa de greu, că se aude icnitul şi opintitul lui până la noi pe pământ; necuratul trage gheaţa cu putere de foc (Pamfile, 1997, p. 128). ✥ Sf. Ilie nu ştie când e ziua lui, căci, dacă ar şti, ar face, de bucurie mare, un chef şi o veselie de s-ar prăpădi lumea. El întotdeauna îl întreabă pe Dumnezeu:

– Când e ziua mea, Doamne?

– Mai este, Ilie, mai este, îi răspunde Dumnezeu.

După ce mai trec câteva zile, Sf. Ilie merge din nou la Dumnezeu şi îl întreabă:

– Mai este, Doamne, pân' la ziua mea?

– Apoi, Ilie, ziua ta a trecut, aşteaptă acum pe cea care vine la anul.

Atunci Sf. Ilie, de ciudă şi de necaz, porneşte tunetele şi fulgerele care răscolesc pământul; atunci încep ploile de după Sf. Ilie (Pamfile, 1997, p. 130). ✥ Odată diavolul a poftit pe Dumnezeu să se înveselească la o petrecere de-a lor, într-o fântână părăsită. Când a vrut să plece Dumnezeu la petrecere, Sfântul Ilie i-a zis:

– Merg şi eu cu tine, Doamne.

– Şezi acasă, Ilie, că n-are cine.

– Merg şi eu cu tine, Doamne.

– Nu, Ilie, şezi aci.

Rămase Sf. Ilie acasă, iar Dumnezeu plecă la petrecere. Sf. Ilie rămas acasă se gândi, se mai răzgândi, în fine, se hotărî să se ducă şi el la petrecerea diavolilor, chiar dacă nu i-a dat voie Dumnezeu... Hm! Pe când erau în toiul veseliei, hait, se pomenesc şi cu Sf. Ilie. Îi aducea lui Dumnezeu şervetul care-l uitase acasă. Se aşeză şi el la masă. Mai petreceau, nu petreceau diavolii, dar ştiu că Sf. Ilie le păzea sâmbetele, pe rudă. Nemaiputând răbda, se aplecă la urechea lui Dumnezeu şi-i zise:

– Dau, Doamne.

– Nu da, Ilie, că nu mai crede norodu-n noi.

– Dau, Doamne.

– Nu da, Ilie.

– Dau, Doamne. Şi, când isprăvi, tronc... praf şi pulbere îi făcu. Toţi diavolii fură curăţiţi, numai unul scăpă sub poalele hainei lui Dumnezeu. Se întărâtase Sf. Ilie.

– Dau, Doamne.

– Nu da, Ilie, că nu mai crede norodu-n noi.

– Dau, Doamne.

Văzând Dumnezeu că nu o scoate la capăt cu el, îl blestemă să i se usuce deştul şi mâna dreaptă şi, hait!, făcu scăpat diavolul. Sf. Ilie, cu stânga cum era, după el. Aşa scăpă un diavol, şi după ăla tună, troznește şi fulgeră Sf. Ilie, să-l lovească („Şezătoarea", an XIII, 1913, pp. 172-173). ❖ Dintâi şi-ntâi din măr Sf. Ilie a gustat. Mărul e copacul lui Sf. Ilie, de aceea Dumnezeu i-a spus: „Apoi dar, Ilie, până-n ziua ta să nu se mănânce merele, tocmai de ziua ta să guste întâi" (Niculiță-Voronca, II, p. 151).

Obiceiuri: Moşii de Sf. Ilie: La Sf Ilie morţii vin pe la casele lor. Femeile cheamă copii străini de prin sat şi, adunându-i sub un măr nescuturat, îl scutură pentru întâia dată, ca să culeagă copiii mere, iar morţii să se veselească. Femeile în vârstă nu mănâncă mere până în această zi, iar acum, împărţind pentru sufletul răposaţilor, mănâncă şi ele (Pamfile, 1997, pp. 131, 132). ❖ În ziua de Sf. Ilie să duci întâi mere la biserică, sau întâi să le dai de pomană şi apoi să mănânci. Atunci pe ceea lume le vezi de aur, dar dacă nu ţii şi nu mănânci, pe ceea lume tot culegi şi nu ştiu cine vine şi ţi le ia, n-ai de ele parte (Niculiță-Voronca, II, p. 152). ❖ Dau de pomană fructe unse cu miere (Speranţia, VII, f. 80 v). ❖ În această zi se dau de pomană porumbi şi dovlete din recolta nouă (Speranţia, I, f. 170). ❖ Toţi agricultorii mici bat snopi de grâu, din care fac colivi şi duc la biserică (Speranţia, VII, f. 131). ❖ Rătezatul sau rătezarea ştiubeilor sau stupilor, adică recoltarea mierii de albine, se îndătinează a se face în ziua de Sf. Ilie, sau, mai rar, în ajunul Sf. Ilie, când se duc şi faguri la biserică. Cei ce au stupi cheamă vecinii şi neamurile la ei şi le cinstesc cu rachiu şi miere. Când Sf. Ilie cade luni, miercuri sau vineri, rătezatul se poate face înainte sau după această sărbătoare, căci, altfel, făcându-se în zi de sec, stupilor nu le va merge bine, ci vor seca; asemenea, nu se face nici duminica, aceasta fiind ziua Domnului. Bărbatul, care trebuie să se păstreze curat, se scoală cât se poate mai de dimineaţă, se primeneşte şi, luându-şi uneltele necesare pentru retezat şi vasele pentru pus faguri, merge în grădină la stupină şi începe retezatul stupilor, cum a apucat din moşi: afumă mai întâi stupul, punându-l cu gura pe un fumegai de cârpă curată, care ameţeşte albinele şi le goneşte spre fundul ştiubeiului. Apoi, cu un cuţit făcut ca o scoabă, începe a tăia sau a răteza fagurii cam pe a treia parte, de la gură spre fund. Fiecare fagure tăiat îl ia şi îl pune în vasul preparat anume spre acest scop. Şi aşa îi rătează el pe toţi fagurii deopotrivă şi apoi aşează uleiul la locul său. Ia apoi altul şi tot aşa face cu toţi. După ce a isprăvit cu rătezatul stupilor şi aşezatul acestora la locul lor, se iau vasele cu fagurii şi se bagă într-o magazie. Aici fagurii sunt storşi de miere cu mâna sau cu un teasc. Fagurii cei mai frumoşi şi mai plini cu miere sunt aleşi şi puşi pe talere curate şi se dau celor chemaţi, ca să mănânce. De obicei se cheamă în această zi vecinii, cunoscuţii şi rudele, crezându-se că eşti obligat a-i chema şi a le împărţi miere din stupii ce-i ai, căci de aceea ţi-a făcut Dumnezeu parte de ei; şi dacă n-ai da şi altuia, atunci lesne ţi se pot prăpădi stupii. Nu este bine însă a chema în această zi pe cei ce ştiu a face vrăji şi farmece, căci aceştia vor căuta să-ţi fure măcar un pic de miere, cu care mai târziu vor vrăji sau fermeca, şi atunci stupii tăi se vor prăpădi toţi, căci Dumnezeu nu va răbda să se întrebuinţeze sf. miere la astfel de blăstămăţii. Şi vrăjitorii ştiu că tocmai mierea furată la aceste zile mari e mai cu putere la vrăjile şi farmecele lor (Pamfile, 1997, pp. 132, 133).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Dacă nu duci poame la biserică în ziua de Sf. Ilie, copacii nu mai rodesc anul viitor („Ion Creangă“, an V, nr. 2, 1912, p. 48). ✥ Pe Sf. Ilie îl cinstesc mai ales cojocarii, ca să le meargă bine (Muşlea-Bârlea, p. 398). ✥ Cine nu-l ţine nu are noroc la albine, căci, când roiesc, matca nouă dimpreună cu albinele zboară în pădure sau în altă parte (Speranţia, VIII, f. 248 v).

Apărător de rele şi durere: Oamenii duc la biserică, printre alte flori, şi busuioc, spre a-l sfinţi. Acest busuioc este bun de pus printre haine şi-n zestre, ca să le ferească de molii (Pamfile, 1997, p. 131). ✥ Până în această zi nu se taie merele cu cuţitul şi nu se aruncă în sus, pentru că e rău de piatră (Niculiţă-Voronca, II, p. 152). Înainte de Sf. Ilie să nu zvârli cu mere în sus, că bate piatra peste ogorul tău, cât merele (Gorovei, 1995, p. 106). La Sf. Ilie, dacă baţi roadele de păreţi, are să ploaie cu piatră (Gorovei, 1995, p. 106). ✥ În ziua de Sf. Ilie nimănui nu-i îngăduit să lucreze, din pricina pietrei şi a focului iscat de trăsnet (Pamfile, 1997, p. 131). ✥ Un om a lucrat în ziua de Sf. Ilie. Pe la amiază vine o ploaie repede. El fuge cu nevasta acasă. Femeia a ajuns mai întâi şi s-a pus să se roage, pentru că ploaia venea cu mare furtună. N-apucă să zică nici un cuvânt, şi casa a fost trăsnită de Sf. Ilie, împreună cu femeia. Când a intrat omul în casă, a găsit-o cum era în timpul rugăciunii, de doi coţi intrată în pământ şi neagră cum e păcura (Speranţia, VII, f. 202). ✥ Celor care nu l-au ţinut li s-a scrântit mâna sau piciorul (Speranţia, VI, f. 300 v).

Despre muncile câmpului: Dacă va tuna în ziua de Sf. Ilie, alunele şi nucile vor fi seci sau viermănoase (Pamfile, 1997, p. 131).

Pastoral: Se duc berbecii la berbecar (Mangiuca, 1882, p. 23). ✥ Fagurii de miere să-i rătezi în ziua de Sf. Ilie, că altfel Sf. Ilie îţi dă ploi, de-ţi ia ştiubeiele, ori îţi îneacă albinele (Gorovei, 1995, p. 83).

Magie: La Sânt-Ilie, în revărsatul zorilor se culeg tot felul de plante de afară din câmp, care aduse acasă devin făcute cămara şi stropite cu sânge de un cocoş tăiat peste ele; atari consacrate plante se folosesc drept scaldă spre a-i vindeca pe cei betegi (morboşi), cari altmintrele nu se mai pot vindeca. Ghearele de cocoş apoi se anină după un corn în podul casei (Mangiuca, 1882, p. 23).

Despre vreme: Până la Sf. Ilie bate piatra, mai târziu de Sf. Ilie, nu (Ispirescu, f. 52). ✥ Dacă e bine în ziua de Sf. Ilie, e bine pentru întreg anul (Gherman-4, p. 123).

21 iulie

Circovul lui Sf. Ilie ăl din urmă; Ilie-Pălie; Pârliile
Cuv. Simeon şi Ioan; Sf. Prooroc Iezechiel

Al treilea circov al Sf. Ilie şi prima zi din săptămâna Pârliilor, zi în care era rău de foc, de arşiţă şi de „boale arzătoare".

Cuv. Simeon, cel nebun pentru Hristos, şi Ioan, împreună postnicul său. Pe vremea drept-credinciosului împărat Iustinian, popoarele iubitoare de Hristos, venind în sfânta cetate a Ierusalimului, la praznicul Înălţării cinstitei şi de viaţă făcătoarei Cruci a Domnului, doi tineri, după purtarea de grijă a lui Dumnezeu, au plecat din Siria la Ierusalim, să se închine cinstitului lemn al sfintei Cruci. Numele unuia era Ioan, iar al celuilalt Simeon. Ei s-au rugat lui Dumnezeu ca să le înştiinţeze voia Sa, anume în care anume mănăstire s-ar tunde ei în călugărie (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1042, 1046).

Sf. Prooroc Iezechiel. Iezechil, preotul lui Dumnezeu, petrecând în robia Babilonului, având o vedenie, a primit de la Domnul darul proorociei. Toate câte le grăia către dânsul Dumnezeu, el le primea în inima sa. Lui i s-a descoperit în tăcere aceea ce avea să se întâmple după puţini ani: adică prădarea şi dărâmarea Ierusalimului de către haldei şi pierderea popoarelor, pre care nu numai cu cuvântul să le-o spuie popoarelor, dar şi cu fapta să le-o închipuiască (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 1028, 1029).

Sf. Prooroc Iezechiel

Tradiţii: De la Sf. Ilie încep Pârlele şi ţin o săptămână. În aceste zile femeile de la ţară nu lucrează, că cică e rău de foc, de arşiţă şi de boale arzătoare (Ispirescu, f. 52 v). ❖ Pârliile sunt trei divinităţi feminine, surori cu Sântilie, care distrug (pârlesc) recoltele oamenilor care nu respectă zilele lor – 20-22 iulie (Ghinoiu, 1999, p. 140). ❖ Ilie Pălie este frate cu Sf. Ilie, părintele lui sau chiar Sf. Ilie (Speranţia, IV, f. 24; VII, f. 191 v; V, f. 153). ❖ Pălie ar fi vizitiul Sf. Ilie, care s-a aruncat împreună cu el în mare, cu trăsură şi cai (Pamfile, 1997, p. 135). ❖ Diavolul, după ce a făcut cu Dumnezeu lumea, i-a spus lui Dumnezeu:

– Tu ai norod, oameni, dar eu sunt singur.

Dumnezeu l-a dus la apă şi i-a arătat cum să moaie mâna şi să stropească, ca să-şi facă draci. El a făcut aşa de mulţi, că nu încăpeau.

– De-amu – zice el lui Dumnezeu – avem să ne batem, avem să ţinem bataie amândoi.

– Ne-om bate.

Dar sfinţi încă nu avea Dumnezeu, căci încă nu se dăduse nime la muncă. A chemat tot norodul şi le-a spus că cineva trebuie de bună voie să se arunce în mare, pentru ca să poată să fie sfânt şi să se poată lupta cu diavolul, căci altfel cu toţii sunt pierduţi.

– Care e mai urât din voi să se arunce – a zis Dumnezeu.

Oamenii nu se dă, toţi ziceau că-s frumoşi. Iată că vine o trăsură cu patru cai, c-un boier. Era Sfântul Ilie; şi întreabă ce stau oamenii toţi adunaţi? Dumnezeu îi spune.

– Mă arunc eu – zice Ilie – cu trăsură, cu cai, cu tot.

Şi a poruncit la vizitiu să lege caii la ochi. Vizitiul, după ce a legat, zice:

– Eu de dumneata nu mă las, dacă te arunci dumneata, mă arunc şi eu!

S-au aruncat în mare şi Dumnezeu a dat să se facă înaintea lor drum până în ceri; nu s-au înecat. Şi i-a dat lui Sfântul Ilie sabia şi tunul şi, când a pornit asupra diavolilor, pe toţi i-a omorât. Unii au rămas în ceri de atunci, spânzuraţi cu capul în jos şi cu picioarele în sus; de aceea zice că e bine să nu te uiţi când cade vreo stea din ceri, că stelele acelea sunt diavolii cei spânzuraţi, cad pe pământ.

Apoi Sfântul Ilie i-a luat diavolului coroana, căci avea o coroană tare frumoasă şi avea douăzeci de aripi, dar i le-a tăiat cu sabia.

Când fulgeră în ceri, Sfântul Ilie dă cu sabia, iar când tună, atunci Pălie, vizitiul lui, arde cu tunul. De atunci întruna sunt la un loc (Brill, I, p. 30). ❖ Sf. Ilie Pălie îngrijeşte să nu se pălească (fulgere) poamele, mai cu seamă prunele, zarzărele ş.a., şi astfel să cadă pe jos înainte de vreme (Speranţia, VII, f. 105 v).

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează în această zi ca să nu fie detunaţi, trăsniţi, şi pentru secetă (Marian, 1994, I, 83). ❖ E rău de grindină (Speranţia, VII, f. 281). ❖ E rău de pârleală cu boale. Cine nu ţine sărbătoarea se îmbolnăveşte. Cine se îmbolnăveşte până la anul moare (Speranţia, I, ff. 221, 232). ❖ Se ţine pentru friguri (Speranţia, I, f. 260). ❖ Se ţine pentru a feri de nebunie (Speranţia, I, f. 223). ❖ Se ţine pentru ca viermii să nu strice pomii fructiferi (Speranţia, VII, f. 154 v).

22 iulie

Foca; Focu; Ieşirea Pârliilor
Sf. Mironosiţă şi întocmai cu Apostolii, Maria Magdalena; Cuv. Mc. Marcela

Pe lângă tradiţiile care explică un personaj bine cunoscut al mitologiei creştine, Maria Magdalena, o altă sărbătoare importantă era în calendarul popular, consacrată mucenicului Foca. Ziua era deosebit de primejdioasă, sfântul fiind considerat direct răspunzător de aţâţarea focului distructiv al grânelor. Din cauza suprapunerilor de date, am preferat discutarea ei la ziua următoare.

Sf. Mironosiţă şi întocmai ca Apostolii Maria Magdalena. Sfânta Maria, numită Magdalena, a fost ucenița și mironosița lui Hristos, cea dintâi și cea mai mare decât toate mironosițele și purtătoarele de mir. Ea se trăgea dintr-un loc ce se numea Magdal, şi de unde s-a şi numit Magdalena. Domnul cel mult milostiv, care cunoştea pre toate, mai nainte de facerea lor, a gonit dintr-însa pe cei şapte diavoli muncitori cumpliţi, făcând-o sănătoasă nu numai cu trupul, dar şi cu sufletul, căci i-a luminat mintea cu lumina cunoştinţii adevărului, făcând-o să cunoască pre Mesia cel aşteptat şi să creadă într-însul. De atunci sfânta Maria Magdalena s-a făcut ucenițăși următoare lui Hristos, slujindu-i împreună cu celelalte sfinte femei, până la patimile lui cele de bună voie, până la moartea pe cruce şi până la îngroparea dumnezeiescului Trup (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1127, 1128, 1130).

Sf. Mironosiță
Maria Magdalena

Tradiţii: Maria Magdalena, însoţită de alte două femei, a venit să ungă trupul Domnului cu miresme, dar nu l-a găsit, căci înviase (Speranţia, III, f. 242 v). ❖ Maria Magdalena se ţine pentru că a adus ouă roşii la mormântul Domnului Hristos (Speranţia, III, f. 283). ❖ Magdalena se ţine pentru că a fost o filosoafă, care a îndreptat de boale multe femei la izvor şi deci, dacă credem, vom fi feriţi de boale (Speranţia, VII, f. 160 v). ❖ După ce prinseseră jidovii pe Iisus Hristos şi-l răstigniră, Sf. Maria Magdalena mergea în toată ziua la mormântul Domnului Hristos, unde, plângând, îi ducea tot felul de oloaie mirositoare şi-i stropea mormântul cu ele, căci doar îi era drag ca sufletul. În toată seara şi în toată dimineaţa îl stropea ea cu oloaie mirositoare, că aşa era datina şi credinţa pe vremea aceea. Dar parcă era făcătură, că oloiul numai până atuncea sta pe mormânt, până sta şi dânsa la mormânt, iar după aceea veneau nişte musculiţe vinete la aripi, cari, plăcându-le mirosul cel frumos, mergeau şi sugeau tot oloiul şi-şi ungeau aripile cu el, ca să miroasă şi ele. Aflând Sf. Magdalena despre cele ce se întâmplase, căzu în genunchi la mormântul Domnului

şi, plângând de ţi se rupea inima, s-o fi ascultat, a început a blestăma pe acele musculiţe, zicând:

– Dumnezeu să vă pedepsească cum va şti el mai rău, că mare batjocură aţi făcut de mormântul fiului său; miroasele cele frumoase ce le-aţi furat voi, schimbându-le în duhoare, şi trupul vostru din miros ce a mirosit până acum împuţească-se, de nimeni să nu vă mai poată suferi. Şi blăstămul ei s-a legat, căci trupul cel plin de parfum şi frumos mirositor al musculiţelor celor vinete la aripi, pe cari noi în timpul de faţă le numim căţei de turbă, astăzi este împuţit şi nime nu-l poate suferi (Pamfile, 1997, pp. 136-137).

Obiceiuri: Fac femeile pomană pentru rudeniile răposate (Speranţia, VI, f. 226).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Magdalina se serbează cu credinţa că tămâia să miroasă morţilor (Speranţia, V, f. 15).

Apărător de rele şi durere: Magdalina îi apără pe copii de boale (Speranţia, VI, f. 190). ✥ Se lucrează la câmp, dar femeile în casă nu lucrează, fiindcă îi strică moliile lucrurile (Speranţia, VI, f. 164 v). ✥ Magdalina e rea de lovituri şi de lupi la animale (Speranţia, III, f. 55 v). ✥ Magdalina e rea de foc (Speranţia, IV, f. 48 v). ✥ Se ţine pentru primejdii (Speranţia, VI, f. 159).

23 iulie

Foca; Opârlia
Sf. Sfinţit Mc. Foca; Sf. Mucenici Trofim şi Teofil

Opârlia, o continuare a sărbătorii Pârliilor, provoacă incendii şi arsuri pe corp dacă nu i se prăznuieşte ziua. În calendarul popular, ziua sfântului Foca, patronul arşiţei şi al incendiilor devastatoare ale câmpurilor, provocate de fulgere sau prin combustie spontană, se celebra o dată cu cea a Mariei Magdalena, la 22 iulie.

Sf. Sfinţit Mc. Foca. Întru această lună, aducerea moaştelor sfântului sfinţitului mucenic Foca (*Mineiele*, XI, p. 288). Potrivit tradiţiei, Sfântul Mucenic Foca a trăit în Sinope, în timpul împăratului Traian (98-117). Fiind creştin, a fost prins şi dus la judecată înaintea prefectului cetăţii, African, care, văzând curajul lui în mărturisirea lui Hristos, l-a condamnat la moarte. Sfântul Foca a fost chinuit cu cruzime, fiind în cele din urmă aruncat într-o baie foarte fierbinte, unde şi-a sfârşit pătimirea pentru credinţă (*Dicţionarul*, p. 104).

Sf. Mucenici Trofim şi Teofil. Sfinţii mucenici Trofim şi Teofil şi împreună cu dânşii şi alţi credincioşi şi adevăraţi robi ai lui Hristos, în număr de treisprezece, au pătimit pe vremea împărăţiei lui Diocleţian. Ei nesupuindu-se voii păgânului muncitor şi nevoind să aducă jertfe idolilor celor fără de suflet, şi astfel să se lepede de Hristos, au fost spânzuraţi la muncire şi le-au strujit trupurile lor cu fiare ascuţite (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 1152).

Sf. Mc. Trofim

Tradiţii: Foca sau Opârlia – e aceeaşi sărbătoare, la câmp este numită Foca, iar la munte Opârlia, este supranume al sfintei mironosiţe Maria Magdalena (Speranţia, III, f. 97 v). ❖ Se spune că Pălie naşte focul, iar Foca suflă în acel foc şi-l măreşte. ❖ Foca este o sfântă care are putere asupra focului (Speranţia, IV, f. 32). ❖ Foca era socotită o sărbătoare aşa de mare, că ardeau pietrele în apă şi poporul o sărbătorea sub cuvânt că-i arde focul (Speranţia, I, f. 201). ❖ Foca se ţine, căci oamenii cred că e rea de arderi. Mulţi oameni care au îndrăznit a lucra în această zi au şi pătimit câte un caz greu în familie. Astfel se spune că un om care a semănat fân pe livade s-au pomenit cu un vânt cald şi au şi ars fânul adunat (Speranţia, I, f. 142). ❖ Foca e o sărbătoare aşa de mare, că o ţin şi turcii (Speranţia, VII, f. 127). ❖ Este o serbare de pe vremea turcilor. Un român era servitor la un turc. În această zi turcul a voit a strânge fânul şi românului nu-i prea venea bine. De voie, de nevoie a plecat la fân, dar, după ce a umplut carul, a rămas în urma carului şi, pe când turcul

mergea cu boii, a pus foc fânului, aşa că a ars cu car cu tot. De atunci s-a ţinut de turci şi de români (Speranţia, I, f. 68). ✥ Un om care a făcut o claie de fân în această zi şi femeia sa, spunându-i că-i rău de trăsnet, i-a zis să nu muncească. El a răspuns că, de ar trăsni-o până seara, el tot grămădeşte fânul. Seara, formându-se un nour dinspre sfinţitul soarelui şi venind o ploaie cu trăsnete şi fulgere, a trăsnit această claie (Speranţia, I, f. 89). ✥ Odată un şvab a făcut căpiţe spre Foca, iar în ziua de Foca s-a dus să mai strângă din ceea ce-i mai rămăsese. Deodată vede că i se aprind căpiţele de fân, iar el, cu o căciulă în mână, începu a alerga de colo până colo şi a striga:

– Domnule Foco, domnule Foco, pe acelea nu le arde, că-s făcute de ieri, şi numai acestea-s făcute de azi!

Şi cum alerga el şi-şi făcea cruce, s-a minunat fără samă când a văzut că într-adevăr n-au ars decât căpiţele făcute în ziua de Foca, iar cele făcute din ajun au rămas neatinse (Pamfile, 1997, p. 136).

Apărător de rele şi durere: Se lucrează până la amiază (Speranţia, V, f. 352 v). ✥ Este rea de ars (Pamfile, 1997, p. 137). Provoacă incendii şi arsuri pe corp dacă nu i se prăznuieşte ziua (Ghinoiu, 1999, p. 140). ✥ Foca se ţine ca să ferească recoltele de opăreală (Speranţia, I, f. 26). Opârlia e rău de pelagră (pârleală; Speranţia, I, f. 355 v). ✥ Pe Foca şi Pantelimon îl sărbătoresc cu deosebire muierile. Nicidecum nu-i iertat a face pâine în cuptor, căci sau arde casa, sau curge sânge din pâine (Pop Reteganul-2, f. 117). ✥ Nu se dă foc afară din casă (Speranţia, IV, f. 217). ✥ O ţin femeile. Nu torc, pentru că li se aprinde caierul în furcă (Speranţia, I, f. 53). Sătenii cred că, fiind îmbrăcat în cămeşă lucrată în această zi, va fi trăsnit sau se va aprinde pe el (Speranţia, I, f. 96 v). ✥ Se mai ţine şi pentru grindină (Pamfile, 1997, pp. 135, 136). ✥ Se ţine să nu le trăsnească vitele (Speranţia, I, f. 93 v). ✥ Se ţine din cauza boalelor, friguri. E rău de ameţeală (Speranţia, I, ff. 44, 89; III, f. 166). Nici nu se scaldă în râu oamenii în această zi, spre a nu se îmbolnăvi (Speranţia, I, f. 370 v). ✥ Foca o ţin mai mult cei ce lucrează la puţuri petrolifere. Cine nu a ţinut a murit săpând sau lucrând (Speranţia, IV, f. 17).

24 iulie

Sf. Mare Muceniţă Hristina; Sf. Mc. Ermoghen

Sf. Mare Muceniţă Hristina. Când s-a născut aceasta, părinţii i-au pus numele Cristina, şi aceasta nu după înţelegere elinească, ci după purtarea de grijă a lui Dumnezeu; căci singur numele acela însemna mai înainte oarecare proorocie. Această fecioară venind în vârstă, era să fie creştină şi roabă, mireasă şi muceniţă a lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 1183).

Sf. Mare Mc. Hristina

Sf. Mc. Ermoghen. Întru această zi, sfântul mucenic Ermoghen, dezrădăcinându-i-se toţi dinţii, s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 296).

25 iulie

Ana Ospenia, Sf. Ana
Adormirea Sf. Ana; Sf. Olimpiada; Cuv. Eupraxia

Adormirea Sf. Ana a fost interpretată, prin extensie, ca un semn evident al morţii, îndeosebi a celor care dormeau în această zi.

Adormirea Sfintei Ana. Sfânta Ana, care a fost bunica după trup a Domnului nostru Iisus Hristos, se trăgea din seminţia lui Levi. Sfânta Ana, după ce a născut pre Mântuitoarea a toată lumea, după ce a înţărcat-o şi după ce a dăruit-o bisericii ca pre un dar fără de prihană, lui Dumnezeu A-tot-ţiitorul, vieţuind cealaltă vreme a vieţii sale în post, rugăciuni şi faceri de bine către cei lipsiţi, s-a dus în pace către Domnul (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1209, 1210).

Sf. diaconiţă Olimpiada. Rămânând fecioară văduvă, măcar că era cu anii desăvârşită, n-a voit să se mai logodească cu alt mire, ci a dorit ca să petreacă toate zilele vieţii sale în feciorie şi în întreaga înţelepciune. Ea petrecea în rugăciuni şi în postiri, omorându-şi trupul cu totul şi robindu-l duhului (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1211, 1212).

Cuv. Eupraxia. Evpraxia începuse a se nevoi mai cu osârdie, slujind lui Dumnezeu mai presus de măsura sa. Când şi-a ales viaţa cea aspră era de doisprezece ani. La început mânca numai o dată pe zi, seara, apoi a început a posti până a doua zi, după aceea până a treia zi (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 1242).

Tradiţii: Sf. Ana e sora sfântului Ilie. În această zi nu se ţese. O femeie a intrat în război şi a ţesut şi a adormit pe pânză, de unde s-a sculat a doua zi (Speranţia, IV, f. 104 v).

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează, nu se doarme, căci nu te mai poţi deştepta (Muşlea-Bârlea, p. 409). ✦ Se serbează pentru a nu cădea în somnul cel lung (al morţii). E rea de adormit – cel care lucrează în această zi pot să cadă în somn şi să doarmă trei zile sau chiar o săptămână (Pamfile, 1997, p. 138). ✦ E rea de lupi (Speranţia, VI, f. 226).

26 iulie

Sf. Sfinţit Mucenic Ermolae; Sf. Cuv. Mc. Paraschevi

Sf. Sfinţit Mc. Ermolae

Sf. Sfinţit Mucenic Ermolae. Sfântul Ermolaie preotul, împreună cu pătimitorii lui, sfinţiţii mucenici Ermip şi Ermocrat, au fost din clerul bisericii Nicomidiei. Aceştia rămăseseră din cei douăzeci de mii de mucenici cari fuseseră arşi în biserica Nicomidiei de Maximian. Ermolaie, văzând pe sfântul Pantelimon doftorul şi vorbind cu dânsul câteva cuvinte insuflate de Dumnezeu, l-a făcut creştin. Fiind prins şi adus la judecata păgânească, a mărturisit cu îndrăzneală pe Hristos, adevăratul Dumnezeu, şi a batjocorit pe necuraţii idoli şi pe închinătorii lor (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1319, 1321).

Sf. Cuv. Mc. Paraschevi. Sfânta Paraschevi, cuvioasa muceniţă a lui Hristos, s-a născut în ziua a şasea a săptămânii, numind-o în sfântul Botez Paraschevi, după numele zilei în care se născuse; fiindcă ziua a şasea la greci se numeşte *paraschevi*, adică vineri. După ce a fost înţărcată, din tânără vârstă s-a dăruit pe sine lui Dumnezeu. Ea a fost învăţată de maică-sa toate tainele credinţei creştineşti. Ea se îndeletnicea de-a pururea şi necontenit cu rugăciunea în biserică şi, învăţând sfintele scripturi, citea totdeauna sfintele cărţi (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 1322).

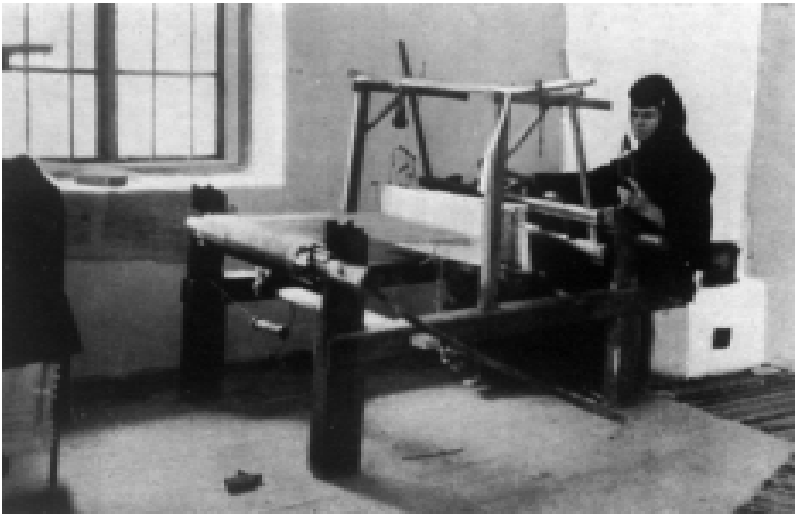

27 iulie

Pintelei-călătorul, Pantelimonul oveselor, Pantiliele;
Sora lui Sf. Ilie; Sf. Ilie cel Mic, Ilie Pălie, Sf. Ilie ăl şchiop
Sf. Mare Mucenic şi Tămăduitor Pantelimon; Cuv. Antuza

Pantelimon, numit uneori şi Sf. Ilie cel şchiop sau fratele mai mic al Sf. Ilie, este şi el răspunzător de incendierea recoltelor (să nu uităm că acum se încheie perioada lungă de interdicţii având ca scop ferirea recoltei de incendii şi grindină). Asemeni altor divinităţi ce încheie un ciclu de şapte zile (Filipul cel Şchiop, Sânmicoara ş.a.), Sf. Pantelimon, sau, mai bine zis, Sora sfântului Pantelimon (avem de-a face cu aceeaşi credinţă care atestă caracterul preponderent malefic al variantei feminine a sărbătorii) se caracterizează printr-o mare descărcare de energie, printr-o putere deosebită („e mai rău decât Sf. Ilie", „are o putere mai mare decât a Sf. Ilie"). Dacă ne îndreptăm atenţia către legenda care explică această descărcare de energie la aniversarea surorii sfântului Ilie, vedem că de fapt demonismul sfântului – purtător al trăsnetelor şi al fulgerelor – este neatins: el este cel care dezlănţuie noua campanie împotriva diavolilor, sora lui fiind doar un mator neputincios.
Cea mai frecventă credinţă marchează în această zi hotarul verii: acum se călătoreşte vara, se declanşează o serie de sărbători ce au ca scop pregătirea pentru toamna ce se apropie.

Sf. Mare Mucenic şi Tămăduitor Pantelimon. Pe vremea împărăţiei păgânului împărat Maximian, cumplitul muncitor al creştinilor, toată lumea era acoperită cu întunericul păgânătăţii închinării de idoli. Deci mulţi mărturisitori ai prea sfântului nume al lui Iisus Hristos au fost ucişi. Între aceştia a pătimit pentru Hristos şi sfântul marele mucenic Panteleimon, de fel din cetatea Nicomidiei. Născându-se acest prunc, a fost numit Pantoleon, care se tâlcuieşte *cu totul leu*, ca cel ce era să fie un bărbat asemenea cu leu, însă mai în urmă a fost numit Panteleimon, adică *întru tot milostiv*, pentru că tuturor s-a arătat că este milostiv. El tămăduia pre cei bolnavi fără de plată, pre cei săraci îi miluia (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1345-1346).

Sf. Mare Mc. Pantelimon

Cuv. Antuza. În această zi mai facem pomenire şi cuvioasei maicii noastre Antusa egumena şi a celor nouăzeci de surori ale ei, care au răbdat multe bătăi. Ele s-au sfârşit în izgonire, pentru închinarea sfintelor icoane, pe vremea împărăţiei lui Copronim (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 1384).

Tradiţii: E tămăduitor de boli (Fochi, p. 227). ✥ Dă roade pomilor (Muşlea-Bârlea, p. 399). ✥ Se serbează în onoarea Sf. Ilie cel Mare (Speranţia, I, f. 11 v). ✥ Lucrând în astă zi, cineva este trăsnit imediat, pe motivul că nu-i fac colaci, şi acest sfânt este supărat (Speranţia, I, f. 97). ✥ Pantelimonul se serbează ca un sfânt mijlocitor pe lângă Sf. Ilie, spre a fi mai îndurător cu norodul în urgiile cereşti, după păcatele lumeşti (Speranţia, III, f. 214). ✥ Sora lui Sf. Ilie este considerată ca fiind mai rea decât Sf. Ilie, întocmai ca unele femei ce sunt mai rele decât oamenii, şi de aceea se ţine mai cu frică de toţi (Speranţia, V, f. 25). ✥ E frate cu Sf. Ilie, drept pentru care se serbează pentru trăsnet, arsuri şi piatră (Pamfile, 1997, p. 139). ✥ Spun că e Ilie cel mic şi când va trăsni cu biciul din mâna stângă omul nu se mai mişcă. I se atribuie o putere mai mare decât a sfântului Ilie. Când se supără, nici nu tună, nici nu trăsneşte ca frate-său, ci dintr-odată sfărâmă în bucăţi (Speranţia, I, f. 22 v; II, f. 119). ✥ Se zice că, când trăsnea Pintilie, săreau pruncii din femei. Când a trăsnit o dată, a sărit Maica Precista din scaun, iar ea l-a blestemat şi i-a luat mâna dreaptă şi piciorul drept, aşa că acum, când trăsneşte, dă cu stânga (Speranţia, I, f. 149). ✥ Se zice că într-o vreme dracii se înmulţiseră aşa de mult, încât nu mai ascultau de Sf. Ilie, care era mai-marele lor. Atunci sfântul se supără grozav pe ei şi îşi puse în gând ca la ziua lui să-i trăsnească pe toţi, să nu rămână nici picior de drac. Neştiind însă când îi e ziua, se duce la Dumnezeu să-l întrebe despre aceasta. Dumnezeu, care-i ştia gândurile, îi spuse că mai e până la ziua lui, să mai aştepte. Sfântul a tot aşteptat până s-a întâmplat de i-a trecut ziua. Atunci Sf. Ilie s-a supărat pe draci şi mai grozav decât era. A aşteptat până la o săptămână de la ziua sa, adică până la ziua surorii sale, când a chemat pe toţi dracii la sine acasă şi i-a ospătat bine, şi atunci a început să dea cu trăsnetele în ei, omorând pe toţi dracii, afară de unul şchiop, care a scăpat, şi din care s-au înmulţit iarăşi necuraţii, şi astfel tot n-am putut scăpa de duhul necurat (Speranţia, II, f. 15 v). ✥ Un om cu femeia lui a venit la muncă, unde, la amiază, nemaiputând lucra de căldură, s-a culcat sub car şi s-au pomenit amândoi într-o flacără de foc arzând. Norocul lor a fost că nişte oameni au turnat apă pe ei şi i-au stins (Speranţia, I, f. 50). ✥ A fost un apostol care călătorea mult, propagând creştinismul (Speranţia, VIII, f. 8 v). ✥ De la Pantelimon se călătoreşte vara, e începutul toamnei; atuncea iese cerbul din apă şi apa se răceşte; atunci se schimbă crângurile, cele de vară cu cele de iarnă şi se întâlneşte iarna cu vara, zice: „De-amu te duci tu vară, vin eu iarnă!“ (Niculiţă-Voronca, II, p. 25). Se duce vara ca o pâine, vine iarna ca un câine (Speranţia, VIII, f. 217). ✥ Se întoarce soarele înapoi: acest lucru poate fi constatat dacă cineva se uită la amiază într-o strachină cu apă, în care poate fi văzut cum joacă soarele (Pamfile, 1997, 139). ✥ Frunzele teiului se întorc pe dos, jelind trecerea verii (Fochi, p. 228). E serbat numai ca doliu pentru copaci şi flori, căci din acea zi încep a cădea frunze de pe copaci şi flori. El prevesteşte toamna (Speranţia, VI, f. 186). ✥ Dă veste cocorilor să plece (Speranţia, VI, f. 210 v). ✥ În această zi se mănâncă mere. Femeile care au copii morţi sau rude nu mănâncă mere până în ziua aceasta, căci contrariu nici morţii nu pot mânca. În ziua aceasta se bat merii în capete în cer (asta se poate vedea foarte bine uitându-te în soare în dimineaţa aceasta). În dimineaţa acestei zile se scutură mărul de aur din rai şi copiii ai căror părinţi au mâncat mere nu sunt lăsaţi să culeagă şi ei (Speranţia, V, ff. 153 v, 205 v).

Obiceiuri: Se fierb porumbi şi dovleci (Speranţia, I, f. 108 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Pintilie călătorul însoţeşte în călătorie vara şi totodată o roagă să vină şi la anul următor tot aşa de mănoasă ca în cel precedent (Speranţia, VII, f. 106). ✥ E bun pentru a călători cu bine şi cu noroc (Speranţia, I, f. 99). ✥ Se ţine în special de cojocari (Speranţia, IV, f. 183). ✥ Este bine să se prăznuiască acest sfânt, căci a fost doctor şi e folositor pentru cei bolnavi. Se ţine pentru a-i îndrepta pe cei orbi şi şchiopi (Speranţia, IV, f. 206; VII, f. 160). ✥ Se serbează pentru coacerea pepenilor (Speranţia, IV, f. 208 v).

Apărător de rele şi durere: Se ţine de ceas rău; dă peste familie, casă multe rele. Umblă din casă-n casă şi aduce pagubă celui pe care-l găseşte lucrând (Speranţia, V, f. 343 v; VII, f. 85 v). ✥ Dacă munceşte femeia, se călătoreşte şi bărbatul ei (Speranţia, VII, f. 249 v). ✥ Îl prăznuiesc din cauză că acea zi e rea de fulgerat, mai ales în timpul muncii (Speranţia, I, f. 4 v). ✥ Dacă nu lucrează în această zi nu va cădea grindina (Speranţia, I, f. 57). ✥ Celor care torc la Sf. Pantelimon le moare vaca (Bot, p. 287). ✥ E rău de lovituri. Celor care au lucrat în această zi le-a paralizat câte o parte a corpului (Speranţia, I, ff. 357 v, 370 v). ✥ Se ţine spre a nu cădea jos din pat în timpul somnului, a nu se scula inconştient şi a bate cu mâna în pereţi sau a striga (Speranţia, VII, f. 102). ✥ Cine munceşte se călătoreşte ca vara (moare; Speranţia, VII, f. 11 v). ✥ Se ţine de friguri (Speranţia, I, f. 452). ✥ Acei ce nu sărbătoresc această zi se vor îmbolnăvi de ciumă (Speranţia, II, f. 231 v). ✥ Se ţine pentru ca poamele să nu facă viermi (Speranţia, I, f. 364 v).

Despre muncile câmpului: În această zi recoltele trebuie isprăvite de secerat (Speranţia, VI, f. 303).

Oracular: Poporul crede că după cum vara se despărţeşte de toamnă, tot aşa se desparte şi sufletul omului de corp (Speranţia, VII, f. 302 v).

28 iulie

Sf. Apostoli şi diaconi Prohor, Nicanor, Timon şi Parmena

Sf. Apostoli şi diaconi Prohor, Nicanor, Timon şi Parmena. În zilele sfinţilor apostoli, după Înălţarea Domnului şi după primirea Sfântului Duh, pe când încă nu se despărţise ei prin toată lumea la propovăduirea lui Hristos, bisericile credincioşilor din Ierusalim se înmulţise; deci s-au ales spre slujba diaconiei aceşti şapte bărbaţi mărturisiţi, plin de Sfântul Duh şi de înţelepciune: Ştefan, Filip, Prohor, Nicanor, Timon, Parmena şi Nicolae antiohianul. Ei s-au sfârşit prin pătimire, propovăduind apostoleşte pre Hristos prin diferite locuri (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1384, 1386).

Sf. Ap. Prohor

29 iulie

Sf. Mc. Calinic; Sf. Mc. Veniamin; Sf. Mc. Mamant; Sf. Mc. Teodota

Sf. Mc. Calinic

Sf. Mc. Calinic. Sfântul mucenic Calinic s-a născut în părţile Ciliciei şi a fost crescut în religiunea creştină. Venind el la vârsta bărbatului desăvârşit, a văzut mulţi oameni lepădându-se de Stăpânul Hristos şi trecând la religiunea păgână. El a început a-i învăţa la arătare, cunoştinţa adevărului, întorcând pre elini de la rătăcirea lor către Hristos Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, XI, p. 1413).

Sf. Mc. Mamant. Întru această zi, pomenirea sfântului mucenic Mamant, carele în mare s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 363).

Sf. Mc. Teodota. Întru această zi, pomenirea sfintei muceniţe Teodota, împreună cu copiii ei.

Aceasta a fost din cetatea Ciliciei, binecredincioasă, şi nevoindu-se la poruncile lui Dumnezeu şi învăţându-şi pruncii spre cunoştinţă dumnezeiască, fiind prinsă de stăpânitorul Lefcait, a fost băgată împreună cu câte trei pruncii săi într-un cuptor de foc, îşi luă cununa muceniciei (*Mineiele*, XI, p. 363).

30 iulie

Sf. Apostoli Sila şi Silvan

Sf. Apostoli Sila şi Silvan. Sfântul apostol Sila, pre care cei mai mari apostoli l-au ales spre slujirea propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu, mai întâi cu sfântul mai marele apostol Pavel, apoi şi singur, a suferit multe ostenele pentru buna vestire a lui Hristos.

Sfântul apostol Silvan s-a ostenit în propovăduirea cuvântului cu amândoi sfinţii apostoli: cu Petru şi cu Pavel, şi a fost părtaş al ostenelilor şi al durerilor lor întru buna vestire a lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, XI, pp. 1436, 1440).

Sf. Ap. Sila

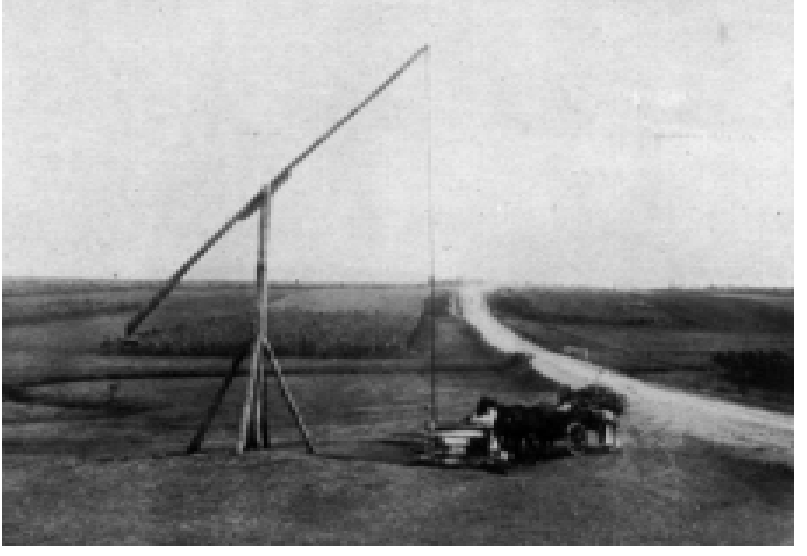

31 iulie

Macoveiul ursului
Înaintepăznuirea scoaterii Sfintei Cruci; Sf. Iosif din Arimateea

Sf. Iosif din Arimateea. Întru această zi, sfântul Iosif cel din Arimateea, carele a îngropat prea curatul trup al Stăpânului Hristos, cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, XI, p. 382). A fost membru al sinedriului iudaic din vremea lui Iisus Hristos, om bogat, dar bun şi drept, care era în taină ucenic al Domnului. După răstignirea şi moartea lui iisus, Iosif a mers la Pilat şi a cerut trupul Domnului. Luându-l, l-a înfăşurat în giulgiu de in curat şi l-a pus în mormântul pe care-l săpase în stâncă (*Dicţionarul*, p. 156).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru lupi şi pentru urşi, ca să nu le mănânce vitele (Speranţia, I, f. 131 v).

august

Denumire populară:
– augustru, agust, aust, ogust, măsălari, măselar, gustar, gustea, secerar; Macavei cap de post

Sfaturi generale: Arați pentru sămănăturile de iarnă și zdrobiți glodurile de pe câmp; puneți gunoi pe câmpurile cu sămănături de iarnă; despărțiți încetul cu încetul mioarele de la miei; meiul, după ce e copt, se taie în rouă, se pune pe pânzi și se usucă pe ele; sămănați pentru iarnă pătrunjel, spanac, țieler. De aci încolo nu mâncați nici un frupt fără de a-l fi spălat mai întâi (Mangiuca, 1882, p. 24). ❖ Urmează cu oculatul. Sapă în jurul pomilor mai tineri. Seamănă sălată iernatică. Adună semințele coapte de legumi, le curățește și acață în cui, punându-le în săculețe. Seceră ovăsul ce-l mai ai. Seamănă rapiță. De vezi albinele că prea mult șed pe afară, e semn că n-au ce să lucre. Ridică coșnițele punând sub ele niște bucăți de scândură potrivite. Stupii fără matcă se împreună cu alții mai slabi. Urmează cu plivitul viei. Uscă poame și fasole pentru iarnă. Altoii oculați, văzând că nu s-au prins, trebuiesc din nou oculați. Proptește pomii prea încărcați și rărește poamele prea dese, ca să se poată coace. Ară pentru toamnă și la capătul lunei poți și semăna. Adună sâmburi de toate poamele (CS, 1918, p. 75).

Prevestiri de timp: Negura de pe livezi și râuri, de s-arată după apunerea soarelui, înseamnă timp bun statornic (CS, 1918, p. 18). ❖ Ploaia din august subție vinul (CS, 1918, p. 18). ❖ Vânturile de miazănoapte aduc timp statornic (CS, 1918, p. 18). ❖ Dacă barza (cocostârcul) cloncăne, va ploua (CS, 1918, p. 18). ❖ Când sunt alune multe, înseamnă iarnă grea pe viitor (CS, 1918, p. 18). ❖ Vânt bătrân, de strâns (Niculiță-Voronca, I, p. 290). ❖ Dacă în august nu e căldură, atunci rămân fructele necoapte (Mangiuca, 1883, p. 24). ❖ În această lună pleacă cocorii în șiruri și rândunelele în stoluri (Ispirescu, f. 54).

Varia: Arieţul este o sărbătoare pastorală în cursul lunii august, prăznuită într-o zi după coborârea oilor de la stână, când proprietarii își aleg oile din turmă, primesc brânza care li se cuvine, plătesc ciobanii și încheie socotelile cu baciul. Arieţul se încheie cu o mare petrecere, la care participă, cu mâncare și băutură, toți proprietarii de oi (Mehedinți). În alte zone ale țării sărbătoarea se numește Alesul, Răscolul oilor și se ține la alte date calendaristice (Ghinoiu, 1999, p. 156).

Postul Adormirii Maicii Domnului (1-14 august)

Tradiţii: Cu două săptămâni înainte de ziua Adormirii Maicii Domnului se lasă sec pentru Postul Sfântă-Măriei, care se socoteşte a fi tot aşa de mare ca şi Postul mare de dinaintea Paştilor, din care se zice că este chiar rupt. E credinţă că la început postul Paştilor era de nouă săptămâni, dar, văzându-se că e prea lung şi prea sărăcăcios, aşa că oamenii ieşeau prea slabi în primăvară, când trebuia să se dea cu totul muncilor, s-a micşorat acest post cu două săptămâni şi s-au pus aceste zile de post înaintea Sântă-Măriei Mari, când e belşug de legume şi zarzavaturi (Pamfile, 1997, p. 162).

Obiceiuri: Excluderea din alimentaţia cotidiană a cărnii, ouălor, laptelui şi produselor lactate între Macavei şi Sântămăria Mare. La Probejenie este dezlegare de peşte (Ghinoiu, 1997, p. 155).

Despre vreme: Dacă plouă mult în postul Sf. Maria, înseamnă că la sfârşitul Câşlegilor de carne a nins mult (Pamfile, 1997, p. 162).

1 august

Ziua Macaveilor; Macoveii; Macovei, cap de post; Macoveiul ursului;
Împuiatul urşilor; Ziua Ursului; Paştele viţeilor;
Macoveii stupilor; Ziua Crucii de vară
Închinarea sau Scoaterea Sfintei Cruci; Sfinţii 7 Mucenici Macabei

Începutul lunii este marcat de un amalgam de sărbători, cele mai multe făcând parte din calendarul agricol şi cel pastoral. Se realiza sfinţirea grădinilor, a boabelor de grâu pentru semănat, a altor recolte. Acum începe un ciclu de sărbători consacrate urşilor (Macaveiul ursului, Ziua ursului), declanşat o dată cu începerea perioadei de împerechere a urşilor.

Scoaterea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Sfintei Cruci a Domnului. Pentru pomenirea puterii sfintei cruci, prin care fiind înarmaţi a biruit pre vrăjmaşi, ei au poruncit ca, cu mâinile preoţilor să scoată cinstita cruce din altar şi să o puie pre ea în mijlocul bisericii, ca să se închine ei toate popoarele creştineşti, şi cu dragoste să o sărute pre ea, preamărind pre Hristos Domnul cel ce a fost răstignit pre dânsa. Arhiereii au mai poruncit ca să se facă încă şi sfinţirea apei (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 6).

Sfinţii 7 Mucenici Macabei. Au fost prinşi împreună cu maica lor şapte fraţi de neam cinstit şi au fost trimişi la împărat. Ei au fost, împrotiva legii evreieşti, ca să mănânce carne de porc. Mâncarea cărnii de porc, pentru evrei, era într-acea vreme semn de depărtare de la Domnul Savaot, în care credeau evreii, şi dovadă de păgânătate (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 26).

Tradiţii: Macavei are şapte capete iscusite, pe care păgânii, cu toată iscusinţa sa, l-au ars în cuptor de viu (Pamfile, 1997, p. 143). ❖ Ziua ursului se crede că provine de la faptul că în acest timp coboară vitele de pe munţi şi deci urşii, nemaiavând hrană, vin în sate şi mănâncă porumbul (Speranţia, III, f. 98 v). ❖ Începe perioada de împerechere a urşilor – Macaveiul sau Împuiatul urşilor (Ghinoiu, 1999, p. 150). ❖ Când a mâncat ursul miere din postava Domnului. L-a tras de coadă şi a rupt-o, de a rămas ciont. Cine-l prăznuieşte şi-l cinsteşte, nu-i mănâncă ursul stupii şi vitele (Speranţia, I, f. 243 v). ❖ O familie n-a ţinut Macoveiul ursului şi până toamna i-a şi mâncat ursul o vacă din turmă, la munte (Speranţia, I, f. 366 v). ❖ Se zice că până atunci roiesc albinele. De aici înainte se retează stupii (Speranţia, I, f. 372 v). ❖ La Macavei se învârte frunza-n tei (Chicet-4, p. 33).

Obiceiuri: În această zi este datina de a se reteza, de a se tăia fagurii, luându-se mierea şi lăsându-se albinelor numai atât cât le-ar trebui pentru hrana lor de peste iarnă (Pamfile, 1997, pp. 143-144). ❖ Această zi este hotărâtă stupilor, când se curăţă pentru iarnă (Speranţia, I, f. 183). E ultima zi când se mai colectează mierea în stupi (Chicet-4, p. 33). Sătenii se ospătează cu vinuri îndulcite cu miere şi cu turtiţă caldă. Lumânările făcute din ceară la Macaveiul ursului sunt mai bune de ars (Speranţia, I, f. 215).

1 august

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se face agheasmă pentru grădini, pentru insecte şi viermi dăunători şi se stropeşte grădina (Pamfile, 1997, p. 143). ✥ Erau sfinţite la biserică spice de grâu, ale căror boabe erau amestecate cu sămânţa ce urma a fi semănată (Ghinoiu, 1999, p. 150). ✥ Macul sfinţit în această zi nu face viermi (Pamfile, 1997, p. 143). ✥ Macoveiul ursului se ţine pentru boale. Se sfinţesc ierburi, izmă etc., care sunt bune pentru leacuri (Speranţia, VI, f. 190).

Apărător de rele şi durere: Se scot fagurii de miere şi trebuie să guste toţi din ea, ca să fie feriţi de lupi şi urşi (Speranţia, I, f. 332). ✥ Ţinută cu sfinţenie, ca să nu facă ursul pagubă. În această zi se aruncă o bucată de carne afară, cu cuvintele: „Na, ursule!“ (Muşlea-Bârlea, p. 399). ✥ Nu se bagă cânepa în baltă, că vine ursul şi o scoate (Speranţia, I, f. 389 v). ✥ S-a pomenit din bătrâni păstrând această zi, din cauza vântului care culcă fânul, surpă şi mută clăile (Speranţia, I, f. 44 v). ✥ E rău de piatră (Speranţia, I, f. 187). ✥ Se ţine de către femei, pentru a feri copiii de boli, friguri, de lovituri de moarte (Pamfile, 1997, p. 143). ✥ Se ţine pentru a nu face albeaţă (a orbi; Speranţia, VIII, f. 125 v).

Despre muncile câmpului: Este interzisă culegerea cânepei (Pamfile, 1997, p. 143). ✥ Nu se lucrează, nu mulg nici vacile, ci slobod viţeii să sugă. Atunci îs *Paştile viţeilor* (Viciu-3, p. 3).

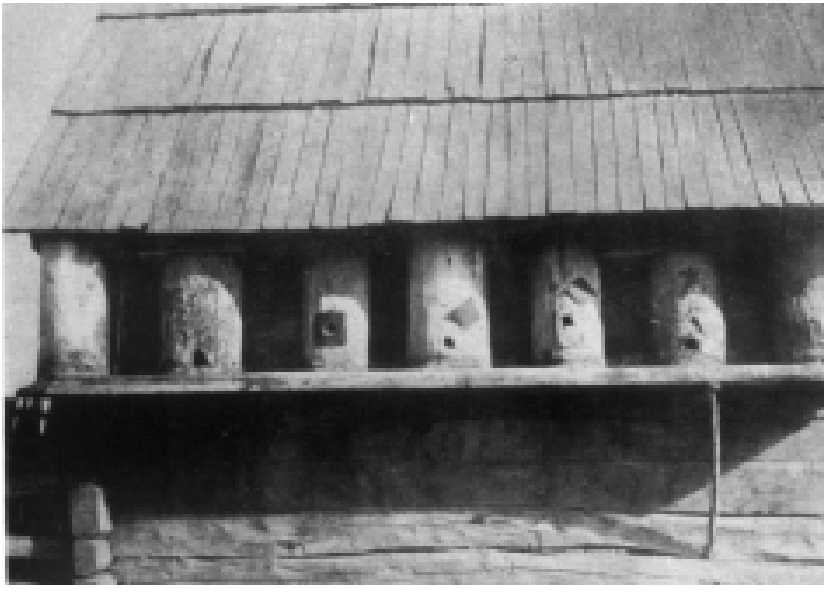

2 august

Ziua Ursului
Aducerea moaştelor Sf. Întâi Mc. şi Arhidiacon Ştefan;
Binecredinciosul Împărat Justinian

Aducerea moaştelor Sf. Întâi Mc. şi Arhidiacon Ştefan. Sfântul arhidiacon Ştefan, fiind ucis cu pietre de către jidovi, cinstitul lui trup a stat neîngropat două zile şi o noapte, fiind aruncat spre mâncarea câinilor, hiarelor şi a pasărilor, însă nimic nu s-a atins de dânsul, pentru că Domnul îl păzea pre el. Trecând mulţi ani şi pierind muncitorii, făcându-se alinare Bisericii şi dreapta-credinţă strălucind pretutindeni, s-a aflat prin dumnezeiască descoperire cinstitele moaşte ale sfântului întâiului mucenic şi arhidiacon Ştefan (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 35, 37).

Sf. Întâi Mc. şi Arhidiacon Ştefan

Apărător de rele şi durere: Ziua ursului se ţine la 2 august, a doua zi de Ziua Crucii. Să nu se lucreze în acea zi, pentru că lupii şi urşii le mănâncă vitele. O femeie care băgase cânepă în baltă să se mureze, în ziua ursului, a venit ursul în noaptea următoare şi a scos cânepa şi a făcut-o fărâme, de n-a mai ales din ea nimica (Speranţia, I, f. 131).

3 august

Cuv. Isaachie, Dalmat şi Faust; Sf. Mironosiţă Salomeea

Cuv. Isaachie

Cuv. Isaachie, Dalmat şi Faust. Cuviosul Isaachie a mustrat pre rău credinciosul împărat Valent, proorocindu-i pierirea.

Cuviosul Dalmat, fiind în viaţa mirenească, a fost mai întâi ostaş în împărăţia lui Teodosie cel Mare, de care era foarte cinstit. Apoi pentru Dumnezeu a defăimat toate cele lumeşti şi, lăsându-şi femeia şi copiii lui, a luat cu dânsul numai pre un fiu al său cu numele Faust şi s-a dus la cuviosul Isaachie, cel ce avea mănăstire în cetatea dinaintea Constantinopolului. El s-a tuns de dânsul în rânduiala monahicească împreună cu fiul său şi trăiau amândoi cu dumnezeiască plăcere, nevoindu-se în pustniceştile osteneli (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 55-56).

Sf. Mironosiţă Salomeea. Întru această zi, sfânta Salomia mironosiţa cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, XII, p. 44). A fost una dintre femeile care slujeau pe Iisus în timpul propovăduirii Sale şi care au fost martore ale patimilor şi morţii pe cruce a Mântuitorului. Ele au mers în dimineaţa primei zile a săptămânii de după răstignire, purtând aromate, pentru a unge trupul Celui mort, după obiceiul evreiesc şi au primit de la înger vestea învierii lui Hristos (*Dicţionarul*, p. 251).

4 august

Sfinţii 7 tineri din Efes; Sf. Cuv. Evdochia

Sfinţii 7 tineri din Efes. Când Dechie avea în stăpânirea sa sceptrul împărăţiei Romei, a mers din cetatea Cartagena la Efes, cu mare mânie contra creştinilor de acolo. Împăratul a poruncit ca să se prindă pre toţi creştinii şi să-i silească la jertfele idoleşti. Atât de mulţi erau munciţi, încât din trupurile lor cele chinuite şi zdrobite sângele curgea ca apa, adăpând pământul. În vremea aceea erau în rânduială ostăşească din Efes şapte tineri, cu sufletul erau într-o credinţă şi în o dragoste a lui Hristos. Îndată împăratul a poruncit să-i prindă şi să-i aducă înaintea sa, legaţi cu lanţuri de fier (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 81, 84, 86).

Sf. Cuv. Mc. Eudochia. Cuvioasa muceniţă Evdochia a pătimit în Persia. Moaştele ei s-au adus în Constantinopol (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 112).

Sf. martir Maximilian
din Efes

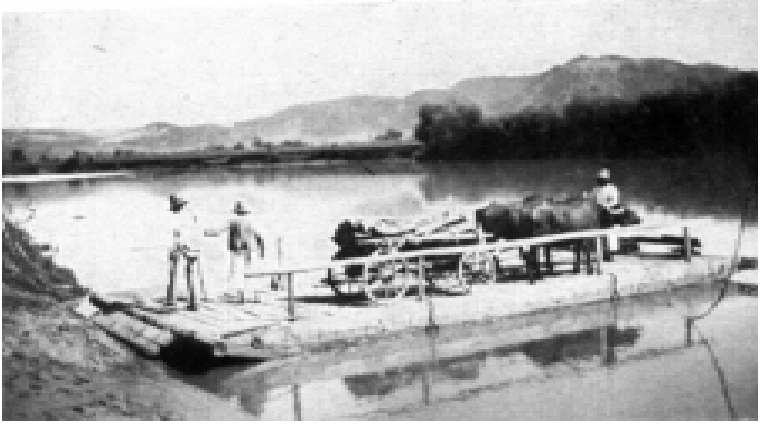

5 august

Înaintepăznuirea Schimbării la Faţă; Cuv. Ioan Iacob de la Neamţ

Cuv. Ioan Iacob de la Neamţ (Hozevitul). Acest vas ales al lui Dumnezeu a fost odrăslit în pământul binecuvântat al Moldovei. El s-a născut în 1913, în satul Crăiniceni. Părinţii săi erau ţărani simpli, dar foarte credincioşi. Îndată ce a învăţat să citească, a început să-şi îmbogăţească sufletul cu îndemnurile scrierilor sfinte. Firea sa profund religioasă, precum şi educaţia primită, l-au determinat, după terminarea liceului, să îmbrăţişeze viaţa monahală, la mănăstirea Neamţu. În 1936, postind şi rugându-se, s-a spovedit şi s-a împărtăşit, apoi a plecat spre Ţara Sfântă, unde a vieţuit la mănăstirea Sfântul Sava şi la schitul românesc de la Iordan. Cuviosul Ioan a petrecut ultimii opt ani din viaţa sa pământească (1952-1960) în cea mai severă schimnicie, găsindu-şi adăpost în preajma mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul (*Proloagele*, XII, p. 13, 14, 15).

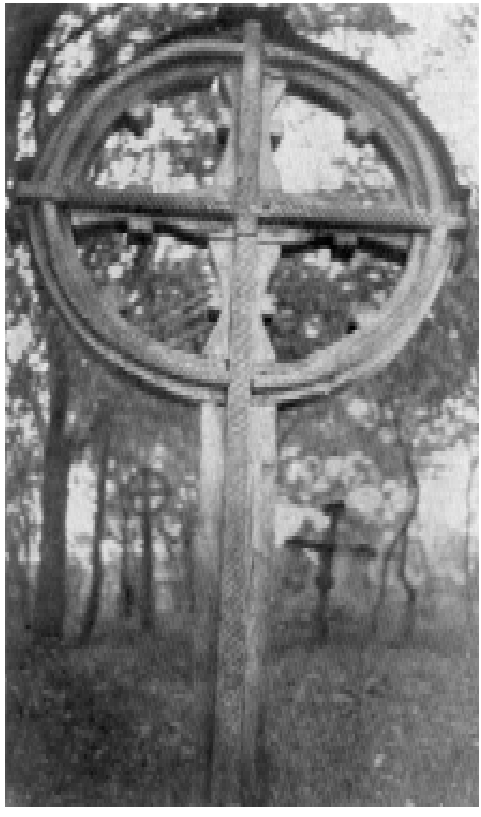

6 august

Pobrajen, Pobrejeni, Pobrejenie, Obrejenie
Schimbarea la Faţă a Domnului

Schimbarea la Faţă a Domnului, sărbătoarea ortodoxă, a fost asimilată sărbătorii ce marchează despărţirea de vară, schimbarea veşmintelor naturii, dar şi ale oamenilor, cu cele ale noului anotimp. Îngălbenesc frunzele, se răcesc apele, pleacă păsările migratoare, târâtoarele şi insectele se pregătesc să intre în pământ, adăpostindu-se peste iarnă. Constituie de asemenea un moment important al calendarului viticol: în această zi nu se lucrează şi se face pomană la biserică cu poame din noua recoltă. Tot acum se adună şi plante de leac. Prin etimologie populară, (P)Obrejenie aduce după sine probozirea (certarea) celor neascultători, ocărârea lor în decursul anului ce vine.

Schimbarea la faţă a Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Domnul a venit la muntele Taborului, care este în Galileea, venind după el şi ucenicii şi mult popor. Dar, de vreme ce obiceiul Domnului Hristos era ca rugăciunile cele către Dumnezeu Tatăl să le facă singur, în deosebi de ucenicii săi, de aceea a lăsat sub munte poporul şi pre ucenicii săi, şi a luat numai pre trei dintr-înşii: pre Petru, pre Iacov şi pre Ioan. Dormind ei, Iisus Hristos s-a schimbat la faţă, strălucind cu slava dumnezeirii sale. Apostolii, deşteptându-se, au văzut slava lui cea negrăită, faţa luminoasă ca soarele, hainele lui albe ca zăpada (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 156-157).

Tradiţii: Se răcesc apele. Cerbii le spurcă, urinându-se în ele; de-acum nimănui nu-i mai este îngăduit să se scalde (Pamfile, 1997, p. 146). ❖ Se ţine pentru că cel ce va intra în acea zi în apă se va schimba la faţă (Speranţia, VI, f. 259 v). ❖ Începe să se îngălbenească frunza codrului (Pamfile, 1997, p. 145). ❖ Atunci pleacă berzele, purtând rândunelele pe spate. Se serbează în credinţa ca ele să poată trece toate mările fără nici un pericol (Speranţia, II, f. 133; V, f. 15). ❖ Şerpii, şopârlele şi toate insectele intră în pământ. Care vietate nu va fi intrat până la această zi poate fi omorâtă, în special şerpii. Dacă un tânăr vede un astfel de şarpe şi nu-l omoară, şarpele se va preface în zmeu. Dacă şarpele va fi văzut de o femeie şi nu va fi ucis, el va muri până la anul (Pamfile, 1997, p. 146). ❖ Pe cine doare capul la Schimbarea la faţă, acela un an de zile păţeşte de durere (Mangiuca, 1882, p. 25). ◆ Probajele le cred bătrânii nişte sfinte lăsate de Dumnezeu pe pământ pentru a face dreptate între oameni. Ca pedeapsă la un om pentru un rău ce-l face, sfintele îl proboză pe om şi, dacă omul nu se pocăia, trebuia să moară. În acea zi fiecare femeie, fată, băiat, bărbat se fereşte de a se ocărî unul pe altul, căci tot anul nu trăieşte decât în sfadă cu alţii (Speranţia, VIII, f. 356). ❖ Multe gospodine se păzesc ca să nu mănânce mere, pere sau perje până la această zi; în această zi însă se pot mânca, deoarece cerul este deschis. La această sărbătoare se dezleagă mâncarea poamei sau a strugurilor, când se şi duc la biserică spre a se sfinţi. Cel care mănâncă struguri înainte de această zi îşi afurisește maţele (Pamfile, 1997, p. 145).

6 august

Obiceiuri: Se dezleagă mâncarea poamei sau a strugurilor, care sunt duşi la biserică pentru a fi sfinţiţi (Moşii de Schimbarea la faţă; Pamfile, 1997, p. 145). Boabele de struguri desprinse de pe ciorchini şi sfinţite se numesc „colivă de struguri". Gustatul primei boabe de strugure se făcea după un ritual din care nu lipsea formula de consacrare pronunţată cu voce tare: „Boabă nouă în gură veche!" (Ghinoiu, 1999, p. 151).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine pentru roadele viilor (Speranţia, I, f. 61 v). ✥ În această zi culeg coarne şi sunt bune pentru femei, la naştere. Cei care vor ţine sărbătoarea le va naşte femeile uşor (Speranţia, II, f. 231 v). ✥ Omul care are dor de ochi se uită după berze, ca dorul să se ducă cu ele (Speranţia, V, f. 227).

Apărător de rele şi durere: La Obrejenie toate buruienile şi florile dau înapoi şi se veştejesc. Cine nu sărbătoreşte acea zi, se usucă şi îngălbeneşte ca şi florile (Speranţia, I, f. 215). ✥ Pentru că pleacă berzele în călătorie, nu e bine să plece nimeni în călătorie, că se rătăceşte şi nu mai vine de unde a plecat. E ceas rău (Speranţia, V, f. 250). ✥ La Obrejenii nu se lucrează din cauză că, atunci când au rane pe ei, se umflă rău şi în urmă mor (Speranţia, I, f. 4 v). ✥ E rea pentru lovituri, de friguri (Speranţia, I, f. 12; III, f. 55 v). ✥ Toţi copiii trebuie să fie ascultători şi cuminţi, ca să nu fie proboziţi (ocărâţi) în această zi, că vor fi proboziţi tot anul (Pamfile, 1997, p. 145). ✥ Fetele nu se spală, pentru că altfel părul nu le-ar mai creşte, cum nici iarba nu va mai creşte începând cu această zi de început al toamnei (Pamfile, 1997, p. 146). ✥ Se ţine din cauza trăsnetului (Speranţia, I, f. 44 v). ✥ Se ţine pentru ars (Speranţia, I, f. 425 v). ✥ E rea de ploşniţe; nu se spală nimic în casă (Speranţia, III, f. 189 v).

Magie: Femeile se duc în pădure unde, în pielea goală, culeg alune pentru friguri. Se culeg de pe câmp plantele de leac: avrămeasă, muşeţel, leuştean etc. (Pamfile, 1997, p. 146). Adunate în această zi şi după un anume ritual, plantelor şi fructelor le sporea puterea de vindecare a frigurilor şi altor maladii. ✥ În ziua de Obrejenie se ia o crăcuţă cu şapte prune, câteva alune şi se păstrează la un loc neumblat, ca să nu fie stricate de ceva, căci sunt bune de friguri şi de alte boale în cursul anului (Gorovei, 1995, p. 92). ✥ Lipesc baligă de vacă pe gard; aceasta este bună spre a se afuma cu ea cei ce suferă de năjit (Speranţia, II, f. 209). ✥ Babele descântă de urât în această zi, zicând să se despartă cineva de o fiinţă iubită şi să plece cum pleacă berzele (Speranţia, II, f. 226).

7 august

Sf. Cuv. Teodora de la Sihla; Sf. Mc. Dometie Persul

Sf. Cuv. Teodora de la Sihla. Această floare duhovnicească de mare preţ şi mireasă a lui Hristos, pe care a odrăslit-o pământul binecuvântat al Moldovei, s-a născut pe la 1650, în satul Vânători-Neamţ, din părinţi binecredincioşi şi iubitori de Dumnezeu. Casa în care trăia era deschisă atât cuvioşilor monahi de la mănăstirile şi schiturile din jur, cât şi pelerinilor aflaţi în trecere spre aceste locuri sfinte. Astfel, din fragedă copilărie, fata a învăţat, o dată cu rugăciunea, şi unele virtuţi ale nevoinţei creştineşti. Gândul ei cel de demult, de a se dedica unei vieţi cu totul curate, închinate numai lui Dumnezeu, o urmărea tainic. Ea voia să se desăvârşească printr-o viaţă dedicată Mirelui Bisericii. Cuvioasa Teodora, întărită de harul Duhului Sfânt, le întrecea pe toate celelalte surori în rugăciune, smerenie şi în sfântă nevoinţă duhovnicească.

Odată, rătăcind o ceată de turci prin Munţii Sihlei, din lucrarea satanei au dat de peştera Cuvioasei Teodora. Deci găsind-o ei şi vrând s-o ucidă, afânta a căzut în genunchi şi, înălţându-şi mâinile către cer, a strigat: „Izbăveşte-mă, Doamne, de mâinile ucigaşilor!“ În clipa aceea s-a deschis prin minune peretele peşterei, iar mireasa lui Hristos, ascunzându-se în pădure, s-a izbăvit de moarte (*Viaţa Sfintei Cuvioase Teodora de la Sihla,* pp. 11, 13, 15-16, 18, 36-37).

Cuv. Mc. Dometie Persul. Originar din Persia, a trăit în timpul lui Constantin cel Mare (306-337). Convertindu-se la creştinism, îşi părăseşte locurile natale şi merge la Nisibe, cetate aflată la hotarele Persiei cu Imperiul Roman şi intră într-o mănăstire. De acolo merge la mănăstirea Sfinţii Mucenici Sergiu şi Vah, unde a fost hirotonit diacon. Aflând că egumenul doreşte să-l facă preot, a părăsit mănăstirea, retrăgându-se într-un munte. Datorită vieţii sale îmbunătăţite, mulţi creştini îi căutau ajutorul şi sfatul, vizitându-l în peştera lui. În timpul lui Iulian Apostatul (361-363), au fost trimişi soldaţi în munte pentru a-l ucide. Venind aceia, l-au găsit pe Dometie împreună cu doi ucenici făcând slujba bisericească obişnuită şi i-au ucis cu pietre (*Dicţionar*, p. 77).

Cuv. Mc. Dometie Persul

8 august

Sf. Emilian Mărturisitorul, Episcopul Cizicului; Sf. Miron Episcopul

Sf. Emilian Mărturisitorul

Sf. Emilian Mărturisitorul, Episcopul Cizicului. Emilian, mărturisitorul lui Hristos, a fost pe vremea împărăţiei lui Leon Armeanul, luptătorul de icoane. Fiind el episcop al Cizicului, de multe ori a fost silit să se lepede de închinarea cinstitelor icoane, dar nu s-a supus, ci petrecea neclintit întru isprăvile sfinţilor părinţi, pentru aceea a suferit multe chinuri şi supărări de la eretici şi pre toate le răbda bucurându-se (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 212-213).

Sf. Miron, episcopul Critului, făcătorul de minuni. Pentru o viaţă îmbunătăţită el a fost pus preot al sfintei biserici a lui Dumnezeu. El învăţa popoarele sfânta credinţă şi le întărea spre nevoinţele cele mucenicești, fiind atunci prigonire a păgânului împărat Dechie. El cinstea pomenirile sfinţilor mucenici cari au pătimit pentru Hristos în vremea prigonirei şi făcea multe minuni şi puteri (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 215).

9 august

Sf. Apostol Matia; Sf. Mc. Antonin

Sf. Ap. Matia

Sf. Apostol Matia. Sfântul apostol Matia era cu neamul din Betleem, din seminţia lui Iuda. Învăţând el în Ierusalim din copilărie scripturile şi înţelegerea legii, de la sfântul Simeon primitorul de Dumnezeu, de la care s-a povăţuit, şi la toată fapta bună, trăia cu dumnezeiască plăcere şi umbla pre căile cele drepte ale poruncii Domnului. Auzind propovăduirea şi învăţătura lui Hristos şi văzând facerile de minuni, s-a rănit cu dragoste spre Dânsul şi, defăimând cele lumeşti, i-a urmat cu ceilalţi ucenici şi cu poporul, îndulcindu-se de vederea feţei Lui şi de cuvintele cele frumoase ale Dumnezeului cel întrupat. După pătimirea cea de bună voie, după învierea şi înălţarea la cer a Domnului nostru Iisus Hristos, s-a numărat cu cei doisprezece sfinţi apostoli, în locul lui Iuda, cel care se spânzurase (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 226-227, 228, 229).

Sf. Mc. Antonin. În această zi mai facem pomenire sfântului mucenic Antonie Alexandreanul, care s-a sfârşit pentru Hristos cu foc (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 245).

10 august

Sf. Mc. Lavrentie Arhidiaconul, Xist şi Ipolit

Sf. Mc. Lavrentie Arhidiaconul, Xist şi Ipolit. După războiul ce romanii avusese cu perşii, Dechie împăratul se întorcea în Roma cu biruinţă şi cu dănţuire. Atunci prea sfinţitul Sixt, episcopul Romei, cu clerul său, a fost prins de Valerian, eparhul Romei, şi închis în temniţa poporului şi muncit pentru Hristos. În scurt timp au fost omorâţi şi arhidiaconul Laurentie şi păzitorul Ipolit, convertit şi el la creştinism (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 246, 258).

Sf. Mc. Lavrentie

11 august

Sf. Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului; Sf. Mc. Arhid. Evplu

Sf. Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului. Fericitul Nifon se nevoia mai mult la toate nevoinţele petrecerii monahiceşti. Cuvânt deşert n-a vorbit niciodată, nici n-a râs în schit, nici carte bisericească n-a citit fără lacrămi. El s-a făcut desăvârşit în toate rânduielile petrecerii monahiceşti. Biserica lui Hristos s-a bucurat având un luminător ca acesta, care strălucea în toată lumea; deci, în acele vremi nu se găsea un altul asemenea cu el.

Deoarece în Valahia străbătuse vestea despre sfântul Nifon, Domnul cel de atunci, cu numele Radu, i-a zis: „Mă rog arhieriei tale să vii în Muntenia, să ne înveţi pre noi, că suntem cu totul lipsiţi de învăţătura duhovnicească şi de păstori şi învăţători". Acolo toţi au primit învăţătura lui cea curgătoare ca mierea şi, plecându-se dumnezeieştilor lui cuvinte, se sârguiau să-şi îndrepteze toate rânduielile şi obiceiurile lor.

Sfântul cap şi mâna dumnezeiescului Nifon sunt la mănăstirea Curtea-de-Argeş (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 336, 337, 353, 357, 359, 388).

Sf. Mc. Arhidiacon Evplu. Pe vremea împărăţiei lui Diocleţian şi a lui Maximian, fiind mare prigonire contra creştinilor de pretutindenea, a fost trimis în părţile Siciliei de aceşti păgâni împăraţi un muncitor cumplit, cu numele Pentagur, ca să piardă cu felurite munci pre creştinii pe cari-i va afla. La el a fost adus sfântul Evplu, care era cu rânduiala diacon. El purta mereu cartea Evangheliei, din care citind popoarelor minunile lui Hristos, îi învăţa să creadă într-însul (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 273, 276).

Sf. Mc. Evplu

12 august

Sf. Fotie
Sf. Mc. Fotie şi Anichit; Sf. Pamfil

Punct de reper în calendarul previziunilor meteorologice, ziua oferea date asupra anotimpului în care am intrat.

Sf. Mc. Fotie şi Anichit. În cetatea Nicomidiei era un bărbat de neam bun, cinstit şi cu dregătoria comit, anume Anichit. Acela, umplându-se de dragoste după Domnul Dumnezeu, a venit înaintea împăratului Diocleţian şi cu îndrăzneală a mărturisit pre Domnul Iisus Hristos, adevăratul Fiul al lui Dumnezeu. Sfântul Anichit nevoindu-se pentru dreapta credinţă, o rudenie a lui, anume Fotie, văzând puterea lui Hristos, care păzea pre robul său, a lepădat toată frica şi, ieşind din poporul care privea la privelişte, se arăta gata să pătimească toate muncile pentru Hristos (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 390, 394).

Sf. Mc. Anichit

Sf. Pamfil. Într-această zi mai facem pomenire de sfântul mucenic Pamfil, care s-a sfârşit de sabie (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 398).

Despre vreme: Dacă timpul în ziua de Sf. Fotie va fi frumos, şi toamna va fi frumoasă (CS, 1918, p. 18).

13 august

Ziua Ursului
Mutarea moaştelor Cuv. Maxim Mărturisitorul; Cuv. Xenia

Mutarea moaştelor Cuv. Maxim Mărturisitorul. Sfântul Maxim, marele luptător pentru dreapta credinţă, a fost surghiunit de împăratul Constanţiu al II-lea, în anul 662, în Ţara lazilor, pe coasta de răsărit a Mării Negre, fiind înmormântat într-o mănăstire de acolo. Mai târziu, când ereticii erau înfrânţi şi pacea domnea iarăşi în sânul Bisericii, moaştele sfântului au fost aduse cu mare cinste la Constantinopol (*Proloagele*, XII, pp. 36, 37).

Cuv. Maxim Mărturisitorul

Cuv. Xenia. Întru această zi, pomenirea celei de-a pururea pomenită şi atot fericitei împărătese şi ctitoră a sfintei mănăstiri a Pantocratorului Mântuitorului Hristos, Irina, care prin sfântul şi îngerescul chip s-a numit Xeni monahia (*Mineiele*, XII, p. 146).

Apărător de rele şi durere: Ziua Ursului se ţine cu sfinţenie, că, dacă n-ar ţine-o cu sfinţenie, apoi până la anul nu-i trece să nu vină ursul, care le *neacă* (omoară) o vită, oaie, capră (Viciu-3, p. 3).

14 august

Cercurile Sf. Marii
Înaintepăznuirea Adormirii Maicii Domnului; Sf. Prooroc Miheea

Sf. Prooroc Miheea. Se ştie că erau doi prooroci cu numele de Miheia: unul care a proorocit lui Ahav, împăratul lui Israil, că va fi biruit şi ucis de asiriani în război; iar altul a fost acela care a proorocit despre Naşterea lui Iisus Hristos în Vitleem şi a scris carte de proorocie. Deci în *Minei* s-a pus slujba celui de-al doilea, în *Prolog* este scris despre cel dintâi, iar în *Sinaxar* viaţa amândurora este amestecată într-una (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 414).

Sf. Prooroc Miheea

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cercurile Sfintei Marii se ţin o zi înainte şi o zi după Sf. Maria, de femeile însărcinate, spre a naşte lesne (Speranţia, IV, f. 268 v).

Apărător de rele şi durere: E rău de foc (Speranţia, VII, f. 260).

Despre vreme: Dacă plouă mult în postul Sf. Maria, înseamnă că la sfârşitul Câşlegilor de carne a nins mult (Pamfile, 1997, p. 162).

15 august

Sântămăria Mare
Adormirea Maicii Domnului

Sărbătoarea Sf. Mării este şi ea un hotar: acum se adună ultimele plante de leac, putem afla cum va fi toamna ce se apropie. Este un alt moment important al calendarului viticol, ziua în care se tocmesc pândarii pentru vii şi în care se leagă ciocul păsărilor pentru a nu prăda strugurii. De asemenea, se oferea din nou ofrandă din noua poamă.

Adormirea Maicii Domnului. După săvârşirea tuturor tainelor mântuirii noastre şi după Înălţarea Domnului Iisus la ceruri, Prea Curata şi Prea binecuvântata Fecioară Maria, Maica lui şi Mijlocitoarea mântuirii noastre, s-a apropiat de prea cinstita şi prea slăvita ei Adormire, fiind plină de zile. Deci dorind ea ca să iasă din trup şi să se ducă la Dumnezeu, pentru că era cuprinsă de necurmată şi necontenită dumnezeiască dorinţă ca să vadă prea dulcea şi prea dorita faţă a Fiului său, ea se ruga Domnului cu căldură ca să o ia pre ea la Dânsul din valea aceasta a plângerii şi să o ducă în bucuriile cele de sus şi nesfârşite.

Fecioara zăcea cu cinste pre patul cel împodobit, se pregătise către fericita plecare, aşteptând venirea la dânsa a Fiului şi Domnului ei cel prea dorit. Deodată a strălucit în casă o lumină a dumnezeieştii slave. De acea strălucire lumânările s-au întunecat, iar acoperământul casei se vedea deschis, şi slava Domnului venea din cer. Atunci iată Hristosul, Împăratul slavei, cu arhangheli şi cu îngeri au vestit Prea Sfintei Fecioare Maria mai nainte că el se apropia către Prea Curata lui Maică. Ea s-a ridicat de pre pat, sârguindu-se întru întâmpinarea lui, şi s-a închinat Domnului său (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 485, 486, 498-499).

Tradiţii: De la Sânta Maria-Mare până la Sânta Maria-Mică, dacă nu cade bruma, se împut jidovii (Mangiuca, 1882, p. 25).

Obiceiuri: Se angajează pândarii pentru vii şi se leagă magic ciocul păsărilor pentru a nu prăda strugurii (Ghinoiu, 1999, p. 33). ✦ Se împart struguri şi prune

pentru sufletul morţilor (Pamfile, 1997, p. 163). În dimineaţa zilei de Sântămărie femeile merg la biserică cu ofrandă din ciorchini de struguri copţi de la soiurile văratice sau numai boabele desprinse de pe ciorchini, numită „coliva de pomană“ sau „colivă de struguri“ (Ghinoiu, 1997, p. 107). ✥ Obiceiul vestimentar care obligă bărbatul să poarte căciulă între Sântămărie şi Sângiorz era respectat pretutindeni. Cei care uitau să-şi schimbe pălăria cu căciula la această dată era atenţionaţi prin zicala: „A venit Sântămărie,/ Te-ai... în pălărie!“ (Ghinoiu, 1999, p. 152).

Despre muncile câmpului: Între Sântă Mării se seamănă grâul (Pop Reteganul-2, f. 146).

Magie: La Sfânta Măria Mare se culeg flori şi se pun la icoana Preacuratei; acestea apoi sunt bune de leac (Pop Reteganul-2, f. 146).

Despre vreme: Dacă înfloresc trandafirii pe la Sfânta Maria, toamna va fi lungă (Gorovei, 1995, p. 268).

16 august

Cercurile Sf. Marii

Sfânta Mahramă a Domnului; Sfinţii Martiri Brâncoveni Constantin Vodă şi cei patru fii ai săi: Constantin, Ştefan, Radu, şi Matei, şi sfetnicul Ianache

Chipul Domnului nostru Iisus Hristos cel nefăcut de mână. La rugămintea bolnavului Avgar, de a se zugrăvi pe pânză faţa lui Iisus Hristos, în speranţa vindecării lui, Iisus, văzând că pictorii nu reuşesc să-i închipuiască faţa, el a poruncit ca să-i aducă apă. Deci şi-a spălat Prea Sfânta Sa faţă şi a şters-o cu mahrama cea în patru colţuri care i s-a dat lui. O! minune, apa cea proastă s-a schimbat spre economie de zugrăvire a vopselelor, şi Prea Sfânta asemănare a feţii celei dumnezeieşti s-a închipuit pre mahrama aceea. Avgar, botezându-se, a făcut în zidul de piatră, deasupra porţilor Edesei, un loc rotund şi adânc, cât să nu-l vatăme ploile, apoi, lipind pe o scândură de lemn neputregăios mahrama chipului lui Hristos, cel nefăcut de mână, puindu-i împrejur aur cu mărgăritare de mare preţ şi împodobind-o, a pus-o în locul acela în zid, deasupra porţilor (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 556, 558).

Sf. Martir Brâncoveanu

Sfinţii Martiri Brâncoveni Constantin Vodă şi cei patru fii ai săi: Constantin, Ştefan, Radu şi Matei, şi sfetnicul Ianache. În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714) au fost înălţate bisericile de la Potlogi și Mogoșoaia, mănăstirile Hurezi și Brâncoveni. Voievodul a trimis de asemenea ajutoare și danii substanţiale către creştinii din afara hotarelor ţării, în Moldova, Transilvania, precum şi la Locurile Sfinte. Averea lui imensă, râvnită de turci, precum şi intrigile de la curte i-au grăbit sfârşitul. În apropierea Paştilor anului 1714, printr-un trimis al Înaltei Porţi sosit la Bucureşti, i se pune pe umăr năframa de mătase neagră – semnul maziliei. A fost dus împreună cu familia şi o parte din averi la Constantinopol şi închis la Edicule. Ţinuţi în temniţă vreme de patru luni şi supuşi deseori la chinuri, Constantin împreună cu cei patru fii ai săi şi cu sfetnicul Ianache sunt îndemnaţi să se lepede de credinţa lor şi să treacă la islam. Refuză cu bărbăţie îndemnul la apostazie şi sunt cu toţii condamnaţi la moarte prin decapitare. Trupurile martirilor au fost aruncate în mare, apoi au fost culese de creştini şi îngropate în insula Halki. Doamna Marica, soţia lui Constantin, va aduce în ţară, în anul 1720, moaştele celor ucişi şi le va depune în biserica Sfântul Gheorghe Nou din Bucureşti (*Dicţionar*, p. 49).

17 august

Sf. Mc. Miron; Sf. Mc. Straton şi Ciprian; Sf. Mc. Tirs

Sf. Mc. Miron

Sf. Mc. Miron. În ziua Naşterii Domnului nostru Hristos, Antipatru a intrat în biserica creştinească ca să prindă pre creştinii cei adunaţi şi să-i muncească. Sfântul Miron, umplându-se de râvnă, a defăimat pre ighemon cu mustrări şi l-a ocărât. Ighemonul, prinzându-l, l-a muncit cumplit (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 567).

Sf. Mc. Straton şi Ciprian. Sfinţii mucenici în Nicomidia au fost aruncaţi hiarelor spre mâncare pentru Hristos, dar ele nu s-au atins de dânşii. Ei s-au sfârşit aruncându-se în foc (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 570).

Sf. Mc. Tirs. Sfinţii Tirs, Levchie şi Calinis erau originari din ţinutul Bitinia şi au trăit pe vremea prigoanei declanşate de împăratul roman Decie (249-251). Sfântul Levchie avea o slujbă înaltă în cetatea Cezareea din Bitinia, în timpul unui oarecare guvernator al Nicomidiei, pe nume Cumvrichie. Pentru că a refuzat să intre în templu şi a mărturisit că el crede în Hristos, a fost chinuit şi i s-a tăiat capul. Acel guvernator a mers apoi în Helespont, unde a fost întâmpinat de un soldat, pe nume Tirs, cu faimă de viteaz printre caramazii lui, care şi-a mărturisit credinţa în Hristos. A fost supus la Chinuri grele, dar, cu ajutor de sus, a scăpat cu viaţă. Murind Cumvrichie, a fost adus guvernator Vavdos, care nutrea aceeaşi ură faţă de creştini. Acesta porunceşte ca Tirs să fie aruncat în mare, legat într-un sac. Scăpând în mod miraculos şi din această încercare, Sfântul Tirs aduce la credinţă pe un slujitor al unui templu roman, cu numele Calinic. Sunt în cele din urmă ucişi amândoi, Sfântul Calinic este decapitat, iar Sfântul Tirs este tăiat cu un fierăstrău (*Dicţionarul*, pp. 173-174).

18 august

Sf. Mc. Flor şi Lavru; Sf. Polien

Sf. Mc. Flor şi Lavru. Sfinţii mucenici Flor şi Lavru au fost fraţi după trup şi după duh, pentru că au crezut în Hristos cu duh, şi aceluia i-au plăcut prin fapte bune. Învăţătorii lor, sfinţii Proclu şi Maxim, de la care au învăţat nu numai meşteşugul săpării în piatră, ci şi viaţa cea plăcută lui Dumnezeu a credinţii creştine, au fost ucişi pentru Hristos mai întâi, apoi şi ei după învăţătorii lor, trecând câtăva vreme, s-au făcut moştenitori ai cununii mucenicești (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 602).

Sf. Mc. Flor

Sf. Mc. Polien. Sfântul mucenic Polien a pătimit în Roma pentru Hristos, căci, fiind târât prin locuri strimte şi lovit cu pietre, şi-a dat sufletul lui lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 609).

19 august

Sf. Mc. Andrei Stratilat; Cuv. Timotei, Agapie şi Tecla

Sf. Mc. Andrei Stratilat

Sf. Mc. Andrei Stratilat. Sfântul Andrei, ostaşul lui Hristos, nu pentru preamărirea sa, ci pentru slava numelui lui Iisus Hristos, voind să iasă cu vitejie asupra vrăjmaşilor, şi-a ales pentru război puţini ostaşi din multa oaste romanească. Toţi ostaşii cari erau cu dânsul chemând spre ajutor pe Hristos Dumnezeul, s-au pornit cu îndrăzneală asupra protivnicilor şi, făcând tăiere mare, i-au biruit, pentru că le sosise de sus ajutorul cel nevăzut. Unul dintre zavistnici, mai mare peste oşti, urând pre sfântul Andrei pentru o vitejie şi bună slavă ca aceea, l-a clevetit la Antioh, spunând că Andrei Stratilat cinsteşte pre Dumnezeul cel răstignit (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 626, 628, 629).

Cuv. Timotei, Agapie şi Tecla. Sfinţii mucenici Timotei, Agapia şi Tecla au pătimit pentru Hristos pe vremea împărăţiei lui Diocleţian, în Chesaria Palestinei, fiind munciţi de ighemonul Urban, Timotei a fost ars cu foc, iar Agapie şi Tecla s-au sfârşit dându-se hiarelor spre mâncare (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 640-641).

20 august

Sf. Prooroc Samuel; Sf. Mc. Eliodor; Sf. Mc. Sever

Sf. Prooroc Samuel. Samuil din zi în zi creştea şi se întărea cu duhul şi darul lui Dumnezeu, care era într-însul şi se înmulţea, pentru că era Domnul cu el, cuvinte proorocești erau în gura lui şi nici un cuvânt al lui nu era deșert, astfel că Domnul era cu dânsul. Atunci toate popoarele israelite au cunoscut că Samuel este prooroc credincios al Domnului (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 653).

Sf. Prooroc Samuel

Sf. Mc. Eliodor. Iliodor şi Soda cei cu cuget vitejesc, amândoi pentru Hristos bărbăteşte se nevoiesc (*Mineiele*, XII, p. 224).

Sf. Mc. Sever. Sfântul mucenic Sevir a fost de neam din Tracia, a pătimit pentru Hristos în Filipopolis de la ighemonul Apelian. Sevir a fost foarte mult strujit şi a primit inele fierbinţi în degetele sale şi, încingându-l cu brâu de fier înfocat, la sfârşit i-au tăiat capul lui (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 682).

21 august

Sf. Ap. Tadeu; Sf. Mc. Donat diaconul; Sf. Mc. Romul preotul; Sf. Mc. Silvan diaconul; Sf. Mc. Venust

Sf. Ap. Tadeu

Sf. Ap. Tadeu. Sfântul apostol Tadeu a fost din cetatea Edesa. În zilele sfântului Ioan Botezătorul, suindu-se în Ierusalim la rugăciune, a auzit propovăduirea lui şi, văzând îngereasca lui viaţă, s-a minunat şi s-a botezat de către dânsul. După aceea, văzând pre Domnul nostru Iisus Hristos în trup, petrecând cu oamenii şi auzind învăţătura lui şi văzând minunile lui, s-a dus după dânsul şi a fost numărat în ceata celor şaptezeci de apostoli (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 683).

Sf. Mc. Donat diaconul. Acesta era rânduit cu slujirea de diacon, pe care o îndeplinea cu multă râvnă, cu sfinţenie şi cu tărie sufletească, la biserica din Singidunum, localitate aşezată pe Dunăre, aproape de cetatea Sirmium. În aceste ţinuturi se porniseră mari prigoane împotriva slujitorilor lui Hristos din porunca împăratului Diocleţian. Donat nu putea să scape de furia conducătorilor păgâni din aceste părţi, căci nu înceta să mărturisească în tot locul pe Hristos (*Proloagele*, XII, p. 60).

Sf. Mc. Romul preotul. În acelaşi timp cu Donat, slujea în biserica din vestita cetate Sirmium un preot plin de har duhovnicesc, de iubire jertfelnică şi de tărie în dreapta credinţă, cu numele de Romulus. După multe suferinţe îndurate pentru credinţa lui şi a păstorilor săi în Cel răstignit şi înviat, preotul Romulus a fost prins şi i s-a tăiat capul (*Proloagele*, XII, p. 61).

Sf. Mc. Silvan diaconul. Silvan slujea lui Dumnezeu ca diacon la aceeaşi biserică în care era rânduit Romul preotul, în cetatea Sirmium. El a fost prins şi ucis împreună cu preotul său Romul (*Proloagele*, XII, p. 62).

Sf. Mc. Venust. Venustus, frate geamăn al sfântului Donat, a fost prins de păgâni. El a fost însă neclintit în credinţa sa, mărturisind cu tărie unitatea dumnezeirii şi treimea Ipostazelor divine. A fost şi el ucis prin tăierea capului cu sabia (*Proloagele*, XII, p. 63).

22 august

Sf. Mc. Agatonic, Zotic, Sf. Mc. Antuza; Sf. Mc. Irineu şi Or

Sf. Mc. Agatonic

Sf. Mc. Agatonic, Zotic. Agatonic, ucenicul lui Hristos, se afla în Nicomidia pe vremea împăratului Maximian, întorcând pre elini de la idoli şi aducându-i la Hristos. Legându-l pe sfântul Zotic alături de Agatonic, asemenea şi pe ceilalţi creştini, i-a dus în Tracia, unde a venit şi împăratul, ca acolo să muncească pre sfinţi (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 718, 720).

Sf. Mc. Antuza. Întru această zi, pomenirea sfintei muceniţe Antusa şi a sfântului mucenic Atanasie episcopul, carele o a botezat pre dânsa şi pre mucenicii Harisim şi Neofit, slugile ei (*Mineiele*, XII, p. 248).

Sf. Mc. Irineu şi Or. Fericitul Irineu era diacon bisericii şi propovăduia în privelişte pe Hristos Dumnezeu că este adevărat; pentru care prinzându-se de elini şi dându-se domnitorului, îndată ce Or împreună cu Oropsie au fost aruncaţi în foc, şi ploaie îndată pogorându-se, au ieşit din foc nevătămaţi, apoi au fost daţi la fiare şi, spânzurându-i de un lemn, i-au strujit cumplit; şi din toate acestea rămânând nevătămaţi, s-au tăiat capetele de sabie (*Mineiele*, XII, p. 249).

23 august

Martirul Lupu
Sf. Mc. Lup; Sf. Irineu Episcopul

Numele martirului Lupu a fost asociat firesc animalului de pradă. Este un semn al apropiatelor sărbători de toamnă, prin tradiţie consacrate lupului.

Sf. Mc. Lup. Sfântul mucenic Lupu a trăit pe vremea împărăţiei lui Aurelian. El era rob al unui oarecare stăpân, dar liber pentru Hristos Domnul, în care credea. Umplându-se el de râvnă dumnezeiască, a sfărâmat pe zeii cei fără de suflet ai păgânilor, iar pe alţii i-a cufundat în adâncul apei. Mucenicul lui Hristos nefiind botezat, dorea sfântul botez, ca să nu moară în mâinile muncitorilor fără el. Pentru aceea s-a rugat lui Dumnezeu şi îndată din cer s-a vărsat apă peste dânsul (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 738, 739).

Sf. Irineu, Episcopul Lugdunului. Sfântul Irineu era de neam din părţile Asiei, din cetatea Smirna. Auzind el de duhovnicească înţelepciune creştinească pe care o propovăduia sfântul Policarp, episcopul Smirnei, a dorit mai mult decât toate înţelepciunea cea dinăuntru, făcându-se ucenic al sfântului Policarp. Primind sfânta credinţă a lui Hristos, slujea cu totul la slujba lui Dumnezeu. Sfântul Irineu se cinsteşte de învăţătorii bisericeşti pentru cărţile lui cele insuflate de Dumnezeu, învăţătoare şi folositoare de suflet şi foarte de trebuinţă (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 740-741, 742).

Apărător de rele şi durere: E serbat cu nelucrare, pentru ca lupul să nu prăpădească turmele (Candrea, 1928, p. 121).

24 august

Sf. Mc. Eutihie, ucenicul Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan; Sf. Mc. Tation

Sf. Mc. Eutihie, ucenicul Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan. Sfântul Evtihie avea ca patrie Sevastopolul. El auzind de buna vestire a lui Hristos, şi-a lăsat părinţii şi rudele şi s-a apropiat de iubitul ucenic al lui Hristos, de apostolul Ioan, Cuvântătorul de Dumnezeu. Umplându-se el de râvna apostolească, a dezrădăcinat din temelie înşelăciunea idolească. Asemenea şi pe sfântul apostol Pavel aflându-l ca steaua pe soare, l-a urmat, ostenindu-se, împreună cu dânsul, în propovăduirea cuvântului, şi răbdând bărbăteşte toate primejdiile. Pentru aceea este numit ucenic al amândurora (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 759-760).

Sf. Mc. Eutihie

Sf. Mc. Tation. Sfântul mucenic Tation, care a fost din cetatea Matinia, şi a pătimit pentru Hristos de la ighemonul Urban (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 764).

25 august

Vârtolomeii
Aducerea moaştelor Sf. Apostol Bartolomeu; Sf. Ap. Tit

Sf. Ap. Bartolomeu

Aducerea moaştelor Sf. Apostol Bartolomeu. După sfârşitul cel mucenicesc al sfântului apostol Vartolomeu, care a suferit de la păgâni pentru Hristos în Alvana, cetatea Armeniei cei mari, credincioşii luând cinstitul lui trup, l-au pus într-o raclă de plumb şi l-au dus în aceeaşi cetate. De la moaştele apostolului se făceau multe minuni, dându-se tămăduire bolnavilor. Pentru aceea mulţi din cei necredincioşi se întorceau la Hristos. Slujitorii diavoleşti, popii cei necuraţi şi muncitorii, au luat racla de plumb în care erau puse moaştele şi au aruncat-o în mare. În loc ca racla aceea să se afunde, a plutit ca o luntre până la ostrovul Lipar. De acolo racla a fost adusă în cetatea Venenda (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 800-801).

Sf. Ap. Tit. Tit, unul din cei şaptezeci de apostoli, mergând la Ierusalim şi văzând pre Stăpânul Hristos, i s-a închinat lui, apoi i-a urmat lui şi ucenicilor lui, amestecându-se cu ceilalţi din popor, cari umblau după Hristos. El singur a fost văzător al minunilor pre cari El le făcea, a văzut mântuitoarea Patimă şi s-a încredinţat despre Învierea lui. Fericitul Tit a fost rânduit în slujba apostolească când li s-a deschis neamurilor uşa credinţei (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 808, 809).

Tradiţii: Din ziua aceasta începând cucul nu mai cântă (Viciu-3, p. 3).

Apărător de rele şi durere: Fiindcă-i vorba de *întoarcere* şi numele Vârtolomei aduce aminte de (în)vârtire, poporul zice: *se suce* ziua, ca puiul în găoace, dă ziua înapoi şi creşte noaptea. Ţin sărbătoarea aşa, că nu lucră nimic ce s-ar face cu sucire sau învârtire, ca să nu se sucă (sucească) vitele la cap. Deci, nu torc, nu întoarnă la tocilă, nu fac mămăligă (că acolo ar trebui să-ntoarcă cu mestecătorul). Este sărbătoarea oilor, pentru ca ele să nu capete ameţeală, căpiat (Viciu-3, p. 3).

26 august

Sf. Mc. Adrian şi Natalia; Sf. Mc. Atic

Sf. Mc. Adrian şi Natalia. Când s-au adus sfinţi la judecată, unul din mai marii curţii, bărbat cinstit, anume Adrian, ţinând de elineasca păgânătate, privind la răbdătoarea şi vitejeasca pătimire a acelor sfinţi mucenici, s-a convertit la creştinism. Lui i s-a alăturat şi soţia lui, Natalia, născută din părinţi credincioşi şi sfinţi (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 833, 837).

Sf. Mc. Adrian

Sf. Mc. Atic. Întru această zi, pomenirea sfinţilor mucenici Atic şi Sisenie – doi nevoitori împreună, spre locul nevoinţei alergând, cu uşoară alergare prin sabie nevoinţa trecând (*Mineiele*, XII, p. 286).

27 august

Cuv. Pimen; Sf. Mc. Eutalia; Sf. Mc. Fanurie; Sf. Mc. Osie

Cuv. Pimen

Cuv. Pimen. Cuviosul Pimen era de neam egiptean. El, luând pe cei şapte fraţi ai lui, s-a dus la una din mănăstirile vieţuitorilor din pustia Egiptului şi s-a făcut monah împreună cu dânşii. Fericitul Pimen, petrecându-şi zilele şi anii în pustniceştile nevoinţe şi stăruind în rugăciuni neîncetat, sporea în faptele bune monahiceşti (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 875, 878).

Sf. Mc. Eutalia. Aceasta era din Sicilia; mama ei, crezând, s-a botezat împreună cu fiica sa cea de un nume, care adevărat şi osârdie poftea a muri pentru Hristos (*Mineiele*, XII, p. 294).

Sf. Mc. Fanurie. Sfântul Fanurie a trăit în insula Rhodos, fiind socotit făcător de minuni. Mama lui Fanurie era femeie păcătoasă, pentru a cărei îndreptare Fanurie depunea mari eforturi. Strădaniile lui dovedindu-se zadarnice, chiar în clipele morţii sale martirice Sf. Fanurie s-a rugat: „Din cauza acestor suferinţe, Doamne, vino în ajutorul tuturor celor care se vor ruga pentru mântuirea mamei lui Fanurie". Astfel a rămas în tradiţia locală obiceiul de a se face plăcinte şi a se împărţi ca milostenie „pentru iertarea mamei lui Fanurie", credincioşii căpătând în schimb ajutor pentru împlinirea cererilor lor (*Dicţionar*, p. 98).

Sf. Mc. Osie. Cel dintre sfinţi, părintele nostru Osie, mărturisitorul episcop al Cordovei, a fost la întâiul sobor a toată lumea ce s-a ţinut la Niceea. Mai pre urmă a pătimit izgonire de la arieni (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 905).

28 august

Cuv. Moise Etiopianul; Sf. Mc. Diomid; Sf. Ana Proorociţa

Cuv. Moise Etiopianul

Cuv. Moise arapul. În părţile Egiptului era un tâlhar vestit, cu numele Moise, de neam etiop şi negru la faţă. El mai înainte a fost rob la un stăpân vestit, care, pentru obiceiul lui cel rău şi pentru multele feluri de ucideri, l-a gonit de la el. Aceasta însă se povesteşte despre dânsul, ca şi îndreptarea lui să fie arătată, adică ce fel de viaţă a avut şi în ce fel de pocăinţă şi plăcere de Dumnezeu a venit; căci şi greşalele sfinţilor celor ce au fost mai înainte nu se tăinuiesc, spre mărirea milostivirii lui Dumnezeu, prin care se scoate vrednic din nevrednici şi din păcătoşi se fac drepţi (*Vieţile sfinţilor*, XII, p. 908).

Sf. Mc. Diomid. Întru această zi, pomenirea sfinţilor Diomid şi Lavrentie, fiind legaţi de plop şi săgetându-i, s-au săvârşit (*Mineiele*, XII, p. 301).

Sf. Ana Proorociţa. După mărturisirea Sf. Evanghelist Luca, era fiica lui Fanuel, din seminţia lui Aşer, văduvă cu viaţă sfântă, ajunsă la adânci bătrâneţi. Trăia în preajma templului din Ierusalim, în post şi rugăciune, iar în momentul aducerii lui Iisus la templu, ca şi Dreptul Simeon, „lăuda pe Dumnezeu şi vorbea despre prunc tuturor celor ce aşteptau mântuire în Ierusalim“ (*Dicţionar*, p. 24).

29 august

Crucea-mică; Sfântul Ioan de Toamnă, Sf. Ioan cap tăiat,
Ioan taie capul pe varză; Brumariul
Tăierea Capului Sf. Prooroc Ioan Botezătorul; Cuv. Teodora

Sf. Ioan de Toamnă (Sf. Ioan cap tăiat) aduce cu sine o seamă de interdicţii asupra tăiatului fructelor şi legumelor ce au formă rotundă, sau alimentelor ce amintesc de sângele vărsat. Tot în completarea biografiei sfântului, această zi este deosebit de periculoasă, fiind ţinută pentru a nu se îmbolnăvi de friguri.

Tăierea Capului Sf. Prooroc Ioan Botezătorul. Sfântului Ioan înainte Mergătorul Mântuitorului, precum a fost înainte Domnului său cu naşterea, tot aşa i se cădea să fie înainte şi cu moartea. Şi precum Domnul Hristos avea să pătimească pentru păcatele omeneşti, tot aşa şi Mergătorul înaintea lui a suferit moarte mucenicească pentru fărădelegea lui Irod.

Irod, care se numea Antipa, fiul lui Irod cel mare, care a ucis pre pruncii cei din Vitleem, fiind a patra odraslă rea a rădăcinii cei rele, care a stăpânit în Galileia, a luat mai întâi de soţie pre fiica lui Areta, împăratul Arabiei, şi a petrecut cu ea multă vreme. Apoi rănindu-se de frumuseţea Irodiadei, femeia fratelui său, Filip, a luat-o prea ea de soţie, învoindu-se astfel la pofta lui necurată.

Irod făcând o fărădelege ca aceasta, n-a suferit sfântul Ioan Botezătorul, râvnitorul legii lui Dumnezeu, defăimătorul păcatelor omeneşti şi propovăduitorul pocăinţei, ci mustra pe faţă pre Irod înaintea tuturor ca pre un desfrânat şi răpitor. Dar mai ales Irodiada se mânia asupra sfântului şi voia ca îndată să-l ucidă. La un ospăţ, fiica Irodiadei jucând şi plăcând lui Irod şi celor ce şedeau cu dânsul, a cerut de la dânsul, după povaţa maicei sale cea rea, capul sfântului Ioan Botezătorul. Deci ea a câştigat ce a cerut, căci Irod jurase ei. Deci aducând pe o tipsie capul sfântului Ioan în mijlocul acelui ospăţ, picând încă sângele, acel cap a grăit aceleaşi cuvinte mustrătoare: „Nu ţi se cade să ai de soţie pe femeia lui Filip, fratele tău!" Jucătoarea, luându-l în mâini fără temere, l-a dus la maică-sa. Irodiada, luându-l, înţepa cu acul limba care mustra fărădelegea lor. Şi batjocorindu-l destul, nu l-a dat să-l îngroape împreună cu trupul, pentru că se temea să nu învieze când se va lipi capul de trup (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 971-972, 973, 975, 976, 977).

Tradiţii: Crucea mică este rea de friguri, căci atunci de regulă încep frigurile a prinde pe oameni (Mangiuca, 1882, p. 25). ✦ „Sf. Ion taie capul pe curechi"; „Irod i-a tăiat capul pe curechi". De aceea se posteşte, nu se mănâncă poamă roşie şi curechi roş, nici fiertură. Unii mănâncă numai struguri sau ajunează. Nu se mănâncă din blid sau tipsie. Oamenii împart mere, pere, castraveţi (Muşlea-Bârlea, p. 400). ✦ În această zi nu se taie nimic cu cuţitul, ci totul se rupe cu mâna; nu se mănâncă varză, căci Sfântului Ioan de şapte ori i-au tăiat capul pe varză şi iar a înviat. Nu e bine să se mănânce fructe rotunde, care seamănă cu un cap (mere, pere, nuci, căpăţâni de usturoi) sau cu o cruce (nuci, pepene), nu se bea vin roşu, nu se mănâncă fructe sau legume roşii (Pamfile, 1997, pp. 166, 167). ✦ Sf. Ioan era un tânăr sărac, cuminte şi foarte frumos, şi tocmai pentru această frumuseţe o femeie bogată îşi puse ochii

pe dânsul. Într-o zi se întâlneşte şi-i spune chiar că peste noapte îl va aştepta la dânsa acasă. Să vină dar, că va fi bine de el, să vină, că, de nu va veni, vai şi amar va fi de capul lui. Sf. Ioan, care ştia din ce pricină îl paşte acest greu păcat, se întristă adânc şi se rugă lui Dumnezeu să-i ia ceea ce-i căşunează atâta scârbă – frumuseţea cea ademenitoare – şi să-l facă urât. În acest chip socotea el că femeia aceea îşi va întoarce faţa şi gândurile cele rele de la dânsul. Dumnezeu se milostivi de fecior şi-l învăţă, se zice, ca să scoată cuţitul şi să-şi taie capul. Sf. Ioan făcu întocmai în această zi de toamnă şi în locul capului său se pomeni cu un cap de oaie. Astfel a plecat spre casa femeii care îl chemase. Când aceasta l-a văzut, s-a cutremurat de spaimă şi cu ocări l-a dat afară. În acest chip Sf. Ioan a fost scutit de păcat. Frumosul lui cap a fost aflat tocmai mai târziu, la 25 mai, când biserica porunceşte şi poporul serbează chiar Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul (Pamfile, 1997, p. 166).

Obiceiuri: Începerea postului negru, numit şi sec, de la cruce până la cruce (Înălţarea crucii, 14 septembrie). O datină dintre cele mai lăţite şi uzitate la poporul român este ţinerea postului negru, şi asta în răstimpul de la Tăierea capului Sf. Ioan (29 august) până la Înălţarea Sfintei Cruci (14 septembrie). Prin acest post postitorii îşi mântuiesc sufletul de cele mai grele păcate făcute în viaţă, precum: furturi cu ucideri, cauza rămânerii familiei fără căpătâi, omoruri, aprinderi sau, ceea ce des se întâmplă la femei, omorârea pruncilor micuţi noaptea, în somn, fără ştire şi voie, lepădarea pruncilor fără vreme, cu voie ori prin oarecare neprecauţiune etc. Se mai poate împlini şi de fraţi pentru surori, de surori pentru fraţi, de părinţi pentru copii şi contrar, ba chiar pentru oarecare consângen mai apropiat pierdut în lume, sinucis ori înecat. De mai multe şi mai adese ori însă se posteşte de părinţi pentru blestemăţiile şi vorbele urâte şi grele vorbite în ceasuri necurate, în mânie şi furie contra copiilor (…). Acest post se ţine cu mâncarea în fiecare zi a unei pogăci (turte) de grâu sau turtă de mălai, coaptă în spuză (pe cărbuni), pe care singur păcătosul sau cel ce posteşte trebuie să o facă şi să o coacă şi iarăşi numai el să o atingă. Nu e apoi permis să o taie, ci totdeauna, mâncând, să o frângă, păstrându-se restul rămas de la mâncare jos, pe pământ, sub icoană sfântă şi, dacă se poate, să fie icoana Preacuratei. La păcate mai uşoare se pot mânca şi poame. Asemenea este oprită dormirea pe aşternut ridicat (în pat), ci pe pământ şi, de se poate, fără aşternut, numai la căpătâi o perină umplută cu paie de grâu şi neacoperit cu nimic (…). La sfârşitul postului, mergând la biserică, duce pomană menită celui care posteşte: colac, struguri, untdelemn, o chită de flori în al cărei mijloc este o luminare de ceară curată şi făcută de femeie iertată ori de fată fecioară (Pop Reteganul-1, ff. 60-62).

Apărător de rele şi durere: Postul se ţine pentru boli, mai ales pentru friguri (Pamfile, 1997, p. 167). ✦ Să nu se taie pepeni verzi, că e rău de friguri (Candrea, 1999, p. 232).

Despre muncile câmpului: În ziua în care cade crucea mică nu este bun de sămănat nici o bucată (Mangiuca, 1882, p. 25).

30 august

Sf. Ierarhi Alexandru, Ioan şi Pavel cel Nou, Patriarhii Constantinopolului

Sf. Ierarh Alexandru

Sf. Ierarhi Alexandru, Ioan şi Pavel cel Nou, Patriarhii Constantinopolului. Sfântul Alexandru a fost protopop şi horepiscop pe vremea sfântului Mitrofan, întâiul patriarh al Constantinopolului, fiind înfrumuseţat cu fapte bune. Când s-a adunat în Niceea întâiul sobor a-toată lumea al sfinţilor părinţi, Alexandru, şezând în sobor în locul patriarhului său, s-a luptat mult pentru dreapta credinţă împotriva drept-credinciosului Arie. Ducându-se sfântul Mitrofan la Domnul, a fost pus ca patriarh al Constantinopolului Alexandru. După dânsul a luat scaunul patriarhal sfântul Pavel, întâiul patriarh al Constantinopolului cu acest nume, a cărui pomenire se cinsteşte în 6 zile ale lunii noiembrie.

Sfântul Ioan, care se numea Capadoc, căci era cu neamul din Capadochia, a luat scaunul patriarhiei Constantinopolului după Timotei cel rău-credincios şi la sfârşitul împărăţiei lui Atanasie ereticul.

Sfântul Pavel care se cinsteşte acum, al patrulea patriah al Constantinopolului cu acest nume, era de neam din Cipru (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 981-982, 991, 996).

31 august

Punerea în raclă a brâului Maicii Domnului

Punerea în raclă a brâului Maicii Domnului. Cinstitul brâu al prea Curatei Maice a lui Dumnezeu, cel adus în Constantinopol într-un sicriaş de aur cu pecetluire împărătească, a fost pus în biserica pe care drept-credinciosul împărat Teodosie cel Tânăr o zidise în numele prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu.

Scăpând pe împărătească de muncirea diavolească, toţi cu bucurie au preamărit pre Hristos Dumnezeu şi pre Prea Curata Maica lui, cântând cântări de mulţumire, iar cinstitul brâu puindu-l în aceeaşi raclă de aur, l-a pecetluit cu pecetea împărătească şi a aşezat prăznuire întru cinstea prea sfintei Fecioare Născătoare de Dumnezeu, întru aducere aminte de minunea ce s-a făcut cu sfântul ei brâu (*Vieţile sfinţilor*, XII, pp. 1021, 1022-1023).

septembrie

Denumire populară:
– răpciune, răpciuni, vinimeriu, viniceriu, viniţel (luna vinului; începe culesul şi stoarcerea strugurilor pentru vin)

Sfaturi generale: Araţi câmpurile de grâu şi semănaţi-le până pe la 13; sămănaţi încă varza nemţească, spanac, morcovi, răsădiţi salata de iarnă; adunaţi seminţele coapte de prin grădini; culegeţi castraveţii copţi; tăiaţi colţurile de pe pomi (Mangiuca, 1882, p. 26). ✦ În luna aceasta se începe culesul poamelor. Soiurile iernatice se culeg cu mâna şi se împărţesc în clase după mărime şi frumseţă, ca să aibă un preţ mai bun. Înainte de a le aşeza în pivniţă, se întind la soare, ca să iese umezeala din ele. Fă gropile pentru altoii ce voieşti a-i sădi mai târziu în toamnă. Răreşte frunza de pe pomii pitici şi cei puşi în şir des, ca razele soarelui să-i poată străbate. Seamănă bucate tomnatice. Nu fi zgârcit la semănat, că te vei căi la secerat. Pe la capătul lunei se ia mierea de la stupi. De sunt încă flori nu te grăbi, ca albinele să poată încă aduna. Livezile prăjite de arşiţa soarelui, pe unde vezi c-a secat colţul ierbii, le seamănă cu sămânţă de iarbă şi flori de fân (CS, 1918, pp. 75-76).

Prevestire de timp: Răpciune cald, Brumărel rece şi umed (CS, 1918, p. 20). ✦ Tunetul din septembrie vesteşte neauă multă în Faur şi an mănos (CS, 1918, p. 20). ✦ Ducerea timpurie a rândunelelor înseamnă că şi iarna se va pune iute (CS, 1918, p. 20). ✦ Vântul de septembrie e vânt bogat (Niculiţă-Voronca, I, p. 290). ✦ Dacă înfloresc scaieţii în septembrie, atunci va fi toamnă frumoasă (Mangiuca, 1883, p. 26).

1 septembrie

Sf. Simion Stâlpnicul

Cuv. Simeon Stâlpnicul şi mama sa Marta; Începutul Anului Nou bisericesc

Simion Stâlpnicul reprezintă un alt stâlp al pământului, care, ca şi Iuda, este respectat cu sfinţenie. Spre deosebire de sfântul demonic, Simion Stâlpnicul este însă un apărător, un mucenic, prin sacrificiul de sine contribuind astfel la binele universal. Aşa cum se întâmplă adesea în tradiţiile populare, explicaţia fenomenului tipic este dată prin (false) analogii ale numelui acestuia cu reprezentări mai mult sau mai puţin asemănătoare. Astfel, în textul hagiografic, cuvântul stâlp *semnifică o construcţie înălţată, un foişor, turn de pază ş.a., iar nu un 'element de construcţie din lemn, piatră etc. servind la susţinerea unei clădiri'. Astfel este posibilă imaginea în care sfântul este într-adevăr unul dintre pilonii (stâlpii) de susţinere ai pământului, generată la rândul ei de credinţele din care aflăm că sfântul la rândul lui a stat pe un stâlp, toată viaţa, şi, mai mult, într-un picior (o altă ipostază a stâlpului!), generându-se astfel imaginea unei axe ce reunea, prin intermediul sfântului protector, pământul şi cerul. Aşa se explică şi posibilitatea sfântului de a produce cutremure, precum şi influenţarea, prin analogie, a altor stâlpi sau temelii ale casei („se ţine ca să nu se dărâme casele de pe temelie"; „dă stâlpul de la horn jos" ş.a.). Şi, făcându-se referire la suferinţele sfântului, autoexilat pe acest stâlp de tortură, ziua este respectată pentru a nu le înţepeni oamenilor picioarele sau pentru a nu şchiopăta; în cel mai rău caz, „cine face treabă se face stâlp de piatră"!*

Fiind prima zi a anului nou bisericesc (anul biblic), în această zi se puteau obţine informaţii importante privitoare la starea vremii. Este şi ziua în care păsările cerului (cu deosebire vrăbiile) îşi primesc ofrandele, deoarece este timpul în care se încheie socotelile.

Începutul Anului nou bisericesc. Dumnezeu, Împăratul veacurilor, ce a pus vremile şi anii întru a sa putere, a aşezat spre slava sa şi spre folosul omenirii felurite praznice. Poruncă a dat în vechiul aşezământ ca să se prăznuiască într-adins luna lui septembrie la-nceputul anului, ca popoarele, îndulcindu-se de rodurile câmpului, cu mai multă dragoste să slujească bunului Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 1)

Cuv. Simeon Stâlpnicul

Cuv. Simeon Stâlpnicul şi mama lui Marta. În părţile Kilichiei este un sat, ce se numeşte Sisan; într-acela vieţuiau părinţii acestui cuvios, creştini fiind, Susotion şi Marta, cărora le-a dat Dumnezeu pe acest binecuvântat rod, pre care l-au numit Simeon şi, după obiceiul creştinesc, prin baia botezului l-au spălat. Deci se creştea pruncul nu întru învăţătura cărţii, ci în simplitate şi în nerăutate (...).

1 septembrie

Iar când prin toate părţile a eşit pentru dânsul vestea, se adunară la dânsul toţi, unii ducându-şi la dânsul pe bolnavii lor, iar alţii bolnavilor ce zăceau acasă le cerea sănătate, alţii de ispite şi de necazuri cuprinşi fiind, alţii de draci munciţi. Supărându-se fericitul de o cinstire ca aceea şi de neodihnă, şi-a aflat un străin chip de scăpare din gâlcevile omeneşti. Pentru că a gândit să-şi zidească un stâlp şi pre dânsul să stea, ca aşa să nu poată cel ce venea a se atinge de dânsul. Deci a zidit stâlpul şi pre dânsul o chiliuţă strâmtă, de doi coţi, şi acolo suindu-se, petrecea în post şi în rugăciuni, şi-a fost întâiul stâlpnic.

Şi când a murit s-a suit patriarhul cu episcopii pe stâlp, şi luând cinstitele moaşte, le-au pogorât jos şi le-au pus lângă stâlp, plângând tot poporul. Ci şi mulţimea păsărilor, precum de toţi se vedea, împrejurul stâlpului zburând striga, ca şi cum ar plânge pentru sfârşitul unui luminător ca acesta al lumii... (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 17; 29-30; 54)

Tradiţii: Simeon Stâlpnicul e cunoscut ca sfânt, cel ce a primit în braţe pe Domnul Iisus (Speranţia, III, f. 6). ✥ Se serbează de locuitori cu credinţa că el duce pe om de la pământ la cer pe scară (Speranţia, VII, f. 270). ✥ Oamenii, fiind răi, Sf. Simion a voit să-i omoare, dar Dumnezeu a zis – mai lasă-i (Speranţia, VII, f. 160). ✥ Sf. Simion ţine cerul şi pământul, adică stâlpii pământului ce stau pe peştele din mare. De aceea ziua lui se serbează ca zi de mare primejdie. Sf. Simion se numeşte Stâlpnicul pentru că toată viaţa a stat într-un picior pe un stâlp înalt şi cu mâinile ţinea pământul să nu cadă; mamă-sa niciodată nu l-a văzut la faţă, pentru că nu vroia să coboare (Pamfile, 1997, p. 169). El a murit pe stâlp cu ochii în soare (Speranţia, VII, f. 93 v). ✥ Simion Stâlpnicul ţine ceriul şi pământul, el e pe vânt, poartă vânturile. El are aşa o bute şi, când ştie el, îi dă drumul vântului din bute. Zice că el a fost avut un copil şi a murit. El de jale mare s-a mâniat pe Dumnezeu şi n-a vrut să deie drumul vântului în lume, zicea: „Mi-ai luat tu copilul, n-am să dau nici eu la lume vânt!“ Ce l-a rugat Dumnezeu, ce a trimis pe alţi sfinţi, dar el nu vroia, şi pace. „Nu m-a ascultat el pe mine când l-am rugat să nu-mi ia copilul, nu am să-l ascult nici eu!“ Amu se făcuse aşa pe lume, că nu mai puteau trăi oamenii de necurăţenii şi de boli, căci vântul e ca o scăldătoare, curăţă totul. A venit până la atâta că a trimis Dumnezeu pe toate dobitoacele, până şi pe paseri a trimis la el. Vine rândul şi la cocoş; merge şi cocoşul: „De ce nu dai drumul vântului, Sfinte Simioane, căci uite-te ce rău e pe lume?“ „Nu dau, pentru că mi-a luat Dumnezeu copilul, am să-i fac şi eu!“ „Ara, ce poznaş mai eşti, pentru aceea nu-i dai drumul? Da mie câţi copii mi-a luat Dumnezeu; dacă aş sta şi eu să mă mânii ca d-ta, ce ar mai fi? Dară mie nici nu-mi pasă; dacă moare unul, fac altul în loc!“, şi ia un pui şi-i sucește capul. „Vezi ce-am făcut? Încă azi fac altul şi până în trei săptămâni vei vedea ce pui am să am! Ia, aşa fă şi d-ta!“ Sf. Simion se uită la cucoş şi începu a râde: „Că bine zici, pe nimene n-am ascultat, dar pe tine am să te ascult“, şi a luat şi a dat drumul la vânt. Dar şepte ani de zile vânt nu fusese prin lume, cât a jălit el copilul lui. Şi de aceea, când moare cineva, se jăleşte şapte şi pe urmă se uită. Dumnezeu, după ce i-a făcut cucoşul treaba asta, l-a chemat la dânsul şi i-a zis: „Pentru că mi-ai făcut tu aşa un bine, îţi dau de la mine ca să poţi ţinea patruzeci de femei şi prin sat să îmbli“, şi de atunci e cucoşul aşa de voinic (Niculiţă-Voronca, I, p. 301). ✥ Sf. Simion a vrut să fie sfânt şi a stat pe stâlp un an de zile, într-un picior, rugându-l

pe Dumnezeu să nu plouă în acest timp. În ziua aceea merg păsările şi-l ciupesc (Niculiţă-Voronca, I, p. 286). ❖ De Sf. Simion Stâlpnicul merg vrăbiile să-i facă boierescul, iau din toate pâinile în cioc, zic unii; alţii zic că merg la măsură. Undeva, într-o vizunie de munte sau codru, este o babă, împărăteasa tuturor păsărilor. În ziua aceea merg toate păsările la dânsa şi ea le măsoară cu dimerlia, numai vârful îl rade şi acela zboară înapoi, iar celelalte îi rămân, să-i fie de hrană babei peste an. De aceea în ziua de Sf. Simion nu-i găsi o vrabie, să dai un galben (Niculiţă-Voronca, I, p. 288).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine pentru roada pământului (Speranţia, VII, f. 350 v).

Apărător de rele şi durere: Când nu e destul de serbat de oameni, produce cutremure, tempeste ca răzbunare (Speranţia, VI, f. 224). ❖ Se ţine ca să nu se dărâme casele de pe temelie (Speranţia, V, f. 40 v). ❖ Cine nu-l serbează îi dă stâlpul de la horn jos şi cu chipul ista i se poate întâmpla mare nenorocire (Speranţia, VIII, f. 286). ❖ Cine face treabă se face stâlp de piatră (Speranţia, VIII, f. 166). ❖ Nu se lucrează ca să nu le înţepenească picioarele (Speranţia, III, f. 194 v). ❖ Ca să nu se îmbolnăvească, să ameţească sau să şchiopăteze oamenii (Speranţia, VII, f. 102). ❖ Pentru a fi feriţi de întâmplări primejdioase (Speranţia, VI, f. 59). ❖ E rău de lovituri (Speranţia, II, f. 86 v). ❖ Se ţine de femei, că e rău de boale femeieşti (Speranţia, VIII, f. 143 v). ❖ Se ţine spre a nu se naşte copiii şi animalele nenaturale (Speranţia, VI, f. 181 v). ❖ Se ţine pentru gângăniile care supără pe om în casă – ploşniţi, purici etc. (Speranţia, VIII, f. 73 v). ❖ Se ţine pentru paza pomilor în contra omizilor (Speranţia, IV, f. 154 v). ❖ În această zi nu se taie, căci se crede că se taie spicele de la grâu (Speranţia, VI, f. 259 v). ❖ Se ţine pentru foc (Speranţia, VII, f. 204).

Despre muncile câmpului: Din această zi încep a se culege merele (Speranţia, VIII, f. 132 v). ❖ În mere de stejar (gogoşi de stejar) cine ştie să caute în ziua de Sf. Simion, e ca şi cum ar căta în zodie. De va fi viermele din măr zburat, are să fie anul sec, de va fi cu aripi, va fi anul de mijloc, dar de va fi încă fără aripi, va fi bogat, roditor (Niculiţă-Voronca, I, p. 286). ❖ Se crede că dacă se arată după ziua Sf. Simion Stâlpnicul gâzele roşii, numite văcuţele Domnului, săcările şi usturoiul vor fi mănoase (Gorovei, 1995, p. 19).

Despre vreme: Sf. Simion ţine anul (anul nou bisericesc): cum e ziua lui, aşa e tot anul. Dacă dimineaţa este ploioasă, va fi primăvară ploioasă. Dacă la amiază e frumos, va fi anul bun. Dacă toată ziua e ploaie sau soare, va fi tot anul ploios sau secetos. Dacă Sf. Simion este posomorât, toamna e rea şi oamenii nu-şi pot strânge recoltele. Dacă va tuna în această zi, va fi toamnă lungă (Pamfile, 1997, pp. 169, 170).

2 septembrie

Sf. Mc. Mamant; Sf. Ioan Postitorul, Patriarhul Constantinopolului

Sf. Mc. Mamant

Sf. Mc. Mamant. Mucenicul lui Hristos Mamant moştenire avea Paflagonia şi părinţi însemnaţi: tatăl lui se numea Teodot, iar maica lui Rufna, amândoi de mare neam de patriciu, slăviţi şi bogaţi, şi prin dreapta credinţă străluciţi (...). Deci luându-l îngerul pe mucenic, ducându-l pre el la un munte înalt în pustie, aproape de Kesaria, acolo i-a poruncit lui să viețuiască. Iar acea viaţă din pustie o a început Mamant din post. Patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi în muntele acela s-a postit şi s-a făcut ca alt Moisi, căruia i s-a dat în mâini Legea nouă. Pentru că s-a pogorât la dânsul din cer şi glas şi toiag. Iar când a primit toiagul, şi poruncindu-i lui glasul, a lovit cu acel toiag în pământ, îndată a luat o evanghelie care a ieşit din sânurile pământului şi a zidit acolo o biserică mică şi, într-însa rugându-se, citea sfânta Evanghelie. Iar cu porunca lui Dumnezeu se adunau la dânsul din pustia aceea fiarele ca oile la păstor şi, ca nişte pricepute, înseşi pleca urechile lor la cuvintele lui şi i se supunea (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 63, 76).

Sf. Ioan Postitorul, Patriarhul Constantinopolului. Cel întru sfinţi părintele nostru Ioan a fost pre vremea lui Iustin, Tiberie şi Mavrikie împăraţi, născut în Constantinopol, mai întâi a fost lucrător de aur, bărbat drept slăvitor, de săraci iubitor şi de străini primitor şi temător de Dumnezeu (...).

Trecând vreme nu puţină, a murit Evtihie, patriarhul Constantinopolului şi, Dumnezeu voind, ales a fost Ioan, ca un vrednic şi ţinut la hirotonisire, şi nu voia, până ce a văzut o spaimă înfricoşată într-acest fel: de o parte vedea marea că se înalţa până la cer şi un cuptor înfocat înfricoşat, iar de altă parte mulţime de îngeri grăind către dânsul aşa: „Nu primeşti scaunul? Altul va fi, iar tu de toţi de noi muncit vei fi". Unele ca acestea zicându-i lui îngerii cu îngrozire, s-a supus şi, nevrând, şi l-au ales patriarh al Constantinopolului. Postire desăvârşit a avut şi viaţă curată cu toată fapta bună, până în sfârşit, care lucru îl mărturisesc minunile lui (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 87, 89).

3 septembrie

Sf. Sfinţit Mc. Antim, Episcopul Nicomidiei; Cuv. Teoctist

Sf. Sfinţit Mc. Antim, Episcopul Nicomidiei. Cetatea Nicomidia a fost moştenitoarea sfântului Antim, care din tinereţe avea obiceiurile bărbatului celui desăvârşit: cu floarea tinereţilor sale aducea rodul cel copt al nerăutăţii. Crescând cu trupul, împreună creştea şi cu duhul. Iar în vârsta cea majoră ajungând, a covârşit pe toţi cu faptele bune. Trupul lui era potolit, duhul smerit, dezărădăcinată zavistia, mânia întru dânsul nici urmă nu arăta, iuţime nici se auzea vreodată, lenevirea gonită, îmbuibarea nu avea întru dânsul loc, ci înfrânare întru toate, dragoste şi pace cu toţi, bună înţelegere între toţi şi sârguinţa lui pentru slava lui Dumnezeu se arăta înaintea tuturor. Aşa el vieţuind aceea singură îmbunătăţită viaţă, vrednic de rânduiala preoţească l-a făcut pre el, întru care la gânditoarea de Dumnezeu rugăciune şi la folositoarea osteneală sârguindu-se, cu cuvântul şi cu lucrul pe toţi îi învăţa calea cea mântuitoare (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 95-97).

Sf. Sfinţit Mc. Antim

Cuv. Teoctist. A fost împreună pustnic cu marele Evtimie (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 123).

„Părinte Teoctiste, păzind cele dupre chipul lui Dumnezeu, stare a sufletului tău nestricată, prin vieţuirea cea bună şi prin starea cea prea cinstită a vitejaştei tale lupte, ţi-ai preamărit numele, arătându-te cu adevărat zidire a lui Dumnezeu prea minunate!“ (*Mineiele*, I, p. 43).

4 septembrie

Vavila

Sf. Sfinţit Mc. Vavila, Episcopul Antiohiei; Sf. Prooroc Moise

Sf. mucenic Vavila apare ca unul dintre puţinii protectori ai animalelor, fiind el însuşi o fiinţă compozită, jumătate om-jumătate animal.

Sf. Sfinţit Mc. Vavila

Sf. Sfinţit Mc. Vavila, Episcopul Antiohiei. ... Iar când erau duşi de ostaşi la tăiere, Vavila a cântat cuvintele lui David: „Întoarce-te sufletul meu la odihna ta, că Domnul bine a făcut ţie". Şi ajungând la locul unde aveau să-şi puie pentru Hristos capetele lor, Vavila, puind înaintea sa pre copii, pre dânşii mai întâi sub sabie-i aduse, temându-se ca nu cumva vreunul dintr-înşii după dânsul rămânând, să se teamă de moarte, şi se va depărta de Domnul... Apoi şi singur sub sabie şi-au gătit grumazul său, şi a glăsuit celor ce voiau să-i îngroape trupul său, ca cu dânsul împreună să puie în mormânt lanţurile şi obezile lui, ca să fie, zice, aceasta şi după moartea mea podoaba trupului meu. Şi tăindu-se sfântul lui cap, s-a dus la lăcaşurile cele de sus şi a stătut cu copiii săi înaintea Tatălui ceresc. Iar sfântul lui trup s-a aşezat şi s-a îngropat împreună cu lanţurile, precum singur a rânduit murind, şi sfinţii trei tineri au fost îngropaţi împreună cu dânsul (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 142-143).

Sf. Prooroc Moise

Sf. Prooroc Moise, văzătorul de Dumnezeu. ... Şi a mers în muntele Horiv. Deci i s-a arătat lui îngerul Domnului în văpaia focului cel din Rug. Şi vedea că Rugul ardea cu foc şi nu se mistuia. Şi a zis: „Trecând alăturea voi vedea această mare vedenie". Şi l-a strigat Domnul din Rug: „Moisi, Moisi". Iar el a zis: „Ce este, Doamne?" Şi i-a zis Domnul: „Să nu te apropii aicea. Scoate-ţi încălţămintea din picioarele tale, că locul pre care stai pământ sfânt este". Şi i-a zis lui: „Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacob; am văzut chinuirea poporului meu cel din Egipt şi strigarea lor am auzit. Că ştiu durerea lor şi m-am pogorât ca să-i scot pe ei din mâna Eghiptului şi să-i iau din pământul acela, în pământul cel ce curge lapte şi miere..." (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 154-155).

Tradiţii: Vavila se serbează pentru că toată viaţa a petrecut-o numai în pădure cu animalele, ajungând să aibă trupul acoperit cu păr ca ele (Pamfile, 1997, p. 170).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine spre a avea parte şi noroc la vite (Candrea, 1928, p. 128).

5 septembrie

Nunta şoarecilor
Sf. Prooroc Zaharia, tatăl Sf. Ioan Botezătorul; Sf. Mc. Urban şi Teodor

Sf. Prooroc Zaharia, tatăl Sf. Ioan Botezătorul. Sfântul prooroc Zaharia a fost fiul lui Varahie, preotul din legea veche, având femeie pre Elisaveta, din fiicele lui Aaron, pre sora Anei, maica prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu, şi mărturiseşte de dânşii sfânta Evanghelie, că întru toate faptele bune se afla, petrecându-şi calea vieţii fără prihană. Au fost, zice, amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu, umblând între toate poruncile şi dreptăţile fără de prihană, a cărui încredinţată arătare a vieţii celei cinstite este sfântul lor rod, Ioan cinstitul şi slăvitul prooroc, Înainte Mergătorul şi Botezătorul Domnului. Că scris este: că din rodurile lor îi veţi cunoaşte pre dânşii, aşa că şi rodul pomului celui bun nu este rău, cât s-au împlinit ceea ce s-a zis: „Dacă rădăcina este sfântă, apoi urmează că sfinte sunt şi ramurile“ (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 169-171).

Sf. Prooroc Zaharia

Sf. Mc. Urban şi Teodor. Întru împărăţia rău credinciosului Valent arienii în Constantinopol aveau mare putere. De acest lucru în mare necaz erau credincioşii şi, adunându-se în taină, s-au sfătuit ca să trimită cu rugăminte la împăratul, să poruncească ca să-i mai uşureze numai, nepierzând poporul cu desăvârşire. Deci au ales pentru această trimitere din duhovnicească rânduială ca la şaptezeci de bărbaţi cinstiţi, tari în credinţă, puternici în cuvânt şi desăvârşiţi în înţelegere, între cari mai de căpetenie erau Urban, Teodor şi Medimn. Împăratul s-a mâniat asupra lor foarte; a poruncit ca pre toţi să-i puie într-o corabie, scoţând vorba că-i trimite la surghiunire, iar pre corăbieri i-a învăţat ca, când vor fi la mijlocul mării, atunci ei singuri în caic ieşind, să aprindă corabia cu cei şaptezeci de bărbaţi, lucru ce s-a şi făcut (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 180-182).

Apărător de rele şi durere: Se ţine Nunta şoarecilor, pentru că e rău de şoareci (Speranţia, VI, f. 62).

6 septembrie

Ciuda lui Arhanghel
Minunea Sf. Arhanghel Mihail în Colose; Sf. Mc. Eudoxie, Zinon şi Macarie

Între etimologie oficială şi populară, sărbătoarea Ciuda lui Arhanghel dezvoltă două direcţii de interpretare. Pe de o parte, este celebrarea oficială a minunii înfăptuite de sfânt, în timp ce în popor ciuda *este înţeleasă ca mânie, supărare mare – atât a arhanghelului, cât şi a omului simplu, care trebuie să se ferească, pentru a nu avea parte de această stare tot timpul anului.*

Minunea Sf. Arhanghel Mihail în Colose. În Kolassa Frigiei, aproape de Ierapole, era o biserică a sfântului Arhanghel Mihail, deasupra izvorului apei cea de minuni făcătoare, din care multe tămăduiri primeau bolnavii, mai multe decât din scăldătoarea Siloamului, pentru că acolo o dată în an se pogora îngerul Domnului şi tulbura apa, iar aici întotdeauna era darul începătorului de cetele îngereşti. Acolo cel dintâi ce după tulburarea apei intra în scăldătoare se făcea sănătos; aici toţi, şi cei dintâi, şi cei de pe urmă, primeau sănătate, câţi veneau cu credinţă (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 183-184).

Sf. Arhanghel Mihail

Între cei veniţi a fost şi un păgân din Laodiceea, a cărui fiică era mută din naştere, chemat fiind printr-o strălucitoare vedenie de noapte de Arhanghelul însuşi. Şi, dezlegându-se limba fiicei sale, păgânul, în semn de mulţumire, a zidit deasupra izvorului aceluia o preafrumoasă biserică, cu hramul Sfântului Arhanghel Mihail, cu toată buna podoabă înfrumuseţând-o, iar el s-a botezat în sfânta credinţă (*Proloagele*, I, p. 16).

Sf. Mc. Eudoxie, Zinon şi Macarie. Sfântul Evdoxie a fost pe vremea împărăţiei lui Dioclitian, celui ce foarte prigonea biserica lui Dumnezeu. Şi mergeau cu dânsul şi doi iubiţi prieteni, Zinon şi Macarie, cărora asemenea li se gătea cununa muceniciei. Au fost încă tăiaţi atunci şi alţi sfinţi mucenici, cari cu îndrăzneală au mărturisit pre Hristos (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 219, 223, 229).

Tradiţii: Ciuda lui Arhanghel a fost aceea când s-a dus în iad la diavolul să stea un an, ş-a slujit pe Necuratul; atunci când s-a dus mânios. Sărbătoarea Ciuda lui Arhanghel e femeia lui; aşa mare ciudă i-a pus, că inca tocmai unde a fugit el de dânsa, câte săptămâni (Sf. Arhanghel prăznuindu-se la 8 noiembrie; Niculiţă-Voronca, II, p. 28). ❖ Odată au pornit doi fraţi în ziua de Ciuda lui Arhanghel, ca să-şi facă stogurile cu fân. Alţi oameni, văzându-i, le-a zis:

– Nu mergeţi astăzi, că azi e zi de mare primejdie; azi e Ciuda lui Arhanghel!

Dar fraţii le răspunseră cu nepăsare:

– Ce ne pasă nouă? Puteţi să vă ciudiţi voi cât vreţi, că noi tot ne ducem!

Şi s-au dus.

Acolo, la câmp, unul s-a ridicat pe stog ca să aşeze paiele de fân, iar celalt a început să-i dea de jos fânul cu furca. Şi tot lucrând astfel, a greşit cel de jos şi a luat pe cel de sus în furcă, ucigându-l în chipul acesta. Iar Dumnezeu, ca să dea lumii o pildă, luă chipurile acestor doi fraţi şi le puse în lună (Brill, I, pp. 99-100). ✥ Un om s-a dus cu copilul lui la adunat şi, întâlnindu-se cu alţii, l-au întrebat unde se duce. El a spus că se duce la adunat. Atunci i-au zis: „Nu te duce, că astăzi e Ciuda Arhanghelului!“ Dar el a zis: „Ciuda s-a ciudi şi eu oi clădi!“ Şi, cum clădea fânul, băietul s-o culcat în fân şi o adormit. Omu o tot aruncat fân deasupra şi, când a băgat de seamă, vede că copilul lipseşte, a început a-l căuta primprejur şi a-l striga şi, negăsindu-şi copilul, s-o întors acasă şi n-o dat de urma băiatului până când toamna i-a adus fânul acasă, găsind pe copil în stog mucegăit. Şi pentru aceea oamenii o ţin (Speranţia, VIII, f. 42 v).

Apărător de rele şi durere: Ciuda e mai mult o sărbătoare femeiască, de frica sfezilor şi bătăilor din casă. Dacă femeia n-o ţine, bărbatul umblă înciudat tot anul (Speranţia, VIII, ff. 79 v; 76 v). ✥ Nu se coase ca să nu se întâmple ceva rău. Fiecare trebuie să se ferească de sfadă şi de ceartă, pentru a nu fi mânios tot anul (Pamfile, 1997, p. 171). ✥ Să nu lucrezi, că poate să te găsească o ciudă, că de mânie poţi să mori. „Nu te teme de mine, dar teme-te de ciuda mea!“, zice el (Niculiţă-Voronca, II, p. 28). ✥ E periculoasă pentru animale (Speranţia, VIII, f. 82 v). ✥ Se ţine pentru vârtej de vânt (Muşlea-Bârlea, p. 400).

7 septembrie

Cercurile Sfintei Marii cele Mici
Înaintepăznuirea Naşterii Maicii Domnului; Sf. Mc. Sozont

Sf. Mc. Sozont. Când Maximian, ighemonul Kilikiei, despre porunca împărătească lăţind idoleasca mulţime de idoli, cea fără de Dumnezeu, a intrat în cetatea Pompeiopol, şi întru dânsa făcând praznic idolului celui ce era din aur, multe jertfe a adus. Atunci era acolo un tânăr, cu neamul din Licaonia, anume Sozont, creştin cu credinţa, cu bune deprinderi, plin de lucruri bune, pentru că legea Domnului o învăţa ziua şi noaptea. Acesta păscând oile cele necuvântătoare, pre cele cuvântătoare le povăţuia la păşunea cea bună. Pentru că unde era el cu oile, acolo se adunau la dânsul ceilalţi păstori, copii şi bărbaţi, şi îi învăţa pre ei ca să cunoască pre unul Dumnezeu. Şi pre mulţi a adus la sfântul botez, pentru că darul Domnului nostru Iisus Hristos era întru dânsul (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 235-237).

Sf. Mc. Sozont

Tradiţii: Cercurile Sfintei Marii celei Mici se ţin, cu o zi înainte de 8 septembrie şi una în urmă, fiindcă ea n-are post (Speranţia, II, ff. 57, 93).

Apărător de rele şi durere: Spun că cine lucrează în Cercurile Sfintei Marii se varsă oala ce fierbe la foc cu mâncare şi le arde copiii (Speranţia, I, f. 359 v). ❖ Se serbează spunând că e rău de izbituri (de întâmpinat), de lovitură, dureri circulare în jurul corpului (Speranţia, II, ff. 81 v, 136 v). ❖ E rău de pagubă (Speranţia, II, f. 93).

8 septembrie

Sântămăria mică, Sfânta Maria Mică
Naşterea Maicii Domnului; Sf. Sever

Sântămăria Mică închide perioada deschisă puţin mai devreme, perioadă ce marchează sfârşitul verii. Este ziua în care se duc rândunelele.

Naşterea Maicii Domnului. Cel ce locuieşte în Cer, Domnul, vrând ca să se arate pre pământ şi cu oamenii să petreacă, a gătit mai întâi pre dânsul, loc de sălăşluirea slavei sale, pre cea Prea curata Maică a sa. Întru naşterea prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu, bunul neam cel împărătesc şi arhieresc mai mult s-a cinstit cu curăţia cea deplină a sfinţilor ei părinţi. De care lucru mărturiseşte sfântul Ion Damaschin: „O, fericită însoţire, Ioachime şi Anno! Pentru că cu curăţie şi cu cuviosie vieţuind, pre vistieria fecioriei o aţi răsărit pre fecioara: ceea ce a fost mai nainte de naştere fecioară, întru naştere fecioară şi după naştere fecioară, şi totdeauna fecioară, cu mintea, cu sufletul şi cu trupul de-a pururea feciorind“ (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 264, 268-269).

Tradiţii: Este sfârşitul verii şi începutul toamnei; nu se mai poată pălăria: „A trecut Sântă Mărie/ De-acum se spurcă câinii în pălărie“ (Pamfile, 1997, p. 165). ❖ După Sântă-Mărie să nu porţi pălărie (CS, 1918, p. 20). ❖ Se duc rândunelele (Mangiuca, 1882, p. 27).

9 septembrie

Stoborul Sântă-Măriei Mici; Circovii Sf. Marii celei Mici
Sfinţii şi Drepţii dumnezeieşti părinţi Ioachim şi Ana; Cuv. Teofan Mărturisitorul

Sf. Ioachim şi Ana

Sfinţii şi Drepţii dumnezeieşti părinţi Ioachim şi Ana. ... Deci această însoţire de mare neam, Ioachim şi Ana, după lege vieţuind, drepţi au fost înaintea lui Dumnezeu, iar îndestulaţi fiind cu bogăţia cea materialnică, nu erau lipsiţi nici de cea duhovnicească. Ci cu toate bunătăţile se înfrumuseţau pre ei, umblând întru toate poruncile Domnului fără de prihană. Iar în tot praznicul deosebeau din averile lor două părţi, din cari o parte o da lui Dumnezeu la bisericeştile trebuinţi, iar cealaltă la săraci. Şi atâta a plăcut lui Dumnezeu, cât i-a învrednicit pre ei ca să fie născători fecioarei cea fără de prihană, pre care înainte a ales-o spre Maică Lui-şi (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 283).

Cuv. Teofan Mărturisitorul. Acesta a fost din părinţi eleni şi, apropiindu-se către Hristos din tânăra sa vârstă, fiind încă prunc, văzu un copil pătimind foarte rău de frig şi-l îmbrăcă cu hainele sale. Deci întrebându-l tatăl său: „Unde-ţi sunt hainele, fiul meu?“ „Pre Hristos, zice, l-am îmbrăcat“. Iară tatăl său zise: „Dară cine este Hristos? De vreme ce noi cinstim pre Ermi şi pre Apolon“. Atuncea copilul, lepădându-se de tatăl său, l-a luat îngerul Domnului şi l-a suit în muntele ce se cheamă Diavinon şi l-a dat în seama unui părinte sihastru. Şi, luându-l acel părinte, l-a învăţat sfânta carte şi viaţa călugărească... (*Mineiele*, I, p. 137).

Apărător de rele şi durere: Cine lucrează în această zi va suferi de lovituri (Pamfile, 1997, p. 165).

10 septembrie

Sf. Mc. Minodora şi Nimfodora

Sf. Mc. Minodora

Sf. Mc. Mitrodora

Sf. Mc. Nimfodora

Sf. Mc. Minodora, Mitrodora şi Nimfodora. Aceste trei fecioare sfintei Treimi s-au adus pe sine dar: Minodora, Mitrodora şi Nimfodora. Alţii aduc lui Dumnezeu daruri din averile cele din afară, precum oarecând cei trei împăraţi de la răsărit au adus aur, tămâie şi smirnă; iar ele au adus daruri din vistieriile cele dinăuntru, şi-au adus sufletele ca pe nişte aur, nu cu stricăcios aur răscumpărat, ci cu cinstitul sânge, ca al unui miel fără de prihană. Acestea s-au născut în Vithinia şi, dupre trup surori fiind, s-au făcut surori şi dupre duh. Nevoind ele să se lepede de credinţă, a poruncit dregătorul slujitorilor să le ucidă (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 320-322).

11 septembrie

Cuv. Teodora din Alexandria; Cuv. Eufrosin

Cuv. Teodora

Cuv. Teodora din Alexandria. Ochii Domnului sunt cu mii de ori mai luminoşi decât soarele, cari privesc spre toate căile omeneşti şi cercetează chiar şi lucrurile cele tăinuite. Mai nainte de a se zidi, toate s-au ştiut de dânsul. N-a ştiut aceasta oarecare femeie de neam bun, anume Teodora, din cetatea Alexandriei, fiindcă a ascultat pe vrăjmaşul ce a ispitit-o. Şi sfârşitul ei ne-a arătat ce era şi ce este, că dreaptă şi cuvioasă este, şi lui Hristos Dumnezeul nostru iubită (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 373, 416).

Cuv. Eufrosin. La început Eufrosin slujea fraţilor într-o mănăstire în bucătărie, dar slujea nu ca oamenilor, ci ca lui Dumnezeu, cu mare smerenie şi supunere ostenindu-se întru ascultare ziua şi noaptea, rugăciunile şi postirile niciodată nu le-a lăsat. Răbdarea lui era negrăită. Pentru că multe nevoi, defăimări, batjocoriri şi dese ocări lua, focul acesta materialnic aprinzându-l, se învăpăia cu focul cel duhovnicesc al dumnezeieştii dragoste, şi ardea cu inima către Domnul (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 419).

12 septembrie

Sf. Sfinţit Mc. Autonom; Sf. Mc. Macedonie şi Teodul; Cuv. Daniil

Sf. Sfinţit Mc. Autonom. ... Aftonom, ca un apostol, le grăia cuvântul lui Dumnezeu, cu toată îndrăzneala fără de opreală, căci lucra întru dânsul acelaşi sfânt Duh, care preste sfinţii apostoli în limbi de foc oarecând s-a pogorât; şi să aprindea prin propoveduirea lui Aftonom inimile omeneşti spre dreapta credinţă şi spre dragostea lui Dumnezeu. Căci, auzind învăţătura lui, se umilea, şi cu dragoste primea cuvintele lui şi cerea botezul de la dânsul (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 426).

Sf. Sfinţit Mc. Autonom

Sf. Mc. Macedonie şi Teodul; Cuv. Daniil. Hristoase al meu, Machedonie cu Teodul prin tăiere se aduc ţie har.

Daniil cel nou a înfrânat mişcarea patimilor, ca şi Daniil cel de demult gura leilor... (*Mineiele*, I, p. 162).

13 septembrie

Ziua Ursului

Înnoirea bisericii Învierii din Ierusalim; Sf. Cuv. Ioan de la Prislop; Sf. Sfinţit Mc. Cornelie Sutaşul; Înaintepăznuirea Înălţării Sfintei Cruci

Ziua Ursului încheie sărbătorile consacrate acestui animal, marcând pregătirile pentru anotimpul rece.

Înnoirea bisericii Învierii din Ierusalim. Astăzi prăznuim sfinţirea bisericii cea nouă, prea mare şi prea slăvită, de la Ierusalim, pre care nu împăratul Solomon în muntele Amoreea o a zidit, ci pre cea prea minunată, pre care credinciosul împărat Constantin, cu cea vrednică de laudă mamă a sa, Elena, în muntele Golgota o a făcut; şi locul cel spurcat de necurăţeniile idoleşti l-au curăţit, l-au înnoit şi l-au sfinţit (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 435-436).

Sf. Cuv. Ioan de la Prislop. A trăit în secolele al XV-lea – al XVI-lea, fiind originar din satul Silvaşu, de lângă Hunedoara. A îmbrăţişat încă din tinereţe viaţa monahală, intrând în obştea mănăstirii Prislop. După câtva timp petrecut în viaţa comunitară, se retrage într-o chilie săpată în malul râului Silvuţ. A fost împuşcat din greşeală de nişte vânători, care l-au zărit în preajma chiliei lui. Trupul i-a fost luat de câţiva călugări munteni şi dus în Ţara Românească, locul înmormântării rămânând necunoscut (*Dicţionar*, p. 143).

Sf. Sfinţit Mc. Cornelie Sutaşul. Un bărbat oarecare era în Chesareea, anume Cornilie sutaşul (comanda o sută de ostaşi), din ceata care se cheamă italienească, cucernic şi temător de Dumnezeu fiind, cu toată casa sa, făcea milostenii multe la săraci şi se ruga lui Dumnezeu totdeauna. Deci n-a trecut cu vederea Dumnezeu aceste fapte bune ale lui, ci a binevoit a-l lumina pre el cu lumina credinţei şi întru cunoştinţa adevărului a-l aduce, ca lucrurile bune să nu se acopere de întunericul necredinţei (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 442-443).

Sf. Sfinţit Mc. Cornelie

Tradiţii: De la începutul lunii august ursul nu mai intră în apă şi începe să se împerecheze. Interdicţii severe în muncă, inclusiv mulsul vacilor (Ghinoiu, 1997, p. 226).

14 septembrie

Ziua Crucii, Crucea Mare; Ziua Şarpelui; Cârstovul viilor
Înălţarea sfintei Cruci

Situată la polul opus al Alexiilor (17 martie), Ziua Crucii reprezintă momentul când pământul se închide în preajma iernii, luând cu sine insectele, şerpii, plantele care au fost lăsate la lumină de cu primăvară. În plan simbolic, Ziua Crucii atrage după sine numeroase interdicţii ce vizează consumarea alimentelor marcate cu semnul crucii (usturoi, nucă, peşte etc.). În calendarul viticol, acum se declanşează culesul viilor. De asemenea, este ultima ocazie în care se mai pot obţine remedii de leac necesare practicilor magice.

Înălţarea Sfintei Cruci. Văzând Constantin că cu Maxentie era mare putere diavolească, a început a se ruga unui Dumnezeu care stăpâneşte Cerul şi pământul, pre care şi neamul creştinesc îl cinsteşte, ca să-i dăruiască lui chip de biruinţă asupra muncitorului. Drept aceea, cu osârdie rugându-se el, i s-a arătat întru amiază-zi chipul crucei Domnului, închipuit cu stele, strălucind mai mult decât soarele, şi deasupra scris pe dânsul: „Cu aceasta să biruieşti!“ (...)

Constantin, puterea lui Hristos celui răstignit pre cruce cunoscând-o, pre cea vrednică de laudă mamă a sa Elena, ca pre o mare iubitoare de Dumnezeu, cu multă avere a trimis-o la Ierusalim spre căutarea cinstitei cruci. Şi era atunci în Ierusalim patriarh Macarie, care cu cuviincioasă cinste a întâmpinat-o pre împărăteasa (...). Când au găsit-o, alţii nu puteau să vadă şi să sărute sfânta cruce, întru acea vreme, din pricina mulţimei cei mari de lume, şi au dorit ca măcar de departe s-o vadă pe ea. Atunci Macarie, patriarhul Ierusalimului, la un loc mai înalt stând, a făcut înălţarea, arătând cinstita cruce mulţimii, iar ei au strigat: „Doamne miluieşte!“ Şi de-atunci s-a început praznicul Înălţării cinstitei Cruci a Domnului (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 467-468, 471, 473-474).

Tradiţii: Crucea e arma cea mai puternică a Domnului Hristos şi a omului. Prin cruce s-a sfinţit, s-a blagoslovit pământul, când diavolul a dus pe Dumnezeu în cele patru părţi ale noului pământ, cu gând să-l arunce în apa cea fără sfârşit; prin cruce s-a sfinţit carul ce era al diavolului, luându-se acum din stăpânirea lui; prin crucea ferestrei (cerceveaua) s-a sfinţit casa, izgonindu-se diavolul dintr-însa; prin cruce se

sfinţeşte în fiecare zi omul, făcându-şi semnul ei, şi tot crucea ajută la orice împrejurare, când Necuratul şi duhurile rele stau să-l primejduiască pe creştin (Pamfile, 1997, p. 172). ✥ Când pe om îl apucă o spaimă, scapă numaidecât dacă îşi aduce aminte în ce zi a săptămânii a fost în anul acela Ziua Crucii (Pamfile, 1997, p. 172). ✥ Încheierea postului negru de la Cruce până la Cruce (Mangiuca, 1882, p. 27). ✥ Începutul toamnei nu e la Sf. Mărie, cum zic unii, ci de Ziua Crucii (Bernea, 1997, p. 179). ✥ **Închiderea pământului**: De la Ziua Crucii până la Alexii toate gângăniile, jigăniile stau ascunse ca într-o lacră prin borţi, văgăuni şi alte ascunzişuri. Merg toate păsările, se călătoresc de la noi şi vin tocmai primăvara. Şerpii, înainte de a intra în ascunziş, se adună la aluniş pentru a face piatră scumpă. Cine se va nimeri pe acolo e bine să ia o nuia de alun, să o agite către aluniş şi să zică de trei ori: „Şerpi, şerpişori,/ De rău făcători,/ Intră-n bortă, că iarna vine/ Şi-i rău pentru tine!“ După rostirea acestor vorbe să se dea repede la o parte, căci şerpii, înşirându-se unul după altul, vor porni din aluniş. Omul trebuie să-i ucidă pe cel din frunte, pe cel din mijloc şi pe cel din coadă; să caute în guşa celui din urmă şi va găsi în ea piatra cea scumpă, tămăduitoare de multe boli. Şerpii care i-au muşcat pe oameni nu pot intra în pământ în această zi; pentru acest păcat, pământul nu-i primeşte. Ei sunt meniţi ca să-i omoare omul, pentru ca greşeala făptuită să se şteargă. După Ziua Crucii nimănui nu-i mai este îngăduit să ucidă şerpi. Ziua Crucii e ziua şarpelui: de aceea nu se taie lemne, ca să nu vină şarpele la casă (Pamfile, 1997, p. 174). ✥ De Ziua Crucii pământul se închide şi pentru plante: acum vorbesc toate florile, care-şi arată părerea lor de rău că se usucă. Acele plante care încă îşi mai păstrează viaţa se socotesc necurate sau a fi menite altor scopuri decât nevoilor şi desfătărilor omeneşti. Fragi, dacă se vor mai găsi după Ziua Crucii, nu trebuie să fie mâncaţi, ei fiind soroci ţi morţilor (Pamfile, 1997, p. 174). ✥ De Ziua Crucii nu se mănâncă nimic ce are cruce: usturoi, nucă, perjă, peşte (că are cruce în cap), întocmai precum şi de Sf. Ioan nu se mănâncă nimică ce are cap (Niculiţă-Voronca, II, p. 189).

Obiceiuri: Moşii – aceste pomeniri constau din ulcele nouă, pline cu apă curată, miere sau mied, fiind împodobite pe la gură cu strămătură roşie, iar pe deasupra fiind acoperite cu un colăcel sau un covrig şi o lumină de ceară. Acestea se trimit mai ales la casele cu copii. Pe unde nu sunt copii se trimit cane, precum şi alte vase mai mari, de cari se ştie că sunt de nevoie în acea casă. Cei ce duc capătă de asemenea moşi (Pamfile, 1997, p. 173). ✥ **Cârstovul viilor**: e bine să se înceapă culesul viilor (Pamfile, 1997, p. 176). La Cârstovul viilor au obiceiul de a chema preotul pentru săvârşirea rugăciunii la locul unde vor aşeza butoaiele pentru vin. Ţăranii postesc o săptămână întreagă şi fac rugăciuni la vii şi pivniţe (Fochi, p. 265). La cules este obicei ca, după ce se calcă strugurii, când este să se toarne în butie cea dintâi vadră de vin, se adună toţi culegătorii şi dau chiot. Asemenea se face la toate buţile, când se începe a turna în ele. În timpul culesului, serile se face câte un foc mare de viţă uscată, împrejurul căruia joacă culegătorii, după ce au mâncat, şi lăutarii cântă (Ispirescu, ff. 55-56). La culesul viilor, nu este uitat *strugurele lui Dumnezeu:* nu se culeg strugurii de pe ultimul buştean al viei, aceştia fiind lăsaţi ca ofrandă lui Dumnezeu sau păsărilor cerului (Chicet-5, p. 32).

14 septembrie

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Înălţarea Sf. Cruci se ţine, căci îţi vei găsi uşor leacul când te vei îmbolnăvi (Speranţia, III, f. 95 v). ✥ Care pom n-a rodit, să pui în Ziua Crucii curpeni de pepeni pe el, că la anul rodește (Niculiță-Voronca, II, p. 190).

Apărător de rele şi durere: Dă boala peste oamenii care lucrează de Ziua Crucii (Speranţia, VI, f. 62). ✥ Cine posteşte postul Crucii, scapă de boli rele, de friguri etc. (Muşlea-Bârlea, p. 401). Dacă cineva zace de friguri şi-l apucă această sărbătoare, boala „se va închide“ în trupul lui şi frigurile nu-l vor slăbi până la anul viitor (Pamfile, 1997, p. 174).

Magie: La Ziua Crucii se strâng buruieni: mintă creață, calapăr, busuioc, cipruș (lemnul Domnului), botângi, săscuțe, măierean, cimbru ș.a. şi se usucă pe la icoane. Cu acestea se fac apoi scalde la bolnavi (Pop Reteganul-2, f. 154). ✥ Dimineața, pe nemâncate, să culegi prune, căci sunt bune de descântat (Muşlea-Bârlea, p. 401). Perjele strânse în ziua de Ziua Crucii sunt bune de bubă rea (Gorovei, 1995, p. 30). ✥ Cine prinde în Ziua Crucii un şarpe, îl omoară şi-i pune în gură un sâmbure sau căţel de ai, îl bagă sub pragul uşii, şi aşa aiul încolțește acolo în gura şerpelui, apoi în ziua de Sf. Gheorghe aiul acela îl pui în pălărie, te sui în turnul bisericii, când vin oamenii de la biserică, şi ai darul de a vedea şi cunoaşte pe strigoi (Gorovei, 1995, p. 222).

Despre vreme: Dacă mai tună după Ziua Crucii, toamna va fi lungă (Pamfile, 1997, p. 173). ✥ Se crede că dacă se călătoresc cocoarele în vreo zi înainte de Ziua Crucii, în noaptea acelei zile va fi brumă (Gorovei, 1995, p. 261). ✥ Se crede că nu e bine a rupe călinele înainte de Ziua Crucii, căci la din contra vor fi curând geruri (Gorovei, 1995, p. 269).

15 septembrie

Sf. Macovei; Sf. Nichita; Nichita cel nebun
Sf. Ierarh Iosif cel Nou de la Partoş; Sf. Mc. Nichita Romanul; Sf. Ierarh Visarion al Larisei

Sf. Ierarh Iosif cel Nou de la Partoş. Din rândul celor ce în latura de apus a pământului patriei au slujit Biserica Ortodoxă Română prin nestrămutată credincioşie faţă de legea strămoşească, un chip ales de ierarh a dobândit, încă din vremea petrecerii sale în lume, aureola sfinţeniei. În invocarea numelui său, Biserica adaugă şi darul facerii de minuni. Viaţa întreagă i-a fost minunată prin faptele săvârşite din dragoste de Dumnezeu şi de oameni (*Proloagele*, I, pp. 52, 54).

Sf. Mc. Nichita Romanul. Dând semnul biruinţei, cinstita şi de viaţă făcătoare Crucea Domnului şi la înălţimea sa ridicându-se, îndată cel cu numele biruinţei numit, sfântul Nichita, sub semnul acesta a alergat. Bunul acesta, ostaş al lui Iisus Hristos, a stătut ca subt un steag sub Cruce, ca să se lupte împrotiva vrăjmaşilor sfintei Cruci, pentru cinstea celui răstignit pe Cruce (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 482-483). Acest sfânt Nichita a trăit pe vremea împăraţilor din neamul marelui Constantin şi îndeosebi pe vremea lui Valens (364-378). S-a născut şi a crescut în Dacia lui Traian, de pe malul stâng al Dunării, ţară pe care, pe acele vremi, o stăpâneau goţii (*Proloagele*, I, p. 52).

Sf. Ierarh Visarion al Larisei. Întru această zi, pomenirea celui dintru sfinţi părintele nostru Visarion, arhiepiscopul Larisei, făcătorul de minuni (*Mineiele*, I, p. 209).

Sf. Mc. Nichita

Tradiţii: Nechita călugăr, văzând că dracul face răutăţi oamenilor, l-a prins de păr, a făcut o bortă în laiţă, i-a vârât părul şi l-a împănat cu un cui. De aceea se zice „Nechita care ţine pe dracul de păr“ (Fochi, p. 306).

Apărător de rele şi durere: Mulţi care n-au ţinut această sărbătoare s-au scrântit la minte (Speranţia, VIII, f. 74). ✥ E ţinut pentru boli (Muşlea-Bârlea, p. 401). ✥ Dacă vrai să nu-ţi mănânce uliul paserile şi să nu piară de boale, să ţii ziua a doua după Ziua Crucii, care oamenii zic că e a Sfântului Macovei; în carte însă stă scris Sf. Nichita (Niculiţă-Voronca, II, p. 190).

16 septembrie

Sf. Mari Muceniţe Eufimia şi Meletina

Sf. Mare Mc. Eufimia

Sf. Mare Muceniţă Eufimia. „Doamne al tuturor puterilor, tu ai arătat în mine puterea cea nebiruită. Drept aceea acum, precum ai primit uciderea şi vărsarea sângelui mucenicilor celor ce au fost mai nainte, aşa primeşte şi jertfa mea, care cu suflet umilit şi cu inimă smerită se aduce ţie, şi în locaşurile sfinţilor, în ceata mucenicilor primind sufletul meu, odihneşte-l, că binecuvântat eşti în veci". Aşa rugându-se sfânta Eufimia, deteră drumul hiarelor asupra ei, leii şi urşii, cari, apropiindu-se, îi lingeau picioarele. Iar o ursoaică i-a făcut ei în picior puţină rană, şi a curs sânge. După care a venit un glas din cer, chemând-o pre ea la cele de sus, şi îndată şi-a dat duhul său Domnului, pentru care a pătimit cu osârdie. Şi s-a cutremurat pământul, şi se clătea cetatea, se sfărmau zidurile, căzeau casele, şi s-a făcut frică mare (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 513-514).

Sf. Mare Muceniţă Meletina. Sfânta Muceniţă Meletina pe vremea împărăţiei lui Antonin, de Antioh ighemonul, în Tracia, a pătimit. (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 515). Carea suferind multe munci şi făcând foarte multe minuni, răsturnând idolii jos la pământ cu rugăciunea sa şi zdrobind pre Apolon şi pre Iraclie, şi aducând pre mulţi către Hristos, i s-a tăiat capul (*Mineiele*, I, p. 219).

17 septembrie

Sf. Sofia

Sf. Mc. Sofia şi cele trei fiice ale sale: Pistis, Agapis şi Elpis

Sf. Mc. Sofia şi cele trei fiice ale sale, Pistis, Agapis şi Elpis. Pe timpul împărăției lui Adrian răucredinciosul împărat al romanilor a fost la Roma o văduvă, de neam italiancă, anume Sofia, al cărei nume se tâlcuiește *înţelepciune*. Aceasta după numele său, şi viaţa în credința creştinească cu înţelepciune o petrecea. Această înţeleaptă Sofia, când petrecea întru legiuita însoţire, a născut trei fiice, cărora le-a pus numele celor trei virtuți evanghelice. Pre cea dintâi a numit-o Pistis (credința), pre a doua Elpis (nădejdea), pre a treia Agapi (dragostea). Căci ce altceva avea să nască înțelepciunea cea Creștină, dacă nu bunătăţile cele plăcute lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 517-518).

Sf. Mc. Sofia

Despre vreme: Dacă păsările nu se duc înainte de Sf. Sofia, atunci va fi iarna caldă înaintea Crăciunului (Mangiuca, 1882, p. 26).

18 septembrie

Sf. Mc. Eumenie, Episcopul Gortinei; Sf. Mc. Ariadna

Sf. Mc. Eumenie

Sf. Mc. Eumenie, Episcopul Gortinei. Acest cuvios părintele nostru Evmenie, din tinereţe prin îmbunătăţita viaţă a plăcut lui Dumnezeu, pentru că a călătorit pre calea cea strâmtă care duce la cer. Sf. Evmenie de toate s-a lepădat, pre toate le-a lăsat, ca după Hristos să alerge, şi pentru ca să-L afle şi să-L dobândească: averea ca pre o haină de pre sine dezbrăcând-o, pre cei săraci, pre cei goi şi pre cei lipsiţi i-a îmbrăcat, apoi chiar el însuşi dezbrăcându-se de toată dulceaţa pământească, a trecut prin strâmtorarea sărăciei şi a intrat prin poarta cea îngustă, care duce la cerească bogăţie (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 543, 545-546).

Sf. Mc. Ariadna. Această sfântă muceniţă Ariadna a pătimit pentru Hristos pe vremea împărăţiei lui Adrian, fiind roabă la oarecare Tertill, mai mare al cetăţii Promisia, din ţara Frigiei. Acel Tertill, când, la naşterea unui prunc al său, făcea praznic în idoleasca capişte, jertfind şi închinându-se zeilor, şi dănţuind cu toţi casnicii şi cu prietenii şi megiaşii săi, sfânta Ariadna a rămas acasă şi n-a voit să intre în capiştea idolească şi să prăznuiască împreună cu stăpânul său. Deci, mâniindu-se stăpânul ei, a bătut-o pre ea fără de milă, apoi, spânzurând-o, a strujit-o cu unghii de fier, după aceasta în temniţă a aruncat-o şi a chinuit-o cu foamea multă vreme, ca să se lepede de Hristos şi să se închine neînsufleţiţilor idoli... (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 548-549).

19 septembrie

Sf. Mc. Trofim, Savatie şi Dorimedont

Sf. Mc. Trofim

Sf. Mc. Savatie

Sf. Mc. Dorimedont

Sf. Mc. Trofim, Savatie şi Dorimedont. Veniră în Antiohia din părţile cele de afară doi oameni neştiuţi, Trofim şi Savvatie, bărbaţi drept-credincioşi şi închinători ai adevăratului Dumnezeu. Aceştia, văzând orbirea şi pierderea marii mulţimi de suflete, au suspinat cu greu şi, amestecându-şi cuvintele cu lăcrămi, au zis către Dumnezeu: „Dumnezeule! cel ce cu cuvântul din nefiinţă toate le-ai alcătuit, şi pre om dupre chipul tău l-ai zidit; Tu caută din Cer şi scoate pre aceşti oameni din mâinile vrăjmaşului". Acestea ei grăindu-le, cunoscură închinătorii de idoli ce-i vedeau pe dânşii că nu fac parte din păgânitatea idolească şi, prinzându-i pe ei, i-au dus la stăpânitorul şi judecătorul lor, Attic Eliodor (...). Era acolo un bărbat anume Dorimedont. Acela, adeseori mergând în temniţă în taină, la sfântul Mucenic Trofim, îi spăla sângele, îi ştergea ranele cu pânze curate şi-i lega umflăturile, şi întru toate avea grijă de dânsul... Şi aşa sfinţii mucenici Trofim şi Dorimedont, după cele multe amare munci cu ucidere de sabie au murit; iar acum în viaţa cea fără de moarte către Sfântul Savvatie adăogându-se, dănţuiesc cu îngerii (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 551-553, 562, 568).

20 septembrie

Sf. Mare Mc. Eustatie şi soţia sa Teopisti, cu cei doi fii, Agapie şi Teopist

Sf. Mare Mc. Eustatie

Sf. Mare Mc. Eustatie şi soţia sa Teopisti, cu cei doi fii Agapie şi Teopist. În zilele împărăţiei lui Traian petrecea în Roma oarecare voievod Evstatie Plachida, de bun neam, slăvit. Şi erau, Plachida şi femeia sa, foarte buni şi milostivi spre toţi. Aceasta numai îi lipsea, ca să cunoască pre unul adevăratul Dumnezeu, pre care, neştiindu-l, prin lucruri bune îl cinstea. Deci iubitorul de oameni, Dumnezeu, cel ce voieşte ca toţi să se mântuiască, şi nu trece cu vederea pre cei ce fac cele bune, n-a trecut cu vederea şi pre acest virtuos bărbat şi nu l-a lăsat pre el ca să piară, întru întunericul idoleştei înşelăciuni, ci acela l-a făcut pre el primit lui, şi a voit ca să-i arate calea mântuirii. Plachida fiind într-o zi, după obiceiul său, la vânătoare de hiare, cu slugile sale, au început a urmări pre cerbi. Iar văzând un cerb mai mare din toată mulţimea, alerga dupre dânsul... Stând Plachida mult şi la cerb privind, i s-a arătat lui Hristos Domnul astfel: era o cruce foarte luminoasă între coarnele cerbului arătată, spre care Plachida, privind, a văzut asemănarea trupului celui pre cruce răstignit, pentru noi, Iisus Hristos... (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 572, 574-576).

21 septembrie

Sf. Ap. Codrat; Sf. Prooroc Iona

Sf. Ap. Codrat

Sf. Ap. Codrat. Sfântul apostol Codrat era unul din numărul celor şaptezeci de apostoli. Şi a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu în Atena şi în Magnesia, unde a fost şi episcop, şi pre mulţi cu învăţăturile sale, la lumina dumnezeieştii cunoştinţe i-a adus. Iar sfântul lui trup s-a pus în Magnesia, şi izvorăşte multe tămăduiri neputincioşilor (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 637, 640).

Sf. Prooroc Iona. Iona, viind în vârstă, vieţuia cu fapte bune, umblând întru toate poruncile Domnului fără de prihană, şi bine a plăcut lui Dumnezeu atâta, încât s-a învrednicit proorocescului dar. Şi a proorocit pentru patimile Domnului şi pentru pustiirea Ierusalimului (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 661).

Fiul lui Amitai, Iona este unul dintre proorocii mici ai Vechiul Testament. A trăit în secolul al IX-lea î.H., fiind trimis de Iahve în cetatea Ninive pentru a vesti locuitorilor ei pedeapsa ce îi aşteaptă pentru mulţimea fărădelegilor lor. Iona a refuzat să asculte îndemnul Domnului şi a încercat să fugă în Tarsis, îmbarcându-se pe o corabie. Pornindu-se o furtună puternică şi corabia fiind în pericol, s-au aruncat sorţi pentru a se cunoaşte cel care se făcea vinovat de acea primejdie. Sorţii au căzut pe Iona, care a fost aruncat în mare, unde a fost înghiţit de un chit (balenă). Proorocul se roagă să fie izbăvit din pântecele mamiferului marin şi este ascultat, fiind aruncat pe ţărm, nevătămat, după trei zile. Iona va merge la Ninive şi va spune cuvintele: „Patruzeci de zile mai sunt şi Ninive va fi distrusă!“ Ninivitenii au luat în serios ameninţarea proorocului şi s-au pocăit (*Dicţionarul*, pp. 154-155).

22 septembrie

Măcinica Foca
Sf. Sfinţit Mc. Foca, Episcop de Sinopi, Sf. Mc. Isaac; Sf. Martin

Mucenicul Foca marchează a treia sărbătoare a sfântului cu acelaşi nume, asociat în mentalitatea populară cu focul devastator pe care-l poate trimite.

Sf. Sfinţit Mc. Foca

Sf. Sfinţit Mc. Foca, Episcop de Sinopi. Biserica prăznuieşte astăzi doi Sfinţi Mucenici care poartă acelaşi nume. Unul este Sfântul Foca „făcătorul de minuni", iar celălalt este Foca „grădinarul". Şi unul şi altul au trăit în acelaşi loc, în oraşul Sinope din Pont, dar cel dintâi a pătimit mucenicia în vremea împăratului Traian (98-117), iar cel de-al doilea, cu două veacuri mai târziu, pe vremea lui Diocleţian împăratul (284-305). Foca cel dintâi a fost făcător de minuni, cu darul Sfântului Duh, încă din tinereţe, şi a petrecut, făcând minuni, până la sfârşitul vieţii sale. Pentru viaţa lui fără de prihană a fost ales episcop al cetăţii Sinope (*Proloagele*, I, p. 69). ❖ În cetatea Sinopiei era un om Pamfil, având o soţie Maria; aceştia au născut pre acest fericit Foca, care din tinereţe era plin de darul Duhului sfânt, încât îi gonea pe diavoli din oameni şi tămăduia neputinţele. Iar ajungând la vârsta bărbatului desăvârşit, pentru viaţa lui îmbunătăţită a fost ales episcop cetăţii aceea, şi şezând pre scaunul său, păştea bine pre oile cele cuvântătoare, cu cuvântul şi cu lucrul, adăogând spre nevoinţa sa mai mari osteneli (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 647).

Sf. Mc. Isaac şi sfântul Martin. ... Cu îndrăzneala lui Hristos cea de la înlăţime adia, Martin să-şi dea sufletul mai naintea sabiei se grăbea... (*Mineiele*, I, p. 268).

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează în această zi, temându-se de foc (Pamfile, 1997, p. 176).

23 septembrie

Echinocţiul de toamnă: Târ înainte-târ înapoi
Zămislirea Sf. Prooroc Ioan Botezătorul; Cuv. Xantipa şi Polixenia

Zămislirea Sf. Prooroc Ioan Botezătorul. Zămislirea mântuirii noastre apropiindu-se, s-a zămislit sfântul Ioan, Mergătorul-înainte cu mărire şi cu minune. Multe mame zămislesc fii, dar puţine sunt acelea pre a căror zămislire o ar mări şi o ar prăznui biserica lui Dumnezeu. Numai trei mame s-au găsit aşa la fel de ale căror zămisliri în pântece s-a minunat lumea. Acestea au fost: sfânta şi dreapta Anna, sfânta Elizaveta şi prea sfânta, prea curata fecioara Maria. Dreapta Anna a zămislit pre Născătoarea de Dumnezeu; Elizaveta, pre Mergătorul-înainte, iar fecioara Maria, pre Hristos Mântuitorul nostru. Deci toate aceste zămisliri prin vestitor ceresc bine s-au vestit, şi de darul lui Dumnezeu s-au săvârşit.

Sf. preot Zaharia
şi Arhanghelul Gavriil

Drept aceea, bine-vestitorul, sfântul arhanghel Gavriil, intrând în altar la preotul Zaharia, care slujea atunci în rânduiala săptămânii sale înaintea lui Dumnezeu, a început a vorbi astfel: „Nu te teme, Zaharie! că s-a auzit rugăciunea ta şi femeia ta Elizaveta va naşte ţie un fiu, şi-l vei numi Ioan, şi va fi ţie bucurie şi veselie, şi mulţi de naşterea lui se vor bucura“ (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 679-681).

Cuv. Xantipa şi Polixenia. Cuvioasele femei sunt uceniţe apostoleşti, cari în Spania de sfinţii apostoli fiind luminate, multe minuni cu numele lui Hristos au făcut şi pre mulţi i-au încredinţat, şi cu pace s-au dus la Domnul (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 688).

24 septembrie

Teclele, Teclele Berbecilor
Sf. Întâia Muceniţă Tecla; Cuv. Coprie

Încep sărbătorile de toamnă consacrate lupilor. Teclele (Berbecarii) vizează păzirea berbecilor de lupii care încep să dea târcoale.

Sf. Mc. Tecla

Sf. Întâia Muceniţă Tecla. Când sfinţii apostoli Pavel şi Varnava bună-vestirea lumii propoveduind, au mers în Ionia. Pavel, de Dumnezeu povăţuindu-se, a întins cuvânt pentru feciorie şi curăţenie, spuind aceasta: că fecioara ceea ce îşi păzeşte fecioria ei pentru dragostea lui Hristos are parte cu îngerii şi este mireasă lui Hristos, iar Hristos îi este ei Mire, ducând-o pe ea în cămara cea cerească. Şi mult de aceasta grăind Pavel, a deşteptat pre Tecla spre păzirea fecioriei ei. Pentru că a pus Tecla în inima sa dintru acea vreme ca să-şi lase logodnicul său şi toate dulceţile lumii acesteia, şi să slujească lui Hristos întru curăţia feciorească, prin curăţia sa (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 688, 690-691).

Cuv. Coprie. Acesta s-a născut pe gunoaie, lângă mănăstirea Sfântului şi Marelui Teodosie, începătorul vieţii de obşte. Călugării mănăstirii aflară copilul ce se născuse în gunoi şi, din porunca marelui Teodosie, l-au luat şi l-au numit Coprie (adică gunoi). Dacă s-a făcut mare, îl iubea Teodosie şi copilul se învrednici de Duhul Sfânt. Şi, păzind curăţia sufletului, a făcut de i se supuneau fiarele sălbatice... (*Proloagele*, I, p. 81).

Apărător de rele şi durere: Teclele păzesc cu mare străşnicie, crezându-se că sunt rele de foc şi de lupi. La casa celui care va îndrăzni să lucreze lupii vor veni şi vor mânca berbecii şi oile (Pamfile, 1997, p. 177).

25 septembrie

Cuv. Eufrosina; Sf. Mc. Pavel şi Tatis, cu fiii lor

Cuv. Eufrosina

Cuv. Eufrosina. Trecând doisprezece ani de la naşterea Eufrosinei, Pafnutie a rămas învăţându-şi pre fiica sa Dumnezeiasca Scriptură, la care degrab copiliţa deprinzându-se, se îndeletnicea la cetirea sfintelor cărţi, şi s-a dus vestea de bună înţelegerea ei şi de frumuseţe prin toată cetatea Alexandriei. Eufrosina însă iubea viaţa monahicească (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 721). Ea a ales viaţa călugărească, părăsind în taină casa părintească şi mergând la o mănăstire de călugări, cu părul tuns şi în haine bărbăteşti, dându-se drept famen, cu numele Smarald. A fost primită în acea mănăstire, în care va rămâne, tăinuită, vreme de treizeci şi opt de ani, până la sfârşitul vieţii sale. Pafnutie, tatăl său, n-a încetat să o caute de-a lungul anilor, venind deseori chiar în mănăstirea în care ducea viaţă aleasă „monahul Smarald". El s-a aflat întâmplător în mănăstire chiar în clipele în care fiica sa era pe patul de moarte şi a fost chemat de aceasta la căpătâiul ei. Eufrosina i-a spus tatălui său adevărul despre sine, apoi a murit, lăsându-l pe acela în mare uimire şi jale. Îmbărbătându-se însă, Pafnutie s-a întors acasă, şi-a împărţit averile celor săraci şi a venit în aceeaşi mănăstire, instalându-se, ca monah, în aceeaşi chilie în care trăise fiica sa (*Dicţionarul*, pp. 89-90).

Sf. Mc. Pavel şi Tatis, cu fiii lor. Aceşti sfinţi Pavel şi Tattis, şi copiii lor Savinian, Maxim, Ruf şi Eughenie, erau din cetatea Damascului şi, pârându-i că sunt creştini, se închiseră în temniţă şi s-au legat cu lanţuri, şi iarăşi aducându-se la întrebare îi bătură tare şi, chinuindu-se de mâinile celor fărădelege, şi-au dat sufletele la Dumnezeu (*Mineiele*, I, p. 300).

26 septembrie

Berbecarii, Filipii; Adormirea Sf. Ioan Evanghelistul
Sf. Ap. şi Evanghelist Ioan, Cuvântătorul de Dumnezeu; Cuv. şi Dreptul Ghedeon

În perioada 26-28 septembrie se sărbătoresc primii Filipi de Toamnă. Interdicţii importante ce vizează muncile gospodăreşti.

Sf. Ap. şi Evanghelist Ioan

Sf. Ap. şi Evanghelist Ioan, Cuvântătorul de Dumnezeu (Teologul). Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan – de Dumnezeu cuvântătorul – a fost chemat de la mrejile pescăreşti la propovăduirea Evangheliei. Căci, când Hristos Domnul, umblând pe lângă marea Galileii, din pescari îşi alegea Lui-şi apostoli, şi a chemat pre cei doi fraţi, pre Petru şi pre Andrei, atunci a văzut şi pre alţi fraţi, pre Iacov al lui Zevedei şi pre Ioan, fratele lui, în corabie cu Zevedei, tatăl lor, legându-şi mrejele lor, şi i-a chemat şi pre ei. Iar ei îndată lăsând corabia şi pre tatăl lor, au mers după Dânsul. La primirea sa, Ioan a fost numit de Hristos Domnul *fiu al tunetului*, că aceluia ce propovăduia ca tunetul avea să se audă întru toată lumea şi tot pământul să se umple. Şi umbla după Bun învăţătorul său, urmând paşilor Lui, şi învăţând înţelepciunea care ieşea din gura lui... (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 783-784). Din porunca împăratului Domiţian (81-96) a fost exilat pe Insula Patmos din Marea Egee, unde are o revelaţie despre vremurile din urmă ale omenirii, cuprinsă în cartea Apocalipsei. Este numit „apostolul dragostei", căci conform spuselor Fericitului Ieronim, ajuns la senectute, în locul unor cuvântări lungi despre viaţa lui Hristos, Ioan se mulţumea să le spună ucenicilor săi: „Fiilor, iubiţi-vă unii pe alţii... Aceasta este porunca Domnului. Împliniţi-o şi este de ajuns". A murit în pace, în timpul împărăţiei lui Traian (*Dicţionarul*, p. 151).

Cuv. şi Dreptul Ghedeon. Pomenirea dreptului Ghedeon, carele mai nainte a văzut naşterea lui Hristos prin roua lânei (*Mineiele*, I, p. 322).

Apărător de rele şi durere: Se sărbătoresc alţi trei Filipi (Berbecari, 26-28 septembrie). În această perioadă nu se coase, nu se împunge în piele, nu dau împrumut, nu se duc la moară, nu dau foc la vecini, nu mătură în casă, nu lucrează nimic, zicând că-i rău de lupi (Marian, 1994, I, p. 186). ❖ Nu se lucrează, pentru a nu avea primejdii şi pentru a nu adormi pe veşnicie (Pamfile, 1997, p. 178).

27 septembrie

Berbecarii
Sf. Ierarh Antim Ivireanul; Sf. Mc. Calistrat

Sf. Ierarh Antim Ivireanul. Cel mai învăţat şi mai talentat mitropolit care a stat vreodată pe scaunul mitropoliei Ţării Româneşti, bărbat de cinste, evlavios şi împodobit cu virtuţile ce se potrivesc cu vrednicia arhierească, Antim Ivireanul a rămas o icoană înconjurată cu evlavie şi cu recunoştinţă pentru tot ce a înfăptuit în ţara şi Biserica Ortodoxă Română (*Proloagele*, I, p. 73).

Sf. Ierarh Antim Ivireanul

Sf. Mc. Calistrat

Sf. Mc. Calistrat. Între mulţi alţii s-a arătat viteazul ostaş al lui Hristos, Kalistrat, care pre calea cea frumoasă a muceniciei a mers, însă nu singur, ci cu mulţi alţii, pre vrăjmaşul călcându-l, a stătut înaintea biruitorului lumei Hristos, purtând şi arătând ranele cele ce le-au luat pentru Dânsul, şi luând plata nevoinţei sale (*Vieţile sfinţilor*, I, p. 835).

28 septembrie

Haritonul
Cuv. Hariton Mărturisitorul; Cuv. Mc. Pimen

Cuv. Hariton Mărturisitorul. Cuviosul Hariton era din eparhia Licaoniei în cetatea Iconiei, creştin binecredincios şi ales întru bunătăţi. Acesta în vremea lui Aurelian, rău-credinciosului împărat, mărturisitor al numelui lui Iisus Hristos s-a arătat. Căci, când a ieşit acea poruncă fără de Dumnezeu de la împăratul prin toate părţile, ca să fie siliţi creştinii să jertfească idolilor, iar cei ce nu se vor supune poruncii să fie ucişi, atunci Hariton, în Iconia, la un lucru ca acestea strălucea cu bună-credinţă, ca cel mai întâi între creştini şi cu bunătăţile, şi prins a fost de guvernatorul ţării şi legat s-a dus la judecata păgânilor... (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 850-852).

Cuv. Hariton Mărturisitorul

Apărător de rele şi durere: Această sărbătoare este ţinută de femei, zicând că cine lucrează înnebuneşte (Speranţia, VI, f. 59). ✥ E rău de trândăveală (Speranţia, VII, f. 29). ✥ Se ţine pentru a nu crăpa călcâiele (Speranţia, V, f. 398 v).

29 septembrie

Mioi, Vara lui Mioi (Mihoi, Sân-Mihai); Chiriac; Nunta oilor
Cuv. Chiriac Sihastrul; Sf. Mc. Gudelia

Cuv. Chiriac Sihastrul. Fericitul Chiriac, în mintea sa viețile a multor sfinți citindu-le, ardea cu duhul și i s-a deschis inima lui întru frica lui Dumnezeu. Pentru că a dorit ca să râvnească celor ce au viețuit cu bună plăcere și gândea să meargă la sfântă cetatea Ierusalimului și acolo, lepădându-se de cele din viață, unui Dumnezeu să-I slujească... Și sfântul Chiriac mai adâncă tăcere a luat, și viețuia închizându-se în chilie, ca un îngropat în mormânt, numai cu singur Dumnezeu vorbind (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 874-875, 880).

Cuv. Chiriac Sihastrul

Sf. Mc. Gudelia. Aceasta, fiind creștină și întorcând pre mulți din perși la credința creștinilor, a fost prinsă de Savorie împăratul perșilor și, muncind-o foarte și nevrând să facă jertfă focului, o a băgat în temniță, mulți ani chinuindu-se de foame. După aceea scoțând-o din temniță și nevrând să se lepede de Hristos, întâi i-au despuiat capul de piele, apoi, țintuind-o cu piroane la stâlp foarte tare, și-a dat sfântul său suflet Domnului (*Mineiele*, I, p. 353).

Tradiţii: Perioada de cincisprezece zile cuprinsă între 29 septembrie și 14 octombrie, între Mioi și Vinerea Mare, când se aștepta o încălzire trecătoare a timpului, este numită Vara lui Mioi. Întrucât atât la Mioi, cât și la Vinerea Mare se obișnuia să se slobozească arieții (berbecii) în turmele de oi pentru reproducere, aceste zile se numeau și Nunta oilor sau Năpustitul berbecilor (Ghinoiu, 1999, p. 173). ✦ Dumnezeu se îndură de rugămintea unui cărăuș sărac, ca să-i dea și lui „câta vară“ să-și poată treiera grâul. Mioi e chiar numele acelui cărăuș (Muşlea-Bârlea, p. 401).

Despre vreme: De cade ghinda înainte de Sânt-Mihai, iarna se pune curând (CS, 1918, p. 20).

30 septembrie

Berbecii

Sf. Sfinţit Mc. Grigorie Luminătorul, Episcopul Armeniei; Sf. Mc. Ripsimia

Sf. Sfinţit Mc. Grigorie Luminătorul, Episcopul Armeniei. Luminătorul Armeniei celei mari, sfântul Grigorie, s-a născut din părinţi întunecaţi cu necredinţa, dar luminaţi cu bunul neam şi cu dregătoria… Când împăratul Tiridat aducea jertfe idolilor, iar mai ales zeiţei Artemidei, spre care avea mai multă osârdie, mult şi adeseori ruga pe Grigorie ca cu dânsul împreună să jertfească idolilor. Iar Grigorie nu voia, ci mărturisea pre Hristos: că nu este Dumnezeu afară de el, nici în cer, nici pe pământ. Deci, auzind aceste cuvinte Titidat, a poruncit ca pre sfântul Grigorie să-l muncească tare… (*Vieţile sfinţilor*, I, pp. 897, 905).

Sf. Sfinţit Mc. Grigorie

Sf. Mc. Ripsimia, Gaiani şi alte treizeci şi două de cuvioase Mucenițe femei şi fecioare. Aceste sfinte femei erau de neam slăvit şi mare şi au trăit pe vremea împărăţiei lui Diocleţian şi a lui Tiridate, împăratul parţilor. Ele erau fecioare dăruite cu frumuseţe, fiind călugăriţe. Deci, fiindcă n-au voit a se însoţi cu împăratul Tiridate, Ripsimia împreună cu Gaiani au fugit. Deci, fugind ea, ostaşii împăratului gonind-o şi prinzând-o, mai întâi i-au rupt hainele, apoi, legându-i mâinile dinapoi, i-au tăiat limba şi trupul şi l-au ars, şi i-au scos ochii şi, fiind tăiată în bucăţi, şi-a dat fericitul ei suflet (*Proloagele*, I, p. 99).

Apărător de rele şi durere: E rău de lupi (Speranţia, VI, f. 62).

octombrie

Denumire populară:
– brumărel (începe a bruma, încep a cădea brumele cele mici)

Sfaturi generale: Săpaţi gropi prin livezile umede; puneţi gunoi pe câmpurile cu trifoi, curăţiţi pomii de uscături până să nu vină frigul; săpaţi împrejur şi puneţi pământ gras pe lângă rădăcini; răsădiţi zmeura şi fragii; strângeţi sâmburi de poame şi păstraţi-i în nisip (Mangiuca, 1882, p. 28). ❖ Culesul poamelor ţine încă. Griji, nu cumva să le aduni pe timp ploios şi nici dimineaţa, înainte de a se fi luat apa de pe ele, că putrezesc. Straturile din cari s-au scos legumele trebuiesc săpate din nou, ca preste iarnă să degere. Resădeşte în straturi bine lucrate sălată iernatică. Culege cucuruzul. Cartofii şi napii de nutreţ se sapă pe timp uscat, – se curăţesc de rădăcinile mai subţiri şi se pun să se sbicească înainte de a se aşeza în pivniţă ori în groapă. Îndată ce am terminat cu semănatul se ară numaidecât pământul menit a se semăna de cu primăvară. Gerul şi frigul de peste iarnă îl îmbunătăţeşte. Când la culesul viilor, strugurii trebuiesc clasificaţi după cum sunt unii putrezi, alţii copţi ori rescopţi. Numai aşa putem face bani cumsecade, dacă producem mai multe feluri de vin (CS, 1918, p. 76).

Prevestiri de timp: Dacă în octombrie cade multă brumă şi zăpadă, luna ianuarie va fi moale şi călduţă. ❖ Dacă în octombrie şi noiembrie este multă ploaie, poţi aştepta în decembrie mari vânturi. ❖ Brumărel şi Mărţişor sunt luni surori (CS, 1918, p. 22). ❖ Cu cât frunzele arborilor cad mai curând, cu atât mai roditor va fi anul următor (CS, 1918, p. 22). ❖ Gerul şi frigul din octombrie îmblânzeşte pe ianuarie şi Faur (CS, 1918, p. 22). ❖ Lumina de miazănoapte aduce curând ger mare (CS, 1918, p. 22). ❖ Şoarecii de câmp, de trag către sat, iarna e aproape (CS, 1918, p. 22). ❖ Când arborii ţin frunza mult, iarna e departe, dar va fi grea, şi la anul vor fi multe omide (CS, 1918, p. 22). ❖ Sunt semne de iarnă uşoară când o bubui în luna lui octombrie şi noiembrie („Oltenia“, cartea I, partea III, fasc. XII, p. 189). ❖ Vântul de octombrie este vânt bogat (Niculiţă-Voronca, I, p. 290). ❖ Dacă în octombrie este multă ceaţă (buraca), atunci va fi multă neauă în decembrie (Mangiuca, 1883, p. 28).

1 octombrie

Pocroavă, Sf. Pocroavă, Procoavele
Acoperământul Maicii Domnului; Sf. Ap. Anania; Sf. Roman Melodul

Acoperământul Maicii Domnului (Pocrov) marchează intrarea în anotimpul rece. Acum se acoperă pământul de zăpadă, iar fetele doresc să primească şi ele un acoperământ pe cap (basmaua), ca semn al trecerii la statutul de femeie măritată.

Acoperământul Maicii Domnului. Întru cele mai de pre urmă cumplite vremi, când s-au înmulţit păcatele noastre, s-au înmulţit şi primejdiile asupra noastră, când s-au împlinit cuvintele Domnului: „Că se va scula limbă peste limbă şi împărăţie peste împărăţie, şi va fi foamete şi ciumă, şi cutremure pre alocuri"; când ne supără pre noi năvălirile celor de alt neam, războaiele cele dintre noi şi ranele cele purtătoare de moarte, atunci prea curata şi prea binecuvântata Fecioara Maria Maica Domnului ne dă nouă acoperământul său spre apărare, ca din toate primejdiile să ne scape pe noi, de foamete, de ciumă şi de cutremur să ne apere, de războaie şi de rane să ne acopere, şi să ne păzească pe noi sub acoperământul său nevătămaţi (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 1-2).

Sf. Ap. Anania. Sfântul Apostol Anania, unul din cei şaptezeci, a fost episcop în cetatea Damascului. Acesta pre sfântul Apostol Pavel l-a botezat. Pentru că s-a dus din Damasc la Elevteropol şi acolo arătând noroadelor calea mântuirii, pre mulţi i-a adus la credinţa lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 18, 19.)

Sf. Roman Melodul. Patriarhul l-a făcut pre el diacon şi curgea din gura lui ca un râu înţelepciunea. Deci a făcut o mulţime de condace la praznice dumnezeieşti şi la ale Născătoarei de Dumnezeu, şi la sfinţi însemnaţi, încât se află condacele lui ca la o mie şi mai multe, şi de toţi cinstit şi iubit era foarte. Şi petrecându-şi vremea vieţii sale cu dumnezeiască plăcere şi cu dreptate, s-a mutat la vecinicele lăcaşuri, şi acum cu cetele îngereşti cântare întreită sfântă cântă lui Dumnezeu în veci (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 30).

Sf. Ap. Anania

Tradiţii: Sărbătoarea Acoperământului Maicii Domnului e când aceasta a acoperit pe un pustnic ce s-a făcut sfânt, ce şedea veşnic pe vârful unui stâlp şi tot timpul cât a stat n-a fost plouat, nici nins, nici îngheţat, pământul în jurul stâlpului era păzit de toate (Speranţia, VIII, f. 42 v). ❖ Sf. Procoavă este un sfânt sfinţit de Dumnezeu printre cei dintâi (Pamfile, 1997, p. 179). ❖ În ziua de Procoave sfântul Ioan Roman a văzut pe Maica Domnului în aer, cum se ruga pentru lume (Speranţia, VI, f. 210 v).

1 octombrie

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Procoavă acoperă pământul cu un strat de zăpadă; de aceea fetele i se închină, pentru a le acoperi şi lor capul cu belşugul părului şi pentru a le ajuta să se mărite cât mai curând (Pamfile, 1997, p. 179). ✦ Femeile o postesc pentru ca să roage pe Dumnezeu să ţie lumea, să nu ne prăpădească (Niculiţă-Voronca, I, pp. 203-204). ✦ Se serbează pentru vite, ca să ne acopere Maica Domnului şi să ne aibă în pază de toate primejdiile: de înec, de foc, de cumpănă, de năpastă, de ducă-se-pe-pustii, de ucigă-l-toaca şi de vrăjmaşul cel rău (Pamfile, 1997, p. 179). ✦ Se ţine pentru boale (Speranţia, VIII, f. 361 v).

2 octombrie

Sf. Sfinţit Mc. Ciprian; Sf. Mc. Justina; Cuv. Teofil Mărturisitorul

Sf. Sfinţit Mc. Ciprian

Sf. Sfinţit Mc. Ciprian; Sf. Mc. Justina. Pe vremea împărăţiei lui Dechie era în Antiohia Siriei un filosof şi vrăjitor vestit, anume Kiprian, de neam din Cartagena, din necredincioşi părinţi născut, de cari era dat în copilăria sa spre slujba păgânescului şi necuratului lor zeu Apolon... Iar Domnul, cel ce nu voieşte moartea păcătosului, pentru negrăita sa bunătate şi pentru milostivirea cea nebiruită de păcatele omeneşti, a voit ca pre acest om pierdut să-l caute şi pre cel afundat întru adâncul iadului din prăpastie să-l scoată şi să-l mântuiască, spre arătarea milostivirii sale tuturor oamenilor (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 31, 37). Neputând s-o corupă pe tânăra mireasă a lui Hristos, Iustina, Ciprian, „înştiinţându-se bine că pre semnul Crucii şi pre numele lui Hristos nimic nu poate să le biruiască, şi-a venit întru sineşi", a alergat la Antim, episcopul creştinesc şi, căzând la picioarele lui, se ruga ca să-l miluiască pre el, să-i dea şi lui botez (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 53, 55).

Cuv. Teofil Mărturisitorul. Preacuviosul părintele şi mărturisitorul nostru Teofil era monah cucernic pe vremea împărăţiei lui Leon Isaurul, a cărui necredinţă şi rea pornire asupra sfintelor icoane văzând, a mers de l-a mustrat în faţă şi i-a zis că este fărădelege şi înaintemergător lui antihrist. Din care pricină pornindu-se împăratul cu mânie şi cu urgie, a poruncit de l-au bătut cumplit şi l-au băgat în temniţă, unde s-a chinuit cu foamea. Apoi scoţându-l şi nevrând să se supună, l-a trimis în exil departe, şi acolo, mulţumind lui Dumnezeu, şi-a dat Aceluia sufletul (*Mineiele*, II, p. 38).

3 octombrie

Sf. Sfinţit Mc. Dionisie Areopagitul; Sf. Mc. Rustic şi Elefterie

Sf. Sfinţit Mc. Dionisie Areopagitul. Acest sfânt, Dionisie Areopagitul, s-a născut din părinţi necredincioşi, dar de bun neam, şi a crescut în prea slăvita cetate Atena. Apoi a fost dat din copilărie la învăţătura elineştii înţelepciuni, întru care atât a sporit, încât în douăzeci şi cinci de ani a întrecut pe toţi vârstnicii săi în filosofie. Când sfântul apostol Pavel a mers în Atena, propovăduind pre Hristos cel răstignit şi înviat, înaintea celor mai mari, în mijlocul Areopagului, atunci Dionisie, ascultând cu luare aminte cuvintele lui Pavel, le-a pus pre ele în inima sa… Şi şi-a deschis mintea şi inima, spre cunoştinţa necunoscutului Dumnezeu, Domnului nostru Iisus Hristos, pentru că l-a luminat pe el lumina darului lui Dumnezeu; şi a rugat pre apostolul ca să se roage lui Dumnezeu pentru dânsul, ca să-i fie milostiv şi să-l numere şi pre el cu robii săi (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 105, 106, 109).

Sf. Mc. Dionisie Areopagitul

4 octombrie

Sf. Ierotei, Episcopul Atenei; Sf. Mc. Audact; Sf. Mc. Domnina

Sf. Ierotei

Sf. Ierotei, Episcopul Atenei. Acest sfânt Ierotei era unul din sfetnicii Areopagului şi a fost învăţat în credinţa creştinească şi aşezat episcop de sfântul apostol Pavel. Şi a fost cel dintâi episcop creştin al Atenei (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 123). Şi era sfântul Ierotei cu totul înstrăinat şi îndepărtat cu sufletul de cele pământeşti, şi se vedea, şi se auzea, şi la toţi arătat era că sfântul acesta este cu adevărat de Dumnezeu, cuprins de dumnezeiasca râvnă (*Proloagele*, II, p. 11).

Sf. Mc. Audact şi Callistena, fiică-sa. Acesta a fost din Efesul Asiei, care fiind duce peste alt duce, şi eparh al lui Maximian, întrecea pe ceilalţi cu bogăţia şi cu înţelepciunea. Dar pentru că n-a vrut să-şi dea pe fiică-sa împăratului, care era străin de credinţă, l-au dat în jaf de i-au prădat tot şi, izgonindu-l la melitini, i-au tăiat capul (*Mineiele*, II, pp. 59-60).

Sf. Mc. Domnina. Se face pomenire sfintei mucenițe Domnina şi a celor două fiice ale ei, Verineia şi Proscudia, care au fost prinse de păgâni în Edesa şi le-au dus la Ierapol. Iar întâmpinând ele un râu în cale, când ostaşii au şezut să mănânce pâine, maica cu fiicele sale, socotind că este mai bine să se înece pentru dragostea lui Hristos şi să fie curate înaintea Lui, decât să cadă vii în mâinile păgânilor, au făcut degrab rugăciune către Dumnezeu, încredinţând Lui sufletele lor. Apoi s-au aruncat în adâncul râului şi aşa s-au sfârşit (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 153).

5 octombrie

Sf. Mc. Haritina; Sf. Mc. Memelta

Sf. Mc. Haritina. Haritina, ajungând în vârstă, s-a arătat nu numai cu frumusețea feței sale, ci și cu podoaba obiceiurilor ei cele bune fiind blândă, smerită, ascultătoare, tăcută, curată și înțeleaptă. Și ce este mai mult: credincioasă roabă și mireasă a lui Hristos, căci, crezând întru El, s-a aprins cu multă dragoste (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 155).

Sf. Mc. Haritina

Sf. Mc. Memelta. Tot în această zi se mai face pomenirea sfintei muceniţe Memelta din Persia, care a fost preoteasă zeiței Artemida și, având o soră creștină, a văzut în vis pe îngerul lui Dumnezeu arătându-i tainele creștinești. Apoi, deșteptându-se, a spus surorii sale, iară ea a dus-o la episcopul locului și a botezat-o. De acest lucru înștiințându-se elenii, o uciseră cu pietre, purtând încă haina cea albă de la botez (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 175-176).

6 octombrie

Sf. Apostol Toma; Sf. Mc. Erotiida

Sf. Apostol Toma. Sfântul apostol Toma, care se numeşte Geamăn, era din Paneada, cetatea Galileii. Iar când Domnul nostru Iisus Hristos era pre pământ cu oamenii şi umbla prin cetăţi şi prin sate, învăţând popoarele şi tămăduind toate neputinţele, atunci Toma, auzind propovăduirea Lui şi văzându-i minunile, s-a lipit de El cu osârdie şi umbla după El, nesăturându-se de cuvintele cele dulci şi de vederea prea sfintei Sale feţe; şi astfel s-a învrednicit a fi rânduit în ceata celor doisprezece apostoli cu cari a urmat Domnul până la mântuitoarele Lui patimi. Iar după Învierea Domnului, sfântul Toma, prin necredinţa sa, a sporit mai mult credinţa în Biserica lui Hristos. Căci, când ziceau ceilalţi ucenici: „Am văzut pre Domnul", el nu voia să-i creadă, până ce singur a putut să-L vadă şi să-I pipăie ranele (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 176-177).

Sf. Ap. Toma

Sf. Mc. Erotida. Erotiida, uceniţa sfintei muceniţe Capitolina, care au pătimit pe vremea împărăţiei lui Dioclitian (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 736).

7 octombrie

Sf. Mucenici Serghie şi Vah; Sf. Mc. Polifronie

Sf. Mucenici Serghie şi Vah. Sfinţii mucenici Serghie şi Vah erau de neam romani, mari senatori şi cei dintâi boieri, în curtea împăratului Maximian, carele îi iubea mult şi îi cinstea pentru priceperea şi vitejia lor în războaie, cum şi pentru credinţa în slujbă. Încât nu putea cineva într-alt chip să se apropie de împăratul şi să ceară ceva de la el decât numai prin aceşti credincioşi sfetnici ai lui. Într-o astfel de cinste împărătească erau, în care nimeni altul nu era. Însă ei nu aşteptau cinste de la împăratul cel pământesc, ci de la cel ceresc. Căci crezând în Domnul nostru Iisus Hristos, se sârguiau ca să placă Lui, prin viaţa cea sfântă, şi slujeau Domnului cu osârdie (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 205-208).

Sf. Mc. Serghie

Sf. Mc. Vah

Sf. Mc. Polifronie. Murind marele Constantin, îndată erezia lui Arie începu a prinde pe mulţi; atunci sfântul acesta Polihronie, ţinând tare credinţa cea dreaptă, se silea totdeauna a o creşte şi a o întări. Pentru aceea ereticii se topeau de zavistie şi, aflând pe sfântul la altar, au sărit fără veste şi l-au înjunghiat, şi l-au tăiat în bucăţi cu săbiile, amestecându-l cu tainicul şi dumnezeiescul sânge, şi astfel l-au trimis fără voia lor jertfă sfântă lui Dumnezeu (*Mineiele*, II, p. 94).

8 octombrie

Cuv. Pelaghia; Sf. Taisia

Cuv. Pelaghia

Cuv. Pelaghia. Aceasta este viaţa celei ce a fost desfrânată; astfel a fost întoarcerea femeii celei pierdute; astfel au fost ostenelile şi nevoinţele ei, prin cari a plăcut lui Dumnezeu, şi prin cari fie ca şi noi să câştigăm milă în ziua judecăţii Domnului nostru Iisus Hristos (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 247). Se spune că a trăit în Antiohia în secolul al V-lea, se numea Margareta, era actriță și ducea o viață de plăceri, fiind înconjurată de mulți admiratori. În timpul unei adunări bisericeşti, episcopul Nonus, zărind-o pe Margareta, îmbrăcată în haine scumpe şi având o înfăţişare provocatoare, i-a lăudat efortul de a-şi împodobi trupul şi înfăţişarea, pentru a fi pe placul admiratorilor ei şi a deplâns lipsa unei râvne la fel de puternice în rândul credincioşilor, de a fi pe placul lui Dumnezeu. Auzind cuvintele episcopului, Margareta a fost cuprinsă de remuşcări pentru viaţa petrecută în desfrânare şi a alergat la Nonus, rugându-l să o călăuzească spre mântuire. Va primi botezul creştin, îmbrăcând o haină aspră de păr, va merge pe Muntele Măslinilor, în preajma Ierusalimului. Acolo, zidindu-şi o chilie, va trăi până la sfârşitul zilelor (*Dicţionarul*, pp. 239-240).

Sf. Taisia. În părţile Egiptului era o femeie cu năravuri rele, necurată şi fără ruşine. Aceea având o fiică, anume Taisia, a învăţat-o şi pre ea aceleaşi obiceiuri rele cu care singură se obişnuise… Ajutată de cuviosul părinte Pafnutie, se călugăreşte şi primeşte pocăinţa dumnezeiască (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 248).

9 octombrie

Sf. Apostol Iacob al lui Alfeu; Cuv. Andronic şi Atanasia

Sf. Ap. Iacob

Sf. Apostol Iacob al lui Alfeu. Sfântul Iacov Apostolul era fiul lui Alfeu şi frate al lui Matei vameşul şi evanghelistul. Iar când Domnul nostru Iisus Hristos vieţuia cu trupul pe pământ şi alegea pentru vrednicia apostolească pe oamenii cei fără de răutate şi drepţi, ca să-i trimiţă la propovăduirea Evangheliei în toată lumea, atunci a ales şi pre acest Iacov şi, ca pe un vrednic, l-a numit în ceata apostolească. Iar Iacov a fost, din cei doisprezece apostoli, însuşi văzător şi ucenic al lui Hristos, propovăduitor al Tainelor şi următor paşilor Lui (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 254-255).

Cuv. Andronic şi Atanasia. În vremea lui Teodosie cel Mare, împăratul grecesc, era un om în Antiohia, anume Andronic, cu meşteşugul zlătar (lucrător de aur şi argint). Acesta şi-a luat de femeie pre fiica unui alt zlătar, Ioan, şi numele ei era Athanasia, care însemnează *nemurire*. Andronic şi Athanasia, vieţuind cu cinste şi cu dumnezeiască plăcere, s-au înfrumuseţat cu toate bunătăţile. Iar bogăţia lor, întru care erau îndestulaţi, o împărţeau în trei părţi: o parte împărţind-o la săraci, alta o da pentru împodobirea bisericii, iar alta o ţinea pentru trebuinţa casei lor... (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 257, 258).

10 octombrie

Sf. Mc. Evlampie şi Evlampia, sora lui; Cuv. Teofil Mărturisitorul

Sf. Mc. Evlampie

Sf. Mc. Evlampie şi Evlampia, sora lui. În vremea împărăţiei lui Maximian, fiind mare goană asupra creştinilor, mulţi din credincioşi lăsându-şi casele lor pentru frica muncitorilor, se ascundeau prin munţi, prin peşteri şi prin pustietăţi. Într-acea vreme, un tânăr de neam bun, care-şi avea moşia sa în ţinutul Nicomidiei, anume Evlampie, creştin cu credinţa şi cu faptele, ascunzându-se cu alţi creştini, a fost prins de închinătorii de idoli şi dus la nedreapta judecată şi torturat împreună cu sora lui, Evlampia fecioara (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 273, 274).

Cuv. Teofil Mărturisitorul. Fericitul Theofil s-a născut din părinţi creştini, aproape de cetatea Tiberia, şi la vârsta de trei ani s-a luminat cu sfântul Botez. Odată părinţii săi au mers cu dânsul la muntele Selonului, la sfântul părinte Ştefan, pentru binecuvântare. Din acea vreme copilul Theofil fiind bun şi blând, sporea cu binecuvântarea cuviosului părinte, învăţând cu dinadinsul dumnezeieştile cărţi (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 284, 285.

11 octombrie

Sf. Ap. Filip; Cuv. Teofan Mărturisitorul; Sf. Mc. Zenaida şi Filonila

Sf. Ap. Filip

Sf. Ap. Filip. Sfântul Apostol Filip era de neam din Kesaria Palestinei şi, căsătorindu-se, a dobândit patru fiice proorociţe. Fiind ales diacon de către sfinţii apostoli, a fost hirotonisit împreună cu sfântul întâiul mucenic şi arhidiacon Ştefan, şi slujea sfinţilor (creştinilor) cu toată osârdia, îngrijindu-se de săraci şi de văduve, la împărţirea hranei, în obştea creştinilor de la Ierusalim (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 297).

Cuv. Teofan Mărturisitorul. Cuviosul Theofan s-a născut din părinţi drept-credincioşi, cari vieţuiau în Palestina, şi se întreceau la iubirea de streini, având frate pe Theodor, care mai pe urmă a fost însemnat în pătimirea pentru sfintele icoane. Deci, prin sârguinţa născătorilor, Theofan împreună cu fratele său Theodor s-au deprins la toată înţelepciunea cărţii şi s-au făcut iscusiţi filosofi; şi cunoscând nestatornicia şi deşertăciunea lumii aceştia, au lăsat toate şi, mergând la lavra sfântului Sava, au luat viaţa monahicească, întru care petrecând în post, în rugăciuni şi întru toate faptele bune (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 301).

Sf. Mc. Zenaida şi Filonila. În această zi mai facem pomenire şi despre sfintele muceniţe Zenaida şi Filonida, rudeniile sfântului apostol Pavel, care, lăsându-şi câştigurile lor şi lepădându-se de cele lumeşti, au mers la cetatea Dimitriadului şi îşi petreceau viaţa lor într-o peşteră, tămăduind cu puterea lui Hristos, pre care îl propovăduiau, toate boalele oamenilor cari mergeau la dânsele, încât pre mulţi i-au adus la sfânta credinţă. Deci pornindu-se spre mânie necuraţii închinători de idoli, au năvălit noaptea la ele şi le-au ucis cu pietre, şi astfel au adormit cu fericitul somn (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 307-308).

Tradiţii: Filip e păzitor de fiare (Muşlea-Bârlea, p. 402).

12 octombrie

Sf. Mc. Prov, Tarah şi Andronic; Sf. Cosma, Episcopul Maiumei

Sf. Mc. Prov, Tarah şi Andronic

Sf. Mc. Prov, Tarah şi Andronic. În vremea împărăţiei lui Diocliţian şi a lui Maximian, fiind judecător în Tarsul Chilichiei Numerie Maxim Antipatul, au fost prinşi trei creştini, Tarah, Prov şi Andronic, în cetatea Pompeopoliei, carii au fost duşi la judecată în Tars... Maxim, mâniindu-se, a poruncit ca să ucidă pe sfinţii mucenici (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 308, 334).

Sf. Cosma, făcătorul de cântări, Episcopul Maiumei. Kosma, venind la vârsta înţelegerii şi învăţând iscusinţa înţelepciunii, a lăsat lumea cea deşartă şi, ducându-se în mănăstirea sfântului Sava, a luat asupră-şi jugul monahicesc, bine nevoindu-se cu el, ca o stea pre tăria cerului; aşa a strălucit în Biserica lui Hristos prin viaţa şi prin dumnezeiesca înţelegere. Pentru că, pornind lupta contra sfintelor icoane, acest sfânt a îndemnat pre sfântul Ioan Damaschin ca să scrie către drept-credincioşi cuvinte pentru cinstea sfintelor icoane. Şi amândoi, prin cuvânt şi prin scris, mult s-au nevoit contra luptătorilor sfintelor icoane. El a împodobit Biserica lui Dumnezeu cu foarte frumoase tropare şi canoane (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 337).

13 octombrie

Sf. Mc. Carp, Papil şi Agatodor

Sf. Mc. Carp, Papil şi Agatodor. Între cei cari aici şi-au săvârşit mucenicestile nevoinţe sunt Carp şi Papil, stâlpii cei mari şi temeliile Bisericii. Amândoi numai cu cele de nevoie îşi îndestulau trupul lor, lepădând toate cele ce erau de prisos în multe feluri; şi chiar şi cu cele de nevoie atât de puţin se îndestulau, încât numai cu trupul se deosebeau de îngeri, şi prin înfrânarea cea mare abia se vedeau a avea trup. Printr-o viaţă ca aceasta, suindu-se la culmea faptelor bune, s-au făcut vrednici ca să li se încredinţeze ocârmuirea Bisericii... Fericitul Agatodor, care era slugă a sfinţilor mucenici, împreună pătimind de la împăratul Dechie, a îndurat suferinţe împreună cu stăpânii săi (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 340, 349).

Sf. Mc. Carp

14 octombrie

Sf. Paraschiva; Nunta oilor; Sfârşitul Verii lui Mioi
Sf. Cuvioasă Paraschiva; Sf. Mc. Nazarie şi Ghervasie

Un moment important al calendarului pastoral, ziua sfintei Paraschiva reprezintă pregătirea turmelor pentru iernat, precum şi deschiderea principalelor târguri, la care se valorificau produsele turmelor de oi. Sacralitatea impusă de calendarul ortodox face ca în principal Sf. Paraschiva, asemeni Sf. Vineri, să interzică orice tip de activitate în ziua consacrată ei.

Sf. Cuv. Paraschiva

Sf. Cuvioasă Paraschiva. În pământul sârbesc, aproape de cetatea Calicatriei, era un sat ce se numea Epivat; într-acel sat s-a născut sfânta şi cuvioasa Parascheva, din părinţi drept-credincioşi. Deci cuvioasa a început a petrece o viaţă strâmtă şi necăjicioasă, şi a râvnit cu osârdie vieţii sfinţilor, cu postul şi cu privegherea slăbindu-şi trupul său şi robindu-l pre el duhului. De aceea, aprinzându-se cu dumnezeiasca dorire, nu a suferit ca să vieţuiască mult în lumea cea cu multe tulburări şi, lăsându-le toate, s-a dus în pustie şi petrecea asemenea cu îngerii (...).

Drept-credinciosul Vasile Voievod şi domn al Moldaviei, luând înştiinţare despre moaştele sfintei cuvioase Parascheva, dorea cu osârdie să le aducă de la Constantinopol cu cinste întru a lui drept-slăvitoare domnie. Iar Domnul cel lăudat întru sfinţii săi, vrând ca şi pe pământul românesc să proslăvească pre cuvioasa sa, a ajutat dorinţii voievodului şi a pus aceasta în inima prea sfinţitului patriarh al Constantinopolului kir Partenie, încât, cu sfatul sfinţitului său sobor şi cu învoirea altor prea sfinţiţi patriarhi, cinstitele moaşte ale cuvioasei maicii Parascheva le-a trimis drept-credinciosului domn Vasilie Voievod, după osârdnica lui dorire, şi le-au adus în pământul Moldaviei, în cetatea scaunului său, care se numeşte Iaşi. Unde s-au aşezat în biserica sfinţilor Trei Ierarhi, cu toată cinstea cuvenită, cu multă veselie şi bucurie a-tot ţinutul Moldaviei, în anul întrupării Domnului nostru Iisus Hristos 1641, în luna octomvrie în 14 zile (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 385, 386, 395-396).

Sf. Mc. Nazarie şi Ghervasie. Sfântul Nazarie s-a născut în Roma, din tată evreu iar din maică creştină, căreia îi era numele Perpetua, şi care a luat sfântul Botez de la sfântul apostol Petru. Şi ajungând copilul în vârstă, a cugetat mult de care credinţă să ţină, de a tatălui, ori de a maicii sale? Şi a voit ca să fie următor sfintei sale maici, a cărei rugăciune mai mult i-a ajutat lui spre luminare. Iar când a ajuns la vârsta cea desăvârşită, s-a făcut vrednic de bunătăţi desăvârşite; slujind Domnului cu de-adinsul, nu numai pentru a sa mântuire, ci şi pentru a multora, grijindu-se de a aduce pre cei necredincioşi la Hristos...

14 octombrie

Întru acea vreme sfinţii mucenici Ghervasie şi Protasie s-au prins de Anulin ighemonul şi în temniţă au fost aruncaţi. Şi mergea la dânşii adesori sfântul Nazarie, mângâindu-i cu vorba cea bună, şi i-au iubit pe ei foarte, pentru că i-au văzut plini de dragostea cea dumnezeiască şi gata cu osârdie să-şi dea sufletele pentru Domnul (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 367, 368).

Tradiţii: Sf. Paraschiva era mare la corp şi urâtă la faţă ca Sf. Vineri (Speranţia, I, f. 126). ❖ Întorc carul cu proţapul în fundul ogrăzii, căci se pregătesc de iarnă (Fochi, p. 281). ❖ Moment calendaristic care indică începutul sau sfârşitul unor importante activităţi pastorale: deschiderea ţarinilor pentru păşunatul devălmaş, organizarea turmelor pentru iernatul transhumant, începerea coborârii oilor în zonele de iernat, angajarea ciobanilor pentru noul sezon pastoral, slobozirea berbecilor la turmele de oi, organizarea unor târguri de toamnă unde se valorificau produsele turmelor de oi, se făceau praznice pentru morţi şi se împărţeau ofrande (Ghinoiu, 1999, p. 191).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Fetele o ţin să fie cinstite, ca (sic!) cuvioasa Paraschiva (Speranţia, I, f. 24 v). ❖ O prăznuiesc toţi sătenii spre a se face bucatele, a fi bogat anul ce vine (Speranţia, I, f. 26 v).

Apărător de rele şi durere: Fiind primejdie de boli, nu se lucrează; nu se coase, fiind rău de trăsnet, de grindină, de boli de ochi şi de cap. Cine va coase sau va toarce va face negei la mână (Pamfile, 1997, p. 181).

Despre vreme: Cum va fi în această zi, va fi mereu până la Sf. Dumitru (Pamfile, 1997, p. 181). ❖ Cum este ziua, frumoasă sau mohorâtă, aşa vor fi celelalte sărbători de peste an (Chicet-5, p. 33). ❖ Dacă toamna nu plouă până la Cuvioasa Paraschiva, atunci se pune iarna curând (Gherman-4, p. 126). ❖ Ciobanii, dimineaţa, caută să vadă cum s-au culcat oile: dacă stau grămadă, iarna va fi grea; dacă stau împrăştiate, va fi uşoară (Fochi, p. 281). ❖ Acum se face îngroparea verii (Ispirescu, f. 57).

15 octombrie

Sf. Sfinţit Mc. Luchian; Cuv. Eftimie cel Nou

Sf. Sfinţit Mc. Luchian. Sfântul Lucian, alegându-şi strâmtorarea vieţii celei aspre, se deprindea la învăţătura dumnezeieştilor cărţi. Cea mai multă vreme a vieţii sale o petrecea întru rugăciuni şi lacrimi, căutând fericirea celor ce plâng. Deci, lăsându-şi casa şi mergând la Nicomidia pentru propovăduirea credinţei, a fost prins de ostaşii lui Maximian... (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 411, 412).

Sf. Sfinţit Mc. Luchian

Cuv. Eftimie cel Nou. Acest prea cuvios părinte Evtimie a fost mai întâi mirean, om drept-credincios, vieţuind în căsătorie cu cinste, apoi, umilindu-se cu sufletul şi iubind pre Dumnezeu cu toată inima, a lăsat lumea şi pe toate cele din ea şi s-a dus în pustie, întru care, sălăşluindu-se cu hiarele şi luptându-se cu dracii, vieţuia ca unul din cei de demult pustnici (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 422-423).

Tradiţii: Cam pe 15 octombrie berbecii se lasă între oi, pentru ca oile să fete primăvara, când căldura se măreşte şi iarba începe să crească pe câmp (CRP, 1944, p. 60). ❖ Moment nefavorabil semănăturilor de toamnă (Ghinoiu, 1999, p. 194). În acest interval (14-27 octombrie) nu este bine să se semene secară, căci e primejdie de moarte pentru semănător (Pamfile, 1997, p. 181).

16 octombrie

Sf. Mc. Longhin Sutaşul; Cuv. Mal

Sf. Mc. Longhin Sutaşul. Un sutaş, anume Longhin, de neam din Capadochia, fiind sub stăpânirea lui Pilat, a fost pus cu ostaşii săi ca să slujească la sfintele patimi şi la răstignirea lui Hristos. Şi văzând minunile cele ce s-au făcut de Hristos, adică cutremurul şi schimbarea soarelui întru întuneric, mormânturile deschizându-se, a mărturisit că Hristos este Fiul lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 426).

Sf. Mc. Longhin

Cuv. Mal. Acest între sfinţi părintele nostru Mal, lăsând averea şi rudeniile, petrecea în locuri pustii şi nelocuite, bucurându-se în postiri, în privegheri şi în toată altă nevoinţă. Ba încă îi era faţa mereu veselă şi făcea mari minuni cu numele lui Hristos, curăţind leproşii, alungând demonii, dăruind orbilor vedere (*Mineiele*, II, p. 211).

17 octombrie

Sf. Osie; Lucinul
Sf. Prooroc Oseea; Sf. Cuv. Mc. Andrei Criteanul

În calendarul popular avem o nouă sărbătoare consacrată lupilor.

Sf. Prooroc Osie

Sf. Prooroc Oseea. Sfântul Prooroc Osie slujea lui Dumnezeu şi învăţa pre oamenii cei rătăciţi de la adevăr şi la strămoşeasca dreapta-credinţă îi întorcea prin sfaturile sale cele înţelepte. Şi, umplându-se de Duh sfânt, mult a proorocit pentru Israil şi pentru venirea lui Hristos şi învierea sa (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 440).

Sf. Cuv. Mc. Andrei Criteanul. Într-acea vreme era în Ostrovul Critului, care acum se numeşte Candia, un oarecare om Andrei, temător de Dumnezeu din copilărie, care a părăsit lumea aceasta şi slava, şi toate mângâierile ei le-a defăimat şi nu le-a socotit şi, luându-şi crucea, petrecea o viaţă strâmtă, care duce spre Cer şi pre mulţi atrăgea către aceeaşi viaţă plăcută lui Dumnezeu. Acesta, auzind cum că în Constantinopole nelegiuitul Copronim muncea pe mulţi sfinţi pentru noua învăţătură ereticească, hulitoare în protiva icoanelor, s-a aprins cu râvna credinţii şi a dragostii de Hristos. Deci sculându-se, a mers la Constantinopole, netemându-se de nimic şi, cu bărbăţie, cu îndrăzneală mare, învăţa pe faţă poporul ca să nu se înşele cu cuvintele împăratului şi cu învăţătura cea ereticească (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 446).

Apărător de rele şi durere: Se serbează pentru a fi feriţi de lupi (Pamfile, 1997, p. 181). ❖ Se încleştau dinţii de la pieptenii cu care se scărmăna lâna, se interzicea orice activitate legată de prelucrarea lânii, părului şi pieilor de animale (Ghinoiu, 1999, p. 193).

18 octombrie

Ziua Lupului; Lucinul
Sf. Apostol şi Evanghelist Luca; Sf. Mc. Martin; Cuv. Iulian

Ziua Lupului conturează un alt ciclu de trei Filipi de Toamnă.

Sf. Apostol şi Evanghelist Luca. Sfântul evanghelist Luca era de neam din Antiohia Siriei şi din tinereţe s-a deprins la înţelepciunea elinească şi la meşteşugul doftoricesc, făcându-se doftor iscusit; apoi a fost şi zugrav ales, ştiind bine limba egipteană şi greacă; după aceea, deprinzându-se desăvârşit şi cu învăţătura evreiască, a mers la Ierusalim. Într-acea vreme Domnul nostru Iisus Hristos, petrecând pe pământ cu oamenii, semăna sămânţa cuvântului mântuirii, care, căzând şi în inima lui Luca ca pre un pământ bun şi, răsărind, a adus rod însutit, pentru că a învăţat a cunoaşte pre adevăratul Dumnezeu, a crede întru El şi a învăţa şi pre alţii credinţa. El a fost unul dintre cei şaptezeci de apostoli (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 456).

Sf. Ap. şi Evanghelist Luca

Sf. Mc. Martin. Sfântul mucenic Martin bătrânul, cel din Anazarvi, cetatea Kilikiei, care a pătimit pentru Hristos, pe vremea împăratului Diocliţian, de la Lisie ighemonul (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 464).

Cuv. Iulian. Cuviosul părinte Iulian Pustnicul, care a vieţuit în Mesopotamia lângă râul Eufratului şi a zidit biserică în muntele Sinai, pe piatra pre care Proorocul Moisi a văzut pre Dumnezeu. Şi cu puterea lui Dumnezeu făcând multe minuni, cuviosul acesta Iulian, s-a mutat către Domnul (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 464).

Tradiţii: Evanghelistul Luca se ţine ca sfânt cu minte (Speranţia, III, f. 95 v).

Apărător de rele şi durere: E rău de lupi (Candrea, 1928, p. 128). ✦ Lucinul se ţine tot de vite, ca să nu se stingă de boale (Densusianu, p. 209).

19 octombrie

Sf. Prooroc Ioil; Sf. Mc. Uar; Sf. Mc. Felix

Sf. Prooroc Ioil. Sfântul Prooroc Ioil a fost din seminţia lui Ruvin. El a proorocit despre pustiirea Ierusalimului şi a dat sfaturi despre post, ca mijlocul cel mai bun prin care se face milostiv Dumnezeu; încă a mai proorocit şi pentru venirea Sfântului Duh preste tot trupul, cum şi pentru înfricoşata Judecată (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 465).

Sf. Prooroc Ioil

Sf. Mc. Uar. În vremea împărăţiei lui Maximian, păgânul împărat al Romei, era în Egipt un ostaş viteaz, ostăşind în taină Împăratului ceresc; căci pentru frica nelegiuiţilor închinători de idoli a tăinuit până la o vreme credinţa sa întru adevăratul Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 467).

20 octombrie

Sf. Mare Mc. Artemie; Sf. Mari Mc. Duxul şi Matrona; Cuv. Gherasim cel Nou

Sf. Mare Mc. Artemie. Artemie, mucenicul lui Hristos, fiind de neam din Eghipet, a fost ostaş pe vremea marelui împărat Constantin şi a lui Constantie, fiul lui, iar în vremea lui Iulian Paravatul a pătimit pentru Hristos. A adus la Constantinopol moaştele sfinţilor apostoli Andrei şi Luca (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 492, 498).

Sf. Mare Mc. Artemie

Cuv. Gherasim cel Nou. Tot în această zi, cuviosul şi purtătorul de Dumnezeu părintele nostru Gherasim cel Nou, sihastrul cel din Peloponez, ale cărui sfinte moaşte sunt în Chefalonia, care în pace s-a săvârşit (*Mineiele*, II, p. 252).

21 octombrie

Cuv. Mărt. Visarion, Sofronie şi Mc. Oprea;
Sf. Preoţi Mărt. Ioan din Galeş şi Moise Mărăcine din Sibiel; Cuv. Ilarion cel Mare

Sfinţii Mărturisitori, Cuvioşii Visarion Sarai şi Sofronie de la Cioara, şi Mucenicul Oprea Miclăuş din Sălişte. Aceşti trei sfinţi luptători au trăit pe la mijlocul veculuı al XVIII-lea. Cuviosul Visarion din Sarai s-a născut în Bosnia şi a intrat de tânăr în monahism. Îndurerat de suferinţa românilor pentru credinţa lor ortodoxă, a călătorit prin Transilvania, propovăduind pretutindeni credinţa ortodoxă.

Cuviosul Sofronie de la Cioara s-a născut în satul Cioara, din părţile Orăştiei, ca fiu al unei familii preoţeşti. Ucenicia în călugărie a făcut-o în Ţara Românească. Reîntors la Cioara, a întemeiat un schit în mijlocul codrilor, învăţând pe români calea mântuirii.

Cel de-al treilea luptător pentru dreapta credinţă a fost ţăranul Nicolae Oprea, născut în Săliştea Sibiului. Fericitul Oprea a primit ca pe o mare cinste sarcina să ducă „la împăratul" plângerile românilor. În loc să i se împlinească cererile, fericitul Oprea a fost închis pe viaţă (*Proloagele*, II, pp. 64, 65).

Sf. Preot Mărt. Ioan din Galeş. A fost preot, originar din Transilvania, născut în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. A fost unul dintre luptătorii pentru credinţa străbună, într-o vreme în care autorităţile austro-ungare încercau să impună românilor ortodocşi catolicismul. A fost arestat în 1756 şi trimis la închisoarea de la Sibiu, iar de aici, la Deva. În anul următor a fost transferat la Graz, ajungând în cele din urmă la închisoarea de la Kuffstein, unde avea să şi moară (*Dicţionar*, p. 143).

Sf. Preot Mărt. Moise Mărăcine din Sibiel. Originar din Transilvania, a fost hirotonit preot de către mitropolitul Neofit al Ţării Româneşti, în jurul anului 1746. A refuzat să se supună unirii cu Roma şi a fost arestat, fiind întemniţat la Sibiu. Eliberat din închisoare, i-a fost interzis dreptul de a mai sluji în biserică. În anul 1752, alături de ţăranul Nicolae Oprea din Sălişte, a făcut parte din delegaţia ce a adus la cunoştinţa împărătesei Maria Tereza revendicările cu caracter confesional ale populaţiei româneşti ortodoxe din Transilvania. A fost arestat şi trimis la închisoarea Kuffstein, unde a rămas până la sfârşitul vieţii (*Dicţionar*, p. 204).

Cuv. Ilarion cel Mare. Părinţii cuviosului au fost eleni, dintru cari ieşind Ilarion ca un trandafir din spini, s-a arătat bună mireasmă lui Hristos. Deci ardea cu inima lui de dragostea lui Dumnezeu, şi la obiceiurile cele bune deprinzându-se, gândea în ce chip ar plăcea lui. Şi auzind de sfântul Antonie cel Mare, a dorit să-l vadă şi a mers la dânsul cu sârguinţă şi, făcându-se următor marelui Părinte, a rămas lângă dânsul multă vreme, cunoscând calea care duce pe călugăr la împlinirea sa... (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 526).

Cuv. Ilarion cel Mare

22 octombrie

Sf. Averchie, Episcopul Ierapolei; Sfinţii 7 tineri din Efes

Sf. Averchie, Episcopul Ierapolei. Acest sfânt Averkie a fost episcop în Ierapolia pe vremea împărăţiei lui Marcu Aureliu, fiul lui Antonin, unde erau puţini creştini, iar închinătorii idolilor era mulţime nenumărată. Distrugând idolii păgâni, a continuat să propovăduiască credinţa creştină (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 588).

Sf. Averchie

Sfinţii 7 tineri din Efes. În această zi mai facem şi pomenirea sfinţilor şapte tineri din Efes: Maximilian, Iamvlih, Martinian, Dionisie, Antonin, Constantin şi Ioan. Aceşti sfinţi au trăit în zilele împăratului Deciu (250-253) şi, gândindu-se, s-au sfătuit de şi-au împărţit averea la săraci şi au intrat într-o peşteră. Şi s-au rugat lui Dumnezeu să le ia sufletele, ca să nu cadă în mâna împăratului; şi aşa s-au săvârşit (*Proloagele*, II, p. 67).

23 octombrie

Sf. Apostol Iacob, ruda Domnului; Cuv. Ignatie, Patriarhul Constantinopolului

Sf. Ap. Iacob

Sf. Apostol Iacob, ruda Domnului. Sfântul Iacov a fost fiul sfântului Iosif, logodnicul Prea curatei Fecioare. Din tinereţele sale iubind viaţa aspră, niciodată n-a mâncat bucate sau untdelemn, ci numai pâine singură, aşijderea nici vin sau vreo băutură beţivă nu a gustat, decât numai apă; în baie nu a intrat, şi toată odihna trupească a lepădat-o; apoi pe trup avea totdeauna o haină aspră de păr, şi în toate nopţile petrecea în rugăciuni, dormind foarte puţin… Şi de toţi s-a numit sfântul Iacov drept, căci toţi vedeau viaţa lui cea bună şi plăcută lui Dumnezeu; şi a fost numărat în ceata celor şaptezeci de apostoli (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 614, 618).

Cuv. Ignatie, Patriarhul Constantinopolului. Acest între sfinţi părintele nostru Ignatie a fost fecior al împăratului Mihail Rangave şi al împărătesei Procopia. Şi, fiind eunuc, s-a făcut călugăr şi a ajuns egumen la mănăstirea Arhanghelului. După aceea a fost patriarh al Constantinopolului (*Mineiele*, II, p. 302).

24 octombrie

Sf. Mare Mc. Areta; Sf. Mc. Valentin; Sf. Mc. Sevastiana

Sf. Mare Mc. Areta

Sf. Mare Mc. Areta. Mărturisitor al credinţei în Dumnezeu din cetatea Negran, în Arabia, a fost condamnat la moarte: „aşa rugându-se sfinţii, ostaşii au început a-i tăia; şi mai întâi au tăiat pre sfântul şi marele Areta, ca pre un povăţuitor creştinesc, apoi pre toţi ceilalţi sfinţi mucenici trei sute şi patruzeci; şi aşa au luat fericitul sfârşit (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 630, 656-657).

Sf. Mc. Sevastiana. Pe vremea împărăţiei lui Dometian, aflându-se petrecând sfânta muceniţă Sevastiani în cetatea lui Marchian, a fost pârâtă la guvernatorul Serghie că este creştină; aducând-o în faţa lui, a mărturisit sfânta că a fost ucenită a apostolului Pavel şi a fost botezată de dânsul, şi că este gata a muri pentru Hristos... (*Mineiele*, II, p. 313).

25 octombrie

Ajunul Sf. Dumitru
Sf. Mc. Marchian şi Martirie; Sf. Tavita

Ajunul Sf. Dumitru este o sărbătoare cu un pronunţat caracter funerar. Pomenirile, precum şi rugurile aprinse cu această ocazie, alături de veghea rituală, trimit la un ceremonial ce are în vedere câştigarea bunăvoinţei strămoşilor pentru a asigura în anul ce vine recolte la fel de bune.

Sf. Mc. Marchian şi Martirie. Când s-a înmulţit necuratul eres al lui Arie, mari dezbinări a făcut în Biserica lui Hristos. Asemenea pre mulţi alţi dascăli şi mărturisitori ai dreptei credinţe i-au pierdut în diferite feluri, între cari erau şi aceşti doi mucenici, Markian şi Martirie, cari cu cuvintele şi cu scrierile lor au împodobit foarte mult Biserica lui Dumnezeu. Amândoi au fost, pe lângă sfântul mărturisitor patriarhul Pavel, mari propovăduitori ai cuvântului lui Dumnezeu şi ajutători ai Bisericii (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 685, 686).

Sf. Mc. Marchian

Sf. Tavita. Este ucenița din Iope, femeie plină de fapte bune, care, îmbolnăvindu-se, a murit în zilele în care Sf. Petru se afla în Lida, nu departe de Iope. Profund îndurerați, prietenii Tavitei vor trimite doi bărbați după Sf. Petru, pentru a-l aduce în casa celei prea de timpuriu decedate. Venind în acel oraş şi intrând în casa îndoliată, Sfântul Petru va îngenunchea în cămara aceleia şi, rostind o rugăciune, o va readuce la viaţă (*Dicţionar*, p. 279).

Tradiţii: Sub focul lui Sumedru se înţelege căldura din iulie şi august sau chiar faptul că se aprinde pământul în această zi. La Sâmedru de Toamnă se stinge focul aprins în cer la Sâmedru de Iarnă, pentru că arşiţa devine prea mare la Sâmedru de Vară (Muşlea-Bârlea, pp. 403-404).

Obiceiuri: În ajunul Sf. Dumitru se împarte de sufletul morţilor (una dintre cele trei sâmbete a morţilor). ✦ Se face „focul lui Sumedru", peste care sar copiii, ca să fie sănătoşi tot anul, sau tinerii; cei care reuşesc să sară se vor căsători în decursul anului. Femeile împart seara, la lumina focului, nuci, mere, struguri, prune uscate, uneori chiar vin, pe care le dau copiilor. Când focul e aproape stins, fiecare participant ia câte un tăciune, care este aruncat mai apoi în livadă, pentru ca pomii să rodească şi în anul ce vine (în unele regiuni, „focul lui Sumedru" e făcut chiar în livezi; Pamfile, pp. 1997, 183, 184).

Despre vreme: Dacă în noaptea de Sumedru oile se culcă grămadă, în ciopor, va fi iarnă grea; dacă oile dorm răsfirate, se aşteaptă o iarnă blândă. Iarna grea mai este prevestită şi de abundenţa nucilor sau gutuilor, precum şi de proviziile supradimensionate ale hârciogilor (Chicet-5, p. 33).

26 octombrie

Sf. Dumitru, Sâ-Medru; Ziua soroacelor
Sfântul Mare Mucenic Dimitrie Izvorâtorul de mir

Dacă Sf. Gheorghe reprezenta convenţional deschiderea pământului şi sosirea primăverii, Sf. Dumitru este asociat cu moartea naturii, cu sosirea iernii şi a frigului. Ca şi omologul său, este patronul păstorilor şi garantul soroacelor.

Sf. Mare Mucenic Dimitrie Izvoditorul de mir şi făcătorul de minuni. Sfântul marele mucenic Dimitrie s-a născut în cetatea Solun (Tesalonic), din părinţi de bun neam şi drept-credincioşi. Tatăl lui era voievod în cetatea Solonului, crezând în taină în Domnul nostru Iisus Hristos şi slujind lui. Dimitrie a cunoscut adevărul din cuvintele părinţilor săi, dar mai ales din darul lui Dumnezeu ce începuse a lucra într-însul... Fiind întemniţat pentru mărturisirea lui Hristos, la douăzeci şi şase ale lunii octombrie au intrat ostaşii în temniţă şi, aflând pe sfântul Dimitrie stând la rugăciune, l-au împuns pre el cu sulițele, şi întâia suliţă cu care l-au împuns a fost în coasta dreaptă, în locul în care au împuns şi pe Hristos pe cruce... (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 690, 693, 701).

Sf. Mare Mc. Dimitrie

Tradiţii: Sf. Dumitru este al patrulea sfânt făcut de Dumnezeu (Pamfile, 1997, p. 186). ✦ Sfântul Dumitru era un cioban ce-şi avea turma în mijlocul unui codru mare. El nu ştia că mai sunt oameni. Când se ruga lui Dumnezeu, se ducea la o cioată şi, sărind de trei ori peste dânsa, zicea: „Acestea sunt ale tale, Doamne“ şi, mai sărind şi a patra oară, zicea: „Asta este a mea, Doamne“. Apoi se ducea după turmă. Într-o noapte a visat că mai sunt şi alţi oameni ca dânsul şi dimineaţa a pornit ca să vadă şi el pe ceilalţi oameni. Cum s-a întâmplat, era într-o sfântă duminică. El, mergând, dădea de-a dreptul: peste ape, peste râpe, fără să pice în fundul râpei şi fără măcar să se ude, când trecea peste ape. În sfârşit, a ajuns într-un sat. El, văzând că mai mulţi oameni se bagă într-o casă şi nu mai ies, a întrebat pe unul că ce casă-i aceea? Acela i-a răspuns că-i biserica. S-a dus şi el la biserică. Da el vedea la oameni un fel de gămuieţe (desagi) pe spate. Atunci şi-a umplut şi el un sac cu paie şi şi l-o pus în spate, pentru ca să fie şi el ca ceilalţi oameni. Ş-a intrat cu sacul în spate în biserică. Oamenii îi ziceau să lepede sacul, ş-apoi să intre în biserică; dar el îi întreba că ei de ce nu-i leapădă. Oamenii credeau că-i nebun. Ceea ce vedea ciobanul la oameni erau păcatele lor. El le vedea, dar oamenii nu, căci erau păcătoşi. Toţi oamenii şi toate femeile râdeau şi şopteau în biserică, afară de cioban, care şedea ca sfântul. Într-o strană şedea diavolul şi-i însemna pe toţi acei care râdeau şi şopteau în biserică. Da el, văzând că ciobanul

nu face nimica şi n-are să-l poată însemna, o apucat cu dinţii de o piele de bivol şi, trăgând, odată scapă una... Nime n-o auzit şi nime n-o văzut: da ciobanul, văzând şi auzind, o râs. Atunci l-o însemnat şi pe dânsul diavolul, c-o râs în biserică. Când s-o întors înapoi şi trecea peste râpe, se cufunda până la genunchi, şi în apă intra până la glezne. El, văzând c-a greşit înaintea lui Dumnezeu, s-o hotărât să nu mai iasă la lume, că-i plină de păcate. După mai mulţi ani l-o găsit oamenii mort în stână, fără să fi putrezit. Apoi l-o îngropat şi în locul stânei s-o făcut o biserică; iar pe dânsul l-o cinstit ca pe sfânt, după cum este şi azi („Şezătoarea", an V, nr. 8-10, 1899, pp. 148-149). ❖ Începerea iernii (Mangiuca, 1882, p. 29). ❖ Intră căldura în pământ şi gerilă începe a-şi arăta colţii (Ispirescu, f. 57). ❖ După cum Sf. Gheorghe are grijă ca la ziua lui să fie codrul înverzit, Sf. Dumitru are grijă să-l facă negru, adică să-l desfrunzească. Aceşti sfinţi şi-au hotărât aceasta între dânşii şi s-au învoit ca acel ce nu va urma întocmai să fie ucis de celălalt (Pamfile, 1997, p. 186). ❖ Începe „Vara Sâmedrului", care ţine patru zile (Gherman-5, p. 141). ❖ Bunu-i vinu, nu-i ca apa, nici friptura nu-i ca ceapa, este o vorbă şi-i cu drept spusă. Acu eu oi spune-o, n-oi spune-o, da părinţii ăştia din polojenia mea o spun în gura mare. Acu nu că erau beţivi – Doamne-fereşte – departe de mine de a zice aşa ceva despre sfinţiile lor, dar o săte îi omora, după cum înşişi ei se jăluiau. Nu se îmbătau doar aşa, de erau cum îi şade omului mai bine, şi asta era rar de tot. Chiar ei ziceau:

– Bem şi noi azi ce mai bem, şi mâne, şi pe urmă, ehehei, tocmai poimâne dacă om mai cinsti.

Şi doar cum aflase Vlădica de năravul sfinţiilor lor şi-şi pusese în gând să se lese de băutură, numai dacă s-o lăsa ea de dânşii, da unde era chip, pesemne nu vrea să se lase băutura de ei cu nici un preţ. Ră boală! Merge azi, mâne, îi cheamă într-o bună ziuă Vlădica şi-i ia la dojană:

– Da şade rău, bre, voi, preoţi, să vă îmbătaţi ca nişte netrebnici, vă faceţi de râsul lumii, gândiţi-vă că nu-i frumos, c-aveţi copii, că aşa, că una, alta, şi Vlădica îi cetea acolo, iar ei stăteau plouaţi.

– Dă, Prea Sfinte, am greşit, n-om mai face...

– Ştiţi una, părinţilor. Ia să cercaţi să vă lăsaţi de băutură. Faceţi şi voi o cercare. Să nu mai beţi nimic de la Sf. Gheorghe până la Sf. Dumitru. Aţi auzit? Să nu puneţi nimic în gură – să vedem, nu s-a putea să nu mă mai năcăjiţi? Vă prindeţi?

– Ne prindem, Prea Sfinţite, – ce era să zică ei?

– Aşa, bun. Şi, ca să fiu mai sigur, ia să şi juraţi. Îi pune şi jură preoţii noştri şi, după ce-i mai dojeni bietu Vlădică, le dădură drumul.

Da părinţii noştri, cum au ieşit de la Vlădică, se duc întins la biserica Sf. Gheorghe şi se închină, şi de acolo întins, fără să se abată nicăieri, până la biserica lui Sf. Dumitru, se închină acolo şi, când să iasă, amândoi bucuroşi c-or putut ţinea jurământul, nu ştiau încotro să apuce, că le venise parcă o sete...

– Nu bre, zise unul, ia să mai mergem noi oleacă şi de la Sf. Dumitru înainte. Mai bine să mai treacă mai mult de la noi decât să mai păţim cine ştie ce cu Vlădica. Şi mai merseră o bucată bună de drum, de la Sf. Dumitru înainte şi până ce nimeriseră într-o crâşmă, şi dă-i cu cinstea până ce-o pierdut ruşinea părinţii noştri!

Aude Vlădica, îi cheamă iar:

– Poi bine, ce-am vorbit noi, ce-aţi jurat, nemernicilor? Aşa vă ţineţi de cuvânt?

– S-avem iertare, Prea Sfinţite, că noi ne-am ţinut jurământul. N-am pus nimic în gură de la Sf. Gheorghe până la Sf. Dumitru.

– Ba încă, adăugă celalt, am mai mers şi de la Sf. Dumitru o bucată bună înainte, asta am mai lăsat să treacă de la noi…

– Bate-v-ar mama lui Dumnezeu, nepricopsiţilor, păi cum aţi înţeles voi?

Şi i-o lămurit bietul Vlădică, că, acu, în bunătatea lui, el se socotea vinovat că nu i-o lămurit bine, că el una le-o spus şi părinţii alta o înţeles.

Acu, de lămurit ştiu că i-o lămurit Vlădica pe părinţi, da nu ştiu dacă părinţii o ascultat pe Vlădica.

Eu unul mă tem că nu, că-i şi greu lucru („Ion Creangă", an VII, nr. 7, 1914, pp. 219-220).

Obiceiuri: Sf. Dumitru este ziua soroacelor pentru slujbe şi felurite închirieri, încheiate cu şase luni în urmă, la Sângiorz. Învoielile noi aduc prilejuri de aldămaşuri şi de veselie (Pamfile, 1997, p. 187). ✥ Originea pastorală a obiceiului este dovedită atât de durata de şase luni a înţelegerilor, care se suprapune peste principalul sezon al crescătorilor de animale, văratul, deschis de Sângiorz şi închis la Sâmedru, cât şi de cunoscuta zicală: „La Sângiorz se încaieră câinii, la Sâmedru se bat stăpânii", adică primăvara, când se formează turmele, se încaieră câinii, pentru că încă nu se cunosc; toamna, când se împart oile, se bat stăpânii, pentru că nu se respectă contractele încheiate la Sângiorz (Ghinoiu, 1999, p. 195).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se tunde coama cailor până la trei ani, ca să aibă păr frumos (Pop Reteganul-2, f. 157).

Apărător de rele şi durere: Cel ce va păzi cu sfinţenie această sărbătoare îi vor fi ferite vitele de stricăciunea lupilor sau oamenii vor fi feriţi de boli sau lovituri (Pamfile, 1997, p. 187). ✥ De Sf. Dumitru nu se piaptănă, că-i primejdios de lupi (Gorovei, 1995, p. 194).

Despre muncile câmpului: Usturoiul, dacă nu-l sameni până la Sf. Dumitru, să nu-l mai sameni, că poţi să ai vreo pagubă; da de pui măcar câteva fire în pământ, poţi să sameni şi după Sf. Dumitru (Niculiţă-Voronca, I, p. 403). Usturoiul nu se pune după Sâmedru, ca nu cumva copiii să moară („Ion Creangă", an II, nr. 6, 1909, p. 159).

Magie: La Sâmedru se fac oamenii morţi (în morminte) muroni, vârcolaci, strigoni etc. şi, ieşind pe pământ, nepăciuiesc pe cei vii (Mangiuca, 1882, p. 29).

Despre vreme: Cum e în ziua de Sâmedru, aşa va fi toată iarna (Gherman-4, p. 124). ✥ Dacă la Sâmedru e vremea aspră, va fi iarna bună, iar alţii zic că de va fi la Sâmedru vremea bună, toamna va fi lungă şi frumoasă (Gherman-4, p. 124).

Oracular: Ciobanii care vor să afle dacă iarna va fi moinoasă sau geroasă îşi aştern dulama în mijlocul oilor şi se uită să vadă ce fel de oaie se va culca pe dânsa.

26 octombrie

Dacă se va culca o oaie neagră, e semn că iarna va fi bună; dacă se va culca o oaie albă, iarna va fi aspră. De asemenea, dacă luna va fi plină şi cerul senin, iarna va fi bună; dacă, dimpotrivă, luna va fi plină şi cerul va fi acoperit de nori, dacă plouă sau dacă ninge, iarna va fi aspră, cu zăpezi grele, iar gerul va fi strașnic (Pamfile, 1997, p. 187). ✦ Dacă la Sâmedru e lună nouă, iarna se începe curând şi se gată iute, iar dacă e lună plină, iarna se începe curând şi se gată târziu, va fi iarnă grea. Dacă se gată luna la Sâmedru, și iarna se gată iute și va fi uşoară; de va fi însă lună plină, iarna va fi grea (Gherman-4, pp. 117-118). ✦ Ciobanii pândesc toată noaptea unde dorm oile şi, dacă dimineaţa se va scula întâi o oaie albă şi va pleca în jos (sud), iarna va fi grea; dacă se va scula o oaie neagră şi va pleca în sus, iarna va fi uşoară (Fochi, p. 242).

27 octombrie

Dumitru Basarabov; Poitra lui Sumedru; Caii lui Sumedru; Filip Şchiopul
Cuv. Dimitrie cel Nou din Basarabi; Sf. Mc. Nestor

A treia zi a sărbătorii Sf. Dumitru, poate cel mai important moment al sărbătorii, este ţinută în principal pentru ca lupii să nu atace turmele. Cunoscuţi adesea şi sub numele de Câinii Sumedrului, Câinii Sâm-Petrului, lupii se conturează şi de această dată drept cele mai temute animale de pradă, care impun o serie de interdicţii semnificative. Într-o tradiţie inedită, Câinii Sumedrului apar în postura unor ajutoare neobişnuite ale fratelui Sfântului Dumitru.

Cuv. Dimitrie cel Nou din Basarabi. Acest cuvios părinte a fost pe vremea drept-credincioşilor împăraţi româno-bulgari, dintr-un sat ce se cheamă Basarabov, pre marginea apei Lomului. La început a fost păzitor de vite în numitul sat, apoi, văzând că toate ale lumii sunt trecătoare, a ieşit din satul Basarabov şi s-a dus într-o peşteră ce era aproape de acest sat, şi s-a făcut monah, la o mănăstire ce era înlăuntrul peşterii. Dar cine poate spune ostenelile, postul, rugăciunea şi privegherile ce făcea, prin care s-a învrednicit de darul facerii de minuni?…

Cuv. Dimitrie cel Nou

Iar între anii 1769 şi 1774, fiind război între împărăţia Rusiei şi Poarta otomană, şi cuprinzând muscalii ţările noastre, găsind moaştele sfântului, voia să le trimită în Rusia. Iar un creştin drept-credincios, anume hagi Dimitrie, întâmpinându-se în acea vreme lângă generalul Petru Saltikov, a căzut la dânsul cu rugăminte ca să nu înstrăineze moaştele, ci să le dăruiască ţării noastre pentru prăzile şi jafurile ce a pătimit din pricina războiului şi s-o mângâie cu acest dar, şi înduplecându-se generalul, le-a dăruit ţării româneşti. Deci primindu-le tot norodul cu mare cinste şi evlavie, le-a aşezat în biserica cea mare a sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, în zilele prea sfinţitului mitropolit al ţării, Grigorie. Şi îndată a simţit tot norodul ocrotirea şi sprijinirea sfântului, căci nu numai a încetat războiul dintre muscali şi turci, ci a contenit şi boala ciumei cea înfricoşată, şi mult ajutor şi mare folos câştigă toţi cei care cu credinţă năzuiesc către moaştele sfântului (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 729-730, 735-736).

Sf. Mc. Nestor

Sf. Mc. Nestor. Ucenic al sfântului mare mucenic Dimitrie, şi-a dat viaţa pentru sfânta credinţă, obţinând o victorie nesperată în lupta inegală cu uriaşul Lie. Pentru aceasta i s-a tăiat capul, „primind cununile biruinţei de la Hristos, răsplătitorul de nevoinţe întru împărăţia cea cerească“ (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 720, 723).

Tradiţii: Poitra se zice prânzul din a doua zi după praznic. Praznice cu cinişoară şi poitră sunt: Vinerea Mare, Sf. Andrei, Sf. Dumitru şi Sf. Nicolae (Speranţia, I, f. 99 v). Cinişoara se zice cina din ajunul unui praznic, la care se cheamă vecinii şi li se dă o masă (Speranţia, I, f. 99 v). ✦ Sfântul Dumitru cel Nou este frate cu Sâmedru, o divinitate invocată pentru lecuirea bolilor (Ghinoiu, 1999, p. 197). ✥ Dumitru Basarabov este Filip Şchiopul. Se zice că acesta a călcat un pui şi, pentru o asemenea greşeală, şi-a pedepsit piciorul vinovat să suporte numai el greutatea trupului timp de un an (Speranţia, III, f. 272). ✥ Câinii Sumedrului – zis fratele Sumedrului – este sfânt lăsat de Dumnezeu, care se serbează a doua zi de Sf. Dumitru. Sfântul a fost frate cu Sf. Dumitru, dar avea casa lui, unde locuia el. Unii spun că avea nişte câini găsiţi într-o pădure. Câinii erau în număr de şapte, în fiecare zi un câine era de serviciu şi făcea slujba sfântului ca şi un servitor. Apoi ce i-ar fi poruncit la un câine, făcea orice treabă cât de grea. Dacă venea un om şi-l ruga să-l facă sănătos, sfântul, cu ajutorul unui câine, îl făcea sănătos. Unii din câinii lui prindeau pe diavol şi-l aduceau la Sumedru. Unii din câini aveau puterea să se ducă chiar şi în iad, unde diavolii se temeau de ei; de atunci diavolii au făcut o poartă mare de fier la iad. Toţi câinii erau negri (Speranţia, VIII, ff. 355v-356). ✥ Câinii Sumedrului sunt câinii care apără privighetoarea de căpuşi, să n-o muşte (Speranţia, VII, f. 259 v). ✥ Câinii lui Sâmedru sunt lupii lui Sf. Dumitru. Ei se ţin spre a fi feriţi de lupi. Se povesteşte despre un om care avea multe oi; lucrându-i nevasta acasă în această zi, peste noapte a venit lupul, care i-a distrus toată turma. El, văzând vitele moarte în stână, şi-a închipuit cauza şi, venind acasă, s-a convins că în adevăr nevasta lui lucrase şi, de necaz, a plecat în lume, fără să mai dea pe la ea (Speranţia, VI, f. 303; II, f. 119). ✥ Atunci se tocmesc din nou servitori pe la diferite trebi boiereşti. Unii din cei vechi zic că li câineşte inima şi nu mai voiesc să slujească înainte tot la cel ce fusese. Şi de aceea se zice la ziua Sf. Dumitru Câinii Sumedrului (Speranţia, VIII, f. 314).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Acum se strică stânele. Câinii lui Sf. Dumitru se serbează pentru ca să fete bine oile (Speranţia, VIII, f. 163).

Apărător de rele şi durere: E rău de gadini (Speranţia, I, f. 79).

28 octombrie

Sf. Mc. Terentie, Neonila; Cuv. Firmilian

Sf. Mc. Terentie, Neonila. Fericitul Terentie, fiind creştin drept-credincios, s-a căsătorit prin legiuită nuntă cu Neonila, care era de o credinţă cu el, şi a avut cu dânsa şapte fii, pre cari i-au crescut în dreaptă-credinţă. Apoi, fiind prinşi toţi împreună de către păgâni şi fiind duşi înaintea judecăţii celei fără de lege, au mărturisit pe Hristos, iar pre idoli i-au hulit. Pentru aceea i-au chinuit şi i-au spânzurat fără milă (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 737).

Sf. Mc. Terentie

29 octombrie

Cuv. Anastasia Romana; Cuv. Avramie

Cuv. Anastasia Romana. Sfânta fecioară Anastasia, din Roma, socotindu-le pre toate deşertăciuni, s-a făcut mireasa lui Hristos, plătind cu viaţa recunoaşterea credinţei sale (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 747).

Cuv. Anastasia

Cuv. Avramie. Fericitul Avramie s-a născut din părinţi creştini şi din tinereţe se îndeletinicea la biserică, ascultând şi învăţând cu râvnă dumnezeieştile scripturi. În toată vremea călugăriei sale nu şi-a schimbat rânduiala; şi a petrecut cincizeci de ani în rânduiala monahicească, cu mare osârdie şi dragoste către Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 792, 794).

30 octombrie

Sf. Mc. Zenovie şi Zenovia; Sf. Ap. Cleopa

Sf. Mc. Zenovie

Sf. Mc. Zenovie şi Zenovia. În părţile Kilikiei era o cetate care se numea Egea. În acea cetate s-au născut aceşti sfinţi mucenici, Zinovie şi sora lui Zinovia, din părinţi drept-credincioşi, şi au fost crescuţi în bună învăţătură şi în frica Domnului. Deşi erau tineri cu anii, însă cu înţelepciunea erau bătrâni şi desăvârşiţi în fapte bune; deci văzând deşertăciunea lumii acesteia, s-au sfătuit ca, lăsând toate, să urmeze lui Hristos... (*Vieţile sfinţilor*, II, p. 829).

Sf. Ap. Cleopa. Sfântul Cleopa, frate mai mic al sfântului Iosif logodnicul, care, călătorind în Emaus cu sfântul Luca, a văzut pre Domnul după Înviere; şi după o vreme, evreii l-au ucis în aceeaşi casă, unde a cunoscut pre Hristos înviat, prin frângerea pâinii (*Vieţile sfinţilor*, V, p. 161).

31 octombrie

Sf. Ap. Apelie, Stahie, Urban şi Narcis

Sf. Ap. Apelie, Stahie, Urban şi Narcis. Sfinţii Stahie, Amplie și Urvan au fost puși episcopi de sfântul Andrei apostolul. Ei propovăduind pe Hristos și pe idoli pierzându-i, au ridicat asupra lor pre jidovi și pre elini și, fiind uciși de aceștia, și-au împletit lor cununa mucenicească (*Vieţile sfinţilor*, II, pp. 838-838).

Sf. Ap. Stahie

noiembrie

Denumire populară:

– brumariu, brumar, brumar mare, promorar, luna brumei, luna promoarei (a brumei mari şi a promoroacei); viniceri, vinar (luna vinurilor, vremea fermentării şi limpezirii vinului în butoaie)

Sfaturi generale: Puneţi sălcii; gunoiţi pomii; acoperiţi pomii mai gingaşi, îngropaţi via; curăţiţi pomii de muşchi pe timp umed, depărtaţi zăpada de lângă garduri; curăţiţi grădinile şi puneţi tot gunoiul într-o grămadă, care apoi va fi bună de gunoit (Mangiuca, 1882, p. 30). ✥ Când timpul este frumos, mai poţi sădi pomi. Sapă gropi pentru pomişorii ce voieşti a-i sădi în primăvară. Curăţeşte ouăle de omidă. Apără altoii mai tineri în contra iepurilor. Spoieşte trunchiul pomilor cu următoarea materie: zamă de var, balegă de vită şi sânge, amestecate toate împreună. În grădina de legumi lucrările trebuiesc terminate. În jurul pomilor se pune gunoi putred şi se întrupează pământului. La fiertul mustului avem să fim luători de seamă, ca să nu se întâmple nici prea repede, dar nici prea încet. În cazul dintâi stropim butea cu apă rece, în cel din urmă o acoperim cu o haină de lână. Buţile să le ţinem tot pline. Poamele ce dau spre putrezire trebuiesc delăturate. Frunzele picate se adună şi se pun grămadă, amestecându-se cu gunoi ori pământ. Din ele se face un gunoi foarte bun (CS, 1918, p. 76).

1 noiembrie

Vrăcevul
Sfinţii doctori fără de arginţi Cosma şi Damian

Ziua sfinţilor doctori fără de arginţi (încă o dată întâlnită în calendarul popular, la 1 iulie) Cosma şi Damian era consacrată ritualurilor de medicină populară. În popor este cunoscută şi sub numele de Vrăcevul *(de la slavonul* vracevati*, a vindeca).*

Sf. doctori fără de arginţi Cosma şi Damian. Sfinţii Cosma şi Damian erau fraţi după trup, de neam din Asia, având tată elin, iar maică creştină, anume Teodotia. Ei venind în vârstă desăvârşită, petrecând în legea Domnului şi deprinzându-se în viaţa cea fără de prihană, s-au făcut ca doi luminători, strălucind pre pământ cu faptele cele bune, pentru care au şi luat de la Dumnezeu dar de tămăduiri, dând sănătate sufletelor şi trupurilor, doftorind tot felul de boale, tămăduind toate neputinţele în norod şi izgonind duhurile cele viclene. Dar ajutau nu numai oamenilor, ci şi dobitoacelor, şi nu primeau nimic pentru aceasta de la nimeni; căci toate acestea le făceau nu pentru avere, adică să se îmbogăţească cu aur şi cu argint, ci pentru Dumnezeu, ca să arate către El dragostea lor, prin dragostea cea către aproapele; nici nu doreau slava loru-şi prin aceste tămăduiri, ci slava lui Dumnezeu. Dar nu cu buruieni, ci nu numele Domnului izbăveau de boale în dar, fără plată, şi fără să aştepte mulţumire. Pentru aceea au fost numiţi de cei credincioşi doftori fără plată sau fără arginţi (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 1, 2-3).

Sf. Cosma şi Damian

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Timp ritual favorabil pentru practicile de medicină populară, sfinţii erau invocaţi în descântecele de lingoare (febră tifoidă) şi de răul copiilor (epilepsie; Ghinoiu, 1999, p. 202). ✦ Tămăduiesc toate bolile (Candrea, 1928, p. 128).

2 noiembrie

Sf. Mc. Achindin, Pigasie şi Elpidifor

Sf. Mc. Achindin, Pigasie şi Elpidifor. Savorie, împăratul Persiei, fiind întunecat cu închinarea de idoli şi plin de toată fărădelegea, când a ridicat goană mare asupra creştinilor în pământul său, în acea vreme între slugile care slujeau în curţile lui erau în taină şi trei creştini, Akindin, Pigasie şi Anempodist, cari întru ascuns slujind lui Hristos, pe mulţi aduceau cu învăţăturile lor la aceeaşi bună credinţă. Pe aceşti trei i-au clevetit oarecari la împăratul, că nu numai ei singuri cred în cel răstignit, ci şi pe alţii îi vatămă cu aceeaşi credinţă ca pe o otravă... Elpidifor, unul din boierii împăratului, care a luat partea sfinţilor, a fost trecut şi el prin sabie (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 17, 39).

Sf. Mc. Achindin

3 noiembrie

Sf. Mc. Achepsima Episcopul, Iosif preotul şi Aitala diaconul

Sf. Mc. Achepsima

Sf. Mc. Achepsima Episcopul, Iosif preotul şi Aitala diaconul. În părţile Persiei, în cetatea ce se numeşte Naesson, era un episcop bine credincios cu numele Akepsima. Acesta din frageda lui vârstă a săvârşit tot felul de fapte bune, până la bătrâneţe, şi fără prihană şi-a păzit viaţa; apoi, având optzeci de ani de la naşterea sa, n-a slăbit de osteneală, nevoindu-se foarte cu postul, cu rugăciunile şi cu purtarea de grijă cea cu sârguinţă, pentru turma cea încredinţată lui… După prinderea sfântului Akepsima, a doua zi a fost prins preotul Iosif, care avea şaptezeci şi doi de ani de la naşterea sa. Aşişderea şi Aitala diaconul, amândoi bărbaţi drepţi şi sfinţi, a căror râvnă după Dumnezeu era ca râvna lui Ilie Proorocul; iar vederea lor cinstită şi cuvântul lor ca o sabie ascuţită, de amândouă părţile, tăind necredinţa… (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 42-43, 50).

4 noiembrie

Cuv. Ioanichie cel Mare; Sf. Mc. Nicandru Episcopul şi Ermeu preotul

Cuv. Ioanichie cel Mare

Cuv. Ioanichie cel Mare. Prea cuviosul părinte Ioanichie s-a născut în părţile Vitiniei, în satul ce se numea Matricat; tatăl său se chema Miritrikie, iar maica sa Anastasia. Şi începând a veni în vârstă, păştea vitele, după porunca părinţilor săi. Apoi, deşi nu era dat la învăţătura cărţii, însă mai mult decât toţi cei ce învăţau, a înţeles ce este viaţa, căci poruncile Domnului le căuta. Drept aceea fiind povăţuit de Duhul Sfânt, era foarte îmbunătăţit, blând, smerit, răbdător şi foarte ascultător. Iar către rugăciune avea astfel de osârdie, încât de multe ori lăsând turma sa, toată ziua sta la un loc deosebit şi se ruga cu sârguinţă către Dumnezeu. Şi când mergea la rugăciune, îşi însemna turma sa cu semnul crucii şi rămânea turma nerisipită, nici de hiare răpită, nici de tâlhari furată, până când fericitul copil, întorcându-se seara, o mâna pre ea la casa părinţilor. Cu astfel de lucru s-a îndeletnicit sfântul până la vârstă matură... (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 89-90).

Sf. Mc. Nicandru Episcopul şi Ermeu preotul. Aceşti sfinţi (Nicandru, episcopul Mirelor şi Ermia preotul) au fost luminaţi cu credinţa şi puşi la lucrarea cea sfinţită de către sfântul apostol Tit. Deci întorcând pre mulţi elini de la rătăcire şi aducându-i la Hristos, au fost prinşi de păgâni şi aduşi înaintea lui Livanie comitul, spre întrebare, silindu-i să se lepede de Hristos; iar dacă a văzut că nu poate, a poruncit să-i lege de nişte cai iuţi şi, gonind caii, să târască pre robii lui Hristos... (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 133-134).

5 noiembrie

Sf. Mc. Galaction şi Epistimia; Sf. Silvan; Cuv. Grigorie Arhiepiscopul

Sf. Mc. Galaction şi Epistimia. După proorocia călugărului Onufrie, care i-a botezat familia – „acest prunc va urî viaţa aceasta pământească şi va dori pre cea cerească“ (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 144). Deci, Galaction şi logodnica lui Epistimia hotărându-se să-şi păzească fecioria, şi-au împărţit săracilor averea lor şi s-au făcut amândoi monahi în slujba lui Hristos, nevoindu-se în rugăciuni şi ascultare, arzând ca două făclii în dragoste de fraţi şi în aspră petrecere. Şi fiind prinşi de stăpânitorul Ursus, au fost torturaţi şi omorâţi (*Proloagele*, III, p. 15).

Sf. Mc. Galaction

Sf. Silvan. Întru această zi, sfântul Silvan, în baie de metal băgându-se, s-a săvârşit (*Mineiele*, III, p. 75).

Cuv. Grigorie Arhiepiscopul. Acest întru sfinţi părintele nostru Grigorie, din tânără vârstă a iubit pre Hristos şi s-a împodobit pre sine cu toate faptele bune cele dupre Dumnezeu. Drept aceea, din dumnezeiască pronie, s-a hirotonit arhiepiscop Alexandriei şi s-a făcut dascăl ortodoxiei prea ales (*Mineiele*, III, p. 76).

6 noiembrie

Sf. Pavel Mărturisitorul, Patriarhul Constantinopolului; Cuv. Luca

Sf. Pavel Mărturisitorul

Sf. Pavel Mărturisitorul, Patriarhul Constantinopolului. După moartea patriarhului Alexandru, făcându-se adunare şi sfat pre care dintre cei doi (prea fericitul Pavel, de neam din Tesalonic, care era preot, sau pe Machedonie diaconul) să ridice la scaunul patriarhiei, era neînţelegere între adunare, adică între cei drept credincioşi şi între arieni, cari erau acolo o mulţime. Drept credincioşii vreau pre fericitul Pavel, iar arienii mai mult pre Machedonie; însă a biruit partea celor drept credincioşi, şi a fost ales ca patriarh sfântul Pavel, în Biserica sfintei Irina. Deci suindu-se pre scaun, a început a paşte bine turma cea încredinţată lui (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 166-167).

Cuv. Luca. Feiricitul părintele nostru Luca s-a născut în cetatea Tavromeniei, din eparhia Siciliei. Şi fiind încă tânăr, ca de optsprezece ani, avea mintea înţeleaptă, şi se ducea mereu în casele lui Dumnezeu, făcându-se ascultător şi următor al dumnezeieştilor cuvinte. Iar când părinţii lui s-au sfătuit să-l însoţească cu femeie, el sculându-se noaptea şi ducându-se într-un loc neumblat, s-a sălăşluit cu fiarele. Apoi petrecând nemâncat patruzeci de zile, s-a învrednicit dumnezeieştei şi îngereştei vederi şi descoperiri. Deci ducându-se la mănastire, s-a îmbrăcat în schima îngerească (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 194).

7 noiembrie

Sfinţii 33 Mucenici din Melitina; Cuv. Lazăr

Sfinţii 33 de Mucenici
din Melitina

Sfinţii 33 de Mucenici din Melitina. Sfântul Ieron a fost închis în temniţă şi, împreună cu el, şi alţi treizeci şi trei de creştini. Înainte de a-şi da viaţa, sfinţii au spus: „Toţi voim a muri mai bine pentru Hristos, Dumnezeul nostru, decât închinându-ne idolilor, să vieţuim în deşertăciune“ (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 205, 206).

Cuv. Lazăr, făcătorul de minuni. Cuviosul părintele nostru Lazăr era dintr-un sat al Asiei, care era aproape de Magnesia; părinţii lui se numeau Nichita şi Irina, de bun neam amândoi, cinstitori de Dumnezeu şi îmbunătăţiţi. Când s-a născut cuviosul, s-a văzut în casa aceea un nor foarte luminos, care arăta că pruncul care s-a născut are să se facă fiu al luminii şi al zilei, şi sălăşluire a dumnezeieştii străluciri. Pe lângă aceasta a urmat şi o altă minune; căci după ce a trecut puţină vreme şi s-a ridicat norul din mijloc şi au intrat femeile în casă, o!, minune! a văzut pre prunc că a stat drept pre picioarele sale, cu faţa către răsărit, având mâinile strânse la pieptul său, în chipul crucii. Pentru aceea de atunci se spunea că viaţa pruncului aceluia are să fie negreşit foarte vestită şi prea slăvită (...).

Pe lângă celelalte fapte bune ce avea cuviosul, avea şi cuvântul îndulcit cu sarea Duhului Sfânt, ca şi dumnezeiescul apostol; deci fericitul vorbea cu multă linişte şi dulceaţă, şi nu cu puţin dar, încât putea să înduplece şi sufletul cel de piatră (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 215-216, 236).

8 noiembrie

Arhanghelii; Hranghelul; Capul Arhanghelului; Năpustitul arieţilor
Soborul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil

Zi deosebit de importantă a calendarului ortodox, s-a oglindit şi în calendarul popular printr-un praznic amplu, pe o durată de trei zile (8-10 noiembrie), mai ales prin valenţele psihopompe pe care le dezvoltă Sf. Mihail. Acum este trimisă pe lumea cealaltă vara, iar sfântul începe să slobozească, treptat, gerul iernii. Cea mai importantă semnificaţie a personajului central este însă aceea de înger conducător al sufletelor oamenilor în drumul lor spre cealaltă lume. De aceea se obişnuiesc acum ofrande alimentare, precum şi aprinderea de lumânări, pentru vii şi pentru morţi, care să contribuie la propagarea luminii celei veşnice.

Soborul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil. S-a aşezat a se prăznui soborul sfinţilor îngeri în a opta zi a lunii noiembrie, care este a noua după luna martie, şi aceasta este întâia de la zidirea lumii, spre închipuirea numărului cetelor îngereşti în număr de nouă, pre care le-a numărat sfântul Dionisie Areopagitul, ucenicul sfântului apostol Pavel, – căci răpit fiind sfântul Pavel, până la al treilea cer, şi văzând acolo deosebirile cetelor sfinţilor îngeri, a spus aceasta şi lui Dionisie, ca un ucenic al său. Iar acele nouă cete sunt despărţite în trei ierarhii, care cuprind câte trei cete: cea mai de sus, cea de mijloc şi cea mai de jos.

Sf. Arhangheli Mihail, Rafail şi Gavriil

Deci, în cea dintâi ierarhie, mai sus şi mai aproape de Prea Sfânta Treime, sunt Serafimii („cel ce aprinde, sau încălzeşte“, cei cu şase aripi), Heruvimii („multă înţelegere, sau revărsare de înţelepciune“, cei cu ochi mulţi) şi Scaunele („purtătorii de Dumnezeu“; pre dânşii, ca pre nişte scaune înţelegătoare, se odihneşte Dumnezeu gânditor).

Iar în ierarhia cea de mijloc, aşijderea sunt trei cete ale sfinţilor îngeri: Domniile (stăpânesc deasupra celorlalţi îngeri), Puterile (umplându-se de dumnezeiasca putere, slujesc voiei celei tari şi puternice a Domnului) şi Stăpâniile (au stăpânire peste diavoli).

Şi în ierarhiile cele mai jos sunt trei cete: Începătoriile, Arhanghelii şi îngerii. Începători se numesc pentru că sunt mai mari preste îngerii cei mai de jos, rânduindu-i pre dânşii spre împlinirea dumnezeieştilor porunci; lor le este încredinţat îndreptarea a toată lumea. Iar

Arhangheli se numesc cei mari şi vestitori de bine, adică cei ce vestesc cele mari şi prea slăvite taine. Iar îngerii în orânduielile cereşti sunt mai jos decât toate rânduielile şi mai aproape de oameni. Aceştia vestesc oamenilor tainele lui Dumnezeu şi voinţele Lui cele mai mici chiar, povăţuindu-i să vieţuiască cu fapte bune şi cu dreptate, dupre Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 269-270, 271-272; 273-277).

Tradiţii: Arhanghelul se serbează trei zile, în 8, 9 şi 10 noiembrie. Ziua prima este capul Arhanghelului, a doua mijlocul şi a treia coada Arhanghelului (Mangiuca, 1882, p. 31). ✥ Arhanghelul Mihail este cel dintâi sfânt sfinţit de Dumnezeu, care i-a stat de-a dreapta (Pamfile, 1997, p. 189). ✥ Dumnezeu a stropit din o mână şi din alta a făcut doi îngeri, şi a mai stropit până a făcut doisprezece. Sfinţii lui Dumnezeu cei dintâi au fost Sf. Mihail de-a dreapta, Sf. Niculai de-a stânga, pe urmă Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru, Sf. Pocroavă (care acoperă pământul cu omăt, şi la care se roagă fetele să se mărite, să le acopere capul), Sf. Ilie, Duminica Mare şi alţii. Iar domnul Hristos din nou-născut a fost al doisprezecelea, a venit pe urmă (Niculiţă-Voronca, I, p. 23). ✥ Cică, în vremea de mult, românul ştia când are să moară şi de aceea nu mai muncea deloc. Numai iacă Mihail şi Gavril ce s-au gândit ei? „Ce-i de făcut? Că n-au ce mânca dacă nu muncesc câte doi-trei ani!“ De aceea s-au vorbit amândoi şi au găsit o femeie văduvă pe atunci în lume şi s-au dus la văduva aceea şi au învăţat pe văduvă un descântec, ca să muncească omul până o muri şi cu sticla de doctorii să descânte la cap. Şi-a fost să moară un român în ziua aceea, şi oamenii din sat îl păzeau să moară, în zori, cum îi legea din bătrâni, că acela scapă de păcate, şi numai iacă femeia aceea văduvă s-a dus la românul acela cu o sticlă cu apă şi a zis oamenilor: „Oameni buni! Daţi-mi drumul să intru eu în casă şi voi ieşiţi toţi afară“. Şi a descântat văduva aceea cu apă, de deochi:

Pasăre cudalbă zburară,
Trei picături de sânge picară
Şi leac să se scoale românul în picioare
Şi să ceară de mâncare.

Şi când au intrat oamenii pe urmă în casă, românul ce se chinuia de moarte a cerut de mâncare, şi de atunci a rămas obiceiul să se descânte şi omul să muncească până o muri (Candrea-Densusianu, pp. 184-185). ✥ Ca Sf. Mihail, nici un sfânt nu e aşa de puternic, căci lui i-a dat Dumnezeu să poarte soarele şi luna. El face vara dând drumul soarelui mai pe sus, de e ziua mare, şi lunei mai pe jos, de e ziua mică şi noaptea mare. Sub mâna lui sunt toate vietăţile şi oamenii, atât cei vii, cât şi cei morţi. Toamna, când e ziua lui, atunci se desparte vara, şi el dă vietăţile în mâna lui Sf. Neculai de la poartă şi le hrăneşte pân-la Iordan, ş-atunci când sfinţeşte aghiazma şi bate preotul cu piciorul în piatră, piatra crapă şi toate vietăţile se împrăştie, merg iar la mâna Arhanghelului. De Arhanghel să aprinzi o lumânare la biserică, şi aceea luminează în veci, precum şi pentru cei spânzuraţi, înecaţi etc. (Niculiţă-Voronca, II, p. 28). ✥ Iarna e din iad; iadul e de la miezul nopţei; şi gerul îl dă Mamarca, stăpâna iadului şi mama dracilor, femeia lui Scaraoţchi. Pe dânsa o ţine Sf. Mihail în frâu şi dă gerul potrivit; este o cheie, că deschide şi sloboade, tot câte oleacă, de la început,

ş-apoi cât trebuie; dar să nu fie Sf. Mihail, ar slobozi ger că ne-ar îngheţa pe toţi. Diavolul ar vrea ca să nu fie oameni pe acest pământ (Niculiţă-Voronca, II, p. 28). ✥ Dumnezeu a făcut pământul din nisipul rămas sub unghiile îngerului Gabriel, pe care l-a adus din adâncurile apelor (Brill, I, p. 134).

Obiceiuri: Ofrandele alimentare date pentru morţi sub formă de pomană în Ajun sau în Ziua Arhanghelilor se numesc **Moşii de Arhangheli**. Cu acest prilej se aprindeau lumânări atât pentru oameni în viaţă, cât şi pentru cei dispăruţi fără lumânare, în împrejurări năprasnice (Ghinoiu, 1999, p. 205). ✥ În Transilvania se obişnuieşte să se facă în această zi *turta arieţilor*, arieţii fiind numele berbecilor despărţiţi de oi. Acum arieţii se amestecă din nou cu oile, şi cu acest prilej se face o turtă de făină de porumb sau de grâu, care, după ce se coace, se aruncă între oi. Dacă această turtă cade cu faţa în sus, e semn că oilor le va merge bine când vor făta; dacă va cădea cu faţa în jos, se zice că le va merge rău (Pamfile, 1997, p. 189).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se serbează pentru că ei iau sufletele oamenilor când mor (Candrea, 1928, p. 128). ✥ Cine lucrează în această zi se va canoni grozav în ceasul morţii, până la ieşirea sufletului (Candrea, 1999, p. 232).

Despre vreme: Este „Vara Arhanghelilor“, care ţine o zi. Pe lângă aceasta, între Arhangheli şi Crăciun trebuie nesmintit să mai fie două-patru zile senine şi călduroase, care se numesc *vara iernii* (Gherman-5, p. 141).

9 noiembrie

Poitra lui Arhanghel
Sf. Mc. Claudiu, Castor, Sempronian şi Nicostrat; Sf. Mc. Onisifor şi Porfirie

A doua şi a treia zi din sărbătoarea Arhanghelilor se suprapune peste primul ciclu al Filipilor de Toamnă (9, respectiv 10 noiembrie). În cele mai multe părţi, sărbătoarea Filipilor ţinea o săptămână.

Sf. Mc. Claudiu, Castor, Sempronian şi Nicostrat. La Sirmium se afla un vestit şantier de cioplitori şi sculptori în marmură, care era condus de patru meşteri neîntrecuţi, toţi creştini: Claudiu, Castor, Sempronian şi Nicostrat. Ei obişnuiseră şi pe mulţi lucrători să-şi facă semnul crucii ori de câte ori începeau şi terminau vreo lucrare, fiind convinşi că numai prin ajutorul şi puterea lui Dumnezeu au fost în stare să facă tot ceea ce realizaseră până atunci. Văzându-le credinţa, cei invidioşi i-au pârât la împăratul Diocleţian (284-305), declarând că meşterii aceştia conduc lucrările numai prin superstiţie şi magie (*Proloagele*, III, p. 32).

Sf. Mc. Onisifor şi Porfirie. Pomenirea sfinţilor mucenici Onisifor şi Porfirie, cari au răbdat în vremea împărăţiei lui Diocliţian multe munci pentru Hristos, primind bătăi şi rane preste tot trupul, şi în căldări au fost arşi, iar la sfârşit fiind târâţi de cai sălbatiici şi zdrobiţi prin pietre ascuţite, şi-au dat lui Dumnezeu sufletele lor (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 282).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru lupi (Speranţia, I, f. 78).

Sf. Mc. Onisifor

10 noiembrie

Filipii
Sf. Ap. Olimp, Rodion, Erast şi Sosipatru; Sf. Mc. Orest

Sf. Ap. Olimp, Rodion, Erast şi Sosipatru. Aceşti sfinţi sunt din cei şaptezeci de apostoli. Olimp şi Rodion urmând sfântului apostol Petru, împreună au fost tăiaţi de Neron, în cetatea Romei. Iar Sosipatru, fiind episcop Iconiei, cu pace s-a săvârşit. Erast mai întâi a fost econom sfintei Biserici a Ierusalimului, după aceea, fiind episcop Paneadiei, s-a dus către Domnul (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 333-334).

Sf. Mc. Orest. Ajungând în părţile Kapadokiei, în cetatea ce se cheamă Tiana, era un oarecare doftor cu numele Orest, creştin, care învăţa în toate zilele pre norod cu sârguinţă, ca toţi să cinstească pre Hristos... (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 337). Fiind obligat să participe la ritualul jertfelor păgâne şi nesupunându-se, ci mărturisindu-l pe Hristos, a fost bătut crunt, apoi întemniţat şi ţinut şapte zile fără hrană. Scos din nou la judecată şi rămânând tare în credinţă, a fost chinuit înfigându-i-se piroane lungi în glezne, apoi, legat de cai sălbatici, a fost târât până i s-a sfâşiat trupul (*Dicţionarul*, p. 222).

Sf. Mc. Orest

Tradiţii: De la 10 noiembrie ţin Filipii şapte zile: trei înainte de lăsatul de sec şi patru în post (Marian, 1994, I, p. 186).

Magie: La Filipi nu se poate descânta decât de purici (Candrea, 1999, p. 334).

11 noiembrie

Sărbătoarea tâlharilor; Sf. Mina
Sf. mucenici Mina; Sf. Mc. Victor; Sf. Mc. Vichentie

Sărbătoarea tâlharilor – serbată atât de aceştia, cât şi de păgubaşi, care îi cer Sf. Mina ajutorul pentru prinderea hoţilor, este cadrul de desfăşurare al multor practici cu caracter magic. Fiind vorba în principal de magia întoarcerilor – a faptelor hoţilor, a lucrurilor furate etc., practicile respective erau folosite şi în magia dragostei, pentru întoarcerea inimilor ursiţilor întârziaţi.

Sf. Mc. Mina

Sf. Mc. Mina. Sfântul mucenic Mina era egiptean de neam, iar cu credinţa creştin, şi cu slujba ostaş fiind subt stăpânirea tribunului Fermilian, în mitropolia Kotuanului. Atunci împărăţea Diocliţian şi Maximian, împăraţi păgâni, cari au dat poruncă în toate părţile că creştinii cari nu se vor închina idolilor să fie munciţi şi omorâţi toţi, încât credincioşii erau pretutindeni siliţi spre jertfele idoleşti. Atunci fericitul Mina, neputând să vadă nevoia aceea, nici vrând să privească cum se cinstesc idolii cei fără suflet, şi-a lăsat ostăşia şi s-a dus la munte în pustie, mai bine voind a vieţui cu hiarele, decât cu norodul care nu cunoaşte pre Dumnezeu… (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 374). ◆ Era în Alexandria un om cu numele Evtropie. Acesta s-a făgăduit să dea bisericii Sf. Mina un vas de argint şi, chemând pe argintar, i-a poruncit să-i facă două vase, unul pe numele sfântului, şi să scrie pre dânsul cuvintele acestuia: vasul sfântului marelui mucenic Mina, iar celălalt pre numele lui, şi să scrie pre dânsul aşa: vasul lui Evtropie, cetăţeanul Alexandriei. Iar argintarul, când a săvârşit amândouă vasele, al sfântului Mina a ieşit mai frumos decât celălalt.

Iar Evtropie, când era odată pe mare şi se ospăta dintr-însele, – văzând vasul cel făcut pre numele sfântului Mina mai frumos decât cel făcut pre numele lui, nu vrea să-l mai dea sfântului, ci a poruncit slugii sale să puie într-însul bucate, iar pre cel cu numele său să-l trimită la biserica sfântului Mina. După ce s-a sfârşit masa, a luat sluga vasul mucenicului şi, mergând la marginea corăbiei, a început a-l spăla în mare şi, spălându-l, a căzut asupra lui o spaimă, căci a văzut un om ieşind din mare, care, răpind vasul din mâna lui, s-a făcut nevăzut. Iar sluga, tremurând de frică, s-a aruncat în mare după vas. Aceasta văzând stăpânul lui, s-a spăimântat şi, plângând, zicea: „Vai mie, ticălosul, pentru ce am oprit vasul sfântului, căci am pierdut şi pre rob, şi vasul? Dar tu, Doamne Dumnezeul meu, nu te mânia până la sfârşit şi fă milă cu sluga mea, că iată, dau făgăduinţă, că, dacă voi afla măcar trupul slugii mele, apoi voi face alt vas ca acela, pe care-l voi da plăcutului tău, sfântului Mina, sau voi da preţul vasului pierdut la biserica sfântului.“ Apoi ajungând corabia la ţărm, a ieşit Evtropie la uscat şi se uita pre marginea mării, vrând să vadă trupul slugii, aruncat de mare, ca să-l îngroape pre el; şi luând aminte cu sârguinţă, a văzut pre slugă cu vasul ieşind din mare şi, spăimântându-se, a zis cu mare glas: „Slavă lui Dumnezeu! O! cu adevărat mare este sfântul

mucenic Mina". Apoi au ieşit toţi din corabie şi, văzând pre slugă ţinând vasul, s-au mirat şi slăveau pre Dumnezeu. După aceea l-au întrebat pre el cum a rămas viu în mare şi cum a ieşit sănătos, iar el le-a spus, zicând: „Când m-am aruncat în mare, un bărbat slăvit, împreună cu alţi doi m-au apucat, şi au călătorit până aici împreună cu mine, ieri şi astăzi." Evtropie luând pre slugă şi vasul, s-a dus la biserica sfântului Mina şi, închinându-se, a lăsat vasul cel făgăduit sfântului, mulţumind lui Dumnezeu şi proslăvind pre plăcutul său, pre sfântul Mina (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 387-389).

Sf. Mc. Victor. În vremea împărăţiei lui Antonin, împăratul Romii, era un ostaş de fel din Italia, ostăşind subt stăpânirea voievodului Sevastian, cu numele de Victor, care a crezut în Domnul nostru Iisus Hristos, iar numele Lui cel prea sfânt îl mărturisea tuturor... (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 395).

Sf. Mc. Vichentie. Patria sfântului Vikentie era Ispania; din tinereţele sale s-a dat spre slujba lui Dumnezeu şi se sârguia în dumnezeieştile cărţi, învăţând legea Domnului ziua şi noaptea (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 404). A fost prins împreună cu pastorul său, episcopul Valerie al cetăţii Augustopol, şi amândoi a fost aruncaţi în temniţă, puşi cu picioarele în butuci şi ţinuţi fără hrană trei zile. Scos din închisoare, Sfântul Vichentie a fost chinuit cu bestialitate, după care a fost ucis, culcat fiind pe un pat încins (*Dicţionarul*, p. 310).

Tradiţii: Sf. Mina este ajutorul celor păgubaşi pentru prinderea şi dovedirea hoţilor şi a tuturor făptaşilor de rele (Pamfile, 1997, p. 209). ✥ Eram femeie tânără cu un singur copil, cu soţul meu iubit, auz prin sat şi pe dascălul de la biserică cum că cine nu respectează sărbătorile acestea nu-i va merge bine şi va afla nenorociri, eu nu crezui, ci tocmai în acea zi a Sf. Mina am găsit timp să isprăvesc două cămăşi, una a soţului, alta a copilului. Ah! acestea fură cele din urmă cămăşi ce le-am mai cusut eu acestor doi tovarăşi ai mei, căci o boală grea îi băgă în mormânt la trei săptămâni în urmă, întâi fiul şi pe urmă soţul meu (Speranţia, III, f. 115).

Apărător de rele şi durere: Sf. Mina e rău de pagubă (Speranţia, III, f. 95 v).

Magie: În această zi femeile duc la biserică lumânări, pe care le lipesc la sfeşnice cu capătul care de obicei se aprinde, ca să se întoarcă spre casa lor inimile voitorilor de rău, întocmai cum au întors lumânarea. Fetele mari duc şi ele astfel de lumânări, pe care le întorc şi astfel le aprind, ca să se întoarcă spre ele inimile celor doriţi (Pamfile, 1997, p. 209).

12 noiembrie

Martinii de Toamnă
Sf. Ioan cel Milostiv, Patriarhul Alexandriei; Cuv. Nil Pustnicul

O a doua etapă în calendarul Filipilor de Toamnă (numiţi şi Martini*; 12-14 noiembrie), având ca punct culminant ziua de 13 noiembrie, când se celebra Martinul Mare.*

Sf. Ioan cel Milostiv, Patriarhul Alexandriei. Sfântul Ioan a fost fiul lui Epifanie ighemonul, care era de neam chiprinean; el fiind crescut din tinereţe cu bună învăţătură, avea înrădăcinată în inima sa frica de Dumnezeu, care îi era începutul înţelepciunii. Şi ajungând în vârstă, a fost silit de părinţii săi ca să-şi ia femeie, cu care a şi avut fii. Apoi nu după multă vreme s-a lipsit întâi de fii, apoi s-a desfăcut şi de legătura însoţirei, pentru că mai întâi au murit fiii, iar după aceea s-a dus şi soţia pe urma lor; aşa a voit Dumnezeu, ca Ioan să se desfacă de robia trupească şi să primească viaţa duhovnicească. Deci fiind slobod, mulţumea lui Dumnezeu, căruia de atunci înainte începu a-i sluji mai cu sârguinţă şi fără împiedecare, îndeletnicindu-se necontenit cu rugăciunea şi cu toate lucrurile plăcute Lui; dar mai ales era milostiv către toţi cei cari sufereau nevoi în sărăcie. Deci, pentru nişte fapte bune ca acestea l-a preamărit Dumnezeu între oameni... (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 479-480).

Sf. Ioan cel Milostiv

Cuv. Nil Pustnicul. Socotind deşertăciunea lumii acesteia, care petrece întru răutate, cum că nimic întru dânsa nu este statornic, nimic drept şi veşnic, ci toate răzvrătite, pline de nedreptate şi vremelnice, a voit a căuta viaţa cea veşnică, întru care este veselia cea adevărată şi neschimbată, cum şi bunătăţile cele nesfârşite. Fericitul Nil, împreună cu fiul său Teodul, s-a dus în muntele Sinai şi, sălăşluindu-se în pustie, a primit chipul monahilor, urmând vieţii lor, postind, nevoindu-se şi sârguindu-se în multe feluri de osteneli călugăreşti... (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 523-524).

Tradiţii: Trei (pe alocurea patru) la număr; cad totdeauna patruzeci de zile înaintea Crăciunului. Aceşti Mărtini se serbează trei zile începând din 12 noiembrie; cel de mijloc este Mărtinul cel Mare şi cade totdeauna pe Ion Gură de Aur (Mangiuca, 1882, p. 31).

Apărător de rele şi durere: Şi aceşti Mărtini, ca şi cei de iarnă, se serbează cu nelucrare contra lupilor, ca aceştia să nu vatăme turmele de oi, de vite etc., dar să nu vatăme nici pe oameni (Mangiuca, 1882, p. 31).

13 noiembrie

Sf. Ion Milostivul; Ziua Lupului (Gădinetele), Mărtinul cel Mare de Toamnă; Lăsatul Secului de Crăciun; Lăsatul Secului pentru Postul Crăciunului
Sf. Ierarh Ioan Gură de Aur, Patriarhul Constantinopolului; Cuv. Damaschin

Sf. Ioan Gură de Aur

Sf. Ierarh Ioan Gură de Aur, Patriarhul Constantinopolului. Fiind încă tânăr, a început a pricepe mai bine decât cei bătrâni, înţelepţindu-l pre el Duhul Sfânt. Pentru că el cunoscând pre unul adevăratul Dumnezeu, pre Ziditorul tuturor, a lepădat credinţa elinească şi, alergând la prea sfinţitul Meletie, care păstorea în acea vreme Biserica Antiohiei, a primit de la dânsul sfântul Botez...

Şi astfel de cuvinte ieşeau din gura lui, încât toţi cei ce-l ascultau nu puteau să se sature de vorbele lui cele dulci, încât nu era nimeni în cetate care să nu fi dorit a asculta pre sfântul când vorbea. Iar când ştia norodul că Ioan are să spuie cuvânt, toţi alergau în biserică cu bucurie, lăsând oblăduitorii cetăţii judecăţile, neguţătorii afacerile lor, meşterii lucrul din mâini, şi alergau să asculte învăţătura lui Ioan, sârguindu-se să nu se păgubească de nici un cuvânt care ieşea din gura lui. Drept aceea multe numiri de laude i se da lui: unii îl numeau *gura lui Dumnezeu* sau *a lui Hristos*, alţii îl numeau *dulce vorbitor*, iar alţii *izvorâtor de miere*.

Apoi fericitul avea obicei câteodată de scotea cuvinte din adâncul înţelepciunii şi mai vârtos aceasta o făcea la începutul preoţiei sale, şi alcătuia cuvânt de învăţătură, neînţeleasă de oamenii cei neînvăţaţi. Iar odată o femeie ascultându-l şi cele grăite neînţelegându-le, a ridicat glas din popor şi a zis către dânsul: „Învăţătorule duhovnicesc, sau mai bine să-ţi zic, Ioane Gură-de-Aur, adâncit-ai fântâna sfintelor tale învăţături, iar funia minţii noastre este scurtă şi nu poate s-o ajungă". Atunci a zis mulţimea poporului: „Deşi o femeie a zis cuvântul acesta, dar Dumnezeu i-a dat acest nume; de acum înainte Gură-de-Aur să fie numit" (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 528, 544-546).

Cuv. Damaschin. Cuviosul şi noul mucenic Damaschin, cel din cetatea împărătească, carele iarăşi acolo a mărturisit la 1681 (*Mineiele*, III, p. 209).

Tradiţii: Sf. Ioan Hrisostomul se ţine pentru că a fost cu poporul, ca să fie numai *zece* bani liturghia (Speranţia, VI, f. 17 v). ❖ Zice că s-au adunat mai mulţi din sf. părinţi şi au vorbit că tot ce gândeşte omu să hie păcat. Afară de Sf. Ion, care n-au voit să zică aceasta. Şi, spre dovadă, a poruncit să se facă o masă sau să facă mâncare din care să mănânce cu toţii. Aşa a şi făcut cei la care poruncisă, spunându-le ca să nu pună bucatele pe masă până nu or fi toţi mesănii aşăzaţi. Pe când se aflau cu toţii, Sf. Ion a zis să le aducă să le pună pe masă, cu vase cu tot şi acoperite cu capace. Apoi a luat capacele fiecăreia, când se aflau pe masă, şi aburii împreună cu mirosul au împlut

casa. Pe urmă a zis iară slugilor ca să le ducă de-acolo, fiindcă au mâncat. Sf. părinţi, auzind aceasta, au zis:

– Pentru ce zici, Ioane, că am mâncat, când noi numai le-am mirosit?

Sf. Ion a zis:

– Dară omu numai pentru că gândeşte, de ce să fie păcat?

Atunci au zis toţi deodată:

– Gura ta de aur să hie, Ioane!

Aceasta vorbeşte poporul despre Sf. Ion (Hasdeu, p. 234).

Obiceiuri: Lăsatul Secului de Crăciun ocaziona petreceri familiale, cu mâncare şi băutură din belşug, era prefaţată de Ajun şi postfaţată de Spolocanie, sinonimă cu Filipii de toamnă (Ghinoiu, 1997, p. 105).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cine o ţine se zice că Dumnezeu se va învrednici spre a vorbi frumos, pentru a fi plăcut lui Dumnezeu şi oamenilor (Speranţia, VIII, f. 11 v). ✥ Nu-i bine de arat, e zi de odihnă pentru vite (Speranţia, VII, f. 287 v).

Apărător de rele şi durere: Ca să fie vitele ferite de muşcătură de şarpe şi de lup (Pamfile, 1997, p. 210). ✥ E rău de boale şi izbituri (Speranţia, I, f. 357 v). ✥ Cine lucrează în această zi îl prind frigurile tot anul (Speranţia, II, f. 126). ✥ E rău de bătut piatra peste holde (Speranţia, I, f. 439).

Despre vreme: Sunt oameni care cunosc după pieptul găinei dacă iarna va fi grea sau uşoară. Dacă pieptul va fi gros, atunci iarna este grea; de va fi subţire, transparent, este uşoară şi vara mănoasă. Această încercare se face în ziua de Lăsata de Sec pentru postul Crăciunului (Fochi, p. 241).

14 noiembrie

Martinii de Toamnă, Intrarea în Filipii de Toamnă, Gădineţii, Ziua Lupului
Sf. Apostol Filip; Sf. Grigorie Palama; Începutul Postului Crăciunului

Sărbătoarea centrală a praznicului lupilor, situată chiar în ziua în care în calendarul ortodox este celebrat sfântul apostol Filip, este posibilul punct de plecare al acestor ceremonii specifice lunii noiembrie (să nu uităm şi de seara „urlătoarei", Sf. Andrei, 30 noiembrie). Legătura subtilă cu ziua Sf. Andrei poate fi văzută şi din referirile la limitarea puterii strigoilor începând cu jumătatea lunii noiembrie, limitare care cunoştea o suspendare în celebra noapte a Sf. Andrei.
În preajma lunilor de iarnă, avem un prim semnal al sărbătorilor consacrate divinităţilor protectoare ale bolilor copiilor. În acest sens trebuie înţelese aceste prime ofrande aduse duhurilor vărsatului („bubatului"), care vor continua mai multe zile din luna decembrie.

Sf. Apostol Filip. Lângă marea Galileii era o cetate ce se numea Vitsaida, aproape de Horazin şi de Kapernaum; iar Vitsaida însemnează pre limba evreiască „casa vânătorilor", pentru că vieţuiau acolo vânători de peşte. Într-acea cetate s-au născut trei apostoli: Petru, Andrei şi Filip. Petru şi cu Andrei erau pescari şi se îndeletniceau cu vânzarea peştelui, până ce au fost chemaţi de Hristos la apostolat. Iar Filip în copilăria lui a fost dat de părinţii săi la învăţătura de carte, şi a ajuns iscusit în sfânta scriptură, înţelegând bine toate proorociile despre Mesia cel aşteptat. Iar el auzind chemarea Domnului, îndată l-a crezut a fi adevăratul Mesia, şi a mers după dânsul, luând aminte la viaţa lui prea sfântă şi urmând sărăciei lui, apoi a învăţat de la dânsul dumnezeiasca înţelepciune, cu care avea să înţelepţească nebunia neamurilor (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 647-648).

Sf. Ap. Filip

Sf. Grigorie Palama. Cel dintru sfinţi părintele nostru Grigorie, arhiepiscopului Tesalonicului, făcătorul de minuni, căruia îi zic şi Palama (*Mineiele*, III, p. 223). S-a născut la Constantinopol, în anul 1296, într-o familie nobilă şi evlavioasă. La vârsta de 21 de ani, după ce le instalează pe surorile sale, împreună cu mama sa, la o mănăstire din Constantinopol, Grigore merge la Athos împreună cu cei doi fraţi ai săi. Disputele teologice purtate cu diferiţi monahi îl vor determina să scrie două tratate despre purcederea Sfântului Duh din Tatăl (*Dicţionarul*, p. 118).

Tradiţii: Filipii se ţin cu trei zile înaintea fiecărei lăsări de post. Trei se serbează toamna, în ultimele zile ale dulcelui dinaintea Postului Crăciunului. Aceştia sunt mai buni (Speranţia, I, f. 329; II, f. 5). ❖ Filipii au fost nişte apostoli care, pe vremea

prigonirilor în contra creştinilor, au fost daţi într-o groapă cu lupi, de unde au scăpat nevinovaţi (Speranţia, VIII, f. 8). ❖ Aceşti Filipi au fost şase fraţi zdrenţăroşi, cari rătăceau prin lume şi aveau putere să schimonosească, să pocească pe cei care nu ţineau zilele lor. Unul din Filipi, fiind şchiop, a rămas în urmă, şi de aceea se ţine mai târziu, în ziua de 21 noiembrie. Toţi Filipii te mai pot ierta, dar Filipul Şchiop – niciodată (Speranţia, III, f. 168). ❖ Filipii o ţin şi femeile, şi bărbaţii, iar mocanii o ţin atâtea zile câţi cai au. De obicei se ţin trei zile, 12, 13 şi 14 noiembrie. Ca să mai scape de ele, le mai dau copiilor la căsătorie câte o zi de ţinut (Speranţia, VIII, f. 162). ❖ Filipii se serbează patru-cinci zile, însă nu una după alta, şi fiecare noră e datoare să ţină atâtea zile câte a ţinut soacra sa (Speranţia, VIII, f. 292). ❖ Filipii sunt nişte zei ai casei (unu, doi, trei sau chiar şase), nişte penaţi, în onoarea cărora numai femeile măritate sau rămase văduve ţin sărbătoarea în intervalul 12-17 noiembrie, nemuncind nimic. Când fata, măritându-se, părăseşte casa părintească, şi mama ei rămâne fără altă fată şi moare fără noră, atunci tânăra îşi ia şi ţine şi Filipii mamei sale sau ai casei părinteşti, pe lângă cei ai soacrei. În felul acesta ajung Filipii la un număr de şase (Pamfile, 1997, pp. 211). Dacă a avut mai multe fete, mama rămâne fără Filip (Fochi, p. 127). ❖ Filipii apără casa de rele, de primejdii, de foc, de lupi, de şerpi. Prin unele părţi se crede că Filipii sunt nişte sfinţi mai mari peste fiarele sălbatice sau peste lupi (sau: Sf. Petru porunceşte câinilor lui să mănânce vitele celui care nu va ţine aceste zile). Uneori, cât durează Filipii, se ţine atârnată de lemnul coşului o secure, pentru ca întreaga familie să fie păzită de pagube (Pamfile, 1997, pp. 212, 213). ❖ Filipii de Toamnă, sau Dragostiţele, i se mai zice aşa, pentru că în acele zile se îndrăgostesc lupii, iepurii etc. pentru împuiere (Speranţia, III, f. 147). ❖ Despre aceste sărbători se povesteşte că o femeie, neavând alte vite decât o scroafă, a lucrat în aceste sărbători, zicând că n-o să aibă ce-i răpi lupii, căci scroafa o va ţine-nchisă tot anul. Într-una din zile, din întâmplare, scăpându-i scroafa din cocină, a fost mâncată de lupi prin pădure. De aci înainte a sărbătorit şi ea aceste zile (Speranţia, I, f. 245). ❖ Se mai povesteşte că o altă femeie, neavând nici o vită, a lucrat în aceste sărbători, zicând că n-o s-o mănânce lupii pe ea, căci vite n-are. Într-una din zile, trecând printr-o pădure, a fost urmărită de lupi până la marginea pădurii, unde a şi mâncat-o (Speranţia, I, f. 245).

Obiceiuri: Ca la Lăsatul Secului de Postul Mare, şi acum se fac petreceri, cu puşti, pistoale, cu mâncare şi băutură, între rubedenii (Pamfile, 1997, p. 214). ❖ Încep şezătorile, unde fetele şi nevestele torc pentru pânză (Pop Reteganul-2, f. 157). Începe torsul pentru cămeşi (Mangiuca, 1882, p. 31).

Apărător de rele şi durere: În această zi se lipeşte gura sobei, ca să se lege şi gura lupului. Gospodina n-are voie să mătură prin casă sau să dea gunoiul afară. Prin unele părţi se mătură noaptea şi gunoiul se ţine strâns după uşă trei zile, după care se ardeiază şi apoi se aruncă afară. De asemenea, gospodina n-are voie să coasă (mai ales cu roşu), să împungă în piele sau să ia acul ori alt lucru ascuţit în mână, să nu macine, să nu toarcă, să nu pieptene lâna şi să nu dea nimic cu împrumut, mai ales sărături şi foc. Dacă dă cineva cenuşă cu cărbuni în noaptea de Filipi, vine lupul şi-i mănâncă ceva de pe lângă casă; dacă n-are ce mânca, atunci îl mănâncă pe om. Astfel, gunoiul nu trebuie dat afară în timpul Filipilor, căci, dacă ar fi dat afară, lupii ar

scormoni prin el în căutarea cărbunilor, pentru că lupii nu leagă (nu pot prăsi) până când nu mănâncă un cărbune din vatră în zilele de Filipi (Pamfile, 1997, pp. 212, 213). ❖ E obiceiul să se încleşteze doi piepteni, zicând: „Aşa să se încleşteze gura lupilor, să nu poată mânca vita cutare" (Speranţia, IV, f. 63). ❖ În perioada sărbătorilor dedicate lupilor se evită pronunţarea cuvântului *lup* sau, dacă este absolut necesar, i se spune *gădineţ*. Se credea că numai la simpla pronunţare a cuvântului lupul auzea şi venea la oi (Ghinoiu, 1999, p. 207). ❖ Se ţine pentru apărarea vitelor de păduchi (Speranţia, I, f. 3 v). ❖ Strigoii care umblă în această zi nu vor mai avea nici o putere asupra celor ce vor păzi aceste zile cu nelucru. După ce trece sărbătoarea Filipilor, femeile se feresc să lase afară (până la Sf. Andrei) limbile de meliţă cu care au meliţat cânepa, pentru ca să nu se bată cu ele strigele, până ce pământul se cutremură (Pamfile, 1997, pp. 212, 214). ❖ Femeile care trebuie să scoată cloştile cu pui afară, pun câte o piatră prin cuptor şi altele pe horn, ca să se împietrească gura uliului şi să nu-i mănânce puii (Pamfile, 1997, p. 213). ❖ Cine nu ţine Filipii se poate îmbolnăvi. E chiar o expresiune din popor: „L-a lovit din Filipi" (Speranţia, I, f. 417). ❖ În aceste zile nu se coase, căci, înţepând cu acul, se „înţeapă" vărsatul. În aceste zile se fierbe porumb şi se împarte prin vecini turtă coaptă în vatră. Copiii n-au voie să mănânce boabe de porumb, ca să nu se bubeze: „atât se va face bubatul (vărsatul) de mare, cât de mari sunt boabele de porumb (Pamfile, 1997, p. 213). ❖ La Lăsatul de Sec pentru Postul Crăciunului, după masă toate oalele se pun cu gura în jos, pentru ca să fie feriţi cei din casă de orice pagubă (Pamfile, 1997, p. 214). ❖ După Lăsatul de Sec se adună toate oasele şi celelalte rămăşiţe de mâncăruri, se pun într-o faţă de masă şi a doua zi se aruncă afară spre răsărit, zicându-se: „Paserile cerului! Eu vă dau vouă hrană din masa mea, cu care să fiţi îndestulate şi de la holdele mele oprite!" Cu acest chip se crede că vrăbiile mai ales nu vor strica ogoarele (Pamfile, 1997, p. 214).

Magie: Fetele adună, în fiecare zi a Postului, câte o surcică, cu care, în ziua de Ajunul Crăciunului, vor fierbe crupe fără sare. Aceste crupe le vor pune pe masă, pentru ca seara, venind umbra ursitorului lor, pe cahlă, să aibă ce ospăta (Pamfile, 1997, p. 214).

Postul Crăciunului, după lăsatul de sec de Dulcele toamnei (15 noiembrie – 25 decembrie)

Prima zi a Postului Crăciunului este marcată, ca şi în cea a Postului Paştelui, de numeroase rituri de purificare. Acum sunt realizate şi ofrandele rituale, îndreptate mai ales către dăunătorii tereştri (păsările cerului). Tot acum se realizau şi practici de magie premaritală sau chiar practici oraculare.

Tradiţii: Acest post a fost poruncit de Maica Domnului bătrânului Crăciun, pentru că a tăiat mâinile bătrânei Crăciunoaie, nevasta sa, care moşise pe Maica Domnului (Pamfile, 1997, p. 214). ✦ Acest post se ţine în cinstea Preacuratei, care fugea şi se ascundea de ruşine că se simţea fără vină grea, cu Mântuitorul Hristos (Pamfile, 1997, p. 214).

Apărător de rele şi durere: Rituri de purificare la intrarea în post (Spolocania; Ghinoiu, 1999, p. 207). După masă, toate oalele se pun cu gura în jos, pentru ca să fie feriţi de orice pagubă cei ai casei. După lăsatul de sec se adună toate oasele şi resturile de mâncare, se pun într-o faţă de masă şi a doua zi se aruncă afară spre răsărit, zicându-se: „Păsările cerului! Eu vă dau vouă hrană din masa mea, cu care să fiţi îndestulate şi de la holdele mele oprite!“ Astfel se crede că vrăbiile, mai ales, nu vor strica ogoarele (Pamfile, 1997, p. 214).

Despre vreme: Când în Postul Crăciunului e vreme moale, atunci primăvara să aşteptăm ploi multe (Gherman-4, p. 125).

15 noiembrie

Sf. Cuv. Paisie de la Neamţ; Sf. Mc. Gurie

Sfântul cuvios stareţ Paisie de la Neamţ. Tăcut şi cu blândeţe în purtări ca unul ce zăbovea adesea asupra paginilor din Vieţile Sfinţilor, el începe să se gândească la îmbrăţişarea căii monahale. Voievodul Constantin Moruzi, vrând să ajute obştea sfântului Paisie în lucrarea ei duhovnicească şi gospodărească, i-a acordat mănăstirea Neamţu, pe care a trecut-o în soborul acestuia (*Proloagele*, III, p. 51, 53).

Sf. Mc. Gurie, Samona. Originari din două sate de lângă cetatea Edesei, sfinţi Gurie şi Samona au primit cununa mucenicească pe timpul împăratului Diocleţian (284-305). Fiind pârâţi că învaţă poporul să nu urmeze ritualurile păgâne de închinare către idoli, ci să creadă în Dumnezeu, au fost prinşi şi supuşi la chinuri groaznice. Ţinuţi apoi în temniţă timp de patru luni, îndurând foamea şi setea, au fost scoşi la judecată, maltrataţi cu cruzime şi decapitaţi (*Dicţionarul*, p. 120).

Sf. Mc. Gurie

16 noiembrie

Sf. Apostol şi Evanghelist Matei

Sf. Apostol şi Evanghelist Matei. Fiul lui Dumnezeu, unul fără de păcat, care a venit pe pământ cu asemănare omenească, ca să mântuiască pre oamenii cei păcătoşi, trecând prin Kapernaum, a văzut un om şezând la vamă, care se chema Matei, şi a zis către dânsul: „Vino după mine“. Vameşul auzind aceasta, nu numai cu urechile trupeşti, ci şi cu cele sufleteşti, îndată s-a sculat de la vamă şi, lăsând toate, a urmat lui Hristos. Dintr-acea vreme sfântul Matei s-a făcut ucenic şi următor lui Hristos şi s-a învrednicit a fi cinstit între cei doisprezece apostoli. Iar după primirea Sfântului Duh, sfântul Matei, mai nainte decât toţi ceilalţi evanghelişti, a scris evanghelia în limba jidovească, pentru acei dintre jidovi cari crezuse; şi a scris-o după opt ani de la Înălţarea Domnului (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 714, 716-717).

Sf. Ap. şi Evanghelist Matei

17 noiembrie

Sf. Grigorie Taumaturgul; Cuv. Lazăr Zugravul

Sf. Grigorie Taumaturgul

Sf. Grigorie Taumaturgul. Sfântul Grigorie s-a născut în slăvita şi marea cetate a Neocesariei, din părinţi necredincioşi; apoi din copilărie rămânând orfan, a fost dat la învăţătura înţelepciunii elineşti, în care învăţându-se, a început a pricepe înţelepciunea cea desăvârşită, care este cunoştinţa adevăratului Dumnezeu; căci din făpturi cunoştea pre Făcătorul, şi se sârguia a-i bine plăcea Lui, cu viaţă înţeleaptă (...).

S-a întâmplat că era o piatră mare ca un munte, pre care nici un fel de putere omenească nu putea să o mişte din loc. Acelei pietre sfântul Grigorie i-a poruncit, cu numele lui Hristos, să se mişte din locul său. Deci piatra s-a pornit şi singură de sine mergea în alt loc, unde voia popa, încât l-a cuprins frica de acea minune prea slăvită, şi a mărturisit a fi unul adevăratul şi atotputernicul Dumnezeu cel propovăduit de sfântul Grigorie, şi nu este altul afară de El; apoi îndată a crezut într-însul. Acel fapt s-a vestit pretutindeni, încât în Neocesareia a ştiut tot norodul despre minunile sfântului Grigorie şi despre stăpânirea lui preste draci... (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 727, 742).

Cuv. Lazăr Zugravul. Acest sfânt de mic copil s-a făcut monah şi a învăţat meşteşugul zugrăviei. Iară pe lângă aspra viaţă şi înfrânarea ce întrebuinţa, se silea fericitul încă şi spre milostenie, pentru care a şi primit darul preoţiei. Deci după ce se făcu preot, a dat război împotriva tuturor eresurilor (*Mineiele*, III, p. 256).

18 noiembrie

Sf. Mc. Platon; Sf. Mc. Roman; Sf. Mc. Zaheu

Sf. Mc. Platon. Sfântul mucenic Platon era din părţile Galatiei, din cetatea Ancira, frate al sfântului mucenic Antioh, născut din părinţi creştini şi crescut în bună credinţă. Încă neajungând la vârsta cea desăvârşită, s-a arătat desăvârşit în faptele cele bune. El a propovăduit cu îndrăzneală pre Hristos, prea veşnicul Dumnezeu, în mijlocul închinătorilor de idoli. Pentru aceasta a fost prins de necredincioşi şi dus la judecată... (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 755).

Sf. Mc. Platon

Sf. Mc. Roman. Sfântul mucenic Roman era de neam din Palestina; el a fost diacon al bisericii Cesareiei. Iar în vremea goanei ce se ridicase de păgâni asupra creştinilor petrecea în Antiohia, propovăduind cuvântul lui Dumnezeu şi întărind pre credincioşi (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 770).

Sf. Mc. Zaheu. Sfântul mucenic Zaheu, diaconul bisericii Gadirilor, a fost dus înaintea judecătoriei închinătorilor de idoli, având pre grumazii săi un lanţ greu de fier. Şi întrebat fiind de judecător, a mărturisit în priveliştе pre Hristos. Deci a fost muncit, cu grele şi crude chinuri (*Mineiele*, III, pp. 268, 269).

19 noiembrie

Sf. Prooroc Avdie; Sf. Sfinţit Mc. Varlaam

Sf. Prooroc Avdie. Sfântul prooroc Avdie era din pământul Sihem şi slujea la curtea împăraţilor lui Israil; iar din tinereţele sale se temea foarte mult de Domnul. Avdie a lăsat slujba împăratului şi a mers în urma sfântului prooroc Ilie, luând Duhul proorociei, ca cel ce păzise şi hrănise pe proorocii Domnului (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 777, 781).

Sf. Prooroc Avdie

Sf. Sfinţit Mc. Varlaam. Sfântul mucenic Varlaam era din Antiohia Siriei, bătrân cu vârsta; el a fost prins pentru mărturisirea numelui lui Iisus Hristos şi adus la judecată (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 781-782). A fost obligat să aducă jertfe într-un templu al unei zeităţi romane, dar, nevoind să participe la ritualul păgân, i s-au pus în mână cărbuni aprinşi. Sfântul a ţinut cărbunii până i s-a ars în întregime mâna, suferinţă care i-a pus capăt vieţii (*Dicţionarul*, pp. 303-304).

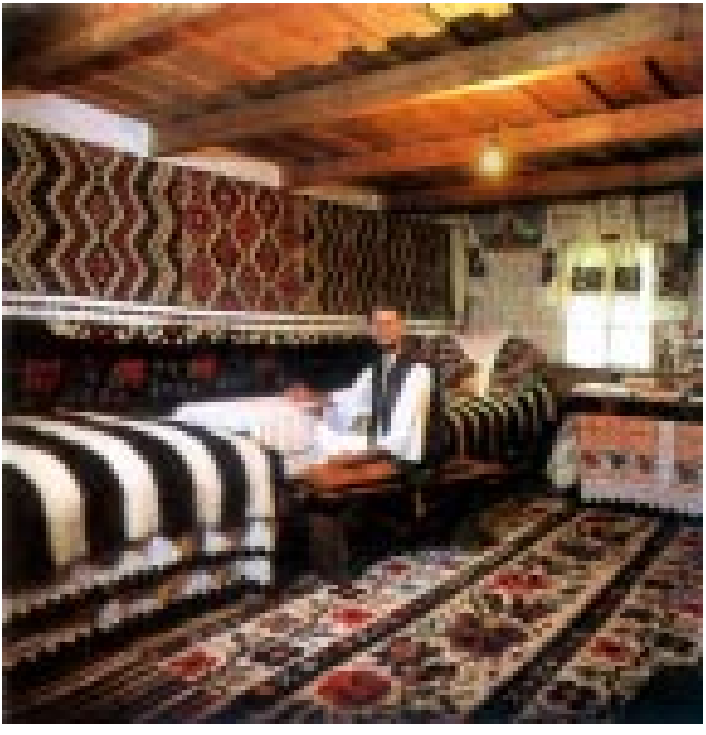

20 noiembrie

Ajunul Ovideniei
Sf. Grigorie Decapolitul; Sf. Mc. Dasie; Sf. Proclu

Sf. Grigorie Decapolitul

Sf. Grigorie Decapolitul. Acesta s-a născut într-una din cetăţile Decapoliei, care se numeşte Irinopolis. Ajungând la vârsta de opt ani, Grigorie a fost dat la carte şi, după ce s-a nevoit vreme destulă şi a învăţat toate câte i s-a părut că-i sunt de trebuinţă, alerga totdeauna la biserică cu multă evlavie, şi toate cuvintele folositoare şi mântuitoare de suflet câte le auzea le împlinea şi cu fapta, ca un cunoscător şi înţelept (...).

Şi străbătând vestea minunilor sale pretutindeni, atunci prea bine credinciosul ban Barbu Craioveanul, care se trăgea din neamul Basarabilor, zidind din temelie sfânta mănăstire Bistriţa, întru cinstea Adormirei Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria, în judeţul Vâlcea, pre apa Bistriţa, şi vrând s-o împodobească cu un odor scump şi sfânt ca acesta, cu multă sârguinţă, cu multă rugăciune către Dumnezeu şi către sfântul a adus cu mare cheltuială sfintele moaşte din mănăstirea unde se afla în sfânta mănăstire nou zidită; le-a aşezat acolo, cu multă cinste şi evlavie, în sfânta biserică, în partea dreaptă. Şi de atunci până în ziua de astăzi se află acolo nestrămutate, întregi şi nestricate, izvorând mireasmă prea frumoasă şi dând tămăduiri de tot felul de boale, ca şi mai nainte, la cei ce alergau cu credinţă către el (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 869-870, 936-937).

Sf. Mc. Dasie. Sfântul Dasie era un soldat roman din legiunea care staţiona la Dunăre, în provincia Moesia Inferior. Sfântul Dasie, ostaş creştin, a fost ales prin sorţi rege al Saturnaliilor. El însă s-a socotit ostaş al Domnului Iisus Hristos şi s-a opus cu tărie să îndeplinească acest nelegiuit obicei... (*Proloagele*, III, p. 70).

Sf. Proclu, patriarhul Constantinopolului. Sfântul Proclu era ucenic al sfântului Ioan Gură-de-Aur, şi s-a învrednicit a vedea pre sfântul apostol Pavel vorbind la urechea acelui sfânt.

Pe vremea patriarhiei sfântului Proclu s-a făcut cutremur mare de pământ, în timp de şase luni, încât cădeau multe ziduri mari de piatră ale cetăţii, biserici şi palaturi; apoi multe sate şi cetăţi mici le-a înghiţit pământul, nişte ostroave au pierit cu totul, izvoare şi râuri s-au uscat îndată, iar în locurile cele uscate şi fără de apă au izvorât ape... Atunci s-a făcut o minune mare. S-a răpit din mijlocul norodului un copil mic, care a fost dus la înălţime şi toţi priveau, până ce n-a mai fost cu putinţă a-l mai vedea înălţându-se; apoi iarăşi s-a pogorât după un ceas, pe aceeaşi cale, şi a mărturisit copilul acela înaintea împăratului, a patriarhului şi a tot norodului că a auzit pre îngeri în cer cântând astfel: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi". După aceea a început tot norodul a cânta această cântare, întreit sfântă, şi a încetat cutremurul; iar copilul acela îndată şi-a dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu, şi l-au îngropat cu cinste, în biserica sfintei Irina. Şi din acea vreme s-a început a se cânta în toată lumea creştină această cântare întreit sfântă (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 861, 868-869).

20 noiembrie

Tradiţii: Tot într-o zi de Ovidenii s-a născut Domnul Hristos. Deci zic că cerul se deschide şi vitele vorbesc (Pamfile, 1997, p. 215). ✦ În această noapte pot fi văzute flăcările albastre ale banilor îngropaţi (Chicet-6, p. 29).

Magie: Spre această zi se pune într-o strachină apă la privegheat. De strachină se lipeşte o lumânare aprinsă. De cu seară oamenii fac o sută de mătănii, la miezul nopţii altă sută şi în zorii zilei alta. Această apă privegheată este de mare ajutor, dacă se spală cineva cu dânsa, pentru sănătatea trupului şi pentru adăpost împotriva răutăţii omeneşti (Pamfile, 1997, p. 215).

Despre vreme: În seara de Ovidenii se noroceşte anul ce urmează: dacă pe cer sunt stele şi e senin, frumos, anul va fi rău, iar dacă va fi ninsoare, lapoviţă, un ger sec sau promoroacă, anul va fi bun (Pamfile, 1997, p. 216).

21 noiembrie

Ovidenia, Vovidenia; Filipul cel Mare; Filipul cel Şchiop
Intrarea în Biserică a Maicii Domnului

Ziua în care începe iarna, Ovidenia, este o sărbătoare a luminii, care sparge întunericul iernii, al morţii. Tema centrală a legendelor mitologice consacrate acestei zile fiind văzul, vederea, *prima apariţie, prima vedere – viziune – a lumii, a lui Iisus, a cerului care se deschide ş.a., atrage după sine numeroase practici magice apotropaice (pentru a avea o bună vedere, pentru ochi) sau de propiţiere (luminile pentru cei care au murit fără lumânare –* lumina de veci*). Tot acum încep să* vadă *şi vrăjitoarele, care încep să-şi acumuleze putere demonică. Şi fetele pot să-şi vadă acum ursitul, prin intermediul unui mare număr de practici magice specifice.*
Sărbătoarea paralelă e consacrată, evident, tot lupului. După unii, acum este celebrat cel mai mare dintre Filipi.

Intrarea în Biserică a Maicii Domnului. Împlinindu-se trei ani de la naşterea prea curatei Fecioare Maria, drepţii ei părinţi Ioachim şi Ana şi-au adus aminte de făgăduinţa lor, ca să aducă în dar lui Dumnezeu pre cel născut. Ajungând în cetatea Ierusalimului, au mers cu cinste la biserică, ducând într-însa pre Biserica lui Dumnezeu cea însufleţită, pre prunca cea de trei ani, prea curata Fecioară Maria (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 959, 961).

Tradiţii: În această zi s-a vedit lumea, pe care Dumnezeu a blagoslovit-o la Blagoveştenie. Într-o zi de Ovidenii s-a născut Domnul Hristos. Ca şi la Crăciun, se deschide cerul şi vitele vorbesc. Uneori se spune că frumuseţile cerului sunt văzute numai de cei prea buni la Dumnezeu, cum ar fi ciobanii care nu au văzut la ochi femeie. Această sărbătoare se ţine pentru ochii ce văd, pentru vedere. În acest scop, unii oameni sfinţesc în această zi câte un fuior, cu ajutorul căruia la nevoie se şterg pe ochi, cu apă (Pamfile, 1997, p. 215). ❖ În această zi se dă de pomană lumina de veci, lumânarea care nu se va stinge niciodată pe lumea cealaltă. De asemenea, se aprind lumânări şi se dă de pomană de sufletul celor înecaţi, morţi fără lumânare la căpătâi, morţi în întuneric, ca să aibă şi ei pe lumea cealaltă calea luminată. Lumânările aprinse pentru aceşti morţi sunt în formă de toiaguri, cât un stat de om, şi apoi se învârtesc ca melcul (Pamfile, 1997, p. 216). ❖ Pentru cei ce au murit

fără lumânare, să te scoli în ziua de Ovidenie des-dimineaţă şi să arunci un vreasc în cuptor, fără să-l aprinzi, şi are lumânare (Niculiţă-Voronca, II, p. 397). ✥ Din această zi şi până la Sf. Gheorghe femeilor nu le mai este îngăduit să bată rufele la spălat cu maiul, căci Maica Domnului nu-i mai poate scoate pe înecaţi cu volocul ce-l face din fuiorul de la Bobotează; când bat femeile cu maiul, cei înecaţi mai afund cad (Pamfile, 1997, p. 216). ✥ Este cel mai mare dintre Filipi (Pamfile, 1997, p. 215). Filipul cel Şchiop este sfânt. A fost şchiopat de Dumnezeu pentru că s-a abătut de la dreapta credinţă (Speranţia, V, f. 153 v). ✥ Un om care a lucrat în această zi a rămas şchiop, de aceea această sărbătoare o numesc Filip Şchiopul (Speranţia, V, f. 202). ✥ Filipii se zice că erau trei fraţi, dintre care unul şchiop, şi acesta era cel mai tiran faţă de animalele sălbatice, mai cu osebire de lupi, ucizându-i fără milă, fiind un bun ochitor. Într-o zi, câinii Sâmpetrului se plânseră sfântului de acest tiran şi cer a li se face dreptate. Şi aşa, într-o noapte, pogorându-se sfântul din cer în mijlocul unei mari şi lungi pustii, au început a întreba pe lupii adunaţi ca frunza şi ca iarba ce vor, şi răspunseră că un om cu numele de Filip cel Şchiop a omorât pe mulţi dintre ei şi ei şi cer răzbunare. Mai cer a-i orândui pe fiecare ce trebuie să mănânce, şi aşa a început sfântul a le ursi, că unul o capră, altul un bou, altul un miel etc. şi isprăvindu-i pe toţi, fiind hămesiţi de foame. Şi în momentul când trebuia ca sfântul să se înalţe la cer, iar lighioanele a pleca după pradă, iacă spre mirarea tuturor vede un lup şchiop de-abia venind. Îl întrebă sfântul că de ce şchioapătă şi n-a venit la timp, iar el răspunde că a fost lovit de Filip Şchiopul şi de-abia a scăpat într-o vizuină. „Bine“, a zis sfântul, şi îi spune că, deoarece lui nu are ce-i mai da ca pradă, îi va da chiar pe Filip Şchiopul, cel care l-a lovit a-l mânca. Mare şi grozavă mulţumire fu pe toate lighioanele! Toate bune, sfântul se înalţă la cer, lupii pleacă după pradă, însă lupul cel şchiop era tare trist, cum o să poată mânca el pe spaima lor. L-a pândit lupul cel şchiop pe Filip până când, într-o zi, l-a găsit culcat la umbra unui copac şi de patru ori l-a înghiţit (Speranţia, III, f. 183). ✥ Se zice că mai mulţi ciobani, vorbind între ei de puterea acestei sărbători, unul din ei ar fi făcut prinsoare cu camarazii lui că el are să lucreze în această zi. Zis şi făcut. A lucrat ciobanul până seara. În timpul când a fost să se culce (se vede că tot a avut niţică frică), a spus la ceilalţi ciobani ca el să se culce în mijlocul lor şi să ia şi un clopot de gât, ca, de-or veni lupii, ei să audă clopotul. Toţi au primit propunerea şi ciobanul cu prinsoarea s-a culcat în mijlocul celorlalţi şi cu clopotul de gât. Peste noapte însă, venind lupii, au luat pe ciobanul din mijloc şi a doua zi n-au găsit din el decât oasele şi încălţămintea (Speranţia, III, f. 91). ✥ Se sărbătoreşte de către femei, pentru ca pe cei din casă să nu-i apuce boale urâte etc. Iacă ce s-a întâmplat unui om care a lucrat în această zi. Acest om a plecat pe la prânz ca să taie şi să pună viţă de vie în pământ. După ce a tăiat şi a curăţat viţa, a legat-o şi, când s-o ridice în spinare, a văzut în urmă-i o femeie mare, îmbrăcată în albastru, care i-a zis: „Măi, omule, am să te fac să mănânci viermi de sub părul acesta“. Era şi un păr în via aceea. După ce femeia a zis aste vorbe, omul a voit să se uite iarăşi la ea şi n-a mai văzut-o. Nemaivăzând-o, s-a aplecat încă o dată ca să-şi ia legătura şi să plece, însă şi de astă dată vede aceeaşi femeie. Acum, când a văzut-o a doua oară, i-a scăpat legătura din spinare şi-a rămas mut ca o piatră, nemaiştiind nimic de el. De-abia a venit acasă, însă pe alte drumuri. Trei săptămâni a zăcut el de această boală, în

care timp nu mânca nimic, ci bea numai apă (Speranţia, I, ff. 122 v-123). ✥ De la Ovedenii începe iarna (Pamfile, 1997, p. 216). ✥ De Ovidenie se întâlneşte iarna cu vara; intră iarna în vară (Niculiţă-Voronca, II, p. 214).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se serbează ca să meargă şchiopii; jumătate din zi nu se lucrează, pentru sporul casei (Speranţia, VII, f. 159 v).

Apărător de rele şi durere: Filip Şchiopul se ţine să nu vină lupul ăl şchiop să le fure oile (Speranţia, III, f. 211 v). ✥ Se vor lipi cu lut cuptoarele şi pereţii, pentru a se unge ochii lupului. Uneori se unge şi uşa cuptorului, zicându-se:

> Eu nu ung uşa (gura) cuptorului,
> Da ung ochii duşmanului
> (Pamfile, 1997, p. 215).

Cine lucrează i se poceşte unul sau ambele picioare (Speranţia, III, f. 93 v). ✥ E rău de scrânteli în culesul poamelor (Speranţia, I, 425). ✥ Din această zi încep să se ungă cu usturoi ferestrele, uşile şi locurile de culcare, ca să nu se lipească de casă farmecele, căci de la Ovidenii încep şi fermecătoresele să vrăjească (Pamfile, 1997, p. 215).

Magie: Numai lumânarea de la Ovidenii e bună de uitat în fântână, spre a-ţi vedea soţul (Gorovei, 1995, p. 243). ✥ În această zi se ia o crenguţă cu şapte prune şi câteva alune şi se păstrează la loc neumblat, căci sunt bune de friguri şi de alte boli, în decursul anului (Pamfile, 1997, p. 216).

Despre vreme: Dacă în această zi va fi senin, soare, atunci vara va fi secetoasă; de va fi nor şi linişte, peste an vor fi epidemii (Pamfile, 1997, p. 216). ✥ Dacă se întâmplă să ningă la Ovedenie, va fi iarnă grea (Gherman-4, p. 126). ✥ Cum va fi vremea în ziua de Ovidenie, aşa va fi toată iarna (Gorovei, 1995, p. 268).

22 noiembrie

Sf. Apostol Filimon, Onisim şi Arhip; Sf. Mc. Cecilia

Sf. Apostol Filimon, Onisim şi Arhip. Aceşti sfinţi apostoli, din cei şaptezeci, au fost următori şi ucenici ai Sfântului Apostol Pavel, slujind acestuia la răspândirea adevăratei credinţe în Hristos în locuri diferite: Sfinţii Arhip, Filimon şi Apfia lucrând în cetatea Colose din Frigia, iar fericitul Onisim la Roma, slujind adică Domnului împreună cu Sfântul Apostol Pavel însuşi şi însoţindu-l pretutindeni (*Proloagele*, III, p. 77).

Sf. Ap. Filimon

Sf. Mc. Cecilia. Sfânta fecioară Cecilia s-a născut în Roma din părinţi cinstiţi şi bogaţi şi, auzind propovăduirea sfintei Evanghelii, a crezut în Hristos; şi rănindu-se cu dragostea inimii către dânsul, a pus în mintea sa ca să nu se mărite, ci curată să-şi păzească fecioria sa, închinând-o mirelui Hristos Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 983).

23 noiembrie

Cuv. Antonie de la Iezeru-Vâlcea; Sf. Ierarh Amfilohie

Cuv. Antonie de la Iezeru-Vâlcea. A trăit în timpul domniei lui Matei Basarab (1632-1654) şi a lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Primeşte în copilărie o solidă educaţie creştină şi la maturitate devine preot. Se retrage la schitul Iezeru din Vâlcea, unde sporeşte în virtuţile călugăreşti. În anul 1700, cu ajutorul episcopului locului, Ilarion, reconstruieşte schitul, după care se retrage într-o peşteră din apropierea schitului, petrecând în post şi rugăciune până la sfârşitul vieţii (*Dicţionar*, pp. 33-34).

Sf. Ierarh Amfilohie, episcopul Iconiei. Sfântul Amfilohie din copilărie iubind pre Dumnezeu, s-a făcut călugăr şi îşi petrecea viaţa pustniceşte. El fugând de gâlcevile şi tulburările lumeşti, petrecea în singurătate într-un loc pustiu, slujind lui Dumnezeu cu osârdie şi nevoindu-se într-o peşteră patruzeci de ani (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 1004).

Sf. Ierarh Amfilohie

24 noiembrie

Climăta Vântului
Sf. Mc. Clement, Episcopul Romei; Sf. Petru, Episcopul Alexandriei

Una din rarele sărbători cu caracter pronunţat meteorologic, Climăta Vântului este ţinută în cinstea vânturilor periculoase.

Sf. Mc. Clement, Episcopul Romei. Copilul Climent venind în vârstă desăvârşită şi învăţând bine învăţătura filosofiei, auzind de venirea lui Hristos în lume, căuta ca să ştie despre acesta mai cu adevărat. Fericitul Climent era ucenic nedespărţit al sfântului Petru şi părtaş al tuturor căilor, ostenelilor şi răbdării lui pentru Hristos şi propovăduitor al bunei Lui vestiri (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 1084, 1085, 1096).

Sf. Mc. Clement

Sf. Petru, Episcopul Alexandriei. Acel dintre sfinţi, părintele nostru Petru, arhiepiscopul Alexandriei, din copilăria sa a fost crescut de fericitul Toma, arhiepiscop al aceleiaşi cetăţi; şi după dânsul a fost ridicat la scaunul arhiepiscopal, în vremile acelea când erau goane cumplite şi cu anevoie de răbdat de la păgânii împăraţi Diocliţian şi Maximian, când mucenicilor lui Hristos le era strâmte temniţele şi legăturile, iar sângele lor uda cetăţile, uliţele şi câmpurile (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 1109-1110).

Apărător de rele şi durere: Climăta vântului e zi rea de vânt (Speranţia, I, f. 27).

25 noiembrie

Sf. Mare Mucenică Ecaterina; Sf. Mare Mc. Mercurie

Sf. Mare Mc. Ecaterina

Sf. Mare Mc. Ecaterina. Pe vremea păgânului împărat Maximian se afla în cetatea Alexandriei o fecioară cu numele Ecaterina. Ea fiind de optsprezece ani, era foarte frumoasă, de statură înaltă şi foarte înţeleaptă. Iar fecioara Ecaterina, ca o înţeleaptă ce era, foarte mult iubea fecioria şi nicidecum nu voia să se mărite; a zis către dânşii: „De voiţi ca să mă mărit, apoi aflaţi-mi un tânăr care să fie asemeni mie, cu patru daruri, cum sunt eu, şi atunci îl voi lua de bărbat, pentru că mai nevrednic şi mai prost decât mine nu voiesc a lua". Atunci un preot creştin i-a spus: „Eu ştiu un tânăr minunat, care fără asemănare te întrece pre tine în toate darurile care ai zis că ai; pentru că frumuseţea lui întrece strălucirea soarelui, iar înţelepciunea lui îndreptează toate făpturile, şi pre cele simţite, şi pre cele gândite. Apoi visteria bogăţiei lui se împarte în toată lumea şi niciodată nu se împuţinează, ci cu cât ea este împărţită, tot mai mult se înmulţeşte; iar neamul lui cel bun este negrăit, neajuns şi neştiut... Acest tânăr nu are tată pre pământ, ci s-a născut negrăit mai presus de fire, dintr-o fecioară de bun neam, prea curată şi prea sfântă"... (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 1129, 1130-1131, 1133, 1134).

Sf. Mare Mc. Mercurie. Decie şi Valerian, păgâni împăraţi ai Romei, chemând pre toţi domnii şi boierii lor, s-au sfătuit pentru lăţirea şi înmulţirea cinstirii zeilor lor şi pentru pierderea şi risipirea sfintei credinţe creştineşti. Victimă a terorii lor a căzut şi Mercurie, creştin fervent, sfetnic de încredere al împăratului (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 1169).

Tradiţii: Sf. Ecaterina e sora sfântului Nicolae (Speranţia, V, f. 348 v). ✦ Se crede că această sfântă a fost nebună; de aceea se posteşte, ca să-i apere pe cei ai gospodăriei de boli şi de nebunealã (Pamfile, 1997, p. 217).

Apărător de rele şi durere: În această zi nu se lucrează, temându-se de foc (Pamfile, 1997, p. 217).

26 noiembrie

Sf. Stelian
Cuv. Alipie Stâlpnicul; Cuv. Stelian Paflagonul

Cuv. Alipie Stâlpnicul. Alipie, sluga lui Hristos, îşi avea patria în cetatea Adrianopole, ce este în părţile Paflagoniei. Domnul l-a ales chiar din pântecele maicii sale. Iar când era să se nască pruncul, o mare lumină dumnezeiască a umplut casa; acesta era semnul luminării faptelor lui celor bune, căci avea să fie lumina lumii (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 1187).

Cuv. Alipie Stâlpnicul

Cuv. Stelian Paflagonul

Cuv. Stelian Paflagonul. Acesta a fost sfinţit şi s-a făcut locaş Duhului Sfânt din pântecele maicei sale. Pentru aceasta, împărţindu-şi bogăţia ce avea la săraci şi făcându-se monah, a întrecut pre toţi monahii de pe atunci prin aspra vieţuire şi ostenicioasa sihăstrie. Apoi s-a dus în pustie şi a intrat într-o peşteră, în care primea hrană de la dumnezeiescul înger. Şi s-a făcut doftor de multe feluri de boale nevindecate. Căci când venea boală aducătoare de moarte şi mureau întruna pruncii, iar părinţii rămâneau fără de copii, atunci câte maice chemau cu credinţă numele acestui sfânt Stelian şi zugrăveau sfânta lui icoană, iarăşi dobândeau alţi prunci, iar pruncii bolnavi îi scăpa de boală (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 1205-1207).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Stelian e ţinut ca să trăiască copiii mici; pentru facerea şi creşterea copiilor (Muşlea-Bârlea, p. 406).

27 noiembrie

Sf. Mare Mc. Iacob Persul; Cuv. Natanail; Sf. Onufrie

Sf. Mare Mc. Iacob Persul. ... Împăratul chemă pre sfetnicii şi pre prietenii săi, s-a sfătuit cu dânşii cu ce munci ar pierde pe Iacov; după aceasta a dat astfel de hotărâre asupra sfântului, ca să fie spre înfricoşarea şi a altor perşi necredincioşi, dintre cari s-a despărţit Iacov cu credinţa, – ca fiecare mădular al său să primească deosebită muncă prin tăiere (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 1233).

Cuv. Natanail. Cuviosul părintele nostru Natanail cu pace s-a săvârşit (*Mineiele*, III, p. 427).

Sf. Mare Mc. Iacob

28 noiembrie

Cuv. Mc. Ştefan cel Nou; Sf. Mc. Irinarh

Cuv. Mc. Ştefan cel Nou Mărturisitorul. În fiecare zi necontenit desfătându-se în ştiinţe, a covârşit pre toţi nu numai întru acestea, ci şi de toată fapta bună îngrijindu-se; pentru că nu lipsea, împreună cu sfinţita sa mumă mergând noaptea la obişnuitele privegheri ce se făceau şi la pomenirile sfinţilor (*Vieţile sfinţilor*, III, p. 1355).

Sf. Mc. Irinarh. Mucenicul Irinarh se trăgea cu neamul din cetatea Sevastia. Deci, tânăr fiind, făcea slujba ucigaşilor şi, când erau chinuiţi Mucenicii, slujea şi el la chinurirea lor. Într-o zi sufletul lui Irinarh s-a luminat cu dumnezeiescul dar al lui Dumnezeu. Mărturisind şi el pe faţă pe Hristos, din porunca tiranului Maxim a fost omorât (*Proloagele*, III, p. 96).

Sf. Mc. Ştefan cel Nou

29 noiembrie

Ajunul Sf. Andrei; Noaptea strigoilor
Sf. Mc. Paramon; Sf. Mc. Filumen

Unul dintre cele mai mari ajunuri ale calendarului popular, ajunul Sf. Andrei este momentul în care se dezlănţuie forţele malefice, duşmanii tradiţionali ai ţăranului. Fie că sunt oameni (strigoii vii sau cei morţi), fie că sunt animale (lupii), ei găsesc ecou în tulburările atmosferice ale anotimpului care şi-a intrat deja în atribuţii. Frământările viscolului şi şuierăturile crivăţului au fost asociate adesea cu sufletele neliniştite ale morţilor necuraţi, care acum capătă putere şi acţionează nestingheriţi pe pământ (a se vedea în acest sens corespondentul occidental al sărbătorii populare a Zilei Tuturor Sfinţilor, în ajunul zilei de 2 noiembrie). Intensiunea magică a nopţii este subliniată şi de pogorârea pe pământ a sfinţilor-patroni ai lupilor (Sf. Petru sau Sf. Andrei), care le menesc acestora prada pentru anul ce vine.
Ca şi ajunul Sf. Vasile sau al Sf. Gheorghe, este unul din momentele propice desfăşurării de practici magice cu caracter oracular.

Sf. Mc. Paramon

Sf. Mc. Paramon şi cei împreună cu dânşii. În vremea împărăţiei rău-credinciosului împărat Decie era la răsărit un voievod cu numele Achilin, care prigonea foarte mult pre creştini. Acesta a adunat odinioară în temniţă un număr de trei sute şaptezeci de creştini. Şi s-a întâmplat a trece pe acolo un bărbat cinstit, cu numele Paramon, de credinţă creştină; acesta văzând atâta mulţime de sfinţi mucenici, gătiţi spre înjunghiare, a stătut înaintea acelei capişte idoleşti şi a strigat cu glas tare: „O! cât de mulţi drepţi înjunghie, fără vină, necuratul voievod, pentru că nu se închină idolilor lui celor fără de suflet şi muţi". Iar voievodul, auzind aceste cuvinte, a poruncit slugilor să-l omoare şi pe el (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 1491, 1492).

Sf. Mc. Filumen. Sfântul mucenic Filumen era pe vremea împăratului Aurelian, trăgându-se din Licaonia. Fiind pârât la ighemonul Anghirei Felix şi aducându-se înaintea lui, s-a mărturisit că este creştin. Şi-a dat duhul în mâinile lui Dumnezeu, de la carele a primit cununa muceniciei cea neveştejită (*Mineiele*, III, p. 450).

Tradiţii: Despre Sf. Andrei se spune că ar fi fost stăpânul fiarelor sălbatice şi în noaptea zilei de sărbătoare le dă voie a umbla pe la toate răspântiile şi pe toate drumurile, cu soroc a mânca vitele celor ce n-au păzit sărbătoarea (Speranţia, I, f. 76 v). ❖ Sf. Andrei e sărbătoarea lupilor. În acea noapte ia lupoaica pui şi fată în noaptea de Sf. Gheorghe (Speranţia, I, f. 99 v). ❖ Toate animalele vorbesc în noaptea de Sf. Andrei (Gorovei, 1995, p. 8). Oamenii care ascultă cum vorbesc animalele în noaptea de Sf. Andrei, aceia mor

(Gorovei, 1995, p. 8). ✥ În seara de Sf. Andrei copiii din flori se fac strigoi (Speranţia, VI, f. 288 v). ✥ Strigoaicele încep a umbla de Sfântul Andrei şi se risipesc la Sfântul Gheorghe, iar de atunci nu mai au putere, căci încep a creşte florile, busuiocul, adică mana lui Dumnezeu („Ion Creangă“, an VII, nr. 2, 1912, p. 54). ✥ În noaptea către Sf. Andrei ies strigoii. Strigoii sau strigoaicele sunt duhuri de bărbaţi sau de femei moarte, care în această noapte se întruchipează aievea din morminte. Tot strigoi se mai cheamă şi unii bărbaţi sau femei vii, care au coadă şi care în această noapte îşi părăsesc culcuşurile lor, fără ca să aibă vreo ştiinţă despre aceasta, şi umblă pe afară. Pentru a se apăra, se ascund coasele şi limbile de meliţă, se fac cruci cu usturoi pe la uşi, ferestre, se întorc cu gura în jos toate vasele. Dacă strigoii nu găsesc nici un loc pe unde să intre în casă, caută să-i cheme afară pe cei dinăuntru. Strigoiul vine şi strigă la fereastră: „Ai mâncat usturoi?“ Dacă omul răspunde, îl muţeşte, iar dacă tace, se îndepărtează (Pamfile, 1997, pp. 219, 221). ✥ Cică odată, într-o noapte spre Sfântu Andrii, au prins strigoii un om în câmp şi l-au luat cu ei la un hotar ca să se bată. I-o dat în mâni o limbă de meliţoi şi l-o-nvăţat cum să zică când o da. Dar omul, în loc să zică cum l-o-nvăţat ei, zicea: „rănesc, ologesc, şchiopez, chiorăsc“. Şi pe care cum îl pălea, îl rănea, şchiopa, chiora. S-o bătut aşa pân' la cântatul cocoşilor, apoi o fugit strigoii şi omu o venit acasă (Hasdeu, p. 250).

Obiceiuri: Bocetul Andreiului este un obicei care atestă suprapunerea sărbătorii creştine a apostolului Andrei peste Anul Nou dacic. Fetele, după confecţionarea unei păpuşi din cârpe, numite Andrei, substitut al anului vechi, şi aşezarea ei pe laviţă, o jeleau ca pe un mort (Ghinoiu, 1999, p. 213). ✥ Sf. Andrei se ţine de femei, strângându-se mai multe la un loc, şi fac covaşă, adică făină de păpuşoi muiată cu apă caldă, apoi o fierb şi mănâncă (Speranţia, VII, f. 137). ✥ Fac un fel de azimă, pe care o coc în vatră, care are deasupra nişte semne făcute cu lingura; după ce s-a copt, o mănâncă cu toţii din casă, întingând într-o strachină cu usturoi pisat, amestecat cu apă şi sare, în care înting toţi (Speranţia, VII, f. 141).

Apărător de rele şi durere: Înspre Sf. Andrei să nu mături casa, că-ţi mănâncă lupii vitele (Gorovei, 1995, p. 127). ✥ Rămâncele ce voiesc ca vrăjitoarele şi strigoaicele să nu le ieie mana de la vacile lor, încongiură în noaptea spre Sf. Andrei vacile, mai ales pe cele mulgătoare, cu mac, după cum merge soarele şi, încungiurându-le, presură sămânţă tot de mac pe jos, împrejurul lor (Gorovei, 1995, p. 248). ✥ Apotropaic, se ung porţile, uşile şi ferestrele cu usturoi, iar la vitele de parte bărbătească se lipeşte de cornul din dreapta o cruce de ceară (Pamfile, 1997, p. 224). ✥ Facerea drobului de sare a vitelor, descântarea şi îngroparea lui într-o râză învelit, sub pragul uşii staulului. Această sare astfel preparată se scoate la Sân-Georgiu de sub pragul staulului şi în tărâţe ori în făină de cucuruz se dă vitelor de mâncare, spre a fi ferite de fermecături, vrăjitorii şi alte rele. Asemenea se dă la vite de această sare şi la Joi-Mari, înainte de Paşti (Mangiuca, 1882, p. 31). ✥ În ajunul Sf. Andrei se descântă sare, se îngroapă sub pragul staulelor de vite, apoi a doua zi se scoate şi se dă vitelor să lingă, ca să fie ferite de vrăjitoare (Gorovei, 1995, p. 255). ✥ De Sf. Andrei femeile fac câte două lumânări şi colac şi le duc la biserică. O lumânare o ia înapoi şi, cu ea aprinsă, în seara de Sf. Andrei, ocoleşte curtea şi oborul vitelor spre a fi ferite de gadini şi boli. Cine nu face aşa nu va scăpa cu vitele de a i le mânca lupii sau de a se bolnăvi (Speranţia, I, f. 285 v).

Despre vreme: Poporul crede că iarna va fi grea sau uşoară, după cum e vremea în această noapte (Speranţia, IV, f. 24 v). ✦ Dacă de Sf. Andrei luna va fi plină şi cerul senin, iarna va fi moinoasă. Dacă luna va fi plină şi cerul întunecat, dacă va ninge sau va ploua, peste iarnă vor fi zăpezi mari şi grele (Pamfile, 1997, p. 230).

Oracular: Turta de Andrei: Fetele mari, care se adună la casa uneia pentru facerea turtei, aduc apă cu gura. Pentru colacul de Andrei aduc doar apă neîncepută. La turtă se pune în egală măsură apă, sare şi făină, măsurate cu o coajă de nucă. Fiecare fată îşi coace turta pe vatră şi apoi o mănâncă, aşteptând peste noapte voinicul (ursita), care va veni în vis să-i dea apă pentru astâmpărarea setei. Colacul este făcut din pâine dospită, punând în mijlocul lui un căţel de usturoi. Dus acasă, colacul este aşezat într-un loc călduros, unde este lăsat vreme de o săptămână. Dacă răsare usturoiul din mijlocul colacului, fata ştie că va avea noroc. Dacă usturoiul nu răsare, e semn de ghinion. În unele părţi, fetele, ca să-şi vadă ursitorul, pun sub căpătâi înspre Sf. Andrei patruzeci şi unu de fire de grâu, menindu-le în chipul următor:

„Voi, patruzeci şi unu de fire de grâu,
Eu voi adormi
Şi voi hodini,
Dar eu mă rog lui Dumnezeu
Să-mi trimită îngerul meu,
Să-mi arate pe ursitorul meu,
Cel ce mi-i dat de Dumnezeu!“

Peste noapte fetele cred că-şi vor vedea în vis alesul. Grâul mai este utilizat şi pentru aflarea norocului. Toţi ai casei seamănă grâu în câte o strachină cu pământ. Îi va merge bine, va fi sănătos cel al cărui grâu va răsări cel mai bine şi va creşte frumos. În alte părţi, grâul se pune în apă curată şi, dacă răsare, se zice că acel ce l-a pus va avea noroc. Tot în acest scop se pun în apă şi ramuri cu muguri, pentru a înboboci. Aceste crenguţe înflorite sunt viitoarele sorcove de la Sf. Vasile (Pamfile, 1997, pp. 227, 228, 229). ✦ Spre Sf. Andrei se măsură bine nouă ceşcuţi cu apă, ce se toarnă într-o strachină, sub icoane. A doua zi dimineaţa se măsură din nou, cu aceeaşi ceaşcă, apa din strachină. Dacă va prisosi apă cât de cât, măcar o picătură, va fi cu noroc; de va fi apa cu scădere, va fi fără noroc („Şezătoarea“, an II, 1893, p. 128). ✦ **Păzitul usturoiului:** se adună la o casă mai mulţi flăcăi şi fete. Pe o masă pun multe căciulii de usturoi, împrejmuite cu tămâie, smirnă şi câteva lumânări de la Paşti, aprinse. Pun apoi pe masă diferite feluri de mâncare, apoi se aşează toţi în jurul mesei, mănâncă, vorbesc şi râd până în zori. Fetele îşi împart usturoiul, pe care îl duc a doua zi la biserică, pentru a fi sfinţit. Usturoiul este păstrat mai apoi la icoană, fiind bun de făcut „de dragoste“. Usturoiul păzit primăvara se pune în pământ şi-i bun de leac; cu el pot fi tratate şi vitele bolnave (Pamfile, 1997, p. 226).

Magie: Fetele fac vrăji de ursită, vrăjind de peţire, de dragoste, căutându-şi de noroc, sau făcând farmece de răutate, care trebuie să se lipească de duşmani şi de casele lor (Pamfile, 1997, p. 225). ◆ Un flăcău care-i mai voinic şi mai curajos prinde un liliac (pasăre), îl pune într-o oală de lut nouă şi se duce la hotar, unde au să se bată strigoii, şi îngroapă oala acolo. După şapte zile se duce iarăşi, o dezgroapă şi-n ea găseşte o greblă, un ţepoi şi o coasă. Cu grebla aduc binele asupra satului, cu ţepoiul împrăştie răul şi cu coasa răpun pe duşmanii lor (Speranţia, VIII, f. 239).

30 noiembrie

Sântul Andrei, Sântandrei, Moş Andrei, Andrei-de-iarnă, Indrea;
Ziua Lupului, Gădineţul Şchiop – Ieşirea Filipilor de Toamnă
Sf. Apostol Andrei cel Întâi chemat, Ocrotitorul României; Sf. Frumenţie Episcopul

În calitate de început (după unele presupoziţii, acum am avea de-a face cu Anul Nou dacic, în felul acesta explicându-se această concentrare de sacralitate), este firesc să întâlnim credinţele care ne spun că această zi poate fi considerată începutul iernii (Sf. Andrei e „cap de iarnă", chiar dacă de la Sf. Dumitru sau Ovedenie întâlnim frecvent aceleaşi constatări).
Pe lângă practicile magice apotropaice ce vizează paza contra lupilor (ce continuă prescripţiile din ajun), un număr mare de credinţe susţine interdicţiile de lucru în această zi, pedeapsa cea mai frecventă fiind boala rituală, care izbucneşte la dată fixă (Ignat) sau care durează un an de zile.

Sf. Apostol Andrei cel Întâi chemat, Ocrotitorul României. Slăvitul apostol Andrei, cel întâi chemat, s-a născut în cetatea ce se numeşte Vitsaida. Dumnezeiescul Andrei, defăimând toată turburarea lumească, şi-a ales să petreacă întru feciorie şi n-a voit să se însoare. Ci auzind că Ioan, Înainte Mergătorul Domnului, umblă prin laturile cele de pre lângă Iordan şi propovăduieşte pocăinţa, s-a dus la dânsul şi i s-a făcut ucenic, că dorea a se sui cu mintea sa întru mai multe înţelegeri. Apostolul Andrei cu tot sufletul a urmat lui Hristos, şi mai întâi decât ceilalţi apostoli a fost chemat la învăţătura lui Hristos, şi pentru asta s-a numit *întâiul chemat*.

Sf. Ap. Andrei

Iar după ce a pătimit pentru noi Domnul, s-a răstignit, a murit, s-a îngropat şi a înviat din mormânt cu puterea Dumnezeirii Sale, a adunat iarăşi la Sine pre ucenicii şi prietenii săi, s-a arătat în muntele Galileii şi le-a zis: „Mergeţi, învăţaţi toate neamurile". Şi au căzut în soarta apostolului Andrei neamuri până în partea Mării Negre, spre partea răsăritului, cu toate locurile, şi amândouă părţile cele de pre lângă Marea Euxinului (Marea Neagră), toate câte se află între Tracia şi între Macedonia, până la râul cel mare, Istrul, care acum se numeşte Dunăre; toate neamurile acestea erau ţarină pusă înaintea lui, întru care voia să semene sămânţa cuvântului lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, III, pp. 1505, 1512, 1515-1516, 1517).

Sf. Frumenţie, Episcopul Indiei. În zilele împăratului Constantin cel Mare, un filosof ce era din Tir s-a dus să se preumble la India cea mai dinlăuntru, având împreună cu el şi doi fraţi dupre trup, a cărora numele era Edesie şi Frumentie, care au vieţuit un timp la curtea împăratului Indiei. Frumentie ajungând mai apoi la Alexandria, a arătat arhiepiscopului de acolo că indianii foarte doresc să primească lumina slăvirii de Dumnezeu şi a credinţei. El a fost hirotonisit arhiereu şi trimis în India, să lucreze la acel neam (*Mineiele*, III, pp. 469, 470).

Tradiţii: Se mai zice şi Andrei Pescarul, pentru că, după cuvântul lui, nişte oameni care se necăjeau cu pescuitul au tras cu voloacele şi au prins peşte mult (Speranţia, VII, f. 312). ❖ Pe sfântu Andrei cică l-o găsit o femeie pe o apă, unde a fost dat de mă-sa într-o albiuţă. Femeia aceea, luându-l şi crescându-l mare, l-o pus să-i păzească păpuşoii din grădină. Andrii s-o culcat acolo, în păpuşoi. Sărind tată-său în grădină să vadă păpuşoii, Andrei o luat puşca şi l-o împuşcat; pe urmă s-o dus la un popă să se spovăduiască pentru ca să-şi ispăşească pacatele. Popa i-o zis că e bun de dat în foc. Atunci Andrei o luat ciomagu, i-o dat popei una în cap şi l-o omorât. Apoi s-o dus la alt popă şi tot aşa o făcut. Pe urmă s-o dus la un călugăr. Călugăru i-o zis să vie după dânsu şi l-o dus la o groapă de fântână fără apă, l-o dat într-însa şi l-o încuiet, iar cheia o aruncat-o într-un râmnic. O trecut o sută de ani de atuncea. La o sută de ani, nişte pescari, prinzând un peşte din acel râmnic, i-o dat şi călugărului un peşte. El, luând peştele şi spintecându-l, ca să-l facă mâncare, o găsit într-însul cheia de la fântâna unde era închis Andrei. Aducându-şi aminte de dânsul, o luat cheia şi s-o dus să-i deie drumul. Când colo, Andrei era încă viu. Călugăru l-o scos de acolo şi i-o pus în spate o pereche de desagi mari cu bolovani, i-o mai dat zece oi: cinci negre şi cinci albe, şi l-o trimes să le pască, zicându-i: „Când s-or face oile cele negre albe şi cele albe negre, numai atunci ţi-i ispăşi tu pacatele". El s-o dus cu desagii în spate şi cu oile. La un drum vede un om calare venind în fuga mare. Era un hoţ. Andrei îl întreabă că unde se duce? „Mă duc, zice hoţu, c-am omorât trei sate şi am să mai omor unu". Atunci Andrei i-o dat cu ciomagu în cap şi l-o omorât. Oile cele negre îndată s-o făcut albe şi cele albe negre. Andrei şi-o ispăşit pacatele şi s-o făcut sfânt (R. Marinescu, „Şezătoarea", an II, 1893, pp. 163-164). ❖ Sf. Andrei vine prin sat şuierând. Cineva a spus că a văzut o umbră ducând-se înspre biserică fluierând (Speranţia, VI, f. 52). ❖ Se ţine, pentru că, fiind un sfânt mincinos fără pereche, oamenii se tem ca să nu-i sminteasscă; chiar pentru asta zic ei că e la 30 noiembrie, căci de drept ar fi la 1 decembrie, şi s-au temut că ar fi fost mişelaţi de la începutul lunii şi atunci ar fi mers cu înşelăciunea toată luna (Speranţia, VIII, f. 383). ❖ La Sf. Andrei ziua creşte cât bobul de mei. Sf. Andrei este început de iarnă (Pamfile, 1997, p. 230). ❖ Iarna zic unii că vine după Sf. Dumitru, da nu-i adevărat. Sf. Andrei e cap de iarnă, că atunci coboară lupii din munte (Bernea, 1997, p. 179). ❖ E ziua când lupii se formează în potăi de câte doisprezece şi nu se despart decât în ziua de Bobotează (Speranţia, VII, f. 346). ❖ Lupul, al cărui gât e ţeapăn, în această zi capătă darul de a şi-l îndoi. De aici credinţa că în această zi „îşi vede lupul coada". Când urlă lupii adunaţi mai mulţi în haite, ei se roagă lui Sf. Petru să le rânduiască prada. Lupii sunt câinii lui Sân-Petru, cu care porneşte în căutarea cailor furaţi de un tâlhar sau în căutarea dracilor. Sf. Petru le urseşte în fiecare noapte vitele pe care lupii trebuie să le mănânce. El îi osândeşte mai ales pe cei care au lucrat la Filipi, joile după Paşti, vinerile şi în alte sărbători (Pamfile, 1997, pp. 96, 97, 99, 224). ❖ Lupoaicele fură cărbuni din gunoaiele oamenilor ca, fătând pui în noaptea de Sf. Gheorghe, să nu-i găsească nimeni (Speranţia, VII, f. 226). ❖ O babă, care nu voia să ţină, spunând că n-are ce-i mânca lupul, neavând vite, a fost mâncată ea (Speranţia, VII, f. 203 v). ❖ Sf. Andrei e rău pentru boale şi cine lucrează în ziua lui nu-l iartă Dumnezeu, după cum nici pe el nu l-a iertat Dumnezeu. Iată şi legenda pe care o spune poporul despre el: Andrei se spune că ar fi plantat vie, care a crescut frumoasă şi ar fi dat rod bun, iar într-o duminică s-ar fi dus prin vie

şi a pus mâna pe o viţă care era întinsă pe pământ şi a ridicat-o în sus; Dumnezeu numaidecât i-a spus că rău face. Atunci Andrei l-a întrebat ce trebuie făcut ca să scape de păcat. Dumnezeu i-a zis că trebuie ca să adune la toamnă toată viţa de vie, s-o facă grămadă, să se bage sub ea şi să-şi dea foc, să ardă. Aşa a şi făcut. Într-o dimineaţă, două fete fiind cu vitele pe acolo, au început a scormoni în cenuşă şi una din ele a găsit un boboloş de aur şi, de frică să nu i-l ia cealaltă, l-a înghiţit şi astfel a pornit însărcinată şi a făcut din nou pe Sf. Andrei (Speranţia, I, f. 83 v). ✥ O femeie ţesând în ziua asta, în noaptea următoare două vaci ce erau legate una lângă alta, s-au încurcat în frânghiile de care erau legate şi, căzând în iesle, a doua zi au fost găsite moarte (Speranţia, VI, f. 129). ✥ În noaptea aceea înfloreşte şi se scutură nucul (Speranţia, VI, f. 236 v).

Obiceiuri: Oamenii, în seara de Sf. Andrei, mănâncă un fel de turtă înmuiată în usturoi. Se serbează cu mâncări gătite în usturoi (Speranţia, III, ff. 180 v, 213 v). ✥ Sf. Andrei e pescar. De ziua lui se mănâncă peşte (Speranţia, V, f. 153). ✥ Femeile fierb grâu sau porumb în apă, le amestecă cu nuci, cu zahăr sau cu miere şi mănâncă, după ce a împărţit pe la vecini. Altele fac otrepele lui Hristos, un fel de iofca cu formă de casă şi îndulcite cu miere şi zahăr (Speranţia, IV, f. 128).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine zicând că e începutul iernii şi să le meargă bine toată iarnă. Se ţine pentru a fi iarna mai dulce şi gerul mai slab. Se ţine ca să fie iarna plină de zăpadă, care aduce belşug (Speranţia, II, f. 266 v; VI, ff. 186, 170). ✥ Sf. Andrei ţinându-l, vara are să fie mai blândă (Speranţia, VI, f. 83 v). ✥ Sf. Andrei se ţine pentru a trăi mulţi ani (Speranţia, III, f. 205 v). ✥ Se ţine mai mult de meseriaşi, ca patron al meseriilor (Speranţia, IV, f. 57 v). ✥ Sf. Andrei e ţinut pentru că dezleagă la peşte. Cine-l ţine, când bolnăveşte, zace uşor; cine nu-l ţine se bate ca peştele pe uscat (Speranţia, I, f. 422). ✥ Se ţine ca un ajutător de noroc pentru semănături şi pomi (Speranţia, IV, f. 232). ✥ De Sf. Andrei zic că se aruncă boabe de porumb pe coş (Speranţia, II, f. 107). ✥ Se fierbe şi se împarte grâu, ca să fie grâul plin de bob (Speranţia, VI, f. 181). ✥ Se serbează prin post negru, pentru împlinirea unei dorinţe, cum ar fi căsătoria, însănătoşirea etc. (Pamfile, 1997, p. 230). ✥ Se descântă puştele, ca să tragă vânatul la ele (Speranţia, VII, f. 312 v).

Apărător de rele şi durere: Sf. Andrei e sărbătoare bisericească, care ţine numai până la prânz; după prânz se lucrează (Speranţia, III, f. 166 v). ✥ Se ţine să nu vină iarna cu vifor (Speranţia, IV, f. 238). ✥ Dacă lucrează cineva, îi omoară dracul copiii (Speranţia, V, f. 4). ✥ Ziua se serbează prin nelucrare, ca să nu strice lupii vitele şi pentru ca oamenii care pornesc la drum în această zi să nu fie atacaţi de aceste animale (Pamfile, 1997, p. 224). ✥ Acela care umblă cu pieptenele în ziua de Sf. Andrei va fi mâncat de lup; de aceea mai cu seamă femeile se feresc în acea zi nu numai de a umbla cu pieptenele, dar nici a-i rosti numele (Gorovei, 1995, p. 127). ✥ Femeile încleştează dinţii pieptenilor cu care piaptănă cânepa, ca aşa să se încleşteze dinţii gadinilor peste iarnă şi să n-aibă putere peste iarnă (Pop Reteganul-2, f. 158). ✥ Oamenii se păzesc cu sfinţenie a nu pronunţa măcar în această zi cuvântul *lup*, căci vor fi expuşi la din contra a-l întâlni peste an negreşit

(Speranţia, VII, f. 342). ❖ Nu se coase, ca să nu strice gândacii recolta viitoare (Speranţia, VI, f. 181). ❖ Sf. Andrei se ţine pentru a fi feriţi de ameţeli. Oamenii bătrâni spun că acei care n-au ţinut aceste sărbători au căpătat dureri de cap şi ameţeli (Speranţia, I, f. 361 v). ❖ Se ţine ca să fie ferit de înec (Speranţia, I, f. 384 v). ❖ Nu lucrează oamenii, zicând că e rău de ars cu apă fiartă, dau copiii în foc (Speranţia, I, f. 397 v). ❖ Lucrând cineva în această zi e lovit de boale şi zace un an sau moare imediat (Speranţia, I, f. 96 v). ❖ Cine lucrează în această zi se îmbolnăveşte la Ignat, cu credinţa că l-a îmbolnăvit sfântul cu boala cea rea. Nu se poate vindeca bolnavul decât în ziua de Sf. Andrei, descântându-i-se timp de un an (Candrea, 1999, p. 232). ❖ Sf. Andrei este ţinut pentru a nu se îmbolnăvi de ciumă (Pamfile, 1997, p. 230). ❖ Cine munceşte nu e lăsat în pace de strigoi şi are vise urâte (Speranţia, I, f. 372). ❖ Ca să nu-ţi fure nimeni nimic din câmp, în ziua de Sf. Andrei să nu împrumuţi şi să nu dai nimic din casă (Niculiţă-Voronca, I, p. 126). ❖ Nu se lucrează; la moarte, pe trupul lor va creşte păr mare şi alb (Speranţia, II, f. 307).

Magie: Fetele îşi fac de dragoste astfel: într-o sită se pun usturoi şi tărâţe. Acest amestec stă pe masa din casă până când fetele gătesc, cu ceea ce fiecare a adus, masa. După masă iau căţei de usturoi, îi leagă cu aţă roşie şi, ieşind afară pe întuneric, leagă parul gardului ce poate nimeri. Cu usturoiul arătat ung şi obiectele analoage cu cele ce au pierit sau s-au furat. Rezultatul este că în scurt timp vor intra în posesia obiectelor furate sau pierdute prin descoperirea făptuitorului (Speranţia, VI, f. 223 v). ❖ Vrăjitoarele fac pe ursită, dau cu bobii şi iau mana de la vaci. Unele fermecătoare se dezbracă cu pielea, ducându-se la fântână prin puterea nopţii, când aruncă înăuntru tot felul de buruieni vrăjite, pentru a-i cădea în cursă persoana către care ea le îndreptează (Speranţia, VII, f. 16 v).

Oracular: Se ia o crăcuţă verde de măr, se pune în apă şi se lasă până la Sf. Vasile. Dacă înfloreşte, e semn că anul viitor este roditor (Speranţia, III, f. 98 v).

Despre vreme: În ziua de Sf. Andrei să cauţi gogoşi de tufă (ristic); dacă vor fi pline, anul următor e ploios (Speranţia, IV, ff. 133-133 v).

decembrie

Denumire populară:
– andrea, indrea, undrea, Luna lui Andrei, Luna lui Sf. Andrei, Ningău, Neios (luna ninsorii) (*În undrea/ Iarna-i grea*); Luna lui Cojoc

Tradiţii: „Indrea, undrea sau andrea, de la numele Sfântului Andrei. Această lună fiind geroasă, încât te-nţeapă de parcă-ţi bagă ace, undrele“ (G. Dem. Teodorescu).

Sfaturi generale: Anul se sfârşeşte şi gazda trebuie să se îngrijească de toate, să vadă dacă nu s-a adunt apă pe sămănături, dacă nu trebuie să taie copaci şi tufiş, să vadă dacă vitele sunt bine îngrijite, curăţite, nutrite, bine aşternute, duse la aer, dacă, pe lângă nutreţul uscat, nu trebuie să se dea şi rădăcini, dacă nu se poate folosi de vreo verdeaţă pe afară, dacă nu se îngheaţă apa pusă pentru vite şi pentru păsările din curte, dacă pomii acoperiţi au destul aer (Mangiuca, 1882, p. 32). ❖ Pivniţa, de mucezeşte câte ceva în ea, trebuie afumată cu piatră pucioasă şi aerită din când în când. Sălata şi alte legumi, dacă e neauă puţină, se acoper cu frunză ori cotori de buruieni. Iarna nu e ca omul să se lenevească, ci să se odihnească după munca cea grea de peste an. Vitele trebuiesc ţinute în curăţenie deosebită şi sarea să nu le-o tragem. Să se care gunoi. Când gerul e mare, ferestrile pivniţelor să se înfunde. Grajdurile să fie călduroase, căci atunci vitele mănâncă mai puţin. Pleava se opăreşte şi, amestecată cu napi de nutreţ ori cartofi, astfel se dă la vite. În chipul acesta se cruţă nutreţul (CS, 1918, p. 76).

Prevestiri de timp: Dacă începutul lui decembrie va fi geros, tot aşa va fi zece săptămâni (CS, 1918, p. 26). ❖ Dacă în decembrie e ger bun, atunci va fi vară secetoasă şi călduroasă, iar dacă în luna aceasta va fi vremea domoală, vara va fi ploioasă (Gherman-4, p. 126). ❖ Când câinii latră la lună urmează ger mare (CS, 1918, p. 26). ❖ Gerul şi neaua din decembrie vestesc grâu mult (CS, 1918, p. 26). ❖ Indrea geros aduce an mănos (CRP, 1944, p. 72). ❖ Crăciun negru, Paşti albe (CS, 1918, p. 26). ❖ De va fi Crăciun ploios, vor fi Paştile friguroase (CRP, 1944, p. 72). ❖ Moş Crăciun zăpădos prevesteşte an mănos (CRP, 1944, p. 72). ❖ Când porcii de

îngrăşat mănâncă bine, va fi timp senin (CS, 1918, p. 26). ❖ De se arată multe gâşte sălbatice şi iepurii se apropie de sat, va fi iarna grea (CRP, 1944, p. 72). ❖ Spălarea cu prima neauă se crede că face fetele frumoase şi drăgăstoase (Pop Reteganul-1, f. 45). ❖ Dacă va ninge în Indrea, va ploua mult în Cireşar, de nu poţi săpa cucuruzul de moale, iar de va fi ger în Indrea şi vreme bună, atunci în Cireşar va fi secetă mare, de nu poţi săpa cucuruzul de tare ce e locul (Gherman-5, p. 137).

1 decembrie

Sf. Naum cel învăţat
Sf. Prooroc Naum; Cuv. Filaret Milostivul; Sf. Mc. Anania Persul

Sf. Prooroc Naum. Sfântul Prooroc Naum era din Elcheseea. Acesta, după sfântul Prooroc Iona, a poruncit ninevitenilor cum că cetatea lor se va pierde cu apă şi cu foc (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 1).

Cuv. Filaret Milostivul. „Fericiţi cei milostivi, că aceia vor milui", a zis Domnul nostru Iisus Hristos. Cuvântul acesta s-a împlinit cu fericitul Filaret cel milostiv, carele pentru mila cea multă ce avea către săraci a dobândit de la Domnul mare milă şi răsplătire bogată în veacul acesta, precum şi în cel ce va să fie (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 4).

Sf. Mc. Anania Persul. Sfântul mucenic Anania era din Avril, o cetate a Persiei. Pentru credinţa în Hristos a fost prins şi a răbdat fericitul multe şi nesuferite chinuri (*Mineiele*, IV, p. 10).

Sf. Prooroc Naum

Tradiţii: În această zi, părinţii care ştiu puţină carte îşi pun copiii la învăţătură, ca să se facă deştepţi (Pamfile, 1997, p. 232).

2 decembrie

Sf. Prooroc Avacum; Sf. Mc. Meropi

Sf. Prooroc Avacum

Sf. Prooroc Avacum. Sfântul Prooroc Avacum, pentru viaţa sa cea plină de fapte bune a primit de la Dumnezeu darul proorocirii. El a proorocit despre robia Ierusalimului, despre pustiirea bisericii şi luarea poporului în robie; el a proorocit şi despre întoarcerea poporului din Vavilon, cum şi despre Naşterea Domnului Hristos şi încetarea legii celei vechi (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 58, 59).

Sf. Mc. Meropi. Sfânta fecioară Miropia s-a născut în cetatea Efesului, din părinţi creştini, şi a fost luminată cu sfântul botez. S-a ridicat împotriva nelegiuirilor anticreştine (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 61). În timpul prigoanei împotriva creştinilor, ordonată de împăratul Deciu (249-251), au pierit mulţi mărturisitori ai lui Hristos din cetatea Efesului. Printre aceştia era şi soldatul Isidor, al cărui trup zăcea aruncat într-o râpă, păzit de câţiva soldaţi romani. Împreună cu alte femei creştine, Sfânta Meropi a mers în taină şi a luat trupul mucenicului, pentru fireasca îngropăciune. Cei ce fuseseră lăsaţi de pază au fost arestaţi şi ameninţaţi că vor fi ucişi dacă nu se va găsi trupul dispărut. Pentru a nu se face vinovată de moartea acestora, Sfânta Meropi a mers înaintea autorităţilor romane şi a mărturisit adevărul. Este bătută cu cruzime şi moare în temniţa în care fusese aruncată (*Dicţionarul*, p. 199).

3 decembrie

Sofonia
Sf. Prooroc Sofonie; Cuv. Ioan Sinaitul; Sf. Mc. Agapie

Sf. Prooroc Sofonie. Sfântul Prooroc Sofonie a fost după numele lui văzător şi cunoscător al tainelor lui Dumnezeu (precum numele lui se tâlcuieşte). El a proorocit despre dărâmarea şi pustiirea Ierusalimului, despre împrăştierea iudeilor şi despre venirea lui Hristos (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 69-71).

Sf. Prooroc Sofronie

Cuv. Ioan Tăcutul Sinaitul. Fiind crescut împreună cu fraţii săi în buna petrecere şi dumnezeiasca scriptură, desăvârşit învăţându-se, Ioan a zidit o biserică în numele preacuratei şi prea bine cuvântatei fecioare Maria, în cetatea Nicopoli; apoi, lepădându-se de lume, a luat asupra sa chipul cel monahicesc, în al optsprezecelea an al vârstei sale. Apoi ajungând la douăzeci şi opt de ani ai vieţii sale, a fost ales episcop al Coloniei (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 72, 73).

Sf. Mc. Agapie. Întru această zi, sfântul mucenic Agapie de sabie s-a săvârşit (*Mineiele*, IV, p. 26).

Tradiţii: Sf. Sofonia, Varvara şi Sava sunt cele trei zile ale Bubatului. Femeile fac turte înflorate cu ţeava şi le dau de pomană (Speranţia, I, f. 225).

4 decembrie

Bubatul, Zilele Bubatului, Sărbătoarea bubelor (3-6 decembrie), Sărbătoarea Vărsatului, Borboasele; Vârvara, Varvara, Barbura; Savele
Sf. Mare Mucenită Varvara; Cuv. Ioan Damaschin

Începe ciclul de sărbători trinitare consacrate vărsatului (4-6 decembrie), una dintre bolile cele mai de temut în mediul ţărănesc. Sf. Varvara – una dintre puţinele sfinte cu numeroase atribuţii de protector – îi apără atât pe copii, pe mamele lor, pe tinerele fete, dar şi pe mineri. Fiind o suprapunere târzie peste duhul vărsatului, împlinirea aspiraţiilor oamenilor se putea face numai prin plata rituală, sub formă de ofrandă, ce trebuia oferită în ziua sărbătorii.

Sf. Mare Mucenită Varvara. Odată sfânta Varvara, privind mult la cer şi fiind coprinsă de mare dorinţă, ca să ştie cine a făcut acea înălţime cu bună cuviinţă, acea lăţime şi acea strălucire a cerului, deodată a strălucit în inima ei lumina dumnezeiescului dar şi i-a deschis ochii minţii pentru cunoştinţa nevăzutului, neştiutului şi neajunsului Dumnezeu, care cu înţelepciune a zidit cerul şi pământul...

Era acolo o scăldătoare. Acolo venind odată sfânta Varvara şi uitându-se către răsărit, a însemnat cu degetul pe o marmură chipul sfintei cruci, care s-a şi închipuit pre piatră cu degetul cel sfânt al curatei fecioare, ca şi cum s-ar fi săpat cu fierul. Ba încă lângă aceeaşi baie, chiar urmele cinstitelor ei picioare fecioreşti s-au închipuit asemenea pre piatră; apoi din urmele acelea a curs apă, şi multe vindecări se făceau acolo celor ce veneau cu credinţă (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 121, 128).

Sf. Mare Mc. Varvara

Cuv. Ioan Damaschin. Cetatea Damaskului din Siria a odrăslit pre Ioan Damaskin, din părinţi credincioşi şi de bun neam. Astfel erau în Damasc părinţii cuviosului, ca o făclie în întuneric, ca o scânteie în cenuşă, păziţi de Dumnezeu, ca aşa să iasă întru dânşii făclia cea aprinsă a Bisericii lui Hristos, strălucind luminos în toată lumea, adică acest fericit Ioan Damaskin.

Scoţând sabia cuvântului lui Dumnezeu, Ioan a început a tăia, ca pre un cap, dogma cea ereticească a împăratului celui cu năravi de hiară (Leon Isaurul); căci scriind mai multe cărţi despre cinstea sfintelor icoane, le-a trimis către cei drept-credincioşi pre cari îi ştia... (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 148, 149-150, 169).

Tradiţii: Varvara a fost o femeie bună, care s-a făcut sfântă după moarte (Speranţia, VI, f. 229 v). ✦ Sf. Varvara – zâna minerilor. Un miner, când moare, primul lucru pe care-l aminteşte urmaşilor este cinstirea acestei sărbători. În ziua aceasta nu intră nimeni în mină, e veselie mare. Varvarei îi plac petrecerile, glumele şi cântecul.

Un blestem o ţine închisă în cărbune şi numai o zi pe an răsuflă şi se bucură şi ea (Ghinoiu, 1999, p. 221). ❖ Una din cele trei stele care stau lângă lună se zice că-i Sf. Varvara. Cu tovarăşele sale, Sf. Varvara păzeşte lumea de Antihârţ, care caută s-o mănânce, pricinuind astfel întunericimile. Aceste stele îi ajută lunii să meargă pe cer (Pamfile, 1997, p. 236). ❖ Varvara e sora sfântului Nicolae. Sf. Varvara şi Sf. Sava sunt părinţii sfântului Nicolae (Speranţia, II, f. 132 v; VII, f. 191 v). ❖ Sf. Neculai a voit să plece la drum. Auzind Varvara, a plecat şi ea şi i-a ieşit înaintea lui, fiindcă era bătrân (Speranţia, VII, f. 255 v). ❖ Varvara e ţinută numai de femei, căci ele zic că e ziua lor (Speranţia, VII, f. 186). ❖ Varvara umblă cu paharul de moarte (Speranţia, VIII, f. 76). ❖ Zilele Bubatului sunt Sf. Sava, Varvara şi Sf. Nicolae (Speranţia, I, f. 153 v). ❖ Două sfinte umblă cu vărsatul din sat în sat, din casă în casă, şi celor care n-au ţinut această sărbătoare le-au bolnăvit copiii de vărsat (Speranţia, III, f. 219). ❖ Varvara se ţine cu mare sfinţenie, nepunându-se mâna pe nimic. Sf. Barbură e cu bubele. Cine lucrează în ziua aceasta nu se mai curăţă de ele tot anul, mai cu seamă de cele dulci. Dis-de-dimineaţă, pe nespălate şi negustate, fac pe faţă semnul crucii cu miere de stup toţi ai casei (Speranţia, I, f. 425 v). ❖ Cine mănâncă fasole şi munceşte în această zi bubează (Speranţia, I, f. 273 v). ❖ Femeile care au copii fac două turte în acea zi şi una se pune la streaşina casei. Se spune că Vărsatul, când trece pe lângă acea casă, se abate, mănâncă din turtă, bea apă şi apoi pleacă înainte, la altă casă (Candrea, 1999, p. 170). ❖ O femeie s-a sculat până la ziuă, a spălat, a tors un fus, apoi, adormind, a visat cum a venit la dânsa o altă femeie şi i-a vorbit aşa: „Vrednică fuseşi tu, spălaşi, torseşi, dar nu te gândiseşi să faci o turtă cu cruce, s-o dai pentru zilele Bubatului, că ţi-oi găsi copiii morţi!“ Şi, sculându-se, şi-a găsit pe cei doi copii morţi (Speranţia, V, f. 46). ❖ La Barbura e credinţa că dacă vine cineva în casă şi n-are gând bun, îţi merge rău la vite, paseri, îţi mor copiii etc. Venit vecinul în casă, dacă are gând rău şi se scoală de pe scaun, în vară nu mai clocesc găinile sau alte paseri. Puii nu se mai pot scoate. Dacă intră în casă femeie mai întâi de dimineaţă, e rău pentru acea casă (Speranţia, I, f. 148 v).

Obiceiuri: Fac o turtă de făină şi o dă crudă unui om bătrân, ca el s-o coacă (Speranţia, V, f. 14). ❖ E bine să se împărţească miere (Speranţia, V, f. 227 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: E pentru ajutor la naşteri, la boale, precum şi pentru ajutor de năpaste, te scoate de la orice. Fetele o ţin ca să se mărite (Niculiţă-Voronca, I, p. 204). ❖ Se ţine spre a trăi mult (Speranţia, VII, f. 196). ❖ În Zilele Bubatului fac turte în toate dimineţile, zicând: „când va veni bubatul are să fie bun ca mierea şi dulce ca pâinea“ (Speranţia, I, f. 68). ❖ Mamele obişnuiesc să-şi îmbărbureze copiii, ungându-i pe faţă cu miere, cu apă în care s-a topit zahăr etc., ca să fie feriţi copiii de vărsat (sau de friguri), sau, dacă s-au îmbolnăvit, boala să fie dulce ca mierea, ca zahărul ş.a.m.d. În apa cu care se spală copiii s-a spălat în prealabil o icoană, pentru ca faţa copiilor să fie curată ca icoana. În unele părţi se fac turtele Barburii – turte cu nucă, unse cu miere. Una se dă de pomană la copii, cealaltă se pune în streaşina casei. Lângă casă se mai pune o cofă cu apă, în credinţa că, atunci când va trece vărsatul, să mănânce din turta pusă la streaşină, să bea apă din cofă şi să plece mai departe, la altă casă (Pamfile, 1997, p. 234). ❖ Îmbărburarea constă în

a înmuia un pai în miere şi a face cruce copilului în frunte, pe obraji, pe barbă, pe piept, pe braţ etc., zicând: „Cruce, să iasă vărsatul dulce!“ (Speranţia, III, f. 153 v). ❖ Sf. Varvara curmă chinurile grele ale morţii (Pamfile, 1997, p. 236). ❖ Sfânta Varvara blestemă pe cine nu o serbează şi în trei zile moare (Speranţia, VI, f. 185 v). ❖ Sf. Varvara se ţine pentru furtuni (Pamfile, 1997, p. 236).

Apărător de rele şi durere: Se serbează de către femei, mai ales spre a-şi feri copiii de bubat (vărsat). Nu se ţese şi nu se coase, pentru ca vărsatul să nu fie ţepos ori des ca iţele; nu opăresc rufele, să nu se opărească vărsatul etc. Copii nu trebuie să mănânce porumb copt, fasole sau seminţe de dovleac, pentru ca erupţia să nu fie mare ca seminţele respective (Pamfile, 1997, p. 233). ❖ Pun pe faţă miere şi cu roşeaţă la frunte. Cei care n-au miere pun zahăr cu apă şi vopsea roşie (Speranţia, VI, f. 39). ❖ Se lua o bucată de marmură, se punea la lumânare, plimbând-o deasupra lumânării până se înnegrea de fumul de la lumânare. Cu această bucată de marmură înnegrită se măzgăleau copiii pe faţă (Speranţia, VI, ff. 128 v-129). ❖ În zilele bubatului, dimineaţa, pe nespălate, mamele dau copiilor, pe ferestre, să înghită câte trei boabe de fasole nefiartă (Speranţia, I, f. 201). ❖ Bubatul se ţine să nu facă iepele buba mânzului (Speranţia, VIII, f. 94). ❖ Se ţine pentru ameţeli (Speranţia, I, f. 339). ❖ Se serbează numai de femei, ca să nu se întâmple arsuri sau fripturi. Adică se întâmplă ca un copil să ia foc de la gura sobei, sau să verse apă fiartă peste el (Speranţia, VII, f. 138). ❖ Se ţine pentru gâlci (Speranţia, VI, f. 157 v). ❖ Nu lucrează femeile, pentru a nu se tăia la mâini şi la cap (Speranţia, VII, f. 164). ❖ Se ţine de frica scrântiturilor (Speranţia, VIII, f. 79). ❖ Se ţine ca să nu-i doară dinţii şi măselele (Speranţia, VIII, f. 175). ❖ Nu se umblă cu lucruri negre, nici nu se fierbe în vase negre, ca să nu fie tăciune în grâne (Speranţia, VI, f. 236).

Oracular: În această zi se pun în apă crengi de măr, vişin etc., unde se lasă până la Florii. Dacă aceste rămurele înfloresc până atunci, e semn că anul va fi mănos; dacă nu vor înflori, este semn că anul va fi secetos (Pamfile, 1997, p. 236).

Magie: Baliga adunată în Sfânta Varvara, de femeie cu pielea goală, e bună de năjit (Gorovei, 1995, p. 274).

5 decembrie

Bubatul; Sf. Sava
Sf. Sava cel Sfinţit; Sf. Mc. Atanasie; Cuv. Nectarie

Cea de-a doua zi a vărsatului este patronată de Sf. Sava, o personalitate enigmatică (în virtutea ambivalenţei numelui), uneori femeie, alteori bărbat. Elementul central al sărbătorii îl constituie pomana rituală.

Sf. Sava cel Sfinţit. Fericitul copil Sava, mergând în mănăstire, a luat chipul îngeresc, fiind atunci abia de opt ani şi, vieţuind acolo, a învăţat degrab psaltirea şi celelalte sfinte scripturi şi sporea în fapte bune…

Patriarhul avea o soră cu numele Esihia, care vieţuia dupre Dumnezeu; aceea a căzut într-o boală grea şi, sârguindu-se doftorii mult ca să o vindece, nu sporeau nimic. Atunci patriarhul a rugat pre sfântul Sava să vie în casa celei bolnave şi să facă o rugăciune pentru dânsa. Iar el venind, a însemnat pre bolnavă cu semnul crucii de trei ori şi îndată s-a sculat sănătoasă, slăvind pre Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 190, 275-276).

Sf. Sava cel Sfinţit

Sf. Mc. Anastasie. Sfântul mucenic al lui Hristos Anastasie a văzut odată cum sunt întrebaţi şi judecaţi de păgâni sfinţii mucenici şi cum li se taie mădularele pentru mărturisirea lui Hristos. Pentru că era creştin şi pentru că ştia bunătăţile gătite de Dumnezeu mucenicilor, dorea şi el să lupte pe aceeaşi cale pentru Hristos (*Mineiele*, IV, p. 59).

Cuv. Nectarie. Dumnezeiescul acesta Nectarie era din locul ce acuma se cheamă Bitolia, iar părinţii lui au fost bine credincioşi şi drepţi înaintea lui Dumnezeu. Iar Nicolae, care s-a numit mai pre urmă Nectarie, fiind din pruncie înţelept şi de Dumnezeu luminat, s-a rănit la inimă de dumnezeiescul dor şi înseta să se îndulcească de doritul Hristos, pre care îl căuta cu fierbinţeală; deci, căutându-l, l-a aflat, precum zice Domnul în Evanghelie (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 294, 297-298).

Tradiţii: Sf. Sava se închipuieşte ca o sfântă trimisă de Dumnezeu să aducă între oameni boala, bubatul. Sf. Sava umblă cu traista de bube şi cine nu-l serbează se îmbolnăveşte de bube felurite (Speranţia, II, f. 231 v; VIII, f. 285 v). ❖ Sava e o femeie sfântă, care a zăcut de vărsat şi care, din pricina vărsatului care i-a ieşit dintr-un ochi, e chioară (Pamfile, 1997, p. 237). ❖ Sf. Sava e fratele mai mic al sfântului Neculai (Speranţia, VII, f. 78 v). ❖ Sava şi cele trei zile ale Bubatului sunt zilele tuturor bubelor (Speranţia, IV, f. 199 v). ❖ La Sf. Sava se ţin trei zile: una înainte şi alta în urmă. Se crede că în aceste trei zile se împarte bubatul (vărsatul): mare, mic, mijlociu (Speranţia,

I, ff. 309 v; 69 v; II, f. 34 v). ❖ În această zi sunt feriţi copiii de a mânca fructe, obicei rămas instinctiv din povestire: că sfânta s-a abţinut chiar de la mâncarea unui măr, pe care l-a călcat cu picioarele, zicând: „Frumos era la vedere şi dulce la mâncare rodul ce m-a omorât“ (Speranţia, III, f. 35 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se dau fasole fiartă şi nuci de pomană, ca să îmblânzească bubele (Speranţia, I, f. 99). ❖ Dau de pomană turtă caldă cu lână sau mătase deasupra, ca bubele să fie moi ca mătasea şi lâna (Speranţia, I, f. 138 v). ❖ Atunci împart femeile pâine (trei turtiţe necoapte), o strachină de fasole nefiartă, o sticlă cu vin şi un caier de lână sau de cânepă. Aceasta ca să fie bubatul bun, şi anume: bun ca pâinea şi ca vinul, moale ca boabele de fasole şi ca lâna (Speranţia, II, f. 211). ❖ Dacă nu o ţin, nu o să fie spor în casă (Speranţia, V, f. 383 v). ❖ Se ţine pentru a avea prăsilă la animale (Speranţia, VII, f. 85 v).

Apărător de rele şi durere: În ziua de Sf. Sava se bărburesc copiii, ungându-se cu miere pe faţă, frunte şi barbă, ca să nu zacă de vărsat (Fochi, p. 153). ❖ Oamenii îi feresc pe copii să nu mănânce în această zi fructe sau peşte, căci iese bubatul cel mare blănit (solzit) şi cât fructul de mare (Speranţia, I, f. 374 v). ❖ Cei care nu ţin acele zile le mor copiii de bubat (Speranţia, I, f. 359). ❖ Nu se mătură, că se zgârie bubatul de bolnav. Nu se dă gunoiul afară. Se face doar mâncare (Speranţia, II, f. 118 v; I, f. 388 v). ❖ Se ţine spre a nu se umplea vitele pe corp de coşi, picingine şi rapăn (Speranţia, VII, f. 101 v). ❖ E rău de naşteri (Speranţia, VII, f. 240). ❖ O ţin femeile pentru a fi ferite de boale de ochi. Spre a fi feriţi de deochi (Speranţia, IV, 24 v; VIII, f. 56 v). ❖ Sava se ţine pentru porci, ca să-i ferească Dumnezeu de umflătură (Speranţia, I, f. 425 v). ❖ Se ţine de friguri (Speranţia, VIII, f. 247). ❖ Se ţine de femei. Ele nu torc în acea zi, sub motiv că tot ce torc în acea zi se roade de molii (Speranţia, VI, f. 302 v). ❖ Se ţine pentru ca lupii să nu atace animalele (Speranţia, VIII, f. 382). ❖ Sf. Sava e rea de primejdii (Speranţia, VI, f. 61 v).

Magie: În această zi se iau trei lumânări de ceară curată şi se pun la icoana sfântului. Când cineva aiurează, înnebuneşte, strigă a lingoare, se aprind pe rând aceste lumânări, asfel încât din fiecare să pice trei picături de ceară; picăturile sunt luate cu grijă şi puse sub perna bolnavului (Pamfile, 1997, p. 237).

6 decembrie

Sân-Nicoară, Sf. Niculae, Sf. Neculai; Crăciunul copiilor
Sf. Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei

Închizând cele trei zile de sărbătoare consacrate vărsatului, Sf. Nicolae însumează în fapt numeroase atribuţii. Protector al copiilor (este primul moş, *darnic sau justiţiar, care le face acestora cadouri o dată cu venirea iernii), dar şi al tâlharilor, al corăbierilor, al oştenilor, Sf. Nicolae se serbează atât pentru boli, cât şi pentru lovituri, precum şi, evident, pentru sprijin acordat în cele mai diverse situaţii.*
Puterile destul de mari ale moşului (după Sf. Dumitru, încă un tânăr cavaler, alături de Sf. Gheorghe, Sf. Toader şi Sf. Ion), Sf. Nicolae este (uneori, după Sf. Andrei), primul sfânt bătrân, asociat anului înaintat în „vârstă", în „zile", oferă numeroase indicii asupra naturii cosmice a divinităţii: patron al iernii, gardian al soarelui în jumătatea septentrională, rece, a anului, este un adevărat Gerilă, care aduce zăpadă şi gheaţă la început de iarnă („când îşi scutură Sf. Neculai barba lui cea albă, ninge negreşit").

Sf. Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei, făcătorul de minuni. Născând pe acest dumnezeiesc prunc, l-a numit Nicolae, care se tâlcuieşte *biruitor de popor*, şi cu adevărat s-a arătat biruitor al răutăţii, aşa binevoind Dumnezeu, spre folosul de obşte al lumii.

N-a început a vieţui decât cinstind pre Dumnezeu, cu bună cucernicie, nici n-a început a suge ţâţă, şi a făcut minuni, şi nici nu s-a deprins mai întâi a mânca, ci a posti. Când se apropia de pieptul maicii sale, se cunoştea a fi făcător de minuni, hrănindu-se nu dupre obiceiul pruncilor celorlalţi, pentru că numai din ţâţa cea dreaptă sugea lapte, având să dobândească cu cei drept-credincioşi starea cea de-a dreapta. Apoi încă a început a fi şi postnic ales, căci miercurea şi vinerea numai o dată sugea lapte din ţâţă, şi atunci seara, după săvârşirea obişnuitei rugăciuni creştineşti (…).

Cuviosul părinte Nicolae a voit a se duce în Palestina. Deci plutind corăbierii împrejurul Egiptului, sfântul vedea mai bine că are să fie întuneric, vifor şi lovire de vânturi cumplite. Iar cei ce pluteau s-au temut foarte mult de groaza morţii şi rugau pre sfântul părinte ca să le ajute şi să-i izbăvească de nevoia ce fără veste căzuse asupra lor. Sfântul a început cu sârguinţă a se ruga către Domnul şi îndată s-a liniştit marea… (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 308-310, 322-323).

Sf. Ierarh Nicolae

Tradiţii: Sf. Nicolae este al doilea sfânt făcut de Dumnezeu, care stă alături de Părintele ceresc, în stânga Lui, şi în noaptea către Sf. Vasile, Dumnezeu şi cu Sf. Neculai stau la masă, arătându-se lumii în lumina mare, atunci când cerurile se deschid de trei ori (Pamfile, 1997, p. 238). ❖ Dumnezeu îmbla cu oamenii şi-i învăţa, iar zilele erau sfinte şi îmblau cu el. Oamenii făceau la copii, în toată ziua câte unul, ca să fie sfinţi. În ziua întâia au făcut pe Sfântul Niculai, a doua zi pe Sfânta Varvara, şi tot aşa au făcut, până ce s-a încheiat anul şi au ajuns iară la ziua Sfântului Niculai (Niculiţă-Voronca, I, 35). ❖ Sf. Neculai stă la miazăzi, deoarece pe la 6 decembrie soarele răsare de către miazăzi, iar de la această zi, după credinţa poporului, soarele, alungat de Sfântul Neculai, începe să răsară tot mai spre miazănoapte, până pe la Sf. Toader, care îl opreşte şi-l alungă spre miazăzi (Pamfile, 1997, p. 238). ❖ Sf. Nicolae e milostiv faţă de săraci, ajută văduvele şi orfanii şi dăruieşte bani tuturor oropsiţilor. Dătător de bogăţie, de noroc tuturor, dă mai ales noroc fetelor sărace, pe care le măritã. Fetelor orfane şi sărace le aruncă pe fereastră trei pungi de galbeni (Muşlea-Bârlea, p. 409). ❖ Era un creştin odată care avea trei fete mari (...). Şi omul acela era fără seamăn de sărac (...). Văzându-se sărmanul într-atât de strâmtorat, se gândi în toate chipurile şi nimic nu-i trecu altceva în minte decât că trebuie să-şi trimită fetele după câştig. Dar Sf. Neculai aflase de aceasta, aşa că în ajunul zilei dintâi, când fata cea mare trebuia să-şi pângărească cinstea, aruncă în casa omului sărac o pungă plină cu o sută cincizeci de galbeni... (Pamfile, 1997, p. 245). ❖ Sf. Neculai a oprit apele când a fost potopul, altfel îneca corabia (Niculiţă-Voronca, II, p. 213). ❖ Se spune că Sf. Nicolae a fost corăbier, îndeletnicindu-se cu negoţul pe apă şi cu prinsul peştelui. Într-un rând, stârnindu-se o furtună mare, corabia lui s-a prăvălit în apă şi o mulţime de oameni s-au înecat, scăpând dintre toţi numai dânsul. Atunci Sf. Nicolae a început să se roage fierbinte lui Dumnezeu, şi Dumnezeu s-a milostivit şi toţi cei înecaţi au înviat. De aceea, când ai să treci vreo apă mare, fă-ţi cruce la margine şi roagă-te sfântului Nicolae, că el este mai mare peste ape (Pamfile, 1997, p. 245). ❖ Sfântul Nicolae, înainte de sfânt, era beţiv mare, dar avea multă putere. La Sf. Nicolae se roagă oastea când merge la bătălie, că Sf. Nicolae şade călare pe tun (Pamfile, 1997, p. 247). ❖ Talharii se roagă la Sf. Neculai să le ajute la furat; el e al talharilor (Niculiţă-Voronca, I, p. 387). ❖ Se crede că şi hoţii se roagă acestui sfânt, ca să le ajute la isprăvile lor; de aici a ieşit poate şi numele de Sf. Niculae din cui sau Sf. Niculae de pe coardă, ce se dă biciului sau vărguţei cu care părinţii îi ameninţă pe copiii prea obraznici (Pamfile, 1997, p. 247). ❖ De Sânmicoară intră dracii în moară şi dă cu morarii în apă ori dă drumul morilor. Pentru îmblânzire se face sfeştanie şi praznic morii (Speranţia, I, f. 436 v).

Apărător de rele şi durere: Sf. Nicolae se serbează pentru ajutor la boli şi mai ales la lovituri (Pamfile, 1997, p. 248). ❖ Ţinem şi pe Sf. Nicolae pentru vite (Densusianu, p. 213).

Oracular: Se pun crenguţe de pomi fructiferi în apă, pentru a înflori până la Anul Nou, cu care ocazie se aprecia şi rodul livezilor (Ghinoiu, 1999, p. 222).

Despre vreme: Iarna, după spusele multora, începe la Sf. Neculai. Sf. Neculai e un moş bătrân cu barbă albă. Atunci trebuie să-şi scuture negreşit Sf. Neculai barba lui cea albă, adică trebuie să ningă neapărat. Iar când se întâmplă câteodată să fie

locul negru, atunci se zice: „Hei, a-ntinerit Sf. Neculai!“ La Sân-Ion se duce neaua (se înfrânge iarna), dacă a adus-o Sân-Nicoară cu cal alb, sau, cu alte cuvinte, dacă a venit Sân-Nicoară pe cal alb, Sân-Ion va merge pe cal negru, adică va duce iarna (Pamfile, 1997, p. 438). ✥ Când vine Sâ-Micoară cu calul alb, adecă aduce neaua cu sine, atunci aduce cu sine şi iarna grea, care se înfrânge la Sânt-Ion (Mangiuca, 1882, p. 33). ✥ Dacă Sân-Nicoară a venit cu cal alb, adică la Sf. Nicolae e zăpadă, atunci iarna va fi scurtă, iar dacă a venit cu cal negru, atunci iarna va fi lungă (Gherman-4, p. 125). ✥ Când Sfântul Neculai găseşte Bistriţa neînghețată, pune pod de gheaţă peste ea (Gorovei, 1995, p. 103). ✥ Începe ziua a creşte cât sare cocoşul din pragul uşii (Mangiuca, 1882, p. 33). ✥ „La Sf. Nicolae se întoarce noaptea la ziuă, cu cât se sucește puiu-n găoace“ (Rădulescu-Codin, Mihalache, p. 91).

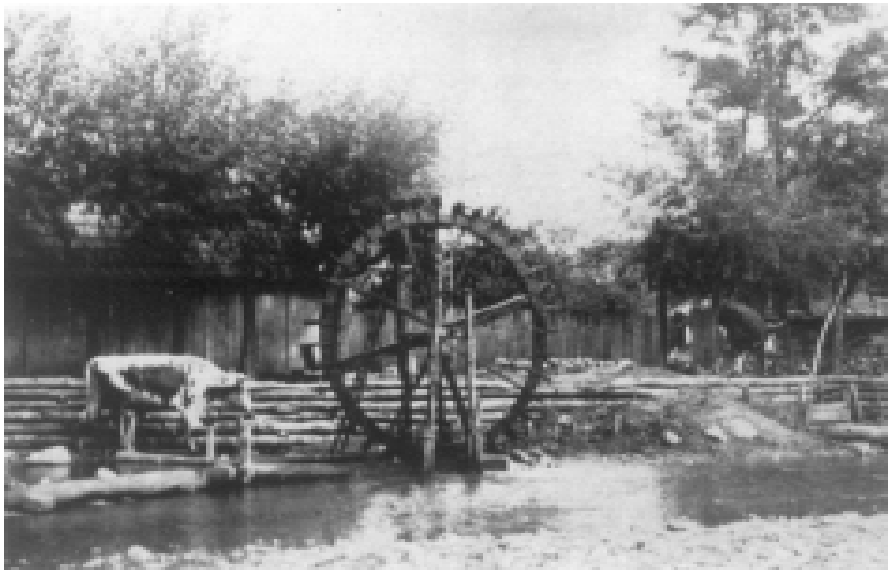

7 decembrie

Sf. Filofteia; Poitra Sf. Nicolae; Ciuda Sf. Neculai
Sf. Mc. Filofteia de la Curtea de Argeş; Sf. Ambrozie al Mediolanului

Sfântul Nicolae bucurându-se de un statul deosebit în panteonul popular, era firesc ca sărbătoarea lui să fie una complexă, a cărei sacralitate se prelungeşte pe mai multe zile (a se vedea şi Sâmnichioara) care reprezintă reflexe întârziate ale zilei de 6 decembrie). Ciuda *sau* Poitra *Sfântului Nicolae este astfel cea de-a treia zi a prăznuirii sfântului.*
Sf. Filofteia este protectoare a fetelor şi femeilor. Sunt foarte interesante conexiunile ce se fac între diferiţii sfinţi din calendar, apropiaţi sau nu. Sfânta Filofteia, de exemplul, este considerată o soră „îndepărtată" a sfântului Ilie, a cărei respectare garantează ploile faste în anotimpul cald.
Aflându-ne în plină iarnă, e firesc să întâlnim acum şi ecouri ale unor sărbători ale lupilor.

Sf. Mc. Filofteia

Sf. Mc. Filofteia de la Curtea de Argeş. Sfânta fecioară şi muceniţă a lui Hristos Filoteia s-a născut în marea cetate Târnov. Ea a început îndată din vârsta copilăriei a călători spre calea evanghelicească, cea strâmtă şi necăjită, care duce la viaţă, după cuvântul Domnului. Ea a fost chinuită în vreme de pace, în vreme de creştinătate, nu de cei străini, ci chiar de la cel ce a născut-o şi de la vitrega sa mamă, care erau creştini cu credinţă (...).

Apropiindu-se arhiepiscopul, împreună cu ceilalţi arhierei, şi încercând a ridica sfintele moaşte, nicidecum n-au putut. Apoi, cunoscând toţi că nu este voia lui Dumnezeu şi a sfintei a merge cu dânşii în cetatea care era patria ei, au început a se ruga către dânsa şi a zice astfel: „O! sfântă a lui Dumnezeu Filofteio, dacă ţi-e urâtă patria ta şi nu primeşti a te odihni într-însa şi s-o răsplăteşti cu faceri de bine, cu ocrotire de vrăjmaşi şi de primejdii, arată-ne unde voieşti a te înstreina? Haide la Constantinopol, ca sfânta Parascheva, sau la Sofia, sau la vreo mănăstire de prin munţii aceştia". Dar nicidecum nu s-a mişcat din locul unde zăcea. Apoi au început a-i spune pe nume locuri de dincoace de preste Dunăre. I-a pomenit Bucureştii, i-a pomenit Craiova şi alte târguri mai mici; i-a pomenit mănăstirile de prin târguri, de prin munţi, dar n-a vrut să asculte rugămintea lor. Până când i-au pomenit în treacăt şi fără nădejde biserica domnească din oraşul Curtea-de-Argeş. Şi cum i-au pomenit această sfântă biserică, îndată s-a uşurat (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 414, 427, 432-433).

Sf. Ambrozie al Mediolanului. Sfântul Amvrosie, cel numit cu numele *dulceţei*, s-a născut în marea cetate a Mediolanului. Câtă dulceaţă duhovnicească avea să aibă Biserica lui Hristos de la sfântul Amvrosie s-a văzut mai înainte încă din scutecele lui. Căci fiind el prunc înfăşat şi dormind odată ziua afară, cu gura deschisă, deodată zburând un roi de albine, a venit asupra lui, căruia i-a acoperit faţa şi gura; apoi se vedeau albinele intrând şi ieşind din

gura pruncului, unde puneau miere pe limba lui. Tatăl lui, înspăimântându-se, a zis: „De va trăi pruncul acesta, va fi mare în popor, pentru că de acum din pruncie a arătat Domnul pre sluga Sa; căci se va împlini asupra lui, la vreme, scriptura care zice: «Fagur de miere sunt cuvintele cele bune şi dulceaţa lor este vindecarea sufletelor»“ (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 367-368).

Sf. Ambrozie

Tradiţii: Ciuda lui Sf. Neculai se serbează a doua zi de Sf. Neculai. Nu se lucrează de nimeni, ci numai se bea (Speranţia, VII, f. 356). ✥ Sf. Filofteia e mijlocitoarea către Dumnezeu pentru ploaie; vindecă boli (Muşlea-Bârlea, p. 412). ✥ Sora lui Sf. Ilie e Sf. Filofteia, care umblă cu ploile pe timp de secetă (Speranţia, IV, f. 10). ✥ Sf. Filofteia a fost o fată de sărman. S-a făcut sfântă pentru faptele sale cele bune şi caritabile. Ea era trimisă de tatăl său cu vitele la păşune. În cale întâlni un cerşetor, care-i ceru milă. Fetiţa-i dete de pe ea hăinuţa şi o bucată de pâine. Altă dată mamă-sa o trimise cu mâncare la tată-său, ce ara cu plugul în ţarină, să-i ducă merinde pentru prânz. Pe drum ea a împărţit mâncarea săracilor şi a dus tatălui său puţină. Acesta, de necaz că nu i-a adus mâncare îndestulătoare, a azvârlit cu o bardă după fată, a ajuns-o într-un picior şi a tăiat-o. Fata de atunci a murit, iar corpul său s-a făcut moaşte, devenind sfânt pentru faptele cele bune din viaţă. Este conservat la biserica de la Curtea de Argeş (Speranţia, I, f. 215).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Filofteia se ţine mai ales de fete, ca să le ajute sfânta de a ajunge şi a trăi bine în căsătorie (Speranţia, III, f. 115). ✥ Se ţine pentru lehuzie (Speranţia, VI, f. 169 v). ✥ Se ţine ca să dea rod mult la roade (Speranţia, VI, f. 80 v).

Apărător de rele şi durere: Sf. Filofteia e bine s-o ţinem, zic bătrânii, că ne fereşte de boale şi ne dă ploaie la vreme. Spun oamenii că de aceea nu mai plouă regulat şi e tot secetă fiindcă nu mai crede toată lumea în Sf. Filofteia (Speranţia, I, f. 369 v). ✥ Fetele şi femeile nu lucrează nimic în casă, că e rău de a boală, de boala copiilor (Pamfile, 1997, p. 250). E rea de bubat (Speranţia, I, f. 381 v). ✥ Se ţine pentru a fi feriţi de tăiere (Speranţia, I, f. 384 v). ✥ E rea de şchiopat (Speranţia, V, f. 126 v). ✥ Se ţine pentru gadini (Speranţia, I, f. 78). ✥ Se ţine ca boală a viilor (filoxera; Speranţia, II, 173 v).

8 decembrie

Cuv. Patapie; Cuv. Sofronie, Episcopi ai Ciprului; Sf. Ap. Apolo, Tihic şi Cezar

Cuv. Patapie

Cuv. Patapie. Venind în vârstă desăvârşită, Patapie a trecut cu vederea deşertăciunea lumii acesteia şi, lăsând casa sa, pre părinţi şi pre prieteni, s-a făcut monah. Ducându-se în pustia Egiptului, vieţuia după Dumnezeu, nevoindu-se cu postul, cu rugăciunea şi cu multe feluri de osteneli... (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 443). Se face cunoscută virtutea şi înţelepciunea lui şi este asaltat de credincioşii dornici de adevăr şi învăţătură. Din pricina tulburării, părăseşte pustia şi merge la Constantinopol, unde trăieşte într-o colibă, aproape de biserica Vlahernei. Este înzestrat cu haruri extraordinare, tămăduieşte prin rugăciune pe cei în suferinţe, alungă demonii (*Dicţionarul*, p. 230).

Cuv. Sofronie, Episcop al Ciprului. Cuviosul părintele nostru Sofronie s-a născut şi a crescut în insula Cipru. Era ascuţit la minte şi priceput, cunoştea multe lucruri şi citea cu râvnă Sfânta Scriptură. Când a ajuns episcop, a fost tatăl săracilor, sprijinitorul orfanilor, apărătorul văduvelor, ajutătorul nedreptăţiţilor şi acoperământul celor goi (*Mineiele*, IV, p. 133).

Sf. Ap. Apolo, Tihic şi Cezar. Apolo a fost al doilea episcop al Colofonei, după Sosten. Îndurând multe încercări pentru Hristos, au fost ucişi de închinătorii de idoli şi şi-au dat Domnului sufletele lor (*Mineiele*, IV, p. 133).

9 decembrie

Ana Zacetenia; Simicoară, Sim-Nicoară, Sf. Nicolae Mic;
Sora Sfântului Nicolae, Sâmnichioara
Zămislirea Sfintei Fecioare Maria de către Sf. Ana; Proorociţa Ana

Ana Zacetenia (zămislirea de către Ana a Sf. Fecioare) este considerată o sărbătoare a începuturilor. De aceea se făceau numeroase practici magice în vederea asigurării sporului necesar la muncile curente. Acum începe să crească şi ziua – se zămisleşte primăvara.
O altă sărbătoare – cel puţin enigmatică – este cea a Sf. Nicolae cel Mic. Frate sau soră cu Sf. Nicolae, uneori identic cu Sf. Spiridon, Sâmnichioara încheia vechiul praznic de trei zile al Sf. Nicolae cu numeroase restricţii, chiar mai severe decât în prima zi. Având puternice implicaţii acvatice, spre deosebire de Sf. Nicolae, care este exclusiv fast, sora sau fratele lui mai mic cunosc un demonism accentuat: acum diavolul pune stăpânire pe morile de apă, care devin astfel spaţii deosebit de periculoase.

Zămislirea Sfintei Fecioare de către Sf. Ana. Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, vrând să-şi pregătească Biserică însufleţită şi casă sfântă spre sălăşluire Lui, trimiţând pre îngerul său către drepţii Ioachim şi Ana, din cari a voit să iasă Maica sa cea după trup, mai nainte a vestit zămislirea celei neroditoare, ca să adevereze naşterea fecioarei (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 451).

Proorociţa Ana. Sfânta şi fericita Proorociţă Ana era din cetatea Ramataim, din muntele lui Efrem, mama lui Samuil Proorocul (*Proloagele*, IV, p. 39). A fost una din cele două soţii ale lui Elcana. Fiind stearpă, în urma rugăciunilor fierbinţi, a primit de la Dumnezeu vindecarea nerodirii ei: îl naşte pe Samuel, pe care îl închină încă din pruncie lui Iahve, ducându-l să vieţuiască în templu, sub povăţuirea preotului Eli. Samuel avea să fie chemat la proorocie încă din copilărie, mai târziu făcându-se povăţuitor al neamului său (*Dicţionar*, p. 24).

Tradiţii: Sf. Nicolae Mic este fratele lui Sf. Nicolae (Speranţia, I, f. 22 v). ✥ Se serbează a treia zi după Sf. Nicolae (sau: la o săptămână, a doua zi de Sf. Spiridon). Sfântului Spiridon lumea-i mai zice şi Sânmicoară (Speranţia, I, f. 125 v). ✥ Sf. Nicolae umblă cu apele şi soru-sa după el. Sora lui Sf. Nicolae, Nicoara, se închipuieşte ca o fiinţă divină, care scapă de la înecuri pe cei care se roagă la ea şi ţin de nu lucrează (Speranţia, II, f. 73 v; I, f. 149). ✥ Unii zic că e o sărbătoare mai mare şi mai rea decât cea a Sfântului Nicolae. Cine lucrează în ziua aceea spun femeile că lucrează şi boala în casa aceea (Speranţia, I, f. 121 v). ✥ Această sfântă nu aude, nu ştie când îi e ziua, c-ar face mari besade (rautăţi; Speranţia, II, f. 33). ✥ Se ţine de către oamenii care au moară. La Sânmicoară a intrat dracul în moară, de ger (Speranţia, II, f. 43; I, f. 357 v). ✥ Sora lui Sf. Nicolae se ţine de femei şi mai ales de fete mari. O fată mare, care a lucrat în ziua aceasta, s-a îmbolnăvit şi a murit, iar mamă-sa i-a cântat la moarte:

9 decembrie

În ziua de Sâmnicoară
A urzit o scorţişoară.
Nu urzi, fată, scoarţa,
Că te loveşte moartea.
Şi ea scoarţa a urzit-o
Şi moartea a şi lovit-o,
În negru pământ a vârât-o
(Speranţia, II, f. 57).

Obiceiuri: La Sânmicoară dau femeile colaci de pomană, ca să le ferească copiii de boale (Speranţia, I, f. 51 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În ziua de Ana Zacetenia e bine de început tot lucrul, că merge cu spor. Aceasta se face înainte de răsăritul soarelui, ca să le crească fiecare lucru ce-l vor începe peste an, precum creşte ziua de la această sărbătoare (Pamfile, 1997, p. 251). ✥ În ziua aceasta se deapănă tort pe sită şi se face un călepaş; se spală bine, se sfinţeşte şi apoi faci din el o biciuşcă. Aceasta e bună când încep fetele la stative, s-o lege la mână, că lucrează cu plăcere şi cu spor, apoi e bună să se mâie vaca cu ea, când merge la junc, să nu meargă de multe ori (Niculiţă-Voronca, II, p. 341). ✥ Sora lui Sf. Nicolae se ţine pentru ca copiii să nu rămână orfani şi ca sfânta să poarte de grijă fetelor sărace (Speranţia, V, f. 14 v). ✥ Sâmnicioara se ţine ca să lege grâul bob mare şi frumos (Speranţia, II, f. 234 v). ✥ Sora lui Sf. Nicolae se ţine pentru ca sătenii să aibă noroc la negoţ, adică la vânzări şi cumpărări (Speranţia, III, f. 74).

Apărător de rele şi durere: Ana Zacetenia ţine pentru că e izbăvitoare de boli omeneşti (Muşlea-Bârlea, p. 409). ✥ Sânmicoară se ţine pentru friguri (Pamfile, 1997, p. 249). ✥ Sânmicoară e rea de lovituri (boale cauzate în tot corpul), de pocit. Oamenii care se îmbolnăvesc în acea zi nu se mai scoală (Speranţia, I, f. 22 v, 219; II, f. 46). ✥ Sânmicoara se ţine pentru că e rău de gadini (Speranţia, I, f. 329). ✥ Cine lucrează de Sâmnicoară se îneacă (Speranţia, II, f. 73 v). ✥ Se serbează mai ales de cei care au mori de măcinat, crezând că, dacă nu vor serba, intră dracul în moară şi o sfărâmă. Cine are moară nu lucrează în această zi, căci i se sparg pietrele (Speranţia, II, ff. 81 v, 262 v). ✥ Se ţine ca să nu zboare rufele, când se pun la spălat, după spălatul femeilor (Speranţia, V, f. 172 v).

Despre vreme: De la această zi soarele se dă înapoi spre vară, mărindu-se ziua atât de mult, cât sare cocoşul din prag. În alte părţi se crede că de la Ana Zacetenia până la Sf. Spiridon ziua şi noaptea stau pe loc şi că numai de la această dată începe ziua să se mărească – ziua solstiţiului de iarnă pe stil vechi (Pamfile, 1997, p. 251).

10 decembrie

Mina Ermog
Sf. Mc. Mina, Ermoghen şi Eugraf

Sf. Mc. Mina

Sf. Mc. Mina, Ermoghen şi Eugraf. Mina se arăta pre dinafară că ţine de credinţa împăratului, şi ca şi cum s-ar fi învoit împreună cu cele păgâneşti, iar dinlăuntru era creştin adevărat şi păzitor al poruncilor lui Dumnezeu. A gândit ca credinţa sa întru Hristos, pre care o ascundea înăuntru, să o aducă întru arătarea tuturor şi să facă şi altora chip de dreaptă credinţă şi pricinuitor de mântuire, adică să iasă la nevoinţa mucenicească. Împăratul, înştiinţându-se de aceasta, s-a umplut de mânie şi a trimis asupra lui judecători. În urma confruntării cu Mina, judecătorul Ermoghen şi „unul din cei ce sta acolo în popor", Evgraf, au început a-l cunoaşte pe adevăratul Dumnezeu, fiind pedepsiţi mai apoi de împărat (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 456, 457).

Oracular: La Mina Ermog se pun într-un vas cu apă trei ramuri de vişin, trei de prun şi trei de zarzăr. De va îmboboci, va avea noroc (Speranţia, VII, f. 20).

11 decembrie

Cuv. Daniil Stâlpnicul; Cuv. Luca

Cuv. Daniil Stâlpnicul

Cuv. Daniil Stâlpnicul. Crescând copilul, se cunoştea ce fel de bărbat desăvârşit are să fie, şi din răsădirea sa pomul cel bun arăta ce fel de roade are să aducă pre urmă; pentru că de acum îi urma umbra faptelor bune celui ce umbla în lumina darului lui Dumnezeu (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 507). Sporind el cu nevoinţa, s-a dus la Simion Stâlpnicul şi a luat binecuvântare de la dânsul. Apoi s-a dus spre părţile Traciei, aproape de Bizanţ, la locul numit Anaplu. Acolo s-a închis într-un templu idolesc, suferind multe chinuri de la diavoli. Deci, suindu-se pe stâlp, a petrecut acolo cu multă răbdare, topindu-se de zăduf şi de zăpadă, de ploi şi de bătăile vânturilor. Şi a primit darul de a face minuni (*Proloagele*, IV, p. 44).

Cuv. Luca cel Nou Stâlpnicul. Cuviosul părintele nostru Luca cel Nou Stâlpnicul a trăit pe vremea împăraţilor Roman cel Bătrân şi Constantin Porfirogenitul. Sporind în nevoinţele pustniceşti, s-a făcut preot. Ca să-şi domolească trupul s-a încins cu lanţuri de fier şi postea şase zile pe săptămână; s-a suit pe stâlp şi a stat pe el patruzeci şi cinci de ani (*Mineiele*, IV, p. 176).

12 decembrie

Sf. Spiridon; Spiridon, făcătorul de minuni; Sânmicoara
Sf. Ierarh Spiridon al Trimitundei; Sf. Alexandru, Arhiepiscopul Ierusalimului

Sfântul prin tradiţie făcător de minuni, Spiridon este protectorul ciubotarilor, al cizmarilor. Prin extensie, este respectat şi de femei, pentru a nu face vreo „minune" în sens negativ, „schimbând lucrurile lor din bune în rele"! Uneori este considerat unul dintre Filipi.

Sf. Ierarh Spiridon

Sf. Ierarh Spiridon al Trimitundei, făcătorul de minuni. Ostrovul Cipru era patria minunatului Spiridon, care născându-se din părinţi simpli, era şi el smerit cu inima şi bun cu viaţa; în copilăria sa a fost păstor de oi. În lume atât de mult a plăcut lui Dumnezeu, încât s-a învrednicit de darul facerii de minuni, căci vindeca tot felul de boale, din cele cu anevoie de vindecat, şi izgonea duhurile rele din oameni cu cuvântul. Pentru aceasta a fost ales episcop al cetăţii Trimitundei.

Se mai face povestire şi despre această minune a sfântului Spiridon. Mergând sfântul Spiridon la sfântul sobor cel dintâi, de a toată lumea, din Nikeia, şi rămâind la o gazdă oarecare, pismătareţii arieni au tăiat noaptea în taină capetele celor doi cai ai lui, pre cari îi avea cu sine la drum; făcându-se ziuă şi văzând sluga lui răutatea ce se făcuse de eretici, a spus sfântului Spiridon. Iar el nădăjduind spre Dumnezeu, a poruncit slugii ca să puie capetele tăiate ale cailor la trupurile lor, şi sluga, făcând degrabă cele ce i se poruncise, a lipit capul calului celui alb din greşeală la cel negru, şi al celui negru la cel alb, şi îndată au înviat caii şi au stat pe picioarele lor; apoi au mers sfântul Spiridon cu dânşii pe drumul său; iar poporul se mira văzând un lucru ca acela, cum calul cel negru are cap alb şi cel alb are cap negru; de care minune ereticii s-au ruşinat (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 567, 568, 613).

Sf. Alexandru, Arhiepiscopul Ierusalimului. Pe când împărăţea Deciu în bătrâna Romă, s-a pornit mare prigoană împotriva creştinilor. Pe vremea aceea era episcop în Ierusalim prea sfinţitul Alexandru, care a fost pârât şi adus în lanţuri prefectului Cesareii Palestinii. Tiranul l-a pedepsit cu fel de fel de chinuri şi l-a osândit ticălosul să fie mâncat de viu de fiare (*Mineiele*, IV, p. 214).

Tradiţii: Sf. Spiridon e făcător de minuni, ca unul ce s-a născut ca o minune. Iată cum spun oamenii că s-a născut Sf. Spiridon. O fată s-a culcat între un popă şi un călugăr. Călugărul a zis popei: „Sfinţia ta, părinte, eşti sătul de trup de femei, nu-ţi mai trebuie această fecioară". Preotul răspunde: „Bine, dar ia să vedem, care din noi doi se va visa cu ea?" Peste noapte s-a întâmplat că tocmai popa s-a visat cu ea. În timpul visului lui icoanele

au început a pocni. Călugărul în acest zgomot s-a trezit, vede această minune şi trezeşte şi pe popă, apoi strânge păcatele popei între două coji de nucă, le învălătuceşte cu nişte aţă de lână şi aruncă ghemul astfel format după sobă. Ce s-a întâmplat apoi? Din acel ghem s-a născut mai târziu un copil, căruia îi puse numele Spiridon, care, mai pe urmă, din cauza minunilor ce le făcea, s-a numit făcătorul de minuni, şi deci oamenii îl serbează să-i ferească de minuni (Speranţia, VII, f. 298 v). ❖ Sf. Spiridon se sărbătoreşte ca făcător de minuni. Se zice că el, fiind întrebat de păgâni că cum crede el în Dumnezeu, Fiul şi Sfântul Duh, ca fiind tot una şi aceeaşi fiinţă nedespărţită, a luat în mână o cărămidă, a strâns-o şi ieşit fum în sus, jos a curs apă, iar pământul i-a rămas în mână. După cum cărămida e făcută din foc, apă şi pământ, ce alcătuiesc unul şi acelaşi lucru, aşa şi Dumnezeu e arătat prin cele trei feţe ale sale (Speranţia, II, ff. 213-213 v). ◆ Sf. Spiridon a fost de meserie ciubotar, şi de aceea e patronul ciubotarilor (dar şi al tăbăcarilor, al cojocarilor; Pamfile, 1997, p. 257). Se crede că sfântul, lucrând, s-a înţepat cu sula în ochi şi de atunci el supraveghează asupra lumii, spre a prinde dacă cineva lucrează în această zi şi să-l înţepe. Ca să îmblânzească mânia sfântului, lumea şi mai ales cizmarii îl prăznuiesc cu mare evlavie, făcând jocuri şi petreceri (Speranţia, II, f. 262 v). ❖ Acest sfânt a fost cizmar. Venind o femeie să-şi facă papuci, i-a luat măsura în cenuşă şi… îndată vede că apa pe care-o ţinea într-un coş, de credincios ce era, se împrăştie prin casă. Atunci băgă el de seamă că-şi pierduse credinţa şi, luând sula de înşirat, şi-a scos ochii (Speranţia, V, f. 416 v). ❖ Sfântul Spiridon era lemnar şi de aceea e ţinut de dulgheri (Speranţia, V, f. 24 v). ❖ Întâi, Sf. Spiridon n-a fost sfânt; era om ca toţi oamenii. Da-i plăcea lui Dumnezeu să umble cu el câteodată pe pământ. Aşa, umblând ei odată pe-un drum, au dat peste un câine mort, se şi umflase. Văzându-l, Spiridon zise către Dumnezeu:

– Vezi, Doamne, ăst câine împuţit?

– Îl văd.

– Ei, pielea ăstuia o să fie odată faţă de masă, ca să mănânci pe ea.

– Ce spui, Spiridoane?

– Aşa, Doamne!

– Atunci să ştii, Spiridoane, că dacă o fi aşa, am să te fac sfânt mare!

Şi s-au tot dus cât s-or fi dus, şi apoi s-au despărţit.

Au umblat aşa cât or fi umblat, nu se ştie, şi iar s-au întâlnit, şi-au mers amândoi cât or fi mers prin lume şi, înnoptând, au tras la un creştin de om. Omul le-a pus ca să mănânce cu toţi şi pe masă au pus un fel de muşama. Când mâncau, Spiridon a zis:

– Doamne, să-ţi spui o istorie?

– Ce istorie, Spiridoane?

– O istorie.

– Spune-o.

– Vezi muşamaua asta după care mâncăm?

– O văd.

– Ei, asta e făcută din pielea câinelui acela pe care l-am văzut odată, demult, demult într-un drum, ţi-aduci aminte?

– Mi-aduc! Asta e pielea lui?

– A lui, Doamne!

Şi-atunci Dumnezeu a zis:

– Ziua de azi să fie a ta, Spiridoane, să fie sfântă, şi cine-o lucra în ziua asta, fie el cismar, ori tăbăcar sau cojocar, să nu se mai scoale! Aşa, Spiridoane, dac-ai spus adevărul!

Şi de-atunci se zice că Spiridon a rămas sfânt, Sfântul Spiridon! („Ion Creangă“, an VII, nr. 3, 1914, p. 81). ❖ Acest sfânt a tăiat capul calului şi l-a pus la măgar, şi pe cel al măgarului la cal. Aşa a făcut pe Maica Domnului de a râs, când a văzut pe măgar cu urechile mari (Speranţia, III, f. 169). ❖ Sf. Spiridon odată mergând el la un drum, într-o căruţă trasă de doi cai, unul roib şi altul alb, se întâmplă că îi ies nişte hoţi, cari taie capetele cailor. Atunci, ca să îmbărbăteze pe un tovarăş de drum care mergea cu el, Sf. Spiridon a pus în grabă capul calului alb la calul roib şi capul calului roib la calul alb, plecând înainte. De atunci ar fi caii tărcaţi (Speranţia, VII, f. 344 v). ❖ Sfântul Spiridon a tăiat piciorul calului şi l-a potcovit şi l-a pus la loc (Speranţia, III, f. 9 v). ❖ Se povesteşte că Sf. Spiridon s-a certat cu un alt sfânt. Acest sfânt nu ţinea ziua lui Sf. Spiridon, iar Sf. Spiridon i-o ţinea pe a lui. Sf. Spiridon i-a zis: „Ziua mea va fi azi, iar a ta mâine“. Peste noapte a schimbat picioarele la cai, făcând picioarele colorate cu alb şi cu negru, înflorate. Asta a fost o pedeapsă dată de Sf. Spiridon celuilalt sfânt, ca să-i probeze că ziua lui trebuie ţinută. De atunci caii sunt o samă pintenogi (Speranţia, VIII, f. 122 v). ❖ Se povesteşte că doi stoleri n-au ţinut socoteală de această sărbătoare şi au muncit în această zi. Seara, ca de obicei, după lucru, s-au dus la crâşmă, dar aceasta fiind dintr-alt sat, au purces călări: unul pe un cal alb, celalt pe un cal negru. Lăsară caii afară şi intrară înăuntru. Beau ce beau, dar când să iasă afară, ce să vadă? Capul calului negru la capul alb şi capul celui alb la cel negru. Mult se minunară ei de această minune, până ce într-un târziu îşi aduseră aminte că munciseră în ziua de Sf. Spiridon, făcătorul de minuni (Pamfile, 1997, 259). ❖ Sfete Spiridon, făcătoru dă minuni, cică umbla cu sfete Petre p-o cale. Da sfete Spiridon să abătu într-o leasă dă mărăcini şi dete peste dracu călare pă muiere. Sfete Spiridon, dă mare ciudă, scoase sabia şi le reteză capu la amândoi şi plecă, lăsându-i cărăbăniţi. Să dusă sfete Spiridon, ajunsă pă sfete Petre şi-i spusă tărăşenia. Da sfete Petre, îi fu milă şi zisă:

– Rău făcuşi, sfete Spiridoane, şi poate să să mânie cumva Dumnezău pă noi; ar fi bine să te-ntorci ca să le pui capetele la loc; roagă-te la Dumnezău şi, cum eşti făcător de minuni, o să învieze.

Sfete Spiridon s-a întors iute îndărăt şi dă dăgrabă a greşit capitile, a pus capu dracului la muiere şi p-al muierii la trupu dracului şi i-a înviat aşa. Şi de-atunci toate muierile, câte să trag din blestemata aia de muiere, sunt cu cap de drac, da nu să cunosc din ălelalte. Şi ce crezi, că muierile ălea lepădate de suflet, care scoate pă dracu, care fac vrăji dă învrăjbesc oamenilor, face dă sparge casele rumânilor, îşi omoară copiii, beau buruieni să nu mai facă copii şi câte feluri dă lucruri nelegiuite, ce crezi, că alea sunt curate? Nu te mai gândi că alea au ceva şi din partea diavolească („Şezătoarea“, an III, 1894, p. 33). ❖ Un bătrân povesteşte că acum opt-nouă ani un făcător de rele s-a introdus prin fereastră în biserica Sf. Spiridon spre a jefui; când a voit să iasă tot prin fereastră, a fost strâns de fiarele ferestrei împreună cu argintăria furată şi a stat până la ziuă, când lumea, privindu-l, cădea în genunchi, rugându-se Mântuitorului şi mulţumindu-i pentru săvârşirea acestei mari minuni (Speranţia, VII, f. 159 v).

Obiceiuri: La Sf. Spiridon se duce colac la biserică (Speranţia, I, f. 286).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Spiridon se ţine, că el face multe minuni, şi bune şi rele. Astfel că cei ce îl ţin capătă numai bune, iar cei ce nu-l ţin capătă minuni rele (Speranţia, V, f. 369). ❖ Sf. Spiridon îi îmbogăţeşte pe săraci

şi îi vindecă pe cei bolnavi (Speranţia, VII, f. 85 v). ❖ De Sf. Spiridon se face agheasmă, care e bună pentru bolile primejdioase (Speranţia, VIII, f. 79 v). ❖ Se serbează numai de cizmari, în amintirea sfântului, care este inventatorul sulii. Se mai ţine pentru sănătate, câştig şi spor la lucru. Atunci cizmarii se roagă să dea o ploaie şi noroaie, ca să se rupă pingelele. În noaptea aceasta sfântul Spiridon umblă foarte mult, până când rupe încălţămintea din picioare (Speranţia, VII, f. 270; II, f. 227 v; I, f. 61 v; III, f. 133 v). ❖ Sf. Spiridon se ţine pentru păzirea casei şi pentru sporul câmpului (Speranţia, V, f. 215 v).

Apărător de rele şi durere: Se ţine ca să nu facă vreo minune, schimbând lucrurile lor din bune în rele. Se ţine ca să nu se facă minuni (monştri): viţei cu două capete, copii îngemănaţi etc. (Speranţia, III, f. 17 v; VIII, f. 104 v). ❖ Această zi se petrece cu mare pietate de muieri, căci înainte de câţiva ani cu mare greu a putut scăpa o muiere de perire în această zi. A voit adecă să facă pâine, deci s-a pus, a frământat aluatul în covată des de dimineaţă, până când încă nu se sculase bărbatul. Dar să vedeţi minune: din cuptor ieşi un soldat cu sabia şi p-aci, p-aci să taie muierea; ea prinde a ţipoti, se trezeşte bărbatul ei, vede şi el soldatul, deci prinde-a-l ruga să-i ierte, că altul şi mai mult nu vor greşi. Numai cu mare greu a iertat muierea, dar i-a zis că altul în ziua de Sf. Spiridon să nu mai lucre, şi ea s-a legat. Unii susţin că soldatul a fost diavolul, iar alţii cred că a fost chiar Sf. Spiridon (Pop Reteganul-2, f. 159). ❖ O femeie, împletind ciorapi în această zi, pe după ora 12, a fost izbită de Sf. Spiridon Minunatul, căci îi curgea balele din gură, imitând în acelaşi timp cum şi felul cum umblă mâinile când împletea. Făcându-i-se maslu, s-a însănătoşit (Speranţia, VI, f. 130). ❖ Nu se toarce, fiindcă copiii vor muri înţepaţi. Această sărbătoare e rea de înţepături, fiindcă el a fost cizmar (Speranţia, III, f. 22 v; II, f. 19). ❖ Sf. Spiridon e rău pentru arsuri. O femeie lucrând în această zi, s-a aprins lampa în mână-i şi s-au aprins rufele de pe ea. Un om, apucându-se să-şi lipească casa, când arunca lut pe pereţi, cădea foc (Speranţia, I, f. 355 v; VII, f. 202). ❖ Sf. Spiridon poartă toate boalele. E ţinut ca apărător de boli de vite, de oameni. Nu se înjugă vitele, că e periculos. Se ţine pentru cai (Speranţia, VII, ff. 241 v; 110 v; VIII, f. 122). ❖ Îi poceşte şi-i schimonoseşte pe cei ce nu-i respectă sărbătoarea (Muşlea-Bârlea, p. 410). ❖ Sf. Spiridon este unul dintre Filipi. Celor care au lucrat în această zi le-au luat lupii vitele. Se ţine pentru a-i feri pe oameni de fiarele sălbatice în timpul călătoriilor (Speranţia, IV, f. 240 v; I, f. 370 v; VI, f. 153 v). ❖ Sf. Spiridon aduce pagube în casă (Speranţia, I, f. 369). ❖ Sf. Spiridon e rău de înec (Speranţia, I, f. 425 v). ❖ Nu se lucrează, că e rău pentru căderea din pomi (Speranţia, II, f. 133). ❖ Simnicoara se ţine fiindcă e rău de lovituri şi izbituri. Mulţi oameni şi femei care au lucrat în această zi au fost izbiţi de boale grele (Speranţia, I, f. 237). ❖ Un om, lucrând la moară în această zi, a fost măcinat de pietrele morii (Speranţia, VI, f. 190).

Despre vreme: Din această zi brăzdează soarele la deal (se măreşte ziua; Speranţia, V, f. 226 v). De la Ana Zacetenia (9 decembrie) şi până la Sf. Spiridon stă ziua şi noaptea pe loc, iar din ziua de Sf. Spiridon începe tot câte puţin a fi ziua mai mare (Niculiţă-Voronca, II, p. 125).

13 decembrie

Sânmicoara; Sf. Lucia
Sf. Mc. Eustratie, Evghenie şi Mardarie; Sf. Mc. Lucia Fecioara

Sf. Mc. Eustratie, Evghenie, Mardarie, Avsentie şi Orest

Sf. Mc. Eustratie, Evghenie şi Mardarie. În timpul împărăţiei lui Diocleţian şi Maximian, Evstratie, Evghenie şi Mardarie şi-au dat viaţa pentru dreapta credinţă. Multe tămăduiri s-au făcut neputincioşilor cu rugăciunile sfinţilor răbdători de chinuri (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 673). Au trăit în timpul prigoanelor ordonate de Diocleţian (284-305). Eustratie era soldat în trupele grănicereşti din Armenia şi era în taină creştin. Văzând chinurile pe care le îndurau creştinii din partea autorităţilor şi îndemnat la mucenicie printr-o descoperire, şi-a mărturisit deschis credinţa, fiind supus la tortură. Ieşind sănătos din mâinile călăilor, îl aduce la credinţă şi pe prietenul său, Evghenie. Sunt amândoi duşi din Sevasta la Nicopole, purtaţi în goană în lanţuri. Un creştin cu numele Mardarie, văzându-i suferind cumplit, îl mărturiseşte şi el pe Hristos şi este ucis în chinuri grele. Avsentie, preotul prin mijlocirea căruia Eustratie primise îndemnul de a mergela mucenicie, este de asemenea adus la judecată şi decapitat. Sfântului Evghenie i se taie limba, i se zdrobesc fluierele picioarelor şi moare în acea teribilă suferinţă. Un ostaş cu numele Orest, care era creştin în ascuns şi martor al atrocităţilor săvârşite de păgâni, vrând să lovească pe unul din prigonitori, a fost cunoscut că este creştin. A fost arestat şi dus împreună cu Eustratie în Capadocia, unde în fruntea administraţiei era Agricolae, un temut adversar al creştinilor. Au fost amândoi ucişi, Sfântul Orest fiind întins pe un pat încins, iar Sfântul Eustratie fiind aruncat într-un cuptor aprins (*Dicţionarul*, pp. 93-94).

Sf. Mc. Lucia Fecioara. ... Sfânta, fiind rănită, n-a ieşit dintr-însa duhul ei până când au venit preoţii şi au împărtăşit-o cu prea curatele şi de viaţă făcătoarele Taine ale lui Hristos; apoi zicând toţi amin, sfânta mucenită şi-a dat cinstitul său suflet în mâinile Domnului. Şi a fost pusă într-acel loc cu cinste, unde a zidit preste dânsa biserică, în numele ei şi întru cinstea unui Dumnezeu în Treime (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 685-686).

Apărător de rele şi durere: La Sf. Lucia femeile nu cos, ca să nu le doară ochii peste an (Speranţia, VIII, f. 191 v).

14 decembrie

Sf. Mc. Calinic, Filimon, Apolonie şi Arian

Sf. Mc. Calinic, Filimon, Apolonie şi Arian. Văzând chinurile mucenicilor creştini, preotul păgân Calinic (din Anatolia) se convertește, plătind pentru aceasta cu viața. Revelații hotărâtoare au și Filimon, citeț al bisericii, și Apolonie și Arian, de credinţă elini (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 710, 719).

Sf. Mc. Apolonie

15 decembrie

Sf. Elefterie
Sf. Sfinţit Mc. Elefterie; Sf. Mc. Suzana; Cuv. Pavel

Sf. Sfinţit Mc. Elefterie

Sf. Sfinţit Mc. Elefterie, Episcopul Iliricului. Născându-se acest sfânt, a fost numit Elefterie, fiind crescut întru buna credinţă. Ajungând el în vârstă, l-au dat lui Dumnezeu, prin mâinile arhiepiscopului Romei, ca un dar. Acesta a văzut în tânăr mari fapte bune, fiind atât de înţelept şi de cuvântător, încât atrăgea către buna credinţă, cu învăţătura lui, pre oricare din cei ce se întâmplau a vorbi cu dânsul (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 739-740).

Sf. Mc. Suzana. Sfânta muceniţă Suzana a trăit pe vremea împăratului Maximian. Era de loc din Palestina. Tatăl ei era păgân şi mama evreică, însă sfânta a fugit de necredinţa celor doi, alergând la Hristos. S-a îmbrăcat în haine bărbăteşti, şi-a tuns părul şi a intrat într-o mănăstire de călugări, schimbându-şi numele în Ioan. Când s-a aflat că este femeie, a fost hirotonită diaconiţă şi a devenit stareţă (*Mineiele*, IV, p. 256).

Cuv. Pavel cel Nou. Cuviosul s-a făcut vestit la toţi; încă şi îngerii s-au învrednicit să vadă pe cela ce petrecea viaţa întocmai cu a îngerilor; vorbea şi împreună cânta cu dânşii, când îi auzea lăudând pe Dumnezeu, dupre cum şi în ceruri îl preamăresc pre El (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 787).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Elefterie e făcător de minuni. Dă noroc la fetele mari (Speranţia, III, f. 77). ❖ Se serbează mai ales de femei şi mai ales de moaşe. Ele ţin la sfânt, că uşurează naşterea femeilor (Speranţia, VI, f. 283 v).

Apărător de rele şi durere: Sf. Elefterie se ţine de sărăcie (Speranţia, III, f. 64 v). ❖ Se ţine pentru boale, lovituri, tăieturi (Speranţia, III, f. 281; IV, f. 278 v). ❖ Se ţine pentru cutremure (Speranţia, V, f. 309 v).

16 decembrie

Sf. Prooroc Agheu; Sf. Mc. Marin; Sf. Teodora împărăteasa

Sf. Prooroc Agheu

Sf. Prooroc Agheu. A proorocit sfântul Agheu cu sfântul prooroc Zaharia despre întoarcerea poporului din robie (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 819). Numele lui se tălmăceşte *sărbătoare, cel ce sărbătoreşte, cel ce este sărbătorit* (*Mineiele*, IV, p. 268).

Sf. Mc. Marin. Sfântul mucenic Marin a trăit pe vremea împăratului Carin. Fiind pârât că e creştin, a fost dus la cercetare, dar, pentru că n-a vrut să jertfească idolilor, a fost spânzurat şi bătut cu sabia (*Mineiele*, IV, p. 268).

Sfânta şi de minuni făcătoarea Teofana împărăteasa. Această cinstită împărătească, trăind în palatele împărăteşti, se nevoia pentru mântuirea sufletului său, că slava împărăţiei şi bucuriile acestei vieţi le socotea ca nimic şi ca pe o ţesătură de păianjen. Împărţea la săraci banii care îi cădeau în mână. Încă şi podoabele şi hainele ei scumpe le vindea, fericita, şi dădea banii la nevoiaşi (*Proloagele*, IV, p. 61).

17 decembrie

Sf. Prooroc Daniel şi Sfinţii trei tineri Anania, Azaria şi Misail

Sf. Prooroc Daniel şi Sfinţii trei tineri prooroci Anania, Azaria şi Misail. Daniil s-a făcut mare înaintea a tot poporul pentru priceperea sa şi pentru darurile lui Dumnezeu care erau întru dânsul (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 843). Daniil, împreună cu alţi trei tineri iudei, Anania, Azaria şi Misail, pentru faptele lor cele bune, au fost luaţi la curtea lui Nabucodonosor şi puşi în dregătorii. Tălmăcind vise proorocești şi biruind cu credinţa multe primejdii, fericitul Daniil a descoperit pe Dumnezeu cel adevărat şi puterea Lui, în mijlocul popoarelor păgâne (*Proloagele*, IV, p. 63).

Sf. Prooroc Daniel

Sf. Prooroc Daniel în groapa cu lei

18 decembrie

Sf. Modest
Cuv. Daniil Sihastrul; Sf. Mc. Sebastian şi Zoe; Cuv. Modest

Sfântul Modest este, în calendarul popular, un alt sfânt protector al animalelor, foarte asemănător în trăsăturile sale cu Marcu Evanghelistul.

Cuv. Daniil Sihastrul. Râvnind desăvârşirea, tânărul monah a plecat de la Rădăuţi, spre a nu fi învăluit de viaţa zgomotoasă a târgului şi de necontenitele treburi de la scaunul vlădicesc local. Îmbrăcând el schima cea mare, i s-a dat noul nume Daniil, apoi s-a retras la munte, într-un loc tăinuit, unde, pe o stâncă de pe malul pârâului Viţeul, a dăltuit cu trudă un paraclis. Se spune că, în vremea copilăriei sale, vlăstarul domnesc, Ştefan, care avea mai târziu să dea strălucire Moldovei sub numele voievodal de Ştefan cel Mare, ar fi ascultat cu luare aminte, în chilia de piatră de pe apa Viţeul, îndrumările şi poveţele fericitului ascet... (*Proloagele*, IV, p. 70).

Sf. Mc. Sebastian şi Zoe. Pe sfântul Sevastian toţi cei din palatul împărătesc foarte mult îl iubeau şi îl cinsteau, căci era cinstitor de Dumnezeu adevărat şi om drept; că pre care îl miluise Dumnezeu cu darurile Sale, acela de toţi să se iubească şi să se cinstească. În toate zilele slujea lui Hristos cu osârdie, rugându-se şi păzind sfintele Lui porunci; şi în taină făcea aceasta, ca să nu afle păgânii împăraţi (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 888).

Sf. Mc Sebastian

Cuv. Modest, arhiepiscopul Ierusalimului. Fericitul Modest a aflat că părinţii lui au murit la închisoare pentru Hristos. Iar când a ajuns la vârsta de treisprezece ani, atunci a aflat pe un creştin de la care a a învăţat credinţa şi cu tot sufletul s-a apropiat şi s-a lipit de ea. Se mâhnea însă că trăia împreună cu păgânii... Şi a făcut multe minuni, arhiereu fiind (*Proloagele*, IV, pp. 68, 69).

Tradiţii: Sf. Modest e un sfânt care stă înaintea plugarilor, când oamenii ies la arat (Speranţia, VII, f. 247 v).

Obiceiuri: Se dă făină şi mălai pentru sănătatea vitelor (Speranţia, VII, f. 68). ✦ Sf. Modest se serbează cu mare veselie, făcând praznic şi aducând obştea un vas cu vin, punând pe unul să-l vândă şi câştigul să fie în folosul bisericii (Speranţia, VII, f. 11 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sf. Modest e prăznuit pentru boli la vite şi paza lor (Pamfile, 1997, p. 259). ✦ Nu se pun vitele la muncă. Un om,

lucrând la un car, i-a căzut boul din picioare şi a murit (Speranţia, VIII, f. 4 v; VII, f. 4). ❖ În trecut, când era molimă sau boala vitei cea mare, au apelat la Sf. Modest, care i-a salvat (Speranţia, VII, f. 164 v). ❖ Se face agheasmă. Sătenii o ţin multă vreme peste an, e bună pentru animale, care, stropite, se înmulţesc; pentru om e bună că-l fereşte de boale, pentru albine – dau miere din belşug, iar pomii sunt feriţi de omidă (Speranţia, VIII, f. 80). ❖ Se ţine pentru a feri Dumnezeu pe femei de boale. Se ţine ca să nu se îmbolnăvească de boale molipsitoare (Speranţia, VIII, f. 11 v; VII, f. 78 v). ❖ Se crede că descoperă paguba sau hoţia dacă dă paraclis la biserică în ziua aceea (Speranţia, VI, f. 176 v).

19 decembrie

Ajunul Ignatului
Sf. Bonifatie; Cuv. Grichentie

Sf. Bonifatie. Aşa se nasc începuturile şi rădăcinile pocăinţii, începând de la frica lui Dumnezeu, de la luarea aminte de sine şi din socotirea conştiinţii sale. Aşa s-a arătat întru Bonifatie dorinţa vieţii cei desăvârşite, din postul lui, din înfrânare şi din rugăciunile cele neîncetate. Pe de o parte minunându-se sfântul Bonifatie de bărbăţia mucenicilor, iar pe de alta poftind şi el cunună, s-a aprins cu totul de aceeaşi râvnă dumnezeiască (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 953, 955).

Sf. Bonifatie

Cuv. Grighentie. Cuviosul părintele nostru Grighentie era de loc din cetatea Mediolanului. Când s-a mărit, s-a arătat ascultător şi împlinitor al poruncilor lui Hristos. Cu voia lui Dumnezeu a fost hirotonit diacon şi se supunea fericitul la post şi la aspră vieţuire. Şi din ziua aceea, primind dumnezeiescul Duh, făcea semne şi minuni (*Mineiele*, IV, p. 332).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În ajunul Ignatului se fierbe grâu, capul familiei îl tămâiază şi îl binecuvântează, aruncă grăunţe în sus, zicând: „Atâta de mare!“ Din grâu mănâncă toţi ai casei şi ce rămâne dă dimineaţă la păsări. În ziua aceasta, dacă intră cineva în casă, e poftit cu tot dinadinsul ca să şadă, pentru ca să clocească bine cloştile (Speranţia, VI, f. 173 v). ❖ În Mehedinţi, în ajunul Ignatului se ţine post negru, fără pâine şi apă, ca vara să ai norocul de a găsi cuiburi de păsări prin copaci (Chicet-6, p. 30).

Magie: În această noapte vrăjitoarele umblă să ia belşugul casei, de aceea se presară mei şi sare împrejurul casei, a hambarelor şi a curţii (Speranţia, VI, f. 236 v).

20 decembrie

Ignatul, Ignatul porcilor, Înătoarea; Crăciunul ţiganilor
Înainteprăznuirea Naşterii Domnului; Sf. Sfinţit Mc. Ignatie Teoforul

Poate una dintre cele mai mari sărbători de iarnă ale lunii decembrie, cu siguranţă este cea în care demonismul ritual este cel mai evident. Păstrarea ei, cu foarte multe detalii, până în ziua noastră (deşi deturnată către latura spectaculară sau gastronomică), ziua Ignatului constituie încă o dovadă a rezistenţei sărbătorilor păgâne în calendarul ţăranului român.
Cu excepţia interdicţiilor de a lucra (care pot fi ridicate numai cu preţul înfăptuirii ritului sacrificial), ce pot fi întâlnite frecvent şi în cazul altor sărbători, o notă caracteristică a sărbătorii o constituie prezenţa patronului justiţiar, Ignat sau Înătoarea, care pedepseşte cu cruzime, fără drept de apel, pe cei ce nu respectă prescripţiile. Iniţial cerând jertfe umane, sacrificiul a fost înlocuit treptat cu cel animal (porcii sau găinile, de preferat negre, fiind vorba de un patron al porcilor şi al păsărilor), în unele cazuri fiind suficient chiar şi un simulacru („chiar dacă n-ai tăia un porc, taie cel puţin o pasăre, ori înţeapă creasta de la o găină neagră, ca să dea sângele, că aşa e bine: să vezi sânge în ziua de Ignat, că numai aşa vei fi ferit de boli"). Sacrificiul ritual, instituit exemplar chiar de către sfânt, este susţinut atât de obiceiul „pomana porcului" (consumul ritual al tuturor părţilor componente ale jertfei), cât şi de credinţele care justifică ritualul prin perpetuarea speciei animalului de sacrificiu. O mare atenţie se dădea tăiatului ritual pentru obţinerea de remedii magice. Din unele tradiţii putem presupune că în această zi erau sacrificaţi doar porcii negri (în vederea obţinerii remediilor magice), în timp ce jertfa sacramentală se aducea mai târziu (în ajunul Crăciunului, după Crăciun ş.a.). Acum începe perioada sărbătorilor de iarnă, care impune interdicţii specifice ale torsului şi spălatului.

Înainteprăznuirea Naşterii Domnului. Să prăznuim mai înainte, popoarelor, sărbătoarea Naşterii lui Hristos; şi ridicându-ne mintea spre Betleem, să ne suim cu gândul şi să vedem cu ochii cei sufleteşti pe Fecioara, mergând să nască în peşteră pe Domnul tuturor şi Dumnezeul nostru; la măreţia minunilor Căruia privind Iosif, i s-a părut că vede om ca prunc înfăşat; dar din fapte a înţeles că este Dumnezeu adevărat, Cel ce dăruieşte sufletelor noastre mare milă (*Mineiele*, IV, pp. 334, 335).

Sf. Mc. Ignatie Teoforul

Sf. Sfinţit Mc. Ignatie Teoforul. Se povesteşte despre acest dumnezeiesc Ignatie, de Dumnezeu purtătorul, cum că pe vremea când era încă prunc, iar Domnul nostru Iisus Hristos vieţuia în acea vreme cu oamenii pre pământ şi învăţa pre popoare despre împărăţia lui Dumnezeu; atunci şi părinţii acestui prunc, stând acolo

aproape în popor şi ascultând cuvintele cele dumnezeieşti care ieşeau din gura Mântuitorului, şi având cu dânşii pre acest fiu, Domnul s-a uitat la dânşii şi, chemând la sine pre pruncul Ignatie, l-a pus în mijloc şi, cuprinzându-l, l-a luat pre mâini, zicând: „De nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi ca pruncii, nu veţi intra întru împărăţia cerului; şi cine va primi pe un copil ca acesta întru numele meu, pre mine mă priimeşte". Pentru aceasta s-a numit sfântul Ignatie purtător de Dumnzeu, că a fost purtat de mâinile întrupatului Dumnezeu. S-a numit purtător de Dumnezeu şi pentru aceasta că el purta pre Dumnezeu în inima şi în gura sa, fiind vas ales, asemenea lui Pavel, care a purtat numele lui Dumnezeu înaintea limbilor şi împăraţilor (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1033-1034).

Tradiţii: Sf. Ignat este sfânt care n-are cruce (Speranţia, VI, f. 190). ❖ Sf. Ignat n-avusese copii până la adânci bătrâneţe. Atunci însă nevasta pornise grea, fără ca el să ştie. Fiind sărac lipit, n-avea nici porc de Crăciun. Într-una din zile se întâlneşte cu un străin care ducea în târg o turmă de mascuri. Sf. Ignat îl întrebă cu cât vinde unul. Străinul îi făgădui pe toţi, numai cu condiţia să-i dea aceea ce el nu va şti că are acasă. Era vorba de copilul din femeie, căci străinul era diavolul. Sfântul a primit bucuros, căci nu credea că acasă să aibă ceva despre care să n-aibă deloc cunoştinţă. Cu această învoire, ei se despărţiră. Nu trecu mult şi Dumnezeu veni acasă la Ignat şi îl certă pentru fapta ce făcuse. Când sfântul auzi că e vorba de copil, începu a se jeli cu toată durerea sufletului, iar Domnul, văzându-l, îl mângâie şi îi promise că-l va mântui. Seara veni diavolul să-şi ia plata. De la uşă începu să strige: „Măi Ignate!", iar Dumnezeu îi răspunse: „Ce ţi-e, frate?" Diavolul: „Ce mi-e una?" Dumnezeu: „La lină fântână mulţi voinici s-adună." Dracul: „Ce mi-e două?" Dumnezeu: „Omul cu doi ochi bine vede". Dracul: „Ce mi-e trei?" Dumnezeu: „Trei e Troiţa deplină". Dracul: „Ce mi-e patru?" Dumnezeu: „Carul cu patru roate bine merge". Dracul: „Ce mi-e cinci?" Dumnezeu: „Mâna cu cinci degete bine prinde". Dracul: „Ce mi-e şase?" Dumnezeu: „Fluierul cu şase găuri bine zice". Dracul: „Ce mi-e şapte?" Dumnezeu: „Unde-s şapte fete-n casă e şezătoare deplină". Dracul: „Ce mi-e opt?" Dumnezeu: „Plugul cu opt boi bine merge". Dracul: „Ce mi-e nouă?" Dumnezeu: „Nouă purceluşi ai tăi să toc eu mâine la ei". Dracul: „Ce mi-e zece?" Dumnezeu: „Crăpi, drace, că nu mai ai ce face!" Şi în acel moment diavolul a plesnit şi sfântul şi-a scăpat copilul (Speranţia, I, ff. 327-327 v). ❖ Sf. Ignat e vestitorul Naşterii. Se ţine pentru că Născătoarea de Dumnezeu a simţit prima oară sarcina (Speranţia, I, f. 213 v; VI, f. 259). ❖ Sf. Ignat a fost frate cu Moş Crăciun. Pentru credinţa lui în viitorul împărat al lumii, păgânii i-au tăiat mâinile de la încheieturi. Plângându-se către Prea-Curata, când ea născuse pe Iisus în iesle, aceasta i-a spus să-şi spele boantele în scalda copilului. Ascultând-o, i-au crescut mâinile la loc (Speranţia, I, f. 327). ❖ Sf. Ignat a venit la uşa unui bătrân şi i-a spus că după el vine şi moşu-său Crăciun cu barba albă, să taie tot omul câte un porc pentru copii. De aici şi obiceiul ca în această zi alt nimic să nu facă oamenii decât să-şi taie fiecare câte un porc de ziua Naşterii (Speranţia, I, f. 213 v). ❖ Ignatul îşi are rânduit să moară negreşit un om de ziua lui (Pamfile, 1997, p. 263). ❖ Ignat a vindecat porcii de boală grea. Sf. Ignat este acel sfânt care se arată porcilor şi le spune că au să moară; el ia sufletele porcilor (Speranţia, IV, f. 298; II, f. 299; I, f. 96 v). ❖ Sf. Ignat era şi făcător de minuni. El mânea seara din casă în casă la câte un gospodar. La fiecare casă lăsa

ceva nou de ţinut minte. Într-o seară au mas ca de obicei la o casă de gospodar, pe care-l chema Ingrat. Sf. Ignat, după ce a stat de vorbă, aproape de culcare zise: „Dragă Ingrat, ce ai sub pat îngropat?“ „N-am nimic, sfinte Ignat!“ „Ia dă hârleţul şi-ţi arăt ce-ai îngropat!“ Când au săpat, au dezgropat un porc mare, gras, ce nu era tăiat. Ingrat s-a speriat, iar Sf. Ignat l-a tăiat şi a zis: „Ia de fă bucate şi mai dă din el şi la alţii!“ De atunci oamenii din aceste locuri ţin obicei să taie numaidecât un porc gras pentru Crăciun (Speranţia, VIII, f. 356 v). ❖ Ignat era un om care tăia porcii, îi aşeza pe căpăţâni şi pleca, lăsând pe om să-l pârlească şi să-l aşeze la locul lui. Pentru aceste servicii fiecare om îi dădea slănina porcului. Fiindu-i numai lui încredinţat acest serviciu, totdeauna oamenii se îngrămădeau cât mai mulţi, cerându-i care mai de care să meargă la el. Atunci un om, pierzând răbdarea, plecă iute acasă, prinse porcul, îl tăie şi-l aşeză pe căpăţâni spre a-l pârli. Tocmai atunci sosi şi Ignat; fiindcă găsi porcul tăiat, căuta să-şi dea avisul asupra acestei lucrări şi să găsească un motiv pentru ca să-şi poată lua slănina, şi zise: „Bine l-ai tăiat, bine l-ai aşezat, decât capul trebuia cârnit mai aşa“. Atunci omul îi zise: „Şi pentru asta să-ţi dau slănina? Mai bine caută-ţi de treabă, slănină de la mine nu mai vezi“ (Speranţia, VII, f. 252 v). ❖ Acum are loc tăierea porcilor negri, de la care se opreşte sânge şi fiere, pentru vindecarea boalelor şi a frigurilor (Speranţia, II, f. 27 v). ❖ Prin multe părţi, se taie porcii în această zi. Chiar dacă n-ai tăia un porc, taie cel puţin o pasăre, ori înţeapă creasta de la o găină neagră, ca să dea sângele, că aşa e bine: să vezi sânge în ziua de Ignat, că numai atunci vei fi ferit de boli. Prin unele părţi lucrul este îngăduit numai după ce femeia a văzut sânge de orice soi de vietate, ori sânge de porc negru (Pamfile, 1997, p. 262). ❖ Porcii sunt îngrăşaţi cu grăunţe până-n această zi, iar noaptea ei vor visa dacă vor fi tăiaţi ori ba. Prin unele părţi se zice că în noaptea dinspre Ignat porcii visează mărgele roşii la gât. Porcul care n-a fost tăiat în ziua de Ignat nu se mai îngraşă, nu mai pune carne pe el şi nu mai mănâncă, pentru că în ziua de Ignat şi-a visat cuţitul (Pamfile, 1997, p. 263). ❖ Sf. Ignat e zis şi Crăciunul ţiganilor, ei fiind cei care taie porcii (Speranţia, IV, f. 210 v). ❖ De atunci se spurcă apele până la Bobotează (Speranţia, IV, f. 9 v). ❖ Se spală rufele, căci până după Bobotează nu mai pot spăla, căci apele nu mai sunt bune; şi cine ar mai spăla în acest interval s-ar îmbolnăvi de lingoare (Speranţia, IV, f. 245 v). ❖ Se spune că, într-o zi de Ignat, o femeie, după ce şi-a spălat cămăşile, a luat carul cu boi şi a plecat la pădure după lemne. Când a venit cu lemnele acasă a sosit la ea un băiat, care, fiind străin, a căutat ca să-l găzduiască noaptea şi să-i dea demâncare. Bărbatul femeii nu era aici, ci la oraş. Când a venit el acasă a găsit femeia şi pe o fetiţă a sa moarte, una lângă alta. Ele fuseseră omorâte de băiatul pe care-l găzduiseră şi care nu a fost altcineva decât Sf. Ignat. Zic femeile că este cea mai rea dintre toate sărbătorile ce le ţin ele. Femeile lucrează în această zi numai până aud porcii ţipând (Speranţia, I, ff. 120 v-121). ❖ O mătuşă s-a apucat să perie caiere de cânepă şi sfântul, în chipul unui uncheş, a întrebat-o: „Pentru ce perii?“ Mătuşa a răspuns: „Ignat, Ignat, bună zi de periat!“ Ignat ţâşti în pat, ţâşti sub pat, până a înnebunit mătuşa şi a omorât-o (Speranţia, II, f. 262 v). ❖ O femeie care a muncit până n-a văzut sânge s-a pomenit noaptea cu un scaun sărind şi strigând:

„Ignat, Ignat,
Stoica (femeia) a periat.

De la uşă până-n pat
Tot Ignat, Ignat!“
(Speranţia, III, f. 169).

Cică o creştină, în loc să ţină ziua asta, s-a apucat să toarcă (se crede că de la Ignat până la Crăciun femeile nu trebuie să toarcă; În alte părţi, nu se toarce de la Ignat până la Bobotează, ca să meargă bine vitelor şi să vină peţitori fetelor). Inătoarea, fiindcă erau uşile încuiate, s-a lăsat pe coş şi a intrat la femeie în casă, zicându-i:

– Hai, surată, să-ţi ajut şi eu.

Femeia a crezut-o. Au tors amândouă până au isprăvit. Pe la miezul nopţii, Inătoarea zice surată-sii:

– Fuga de caută un hârdău, că până la ziuă să coacem tortul.

Femeia se duse să caute prin vecini, spunând cu cine a isprăvit tortul.

– Fugi, fă, că aia e Inătoarea şi vrea să te opărească pe tine în hârdău şi să te mănânce.

Ea nu se încredinţă, până nu-i spuseră toate vecinele în acelaşi chip.

– Păi, dar, zise femeia, cum să scap?

– Pune scara la capul casei, suie-te pe coş şi cântă cocoşeşte de trei ori pe coş: „Cucurigu-gagu!“, că ea, cum o auzi cocoşul, o şi şterge la sănătoasa. Pe urmă intră-n casă şi stinge focul, să nu mai vază lumină, că dacă o vedea, vin iar la tine! A făcut femeia cum au învăţat-o vecinele şi a scăpat de Inătoarea (Pamfile, 1997, p. 262).

Obiceiuri: Din fiecare porc tăiat în această zi i se dăruieşte Sf. Ignat o bucată de carne (Speranţia, I, f. 96 v). ✥ Pisează femeile grâu, ca să aibă de împărţit la Crăciun (Speranţia, VI, f. 9 v). ✥ Fac un fel de turte, numite *cârpele Domnului Hristos*, pe care le mănâncă în ajunul Crăciunului cu miere şi nuci (Speranţia, IV, f. 146 v). ✥ Începând de la Ignat şi sfârşind cu zilele Crăciunului – prin unele părţi, începând cu zilele Crăciunului, cu întâia sau cu a doua, iar prin altele obişnuindu-se numai în ziua de Sf. Vasile până seara –, tinerii umblă cu turca, capra sau brezaia. În ziua de Anul Nou, moare turca (Pamfile, 1997, pp. 368, 375).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine de bărbaţi să nu lucreze, pentru a fi sănătoşi (Speranţia, III, f. 137 v). ✥ Se însemnează copiii cu sânge în frunte, ca să fie rumeni şi sănătoşi tot anul (Speranţia, V, f. 380). ✥ Se ţine ca să iasă porcii cu carnea curată (Speranţia, I, f. 425 v). ✥ Porcii care se taie la Crăciun, după ce se pârlesc, se crestează mai întâi la ceafă, ca o cruce, apoi se presară sare, ca să fie carnea lor primită de Dumnezeu, când va da din ea de pomană, şi să nu se strice (Gorovei, 1995, p. 200). ✥ La Crăciun, când se taie porcii, se bagă mai întâi căpăţâna în casă, cu râtul înainte, ca să meargă treaba bine şi să aibă parte de porci (Gorovei, 1995, p. 200). ✥ Ignatul este o sărbătoare care se ţine pentru a avea noroc la păsări. Se spune că unui om, de i se va întâmpla ca să nu aibă pui de găină sau alte păsări, în primăvara acelui an, crede că nenorocirea i-a venit de la cel ce l-a vizitat mai de dimineaţă în ziua de Ignat. Din această cauză în ziua de Ignat aproape nici un locuitor nu vizitează pe vreun altul în sat, spre a nu-i atribui menita întâmplare (Speranţia, III, f. 220 v). ✥ Se ţine pentru şederea cloştelor pe ouă. În această zi e obiceiul ca primul om sau femeie ce

vine dimineaţa sau peste zi în casă se pune jos şi, cu o mână de paie, să cloncănească ca cloşca, rămânând cu ideea că la căderea cloştelor să stea pe ouă şi să scoată toate ouăle ce i le pune (Speranţia, V, f. 398). ✥ Din sângele porcilor negri, amestecat cu făină, se însănătoşesc mulţi bolnavi, dându-le să o mănânce (Speranţia, V, f. 134 v). ✥ Ignatul se ţine de femei, care, spun ei, că nu le este dezlegat nimic afară de depănat, dar şi atunci când deapănă, sunt ţinute ca după ce au isprăvit, se zice cu glas tare de trei ori: „Ignat, Ignat, fuse-am depănat!" (Speranţia, V, f. 381 v). ✥ Primăvara, în aceeaşi zi în care a fost Ignatul, să se samene porumbul cu seminţe de bostani (dovlecei), că se fac bostanii cu rod mult pe acel ogor (Speranţia, VIII, f. 54).

Apărător de rele şi durere: Fetele, până nu se stropesc în frunte cu sânge de porc, mai ales să fie negru, nu lucrează la lucrurile de casă, zicând că li se moleşesc mâinile ca carnea de porc (Speranţia, I, ff. 357 v; 370 v). ✥ Ca să fie cineva ferit de bubat, să se brezeze cu sânge, când se taie porcii, la Ignat (Candrea, 1999, p. 250). ✥ Cine lucrează în această zi n-are noroc în a creşte porci, fiind porcii lor bolnavi (Speranţia, I, f. 10). ✥ Sf. Ignat este ţinut de femei, că, din acea zi, până la 8 ianuarie, nu mai torc cu furca, sub cuvânt ca să nu se întoarcă Crăciunul de la ele; cine toarce, îşi toarce zilele, adică le strânge pe fus. Nu e iertat femeilor care alăptează ca să toarcă, sub cuvânt că „nu se cade a ridica furca înaintea crucii" şi se cade a toarce numai babele şi fetele (Speranţia, I, f. 22 v; V, f. 27 v; VI, f. 129). ✥ Când s-a îmbolnăvi cineva în această zi nu mai scapă de moarte (Speranţia, I, f. 45 v). ✥ Se ţine ca să nu se bolnăvească, căci va muri ori până seara, ori până la anul (Speranţia, I, f. 54). ✥ Cine se îmbolnăveşte în această zi are să zacă un an (Speranţia, I, f. 61 v). ✥ Se ţine pentru boli şi lovituri; pentru ca femeile să nu nască copii pociţi (Candrea, 1928, p. 129). Femeile care nu ţin această zi au credinţa că copiii (băieţii) concepuţi atunci vor fi fameni (fără organe genitale; Speranţia, IV, f. 25). ✥ O ţin femeile ca să facă femeile copii. O ţin femeile ca să nu nască copiii palizi (Speranţia, VI, f. 52 v; I, f. 91 v). ✥ Femeile nu lipesc, nu cos, nu taie cu foarfecele în această zi, pentru ca porcii să nu râme prin bătături sau să rupă rufele peste an (Speranţia, VII, f. 125). ✥ Cine nu taie porcul în această zi, vine lupul şi-l mănâncă din cocină (Speranţia, VII, f. 42 v). ✥ Să nu lucri la haine, că se junghie în cuţite oamenii cărora li se fac haine în această zi (Muşlea-Bârlea, p. 410). ✥ E rău de ameţeli, ca porcul când îl loveşte în cap. Dacă lucrează, se taie, se înţeapă (Speranţia, I, f. 32; II, f. 49 v). ✥ Cine lucrează cade în boală şi ignează (face nişte convulsiuni), ca porcii când se taie (Speranţia, I, f. 35). ✥ Se ţine ca să nu lepede vitele pripaşii şi femeile pruncii înainte de vreme (Speranţia, I, f. 237). ✥ Sf. Ignat e rău pentru aprins, conduşi de credinţa că sfântul a fost pus pe jeratic de calomniatorii păgâni (Speranţia, II, f. 35 v).

Magie: Dacă porcul sacrificat este negru, au grijă să pună o strachină cu mei dedesubt, ca să se scurgă sângele în ea. Iar după ce se usucă meiul acela, îl macină şi afumă cu el peste an copiii, ca să le treacă de guturai, de spaimă, de nălucă şi de alte alea (Pamfile, 1997, p. 264). ✥ Untura care se scoate de la un porc negru tăiat în această zi este bună de folosit la multe vrăji, mai ales în ceea ce priveşte bunul mers al oilor. De asemenea, se ungea cu grăsime de porc tăiat în ziua de Ignat trupul unui mort bănuit a fi strigoi (Pamfile, 1997, p. 264). ✥ Cu carnea de porc negru tăiat la

Ignat se vindecă cel ce o mănâncă, de boala numită „Spurcatul“. Această boală e un fel de dor, care se mută în toate părţile corpului (Speranţia, II, f. 73). ❖ Facerea unturei mari de dragoste şi pentru vrăji şi descântece (Mangiuca, 1882, p. 33). ❖ Se taie câte un dovleac, i se ia coada şi se păstrează, pentru leac de bube dulci la copii, când o arde şi o pisează şi o pun pe bube (Speranţia, V, f. 186).

Despre vreme: Când taie porcul la Crăciun, după grosimea splinei prevesteşte greutatea iernii. Când peste tot e una de groasă, va fi iarna tot una de grea, de la început până la sfârşit; dacă-i la un capăt înainte sau înapoi mai groasă, iarna va fi la început sau la sfârşit grea. De va fi mai umflată la mijloc, şi iarna va fi mai mare la mijloc („Şezătoarea“, an I, nr. 5, 1892, p. 152).

21 decembrie

Sf. Mc. Iuliana; Sf. Mc. Temistocle

Sf. Mc. Iuliana cea din Nicomidia. Fecioara, auzind propovăduirea Evangheliei pentru Hristos, a crezut în taină, pentru că, văzând cerul şi pământul, marea şi focul, căuta pre Cel ce le-a zidit, şi din ziditi se învaţă Ziditorul. Ea se nevoia în rugăciuni şi în cetirea dumnezeieştilor scripturi, învăţând legea Domnului ziua şi noaptea (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 1060).

Sf. Mc. Temistocle. Sfântul mucenic Temistocle a trăit pe vremea împăratului Deciu, în Mira Lichiei, fiind păstor de oi. În faţa ighemonului a mărturisit că e creştin, propovăduind pe Hristos. După ce a fost muncit, şi-a dat lui Dumnezeu duhul (*Mineiele*, IV, p. 365).

Sf. Mc. Iuliana

22 decembrie

Sf. Mc. Anastasia; Sf. Mc. Hrisogon şi Teodota

Sf. Mc. Anastasia, vindecătoarea de rane, Hrisogon şi Teodotia. Din copilăreasca sa vârstă, Anastasia a fost încredinţată de maică-sa spre învăţătura cărţii, unui bărbat prea slăvit întru înţelepciune şi cu viaţa cinstită, cu numele Hrisogon. Deci de la acest sfânt bărbat a învăţat Anastasia nu numai înţelegerea cărţii, ci şi a cunoaşte pe Acela care este Alfa şi Omega, începătorul a toată zidirea, cea văzută şi nevăzută, şi sfârşitul tuturor dorinţelor ale inimilor celor bine-credincioşi.

Apoi mergând sfânta Anastasia, vindecătoarea de rane, în Macedonia, acolo a făcut cunoştinţă cu o văduvă foarte tânără, cu numele Teodoti. După câtăva vreme, Teodoti a fost cunoscută că este creştină; au prins-o şi a dus-o la împărat... (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1096, 1116).

Sf. Mc. Anastasia

23 decembrie

Preziua Ajunului
Sfinţii 10 Mucenici din Creta; Cuv. Pavel; Sf. Naum

Preziua Ajunului, sau, mai bine spus, ajunul Ajunului, declanşează un ciclu de trei zile de sărbătoare (23-25 decembrie) de o deosebită importanţă pentru calendarul agricol. Primele două zile abundă în practici de propiţiere, prin care se încerca influenţarea recoltei viitoare (colindele piţărăilor, Semănatul, actele magice), la care se adaugă cele privitoare la sănătatea şi sporul casnicilor în anul ce vine. Având toate coordonatele unui An Nou (a cărui primă zi o constituia ziua de 25 decembrie), ajunurile sunt în acelaşi timp sărbători ale morţilor, care vin pe pământ în aşteptarea ofrandelor specifice.

Sfinţii 10 mucenici din Creta. Ţinând Decie sceptrul împărăţiei Romei, ighemonul a poruncit să caute în ostrovul Critului pe toţi cei ce cred în Hristos. Deci se aducea la dânsul cei tari în credinţă, pre cari, după multe ispitiri şi munci, cu felurite morţi îi pierdea. Într-acea vreme zece bărbaţi prea aleşi au fost prinşi şi aduşi la muncitor, fiind conduşi de Teodul (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1137-1138).

Sf. Mc. Teodul din Creta

Cuv. Pavel, arhiepiscopul Neocezareii. Cel între sfinţi părintele nostru Pavel era aşa de vestit pentru virtuţile sale, că vestea de el a ajuns şi la urechile lui Liciniu, care împărăţea în Nicomidia, care l-a supus la grele munci, apoi l-a surghiunit. A fost rechemat din surghiun de marele împărat Constantin (*Mineiele*, IV, p. 404).

Sf. Naum. Sfântul şi purtătorul de Dumnezeu părintele nostru Naum, făcătorul de minuni, luminătorul şi predicătorul Bulgariei (*Mineiele*, IV, p. 405).

Obiceiuri: După miezul nopţii se face Masa de Ajun, masă festivă pentru sufletele morţilor, încărcată cu alimente de post (grâu fiert, turtă, pâine, fasole scăzută, prune fierte), vin ş.a., pentru ospătarea spiritelor morţilor. După sfinţirea Mesei de Ajun, în dimineaţa zilei de 24 decembrie alimentele sunt împărţite membrilor familiei şi vecinilor (Ghinoiu, 1997, p. 118). ✦ În seara de 23 spre 24 decembrie, după miezul nopţii şi până la ziuă, se obişnuieşte să meargă cetele de copii cu colinda, Moş-Ajunul, bună-dimineaţa la Moş-Ajun, Neaţaluş. Pleacă toţi, strigând pe la ferestrele locuitorilor: „Bună dimineaţa la Moş-Ajun!/ Ne daţi, ori nu ne daţi?“. Stăpânul casei le dă covrigi, mere, nuci sau colindeţe. În Transilvania, colindătorii (piţărăi) sunt consideraţi aducători de noroc şi de fericire. Cum intră în casă, e datină să scormonească focul în vatră cu beţele pe care le poartă în mâini (colindele). Toate darurile primite de colindători sunt

păstrate şi mai apoi sunt date vacilor, spre a făta viţei mulţi – cât de mulţi sunt şi piţărăii. În unele părţi din Oltenia, copiii fac un steag dintr-o prăjină lungă, împestriţată la fum, în vârful căreia leagă o basma, un ban de argint, câteva fire de busuioc şi puţină tămâie. La fiecare casă urează:

– Bună dimineaţa la Moş-Ajun,
Că-i într-un ceas bun!

În acest timp, unul din casă iese afară cu o farfurie pe care sunt boabe de grâu, fasole şi porumb, din care colindătorii, luând câte puţin, aruncă prin casă, zicând:

Grâul atât,
Spicul atât,
Pita cât masa,
Fuioarele
Cât răşchitoarele,
Mănuşele
Cât mătuşele!
Ce-i afară să izvorască,
Stăpânii să stăpânească
Sănătoşi
(Pamfile, 1997, pp. 271, 272).

În seara Moş Ajunului toţi copiii cer să li se facă opinci, să li se dea obiele şi alte haine noi. Îşi pregătesc fiecare ciomege de alun, pe care le despoaie de coajă, le înfăşură cu tei, în formă de spirală, le udă şi le pun la fum spre a ieşi pestriţe. Mama atunci începe a le povesti: „Vedeţi voi, mamă, în timpul acesta Iuda roade la furca pe care stă pământul, un an de zile aproape, încât e gata să se rupă şi pământul să cadă. Dar Maica Domnului la Crăciun îşi arată boatele (ciomegele) pestriţe şi la Paşti ouăle roşii şi Iuda, până a se uita la ele, uită furca şi stă din ros, iar Maica Domnului drege furca la loc şi aşa îl înşală“ (...). Şi aşa gătiţi cu trăişti după gât, cu ciomege în mână, bine încălţaţi şi bine îmbrăcaţi, cum începe să se însereze pleacă cârduri, de se strâng la marginea satului, la o cârciumă sau la vreun om mai al lui Dumnezeu, unde stau până la miezul nopţii, când începe cântatul cocoşului. Aici adunaţi fac focuri, se încălzesc, alţii cântă cu fluiere, cu cimpoi ori cu vioara, alţii fac hore şi joacă, alţii spun basme şi alte poveşti, ca să le treacă mai iute vremea. Cum aud cântatul cocoşilor, cel mai în vârstă din colindători, care se numeşte *vătaf*, şi de care ascultă ca un şef toată ceata colindătorilor, dă ordin de se strâng toţi ciopor în curtea gazdei şi încep a cânta colindele obişnuite în localitate: „Buna dimineaţa la Moş Ajun“ sau „Bun Ajunul lui Crăciun“. Gazda iese afară cu sacul plin cu colindeţi, mere, pere, nuci, după obiceiul locului, şi împarte colindătorilor. Vătafului îi dă totdeauna îndoit, ca să poarte grijă de ceată (...). Când intră în casă răscolesc focul din vatră cu „colindèlele“ lor, adică cu ciomegele, ca să arză astă noapte până la ziuă. Apoi pleacă, lăsând paie, surcele etc. în casa omului, cărora le zice „pui“. Colindătorii pleacă şi mulţămesc pentru darurile primite cu aceste cuvinte: „Noi ieşim şi Dumnezeu intră“. Săteanul nostru român ţine foarte mult la datina umblatului „în colindeţe“ şi fiecare îşi trimite odrasla în cel puţin trei ani de-a rândul, căci în popor se crede că a umblat în

colindeţe şi Domnul Hristos. Copilul, când merge pentru întâiaşi dată în colindeţe, să păstreze de-o parte cel dintâi colindeţe ce a căpătat şi apoi să-l puie bine în ladă, mulţi ani, spre norocul lui. Colindeţele ce-l capătă întâi în fiecare an este cu noroc, de aceea îl păstrezi în casă peste tot anul. Când vrei să mergi la târg, ca să vinzi vreo vită, speli acest colindeţe cu apă neîncepută, şi apoi cu acea apă stropeşti vita ce vrei să vinzi, zicând aşa din gură: „Cum se strâng copiii la colindeţe, aşa să se strângă negustorii la vita mea". Şi vita aceea se va vinde cu preţ şi fără de multă zăbavă. Nucile ce se capătă întâi în colindeţe se păstrează peste tot anul. Când ţi se fură ceva, iei o oală nouă, bagi nucile acestea în ea, mai iei un ciob cu foc şi tămâie, mergi cu ele la locul unde fusese pus obiectul furat, tămâiezi locul şi zornăieşti nucile în oală, zicând aşa: „Cum zornăiesc nucile în oala mea şi cum fac gălăgie copiii la colindeţe, aşa să iasă vorbele pentru hoţul care mi-a furat cutare lucru". Faci aşa în trei dimineţi pe nemâncate şi de-a rândul şi numaidecât se va dovedi hoţul (Teodor Bălăşel, „Şezătoarea", an XXIV, nr. 3-4, 1916, pp. 43-47).

Bună dimineaţa!
Daţi-ne colindeaţa.
Bună dimineaţa
La Moş Ajun!
Daţi-ne un colac bun.

Bună dimineaţa
La Moş Ajun!
Ne dai,
Ori nu ne dai?
Dă-mi un covrig,
Că mor de frig;
Dă-mi o nucă,
Că mă dau cu capul de ulucă;
Dă-mi o pară,
Că mă dau cu capul de scară;
Dă-mi un măr,
Că mă trag de păr.

Bună dimineaţa
La Moş Ajun!
Bună dimineaţa
La Moş Crăciun!
Daţi-ne câte un covrig,
Că tremurăm de frig;
Daţi-ne câte o nucă,
Că vă dăm de ulucă;
Daţi-ne câte un măr,
Că vă luăm de păr;
Daţi-ne câte o pară,
Că vă lovim de scară;
Daţi-ne câte un şorici,
Că nu plecăm de-aici;

Daţi-ne măcar parale,
Că luăm uşa-n spinare.
Ne daţi, ori nu ne daţi?
Că de noi nu vă scăpaţi
(Gheorgheasa, p. 13).

În seara de ajun flăcăii umblă cu *brezaia*. Brezaia este un fel de mască cu cap de animal şi mai ales de barză. Dintr-o scoarţă vărgată ori dintr-un macat de lână fac un fel de haină, pe care o ia pe el unul din flăcăi, iar în cap aşează masca. Unul din flăcăi cântă din fluier, iar brezaia clămpăneşte mereu cu fălcile („Ion Creangă", an I, nr. 5, 1908, p. 146).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Gospodarii, înainte de răsăritul soarelui, se scoală şi pun mâna pe toate lucrurile (instrumentele) din ogradă, ca să le fie drag să se folosească de ele la munca ţarinei. La fel fac şi femeile, ca să aibă spor peste an (Pamfile, 1997, p. 280). ✥ În vasul cu apă, din care se toarnă apă pentru spălat, se pun nuci, ca să fie oamenii sănătoşi peste an. Alţi gospodari pun o potcoavă în cofa cu apă şi după ea beau apă şi adapă vitele, ca să fie sănătoşi şi tari ca fierul (Pamfile, 1997, p. 281).

Apărător de rele şi durere: Unele femei se scoală înainte de răsăritul soarelui şi aruncă spre răsărit mâncare păsărilor din curte, socotind că, făcând astfel, păsările nu vor mai strica semănăturile din grădină, la primăvară. Alte femei iau o poală de paie din stratul porcilor, cu ochii închişi, o duc în casă şi se aşează pe ea, ca să le stea peste vară cloştile la clocit (Pamfile, 1997, p. 280).

Oracular: Spre Ajunul Crăciunului e bine ca ţăranii să se gândească la păpuşoi, ca să-i viseze peste noapte. Cum îi vor visa, aşa vor fi păpuşoii peste an (Pamfile, 1997, p. 280). ✥ În seara din ajunul Crăciunului se face calendarul de pâine: se unge un cuţit mare cu suc de ceapă, se freacă cu ceapă, apoi întreg tăişul cuţitului se bagă într-o pâine şi îl laşi aşa cam trei-patru ceasuri, apoi se scoate şi se examinează ce culoare a căpătat. Dacă o faţă a cuţitului va fi mai mult roşie, atunci în vară va fi mult grâu şi peste tot spicoase; dacă va fi de culoare vânătă-negrie, va fi fân mult, iar dacă va fi albastră-gălbâie, va fi mălai (cucuruz) mult (Gherman-5, p. 141). ✥ În unele locuri calendarul de ceapă îl fac în seara din ajunul Crăciunului şi îl explică astfel: precum se arată în călindar, aşa vor fi zilele dintre Crăciun şi Bobotează, şi cum vor fi zilele acestea, aşa vor fi şi lunile anului (Gherman-5, p. 140). ✥ Pe lângă călindariul de ceapă, care proroceşte mersul vremii pe anul întreg, în unele ţinuturi fac şi un calendar special, pentru lunile de vară, ca să afle că oare va bate grindina sau nu. Anume, de se va preface în murătoare sarea din vreo coajă de ceapă în luna pe care o închipuieşte, de bună seamă va bate gheaţa (grindina; Gherman-5, p. 140).

24 decembrie

Ajunul Crăciunului; Moş Ajun
Sf. Mc. Eugenia

Ajunul este sărbătoarea de sfârşit de an patronată, de Moş (Moş Ajun), stăpânul timpului, ipostazierea anului ce pleacă, dar şi deţinătorul puterii anului ce vine. Sub influenţa creştinismului a decăzut ca importanţă o dată cu apariţia lui Moş Crăciun, care, de altfel, este identificat mai mult cu sărbătoarea religioasă. Moş Ajun dispune de bogăţii specifice mediului agricol, cu care îi dăruieşte atât pe copii, acum cu funcţia de colindători, cât şi pe cei mari, prin intermediul practicilor simbolice ale Semănatului.
Din celelalte note caracteristice sfârşitului de ciclu (de an) amintim: deschiderea cerurilor, practicile oraculare, acte din categoria magiei primei zile (în vederea obţinerii sporului, a norocului, a puterii de muncă necesare în anul ce vine, precum şi numeroase practici apotropaice, pentru a evita nenorociri sau boli).

Sf. Mc. Eugenia. A intrat în mâinile ei din întâmplare sau, mai bine zis, din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, o carte ce coprindea epistolele sfântului apostol Pavel, pre care, citind-o cu luare aminte, a cunoscut că unul este Dumnezeul cel adevărat, care a făcut toată lumea. Şi îndată s-a luminat cu mintea, pre care o avea cu mult mai nainte curăţită şi pregătită spre primirea Sfântului Duh (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 1211).

Sf. Mc. Eugenia

Tradiţii: Este îndeobşte cunoscut că poporul nostru, în mintea lui, a personificat zilele săptămânii, cum Sfânta Luni, Sfânta Vineri, Sfânta Sâmbătă etc., ba chiar şi subîmpărţirile zilei şi nopţii, cum Miazănoapte, Zorilă, Negrilă sau Murgilă, cari sunt fiinţe reale pentru popor, cu oarecare puteri. Tot aşa a făcut din zilele însemnate, Ajunul şi Crăciunul, două persoane, Moş Ajun şi Moş Crăciun. Ei sunt moşi, fiindcă s-arată totdeauna cu bărbile albe de zăpadă, şi apoi sunt şi bătrâni-bătrâni, nevoie mare! căci sunt din vremuri uitate, din veacuri mult apuse, sunt de când lumea şi lumina. Moş Ajun şi Moş Crăciun sunt doi moşi cari se aseamănă unul cu altul ca doi fraţi gemeni, ca două picături de apă: amândoi bătrâni, cu bărbile lungi până la pământ, stufoase şi albe ca zăpada, amândoi sunt buni şi darnici, amândoi cutreieră lumea de la un capăt la altul, răspândind veselia în juru-le, prin darurile bogate şi îmbelşugate ce fac cu osebire copiilor, pe care scot totdeauna din marile şi în veci plinele lor trăişti, amândoi umblă pe acelaşi drum şi în veci nedespărţiţi unul de altul, cum Dumnezeu şi Sfeti Petre de asemenea umblau amândoi pe un loc, tot aşa de buni şi bătrâni amândoi. Moş Ajun dăruieşte din marea şi bogata lui traistă nuci, pere, covrigi, colaci, colindeţi,

plăcinți, prăjituri, bomboane și alte dulcețuri și mâncări plăcute lor. Iară Moș Crăciun le aduce haine, încălțăminte, jucării, cârnați, cartaboașe și șorici de purcel (Teodor Bălășel, „Șezătoarea", an XXIV, nr. 3-4, 1916, pp. 38-39). ✥ Conform tradiției, Maica Domnului, fiind cuprinsă de durerile facerii, cere adăpost lui Moș Ajun. Acesta, motivând că este om sărac, o refuză, îndrumând-o spre fratele său mai mare și mai bogat, Moș Crăciun (Ghinoiu, 1999, p. 229). ✥ Moș Crăciun era stăpânul staulului unde au găzduit Iosif și Maria. Moș Ajun era credincios de noapte la paza vitelor. Moș Ajun i-a spus lui Moș Crăciun că Maria stătea să nască și Crăciun și-a trimis nevasta s-o moșească. După naștere, el l-a așezat pe Iisus sub un măr și, culegând fructe, le azvârlea de bucurie, ca semn de dărnicie, la toți copiii ce treceau pe acolo. Moș Ajun a murit curând după aceea și Crăciun l-a îngropat sub pomul unde fusese pus întâi Iisus (Fochi, p. 209). ✥ Moș Crăciun este tatăl Mariei și soțul Elisavetei (Chicet-6, p. 31). ✥ În unele locuri în această zi (uneori chiar în ziua de Crăciun) sunt tăiați porcii, și nu în timpul postului, ca nu cumva să se spurce vreun vas sau vreun blid cu carne de porc, și astfel să se spurce cu de frupt și cei din casă. La tăiere nu trebuie să stea în preajmă nimeni din cei care sunt miloși din fire, căci se crede că porcul moare cu greutate, iar carnea unui asemenea porc nu va fi bună. Când se înjunghie porcul, cel ce-l taie, precum și cei din jurul lui își fac cruce cu sânge, ca să fie sănătoși și roșii peste an. Ca să nu se stingă sămânța porcilor, gospodina smulge părul de coama porcului, care, după ce este înmuiat în sânge, se păstrează (Pamfile, 1997, p. 388). ✥ Cine vrea să știe greutatea unui porc, să-i cântărească numai capul; restul de carne va fi de zece ori mai greu decât capul (Pamfile, 1997, pp. 388, 389). ✥ Noaptea nu-i este nimănui îngăduit să doarmă prin fân sau pe paie în grajdul vitelor, căci în acea noapte boii vorbesc între dânșii despre domnul Hristos care s-a născut între ei și pe care dânșii l-au încălzit cu suflarea lor. O dată cu boii, se crede că vorbesc și celelalte vite, destăinuind între altele și locurile unde se află comorile ascunse în pământ, care ard în această noapte. Nu-i bine să asculți, căci te pândesc multe primejdii. Se povestește că un gospodar s-a dus să asculte glasul animalelor. Boii au început să-l căineze pe stăpânul care se apropia de ceasul morții. Și, într-adevăr, a doua zi omul a murit (Pamfile, 1997, p. 286). ✥ Înspre Crăciun, cerurile se deschid, dar minunea aceasta n-o pot vedea decât cei buni la Dumnezeu: glasurile îngerești se aud atunci în cer, dar numai cei fără de păcate le pot auzi. Cei care vor, stau toată noaptea treji și păzesc clipa când se deschide cerul. Atunci se aude o toacă de sus, iar cocoșii încep să cânte (Pamfile, 1997, p. 286). ✥ Se crede că la miezul nopții, înspre Crăciun, apa se preface în vin, iar dobitoacele vorbesc (Gorovei, 1995, p. 12).

Obiceiuri: La toate ajunurile sărbătorilor de iarnă se pun pe masă două pâini, sare, pește, grâu și un pahar cu apă, și se crede că noaptea vin familianții morți și mănâncă din acele bucate (Gorovei, 1995, p. 225). ✥ La ajunul Crăciunului nu se pune rachiul pe masă, nici se bea, fiind el inventat de diavolul, carele apoi își bate joc de cel ce-l bea, zicând că rachiul are întâietate înaintea tuturor bucatelor (Gorovei, 1995, p. 79).

Pentru bunul mers al vieții și al treburilor: În ziua de ajunul Crăciunului, până a nu răsări soarele, să pui mâna pe coasă, secure, furcă, topor, ca să-ți fie drag să munceşti cu ele peste vară (Gorovei, 1995, p. 123). ✥ Ca să ai noroc, să nu mănânci în ajunul Crăciunului (Gorovei, 1995, p. 168). ✥ În ziua de Ajun, când ieși afară întâi

de dimineaţă, la înapoiere este obiceiul să iei câteva surcele în mână şi, când intri înăuntru, să zici, împrăştiind una câte una surcelele prin casă:

Bună dimineaţa lu Ajun,
Că-i mai bună a lu Crăciun!
Pui, vaci, oi, purcei... ş.a.
Sănătate, bogătate,
Că-i mai bună decât toate!

Aşa zici şi când te duci într-altă casă. Surcelele acelea se numesc *pui* („Ion Creangă", an I, nr. 5, 1908, p. 149). ❖ Primul care se trezea din somn ieşea în curte, rupea o ramură dintr-un pom şi începea să vrăjească la gura sobei (să scormonească jarul din sobă), ori de unul singur, ori cu întreaga familie (Chicet-6, p. 31). ❖ În ziua de Ajun să începi tot lucrul ce ai, ca să-ţi meargă cu spor peste an (Niculiţă-Voronca, I, p. 51). ❖ Când dai ceva din casă în ziua de Ajun, nu-i bine (Gorovei, 1995, p. 6). ❖ Cei ce cresc albine nu dau nimic din casă în ziua ajunului Crăciunului, ca albinelor să le meargă bine şi să nu le scape pe vremea roitului (Gorovei, 1995, p. 6). ❖ Gospodina fierbe pentru masa Ajunului din toate felurile de bucate, ca să rodească peste an. Bobul se mănâncă pentru saţ, căci după bob omului îndată îi vine sete şi se simte sătul. Perjele sunt bune, căci îndulcesc pe om şi-l potolesc la sfezi şi la mânii. Sarmalele să le laşi mai pe urmă, căci ele-s neamurile, ele-s sfădăuşe; cât fierb în oală, tot una clocotesc şi huiesc; şi altul nime nu ocăreşte decât neamul. Străinii sunt ca pâinea şi ca zahărul, sunt dulci, nu te batjocoresc. Dar mai întâi să guşti din peşte, ca să n-ai friguri peste an (Niculiţă-Voronca, I, 50). ❖ În ajunul Crăciunului, înainte de a se gusta din grâul pregătit cu miere, se ia din el o lingură şi se aruncă în podeală, crezându-se că apoi norocul se va ţine de casă; după alţii – ca albinele, când vor roi, să se prindă bine (Gorovei, 1995, p. 168). ❖ La ajunul Crăciunului se pune puţină otavă pe masă, care după sărbători se dă de mâncat la vaci, ca ele să fie cu mană (Gorovei, 1995, p. 130). ❖ Când vine popa cu Crăciunul trebuie neapărat ca să şază pe pat, ca să stea cloştile pe ouă şi să scoată pui (Gorovei, 1995, p. 54). ❖ Pe patul unde şede popa la Ajun se pun sub aşternut grăunţe, pe care le dă la cloşte, ca să nu înăduşe puii (Gorovei, 1995, p. 54). ❖ Găinilor li se dă de mâncare din sită, ca să se ouă mult; în grăunţe se pune câte puţin din bucatele ce se mănâncă în ziua de Ajun, crezându-se că, după cum grâul curge cu spor din ciur, aşa vor curge şi ouăle de la găini. La mâncare, găinile nu se strigă, căci, chemându-le, se poate întâmpla ca vecina să audă, şi să zică şi ea: „Găinile ale tale, ouăle ale mele" (Pamfile, 1997, p. 281). ❖ La Ajunul Crăciunului, care se scoală mai de noapte să ia o poală de paie, cu ochii închişi, din stratul porcilor, şi să le aducă în casă, apoi să şează pe ele; e bine pentru clocitul ouălor în timpul verii (Gorovei, 1995, p. 54). ❖ Cu împrumut nu se dă nimic în această zi, căci cei ce caută să ceară sau să împrumute fac aceasta numai ca peste an să aibă noroc la furtişaguri, ca să nu fie prinşi. Afară de aceasta, se crede că cel ce dă, îşi dă din casă tot norocul. Străinul care intră în curtea unui om nu trebuie să-i închidă poarta, ci gazda singură să şi-o închidă, ca să nu i se închidă norocul, să nu i se taie calea peţitorilor (Pamfile, 1997, p. 282). ❖ Ca să vie peţitorii la casă de la ajunul Crăciunului până la Iordan, mături casa de la prag spre răsărit, spre icoane, ca să se strângă, să se adune; nu din fundul casei înspre prag, ca să-i alungi – şi acele

două săptămâni de sărbători nu se aruncă gunoiul afară (Niculiță-Voronca, I, p. 52). ❖ În ajunul Crăciunului se dă copiilor să mănânce bostan, ca să fie graşi peste an (Gorovei, 1995, p. 25). ❖ Din ziua de Ajunul Crăciunului şi până la Bobotează să nu mănânci pe afară, c-apoi îi belşug anul acela (Gorovei, 1995, p. 272).

Apărător de rele şi durere: În ajunul Crăciunului e bine să mănânci peşte, dacă vrei să nu te scuture frigurile peste an (Candrea, 1999, p. 249). ❖ În ziua de ajunul Crăciunului se mătura casa, ca să nu fie juvini tot anul (Gorovei, 1995, p. 138). ❖ În ajunurile Crăciunului şi Bobotezei dis-de-dimineaţă, femeile strâng cenuşa din vatră, până a nu mânca nimic, şi gunoiul de prin casă, şi primăvara, când fac straturile, presură cenuşă amestecată cu gunoi, zicând: „Cum n-am mâncat eu dimineţile ajunurilor, aşa să nu mănânce nici o lighioaie roadele“ („Şezătoarea“, an III, 1894, p. 49). ❖ În zilele ajunurilor Crăciunului şi Bobotezei nu se cerne făină, ca să nu se facă purici în casă (Gorovei, 1995, p. 63). ❖ Nu e bine să dai mâncare la găini în ajunul Crăciunului, pentru că toată vara strică semănăturile şi nu se ouă („Ion Creangă“, an VII, nr. 5, 1914, p. 146). ❖ Ca să fie ferit cineva de râie, să nu mănânce dovleac de la ajunul Crăciunului înainte (Candrea, 1999, p. 258). ❖ Să nu baţi pe nimene în ziua de ajun, că face buboaie cel pe care-l baţi (Gorovei, 1995, p. 29). ❖ În ziua de ajunul Crăciunului nu se dă cu pumnul, nici cu palma, că pe urmă câţi pumni dai, atâţia buboi faci peste an, şi câte palme dai, atâtea răni faci (Gorovei, 1995, p. 29). ❖ La ajunuri, când se pregăteşte grâul cu mac, nu e bine a gusta din el înainte de cină, căci se crede că la din contra acela ar fi mâncat de purici prin întreg anul (Gorovei, 1995, p. 202). ❖ În ziua de ajunul Crăciunului, înainte de a se pune la masă, se ia din fiecare fel de mâncare câte o bucăţică şi se pune în fânul aşternut pe masă, sub prostire, care apoi se dau cu fânul de mâncat la vaci, şi se crede că apoi nimene nu le poate lua mana (Gorovei, 1995, p. 248).

Despre muncile câmpului: În ajunul Crăciunului se ung pânele şi mălaiele pe deasupra cu muruială de făină de grâu, ca ele să nu crape, iară cu rămăşiţa muruielii se ung pomii din grădină, ca ei în vara viitoare aşa să fie încărcaţi cu poame, cum este încărcată masa cu mâncări (Gorovei, 1995, p. 63). ❖ După masă, bărbaţii merg în grădină cu securea ori cu toporul, ca să taie copacii care nu rodesc. Femeia însă, cu mâinile pline de aluat, aleargă după ei cu rugămintea să nu-i taie, că vor rodi în anul ce urmează. Aceasta o fac de trei ori, crezându-se că cu chipul acesta pomii se vor înspăimânta şi vor rodi la primăvară (Pamfile, 1997, p. 285). ❖ Dacă în noaptea de Crăciun arunci cu piatra în arbori, vor da mai multe fructe (Gorovei, 1995, p. 94). ❖ În noaptea Crăciunului să măturі coşul, să pui funinginea pe la rădăcinile copacilor, căci rodesc (Gorovei, 1995, p. 198).

Oracular: Dacă în ajunurile Crăciunului şi Bobotezei intră mai întâi un bărbat în casa cuiva, apoi vacile aceluia vor fi bouţi; dacă intră mai întâi o femeie, atunci vacile vor făta viţele (Gorovei, 1995, p. 63). ❖ Spre Crăciun, se pun din toate mâncările într-o strachină pe prispă, sub fereastră, dar să nu guşti din mâncare, căci noaptea vine ursitorul şi gustă şi-atunci îl vezi pe fereastră (Niculiţă-Voronca, I, p. 57). ❖ În ziua de ajunul Crăciunului se taie câte un măr şi, dacă mărul e vermănos, atunci cel ce a

tăiat mărul are să fie bolnăvicios tot anul, iar dacă-i putred, atunci are să moară (Gorovei, 1995, p. 23).

Magie: Aluatul frământat în noaptea Crăciunului e bun de deochi pentru vite (Gorovei, 1995, p. 7). ✦ În această zi postesc mai ales pietrarii, care leagă piatra. Seara îşi pun pe masă din toate bucatele de pe ţarină. Masa lor e ţarină atunci. Înainte de a se pune la masă, se pun în genunchi şi cheamă să vină piatra, că, de nu va veni atunci când o cheamă ei, la vară n-are dreptul să vină ea. Zic astfel de trei ori şi înnoadă noduri pe aţă de cânepă uitată pe ogor. Astfel s-a legat piatra. Aceste noduri sunt bune peste vară pentru vrăjit piatra pe ogoare (Niculiţă-Voronca, II, p. 155).

Despre vreme: Când sunt scoase măruntaiele porcului tăiat, se pot face previziuni meteorologice. Dacă partea subţire a splinei este îndreptată spre miazăzi, înseamnă că iarna vine de la miazănoapte. Dacă splina este umflată către coadă, înseamnă că sfârşitul iernii va fi greu. Dacă splina este lungă şi subţire, iarna va fi lungă, dar gerurile nu vor fi aspre (Pamfile, 1997, p. 388).

25 decembrie

Crăciunul
Naşterea Domnului

Considerat în vechile calendare, chiar creştine, drept celebrare a Anului Nou (fapt susţinut şi de numeroasele practici magice ale Ajunului), Crăciunul a păstrat până la urmă cu preponderenţă imaginea sărbătorii creştine, în care mai pot fi decelate numai în mică măsură ritualuri păgâne. Sub influenţa lui Moş Ajun a apărut şi un Moş Crăciun, figură controversată, de un demonism accentuat. Mai întâi ostil momentului Naşterii, convertit (uneori pedepsit) ad-hoc în faţa minunii pogorâte asupra soţiei sale, Crăciunoaia, devine simbol al sărbătorii, al dărniciei şi al crezului. Lui i se atribuie obiceiul darurilor făcute copiilor, după modelul celor oferite pruncului Iisus. De cealaltă parte, obiceiul colindatului pare să nu-şi găsească întrutotul explicaţii creştine: fie că obiceiul exista încă înainte de naşterea lui Iisus (şi el, când era copil, mergea să colinde!), fie că este practicat ca element component al unor ritualuri eshatologice (când nu se vor mai auzi colinde şi când nu se vor mai face ouă roşii va veni sfârşitul lumii), este vorba mai puţin de colindele specifice, în care este preamărită Naşterea (fixate exclusiv de această sărbătoare). Toate aceste explicaţii sunt valabile pentru colindele agricole de sfârşit de an, având ca punct de plecare ziua de 23 decembrie, şi încheindu-se undeva în jurul zilei de 7 ianuarie.

Naşterea Domnului. Când s-a apropiat Iosif de cetate, s-au împlinit zilele ca să nască Mireasa cea neispitită de nuntă, şi căuta casă de odihnă, în care ar putea avea loc lesnicios să nască. Dar n-au găsit gazdă din pricina mulţimei poporului care venise să se înscrie, căci se umpluse nu numai gazda cea de obşte, ci şi toată cetatea. Deci s-au întors la peştera aceea. Iar peştera aceea slujea ca grajd de dobitoace, unde prea curata şi prea bine-cuvântata Fecioara, în miezul nopţii rugându-se lui Dumnezeu cu fierbinţeală şi cu totul fiind cu mintea la Dumnezeu, arzând de dorirea şi de dragostea Lui, a născut fără durere pre Domnul nostru Iisus Hristos (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1289-1290).

Tradiţii: Mai mult de un mileniu creştinii au sărbătorit Anul Nou în ziua de Crăciun, în imediata apropiere a solstiţiului de iarnă: la Roma, până în secolul al XIII-lea, în Franţa, până în anul 1564, în Rusia, până în vremea ţarului Petru cel Mare, în Ţările Române, până la sfârşitul secolului al XIX-lea. La români amintirea acelor vremuri este încă proaspătă, de vreme ce, în unele sate bănăţene şi transilvănene, ziua de 1 ianuarie se numeşte Crăciunul Mic, nu Anul Nou (Ghinoiu, 1997, p. 52). ❖ **Colindatul**. Bucovinenii cred că, mai înainte vreme, foarte multe răutăţi făceau oamenii, din pricină că îşi uitaseră de Dumnezeu. Pentru a-i scăpa de păcate, Dumnezeu a lăsat colindele, ca în fiecare an la Crăciun numele cel sfânt al Domnului să vină neapărat la urechile oamenilor şi astfel să se abată de la calea răutăţilor. Atunci când colindele nu se vor mai auzi pe pământ, vor ieşi diavolii şi astfel lumea va încăpea pe mâna lor. În alte părţi se crede că toiagurile ornate ale piţărăilor (duse de aceştia, după colindat, la cimitir, unde

sunt înfipte în morminte) sunt folosite pentru amenințarea demonilor. Diavolii, care rod furcile pământului, amenință în toată clipa să dărâme lumea. Noroc numai de Maica Domnului, că ia aceste nuiele de la Crăciun și le arată diavolilor. Atât cât dracii se uită la ele, Maica Domnului așază la loc furcile pământului (Pamfile, 1997, pp. 291, 393-394). ✥ Ca personaj mitologic de natură solară, Crăciunul apare și în unele credințe: „Crăciunul e un moșneag. El vine pe un cal alb, după ce cântă cucoșii de trei ori" (Niculiță-Voronca, I, p. 57). ✥ Se spune că Moș Crăciun a găzduit și ospătat pe Ioan Sântioan. Cică Ioan Sântioan a călătorit cu Maica Domnului și cu Hristos și s-au abătut la casele lui Moș Crăciun. După ce s-au ospătat și au băut, Ioan Sântioan a zis lui Moș Crăciun: „Noi bem și ospătăm și nu ne întrebăm cine e mai mare dintre noi". Moș Crăciun i-a răspuns: „Mare ești, Doamne, de mărire, de când te-ai născut. Dar eu m-am pârlejit (am fost de față) și te-am sprijinit în poala de veșmânt și n-ai dat de pământ" (Fochi, pp. 209-210). ✥ Sub influența creștinismului, Crăciun apare și ca figură apocrifă: s-a născut înaintea tuturor sfinților, este mai mare peste ciobanii din satul în care s-a născut Hristos. Când Crăciun află că în grajdul său s-a născut Domnul Iisus, se căiește și-i cere iertare lui Dumnezeu, devenind primul creștin, sfântul cel mai bătrân (Ghinoiu, 1999, p. 229). ✥ Prin tot ceea ce face, Crăciun se opune sau împiedică nașterea pruncului Iisus, întrucât venirea lui presupune mai întâi plecarea (moartea) Moșului. Tradițiile contemporane despre „sfântul" Crăciun, Moșul „darnic și bun", „încărcat cu daruri multe", sunt printre puținele influențe livrești pătrunse în cultura populară de la vest la est și de la oraș la sat (Ghinoiu, 1997, p. 53). ✥ Când s-a născut Hristos, baba lui Moș Crăciun, Crăciuneasa, s-a dus de a moșit pe Maica Domnului. Când a auzit Moș Crăciun că femeia sa a lucrat în ziua lui, i-a tăiat mâinile pe loc. Atunci Crăciuneasa s-a dus la Maica Precista și, plângând, i-a spus ce-a pățit și i-a arătat mâinile. Maica Precista a suflat peste mâinile Crăciunesei și îndată mâinile i s-au făcut frumoase și curate, iar nu zbârcite, cum erau înainte de aceasta. În Transilvania, pentru Crăciun e bine ca fiecare creștin să facă măcar câte un colac, care să aibă înfățișarea unei mâini cu degetele-ntinse. De atunci a rămas datină ca să se facă pomenitul colac, care se unge pe deasupra cu gălbenuș de ou, ca să sclipească întocmai cum sclipeau atunci mâinile Crăciunesei (Pamfile, 1997, p. 336). ✥ În noaptea de Crăciun nu trebuie să se stingă focul. Se pune în această noapte un buștean în foc, numindu-se buștеanul Crăciunului (Fochi, p. 36). ✥ Acum se face împerecherea păsărilor (Mangiuca, 1882, p. 33). ✥ La Crăciun este cerul deschis (Mangiuca, 1882, p. 33).

Obiceiuri: Finii merg pe la nași cu daruri (Ispirescu, f. 64). ✥ **Colindul cu steaua.** Începând cu întâia zi de Crăciun și sfârșind în ziua de Bobotează, mai pretutindeni, sau numai până la Sf. Vasile, copiii umblă cu steaua. Copiii care umblă cu steaua se numesc *stelari, colindători* sau *crai*, pe cap având coroane de hârtie colorată (Pamfile, 1997, p. 345). ✥ Prin **Vicleim** sau **Irozi** se înțelege datina tineretului de a reprezenta la Crăciun Nașterea lui Iisus Hristos, venirea Magilor după stea, poftirea lor de către Irod, șiretenia acestuia de a afla pruncul prin mijlocirea celor trei Crai și, adesea, înfruntarea necredinței, personificate printr-un copil sau un cioban (Pamfile, 1997, p. 364). ✥ **Turca** umbla de când Irod împărat a omorât cinci mii de prunci. El nu știa cum să facă, ca să scoată pe copii și pe femeile cu copii afară pentru a omorî copiii. A făcut un om urât, îmbrăcat în piele de țap, cu coarne în cap și cu pene de cocoș în vârf și clopot la spate și cu o măciucă mare în mână. Cine se

îmbracă în turcă îşi pierde năravul, nu poate merge la biserică şase săptămâni; cine moare în acele şase săptămâni nu se îngroapă în cimitir, nici nu trage clopotul pentru el (Fochi, p. 337). ✥ Se face alergare de cai în ziua Crăciunului (Mangiuca, 1882, p. 33).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cenuşa bușteanului care arde în noaptea Crăciunului e împrăştiată prin grădini pentru a promova rodirea lor (Bârlea, p. 297). ✥ Cine în ziua de Crăciun mănâncă întâi carne de vrabie, acela va fi uşor la muncă vara ca vrabia (Gorovei, 1995, p. 133). ✥ De Crăciun, dacă ai împrumutat ceva, să aduci lucrul acasă, să ştie că are stăpân (Niculiţă-Voronca, I, p. 162). ✥ La cele trei sărbători mari: Crăciun, Paşte şi Rusalii, să te speli cu apă după bani şi vei fi bănos (Gorovei, 1995, p. 16).

Apărător de rele şi durere: Cele mai numeroase atestări apar cu privire la colacul de Crăciun. Din tărâţele şi fărâmiturile primului colac se dă la vite şi păsări „ca să le ferească de rău", iar troaca în care a fost frământat se pune în fânul care se dă la vite şi „vor fi spornice". Înainte vreme se făcea un colac deosebit, *colacul plugarilor*, care se ţinea pe masă de la Crăciun până la Anul Nou, uneori până la Bobotează, când era împărţit la cei ai casei şi la vite, „ca să fie ferite de boale". Pe alocuri rostul acestui colac era apotropaic, pentru ca dracul să nu fure copiii din casă, căci legenda certifică cum odată dracul a vrut să fure un copil, dar colacul a răspuns la cele zece întrebări-ghicitori şi dracul a pleznit de necaz (Bârlea, pp. 297-298). ✥ Nu se mănâncă carne de Crăciun, ca să nu se dea lupii la vite (Candrea, 1928, p. 141). ✥ În ziua de Crăciun nu se mănâncă carne, căci, dacă s-ar face, atunci prin decursul întregului an vitele ar boli („Ion Creangă", an II, nr. 6, 1909, p. 159). ✥ Să nu mănânci carne de porc în ziua de Crăciun, ca să nu piară porcii peste an (Gorovei, 1995, p. 200). ✥ Cât ţin zilele Crăciunului, furca de tors trebuie ascunsă, căci altfel cel ce o va vedea în aceste zile va fi muşcat de un şarpe atât de gros şi atât de lung, ca o furcă (Pamfile, 1997, p. 396). ✥ Dacă te lai în ziua de Crăciun nu faci păduchi (Gorovei, 1995, p. 182). ✥ Practica magică începută la Crăciun şi încheiată la Sânvăsâi, pentru apărarea vitelor de lupi, este numită **Legatul fiarelor.** În seara de Crăciun masa, pe care este aşezată o pâine rituală, numită stolnic, se înconjoară cu un lanţ de fier. După opt zile, în ziua Anului Nou, pâinea este tăiată felii şi mâncată de copii şi animale, iar lanţul cu care a fost legată masa se aşează în faţa grajdului, pentru a trece vitele peste el (Ghinoiu, 1999, p. 231).

Oracular: Dacă în dimineaţa de Crăciun intră în casă un bărbat, oile vor făta berbeci; dacă intră femei, vor făta miele (Muşlea-Bârlea, p. 411).

Magie: Spre a vindeca vreo vită de deochi, să se lase blidele de la ajunul Crăciunului nespălate până a doua zi, când trebuie a le spăla ş-apoi a strânge acea apă; după ce s-a aşezat, se strânge şi, în caz de trebuinţă, se spală cu ea vita (Gorovei, 1995, p. 75).

Despre vreme: Dacă la Crăciun e cald, încât se pot ţine uşile deschise, la Paşti va fi frig (Pamfile, 1997, p. 398). ✥ Dacă în prima zi de Crăciun va fi vreme senină, frig şi ger, atunci vara va fi bună (Gherman-4, p. 126). ✥ Începerea câşlegiului (carnelegiului). Când e lung timpul între securi (posturi), adecă ţine lung timpul carnelegiului (carnevalului), atunci se crede a fi anul bun, mănos (Mangiuca, 1882, p. 33).

26 decembrie

A doua zi de Crăciun
Soborul Maicii Domnului; Cuv. Nicodim de la Tismana; Sf. Mc. Eftimie

Soborul Maicii Domnului şi pomenirea sfântului şi dreptului Iosif logodnicul. A fost fiul lui Iacov din neamul lui David. Era de meserie tâmplar şi a fost logodnicul Fecioarei maria. Conform tradiţiei ortodoxe, Iosif era deja bătrân în momentul logodnei sale cu cea fără prihană, fiind rânduit spre purtarea de grijă a Pruncului sfânt, ca tutore şi părinte legal. A aflat de la înger, în somn, adevărul despre naşterea Mariei, fiindu-i descoperită şi identitatea Celui ce avea să vină în lume. În vremea în care Pruncul – vestit de stea şi preamărit de magi – era căutat de soldaţii lui Irod, spre a fi ucis, Sfântul Iosif se va refugia împreună cu micul Iisus şi cu Fecioara Maria în Egipt, urmând îndemnul îngerului (*Dicţionarul*, p. 158).

Cuv. Nicodim de la Tismana. Acest sfânt şi prea cuvios părinte a fost, după cum se zice, de neam slav, născut şi crescut în buna credinţă, care, după ce a primit sfântul şi îngerescul chip al călugăriei şi darul preoţiei, a pustnicit prin multe şi bogate locuri. Şi venind în părţile ţării româneşti, multe trude şi osteneli sufleteşti a avut. Prin descoperire dumnezeiască s-a dus la locul ce se numeşte Tismana, unde din voia lui Dumnezeu, prin ale sale trude şi osteneli, a zidit şi acolo jertfelnic lui Dumnezeu şi locaş de viaţă de obşte pentru mulţi călugări. Sfântul luând de la Dumnezeu dar de facere de minuni şi putere asupra duhurilor necurate, a făcut multe şi nenumărate minuni, cât a trăit în viaţă, izgonind diavolii din oamenii şi tămăduind toată boala şi toată neputinţa (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1340, 1341).

Obiceiuri: În a doua zi de Crăciun se duc oamenii cu colac la naş. *Colacul* constă din şapte pâini, un cocoş sau alte orătănii, două-trei sticle cu ţuică şi vin, o coastă de porc, doi-trei trandafiri (cârnaţi) şi alte mărunţişuri. Când ajung acolo, finul sărută mâna naşii şi a naşului şi, când acesta din urmă ia desagii din spatele finului, îi adresează cuvintele: „De la noi puţin, de la Dumnezeu mult“. Pe urmă se aşează la masă, petrecând până seara, venind acasă cu căciula pe nas, ca de la naş („Şezătoarea“, nr. 1, 1922, p. 24).

Oracular: De la Crăciun până la Bobotează, unde sunt fete mari în casă nu se toarce, căci nu se vor mărita nici anul viitor (CRP, 1944, p. 74).

Despre vreme: Dacă a doua zi de Crăciun va bate vântul, atunci toamna va fi ploioasă şi vânturoasă (Gherman-4, p. 126). ✦ Zilele de la Craciun până la Anul Nou hotărăsc soarta anului: cum e atunci aşa e întreg anul (Gherman-5, p. 141).

27 decembrie

A treia zi de Crăciun
Sf. Ap. Întâiul Mucenic şi Arhidiacon Ştefan; Cuv. Teodot Mărturisitorul

Sf. Ap. Întâiul Mucenic şi Arhidiacon Ştefan. Ştefan, fiind plin de credinţă şi de putere, era cel dintâi între diaconi; pentru aceea şi arhidiacon a fost numit, făcând semne şi minuni mari în popor. A fost întâiul mucenic (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 1349). Datorită harului şi înţelepciunii de care se învredincise şi a semnelor şi minunilor cu care îşi însoţea propovăduirea, a stârnit ura evreilor, care l-au adus la judecata sinedriului, acuzându-l că huleşte Legea şi pe Moise. Sfântul Ştefan le-a arătat, cu dovezi din Scripturi, că Legea veche se împlineşte prin Hristos şi i-a mustrat pentru împietrirea şi necredinţa lor. Este scos afară din cetate şi ucis cu pietre, fiind primul martir şi mărturisitor al lui Hristos (*Dicţionar*, p. 276).

Sf. Ap. Întâiul Mc.
şi Arhidiacon Ştefan

Sf. Teodot Mărturisitorul

Cuv. Teodot Mărturisitorul. Din cei ce au voit a pătimi pentru Hristos sunt unii cari au suferit numai pentru credinţa creştinească, stând împotriva elinilor, cari îşi apărau rătăcirea lor cea închinătoare de idoli; iar alţii nevoindu-se pentru dreapta credinţă împotriva chiar a creştinilor cu adevărat, însă a celor care nu cred drept şi cari nu mai puţin decât cei dintâi, multe osteneli au suferit; pentru care au primit şi cununi deopotrivă ca şi aceia. Dintre care unul este acest minunat şi mare Teodor (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 1362).

Obiceiuri: În ziua a treia naşul se duce şi el la naşu-său, iar finul a treia zi se duce la naş şi aşa mai departe („Şezătoarea“, nr. 1, 1922, p. 74).

Despre vreme: Dacă a treia zi de Crăciun va ninge, atunci va fi rod bun (Gherman-4, p. 126).

28 decembrie

Îngroparea Crăciunului
Sfinţii 20 000 de mucenici din Nicomidia

Obiceiul „îngropării Craciunului" – de fapt, a anului vechi – are o vechime considerabilă, fiind unul dintre cele mai arhaice elemente surprinse de calendarul popular. Moartea, îngroparea şi renaşterea divinităţii întru bunăstarea naturii, a câmpurilor, oamenilor etc. mai poate fi întâlnită, pe lângă elementul central al calendarului creştin (Învierea Domnului), în obiceiul Caloianului.

Sfinţii 20.000 de mucenici din Nicomidia. Într-acea vreme prea răul Maximian nu a încetat a munci pre mucenici şi a trimis slujitorii săi să caute, ca la o vânătoare de iepuri, toate locurile cele ascunse, şi pre cari creştini îi vor afla, să-i aducă la dânsul. Sosind praznicul Naşterii lui Hristos, s-au adunat toţi credincioşii la biserică; Maximian porunci ca ostaşii, înconjurând biserica, să o aprindă cu foc... Astfel ceata cea minunată a sfinţilor mucenici a trecut de la Biserica care se lupta la Biserica care prăznuieşte, ca să facă praznicul nesfârşitei bucurii (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1424, 1427).

Obiceiuri: Pe o scară de dimensiuni mai mici se întindea o cuvertură, pe care se aşeza apoi un fecior, „care făcea pe Crăciunul mort". Corpul „mortului" se acoperea pentru a nu fi văzut de ceilalţi asistenţi la înmormântare. Feciorul cel mai bun de gură şi mai înalt se masca în popă (...). În timp ce targa mortuară era purtată pe umăr de către şase feciori, unii participanţi boceau, iar lăutarii cântau ca la înmormântare:

Măi, Crăciune, măi, bătrâne,
Astăzi te-ngropăm pe tine.
Haideţi toţi, cu mic cu mare,
Să ducem Crăciunu-n vale
Şi să-l băgăm în produc,
Pe el să punem butuc.
O, Crăciune, o, bătrâne,
Du-te de la noi cu bine;
Meri pe apa Sâmbetii
Şi-napoi nu mai veni,
C-a veni altu Crăciun
Şi-a fi ca tine mai bun
(Ghinoiu, 1988, p. 152).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru ameţeli (Speranţia, I, f. 78).

29 decembrie

Sfinţii 14 000 de prunci ucişi de Irod; Cuv. Marcel; Cuv. Tadeu Mărturisitorul

Sfinţii 14.000 de prunci ucişi de Irod. Irod, văzând că s-a batjocorit de filosofi, s-a mâniat foarte. Dar asupra cui s-a mâniat? Pe de o parte asupra filosofilor cari l-au batjocorit, iar pe de alta asupra împăratului iudeilor, cel de curând născut. El trimiţând ostaşi înarmaţi ca spre război a ucis pre toţi pruncii ce erau în Vitleem şi întru toate hotarele lui, de la doi ani şi mai jos, după vremea care i se adeverise de la filosofi (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1446, 1447).

Cuv. Marcel. Acest Preacuvios, părintele nostru Marcel, era din cetatea Apameia, din Siria. Cuviosul Marcel, dobândind dascăl iscusit şi învăţat, degrab şi bine a deprins toată filosofia, apoi a poftit şi iubirea de înţelepciune cea duhovnicească (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 1456).

Cuv. Tadeu Mărturisitorul. Cel între sfinţi părintele nostru Tadeu a fost rob slobozit al lui Teodor, care cu putere împărătească a luat mănăstirea studiților şi a făcut-o chinovie. Călugărul Tadeu a fost chemat la împăratul rău credincios, luptător împotriva sfintelor icoane. Sfântul a fost chinuit; suferind toate cu mulţumire, s-a dus la Domnul (*Mineiele*, IV, p. 564).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru ameţeli (Speranția, I, f. 78).

30 decembrie

Sf. Mc. Anisia; Cuv. Teodora; Cuv. Leon

Sf. Mc. Anisia

Sf. Mc. Anisia. Era din Tesalonic şi a trăit în timpul împăratului Maximian (286-305). Murindu-i părinţii, deşi avea multă bogăţie, preferă viaţa închinată lui Hristos, dedicându-se ajutorării celor săraci şi în suferinţă. Îşi împarte averile celor nevoiaşi şi trăieşte într-o casă, în post şi rugăciune, câştigându-şi cele necesare vieţii prin lucrul mâinilor (*Dicţionarul*, p. 30). Fiind plină de duhul lui Dumnezeu, de obiceiurile cele îngereşti, cu adevărat strălucea faţa ei de frumuseţe aleasă. Şi niciodată nu înceta această fecioară a chema pre Hristos întru ajutor, plecându-şi genunchele şi udând pământul cu lăcrămi (*Vieţile sfinţilor*, IV, p. 1510). Fiind obligată de un soldat roman să intre în templul zeilor păgâni şi să aducă ofrande, refuză şi este ucisă (*Dicţionarul*, p. 30).

Cuv. Teodora. Cuvioasa Teodora din Cesareea a schimnicit în mănăstirea sfintei Ana. A trăit pe vremea împăratului Leon şi a aflat în mănăstire tihnă şi slobozenie deplină (*Mineiele*, IV, p. 580).

Cuv. Leon. În această zi s-a săvârşit în pace cuviosul Leon arhimandritul (*Mineiele*, IV, p. 581).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru ameţeli (Speranţia, I, f. 78).

31 decembrie

Îngropatul Anului Vechi şi Naşterea Anului Nou; Ajunul Sfântului Vasile
Cuv. Melania Romana; Sf. Mc. Hermes; Sf. Mc. Zotic preotul; Cuv. Ghelasie

În momentul mutării sărbătorii Anului Nou de la 25 decembrie la 1 ianuarie, practicile rituale de sfârşit şi de început de an, uneori ceremonialul îngropării Anului Vechi au fost transmise zilei de 31 decembrie. Ele au prins, cu atât mai mult cu cât la 1 ianuarie era oricum celebrat un sfânt important, care dispunea deja de o sărbătoare consistentă. Astfel, ajunul Sf. Vasile, ajunul Anului Nou este marcat de numeroase practici cu caracter oracular – premarital, agricol, meteorologic ş.a. –, culminând cu cele de a doua zi, puse sub semnul magiei „primei zile" a anului. Fără a avea amploarea practicilor din Ajun, Pluguşorul, Plugul cel Mare continuă, cu o doză mai mare de spectaculos, actele magice de propiţiere ale viitoarei recolte.

Cuv. Melania

Cuv. Melania Romana. Nu se făleşte Roma, cetatea cea mare, cea prea strălucită şi mult vitează, nici se înalţă şi cinsteşte atâta pentru frumuseţea locului, pentru biruinţele ei, pentru vechimea şi pentru alte covârşiri, cât se slăveşte după vrednicie şi după cuviinţă se împodobeşte pentru sfinţii robi ai Stăpânului Hristos, cuvioşii mucenici, cari cu fapte bune au petrecut şi s-au luptat bărbăteşte cu vrăjmaşul şi au defăimat desfătările trupeşti şi toată desfătarea, făcându-se celor mai de pre urmă pildă de petrecere îmbunătăţită. Chiar şi femeile, care este firea cea mai neputincioasă, şi acestea au săvârşit de-a pururea pomenitele nevoinţe vitejeşti şi strălucite biruinţe; dintre care una este şi sfânta Melania (*Vieţile sfinţilor*, IV, pp. 1527-1528).

Sf. Mc. Hermes. Sfântul Mucenic Hermes, exorcistul, a slujit cu smerenie şi adâncă evlavie lui Hristos în biserica din cetatea Bononia. Neînfricoşându-se de asprele măsuri de prigonire a închinătorilor şi slujitorilor lui Hristos, luate de împăratul Diocleţian, Hermes primea în biserică pe cei stăpâniţi de duhuri rele şi, prin harul şi puterea rugăciunii sale, le alunga şi-i tămăduia. Când s-a pornit mânia conducătorilor păgâni să nimicească pe slujitorii Bisericii, Hermes a primit cu curaj şi sfântă bucurie mucenicească sfârşitul vieţii sale pământeşti (*Proloagele*, IV, p. 110).

Sfântul Mucenic Zotic preotul, hrănitorul de săraci. Acesta era din Roma cea veche, din neam cinstit şi luminat, şi se nevoia din copilărie cu tot felul de învăţături ale filosofiei. Deci, făcându-se foamete şi ajungând cetatea Constantinopol la lipsă de bucate, năpăstuitorii şi duşmanii adevărului au început a-l pârî pe Sfântul Zotic, zicând că el era pricina foametei, că ducea peste măsură de multă hrană la cei leproşi, care erau mulţime nenumărată. Împăratul, văzând în aceasta o batjocură, l-a legat, fără milă, de catâri sălbatici, care, trăgând, degrabă să-l lipsească de viaţă... (*Proloagele*, IV, pp. 108, 109).

Cuv. Ghelasie. Întru această zi, sfântul Ghelasie în pace s-a săvârşit (*Mineiele*, IV, p. 589).

Tradiţii: În noaptea de Anu Nou sunt multe obiceiuri, de ce e începutul anului; e altceva decât ce-o fost. Vezi, de iei bine sama, începutu nu-i ca sfârşitu; începutu schimbă ce-a fost şi alte mode încep, alte rosturi (Bernea, 1997, p. 181). ❖ Spre Anul Nou se deschide cerul de trei ori, repede, una după alta, iar înăuntru se vede o lumină foarte mare şi Dumnezeu stând la o masă cu sfinţii şi uitându-se la noi. Alţii zic că se văd mese cu lumânări şi sfinţi stând împrejur. Alţii iarăşi zic că numai Dumnezeu cu Sf. Neculai stă la masă. Cerul deschizându-se îl vede numai acela care e tare bun la Dumnezeu. Mulţi spun că ei au văzut pe când erau copii de şapte ani. În ziua de astăzi nu se mai deschide cerul, căci sunt oamenii păcătoşi şi se pun toţi să se uite, şi Dumnezeu nu vrea, dar de demult, pe când erau oamenii buni, cerul se deschidea de trei ori pe an: de Sf. Vasile, de Bobotează şi de Paşti (Niculiţă-Voronca, I, p. 96). ❖ Legendele spun că Sf. Ioan vedea adesea cum se deschidea cerul şi pe Dumnezeu ţinând în mână tunul (tunetul), aşa, ca un bici împodobit cu flori. Cu puşca aceea, Dumnezeu, în tot anul spre Anul Nou, blagosloveşte lumea, şi ce picură din puşcă, aceea avem. El scrie, notează în care ţară are să fie recolte, în care nu, care om va muri, cine se va naşte, ce are să se întâmple etc. (Pamfile, 1997, 62). ❖ Spre anul Nou, când se deschide cerul, toate apele se prefac în vin (Niculiţă-Voronca, II, p. 223). ❖ În noaptea de Sf. Vasile cică vorbesc vitele şi cine stă de pândă aproape de dânsele le aude când vorbesc, precum şi ce vorbesc, fără însă ca să fie văzut de dânsele. Odată un om se sfătui cu femeia ca el să steie de pândă în ieslea boilor, ca să audă ce vor vorbi ei în noaptea de Sf. Vasile. Zise femeii ca ea să deie boii după gard, să nu-l vadă când se va vârî el în iesle, apoi ea să aducă fân, să puie în iesle peste dânsul până ce va încărca-o bine, apoi să lege boii la iesle şi ea să se ducă-n casă. După aceasta ieşiră din casă şi aşa făcură. Femeia, după ce-ndosi boii, bărbatu-său se culcă în iesle şi stătu acolo. Ea umplu ieslea de fân, legă boii la iesle şi veni în casă, lăsând pe om ca să audă ce vor vorbi boii lor. Boii mâncară ce mâncară. De la o vreme unul se culcă, iar celălalt stătea şi ruguma. Omul sta culcat în iesle să asculte şi asculta. Dar boul cel culcat atunci zise către tovarăşul său:

– Da culcă-te şi te odihneşte, că mâine o să ducem pe stăpân la groapă.

Omul, auzind aşa, se sculă repede din iesle, veni în casă şi zise femeii:

– Du-te degrabă la popa de-l cheamă să mă spovedească, grijască…, că eu am să mor, fiindcă aşa au grăit boii noştri când eram eu în iesle.

Femeia îi răspunse:

– Da lasă, bărbate, nu te potrivi, că n-a mai fi aşa.

– Ba du-te fuga la popa şi-i spune să vie, că eu am să mor.

În sfârşit, femeia se duse la popă şi-l chemă. Iar după ce preotul îi dete împărtăşania, omul muri. Şi a doua zi l-au dus boii la groapă, după cum au sfătuit (R. Marinescu, „Şezătoarea“, an I, nr. 11-12, 1893, pp. 292-293).

Obiceiuri: Băieţii cei mici fac, doi-trei, un pluguleţ de lemn, întocmai după forma celui mare. Coarnele i le împodobesc cu ciucuri şi cu cănuri de diferite feţe, atârnând în el un clopoţel. Ei umblă trei câte trei, din casă în casă, urând an mănos. Unul din copii, numit *plugar*, poartă pluguleţul. Altul, numit *mânător*, troznește biciul, iar celălalt, numit *iapă*, poartă traista unde se pun bornacii sau covrigii ce-i capătă câteşitrei plugarii (Muşlea-Bârlea, p. 322). ❖ În ajunul Anului Nou, adică în ziua dinainte de ziua Sfântului

Vasile, cam pe la ora unu după amiază, copiii umblă cu **pluguşorul** sau **pluguleţul**, în cete de câte doi-trei şi mai mulţi. Unul din ei are un clopot împodobit, în unele localităţi, cu flori de târg, ori cu busuioc, şi înfăşurat într-o basma. Acela sună clopotul la fereastra casei, zicând din gură plugul, care nu este altceva decât o poezie prin care se urează gazdei sănătate în acel an, rod la ţărinele lui şi câte de-alte astea, iar ceilalţi au bice şi trosnesc, când cel ce urează la fereastră zice cuvintele: „Mânaţi măi, hăi, hăi!“ Copiii cu pluguleţul umblă până pe la ceasurile 3-4, când încep a umbla flăcăii cu **plugul cel mare** (...). Aceştia pun la un plug patru sau şase cai ori boi, doi inşi încalecă, unul îi duce de căpăstru, unul ţine de coarnele plugului, un altul are o traistă cu grăunţe şi toţi ceilalţi trosnesc cu bicele. Trag cu plugul o brazdă pe dinaintea casei şi seamănă din traistă grăunţe; unul urează şi ceilalţi trosnesc. Cu plugul se umblă numai până se înserează bine, apoi, în unele localităţi, după ce se înserează, încep a umbla iarăşi flăcăii cu colindul, ca şi în seara de ajunul Crăciunului. După miezul nopţii umblă copiii cu colindul până în zorile zilei de Anul Nou („Ion Creangă“, an II, nr. 1, 1909, pp. 8-9). ✥ Cel ce umblă cu pluguleţul are o ramură cu două crăcuţe, în chipul coarnelor de la plug, între crăcuţe atârnă un clopoţel de acioaie şi deasupra are o batistă. El intră în casă şi zice:

Ziua de azi cu bine
Şi-a de mâine cu sănătate
Şi la vară bucate,
La mulţi ani!

Cel care trăsneşte afară cu biciul zice:

Hăis, hăis,
Pluguleţul cu doisprezece boi,
În coadă codălbei,
În frunte străinei.
Câte şindrili pe casă,
Atâţia galbeni la masă;
Câte pietre la fântână,
Atâtea oale cu smântână;
Câte pietre pe prund,
Atâtea oale cu unt.
Hăis, hăis, pluguleţul cu doisprezece boi!
(Fochi, p. 234).

Alţii cred că dacă nu le urează nimeni în seara spre Anul Nou şi nu-i seamănă în ziua de Anul Nou, nu vor ajunge până la anul (Marian, 1994, I, p. 117). ✥ Când primeşte cineva capra la Sf. Vasile, nu se apropie îngerul cincizeci de zile de acea casă (Gorovei, 1995, p. 272). ✥ De cel ce s-a făcut brezaie nu se apropie îngerul timp de patruzeci de zile (Muşlea-Bârlea, p. 331).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Spre Anul Nou să laşi porţile deschise, ca să intre norocul (Niculiţă-Voronca, I, p. 95). ✥ Spre ziua de Anul Nou nu-i bine să stingi focul, nici luminarea, nici să adormi cu uşile închise, ca să poată

intra norocul şi, chiar de-i dormi, aflând lumină şi foc, să nu nădăiască că tu dormi (Pop Reteganul-2, f. 3). ❖ În seara de Anul Nou, mai fiecare june din Bucureşti pune la căpătâi, când se culcă, o unealtă din meşteşugul său: croitorii, câte un ac, năprăstov, aţă; cizmarii, sula, calapod ori altceva; şcolarii, cartea, condei şi alte asemenea lucruri. Se crede că, aşa făcând, junele îşi visează ursita. Fetele fac ca şi flăcăii, punând câte un lucru făcut de ele sub căpătâi (Ispirescu, ff. 1-2). ❖ Fata care va lua busuioc de la clopotul urătorilor în ajunul Sf. Vasile, seara, şi dacă se va spăla cu el, va fi dragă la flăcăi (Gorovei, 1995, p. 81). ❖ Se aruncă boabe de cânepă în foc, pentru ca să crească coada fetelor (Muşlea-Bârlea, p. 336). ❖ Cei ce doresc ca peste an să afle cuiburi de paseri şi să prindă cu uşurinţă pui de paseri trebuie să postească în ziua de ajun (al Anului Nou; Pop Reteganul-1, f. 44).

Magie: Femeia care vrea să omoare bărbatul alteia se duce în pădure şi bate nouă pene în rădăcina unui carpen (Muşlea-Bârlea, p. 336).

Despre vreme: Dacă în noaptea de Sân-Văsii cerul va fi senin, anul întreg va fi secetos, iar dacă e înnorat, va fi ploios (Gherman-4, p. 118).

Oracular: Spre Anul Nou, pentru ca să ştii care pâine va rodi, să pui câte un cărbune viu pentru fiecare pâine pe vatră: unul pentru grâu, altul pentru păpuşoi, pentru poame... A doua zi, care cărbune va fi ars şi va rămâne numai cenuşa, va fi pâinea ceea bună, care numai pe jumătate, va fi mijlocie, iară care va fi stâns fără să ardă, din aceea pâine nu va fi. Şi zice că e tare drept (Niculiţă-Voronca, I, p. 95). ❖ Poporul îşi face la Anul Nou un propriu calendar, spre a cunoaşte tempestatea anului viitor, în următorul chip: în presara Anului Nou se iau douăsprezece găoci tot una de mari de ceapă, care se pun pe masă, şi în ele câte puţină sare mare, pisată, şi fiecărei găoci i se dă numele uneia din cele douăsprezece luni ale anului. În dimineaţa Anului Nou se cearcă care din găoci are mai multă apă, crezându-se că acele luni vor fi ploioase, iar care găoci vor fi uscate, că acele luni vor fi secetoase (Gorovei, 1995, p. 261). ❖ Se pun felii de ceapă, câte una pentru fiecare membru al familiei, în care se pune sare. Dacă dimineaţa felia e cu apă, înseamnă că cel căruia i-a fost destinată va fi norocos peste an; dacă e fără apă, înseamnă nenoroc (Muşlea-Bârlea, p. 335). ❖ În presara Anului Nou se face cercare, care cereale vor rodi în anul viitor, în următorul chip: într-o strachină sau tavă se pun atâţia cărbuni aprinşi, tot una de mari, câte feluri de cereale are să se samene, şi fiecare cărbune se înseamnă cu numele de grâu, sacară etc. A doua zi dimineaţa se caută care cărbune are mai multă cenuşă, apoi se samănă de acel fel de cereale a cărei însămânţată are el, crezându-se că în acela fel va rodi mult în anul viitor; de acel care are mai puţină cenuşă, sau să nu se semene deloc, sau foarte puţin, fiindcă se crede că puţin va rodi (Gorovei, 1995, p. 272). ❖ Dacă în noaptea Anului Nou şi a Blagoveştenilor e cerul luminos şi stelele lucitoare, va fi bişag în bucate („Oltenia", cartea I, partea III, fasc. XII, p. 187). ❖ Lingurile se reazemă, spre Anul Nou, pentru fiecare om din casă, de perete sau de fereastră. Pentru tată şi mamă pun polonicele şi, a cărui lingură cade, acela moare peste an (Niculiţă-Voronca, I, p. 165). ❖ În sara lui Sf. Vasile fetele pun busuioc la partea de jos la ghizdelele fântânei. Dacă a doua zi găsesc busuiocul promorocit, fata se va mărita în iarna aceea;

iar de busuiocul nu-i promorocit, fata nu se va mărita atunci (Gorovei, 1995, p. 32). ❖ În seara de Anul Nou fetele topesc plumb şi îl toarnă în apă. Forma ce ia plumbul închegat în apă o ţine între lumânare şi perete. Figura ce face pe perete umbra o interpretează fel şi chip. Ele zic că acesta e norocul lor (Ispirescu, f. 2). ❖ În noaptea lui Sf. Vasile, dacă eşti flăcău sau fată şi voieşti a-ţi vedea viitorul soţ sau soţie, e bine ca la ora 12 noaptea, când dorm apele şi pietrele, să te închizi singur în odaie, aşază în spate şi în faţă o oglindă mare, pune-le câte o lumânare în laturile lor, dezbracă-te de toate hainele şi de cămaşă, apoi fixează-ţi privirile într-un punct şi, oglinda fiind în faţă şi stând câtva timp aşa cu privirea fixă în oglindă, vei vedea prin oglindă fie soţul sau soţia, iar după puţin timp vei vedea şi cine dintre soţi va muri întâi (Gorovei, 1995, p. 243). ❖ **Vergelul**. În seara de Sân-Văsiu (Anul Nou) fetele de măritat se adună la casa unde umblă ele obişnuit la şezătoare, aducând fiecare câte o „veriguţă“ (cununiţă), pe care o introduc într-o cofă cu apă. În timp ce una din ele învârteşte cununiţele din cofă, cu un mănunchi de busuioc, celelalte cântă:

Sân-Văsiiu, Văsiiu,
Unde te găsiiu,
La vadu-bogat
Cine te-a legat?
Petrea cu Ignat;
Dă-mi, doamne, bărbat! (...)

Când se ajunge la versurile:

Sus, vere, drăguţă,
Scoate-mi veriguţă!

mănunchiul de busuioc este scos afară, pentru a se vedea a cui veriguţă s-a prins de el (Marian, 1994, I, 44 passim). ❖ În seara spre Sf. Vasile, în fiecare an mai mulţi flăcăi, fete şi copii, se strâng la o casă, care are una din odăi mai largă, ca să încapă cât mai mulţi. De obicei se adună la casa unui om mai codaş ori de mijloc. Câteodată, când se învoiesc mai toţi flăcăii, chiar şi fetele care se adună la un loc, spre a face ghicitul, tocmesc şi un lăutar, pe care îl răsplătesc fie cu bani, fie cu câte ceva de-ale mâncării, mălai şi carne mai ales. După ce vorbesc şi glumesc despre câte toate pozne de-ale lor, joacă câte-o horă-două, de obicei Hora dreaptă şi Sârba; apoi doi-trei flăcăi, cari se cred mai dibaci în ale horelor, se prind de brâu şi joacă pe întrecere hore bătute, ca: Brâul, cu multe figuri întoarse, sucite şi ciucite, Ghelabeaua, Arama, Floricica etc., până când ostenesc de-a binelea, când stau pe pat, ştergându-şi feţele de năduşeală. În lipsă de lăutar cântă cu fluierul unul dintre ei. Acum se începe ghicitul. Pun în mijlocul odăii o masă de lemn, pe care aşează nouă oale, fie noi, fie vechi, de diferite mărimi. Apoi încep să se adune lucrurile ce au de pus sub oale, şi pe care fetele au grija ca să le ia de acasă, cel puţin unele lucruri, dacă nu pe toate, deoarece unele din ele (ca francul, oglinda) se găsesc pe la băieţi. Se aleg doi flăcăi ca să le aşeze. Întâi ajună fetele, adică se întorc cu faţa în altă parte, nu se uită ca să vază sub ce oală aşază francul, pâinea ori altceva. Cele nouă lucruri cari se aşează sub oală sunt următoarele: un franc, o oglindă mică, mărgele (de la o fată), o bucată de pâine, un inel, un cărbune, un pieptene, o perie şi un băţ de lemn legat jur-împrejur cu păr de porc (ori un maţ de

porc, cam de o palmă, umflat şi legat la amândouă capetele), pe care îl botează atunci cu diferite nume. După ce s-au aşezat lucrurile sub oale se cheamă fetele ca să tragă, adică să salte în sus numai o oală fiecare fată. Toate se grămădesc ca să vadă ce înnemereşte fiecare, fiecare oală trasă se întoarce cu gura în sus, punându-se şi lucrul ce a fost sub ea. Haz mare se face când o fată înnemereşte maţul; un flăcău din cei ce au aşezat oalele îl ia şi-l dă cu capul de grinda casei, strigând: „iufa, iufa", în râsetul neîntrerupt al tuturor, pe când fata, ruşinată, se retrage printre celelalte fete, ascunzându-se. Se mai aşează oalele încă de două ori, pentru fetele mari, schimbând lucrurile sub oale. După aceasta se aleg vreo două fete mai cu curaj, mai îndrăzneţe, care aşează şi ele oalele, pentru ca să tragă şi băieţii. Se aşează tot de trei ori. Dacă vreunul înnemereşte maţul, nu mai e hazul ca cum l-a ghicit o fată; ba încă ele nicicum nu pun mâna pe el şi nici nu-l dau de grindă. La urmă se aşează oalele şi pentru copiii cei mici, cari sunt mai curioşi decât cei mari. E credinţa (şi uneori se potriveşte) că, după cum va ghici lucrul, tot aşa îi va fi şi ursătoarea. Dacă ghiceşte francul şi pâinea, îl va lua (ori o va lua) bogat; dacă ghiceşte oglinda, va fi frumos; dacă ghiceşte mărgelele, va plânge beat; dacă ghiceşte inelul, nu va lua fată (cinstită); cărbunele însemnează că va fi cu faţa neagră; pieptenele însemnează că va fi colţat şi zâmbat, iar peria însemnează că va fi bătrân. După aceasta mai cântă, mai joacă şi apoi se despărţesc pe la miezul nopţii, ducându-se fiecare acasă. La fel se procedează şi în seara ajunului Bobotezii (Ion N. Popescu, „Şezătoarea", nr. 9, 1915, pp. 142-143).

Despre vreme: Dacă spre Anul Nou noaptea nu va bate vânt, se va face pâinea. Dacă la Anul Nou e lună plină, să se semene pâine la loc nou, iar dacă e lună veche, să se semene la loc vechi (Muşlea-Bârlea, pp. 338, 339). ❖ În ajunul Anului Nou rup o crenguţă de măr şi o pun într-un vas cu apă rece şi cu acela în fereastră, dinlăuntru, o ţin până la Bobotează; dacă până atunci înfloreşte, e semn de primăvară bună, la din contră – vai şi amar (Pop Reteganul-2, f. 3). ❖ Dacă e luna plină în seara Sf. Vasile, atunci anul următor va fi mănos; când nu e luna plină, va fi sec, neroditor (Marian, 1994, I, p. 84).

Calendarul sărbătorilor mobile

Noi sărbătorile le ţinem, pentru că şi ele pe noi ne ţin. Noi ne rugăm pentru sănătatea noastră şi a copiilor noştri; pentru noroc, să n-avem pagubă în vite şi la gospodărie, şi ne sunt de ajutor, dacă le ţinem şi le cinstim. Dar dacă n-am face aceasta, ar fi rău de noi. Pe cât mergem la biserică şi aprindem lumânări, postim, ne rugăm, pe atât ne merge mai bine şi Dumnezeu cu sfinţii ne păzesc şi ne ajută. Noi trebuie să ne rugăm la sfinţi şi la zilele cele mari, ca ele apoi să se roage pentru noi lui Dumnezeu.

Niculiță-Voronca, I, p. 190

Cuprinzând un număr de sărbători cu date relativ fixe (începând cu sărbătoarea Crăciunului) sau mobile, variind de la an la an, în funcţie de data la care va pica sărbătoarea de care sunt condiţionate (Paştele, Rusaliile), calendarul mobil este un calendar paralel, care îşi intersectează sărbătorile cu cele ale calendarului fix. Ca şi precedentul, are în principal un substrat creştin, la care se adaugă, în număr mare, sărbători şi practici magice care nu au deloc de-a face cu creştinismul.

Spre deosebire de calendarul numit convenţional fix *(deoarece sărbătoarea este legată de o anumită dată din an), care are ca unitate de măsură* ziua*, ea însăşi identificată cu sărbătoarea (în cazuri izolate putem întâlni unităţi mai mari, de tipul celor trei zile, care cuprind, anunţă sau succed sărbătorii propriu-zise), calendarul* mobil *operează cu* săptămâni*, în interiorul cărora individualizează anumite zile cu particularităţi deosebite (eventual, care au o repetiţie săptămânală; cf. prima, a doua, a treia ş.a.* marţi, vineri *după Paşti, după Rusalii). O dovadă în acest sens o constituie numărătoarea săptămânilor, ca unic instrument de coordonare a calendarului, la care se adaugă, în numeroase cazuri, o individualizare a săptămânii şi prin* nume *(Săptămâna Vârstată, Săptămâna Albă, Săptămâna Neagră etc.). Datele cu adevărat semnificative sunt în primul rând Lăsatul Secului pentru Postul Mare, Paştele şi apoi Rusaliile, care dezvoltă un ciclu amplu de reprezentări legate de posturile care le preced, de ajunurile lor sau chiar de zilele ce urmează sărbătorii propriu-zise. Contrastând puternic cu postul Crăciunului, cu dată fixă (14 noiembrie), al cărui lăsat de sec nu este caracterizat printr-un ceremonial extrem de sofisticat, anunţarea pregătirilor pentru sărbătoarea Paştelui – cel de-al doilea pol fundamental al calendarului creştin şi, într-o mare măsură, al calendarului ţărănesc –, semnificată de pragul postului, Lăsatul de Sec, este o sărbătoare deosebit de fastuoasă. Prin gradaţia treptată, săptămânală, către un post sever, este acoperită ritual o mare parte a anului, prin intermediul unei reţele de practici şi credinţe deosebit de variate. Sacralitatea pragurilor lăsărilor gradate de sec este de fiecare dată speculată şi folosită în favoarea ţăranului, fie că este vorba de viaţa agricolă, pastorală, apicolă ş.a.*

Convenţional începând din prima săptămână de după Crăciun, calendarul mobil este pus în mişcare de fapt abia în a patra săptămână, o dată cu intrarea în perioada Cârnelegilor, adică a despărţirii de alimentaţia bazată pe carne, specifică perioadei sărbătorilor de iarnă ce succed Crăciunului.

Prima săptămână de la Crăciun

Vinerea Ciumei, Ciumarca

Tradiţii: Prima vineri după Crăciun (sau: prima vineri după Sf. Ilie, prima vineri după Sfânta Maria Mică) prăznuită contra ciumei. Ciuma (Mama Muşa) era imaginată drept o femeie bătrână, foarte urâtă, care umbla pe ascuns, mâncând oamenii când era supărată. Era o babă zdrenţuroasă, cu călcâiele picioarelor crăpate de drumul lung (Chicet-4, p. 33).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Ciumei i se ofereau colaci de pomană, zicând: „Să fie pentru Mama Muşa". Se găteau mâncări cu mult ulei, pentru a unge călcâiele babei, astfel încât ea să meargă cât mai departe, fără a poposi în sat. Fiindcă i-ar fi plăcut şi băutura, i se dădea de pomană şi băutură. Când ridicau paharul, mesenii închinau: „Pe Mama Muşa s-o ducă Dumnezeu în treaba ei, la copiii ei" (Chicet-4, p. 33).

A şaptea săptămână de la Crăciun

Cârneleagă

A treia săptămână dinaintea Lăsatului de Sec pentru Paşte.

A opta săptămână de la Crăciun

Hârţa; Săptămâna Vârstată; Săptămâna Clisei

Este cea care face legătura între perioada consumului de carne şi lactate şi cel de post, ultima săptămână în care se mai mănâncă orice fel de carne. Zilele de sărbătoare sunt **sâmbăta şi duminica**.

Sâmbăta Părinţilor; Sâmbăta Morţilor; Sâmbăta Piftiilor; Sâmbăta lui Lazăr; Sâmbăta în praguri; Sâmbăta Ursului; Moşii de iarnă; Moşii Piftiilor

Prin tradiţie o zi consacrată morţilor, sărbătorirea zilei de sâmbătă este marcată de ofrande consistente, specifice momentului calendaristic în care ne aflăm. Fiind încă o săptămână a cărnii, este firesc să găsim ca aliment ritual piftia, care participă, firesc, la un mare număr de practici de propiţiere şi apotropaice.

Tradiţii: Moşii de Iarnă şi de Vară sunt mucenici pentru credinţă (Speranţia, V, f. 153 v). ✥ La Moşii de Iarnă şi de Vară se spune că sufletele răposaţilor sunt pe această lume şi le dau de mâncare de pomană (Speranţia, I, f. 83 v). ✥ La Moşii de Vară şi de Iarnă toţi răposaţii întru Domnul mănâncă şi se satură bine din aburul fierturilor date de pomană, aşa că poate să le ajungă pentru un an întreg (Speranţia, V, f. 345 v). ✥ Lumânarea pe care o dai în această zi şi masa nu se vor mai sfârşi niciodată (Speranţia, VIII, f. 33 v). ✥ Sâmbăta cea din urmă din săptămâna de carne din dulcele Crăciunului este numită şi *Sâmbăta piftiilor*. Piftiile le mănâncă numai în acea zi. La caz că mai rămân, a doua zi le leapădă, zicând că, dacă le mănâncă, îi prind frigurile vara (Speranţia, I, ff. 27; 86 v). ✥ Sâmbăta Ursului e sâmbăta care cade cu o zi înainte de Lăsatul secului de carne (Speranţia, III, f. 147 v).

Apărător de rele şi durere: Moşii de Vară şi de Iarnă se ţin pentru că e rău de nebunie şi ca să nu îmbătrânească repede (Speranţia, V, f. 236 v). ✥ Moşii la Lăsatul postului de carne, la Rusale şi la Sf. Dumitru: în aceste sărbători nu torc la furcă femeile, crezând că li se refuză (întoarce) pomana (Speranţia, I, f. 97). ✥ În zilele de Moşii de vară şi de iarnă, care a lucrat, drumul morţilor aceluia s-a încurcat (Speranţia, V, f. 339). ✥ Femeile nu lucrează, căci, dacă lucrează, tremură ca piftia. Se ung vitele la picioare cu piftii, mai ales caii şi boii, ca să tremure hoţii când vin să-i fure (Speranţia, V, f. 166).

Obiceiuri: Fiecare familie dă de pomană pentru cei morţi colaci, piftii, colivă şi lumânări, duc iarăşi colaci la biserică, pomenesc pe cei morţi, fac parastase la morminte. Atunci preoţii duc colaci acasă cu sacii şi, după ce se strică, îi dau la porci,

la cai, la câini etc. Prin asta au împuţinat mult credinţa în popor, când văd că prinoasele lor, cum le numesc ei, care, duse înaintea altarului, le mănâncă porcii preoţilor (Speranţia, I, f. 314). ❖ În Sâmbăta lui Lazăr să se deie răcituri (piftie) de pomană, pentru că Lazăr a murit de dor de răcituri („Ion Creangă", an V, nr. 4, 1912, p. 116).

Duminica Lăsatului sec de carne

*Ultima zi în care se poate mânca acest tip de aliment, carnea, se mai numeşte şi Lăsatul de sec de carne. Atât Lăsatul de sec de carne, cât şi cel din săptămâna ce urmează, Lăsatul de sec de brânză, păstrează reminiscenţele unor sărbători păgâne deosebit de importante pentru calendarul popular. În plină iarnă, este vorba de ceremonii prin care se marca despărţirea oficială de frigul şi de întunericul de moarte al iernii, precum şi ceremonii de invocare a soarelui învingător, de stimulare a acţiunii acestuia, slaba putere a lui fiind considerată ecoul unui moment critic prin care trecea astrul, care trebuia astfel ajutat, prin intermediul unor ritualuri speciale. Acestea cuprind: aprinderea şi manipularea focurilor (*Alimori*), săriturile în înălţime, veghea rituală (*Baterea alviţei*), întrecerile cailor (*Încurarea cailor*), care, pe lângă asigurarea energiei necesare soarelui, prin intermediul practicilor de magie imitativă, mai aveau darul de a garanta o bună recoltă a principalelor plante cultivate.*
Cea mai mare parte a actelor rituale vizează cultivarea câmpului: astfel, acum erau legate ritual păsările cerului, alţi potenţiali dăunători ai semănăturilor.

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Flăcăii obişnuiesc să facă focuri pe drumurile satului. Aprind câte o bucată de pânză dintr-un sac, după ce au muiat-o în petrol, o pun într-un par, o ridică în sus şi strigă: „Atât să se facă cânepa la vară, până unde ajunge focul". După aceea pleacă prin sat, strigând la foc fetele mari (Candrea, 1999, p. 301).

Apărător de rele şi durere: Legarea grânelor: în ziua aceasta se feresc toată ziua să umble cu vreun fel de cereale (nu dau nici păsărilor de mâncare, nici de pomană, nici nu duc la moară). După ce s-a înserat, iau tot felul de bucate în gură, închid ochii şi apoi, cu ochii închişi şi cu gura plină de tot felul de boabe, ies de trei ori afară din casă şi, aruncând boabele la păsări, zic: „Cum nu văd eu acum nimic, aşa să nu vadă nici păsările holda mea!" Sau: în ziua de Lăsare de Sec se adună toate resturile de la masă şi a doua zi sunt duse afară şi aruncate către răsărit, cu cuvintele: „Păsările cerului! eu vă dau vouă hrană din masa mea, cu care să fiţi îndestulate şi de la holdele mele oprite!" (Marian, 1994, I, p. 217) ❖ În seara de Lăsatul Secului, pentru ca păsările să nu mănânce seminţele semănate, bătrânii puneau într-o lingură tot felul de seminţe şi alimente: porumb, grâu, cânepă, ţuică, sarmale, plăcinte etc. O femeie cu ochii închişi ieşea cu ele afară, rostind: „Păsărici, păsăricile mele, veniţi şi vă mâncaţi a voastre bucate şi nu le mâncaţi pe ale mele". Aşează apoi lingura în gard şi nu o mai ia de acolo (Bot, p. 283). ❖ Iarna, la Lăsatul Postului, să împarţi piftii de pomană şi

sara să îngropi o strachină cu piftii la spatele casei şi, strigând câinii, zici: „Uiu... nea... cine s-o apropia de casa mea să tremure ca piftia“. Aceasta se face pentru a feri casa de hoţi („Ion Creangă“, an IX, nr. 6, 1916, p. 176).

Despre vreme: Câtă vreme ninge la sfârşitul Câşlegilor de carne, atâta vreme a ploua vara în postul Sfintei Marii („Ion Creangă“, an II, nr. 6, 1909, p. 159).

Obiceiuri: Sâmbăta care precede Lăsatul Secului de brânză se împart pentru spiritele morţilor piftii din porcul sacrificat la Ignat (Ghinoiu, 1997, p. 130). ✦ În ultima duminică a Cârnilegilor, adică în ziua de Lăsatul Secului, se cunună numai văduvele şi văduvoii. Feciorii şi fetele necăsătoriţi sunt luaţi în râs în seara acestei zile (Marian, 1994, I, p. 188). ✦ **Alimori** (Priveghi, Hodăiţe, Opaiţ): se fac mai multe focuri, fiecare participant aducând lemne, paie etc. Tinerii iau în mână din focul priveghiului tăciuni aprinşi şi-i rotesc pe lângă sau în jurul corpului, formându-se din tăciune sau paiele legate şi aprinse pe tăciune un cerc de foc. În alte locuri, fac din nuiele o roată, sau chiar o roată de car ori de plug o învăluie cu paie legate, paiele le aprind şi dau drumul roţii de pe un deal, strigând: „Alimori!“ Priveghiul ritual e însoţit de petrecere, lăutari; sunt ironizaţi tinerii care nu s-au căsătorit (Marian, 1994, I, pp. 207, 208). ✦ **Baterea alviţei:** Se leagă de un cui bătut în tavan o aţă lungă, până în dreptul pieptului copiilor. La capătul de jos al aţei se leagă o bucată de alviţă. Doi sau mai mulţi copii se aşează faţă în faţă şi încearcă să prindă de cât mai multe ori, cu gura, bucata de alviţă. După ce se isprăveşte jocul, încearcă să-şi afle norocul: cu lumânarea se dă foc aţei, în norocul fiecăruia, sorocind-o până unde să ardă. Dacă se stinge şi n-ajunge până unde este sorocită aţa, se zice că n-are noroc în anul acela. Astfel petrec până la miezul nopţii, anume ca să fie străji, pentru că, după credinţa lor, în ziua aceasta va sta Iisus Hristos la judecată (Marian, 1994, I, pp. 213, 214, 215).

A noua săptămână de la Crăciun

Săptămâna Brânzei; Săptămâna Albă; Săptămâna Nebunilor

Ultima săptămână în care mai sunt admise anumite libertăţi (consumul lactatelor, al ouălor, căsătorii întârziate), reprezintă săptămâna hotărâtoare a perioadei ce precede Postul, care conţine momentul de prag, noaptea Lăsării de sec. Fiind moment de hotar, este şi data când se declanşează unele ocupaţii specifice postului (ţesutul pânzei). Datorită identificării simbolice a brânzei (lactatelor) cu culoarea albă, sunt active numeroase practici apotropaice de evitare a albului malefic (viermi, mătreaţă, albitul părului ş.a.) peste an. Zile de sărbătoare: **luni, marţi, joi, vineri, sâmbătă, duminică.**

Tradiţii: În Săptămâna Albă nu e bine să se însoare oamenii, şi nici să moară (Muşlea-Bârlea, p. 357). ❖ Se numeşte Săptămâna Nebunilor, pentru că în această săptămână numai nebunii pornesc a se însura, numai proştii şi urâţii satelor, abia acum dau zor să se căsătorească, pe când toţi cei cuminţi, câţi au avut de gând să se însoare în decursul Cârnilegilor, s-au însurat deja (Marian, 1994, I, p. 188). ❖ Începe ţesutul pânzei pentru cămăşi (până la începutul Păresimilor fiecare femeie trebuie să fie gata cu tortul pentru cămăşi; Marian, 1994, I, p. 225).

Apărător de rele şi durere: În Săptămâna Albă nu se toarce, ca să nu se facă peste an puzderie de viermi în frupt (Niculiţă-Voronca, I, p. 208). ❖ În Săptămâna Brânzei, numită şi Săptămâna Albă, nu e bine să te lai, căci îţi albeşti părul şi îmbătrâneşti curând (Candrea, 1999, p. 67). ❖ În Săptămâna Brânzei să nu te speli la cap, căci se scutură burdufurile cu brânză în cap (adică faci mătreaţă) şi-ţi albeşte părul curând (Gorovei, 1995, p. 188).

Lunea Albă; Lunea Burdufului

Fără să fie marcată de ritualuri specifice, Lunea Albă este în fapt o sinteză a întregii săptămâni, aflate sub incidenţa albului malefic (îmbătrânire – albire a părului, mătreaţă, albeaţă la ochi – orbire, viermi ş.a.). Tot acum se declaşau bătăile rituale, ale celor necăsătoriţi şi ale câinilor, în scopul stimulării fertilităţii, care, „îngheţată" peste iarnă, înregistra difuncţionalităţi.

Tradiţii: Lunea Burdufului e lunea din Săptămâna Brânzei, când fiecare om taie burduful de brânză (Speranţia, III, f. 100). ❖ Se zice Lunea Burdufului pentru că atunci se isprăveşte burduful cu brânză, când se scutură (Speranţia, VI, f. 179 v). ❖ Se ţine de oameni pentru măritiş şi însurătoare grabnică (Speranţia, V, f. 146 v).

A noua săptămână de la Crăciun

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Femeile cu furcile şi torcând se duc la cârciumă, pentru a se face grâul înalt (Speranţia, V, f. 404 v).

Apărător de rele şi durere: Nu e bine să se spele (mai ales cei tineri) pe faţă şi pe cap, căci le albeşte părul sau orbesc. Pentru aceasta se pune, când se spală, o fărâmă de brânză în apa din albie, spre a nu albi curând (Speranţia, I, f. 373; III, f. 222).

Obiceiuri: Se bat cu burduful cei ce nu s-au însurat, cu modul acesta să facă rost de băutură (Speranţia, V, f. 129). ❖ Oameni mascaţi umblă cu burduful, şi bat şi femeile ce nu fac copii. Cei ce nu primesc nu se însoară şi nu fac copii (Speranţia, V, f. 175). ❖ În Lunea Burdufului se dau câinii la tivic (Speranţia, V, f. 227).

Marţea Albă

Marţea Albă, mai bine spus, marţi din Săptămâna Albă, nu este supusă în special interdicţiilor albului. Face parte dintr-un ciclu mai amplu (a noua marţi după Crăciun) de interdicţii impuse de ziua de marţi, care interzic lucrul de orice fel.

Tradiţii: E bine să se mănânce brânză (Speranţia, V, f. 187 v).

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru boli (Speranţia, I, f. 114). ❖ A noua marţi după Crăciun se serbează din partea matroanelor casei cu post şi nelucrare întru sănătatea copiilor: ca să nu se sparie şi să trâncnească din somn (Mangiuca, 1882, p. 11). ❖ În Marţea Albă nu se spală rufe. Nu se face baie, că albeşte părul (Speranţia, V, f. 321 v). ❖ Marţea Albă este dezlegat femeilor numai să spele, dar să întindă rufele nu, fiindcă bate piatra bucatele (Speranţia, V, f. 382).

Joia nepomenită; Joia necurată; Joia blasii; Vlaşii, Vlaşii (Vracii) ochilor; Gadinele

Prezentă atât cu practici ale magiei imitative (spălarea cămăşilor, pentru a deveni albe), cât şi cu tabuuri (se continuă interdicţiile torsului lânei) întâlnite şi în alte zile din această săptămână, ziua a primit un patron specific (Vlaşii ochilor), ce aminteşte de Sf. Vlasie din calendarul fix, care este răspunzător de curăţenia şi sănătatea ochilor.

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Joi, în Săptămâna Albă, spală femeile cămăşile, ca să fie albe peste an (Niculiţă-Voronca, I, p. 208). ❖ Se serbează mai mult de sătenii şi de sătencele văduve, ca să se căsătorească mai repede (Speranţia, V, f. 346).

A noua săptămână de la Crăciun

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează nimic. Vârtelniţa pentru adunat bumbacul nu se aduce în casă, fiind rău de căpiere. Au credinţa că le căpiază vitele şi chiar oamenii, învârtindu-se întocmai ca vârtelniţa (Speranţia, I, f. 122 v). ❖ Nu torc femeile joi, în Săptămâna Albă, ca să nu li se primejduiască bărbaţii la pădure, să nu-i ucidă copacii (Niculiţă-Voronca, I, p. 208). ❖ *Gadinele:* sărbătoare de trei zile (joi, vineri şi sâmbătă) din Săptămâna Brânzei, dedicată insectelor dăunătoare culturilor agricole (Ghinoiu, 1997, p. 78). Se serbează ultimele trei zile ale Săptămânii Albe împotriva gândacilor, pentru ca aceştia să nu devasteze câmpurile şi pomii. ❖ Vlaşii (joi în Săptămâna Brânzei) cine nu-i serbează face vara viermi în ochi (Speranţia, I, f. 27). ❖ Se ţine pentru dureri de ochi (Speranţia, I, f. 78). ❖ Joi, în Săpămâna Brânzei, unele femei nu spală rufele, din cauză că le e frică de soborât (boşorogit) şi că se porneşte dintr-însele *poală albă*. Altele spală cămăşile şi opresc cenuşa ce rămâne de la leşie şi o întrebuinţează contra viermilor ce fac vitele în răni, vara (Speranţia, I, f. 131 v).

Vinerile Scumpe; Vinerea Ouălor

Este prima vineri din ciclul numeros de zile supuse restricţiilor, amplasate în principal în preajma marilor sărbători de peste an, atât ale calendarului fix, cât şi ale celui mobil. Având o bogată paletă de activitate, s-ar putea spune că sunt marcate de arhetipul zilei de vineri, prin excelenţă zi sensibilă, indiferent de nuanţa ei calendaristică.
Vinerea Ouălor poate fi considerată o anticipare timpurie a unei sărbători specializate din Postul Mare, care avea în vedere atât bunul mers al creşterii păsărilor, cât şi evitarea contaminării cu sacrul sărbătoresc (a se vedea, în acest sens, Miercurea Strâmbă).

Tradiţii: Vinerile Scumpe sunt douăsprezece pe an, înaintea fiecărui praznic câte una. Cine nu ţine aceste vineri, care încep din Săptămâna Brânzei, nu are spor la nimic şi tot anul este bolnav. Vinerile Scumpe trebuie ţinute cu post şi cu rugăciune, mâncând numai seara. Se ţin pentru binele casei şi pentru curăţirea sufletului de păcate înaintea lui Dumnezeu (Speranţia, III, ff. 12 v; 93; V, f. 372).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Vinerile Scumpe sunt ţinute numai de tineret, pentru a avea noroc la formarea căsniciei (Speranţia, VIII, f. 131).

Apărător de rele şi durere: Vinerile Scumpe se ţin pentru bube (Speranţia, VII, f. 228). ❖ Neţinând Vinerea Ouălor, se strică ouăle sub cloşti şi nu scot pui (Speranţia, I, f. 71 v).

A noua săptămână de la Crăciun

Întâia Sâmbătă a lui Lazăr; Sâmbăta Albă; Sâmbăta Ursului

Întâia sâmbătă a lui Lazăr (prin contaminare, sub acest nume este uneori cunoscută şi sâmbăta precedentă, cea a Moşilor de Piftii), este consacrată şi ea pomenilor: ofranda constă, şi de data aceasta, în bucate rituale, în plăcinte cu brânză şi ouă.
Este foarte interesant mitul dezvoltat de această sărbătoare, pe care putem s-o considerăm, dacă nu dual, cel puţin fragmentată, deoarece un al doilea episod al ei (explicat prin sinonimia numelor) este întâlnit cu o săptămână înainte de Paşti. Pe lângă tema regenerării Soarelui, la ieşirea din iarnă, ce apare consecvent în cele două Lăsări de sec, de carne şi de brânză (focurile aprinse, ocolurile rituale, săriturile, pomenile specifice din brânză şi ouă ş.a), moartea şi învierea divinităţii agrare, de această dată, se produce în cele două sărbători ce poartă numele de Sâmbăta lui Lazăr.
Fie că se produce involuntar, în urma neatenţiei sau a unui accident „de muncă", sau din cauza mâniei rituale a tânărului nemulţumit, a zeităţii care nu şi-a primit la timp ofranda – aliment regenerator, moartea lui Lazăr este una enigmatică (obsedant apare motivul căderii). Nu poate fi vorba de o simplă dezvoltare a episodului biblic, întrucât tradiţiile circumscrise celor două sărbători sunt deosebit de bogate, de complexe. Spunem enigmatică, deoarece avem de-a face nu numai cu o moarte prin cădere, ci şi cu o îngropare, cu o dispariţie temporară din lumea aceasta (chiar dacă sub un strat gros de frunze). În felul acesta (fapt subliniat şi de tragismul căutărilor), moartea personajului pare mai degrabă să fie rezultatul unei greşeli pe care acesta a făcut-o şi pentru care a fost pedepsit cu această şedere forţată în lumea morţilor, din care mai apoi a avut privilegiul să se întoarcă, o dată cu revenirea la viaţă a naturii. Prin analogie, au fost generate interdicţiile corespunzătoare (nu se lucrează nimic pentru bărbaţi, bărbaţii nu lucrează), precum şi recomandările (pomana rituală constând din plăcinte) pentru a-i feri pe bărbaţi, vizaţi, în primul rând, de încărcătura negativă a sărbătorii.

Tradiţii: În vremea veche a fost un bogat, care mânca plăcinte, şi la poarta lui era un om sărac, Lazăr, care a cerut plăcintă bogatului şi, nedându-i bogatul, a murit de dorul plăcintei (Speranţia, VI, f. 42 v). ✥ Spun bătrânii că un oarecare Lazăr s-ar fi înălţat spre cer şi apoi a căzut la pământ, făcându-se fărâme (Speranţia, II, f. 189). ✥ Se ţine Sâmbăta lui Lazăr, pentru că mama lui îl credea mort, aşa că i-a făcut pomană (Speranţia, VI, f. 259 v). ✥ În această zi se fac plăcinte şi se dau de pomană lui Lazăr, căci acesta se zice că a murit de dorul plăcintelor şi l-au plâns surorile lui şase săptămâni, iar după ce a înviat, a zis: „Cine a murit, mort să fie!" De atunci nimeni n-a mai înviat şi nimeni nu va mai învia (Speranţia, I, f. 149). ✥ Spun bătrânii că acest Lazăr era într-un pom şi i-a mirosit a plăcintă şi, cum a simţit acest miros, a căzut jos din pom (Speranţia, VII, f. 35 v). ✥ Spun că în această zi a căzut Lazăr dintr-un pom şi, murind, l-au acoperit frunzele, şi ai casei nu l-au găsit până târziu, când, râcâind mierlele, au dat peste el. Surorile lui, Maria şi Magdalena, luându-l, l-au spălat cu lacrimi şi l-au şters cu cosiţele şi l-au îngropat (Speranţia, I, f. 398). ✥ Un om bătrân spune că s-a

suit într-o toamnă să dărâme un stejar, pentru a face din el un stog de coceni. N-a apucat să taie câteva crăci şi, scăpându-i craca de care se ţinea cu mâna, a căzut. Noroc însă că stejarul, fiind cu crăci multe şi având şi cleancuri, i s-a agăţat cămaşa, care era de pânză de cânepă, şi a rămas atârnat. Când a spus femeii această întâmplare, a dovedit că acea cămaşă a fost cusută în ziua Sâmbetei lui Lazăr (Speranţia, II, f. 115). ❖ Sâmbăta Ursului cade în Săptămâna Brânzei, şi zic bătrânii că Lazăr a mâncat plăcinte şi l-a mâncat ursul (Speranţia, VII, f. 130 v). ❖ Lazăr era bubos. Cine face treabă îl umple bubele. Sf. Lazăr are darul de a tămădui de bube (Speranţia, VIII, ff. 166, 309 v). ❖ Sf. Lazăr e patron de ţigani, căci pe mulţi îi cheamă Lăzurică (Speranţia, VIII, f. 145).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se face o plăcintă mare, ca încheiere a carnavalului, şi o mănâncă cu vin, pentru vigoarea corpului în timpul postului ce urmează (Speranţia, I, f. 214).

Apărător de rele şi durere: Nu lucrează bărbaţii (Speranţia, II, f. 62). ❖ E rea de căzături, de primejdii, de fiare (Candrea, 1928, p. 129). ❖ Femeile nu cos, nu spală cămăşi bărbăteşti, căci cine se îmbracă cu cămăşă lucrată în ziua asta cade jos de pe unde se suie (Speranţia, I, ff. 372 v, 391 v). ❖ Cine nu mănâncă plăcinte cade din pom. În această zi se mănâncă plăcintă mai întâi şi apoi se munceşte, că altfel cazi din pomi în timpul culesului poamelor (Speranţia, I, f. 24 v; VII, f. 70). ❖ Pe cei ce nu mănâncă plăcinte în astă zi toată vara îi prind frigurile (Speranţia, I, f. 30). ❖ Rea de boale (Speranţia, I, f. 22 v). E ţinută de femei. Dacă vor lucra în astă zi vor fi loviţi copiii lor de boale nervoase (Speranţia, I, f. 96 v). ❖ Cine ar lucra în această zi îl loveşte boala de ochi (Speranţia, I, f. 300 v). ❖ Se ţine pentru boale şi înainte se spală în această zi putinile care au avut brânză în ele; apa aceea o bea pentru pieirea de boale (Speranţia, VII, f. 173 v). ❖ E rău de căzut vitele şi oamenii, însă se speră a se scula cine va cădea în această zi, căci şi Lazăr s-a sculat din morţi (Speranţia, III, f. 56). ❖ De vor lucra în Sâmbăta Albă le va albi părul. Pentru aceasta se pune, când se spală, o fărâmă de brânză în apa din albie, spre a nu albi curând (Speranţia, III, f. 222). ❖ Sâmbăta lui Lazăr se ţine spre a nu veni furnici în casă. Cine n-o ţine i se umple casa cu furnici (Speranţia, I, f. 135 v).

Obiceiuri: Se împart colăcei şi colivă cu lumânările mici (Speranţia, I, f. 400). ❖ Femeile fac plăcinte şi dau de pomană, sub credinţa că Lazăr a murit de dorul plăcintelor (Speranţia, I, f. 14). ❖ În sâmbăta Lăsatului de brânză fac plăcinte, care se împart pe la vecini de pomană, ca cei ce au dat să aibă ce mânca în ceea lume. Tot atunci fetele aduc câte un ulcior de apă de la izvorul cel mai rece şi dau de pomană, ca să aibă izvor în cealaltă lume (Pop Reteganul-2, f. 25).

A noua săptămână de la Crăciun

Duminica Lăsatului Sec de brânză; Lăsatul Secului pentru Postul cel Mare

Cea mai importantă sărbătoare după Bobotează şi prima mare sărbătoare a calendarului mobil marchează despărţirea în totalitate de bucatele interzise pe perioada postului. Asemeni perioadei sărbătorilor de iarnă, Carnavalul *– despărţirea de Cârnelegi – se sărbătorea zgomotos, cu muzică, veselie, chefuire excesivă în care erau permise cele mai mari libertăţi, ce mergeau adesea până la pierderea măsurii. La apogeul sărbătorii se impunea ceremonialul iertăciunii, al purificării spirituale a comunităţii, urmat de purificarea fizică, ce va avea loc a doua zi. Cu această ocazie erau performate gesturi rituale prin care participanţii îşi urau un post uşor. Practicile magice erau şi ele numeroase: de la cele apotropaice (împotriva animalelor de pradă) la cele de propiţiere (pentru rod bogat).*

Tradiţii: După ce au mâncat şi s-au veselit şi s-au petrecut de ajuns, toţi cei din casă obişnuiesc să mănânce un ou fiert sau copt, pentru a li se părea Postul scurt, mic şi uşor ca ou, pentru a fi tari, sănătoşi ca oul în tot decursul Postului, şi cum mănâncă oul de iute, aşa să treacă Postul de iute (Marian, 1994, I, p. 203). La Lăsatul Secului, fiecare să mănânce câte un ou, ca să fie tot anul gras şi rotunjel ca oul (Candrea, 1999, p. 323). ❖ Într-o aşa noapte, de chef şi de bucurie, a zilei de Lăsatul Secului de Postul Mare are să se prăpădească lumea (Niculiţă-Voronca, I, p. 208). ❖ În ziua Lăsatului de Sec de brânză vecinii şi rudele îşi cer iertare unii de la alţii, ca să intre curaţi în Post (Gorovei, 1995, p. 200). ❖ La Lăsarea de sec merg sătenii afară din sat pe deal, duc mese, scaune, băuturi şi mâncări, firesc că merg şi muieri şi bărbaţi, bătrâni şi tineri. Acolo apoi se ospătează, ţin toaste, cei tineri slobod roate aprinse pe deal în jos (Pop Reteganul-2, f. 25).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: La Lăsatul de brânză trebuie mult jucat, pentru ca cânepa să crească înaltă (Gorovei, 1995, p. 41). ❖ La Lăsatul postului de brânză, seara, să te duci în obor, să dai chicot şi să zici: „Găinile tale (ale unui vecin) sunt necârcâitoare, neouătoare şi neclocitoare, iar ale mele sunt şi cârcâitoare şi ouătoare şi clocitoare", că vei scoate pui mulţi pe vară (Gorovei, 1995, p. 99). ❖ Când un copil strănută la Lăsatul Secului, atunci să i se dăruiască o vită oarecare, ca să aibă parte şi noroc de ea (Candrea, 1999, p. 83).

Apărător de rele şi durere: În ziua de Lăsarea Postului de Paşti toată ziua să nu umbli cu nici un fel de boambe (de grâu, secară, cucuruz, ovăze etc.), nici de mâncare la galiţe să nu dai grăunţe, nici să duci boambe la moară. Seara ia în gură tot felul de bucate, închide ochii şi ieşi afară de trei ori (cu ochii închişi şi cu gura plină de tot soiul de boambe), aruncă-le din gură să le mănânce paserile şi zici: „Cum nu văd eu acum nimic, aşa să nu vadă paserile holda mea, ori holdele mele, ori grânele mele!" (Pop Reteganul-2, f. 31 f-v). ❖ La Lăsatul secului de brânză să legi fiarele de pe coş înainte de a te culca, ca să legi gura fiarelor sălbatice, să nu-ţi mănânce vitele (Candrea, 1928, p. 139). ❖ La Lăsările de post mari, ca Paşti şi Crăciun, toate oalele, seara, după masă, se pun cu gura în jos, de pagubă (Gorovei, 1995, p. 182).

Despre vreme: Dacă plouă la Lăsat de Sec, plouă şi la Paşti (Gherman-4, p. 123).

A noua săptămână de la Crăciun

Păresimile (Postul Mare)

Tradiţii: Cu începutul Păresimilor trebuie să fie gata tortul pentru cămeşi (torsul este admis de la începutul Secului Crăciunului). La începerea Păresimilor se începe şi ţeserea pentru cămeşi (Mangiuca, 1882, p. 11).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În întreg răstimpul Păresimilor este datina de se cară oamenii în huţuţup (legănuş) şi vârtej, în credinţa că dobândesc sănătate peste tot anul (Pop Reteganul-1, f. 43).

Apărător de rele şi durere: Săptămâna Brânzei şi Postul Păresimilor să nu le spurci, adică să nu mănânci carne, căci e rău de pagubă (Gorovei, 1995, p. 182).

Prima săptămână a Postului Mare

Săptămâna Mare

Printr-un paralelism, prima şi ultima săptămână ale postului sunt numite Mari, datorită semnificaţiilor sacre de care dispun. Nu întâmplător **toate** *zilele săptămânii se bucură de un tratament aparte, fiecăreia fiindu-i consacrat un mare număr de practici magice cu valoare ceremonială.*

Tradiţii: O săptămână după Lăsatul Secului de Paşti şi una până în Paşti se zic Săptămânile Mari (Speranţia, I, f. 74 v).

Apărător de rele şi durere: Calul sau Caii lui Sântoader îi ţin în săptămâna întâi din Păresimi cinci zile, ca să nu le vatăme caii, ca vitele să nu fie atacate de fiare (Muşlea-Bârlea, p. 357). ❖ În prima săptămână a Postului Mare nu se ţese, căci se crede că peste noapte ar veni Toader şi ar încâlci iţele (Gorovei, 1995, p. 236). ❖ Unii nu mănâncă fasole în prima săptămână din Postul Mare, ca să nu facă bube (Candrea, 1999, p. 104).

Lunea Curată; Lunea Vaselor; Spolocania; Postul Negru; Lunea Păstorilor; Ciricul Păsărilor; Lunea Ciorilor; Lunea Păsărilor; Lunea Viermilor; Harmanul pentru viermi; Ziua Forfecarilor; Tărbacul Câinilor

Întâia luni a Postului Mare se dovedeşte a fi un moment deosebit de important în viaţa ţăranului, indiferent de ocupaţia pe care acesta o avea. Este o zi a interdicţiilor, printre care cele mai importante sunt cele de pregătire fizică a postului. Pe lângă curăţarea vaselor de impurităţile din perioada Cârnilegilor, era nevoie şi de o curăţenie a organismului, care se făcea prin intermediul unor alimente ce căpătau valoare rituală (borş simplu, de exemplu; tot acum se pregătea ritual acest ingredient, care va deveni indispensabil în toată această perioadă plină de privaţiuni).
Pe lângă stabilirea coordonatelor alimentare ale postului, această primă zi mai oferea posibilitatea influenţării, prin intermediul practicilor magice, a unora dintre dăunătorii cu care oamenii puteau veni în contact în anul în care intrau (agricol, pastoral). Lunea păstorilor *era cadrul de desfăşurare a numeroase practici şi obiceiuri magice (*Tărbacul câinilor*) îndreptate împotriva lupilor; Lunea* păsărilor *(a* ciorilor*) constituia sărbătoarea închinată păsărilor, ce trebuia obligatoriu să fie ţinută, pentru ca semănăturile să nu aibă de suferit în nici un moment hotărâtor pentru obţinerea unei bune recolte; în mod asemănător era celebrată şi ziua* viermilor *(a* forfecarilor*).*
Prin petrecerea rituală de la cârciumă, la care participau şi femeile, putem spune că întâlnim ecouri ale unor sărbători feminine, colective, în scopul obţinerii unor bune rezultate în muncile specifice.

Tradiţii: Spolocaniile cad a doua zi de fiecare Lăsat de Sec al fiecărui post. Atunci femeile fac păsat cu urluială de păpuşoi sau cu mei şi cu julfă de sămânţă de cânepă, dau de pomană, spălând şi leşiind toate lucrurile pline de grăsime din Câşlegi (Speranţia, VII, f. 131 v). ✥ De Spolocanii se bea toată ziua la cârciumă, atât bărbaţii, cât şi femeile, spre a-şi spăla dinţii de cărnurile rămase între ei, şi care cărnuri spurcă Postul (Speranţia, VI, f. 190). ✥ Copiii pot mânca ce a rămas de cu seară (Speranţia, VII, f. 174). ✥ Spolocaniile sunt nişte fete care merg înaintea Maicii Domnului şi cer iertare pentru păcatele oamenilor făcute în timpul Câşlegilor. După alţii, Spolocaniile sunt nişte babe răutăcioase, care te îndeamnă numai la rele, chiar şi în posturi, dacă nu le bagi în seamă când e ziua lor (Speranţia, VIII, f. 77). ✥ Spolocaniile sunt nişte sfinte lăsate de Dumnezeu anume pentru petreceri. Ele se serbează în băuturi şi încântări. Aceste sfinte au învăţat pe femei a cultiva cânepa şi a face din ea felurite lucruri. Dacă o femeie nu se petrece cu altele în ziua de Spolocanii, zice că nu va creşte cânepa ei mare (Speranţia, VIII, f. 355 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se bea foarte mult, zic că-şi spală gura şi stomacul, să fie curaţi (Niculiţă-Voronca, I, p. 210). ✥ Femeile beau ca să se facă cânepa frumoasă. Toată ziua beau şi joacă, pentru cânepă, şi aduc pe cineva înalt în casă, ca să fie cânepa subţire şi înaltă (Niculiţă-Voronca, I, pp. 210, 211). ✥ În lunea primă a Păresimilor se cară oamenii în legănuş (ţiuţiuluş, scrânciob) şi vârtej, pentru câştigare de sănătate peste tot anul (pe alocurea se cară poporul în legănuş şi vârtej de la începutul Păresimilor până la Paşti) (Mangiuca, 1882, p. 11). ✥ Spolocaniile se ţin ca să aibă somnul mieilor (să doarmă liniştiţi; Speranţia, VII, f. 102).

Apărător de rele şi durere: Lunea Vaselor se ţine ca să nu se spargă vasele (Speranţia, II, f. 132 v). ✥ Nu lucrează luni în Săptămâna Mare, că le ia sporul de la furcă (Speranţia, I, f. 78). ✥ E rău de tăieturi (Speranţia, I, f. 89 v). ✥ În această zi se nasc viermii şi, dacă nu se ţine, ei strică poamele (Speranţia, VII, f. 7). ✥ În toate zilele de luni, vara, se postește, spre a fi vitele ferite de viermi (Speranţia, VI, f. 62). ✥ În prima zi din Post se descântă de purici, ca să nu se înmulţească (Speranţia, II, f. 7 v). ✥ Spolocaniile se ţin pentru rosul hainelor (Speranţia, II, f. 222). ✥ Se mănâncă din plăcinta care a rămas, spre a nu te prinde frigurile. Dacă mănâncă o bucată de plăcintă, nu fac bube dulci (Speranţia, VII, ff. 68 v, 192). ✥ Spolocaniile se ţin pentru înec (Speranţia, VIII, f. 269 v). ✥ Se mănâncă numai hrană rece sau nu se mănâncă nimic (sau borş fără nici un fel de legume), pentru a nu face copiii bube, alte boli (Marian, 1994, I, p. 225). ✥ Spolocanele se ţin pentru sugei; cine are, să lege nouă noduri îndărăt pe nouă aţe şi să le îngroape la picuşul cofei, că pier (Niculiţă-Voronca, I, p. 211). ✥ Pentru a nu-i crăpa cuiva buzele, i se recomandă să pupe oala cu unt, luni dimineaţă, în Săptămâna Mare, după a Brânzei (Candrea, 1999, p. 250). ✥ Nu se spală de Spolocanii toată ziua pe ochi, ca să nu le dea muşte în ochi peste an (Speranţia, VII, f. 102). ✥ A doua zi după Lăsatul de sec nu se dă gunoiul afară din casă, că noaptea vine lupoaica şi fură cărbuni (Gorovei, 1995, p. 106). ✥ **Lunea Păstorilor**: Mama care are unul sau mai mulţi copii păstori se scoală în dimineaţa acestei zile, face o turtă din făină de grâu sau de porumb, o coace şi o meneşte Sfintei Luni, ca aceasta să-i păzească fiul, precum şi turmele,

de lupi sau de alte animale sălbatice. Femeile nu lucrează nimic, mai ales la o cămaşă, să nu coasă sau să-i încheie gura, căci, lucrând aşa ceva, lupii pot să-i atace copilul sau turma, iar şoarecii mănâncă semănăturile din câmp la primăvară (Marian, 1994, I, p. 233). ❖ Se ung vetrele ca şi la Filipi, ung gura lupului şi a altor dihănii. Nu umblă cu perie, cu pieptene, nu torc, ca să nu tragă acestea la casă (Niculiţă-Voronca, I, p. 211). ❖ **Lunea Păsărilor:** Se dezleagă graiul păsărilor şi atunci încep a cânta (Speranţia, VII, f. 7). ❖ Se crede că atunci se înfrăţesc păsările (Speranţia, II, f. 107 v). ◆ Nu se înstrăinează păsări din curte, pentru a le creşte cu uşurinţă în cursul anului (Speranţia, VI, f. 224). ❖ Nu se iau păsările din cuibare, căci uită găina cuibarul şi n-are parte de ouă. Dacă vreo gospodină ia ouă din cuibar, trebuie să zică descântecul: „Cum nu uit eu casa, nici găina cuibul!“ În acest timp se scuipă peste cuibar (Speranţia, VII, ff. 19 v, 20). ❖ Se sărbătoreşte din cauză că, atunci când îi spurcă păsările, le merge rău în cursul anului (Speranţia, I, f. 4 v.) ❖ Luni, după Lăsatul secului, femeile ţin „ciricu“ păsărilor, adică nu lucrează, ca să nu le mănânce păsările semănăturile (Bot, p. 283). ❖ Celor ce nu respectă această zi paserile nu le vor culege pomii de insecte, iar cele răpitoare le răpesc puii de la cloşte (Speranţia, I, f. 77). ❖ Ca să se înmulţească păsările, se face pomană cu porumb fiert (Speranţia, VI, f. 80 v). ❖ **Lunea Ciorilor:** În această zi femeile au obiceiul ca să scoată în mijlocul bătăturii, dis de dimineaţă, cu ochii închişi, masa pe care au mâncat seara, când au lăsat post, cu toate fărâmiturile ce se găsesc pe ea. Scoţând-o, strigă ciorile, ca să vie să mănânce de pe masă tot ce se află şi să se sature (Speranţia, I, f. 120 v). ❖ Femeile împart mâncare pe câmp, ca să mănânce ciorile şi vrăbiile, ca să nu strice vara porumbul şi cânepa (Speranţia, I, f. 372 v). ❖ O serbează ca ciorile să nu scoată porumbul din pământ şi, ca să fie şi mai siguri, fac o aţă de lână, pe care o sucesc cu ochii închişi şi o leagă la picior, o poartă o săptămână şi apoi o atârnă la coş (Speranţia, I, ff. 11 v, 50). ❖ În această zi femeile nu cos cu acul, ci numai torc. Primul fir tors se toarce pe dos şi îl înnoadă, zicând: „Nu înnod firul, ci înnod gura ciorilor, a vrăbiilor, a ciocârlanilor, a viermilor etc., ca să nu strice semănăturile“, apoi încep a toarce firul în regulă (Speranţia, I, f. 237). ❖ E bine să se toarcă în această zi, pentru ca să li se strâmbe ciocul ciorilor, când vor încerca să scoată seminţe (Speranţia, II, f. 115). ❖ Pentru ca să nu le necăjească paserile şi să le mănânce grâul şi mai ales cânepa, o babă mai meşteră face nişte mătăhăli din cârpe, înconjură lanul de trei ori, descântă nu ştiu ce şi aşează acolo mătăhălile din distanţă în distanţă împrejurul lanului, şi păsările nu se mai apropie (Speranţia, VIII, f. 239). ❖ În această zi se fierb boabe de porumb şi se aruncă afară la ciori, pentru ca acestea să nu dezgroape boabele de porumb primăvara, când acestea încep să încolţească (Speranţia, I, f. 45 v). ❖ Nu se scoate gunoiul afară, ca să nu ia ciorile puii de la cloşti (Speranţia, VII, f. 259 v). ❖ **Lunea Viermilor:** În această zi viermii încep a mişca (Speranţia, VII, f. 160). ❖ Femeile în această zi nu se piaptănă, nu cos, nu ridică nimic etc., pentru ca viermii să nu le scormonească bucatele. Unele nici nu se spală; ele cred că cine se spală în această zi îi dă tot anul gunoaie în ochi ori îi scot ciorile ochii (Speranţia, I, f. 90; II, f. 73). ❖ În Lunea Viermilor femeile înfig acele în baligă de vite, zicând ca să se facă viermii acolo, iar nu la oameni şi la vite; ele mai înfig acele şi în putregai (Speranţia, I, f. 286). ❖ **Ziua Forfecarilor:** sărbătoare dedicată insectelor dăunătoare (Ghinoiu, 1997, p. 223).

Obiceiuri: Spolocania: se spală toate vasele, mesele, tot ce e la bucătărie, ba şi vătraiul, cleştele, cheile, uşile, dulapurile, ca să nu fie înfruptate; se freacă toate cu leşie, să fie curate pentru Post (Niculiţă-Voronca, I, p. 210). ❖ Umblă cu toţii de la unul la altul, se mai cinstesc din nou; se iartă, că intră în Post (Speranţia, IV, f. 177). ❖ **Înăcrirea borşului:** se umple borş pentru perioada Postului. Pentru ca borşul să fie acru, se obişnuia să tragă de cap sau de urechi pe cineva din casă sau chiar de pe stradă, ca să se înăcrească borşul, cum s-a înăcrit de supărare omul respectiv (Marian, 1994, I, p. 229). ❖ **Cucii**: Îmbrăcaţi în fuste, cu gluga-mască pe cap, cu un băţ în mână şi cu un clopot mare în spate, Cucii alergau în prima dimineaţă după Lăsatul Secului, uneori în ziua Lăsatului de Sec, după copii, fete, femei, oameni pe care îi atingeau şi adesea îi trânteau. Spre mijlocul zilei luau în mână câte o nuia, de care legau o opincă, şi urmau alte alergături şi lovituri în spatele curioşilor. Seara, Cucii se adunau şi mergeau din casă în casă, pentru a face câte o horă în curte (Ghinoiu, 1997, pp. 55-56). Toţi caută să vadă Cucii, ca să nu li se întâmple nimic (Speranţia, III, f. 171). ❖ Colectivul ceremonial al Cucilor este alcătuit, după tradiţie, dintr-un grup de cincisprezece bărbaţi mai tineri sau mai vârstnici, împărţiţi în două cete de câte şapte (şapte sugerând, în concepţia locală, numărul zilelor săptămânii). Cel aflat în plus este Mutul, personaj central. Fiecare Cuc se individualizeaza prin masca, prelungită cu un fel de bluză, şi fusta lungă, până la opinci. De acestea sunt fixati câtiva *zilişori* (clopotei). Masca propriu-zisă este din piele de miel sau de iepure, întinsă pe un ciur fără plasă, iar sprâncenele acesteia sunt fie din lână, fie din fulgi fini de pasăre, sau chiar desenate. Nasul se construieste din tiugă sau cătrună (plante din familia dovleacului), uneori din ardei. Când e din tiugă se vopseşte, îndeosebi în roşu. Gura are dinţii din boabe de fasole, seminţe de floarea soarelui, dar cel mai des din fasole albă. Ochii (nişte tăieturi ovale) au gene desenate ori confecţionate din păr de cal sau de capră. Barba măştii este tot din lână (albă sau neagră), ca şi sprâncenele, alteori dintr-o bucată de piele de la gâtul cocoşului, cu fulgi cu tot, cât mai coloraţi. Coarnele măştii sunt de capră, de berbec, ori din lemn. Ca obiecte de luptă, fiecare Cuc are o sabie vopsită în roşu (culoarea confruntării) şi un târnăcop, vopsit în albastru (culoare-simbol pentru uneltele gospodăreşti), confecţionate din lemn. Dupa tradiţie, obiceiul Cucilor se desfăşoara în trei locuri: la o fântână, la câmp şi în sat. În dimineaţa zilei dintâi a Postului Pastilor, Cucii se strâng, unul câte unul, la o fântâna a satului, cu puţin timp înainte de răsăritul soarelui. Din alaiul acestora mai face parte şi mireasa (simbol al purităţii morale), pe care Mutul o aduce la fântână. Ea scoate apă într-o căldaruşă, cu care, cu ajutorul unui mănunchi de busuioc, stropeşte cele patru zări, ca semn al dorinţei de belşug şi de linişte în fiecare casă, pe pământ. La fântână Cucii se aşează în linie dreaptă ori în semicerc, cu faţa spre soare, înclinându-se de trei ori ceremonios astrului zilei abia răsărit. Apoi ei se împart în două grupe egale de câte şapte, dispuse în linie dreaptă, una în faţa celeilalte, la o mica distanţă. Obiceiul are ca moment central lupta dintre cele două cete, una fiind cea a „localnicilor“, iar cealaltă cea a „vrăjmaşilor“. După înclinarea spre soare, la trei fluierături scurte al Mutului, între localnici şi duşmanii liniştii lor începe lupta, fiecare luptător înclinându-se mai întâi de trei ori în faţa adversarului, cu sabia în mâna dreaptă şi cu târnăcopul în cea stângă. În ritm de geamparale, beligeranţii se apropie sau se îndepărtează, încrucişându-şi mai întâi săbiile şi apoi

târnăcoapele, semn că momentele de liniște, când omul, fie numai și pentru scurt timp, poate să-și vadă de gospodărie, alternează cu cele de înfruntare a dușmanului. Pe tot parcursul momentelor tulburi, care se succed, după cum am văzut, cu cele senine, Mutul este animatorul ceremonialului, de el depinzând succesiunea momentelor pașnice sau conflictuale. Spre finalul ostilităților, când semnele împăcării definitive între războinici încep sa fie tot mai vizibile, săbiile și târnăcoapele sunt împreunate alternativ sub formă de rozetă. Prima este rozeta localnicilor, apoi rozeta vrăjmașilor. Urmează rozeta mare, alcătuită din armele ambelor cete, pentru ca, în cele din urmă, armele să fie abandonate într-un fel de rozetă finală, simbol al împăcării definitive, învingătorii morali fiind localnicii. Ceremonialul de la fântână are menirea de a invoca bunăstarea pentru întreaga obște, cel din câmp invocând bogația în grâne. La fântână, în câmp și în sat Cucii sunt însoțiți de un instrumentist, de obicei un fluieraș, în locul gaidei (cimpoiul de altă dată). Drumul între cele trei spații ceremoniale Cucii îl parcurg fără a fi diferențiați în cete. În drum spre casa Mutului, Cucii bagă-n spaimă curioșii ieșiți în cale. Colindatul Cucilor se face numai în acele gospodarii în care ei au fost invitați, ritualul fiind cel descris până acum. Pe ulițele satului, Mutul este cel care deschide calea, făcând loc Cucilor prin multimea curioșilor mai curajoși, ceilalți fugind din fața cetei. În timpul ceremonialului, Mutul își folosește sabia și târnăcopul pentru a disciplina câte un Cuc mai silnic (care se abate de la regulile obiceiului). Dintre cei curajoși, care înfruntă procesiunea Cucilor, în special femeile mai în vârstă, își scot pieptarul, haina sau basmaua și le așează în calea lor, socotindu-i pe aceștia ca având puteri miraculoase; bătrânele speră ca pieptarul, haina sau basmaua pe care au călcat Cucii să le redea vigoare ori sănătate. Dupa „masa împăcăciunii" dintre localnici și vrăjmași, Cucii se despart, jurându-și să umble împreună și anul viitor, plecând fiecare pe la casa lui, singur, așa cum a venit și la fântână. La fiecare gospodărie alaiul este întâmpinat cu vin și pâine de casă. Prin faptul că anunță primăvara, acest frumos și străvechi obicei deschide un nou ciclu anual în viața colectivității (inf. I. Zamfirescu, jud. Constanța). ✦ **Tărbacul câinilor:** practică magică de alungare simbolică a lupilor în prima zi după Lăsatul Secului de Paște. Cete de bărbați prindeau câinii și îi chinuiau (datul în jujeu sau în tărbacă, răvăritul etc.). Prin această practică oamenii credeau că alungă iarna, patronată de lup, pentru a veni vara, patronată de cal (Ghinoiu, 1997, p. 199). ✦ A doua zi după Lăsatul Secului de Postul Mare prind câinii și-i dau în jujău. Jujăul este o frânghie și două lemne. În frânghie se pune câinele, se învârtește cât permite frânghia, după aceea trag doi inși de lemne și frânghia, desucindu-se, zvârle câinele amețit. Unii freacă câinii la partea de dinapoi cu un lemn răvălit, alții țin ascunsă o oală cu mălai muiat, din care dau cu un șumuiog privitorilor pe la gură. Ei cred că, trăgând în jujău mai mulți câini, fac vara mai mult mei (Fochi, p. 360). ✦ Luni după Lăsatul Secului se dau câinii în tărbacă, pentru a nu turba (Speranția, III, f. 95). ✦ Se mai dă de pomană și se duc sufletele morților, care până aici veniseră acasă (Speranția, VII, f. 99).

Prima săptămână a Postului Mare

Marţea Vaselor; Marţea Încuiată; Marţea Sântoaderului; Marţea Ciorilor; Marţea Furnicilor; Marţea Trăsnetului

Deosebit de bogată în reprezentări, a treia mare zi a Lăsatului de Sec o constituia ziua de marţi, a cărei concentrare de sacralitate este materializată în numeroase practici şi interdicţii. Ea este Marţea Vaselor, Marţea Încuiată, *când se închide practic orice portiţă către zilele precedente: acum se spală, pe alocuri, vasele de dulce şi se mănâncă ritual urzică fiartă. Ea mai este şi* Marţea Sântoaderului – *deschiderea săptămânii consacrate unei divinităţi cu valenţe demonice accentuate (Sântoaderul, Caii Sântoaderului), care marchează pe de o parte intrarea în primăvară (a se vedea, în acest sens, şi credinţele legate de ziua de 1 martie), cât şi în perioada muncilor specifice acestui anotimp (tors, ţesut, pentru femei, muncile câmpului, pentru bărbaţi). Această zi mai cuprindea uneori şi practici ceremoniale împotriva dăunătorilor agricoli (*Marţea Ciorilor, Marţea Trăsnetului*).*

Tradiţii: Prima marţi din Postul Mare, când zic că se încuie Sf. Toader (Speranţia, I, f. 27 v). ❖ Începe perioada Cailor lui Sântoader, marţi la amiază, şi ţin şapte, opt sau nouă zile, adică până miercuri, sau chiar joi la amiază din săptămâna viitoare, când vin caii cei şchiopi, care nu s-au putut ţine după cei sănătoşi (Marian, 1994, I, pp. 244, 245). Marţi din săptămâna întâi din Postul Paştilor zic femeile că tună caii lui Sân-Toader de la munte, şi nu ies la munte până a doua săptămână, iarăşi marţi (Muşlea-Bârlea, p. 357). ❖ Sâmbăta de piatră sau Zilele de piatră (Marţea de trăsnet sau Marţea de piatră) sunt rele de gadini şi de trăsnete. Cine lucrează (ţese, coase, toarce, meliţă) în aceste zile, va fi trăsnit când va îmbrăca lucrul sau haina făcută sau spurcată în aceste zile, şi ogoarele săpate în Marţea de trăsnete zice că sunt bătute de piatră, arareori se crede că vor fi scăpate. Bătrânii povestesc că odată un om avea oameni la prăşit porumb, printre care se afla şi o femeie, care purta pe lângă dânsa un opreg (zevelcă, boştea, fâstâc) la care femeia alesese (ţesuse) şi în ziua de Marţea de trăsnet. Şi zice că s-a fost frământând norii, dudăind şi fulgerând pe cer, mai ales pe deasupra şi în apropierea acelor prăşitori; dar la unii le-a fost dat în gând că nu e de-a bună atâta dudăit şi fulgerat primprejur, şi o babă mai păţită le-a spus cine-o avea de lucru pe el făcut în Marţea de trăsnete, să-l lepede departe, că se întâmplă primejdie. Aşa, femeia care purta fâstâcul cu pricina l-a şi aruncat atunci departe, după care fâstâcul a fost trăsnit, iar cerul s-a potolit (Speranţia, I, f. 145 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Mâncare de urzici fierte spre sănătate (Mangiuca, 1882, p. 11). ❖ În această zi se aruncă afară fărâmiturile, ca să mănânce ciorile (Speranţia, II, f. 117).

Apărător de rele şi durere: De Sântoader, nu se lucrează de marţi până marţi, dacă nu este un bărbat în casă. Dacă totuşi lucrează fără să fie un bărbat acolo, vin caii lui Sântoader şi calcă fetele (Drăguţ, p. 137). ❖ Marţea Încuiată se ţine pentru a nu muri de încuietură (Speranţia, I, f. 27 v). ❖ În prima săptămână din Postul Paştilor

se ţine *Marţea Ciorilor*. Ca să nu scoată ciorile porumbul, să te scoli de dimineaţă, să iei furca în brâu, să torci un fir cu ochii închişi, zicând: „Înnod gura ciorilor, a garoilor şi a toate lighioanele care scot porumbul". Îl iei apoi şi îl legi, cu ochii închişi, de fiarele coşului. Îl laşi până se pune porumbul. Atunci îl iei de coş şi îl pui la coarnele plugului (când o începe întâi); după ce isprăveşti, îl arunci acolo într-un loc (Gorovei, 1995, p. 186). ❖ Femeile obişnuiesc să-şi lege degetul cel mare de la picior şi ciocul fiarelor după coş, ca astfel să lege ciocul cioarelor, să nu scoată porumbul (Speranţia, II, f. 43). ❖ *Marţea Trăsnetului:* în prima săptămână a Păresimilor nu se lucrează de frica trăsnetului (Fochi, p. 196). ❖ Se ţine pentru curăţirea puricilor din casă (Mangiuca, 1882, p. 11).

Magie: Descântare pentru cei vătămaţi de Sântoaderi de pe timpul Sântoaderilor din anul trecut (Mangiuca, 1882, p. 11).

Obiceiuri: Se spală vasele de dulce, care sunt astfel pregătite pentru Post. ❖ Înfârtăţirea feciorilor şi însurăţirea fetelor (Mangiuca, 1882, p. 11). ❖ Femeile fierb porumb (Speranţia, II, f. 119). ❖ Se fac nişte turte mici, se menesc ciorilor şi se duc la hotare (Speranţia, III, f. 13).

Miercurea Strâmbă; Miercurea Frumoasă; Lăsatul ăl Strâmb

Aşa cum am văzut şi din prezentarea celorlalte sărbători mobile, dominant este caracterul demonic al acestora, fapt ce impune numeroase practici cu caracter apotropaic sau de propiţiere. Fie că este vorba de personaje cu un pronunţat caracter malefic (Sântoaderii, lupul, Joimăriţa), fie că este vorba de un demonism difuz, ce caracterizează în ansamblu ziua în cauză (un fel de intensiune malefică a timpului), perioada Postului este marcată de lipsa unor patroni sensibili, apărători ai oamenilor, care trebuie în acest caz să se descurce singuri cu forţele nefaste. Un exemplu concludent îl reprezintă Miercurea Strâmbă *(numită eufemistic* Frumoasă*), ce atrage după sine interdicţii totale de muncă, ea putând mutila totul în natură.*

Tradiţii: Miercurea Strâmbă este o bătrână care strâmbează pe cei ce lucrează în ziua ei. Ca să-şi arate puterea către lume, a strâmbat şi lemnele din pădure (Speranţia, II, ff. 299 v; 105 v). ❖ E rea pentru poceli. Cine lucrează i se strâmbă gura. În comună se pomenesc cazuri pentru susţinerea dreptăţii. O femeie, pentru că a lucrat în ziua asta, a rămas cu gura strâmbă. Numai prin rugăciuni i s-a îndreptat gura (Speranţia, I, f. 372). ❖ Spun bătrânii că s-au obişnuit să ţină şi Miercurea Strâmbă pentru binele sufletului. Sunt douăzeci şi patru de vămi prin care trebuie să treacă sufletul când se va duce în rai. Dacă a păzit Miercurea Strâmbă, Sf. Miercuri îl va ajuta şi va trece cu uşurinţă prin vămi (Speranţia, III, f. 221). ❖ Miercurea Frumoasă se ţine pentru că atunci zboară morţii la cer (Speranţia, VI, f. 279).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Miercurea Frumoasă o ţin numai fetele. Se gătesc, se pudrează, dau cu diferite substanţe pe faţă, ca să nu facă pete (Speranţia, II, f. 133).

Apărător de rele şi durere: I se strâmbă gura sau îl pocesc ielele pe acel care lucrează în această zi (Speranţia, I, f. 368 v). ❖ Nu se lucrează: nu se face leşie, nu se spală rufe, nu se toarce, nu se urzeşte pânză, nu se descântă nici un descântec, decât de bubă neagră (Candrea, 1999, p. 233). ❖ Li se strâmbă capetele celor ce lucrează (Speranţia, I, f. 29 v). ❖ Cine lucrează în această zi va naşte copiii strâmbi. Asemenea şi puii ce vor ieşi din ou vor ieşi cu picioarele şi cu ciocul strâmb. Dacă nu-l serbează, se strâmbă lemnele în pădure şi vitele nasc feţii cu capul sau cu picioarele strâmbe (Speranţia, I, ff. 391; 27). ❖ În această zi femeile însărcinate nu lucrează, căci, dacă lucrează, nasc pruncii cu gura strâmbă sau cu piciorul strâmb. Bătrânele să nu lucreze, că li se strâmbează şalele (Speranţia, I, f. 7 v). ❖ În această zi nu se coase şi mai cu seamă nu se toarce. Cele care torc în această zi, către seară fac păpuşi de pământ şi le aruncă la răspântii, pentru ca să se strâmbe gura păpuşilor, iar nu a celor care au lucrat (Speranţia, II, f. 114 v). ❖ Miercurea Strâmbă se ţine pentru a nu fi bântuit de hoţi (Speranţia, II, f. 259). ❖ Nu se lucrează în această zi, crezându-se că orbesc (Speranţia, I, f. 45 v). ❖ Se ţine pentru ca să nu se îmbolnăvească oamenii de bube şi mai ales de râie (Speranţia, III, f. 73 v). ❖ E rea de lingoare (Speranţia, III, f. 55 v).

Magie: Miercurea Strâmbă se serbează pentru boale. Dimineaţa, când pleacă vacile la cireadă, se zice: „Hai, vacilor, la cireadă!“, ca împreună cu vacile să se tot ducă şi bolile. După amiază se lucrează (Speranţia, VII, f. 159). ❖ O femeie, lucrând în acea zi, a rămas cu gura strâmbă. Însă ducându-se cu spata şi cu ţele la apă curgătoare, i-a descântat, desmâniind pe supărăcioasa Sf. Miercure, şi astfel i-a venit gura la loc (Speranţia, II, f. 16). ❖ Nu se poate vindeca decât dacă ţine de-aci înainte această sărbătoare. Trebuie să găsească o babă care să-i dea să bea iarba Sf. Miercuri (Speranţia, II, f. 125 v). ❖ Cui i se strâmbează gura, pentru ca să-i vie la loc, trebuie să procedeze astfel: să cheme trei femei pe nume Maria. Acestea o iau şi se duc cu femeia la un pârâu din apropiere. Totdeodată iau cu ele şi un război, pe care îl aşează pe pârâu. Pe cea cu gura strâmbă o pun pe scaunul dindărăt al războiului. Fiecare din cele trei Marii intră în război şi zice de trei ori vorbele: „I înainte, i îndărăt, gura cutărei femei să vină la loc“. După fiece zicere trage cu spata. După ce fiecare a zis vorbele de mai sus de câte trei ori, fărâmă războiul şi pleacă acasă, unde încetul cu încetul gura bolnavei vine la loc (Speranţia, II, f. 142 v).

Prima săptămână a Postului Mare

Joia Iepelor; Joia Tuturor Juvinelor, Joia Furnicilor; Joia Ciorilor; Joi-Mărica; Vracii Ochilor

O altă zi de sărbătoare, de fapt, din nou, mai multe zile de sărbătoare suprapuse, consacrate atât patronilor (Joimăriţa), cât şi dăunătorilor (jivine, furnici, ciori) şi, nu în ultimul rând, protecţiei animalelor. Joia Iepelor *este, în ultimă instanţă, prin pedepsele pe care le impune celor ce nesocotesc sărbătoarea, o anticipare a marii zile consacrate Cailor lui Sântoader („cine nu se spală pe cap şi lucrează, îl omoară iepele cu copitele").*

Tradiţii: Nu se înţeapă, că e rău de înţepătură. Cine a cusut s-a înţepat cu acul. Iată ce mi-a spus o mătuşă: „Bărbatul meu a bătut pari, ca să facă un gard în jurul curţii. Mai către seară, mânzul a dat să sară peste gard, ca să iasă afară din curte, însă s-a înţepat în pari şi a murit. De atunci n-am mai lăsat nici pe bărbatul meu să înţepe şi ne-a mers mai bine" (Speranţia, I, f. 368 v). ✥ Despre această sărbătoare se povesteşte că în vechime o femeie n-a ţinut-o, pe motiv că n-are nici o iapă care să cadă în pari, adică să se împăreze. În acea zi, pe când sărea un pârleaz, a căzut chiar ea într-un par (Speranţia, I, f. 245 v). ✥ O femeie a lucrat în Joia Iepelor şi o oaie i-a fătat un miel fără partea posterioară (Speranţia, I, f. 366). ✥ Spun sătenii că un om care locuia într-un bordei a fost omorât de furnici cu muşcăturile lor (Speranţia, V, f. 266). ✥ În această zi câlţii să fie torşi, dacă vrei să ai cămaşă de Paşti. Cine nu i-a scos vine Joi-Mărica şi-i scoate ochii cu fusul (Speranţia, I, f. 98 v). ✥ Joi după Săptămâna Brânzei toţi flăcăii care au avut de gând şi nu s-au căsătorit atunci fac nuntă repede, cu cine o fi, numai să nu rămâie neînsurat. Aşa că pe aici sunt câte şapte-opt nunţi în aceeaşi zi şi oamenii îi zic *Săptămâna Nebunilor* (Speranţia, V, f. 234).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Joia Iepelor se ţine ca să se mânzească iepele (Speranţia, II, f. 45). ✥ Perie cânepa şi începe a o toarce, ca să aibă spor la ţesut, la tors, la călepe peste an (Niculiţă-Voronca, I, p. 211). ✥ De Joia Furnicilor se seamănă turta în grâu, ca să fie mult şi bun (Speranţia, VI, f. 59).

Apărător de rele şi durere: *Joia iepelor* – în prima săptămână a Postului Mare. O ţin femeile care au vite, fiind rea de înţepătură; se înţeapă caii şi oamenii şi se îmbolnăvesc, dacă nu se ţine; nu se vor înţepa în spini pe timpul verii (Fochi, p. 178). ✥ Nu e bine ca femeile cu iepe să toarcă în curte, ci numai în casă (Speranţia, III, f. 10 v). ✥ O ţin femeile, spre a fi sănătoase iepele borţoase; o ţin numai cei ce au iepe. Era obiceiul de a lega cânjăul furcii de tors (partea furcii unde se leagă caierul) la vârf, cu o cârpă, pentru a naşte vitele mai lesne şi să nu avorteze (Speranţia, I, f. 26 v; VI, f. 128 v). ✥ Ziua Iepelor ar produce boala udului asupra celor care lucrează, mai ales asupra femeilor (Speranţia, I, f. 76 v). ✥ Cine nu se spală pe cap şi lucrează, îl omoară iepele cu copitele (Speranţia, I, f. 24). Pe cele care au lucrat au jucat iepele, lăsând urme de copită (Speranţia, I, f. 41). ✥ E rea de boale pentru femei (Speranţia, I, f. 6). Fereşte pe om de durerile de stomac şi înlesneşte femeilor naşterile. Cine

dintre femei n-a serbat Joia Iepelor, a născut în grele dureri, de multe ori copilul s-a născut mort, iar femeia a rămas cu durere în şale şi în pântece (Speranţia, I, f. 105 v). ❖ Joia Iepelor e sărbătorită de femeile tinere. Cine lucrează în această zi poartă sarcina un an. Femeia însărcinată care n-a ţinut această zi nu poate să nască, până n-o da iepii să mănânce tărâţe din poală (Speranţia, II, f. 114 v; III, f. 128). ❖ Joia Iepelor se ţine pentru a nu mânca lupii iepele. Cine nu ţine are pagubă în vite (Speranţia, I, f. 221). ❖ *Joia furnicilor* e rea, că zic că ajung de le mănâncă furnicile din mână sau vin şi intră în legume (Speranţia, I, ff. 4 v, 357 v). ❖ O serbează, căci, dacă nu serbează, furnicile strâng seminţele din pământ în muşuroaie (Speranţia, I, f. 11 v). ❖ Nu se pomeneşte deloc de furnică, ca să nu vină în casă (Speranţia, V, f. 153 v). ❖ Amorţesc pentru totdeauna mâinile cui lucrează în această zi (se produc furnicături; Speranţia, II, f. 45 v). ❖ De Joia Furnicii nu se mănâncă făină (Speranţia, V, f. 351 v). ❖ Oamenii se scoală dis-de-dimineaţă şi fac o turtă de mălai sau făină, cu puţină brânză sau unt, care este apoi dusă pe câmp, unde o pun pe un muşuroi de furnici, sau în pădure, pe un copac (Marian, 1994, I, p. 187). O trimit cu un copil la un muşuroi de furnici şi o mănâncă acolo. O bucată se pune în muşoroi. Se crede că astfel furnicile nu se mai prăsesc în casă (Fochi, p. 177). Femeile se duc la furnicar cu diferite bucate, zicând: „V-am adus destule bucate să mâncaţi. De-acum în pomi să nu vă mai urcaţi şi semănăturile şi bucatele să nu le mai stricaţi!“ (Speranţia, III, f. 115). Se face o turtă coaptă în spuză, se împarte la copii, zicând următoarele vorbe: „Cum împart eu aceste bucăţele copiilor, aşa să vă împrăştiaţi voi, furnicilor, şi la mine să nu veniţi, căci de foame veţi pieri!“ (Speranţia, IV, f. 124). Fac turtă cu brânză, noaptea fac foc cu bozi, ca să depărteze furnicile şi alţi gândaci. La facerea focului, mâncând turta, zic: „Eu mănânc brânză şi unt, voi să vă mâncaţi una pe alta. Din casa mea să fugiţi, să nu mai fiţi“. Îngroapă apoi o bucăţică de turtă în bălegarul din foc (Fochi, pp. 177-178). ❖ Cine lucrează în această zi i se încurcă părul. Nu se năvădeşte, că se încurcă pânza (Speranţia, II, f. 263; V, f. 248). ❖ Cine lucrează în joia după Săptămâna Brânzei îşi pierde vederea (Speranţia, I, f. 219). ❖ Joia după Săptămâna Brânzei este rău pentru boala de ochi, căreia i se mai zice în popor şi Vracii Ochilor (Speranţia, I, f. 356).

Despre muncile câmpului: De la Joia Furnicii încep oamenii a semăna păpuşoi (Speranţia, VII, f. 159 v).

Vinerea Sântoaderului; Vinerea Furnicilor; Vinerea Ierbii; Vinerea Omanului

Este ajunul Sântoaderilor, în care se desfăşoară cu preponderenţă practici apotropaice, în vederea atenuării impactului pe care prezenţa demonilor l-ar putea avea asupra colectivităţii. Păzitori prin excelenţă ai torsului, sancţionând încălcarea interdicţiilor impuse de acesta în perioada Postului şi în apropierea datei la care acesta se sista, Caii Sântoaderului ajung să pedepsească orice activitate desfăşurată în preziua marii sărbători.

Tradiţii: Se urzesc pânzele (Mangiuca, 1882, p. 11). ❖ Proorocul Ilie paşte caii lui Sântoader într-o luncă cu iarbă până la brâu şi de aceea nu se arată mai mult pe pământ. Caii lui Sân-Toader sunt nişte cai cu statura oablă ca a omului, care, de la brâu în sus, sunt oameni, iar în jos sunt cai. Coada, ca să nu o vadă oamenii, o bagă în cizmă (Muşlea-Bârlea, p. 357). ❖ Se spune că un om a plecat cu sacul la moară şi pe drum s-a întâlnit cu Caii lui Sântoader. Ei l-au întrebat că unde merge? El le-a răspuns că se duce la moară, căci are praznic. Ei l-au întrebat că ce praznic ţine? El le-a răspuns că ţine praznicul lui Sântoader. Caii i-au zis: „Ai noroc că, dacă prăznuieşti ziua lui Sântoader, e bine, iar dacă ai fi avut alt praznic, te-am fi omorât pe loc“ (Speranţia, I, f. 49 v). ❖ Se povesteşte că această sărbătoare se ţine de când cu următoarea întâmplare: Un om, neavând făină (malai), a luat sacul cu porumb pe spinare şi a pornit spre moară ca să macine. Pe drum s-a pomenit deodată înconjurat de cai, care fornăiau şi izbeau cu copitele, spune el. Îngrozit, a căzut în genunchi, închinându-se, în care moment un om înalt a apărut înaintea lui, spunându-i că de astă dată îl iartă, dar pe viitor, dac-o mai îndrăzni să lucreze ceva în acea zi, va fi omorât de Caii lui Sântoader (Speranţia, I, f. 106).

Apărător de rele şi durere: Darea de sare descântată la vitele cu care se lucra în decursul Sântoaderilor, ca să nu le facă Sântoaderii vreun rău (Mangiuca, 1882, p. 11). ❖ Ţin două vineri, una înainte de Sânziene şi una înaintea Mucenicilor, pentru ca să nu se bolnăvească de dalac (Speranţia, I, f. 19). ❖ Se ţine Vinerea Furnicilor, pentru ca furnicile să nu mănânce rădăcinile porumbului şi ale altor plante, când sunt tinere (Speranţia, II, f. 106).

Magie: În ajunul Sântoaderului merg feciorii şi fetele înainte de răsăritul soarelui pe deal, după un fel de rădăcină, numită iarba-vântului, apoi după iederă şi popâlnic, pe care le sapă din pământ cu un cuţit, în locul lor pun pâine şi sare, ca să aibă leac. În ziua de Sântoader se spală fiecare cu apă de pe iederă şi de pe rădăcina de iarba-vântului, în credinţa că peste an vor fi feriţi de vânturi şi de orice soi de bube. Rădăcina de iarba-vântului se păstrează, iar peste an, de este cineva bolnav, se afumă cu ea (Pop Reteganul-2, f. 25).

Obiceiuri: Ducerea colivei Sântoaderilor la biserică, totdeauna vineri după începerea Păresimilor. Grâul din această colivă e bun de gustat contra frigurilor şi peste tot anul (Mangiuca, 1882, p. 11).

Sân-Toader, Sân-Toaderul cel Mare; Sâmbăta Cailor, Sâmbăta Sântoaderului; Sâmbăta Ursului

Un fel de combinaţie între reprezentarea creştină, fastă, a Sf. Toader, şi elementele demonice care-i sunt atribuite (materializate în special de caii însoţitori), Sântoader este unul dintre sfinţii cei mai bine reprezentaţi ai calendarului popular. Nu este numai un model exemplar de comportament

moral (minunile sfântului creştin), în virtutea căruia a fost învestit cu paza preceptelor comunitare („dacă vreo fată mare necinsteşte prin vreun lucru femeiesc nepotrivit ziua aceasta, atunci Sântoader îşi trimite caii"); în ciclul cosmic, el este unul din păzitorii soarelui pe drumul pe care acesta îl face pe bolta cerească, un cavaler impasibil însoţit de o herghelie demonică.

Tradiţii: Sf. Teodor se serbează ca cel dintâi comandant al oştirilor, pe steagul cărora era chipul său (Speranţia, VIII, f. 31 v). ✥ Sâmbăta Sântoaderilor se serbează pentru minunile Sfântului Teodor. El a omorât un năprasnic şarpe, care îngrozise lumea. El a încălecat pe un cal alb şi a omorât un şarpe, care mânca pe fiecare an câte un copil şi era să mănânce şi o fată de împărat. Venind rândul unei fete de împărat ca s-o mănânce şarpele, Sf. Toader a încălecat un cal alb, a găsit şarpele şi l-a omorât (Speranţia, II, ff. 7 v; 56 v; 58 v). ✥ Sfântul Toader ţine pe dracul de păr („Ion Creangă", an V, nr. 4, 1912, p. 116). ✥ Caii lui Sântoader se ţine, ca să nu tragă dracul de coada cailor (Speranţia, IV, f. 128 v). ✥ Postul se face întru amintirea unei minuni, de pe timpul împăratului Domiţian, care prigonea pe creştini şi care în Săptămâna Mare a dat ordin să se taie vite şi să se arunce prin fântâni, fiindcă creştinii posteau, să-i silească să beie, dar creştinii n-au băut şi n-au mâncat nimica toată săptămâna până vineri. Atunci Sf. Toader a făcut o minune, căci el era o căpetenie a lor şi, făcând rugăciuni, a plouat (sau a izvorât apă), iar el le-a zis ca să fiarbă grâu, şi au mâncat vineri şi sâmbătă grâu fiert. Romanii, de ciudă, l-au ars pe Sf. Toader. Şi întru amintirea aceea se duce la biserică în ziua de Sf. Toader grâu (Niculiţă-Voronca, I, p. 211). ✥ Tot de atunci nici peştele în Post nu se mănâncă, pentru că are sânge; până atunci zice că peştele n-avea sânge şi se mânca. Icre se pot mânca, dar peşte nu. Peştele, demult, se mânca, în Post, ca bureţii; dar de un Post Mare au făcut jidanii pâine cu sânge de vită, să cumpere oamenii, şi Sf. Toader le-a poruncit să nu mănânce. Ei au tăiat-o felii şi au dat-o în iazuri, în ape, s-o mănânce peştii, şi de atunci are peştele sânge, şi nu se mănâncă. Slobozenie de peşte în Postul Mare este numai de trei zile: de Blagoveştenie, de Florii şi de Probajine, în postul Sântă-Măriei. De când l-a apucat un peşte de deget pe Domnul Christos, şi l-a încruntat, de a curs sânge, de atunci nu se mănâncă. Un om s-a dus la scăldat şi s-a înecat, iar peştii l-au mâncat, şi de aceea au peştii sânge (Niculiţă-Voronca, I, pp. 211, 212). ✥ Se începe purtatul colivei şi al prescurilor pentru morţi, şi a apei la case, pentru expiarea păcatelor celor morţi, căci morţilor ce nu li se face acest obicei stau cu ţărâna în gură pe lumea cealaltă (Speranţia, VII, f. 192). ✥ De la această sâmbătă înainte unele femei încep „a purta sâmbetele" până la Paşti, făcând în fiecare sâmbătă colivă, o duc la biserică şi fac pomenire pentru morţii din familie. Unele femei, dacă au necaz pe cineva, îi trec numele la pomelnicul morţilor şi apoi îi fac coliva „şi-i poartă sâmbetele". Se zice că acea persoană moare cu siguranţă (Speranţia, IV, f. 5). ✥ Sâmbăta cea dintâi din postul Paştelui nu e iertat a juca şi a petrece, ori a merge la şezătoare, căci vin caii lui Sântoader (Pop Reteganul-2, f. 34). ✥ Nu lucrează (mai ales vineri seară spre sâmbătă), mai ales nu se toarce şi nu se coase; nu se face leşie pentru spălatul cămăşilor. Cine se încumetă şi lucrează în ziua acestui sfânt, va fi pedepsit cu amorţirea mâinilor, poate fi lovit sau omorât de Caii lui Sân-Toader, care sunt foarte răi la lovituri. Bărbaţii se feresc să

lucreze cu securea sau cuţitul, pentru a nu fi legaţi de Sântoaderi cu lanţurile de fier. Legarea se manifestă prin dureri reumatice în mâini, picioare şi la încheieturi. Şi mai ales dacă vreo fată mare necinsteşte prin vreun lucru femeiesc nepotrivit ziua aceasta, atunci Sân-Toader îşi trimite caii, care, prefăcuţi în cei mai voinici şi mai frumoşi feciori (având cozi şi copite de cai), o pândesc şi, sub pretext că vor s-o petreacă la joc, o răpesc. Fata poate scăpa de ei doar dacă ajunge acasă şi, după ce încuie uşa, răstoarnă toate vasele cu gura în jos (Marian, 1994, I, pp. 241, 245). ✥ Sân-Toader are un cal, alb, pe care el umblă mai cu seamă în ziua sa, şi calul acela are un corn în frunte şi e năzdrăvan, şi nu bea, nici nu mănâncă un an de zile nimic. În ziua de Sân-Toader are voie să bea şi să pască. Dar el nu paşte iarbă, ci numai păr de fată mare (Marian, 1994, I, p. 244). ✥ În această săptămână oamenii spun că nu e bine a umbla noaptea, că-i întâmpină Sân-Toader cu cal alb şi-i calcă, mai ales dacă nu se spală pe cap cu oman. Aceasta se face şi pentru a nu li se paşte părul peste an, pentru ca părul să crească repede, lung şi frumos: „Toadere/ Sân-Toadere/ Dă codiţă fetelor/ Cât cozile iepelor!“ Cine nu se scoală şi nu se spală în această zi, dis-de-dimineaţă, până a răsări soarele, cine se scoală abia după ce Sân-Toader şi-a scos caii la păşune sau după ce au dat oamenii cailor de mâncare, aceluia i se va paşte părul tot anul sau caii lui Sân-Toader vor veni şi-i vor paşte (roade, încurca) părul (Marian, 1994, I, pp. 251, 252, 255). Tot pentru a avea părul lung, copiii sunt puşi să tragă de părul fetelor, pe fereastră (uneori se trage de coada unui animal păros: cal, bou). ✥ Caii lui Sântoader sunt feciori frumoşi, făcuţi din feciorii care şi-au părăsit iubitele, dar fiecare are coadă şi copite, fiind încins cu lanţuri. Alteori se spune că aceşti cai sunt albi şi negri. Caii cei albi îi prigonesc neîncetat pe cei negri şi încep a-i muşca cu gurile şi a-i bate cu copitele, şi de regulă nu se lasă până ce nu-i învinge (Marian, 1994, I, p. 244). ✥ O femeie bătrână a povestit că mama ei, când spăla la o fântână, s-a pomenit cu ceva din văzduh nechezând şi tropăind şi peste ea trecând cu potcoavele, muşcând-o. Trezindu-se din ameţeală, a rămas cu urme de potcoave pe corp, până la moartea ei, şi arăta la toţi că a greşit şi a lucrat în ziua lui Sântoader, şi de aceea au trecut caii lui Sântoader peste ea (Speranţia, I, f. 274). ✥ Odată, o babă venea de la moară, în acea noapte. Caii lui Sântoader o întâlnesc şi încep să zvârle cu picioarele în babă, până ce au trântit-o până la pământ. Baba se vaietă. Atunci unul din cai grăieşte şi zice: „– De unde vii, babo?“ „– De la moară, unde am fost cu nişte grâu“. „– Şi ce faci cu grâul?“ „– Fac brânduşeii lui Sântoader, maică!“ Atunci caii au sculat-o, zicând: „– Bine, babo!“ Şi au fugit (Fochi, pp. 315-316). ✥ În caz că nu vor ţine sărbătoarea, Caii lui Sântoader le vor încurca holdele. Spun că un om n-a ţinut într-un an această zi. Când a ieşit la seceriş, toate holdele erau aşa de frumoase, de-ţi era mai mare dragul să seceri. Numai ale acelui om erau încurcate, de n-a avut ce face. Spun că n-a găsit nici urmă de vită prin ele, nici de oameni, şi că în acel an n-au fost nici furtuni, care să fi contribuit la încurcarea holdelor (Speranţia, VI, f. 285). ✥ Un om avea două fete şi, venind seara Sf. Toader, merseseră în grajdul cailor după ogrinji, să-i fiarbă cu apă ca să se spele. Rostind formula obişnuită: „Părul fetelor cât coadele cailor!“, în loc ca Sf. Toader să răspundă: „Dau, fetelor, dau!“, un hoţ se căznea să dezlege caii. Ele, crezând că este Sf. Toader, nu mai luară ogrinji, ci alergară în casă să spună părinţilor că în grajd e Sf. Toader. Părinţii veniră curioşi, dar caii nu mai erau. De atunci a rămas vorba „Caii lui Sântoader“ (Fochi, p. 316).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sântoaderul se ţine pentru a ajuta la înmulţirea stupilor de albine (Speranţia, III, f. 107 v). ❖ Sacrificarea şi mâncarea pogacei cu miere de stup la Sântoaderul cel Mare întru sănătate (Mangiuca, 1882, p. 11). ❖ În ziua de Sf. Toader copiii se scaldă, şi în scăldătoare se pun pietricele şi flori de fân, ca să fie sănătoşi ca piatra şi drăgăstoşi ca florile (Gorovei, 1995, p. 214). ❖ Se sapă iarbă-mare; din rădăcinile ei pisate, împreunate cu sare şi cu făină, se face un fel de amestecătură, ce se dă vitelor să mănânce, în scopul de a fi sănătoase în cursul anului (Speranţia, I, f. 213). ❖ Cu o zi înainte de Sâmbăta lui Sântoader fetele se duc şi caută prin locurile necultivate sau prin pădure o buruiană numită homan. Îndată ce au găsit-o, pun un semn acolo, ca să ştie unde este şi să nu scoată o altă buruiană în locul ei. Sâmbătă, cât se poate de dimineaţă sau chiar noaptea, fetele se scoală, se primenesc şi pleacă la locul acela unde au găsit homanul. Ajunse aici, se întovărăşesc câte două şi fac mătănii, îngenunchind înaintea homanului, zicând cuvintele: „Toadere, Toadere, dă cosiţa părului ca pe coada calului", precum şi o mică rugăciune. După terminarea rugăciunii, scot homanul din pământ, îl iau şi-l duc acasă, unde, făcându-l leşie, se spală cu el pe cap, ca să le crească părul mare. Tot secretul în aplicarea acestui obicei e că în timpul când îl scot din pământ să nu le vadă nimeni, căci altfel cred ele că nu numai că nu le mai creşte părul, dar cade şi cel pe care-l au (Speranţia, I, f. 120-120v). ❖ Tund vitele în frunte, le retează coadele şi tund păr din capul copiilor şi le pun pe toate în sălcii lăstăroase, ca să se înmulţească ca salcia (Speranţia, III, f. 270). ❖ Cei ce au animale le tund puţin păr şi-l duc la furnicar, ca să se prăsească ca furnicile (Speranţia, IV, f. 9 v). ❖ Se tund noatenii (caii de doi ani) ca să se facă cai buni de călărie (Speranţia, VI, f. 121). ❖ Sătenii, aducând colivă la biserică, conservă din această colivă spre a mânji pomii, şi pentru leac (Speranţia, III, f. 35 v). ❖ De la Sf. Teodor răsare orice iarbă, şi deci şi nouă să ne ajute a răsări mai iute orice semănătură (Speranţia, VII, f. 159).

Apărător de rele şi durere: Femeile nu lucrează, dacă în acea zi nu au văzut cai alergând. Nu se lucrează până pe vremea prânzului, când se termină încuratul cailor, şi până când toţi ai casei trebuie să fie spălaţi pe cap cu apă în care s-a pus iarbă-mare, căci altfel vor suferi de dureri de cap şi ameţeli, părându-li-se zgomot ca cel ce-l fac caii când se încură. Cel care este lovit de Caii lui Sântoader nu se face bine până când cel lovit nu este băgat sub un pod, pe care să treacă caii (Speranţia, II, ff. 42 v; 47 v; 125 v). ❖ Nu se lucrează, căci îi fărâmă noaptea în vis Caii lui Sântoader şi oamenii se deşteaptă bolnavi (Speranţia, I, f. 98 v). ❖ Se spală cu iarbă-mare şi fân, pentru ca să nu alerge pe lumea cealaltă caii prin capul lor (Speranţia, V, f. 381 v). ❖ Cine nu-i serbează toată vara va avea pete de copite de cai, vânătăi (Speranţia, I, f. 54). ❖ Nu lucrează, ca să nu se încurce vitele când sunt legate (Speranţia, II, f. 266 v). ❖ Cine înjugă boi la căruţă, cine înhamă cai la căruţă acela va pierde în scurt timp vitele pe care le-a înhămat sau înjugat (Speranţia, IV, f. 123). ❖ Sâmbăta Sântoaderului se ţine pe motiv că şchiopează vitele (Speranţia, I, f. 188). ❖ În ziua de Sântoaderul Mare este datina că femeile dau cailor vecinilor zob (cucuruz, ovăz şi sare), ca nu cumva, venind Caii Sântoaderului, pe răstimpul de şapte zile în care stăpânesc (...) să facă rău oamenilor casnici, precum şi vitelor şi hoarelor aparţinătoare casei, cu care ocaziune zic: „Dau cailor să fie zobiţi, cinstiţi şi săriţi!"

(Pop Reteganul-1, ff. 42-43). ❖ Cui toarce în ziua aceea i se vor înşira maţele, după cum firul din furcă se înşiră după fus. În seara aceea se pitulă furca, fusul şi caierele, câte sunt în casă (Fochi, p. 311). ❖ Se ţine să nu-i doară capul în cursul anului pe cei din casă (Speranţia, II, f. 234 v). ❖ Fetele se spală prea de noapte, înainte de a se-ncepe încurarea cailor, ca să nu li se încurce coadele (Speranţia, II, f. 8). ❖ Se ţine ca să nu fie copiii pleşi (fără păr pe cap; Speranţia, VII, f. 293). ❖ Sâmbăta Ursului, numită şi Sâmbăta Sântoaderilor, după Săptămâna Brânzei, nu se lau femeile, spre a nu le mânca ursul sau lupul (Speranţia, II, f. 25 v). ❖ Sâmbăta lui Sf. Teodor este rea pentru înmulţirea insectelor în casă; cine o ţine şi ia colivă de la biserică, mor insectele, cine nu, se înmulţesc (Speranţia, I, f. 422). ❖ Se spală cu iarbă-mare pe cap, spre a nu le intra muştele în ochi vara (Speranţia, I, f. 357 v). ❖ Sâmbăta lui Sântoader e rea de lingoare (Speranţia, I, f. 409).

Despre muncile câmpului: De Sântoader să semeni ceapa, că creşte mare („Ion Creangă", an V, nr. 4, 1912, p. 116).

Magie: Când se încură caii, se aruncă iarbă-mare, feşile copiilor mici, bete (brăciri) şi busuioc, ca să treacă caii peste ele: iarbă, ca să crească părul, feşe, ca să nu mai plângă şi să nu mai răsară din somn copiii; bete – pentru ca să le poată întrebuinţa la descântece de muma-pădurii (Speranţia, II, f. 132 v).

Obiceiuri: Sâmbătă sătenii fac colăcei cu flori, care se numesc brânduşei, şi se dau de pomană pentru cei morţi (Speranţia, I, f. 148 v). ❖ Se împărţeau lumânări pentru sănătate (Speranţia, VI, f. 205 v). ❖ Se mănâncă în acea zi porumb sau grâu fiert (Speranţia, IV, f. 154). ❖ În ajunul acestei zile femeile fac mălai şi fac covaşă, pentru a le avea pentru a doua zi, căci această mâncare îi place straşnic lui Sântoader (Speranţia, VIII, f. 293 v). ❖ Femeile frământă pâine şi dau cailor de sănătate. Cine are cai să facă pomană sau să împartă câte ceva, căci contrariu nu-i trăieşte nici un cal (Speranţia, III, f. 220). ❖ De atunci încep a mânca măsline, icre, untdelemn (Speranţia, VI, f. 52 v). ❖ **Încurarea (alergarea) cailor**: Caii lui Sântoader fac întrecere cu caii. În această zi se încură caii, în amintirea Cailor lui Sântoader, şi ca să nu le crape pielea vara, ca să fie iuţi şi sănătoşi peste an ca caii lui Sântoader, cu care aleargă după soare (Speranţia, I, f. 112 v; II, ff. 8; 136). Toţi flăcăii care au cai mai buni se adună la un loc şi de acolo pleacă la oarecare depărtare de comună, în urmă se dă drumul cailor şi acela care fuge mai tare este lăudat de toţi cei care privesc la această întrecere (Fochi, p. 309). Flăcăii se iau la întrecere cu caii (Speranţia, II, f. 12). ❖ Copiii se adună la o casă, tot aşa şi fetele. Fiecare copil ori copilă duce cu sine o pâinişoară făcută anume în scopul acesta. Pâinişoara are mai multe cornuri şi astfel, pentru asemănarea cu cetina bradului, se numeşte *brăduleţ*. Copiii – fetiţele – şed lângă olaltă. Un băiat rupe un corn de brăduleţ, dă cu el de azvârlita în vecinul său, zicând: „– Cu cine ţii? Cu Dumnezeu ori cu mine?" „– Şi cu Dumnezeu, şi cu tine", răspunde băiatul. „Aşadar, de acum să fim veri", adaugă întâiul. Tot aşa fac şi fetiţele, lovindu-se cu cornuri de brăduleţ, îşi zic: „Tu, văruţă!" Legătura aşa încheiată ţine viaţa întreagă, ori se repetă la anul, ori nu (Viciu-5, p. 1). ❖ La Sf. Toader, copiii se prind veri şi văruţe. Oricât de mulţi ar fi, ia fiecare câte un colăcel, numit brăduleţ.

Prima săptămână a Postului Mare

Îşi pun toţi colăceii într-un pom, apoi îl scutură. Al cui colăcel cade mai întâi, acela e vărul cel mai mare şi ceilalţi trebuie să asculte de el. Apoi îşi schimbă colăceii şi îi mănâncă. Alteori merg în grădină cu câte un colăcel şi-l schimbă reciproc, propunându-şi unul altuia să fie veri sau văruţe (Muşlea-Bârlea, p. 356). ✦ Fraţii de cruce sunt doi prieteni foarte intimi, gata să sară în foc şi în apă unul pentru altul. Deviza fârtaţilor este iubirea până la moarte. Nu se ceartă şi nu se trădează, fie chiar moarte de om; un frate de cruce valorează mai mult decât un frate bun, tainele lor nimănui nu şi le spun. Copiii fraţilor de cruce nu se căsătoresc împreună, zicând că-i păcat. De aceea sunt rari oamenii cari se prind fraţi de cruce, şi numai multă iubire, convieţuire, afaceri comune, motive sufleteşti pot să determine pe doi inşi sau inse să se prindă fraţi sau surate (Elefterescu-2, p. 42). ✦ **Bulciul Sântoaderului** – obicei postmarital al nevestelor căsătorite în perioada Câşlegilor de a săruta bărbaţii, ţinut în ziua de Sântoader, în semn de rămas bun de la distracţiile şi libertăţile îngăduite înainte de căsătorie. Tinerele neveste, însoţite de soacre şi, uneori, chiar de soţii lor, gătite mirese, ca la nuntă, purtând un ulcior cu vinars în mână, cinsteau şi sărutau bărbaţii cunoscuţi, întâlniţi pe străzi sau în casele rudelor vizitate. Bărbaţii sărutaţi dau nevestelor o cinste în bani (Ghinoiu, 1997, pp. 27-28).

Duminică; Tăiatul nucilor

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În această zi se crestează în lung scoarţa nucilor încuiaţi, ca să crească nucile mari şi uşor de spart (Chicet-2, p. 30).

A doua săptămână a Postului Mare

Urmează o perioadă destul de mare de acalmie sărbătorească, în care oamenii sunt la adăpost de cele rele, poate şi de cele bune.

Marţea Încuiată

Prin analogie, se poate vorbi de o extindere a săptămânii trecute, sau de o confuzie cronologică: Marţea Încuiată *impune aceleaşi prescripţii cu cele din săptămâna precedentă.*

Apărător de rele şi durere: Cine lucrează se constipă, oamenii şi vitele lor (Fochi, p. 196). ✦ Femeile nu ţes, nu cos marţi după Sântoader, de frica cailor lui Sântoader (Viciu-3, p. 2).

A patra săptămână a Postului Mare

Miercuri; Miezul Păresimilor (jumătatea Postului Mare), Miezul Păresii, Miezul Păreţilor; Târnoasele; Miercurea Numărătoarea Ouălor, Sărbătoarea Ouălor; Ziua Şarpelui

Având o semnificaţie deosebită, înjumătăţirea postului (Miezul Păresimilor) se caracterizează prin aceeaşi doză masivă de demonism. Anticiparea marii sărbători pentru care a fost instituit şi Postul Mare ne face să vorbim acum de o concentrare a acestei sacralităţi malefice în ziua numită Miercurea Numărătoarea Ouălor. *Prin urmare, acum se numără ouăle strânse pentru Paşti, nu numai pentru a vedea de câte va mai fi nevoie, pentru ca ouăle respective să nu se strice, ci şi pentru a stimula acumularea lor şi ouatul păsărilor. Apoi pot fi evidenţiate practicile oraculare, deosebit de dure, întrucât ofereau implacabil, prin simpla numărătoare a ouălor, date ce puteau constitui un motiv de bucurie sau, cel mai adesea, de îngrijorare (dacă şi când se va căsători tânăra, dacă va muri cineva din familie). Acest moment era într-adevăr de temut, şi nici o familie nu putea să aibă luxul de a refuza practica; de altfel, se impuneau interdicţii de muncă înainte de acest moment, a cărui semnificaţie oraculară era dominantă (era, asemeni Ignatului, ziua unei jertfe obligatorii: „se numără ouăle, pentru că, dacă rămâne unul fără soţ, moare unul din familie").*

Tradiţii: Ieşirea (capătul) Sântoaderilor, miercuri la amiază (Mangiuca, 1882, p. 11). ✦ Miezul Păreţii şi-l închipuie oamenii urât şi mare, făcător de rău, umblând noaptea, înspre această zi, şi omoară din vitele celor care ştie el că nu-l serbează (Speranţia, VIII, f. 238 v). ✦ Miercurea Numărătoarea Ouălor este o sfântă lăsată de Dumnezeu pe pământ, pentru a învăţa pe femei să tragă foloase de la paseri. Le-a învăţat cum să numere ouăle şi ce bucate să facă din ele (Speranţia, VIII, f. 357). ✦ Miezul Păreţii e o babă bătrână, care vine pe nesimţite şi le bate pe femei cu capul de toţi pereţii (Speranţia, VIII, f. 328 v). ✦ Femeile ţin Miezul Păresimilor pentru a avea mană la păsări. Acele ce o ţin zic că tot anul le merge foarte bine cu păsările, nu le moare niciuna şi că toată vara păsările le dau ouă multe; iar acele femei ce nu ţin această sărbătoare nu mai au nici o baftă, nici un câştig de la păsări, căci zic că altele mor, altele le mănâncă dihăniile (vulpile, dihorii, puii cei mici îi răpesc hultanii) şi care mai rămân nu se ouă (Speranţia, VII, f. 330 v). ✦ Femeile numără ouăle şi apoi sunt libere a lucra orice. În caz contrar, au credinţa că se izbesc cu capul de pereţi. Unele zic că e ziua pereţilor şi nu-i voie de văruit. O femeie care a înnebunit, lucrând în această zi, rostea cuvintele:

Mez, mez, mez Păreţii,
Buf cu capul de pereţi!

Şi când termina aceste cuvinte, se bătea cu capul de pereţi (Speranţia, VII, f. 191 v; IV, f. 128).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Spălarea pe faţă a fetelor la râu, cu apă curgătoare, miercuri în a patra săptămână de Păresimi, când trage clopotul la primul priveghi (Mangiuca, 1882, p. 13). ❖ Se numără ouăle din cuibare nu pentru a vedea câte s-au adunat, ci pentru că astfel găinile se vor oua şi mai mult; sau pentru că ouăle strânse până acum nu sunt bune de clocit, ci numai cele strânse începând cu această zi. Se face numărătoarea ouălor şi pentru ca acestea să nu se strice până la Paşte (Marian, 1994, II, pp. 55, 58). Când începi a număra, în loc de unul zici „o mie" (Niculiţă-Voronca, I, p. 238). Un ou dacă are, îl numără până la zece şi înapoi. Femeile îşi numără ouăle strânse şi apoi spun pe la vecine, având convingerea că până la Paşte au să se înmulţească. Dacă nu s-ar spune sau s-ar spune minciuni, ouăle n-au să se mai înmulţească (Speranţia, V, f. 377; II, f. 119). Ouăle numărate se dau prin gunoi, ca să se înmulţească ca gunoiul (Speranţia, VIII, f. 292 v). ❖ Începe a pune cloştile la cloceală. Nu se lucrează, că de desclocesc cloştile (Speranţia, V, f. 250). ❖ Se numără jurubiţele de cânepă, dacă le-a tors (Speranţia, III, f. 167).

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează până ce nu se numără ouăle. E rea de boale. Fereşte de boalele găinilor, ba chiar de oameni (Speranţia, I, ff. 97; 243 v). ❖ Nu se lucrează nimic în casă; plugurile pot ara, căci este slobod. Se ţine pentru pagube în casă şi în ogradă. Le-au pierit lucruri din casă şi din curte celor ce n-au ţinut-o (Speranţia, VI, f. 157 v). ❖ O ţin din cauză că, atunci când bubează copiii, dacă lucrează în acea zi femeile sau oamenii, se fac bubele pe copii cât ouăle (Speranţia, I, f. 4 v). ❖ Cine lucrează ori nu numără ouăle nu-i vor mai oua găinile, mor găinile şi se înăbuşesc puii când ies din găoace. Se ţine pentru ca găinile să nu părăsească cuiburile lor şi să se ouă în altă parte (Speranţia, II, f. 82 v; VII, ff. 36; 102). ❖ În mijlocul Păresimilor înnumără-ţi ouăle găinilor, că, dacă nu vrei, vei amuţi (Gorovei, 1995, p. 8). ❖ Cine s-ar apuca de lucru înainte de a număra ouăle ar număra aiurea în vis (Speranţia, V, f. 148 v). ❖ Se numără ouăle, pentru că, dacă rămâne unul fără soţ, moare unul din familie (Speranţia, I, f. 19 v). ❖ Să nu lucrezi, căci îţi merge îndărăt. Cine va lucra în acea zi va merge înainte şi înapoi, ca un căpiat (Speranţia, II, ff. 272 v; 282 v). ❖ Nu se lucrează nimic, pentru a nu le durea mâinile şi picioarele peste an, pentru a nu înnebuni, pentru ca tot lucrul să meargă cu spor (Marian, 1994, II, p. 53). ❖ Nu e bine de uns păreţii, de tors, de periat fuioarele, de reşchirat, de urzit, de ţesut şi de cusut. Cine lucrează în această zi nu mai termină niciodată lucrul, ci dă numai dintr-un părete în alt părete, până ce-i trece ziua, sau nu apucă bine a începe un lucru şi se apucă de altul, fără a le termina; tot ce lucrează să strică etc. (Marian, 1994, II, pp. 55, 53). ❖ Se ţine de femei numai de a nu ţese, căci cred ele că dacă a ţese, le iţează picioarele ca cum se schimbă iţele timp de un an şi la anul mor (Speranţia, II, f. 250). ❖ Nu se merge la pădure, că-şi primejduieşte omul viaţa. E zi de primejdii, căci atunci e veacul jumătate (Niculiţă-Voronca, I, p. 239). ❖ Ziua Şarpelui (Mangiuca, 1882, p. 13). Ca să nu fie muşcaţi de şerpi, bărbaţii dau foc la toate gunoaiele din curte (Speranţia, VII, f. 350 v). ❖ Femeile scot din casă scoarţele şi tot ce au în ladă, le pun pe garduri, ca să nu le roadă moliile (Speranţia, VIII, f. 364 v).

Oracular: Dacă ouăle numărate sunt cu soţ, fiicele lor se mărită în curând (Speranţia, I, f. 112 v).

Despre vreme: La Mezu Păreţii e jumătate de iarnă (Speranţia, VIII, f. 363). ❖ Dacă codobatura vine înainte de această zi nu e semn bun – vremuieşte a vânt, viscol şi chiar a zăpadă (Marian, 1994, II, p. 56).

Obiceiuri: Jumătatea Postului se ţine numai pentru că în acea zi le este permis a prepara mâncarea cu untdelemn; în tot postul se hrănesc cu pâine, ceapă, varză murată şi praz (Speranţia, VI, f. 186).

A cincea săptămână a Postului Mare

Sâmbăta Ursului

În paralel cu calendarul fix, în această perioadă se observă şi alte sărbători consacrate animalelor de pradă (de Miezul Păresimilor, de exemplu, sunt ecouri ale unei zile a şarpelui). Astfel, cu o săptămână înainte de Moşii de Florii, este celebrată Ziua Ursului.

Tradiţii: În această zi, urşii se puiesc (Muşlea-Bârlea, p. 358). ✥ Fiecare trebuie să primească un ţigan cu ursul şi-l joacă, crezând că aşa e bine pentru sănătatea animalelor şi în special a boilor şi a vacilor, ca să nu mai zacă de boale. Mai este obiceiul tot atunci că oamenii pe care-i doare mijlocul se culcă cu faţa la pământ, lungiţi, şi-i calcă ursul pe corp, crezând că se vor face sănătoşi. Această călcare se plăteşte celui cu ursul prin mălai şi gologani (Speranţia, V, f. 183 v). ✥ Care dintre femei nu o serbează, se uită oamenii la ea ca la urs (Speranţia, VII, f. 313).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se respectă pentru a creşte copiii sănătoşi şi graşi ca ursul (Speranţia, I, f. 14).

Apărător de rele şi durere: Sâmbăta Ursului o ţin femeile ca să nu fie atacate în timpul verii, când umblă prin codri după zmeură, afini, mure şi altele (Speranţia, VIII, f. 23). ✥ În această zi nici nu se vorbeşte de urs (Speranţia, I, f. 328 v). ✥ Nu se lau femeile, că le mănâncă ursul. Nu cos, nu lipesc, nu fac nici o lucrare care face zgârieturi, căci la caz lupul mănâncă vitele (Speranţia, VII, f. 259; VIII, f. 274 v). ✥ Oricine îndrăzneşte să lucreze, nu-i scapă vită sau copil nemâncat de urs (Muşlea-Bârlea, 358). Strică ursul bucatele celor ce nu o ţin (Speranţia, III, f. 70 v). ✥ Când cineva greşeşte de face ceva în Ziua Ursului, leagă seara lanţul pe coş cu un nod, că aşa gura ursului să stea legată de a nu-i strica vreo vită (Speranţia, I, f. 274). ✥ Se serbează pentru ca urşii să nu facă stricăciuni stupilor cu albine (Speranţia, VII, f. 337 v). ✥ E rău de boale (Speranţia, VII, f. 246).

Magie: Femeile bătrâne şi cunoscătoare umblă toată ziua pe dealuri, văi şi prin păduri, spre a săpa buruieni de leacuri, care numai dacă sunt săpate în această sâmbătă au leac. Dând peste buruiana de leac, face câteva cruci şi mătănii, îi sapă rădăcina, iar în loc pune o bucăţică de pâine şi toarnă câteva picături de vin, apoi dă ţărâna la loc. Numai făcând astfel buruiana e cu leac (Speranţia, VII, f. 110).

Obiceiuri: Se fac şi se dau de pomană plăcinte de bostan, de frica ursului (Speranţia, VII, f. 221).

A şasea săptămână a Postului Mare

Săptămâna Florilor, Săptămâna Floriilor

Apărător de rele şi durere: În Săptămâna Florilor nimeni să nu se laie, că-i ies ghiocei albi în păr (Speranţia, III, f. 194 v).

Vinerea Floriilor; Vinerile Scumpe

Tradiţii: Vinerile Scumpe sunt vinerea înaintea Floriilor, Vinerea Ouălor şi Vinerea înaintea Crăciunului. Se ţin cu credinţa că vor fi feriţi de arsuri (Speranţia, I, f. 51 v).

Sâmbăta Floriilor; Sâmbăta lui Lazăr; Lăzărelul; Moşii de Florii

Sărbătoare de graniţă, este în acelaşi timp Sâmbăta lui Lazăr, cel care „a murit de dor de plăcinte", cât şi ajunul Floriilor, ziua când florile, plantele de orice fel încep să-şi dezvăluie virtuţile magice.

Tradiţii: Serbează amintirea a trei Lazăr: Lazăr cel sărac (Luca, 14, 19-31), Lazăr din Vitania, înviat de Iisus, Lazăr (Lăzărel), mort de dor de plăcinte (Marian, 1994, II, p. 70). ❖ E rău de rătăcit. Se povesteşte că unul Lazăr a rătăcit şi s-a găsit după şase săptămâni (Speranţia, III, f. 283). ❖ Se spune că Lazăr a fost frate cu cucul. Cucul s-a rătăcit de Lazăr şi se strigă unul pe altul de dorul plăcintelor. Atunci se fac plăcinte şi se dau de pomană, ca să nu se mai rătăcească cucul de Lazăr (Speranţia, VII, f. 259 v). ❖ De la Sâmbăta lui Lazăr începe să cânte cucul (Speranţia, VIII, f. 98 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Fetele răsădesc în această zi flori, crezând că le va merge bine, pentru că-i Sâmbăta Floriilor (Marian, 1994, II, p. 70).

Apărător de rele şi durere: Nu se plantează nici un fel de pom fructifer, nu sunt puse semănături, zarzavaturi, crezându-se că vor face numai flori, nu şi fructe (Marian, 1994, II, pp. 70, 71). ❖ Sâmbăta lui Lazăr se serbează în ciuda jidanilor. Cine nu serbează această zi se umple de pistrui ca jidanii (Speranţia, VI, f. 186).

Oracular: Pun busuioc de la Bobotează pe mărăcine, în noaptea Floriilor, şi, a doua zi dimineaţă, găsindu-l cu rouă, le vesteşte noroc sau nenoroc (Muşlea-Bârlea, p. 342).

Obiceiuri: Femeile fac tot felul de copturi, mai ales plăcinte, pe care le împărţesc mai ales săracilor de pomană (Moşii de Florii), ca să nu păţească şi ele cum a păţit mama lui Lazăr, care a murit de dor de plăcinte, sau ca avutul care n-a vrut să-i dea lui Lazăr cel sărac nici măcar o singură fărâmitură de pâine de pe masa sa, ca să-şi potolească foamea (Marian, 1994, II, p. 70). ❖ **Lăzărelul:** Colindă fetele mici, împodobite cu flori pe la cap şi cu un bariş în faţă (Speranţia, VI, f. 16). Fetele cântă un cântec despre moartea nefericită şi despre înmormântarea unui tânăr pe nume Lazăr. Una din fete (Lăzărița) se îmbracă în mireasă. În cântec se spune că acesta i-a cerut mamei să-i facă azimă şi ea n-a voit; el s-a dus apoi cu oile la pădure, s-a suit pe o creangă pentru a scutura frunze oilor; când a început să bată vântul, creanga s-a rupt, el a căzut şi a murit. Cele trei surori ale lui l-au găsit, l-au adus acasă, l-au scăldat în lapte dulce şi l-au înmormântat. Uneori se face referire şi la moartea logodnicei lui Lazăr (Marian, 1994, II, pp. 77, 78). Fetelor care colindă li se dau ouă (Speranţia, V, f. 351 v). ❖ În Sâmbăta lui Lazăr ţigăncile umblă cu Lazăra, jucând şi cântând astfel:

Frunzuliță matostat,
Lazăra, Lazăra,

Lazăr că s-a mâniat,
Lazăra, Lazăra,

Turtă, brânză, n-a mâncat,
Lazăra, Lazăra,

Cu oile a pornit,
Lazăra, Lazăra,

Oile nu le-a pierdut,
Lazăra, Lazăra,

Într-un copac s-a suit,
Lazăra, Lazăra,

Un vânt mare c-a bătut,
Lazăra, Lazăra,

Sângele l-a podidit,
Lazăra, Lazăra,

Precista l-a sprijinit,
Lazăra, Lazăra,

Sub copac că l-a culcat,
Lazăra, Lazăra,

Frunză pe el a picat.
Lazăra, Lazăra,

Frunza mi l-a-ncoperit,
Lazăra, Lazăra,

Nouă mierle l-a-ngrijit.
Lazăra, Lazăra,

N-au fost nouă mierlişoare,
Lazăra, Lazăra,

Şi-au fost nouă surioare
Lazăra, Lazăra,

Cine joacă Lazăra?
Lazăra, Lazăra,

Ioana şi cu Stoiana
Lazăra, Lazăra,

Dar cu ce mi sunt gătite?
Lazăra, Lazăra,

Cu ce mi sunt primenite?
Lazăra, Lazăra,

Cu mărgele de surcele,
Lazăra, Lazăra,

Cu cercei de ghiocei,
Lazăra, Lazăra,

Cu pantofi de căprioară,
Lazăra, Lazăra,

Cu fuste de lânişoară,
Lazăra, Lazăra,

Cu ilicu pistricior,
Lazăra, Lazăra,

Cu cămaşa de fuior,
Lazăra, Lazăra,

Bătută pe la picior,
Lazăra, Lazăra,

Cu papuci lucraţi de turci,
Lazăra, Lazăra,

Cum le place la haiduci,
Lazăra, Lazăra

(Speranţia, II, ff. 48-48 v).

A şasea săptămână a Postului Mare

Intrarea Domnului în Ierusalim; Floriile, Duminica Floriilor

Cea mai mare sărbătoare a Postului, avanpremiera Paştilor, consacră plantele magice specifice (salcia), marcând în acelaşi timp apropierea finalului de post („nunta urzicilor" semnificând imposibilitatea consumului de urzici în continuare, explicată prin îmbătrânirea plantelor). Printre practicile de propiţiere, înflorirea (esenţa Floriilor – ziua florilor de orice fel) este leit-motivul magiei imitative.

Tradiţii: Se numeşte aşa pentru că în această zi se sfinţesc la biserică sălcii, şi pentru că din această zi pomii şi florile încep a înmuguri şi a înflori (Marian, 1994, II, pp. 84-85). ✥ Maica Domnului, vrând să vadă pe Hristos răstignit, a avut în cale o apă. S-a rugat de toate buruienile ca să o treacă, şi nici una n-a voit, numai salcia a întins o cracă şi a trecut-o dincolo. Maica Domnului a binecuvântat-o, ca să o ducă la biserică, s-o slujească preoţii şi să se încingă oamenii cu ea, ca să nu-i doară mijlocul la seceratul grâului (Fochi, p. 130). ✥ Se spune că acum are loc nunta urzicilor (Mangiuca, 1882, p. 13).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Salcia se pune la fereşti în ziua de Blagovieştenie şi în ziua de Florii. Salcia care ai pus-o să n-o arunci, ci s-o pui la icoană, că-i bună pentru spor la albine (Gorovei, 1995, p. 208). ✥ Din salcia de la Florii se fac cercuri şi se pun pe pomi, ca să dea roade mai multe (Gorovei, 1995, p. 209). ✥ Ramul de salcă adus din biserică la Florii este bun de dragoste, şi cei bătrâni ating cu el pruncii şi pruncele spre a creşte (Mangiuca, 1882, p. 13). ✥ Dacă fetele mari dau cu salcie pe păr în ziua de Florii, li creşte părul (Gorovei, 1995, p. 186). ✥ Fetele fierb la miezul nopţii spre Florii apă cu busuioc şi cu fire de la canafii prapurilor, pe care le fură la vreo înmormântare a unei fete mari. În ziua de Florii se spală cu această apă pe cap, ca să aibă păr frumos şi să strălucească ca firele de prapuri, şi să fie plăcute, cum se bat flăcăii după busuioc. După ce s-au spălat, toarnă această apă la rădăcina unui păr, zicând: „Cât de frumos e părul înflorit, aşa de frumoasă să fiu şi eu; cum se uită oamenii la un păr înflorit, aşa să se uite şi la mine!" În alte părţi, nimeni nu se spală pe cap sau nu se rade în ziua de Florii, de frică să nu înfloare (să nu albească) precum pomii (Marian, 1994, II, p. 85). ✥ Pomii sădiţi la Florii se prind mai uşor (Fochi, p. 130). ✥ În Sâmbăta Floriilor seara, cum trage clopotul la biserică, ducem salcie la morţi. Aducem salcia de la progade îndărăt şi-o ducem la biserică. Ş-apăi o slujeşte popa. Duminică, în ziua Floriilor, aduc boresele (femeile) salcia acasă, c-apăi cică se face cânepa-naltă şi subţire ca salcia. Cum este salcia pe care o aduci, aşa va fi şi cânepa: dacă aduci multă, se face cânepă multă; dacă e subţire, se face şi cânepa subţire; dacă este noduroasă, aşa va fi şi cânepa (Bot, p. 284). ✥ Când vii de la biserică în ziua de Florii, să ungi toţi pomii cu colivă, ca să ţie florile (Gorovei, 1995, p. 57). ✥ Scoaterea afară din casă a veşmintelor, straielor şi a tuturor hainelor, spre a se aera în curte (Mangiuca, 1882, p. 13).

Apărător de rele şi durere: Mâţişorii din salcia sfinţită de Florii sunt folosiţi în numeroase practici magice: animalele şi copii sunt atinşi cu ei, pentru a creşte şi a înflori ca mâţişoarele (var: când copiii sunt loviţi, se spune: „Nu te pălesc eu, ci mâţişoarele, ca să nu uiţi că de azi într-o săptămână e Paştele"). Dacă sunt puşi în stupi, aceştia se sfinţesc şi strâng mai multă miere peste an. Dacă sunt puşi în straturi, viermii nu mai mănâncă legumele. Cine înghite în ziua de Florii trei mâţişori sfinţiţi nu va mai suferi de boli de gât în decursul anului etc. Fumul mâţişorilor arşi împrăştie grindina, tunetul şi fulgerul (Marian, 1994, II, pp. 87, 88, 89). ❖ În ziua de Florii e bine să umbli încins cu o nuia de salcie de la biserică, să nu te doară şalele (Gorovei, 1995, p. 87). ❖ Nu se spală pe cap, ca să nu înfloare ca pomii (Fochi, p. 130).

Oracular: Femeile şi fetele pun dimineaţa pe trandafiri sau măceşi marţul purtat la gât, spre a vedea dacă au noroc, prin roua ce se prinde sau nu (Fochi, p. 130).

Magie: Scoaterea şi punerea căutătoarei (oglinzii) împreună cu cămeşa curată, de îmbrăcat la Florii, sub un păr oltoit, ca dimineaţa să răsară soarele peste ea, cu care apoi se fac fărmecătorii pentru dragoste şi sănătate (Mangiuca, 1882, p. 13). ❖ Nu se descântă la Florii, că e rău de pocituri (Candrea, 1999, p. 334).

Despre muncile câmpului: Cu o săptămână înainte nu se plantează pomi şi nu se seamănă, deoarece ar face numai flori, nu şi fructe. Pomii sădiţi la Florii se prind mai uşor (Fochi, p. 130).

Despre vreme: Cum va fi în ziua de Florii, aşa va fi şi în ziua de Paşti (Marian, 1994, II, p. 85). ❖ Dacă până la Florii cântă broaştele, are să fie vara frumoasă (Candrea, 1928, p. 154).

Obiceiuri: În toate casele coc atâtea pâini de grâu câţi membri are familia, dar pâinile nu sunt de-o formă şi mărime, variază conform etatei membrilor de familie. Aceste pâini se împletesc din aluat de grâu cu multă grijă şi pe deasupra se înfrumuseţează cu cununi, cruci ori alte figuri, tot din aluatul acela (Mangiuca, 1882, p. 14). ❖ La Florii numai fetele se strâng la o casă, îşi pun inelele sau cerceii într-o căldare cu apă şi inelul care este scos de trei ori, acea fată rămâne *goghie (surata cea mare)*. A doua zi de Paşti fiecare fată se duce cu colaci la goghie şi ea le pune masa, făcută cu contribuţia tuturor fetelor (Fochi, p. 133).

A şaptea săptămână a Postului Mare

Săptămâna Mare, Săptămâna Patimilor

Deşi numită Săptămână Mare (ce cuprinde numeroase semnificaţii faste), săptămâna are însă trăsăturile unei adevărate Săptămâni Negre, demonizate prin excelenţă în întregul ei.

Tradiţii: Cine moare în Săptămâna Mare dinaintea Paştelor, sufletul lui se duce în iad, căci raiul e închis („Ion Creangă", an XII, nr. 4-5, 1919, p. 44).

Apărător de rele şi durere: Nu-i bine să mânânci grăunţe fierte sau cucoşi în Săptămâna Mare, că faci bube pe cap (Gorovei, 1995, p. 29).

Marţea Seacă

Centrându-se pe termenul generic al săptămânii – a seca, secare, secat –, *ziua este caracterizată de practici magice ambivalente, ce utilizează atât magia negativă (interdicţii pentru a nu stârni golul, secul, nenorocul), cât şi cea pozitivă (scăldatul ritual, pentru a seca bolile).*

Apărător de rele şi durere: Se ţine pentru a nu le seca grânele; să nu sece laptele vacilor (Speranţia, V, f. 398 v; VII, f. 102). ✦ Cine nu ţine Marţea Seacă îl apucă dureri de cap (Speranţia, IV, f. 198). ✦ E rău de sărăcie (Speranţia, VI, f. 59).

Magie: În Marţea Seacă cei care au râie şi merg la râu de se scaldă scapă de ea (Speranţia, IV, f. 258 v).

Miercurea Paştelor

Este în primul rând ajunul zilei următoare, momentul în care se declanşează controlul torsului, efectuat de Joimăriţa (de la numele de Joi-Mari, Joia Mare, ultima zi în care se mai admitea torsul în colectivitatea sătească, întrucât toţi gospodarii trebuia să se pregătească temeinic de acum, cu toate forţele, pentru muncile agricole de primăvară). Mai târziu, colectivitatea a înlocuit pedeapsa severă a demonului cu satirizarea torcătoarelor în colindatul „cu Joimăriţa" („Câţii-Mâţii").

Ca o prelungire a laturii eshatologice a săptămânii nefaste, în nopţile de miercuri spre joi şi de vineri spre sâmbătă se întâlneşte obiceiul strigării peste sat – „judecata de apoi“ a colectivităţii în vederea purificării pentru sărbătoarea apropiată.

Tradiţii: Îmblarea Joi-mărichei în seara spre Joi Mari (Mangiuca, 1882, p. 14).

Apărător de rele şi durere: Cenuşa cu care faci focul în miercurea Paştelor e bună de aruncat pe straturi (Niculiţă-Voronca, I, p. 199).

Obiceiuri: Prin unele sate din Dolj este obicei ca miercuri, în Săptămâna Patimilor, pe după chindie, copiii cei mici să se ducă cu colindul. Pornesc aşa câte doi, din casă în casă, spund colindul din gură şi sună din clopoţei. Lumea se veseleşte atunci, că se apropie Paştele şi dă băieţilor ouă pentru roşit. Cei doi copii, ajunşi în faţa casei, încep:

Câţii-Mâţii,
Toarce cârlţii!
Ori i-ai tors,
Ori i-ai ros.
Scoate ţolul să ţi-l văz
Şi de-l ai
Să te-nduri şi să ne dai
Cele ouă-ncondeiete
De colo, din cobilete,
Unu mie,
Unu ţie
Şi unu de tovărăşie,
La anu şi la mulţi ani!
(„Ion Creangă“, an II, nr. 7, 1909, p. 187).

Câţi, câţi, ai tors cârlţii?
Ori i-ai tors, ori nu i-ai tors,
Ori i-ai băgat pe vreun dos?
La leliţa în părete
Două ouă-ncondeiete;
Clonc, clonc, clonc,
Să iasă găinile ca furnicile
Şi bobocii ca mormolocii.

Mai înainte vreme luau cu ei un coş cu tăciuni şi în curtea cui nu le da ouă sau fuioare de cârlţi aruncau câte un tăciune, ca să nu-i moară găinile (Speranţia, II, f. 73 v). ❖ **Strigatul peste sat**. În seara dinspre Joi Mari câţiva flăcăi se adună pe un deal, iar pe alt deal se strâng alţi flăcăi, şi cei dintâi strigă: „Auzi, măre, auzi?“, iar aceştia le răspund: „Ce ţi-i, măre?“ Cei dintâi încep atunci să spună câte ceva despre cutare om din sat, să povestească vreo întâmplare, şi în chipul acesta se dau în vileag unele lucuri – e ca un fel de cronică a satului, în care satira se amestecă cu trivialiatea (Densusianu, p. 15).

A şaptea săptămână a Postului Mare

Joia Mare; Joia Patimilor, Joia Neagră; Joia Verde; Moşii de Joimari

Aflându-ne în Săptămâna Patimilor, este firesc să întâlnim numeroase practici de pomenire a morţilor (aprinderea focurilor rituale, ofrandele alimentare şi materiale aduse – colacul, oala, lumânarea), la care se adaugă cele specifice marii sărbători (vopsitul ouălor, care, de altfel, are de asemenea numeroase semnificaţii funerare). Pe lângă sacralizarea nefastă a sărbătorii din Joia Mare (interdicţia muncii, a somnului), pot fi observate numeroase practici de propiţiere sau oraculare, care denotă unele caracteristici pozitive ale momentului: purificarea prin apă, postul ritual (la care se adaugă numeroase acte magice, care înregistrează încheierea acum a unui ciclu început la 9 martie).

Tradiţii: În această zi morţii vin pe la vechile lor locuinţe, unde stau până la Moşi sau Sărbătoarea Moşilor (sâmbătă înainte de Rusalii sau Duminica Mare), când se fac împărţeli de plecarea sufletelor, când morţii pleacă cu colacul şi cu oala pe care le-au căpătat. În acest răstimp morţii se aşează pe streaşina casei, unde stau până la întoarcere. Pentru că de Joi Mari e frig, în dimineaţa şi în seara acestei zile în curte se fac focuri pentru morţi, pentru a avea la ce se încălzi şi pentru a avea lumină (se pot da de pomană apă sau colaci; uneori se aprind lumini pentru fiecare mort al familiei; Marian, 1994, II, pp. 94, 95). ✥ În Joia Mare de aceea se face foc, pentru că Domnul Christos, când fugea de jidani şi de necuratul, de la foc la foc fugea, şi numai aşa a scăpat de Iuda (necuratul), şi jidanii nu se puteau apropia de foc, da colacul sta în cui şi a început a se spune: „Pe mine m-au arat şi m-au samanat etc. (ca şi în poveştile cunoscute) şi m-au făcut colac", atunci şi cocoşul a cântat şi Domnul Christos a scăpat. De aceea zice că e tare bine să spui poveşti încheiate, lungi, sara, că e ca şi cum ai spune o rugăciune. Dumnezeu cu povestea aceea înconjură casa de trei ori şi nu se poate apropia nici o necurăţenie (Niculiţă-Voronca, II, p. 422). ✥ Deschiderea raiului şi a iadului până la Rusitori (şapte ori nouă zile după Rusalii; Mangiuca, 1882, p. 14). ✥ Ouăle împistrite, roşite şi fierte în această zi, nu se strică în decursul anului, chiar niciodată. Dacă se îngroapă ouă roşii la hotarele unei moşii nu va bate piatra (Marian, 1994, II, p. 100). ✥ Joi, în Săptămâna Patimilor, să nu se spele rufe, căci la morţi, în loc să li se ducă pomana ce li se dă, se duc lături din spălături (Gorovei, 1995, p. 116). ✥ Sub nunta sau măritarea urzicilor se înţelege înflorirea lor; din acest moment ele nu mai pot fi mâncate (Marian, 1994, II, p. 101). ✥ Cine-i **Joimăriţa**? Întrebaţi pe nevestele tinere şi tăndăloase şi pe fetele mari şi leneşe. Ele vă vor spune că Joimăriţa e soră bună cu Muma-Pădurii şi mare duşmancă a lor. Joimăriţa nu face nici un rău în lume, dar e lăsată de la Dumnezeu ca într-un an o dată, şi anume în Joia Mare, să facă o revizuire straşnică printre nevestele tinere şi mai ales printre fetele mari, şi să le întrebe ce au făcut ele peste iarnă? Tors-au fuiorul tot, ţesut-au pânza, şi cu cârlţii şi feştila ce-au făcut? Ţinând seama de înalta şi sfânta ei trimitere în lume în Joia cea Mare, pleacă dis-dimineaţă prin sate şi prin oraşe, gârbovită şi afumată pe faţă, dar pripită ca o babă iute de picior, cu un hârb plin de jar în mână, acolo unde va afla neveste şi fete leneşe, cari n-au tors fuiorul şi n-au ţesut încă pânza, să le arză unghiile şi degetele. Mişelul, când e întrebat, ascunde cât poate faptele şi pacatele lui;

tot aşa şi nevestele leneşe şi fetele mari şi trândave. Ele, când ştiu că are să le cerceteze Joimăriţa, dacă pânza nu-i ţesută, pun la fereastră un crâmpei de pânză din anul trecut, iar călţilor şi feştilei le dau foc, ca să nu aibă de ce să se lege Joimăriţa când le va cerceta casa şi munca lor. Cele harnice nu se tem. Dar şişca de Joimăriţă miroase bine şi tot ştie ce-au făcut ele. Pare că pleacă popa cu Iordanul la Bobotează şi, unde soseşte, începe cântând de prin curte: „În Iordan botezându-te, Doamne“. Tot aşa începe şi ea, încă de la poartă:

Pute-a călţi,
Pute-a feştilă,
Pute-a lene de copilă,
Pute-a pânză neţesută
Şi-a nevastă nebătută.

Şi apoi, intrând, în loc de binecuvântare, le pune pe toate cele leneşe din casă cu unghiile şi deştele în hârbul cu jar şi li le prăjeşte bine, întrebând de ce au ele unghii şi degete şi nu fac nimica bun cu ele?

Oh, ce jale, ce chin şi zor
E azi la poarta dumnealor!
(I. Dariu, „Şezătoarea“, vol. XIV, p. 130).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În ziua de Joimari, dănacii şi fetele se duc dis-de-dimineaţă la baltă, înainte de a răsări soarele, aruncă apa dintr-o parte în alta şi pleacă cu gândul că vor fi sănătoşi tot anul (Gorovei, 1995, p. 10). ✥ Joia Mare se ţine ca să se facă în timpul verii in şi cânepă din belşug (Speranţia, III, f. 74). ✥ Se perie cânepa, se începe a se toarce, ca să fie spor la călepe peste an (Niculiţă-Voronca, II, p. 221). ✥ Dacă în Joia Mare se pune o cloşcă, ea va scoate numai cocoşi (Marian, 1994, II, p. 93). ✥ Se dă de pomană uliului, să nu mănânce puii vara (Speranţia, VII, f. 186 v). ✥ În Joia Mare, seara, care fată doreşte să joace în cursul anului la tot jocul, se dezbracă de tot şi merge în grădina vecinului, să fure mătrăgună de acolo. Dacă izbuteşte să fure, se îmbracă, se duce cu mătrăguna la uşa bisericii şi ascunde buruiana la pragul bisericii, aşa, ca să treacă popa peste ea. Crede că, aşa făcând, de câte ori va veni vreun fecior din satul vecin, ca lăturean, la joc, pe ea o va juca mai întâi (Viciu-4, p. 51).

Apărător de rele şi durere: Cine doarme în această zi va fi puturos, leneş un an întreg (Marian, 1994, II, p. 93). ✥ Dacă munceşte cineva, îi rămân bucatele pe câmp nerăsărite (Speranţia, I, f. 6). ✥ Se ţine spre a fi ferit de piatră sau de secetă (Candrea, 1928, p. 130). ✥ Din Joi Mari şi până la Ispas nu se toarce, coase, fierbe cămeşi etc. joile, că bate piatră ori se-ntorn ploile şi se face secetă („Şezătoarea“, an III, 1894, p. 48). ✥ La Joi-Mari nu se lucrează, că e rău: vine Joimărica şi dă cu ochii pe foc pe cine l-o prinde lucrând (Candrea, 1999, p. 233). ✥ Pentru a scăpa de Joimăriţă se închid uşile şi se ung cu usturoi, se aprind paie şi cârpe prin casă, gunoi şi petice prin ogrăzi. Dacă totuşi vine şi începe să te bată, e bine să strigi că în cutare loc ard casele Joimăriţii. După unele credinţe, de ea nu scapă nimeni. Vine la fereastră şi strigă:

Câlţii, câlţii,
Tors-ai câlţii?
Câlţii dacă n-ai torcat,
Mâinile ţi le-am tocat
(Bot, p. 303).

Joia Mare se ţine pentru primejdii şi pomenirea morţilor. Cine nu o serbează visează rău şi îi ies în cale strigoi (Speranţia, VI, f. 158 v). ❖ Se dă foc la gunoaie, ca să nu rămâie şerpii în curte (Speranţia, VII, f. 278 v).

Oracular: Se fac cununi pentru fiecare persoană din familie şi se aruncă pe acoperiş; cel a cui cunună se va ofili sau va cădea prima va muri în decursul anului (Marian, 1994, II, p. 93). ❖ Cine posteşte din ziua de Joia Mare până în ziua de Paşti şi nu mănâncă nimică, acela ştie cu trei zile înainte când va muri (Niculiţă-Voronca, II, p. 221).

Despre muncile câmpului: Toţi plantează pomi în această zi, crezând că se pun mai cu înlesnire decât cei plantaţi în alte zile (Speranţia, II, f. 48 v).

Magie: Încheierea farmecelor începute la Sânţi (9 martie; Mangiuca, 1882, p. 14). ❖ Nu e permis să se descânte (Candrea, 1999, p. 334). ❖ Buba rea se vindecă cu prune păstrate din ziua de Joia Mare (Gorovei, 1995, p. 30). ❖ Joi seara, în Săptămâna Patimilor, când se citesc cele douăsprezece evanghelii, e bine ca cei cari se duc la biserică să facă câte un nod în baieră, după cetirea fiecărei evanghelii, şi cu acea baieră cu douăsprezece noduri de se va încinge cine are friguri îi va trece (Gorovei, 1995, p. 92). ❖ În Joia Paştelui se ia un bulgăre de tămâie nefărâmat, se aprinde pe rând, cât se citesc cele douăsprezece evanghelii, şi restul e bun de aprins în casă, pe când tună ori trăsneşte, şi de afumat copiii speriaţi (Gorovei, 1995, p. 230).

Obiceiuri: La Joia Mare, de noapte încă, dis-de-dimineaţă, împart neamurile între sine şi între săraci fiertură, precum pâne, curechi, mazăre, fasole, baraboi, pe cari le pun în ulcele noi, frumoase, împodobite cu floricele numite brebeni (Pop Reteganul-2, f. 42). ❖ Se face un colac lung, numit *uitata*, care se dă pentru morţii uitaţi (Speranţia, V, f. 156). ❖ Femeile împart orez fiert cu prune; păstrează din prunele împărţite, care zic că sunt bune de abubă (un fel de umflături pe la gingii; Speranţia, VI, f. 10). ❖ Se duc femeile la tămâiat şi aruncă două căldări de apă pe mormânt; după aceea merg la gârlă şi aruncă nouă căldări cu apă pe iarbă verde. Apoi mai duc apă de pomană pe la femeile neputincioase. Această lucrare se face timp de nouă joi după Paşti (Speranţia, VI, f. 40). ❖ Se umple borş. Borşul umplut în această zi nu se strică tot anul (Marian, 1994, II, p. 92). ❖ O variantă a Joimăriţii o constituie cetele de colindători care vin în seara sau în noaptea de Joi Mari, mai rar miercuri seara, uneori mânjiţi pe faţă cu negreală, îmbrăcaţi în haine urâte, zdrenţăroase, cu măşti, unul fiind legat la cap cu brâu roşu femeiesc. Au clopote în mâini, la gât sau la picioare. Tot în mâini au „fiare“, de coş sau de cai, în cap au o căldare, mai aduc cu ei o oală cu foc şi câlţi şi fac zgomot. Colindă cu Joimăriţa la casele cu copii şi cu fete, aprind cârpe prin curţi, bat fiarele şi strigă să le dea bani. Scopul lor e să îndemne fetele la lucrul casei, să vadă ce-au tors sau lucrat, care fată n-a tors

câlţii, dar în acelaşi timp şi să capete ouă. Întreabă dacă au tors, cer să vadă lucrul şi cer de asemenea ouăle, uneori pentru Joimăriţa: „Câţii-câţii, tors-ai câlţii?/ Două ouă-ncondeiete/ Joimărichii pe părete". Ei ameninţă că, dacă nu le dau ouă, le aprind caierele, ard cânepa netoarsă, pârlesc fata sau femeia cu câlţii rămaşi netorşi, le aprind câlţii în cap (Bot, p. 304).

Vinerea Paştilor: Vinerea Patimilor; Vinerea Mare; Vinerea Seacă; Vinerea Şchioapă; Vinerea Frumoasă; Vinerea Scumpă

Prin excelenţă sărbătoare creştină, integrată într-un ciclu mai amplu, care culminează cu Duminica Paştilor, ziua abundă în credinţe cu un caracter mai mult sau mai puţin apocrif şi în practici magice indispensabile lecturii „în cheie populară" a momentului celebrat. Elementele dominante fiind vopsirea ouălor şi facerea pascăi, este de înţeles de ce ingredientele, produsele finite sau resturi ale acestora, au căpătat mai apoi o putere magică deosebită, ele fiind utilizate ca instrumente apotropaice în tot cursul anului.

Tradiţii: Vinerea Seacă, din Săptămâna Paştelui, îi mai zice şi Vinerea Mare, căci în acea zi sunt cuprinse toate vinerile unui an întreg (Speranţia, IV, f. 161). ❖ Se fac ouăle roşii şi se pregăteşte pasca. Ouăle se fac vineri (uneori şi joi sau sâmbătă), deoarece Iisus vineri a vărsat sângele său pe cruce. ❖ Nu se colorează ouăle, fiindcă morţii le găsesc seci pe lumea cealaltă (Speranţia, VI, f. 16). ❖ Zice că după ce a născut Maica Domnului pe Iisus Hristos, jidovii voiră numaidecât să pună mâna pe ea şi pe fiul ei, anume ca să le curme firul vieţii. Maica Domnului, auzind despre aceasta, luă pe fiul său în braţe şi prinse a fugi cu el încotro o duceau ochii şi picioarele. Jidovii, după dânsa, şi cât pe ce s-o ajungă. Maica Domnului însă, ca să n-o poată prinde, face ouă roşii şi le aruncă în urma sa jos. Jidovii, ajungând la ouă şi văzând că sunt roşii, se opreau, le ridicau de jos, se uitau la ele şi nu se puteau mira destul de frumuseţea lor. Şi aşa scăpă de ei Maica Domnului (Marian, 1994, II, p. 131). ❖ După ce a înviat Domnul nostru Iisus Hristos, Maica Domnului a fost cea dintâi care a făcut ouă roşii şi pască şi, mergând plină de bucurie cu dânsele ca să-l vadă pe fiul său, fiecărui om pe care îl întâlnea îi zicea: „Hristos a înviat!" şi-i dăruia câte un ou roşu şi câte o păscuţă. Şi de atunci au început apoi oamenii a face ouă roşii de Paşti (Marian, 1994, II, p. 133). ❖ Zice că pe timpul Învierii Domnului stătea o jidancă în piaţă cu două coşuri pline cu ouă albe de vânzare. Veni Maria Magdalena, care, c-o faţă veselă, îi zise femeii: „Hristos a înviat!" Aceasta, auzind-o, îi spuse dispreţuitor: „Da, cum nu... Atunci va învia Hristos, când se vor face roşii ouăle din coşurile mele!" N-a apucat a rosti ea bine aceste cuvinte, că ouăle cele albe se făcură roşii (Marian, 1994, II, p. 133). ❖ Se crede că Antihrist are de ros un lanţ mare şi, când l-o termina de ros, se sfârşeşte lumea. Şi el tot roade până în ziua de Paşti, şi atunci e gata. Dar copiii umblă atunci cu ouă roşii, şi el se uită la ei şi-şi uită de muncă, iar între timp lanţul iar se îngroaşă şi lumea mai scapă un an de potop. Când oamenii n-or mai înroşi ouă la Paşti, atunci şi lumea se

va potopi (Marian, 1994, II, p. 145). ✥ Dacă moare cineva în sat în Joia Paştilor, apoi ouăle roşii nu ies frumoase (Gorovei, 1995, p. 181). ✥ Se ţine de oameni în credinţa că, dacă vor lucra în această zi, le va merge tot în sec în lucrările lor în tot cursul anului. Nu e bine să se pună nici un răsad, că seacă; nici ouă la cloşti, nici să se radă cineva, nici să se laie, că-i cade părul (Speranţia, III, ff. 99 v; 194 v). ✥ Nu mănâncă urzici, pentru că l-a bătut pe Mântuitorul cu urzici, şi zice că e păcat (Speranţia, V, f. 348 v). ✥ Vinerile Scumpe sunt douăsprezece pe an, înaintea fiecărei sărbători mari. Vinerea Scumpă se ţine de arsuri (Speranţia, III, f. 12 v; II, f. 51 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Cei bătrâni ajunează. Joia Mare şi Vinerea Frumoasă le ţin ca să le meargă bine, să aibă belşug în casă şi să le ajute Dumnezeu la toate cele bune (Speranţia, I, f. 369). ✥ În Vinerea Paştilor se suie fetele în clopotniţa bisericii şi sună clopotul, ca să crească cânepa (Candrea, 1999, p. 301).

Apărător de rele şi durere: Nu se coace pâine, nu se seamănă nimic în această zi. Nu intră la lucru în vie, ca să nu sece via. Tot ce s-ar semăna s-ar usca sau ar creşte monstruos. Ziua este însă respectată pentru a se usca şi a trece bubele. În Vinerea Seacă oamenii se scaldă, ca să nu se umple de bube sau să nu fie bolnavi peste an (Marian, 1994, II, pp. 111, 115). Părinţii îşi scaldă copiii la râu, ca să fie sănătoşi tot anul; să nu aibă friguri; cei cu boli de piele se vindecă, dacă se cufundă de trei ori în apă curgătoare, înainte de răsăritul soarelui, ca să sece bolile (Fochi, p. 279). În ziua de Vinerea Seacă, cine se scaldă nu are nici o boală peste an; seacă tot răul. În acea zi oamenii se scaldă la pârâu, de bube, dar cine e sănătos, să nu se scalde la urmă, că se umple de bube (Niculiţă-Voronca, I, p. 199). Vinerea Seacă e ziua frigurilor, care se vindecă dacă oamenii se scaldă în apa unui râu, ţinând în mână un ou de găină, căruia i se dă drumul în apă când omul intră în apă (Speranţia, IV, f. 214). ✥ Vinerea Seacă şi Şchioapă se ţine pentru sluţenie (Speranţia, II, f. 62). ✥ Se ţine pentru a feri vitele de rele (Speranţia, II, f. 241 v). ✥ Cine ia un ou din seara Domnului Iisus Hristos (Vinerea Paştelui) şi-l îngroapă în vie nu-i bate piatra via în acel an (Gorovei, 1995, p. 252). ✥ Pentru a se proteja de animale, casa şi livezile erau înconjurate şi afumate de trei ori (Marian, 1994, II, p. 111). ✥ În seara de vineri, lumea care vine de la biserică, având lumânările aprinse, ocoleşte casa de trei ori şi face cruce cu lumânarea pe pereţi, ca să fie ferită de foc, boli şi trăsnet (Marian, 1994, II, p. 117). ✥ Nu-i mai mare păcat decât a coace în Săptămâna Mare, vinerea. Câtă dihanie este pe lume: şerpi, şopârle, toate la pâinea ceea vin! (Niculiţă-Voronca, I, p. 200). ✥ Vinerea Mare se ţine pentru gândaci. Cine n-a ţinut-o, i-au mâncat gândacii legumele (Speranţia, VII, f. 228). ✥ Se feresc foarte mult de pişcături (furt), căci, dacă îi pişcă cineva, tot anul avutul lor spun că va seca (Speranţia, VII, f. 253 v).

Despre muncile câmpului: Dacă ar ara oamenii porumb nu se face, nu răsare, iese sec (Speranţia, II, f. 106 v; III, f. 155).

Magie: Având asupra sa lingura cu care s-au amestecat vopselele de ouă, pot fi văzute strigoaicele din sat (Marian, 1994, II, p. 185). ✥ În acea zi de va strivi trei smincele de anin în dinţi şi se va usca, nu fac guşă (Speranţia, III, f. 175 v).

A şaptea săptămână a Postului Mare

Despre vreme: De plouă în Vinerea Seacă, are să fie anul îmbelşugat (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ Dacă plouă în Vinerea Paştilor, zilele din Paşti în Rusalii vor fi ploioase (Gherman-4, p. 123).

Obiceiuri: În noaptea spre sâmbătă (uneori spre Joi Mari) are loc **strigarea peste sat**: satirizarea tinerilor, a sătenilor. Era o mare onoare pentru cineva care a rămas nestrigat. Strigoaicele cărora li se strigă numele nu mai au putere (Marian, 1994, II, pp. 106, 107).

Sâmbăta Paştelui

Momentul ritual al facerii pascăi (amplasat uneori şi în ziua precedentă) capătă frecvent valenţe magice deosebite, prin plasarea într-o cosmogonie originală a gospodinei: fie că trimite la naşterea lui Iisus, fie la moartea lui (prin forma care i se dă aluatului), femeia capătă astfel, prin repetarea unor gesturi foarte vechi, o putere deosebită („când ar şti ea ce putere are atunci!"), care poate să fie valorificată şi în gospodărie (ungerea pomilor cu aluat, pentru a le asigura rodirea, semănarea vegetaţiei din grădină în această zi, pasca specială realizată pentru vite etc.).
Cel de-a doilea mare moment ritual este dat de ajunul marii sărbători. Este noaptea când se deschid cerurile, când ard comorile şi când, în general, practicile magice de orice fel sunt la ele acasă.

Tradiţii: Se face pasca (alteori în Joia Mare). Cea mai răspândită formă care i se dă pascăi este cea rotundă, pentru că se zice că rotunde au fost scutecele cu care a fost înfăşat pruncul Iisus; poate să fie dreptunghiulară, pentru că şi mormântul în care a fost înmormântat era pătrat sau dreptunghiular. Cozonac, mai ales cei de formă alungită, se face pentru că sicriul în care a fost îngropat Iisus a avut forma aceasta (Marian, 1994, II, pp. 125, 126). ❖ Din anafura de la Paşti, din crucea paştei, a făcut Dumnezeu, în Sâmbăta Paştelor, atunci când se coace pasca, toate florile, toate seminţele câte sunt, toate pâinile. A sfărâmat crucea mărunt şi a aruncat în patru părţi şi peste toată lumea au răsărit (Niculiţă-Voronca, I, p. 247). ❖ Cojile de ouă cu care se face Paştele să le dai pe vale (pe apă), ca să se ducă să deie de ştire şi Blajinilor că sosesc Paştile (Gorovei, 1995, p. 181). ❖ Se dau cojile de ouă pe apă şi de Paştele Blajinilor se înfruptă din acele coji cei care au murit spânzuraţi sau înecaţi (Speranţia, VIII, f. 366). ❖ Femeia numai o dată în an poate să bată bărbatul: în Sâmbăta Paştelui. Când ar şti ea ce putere are atunci! Dar ce folos că are mult de lucru şi n-are când! (Niculiţă-Voronca, I, p. 247). ❖ Cine moare în Sâmbăta Paştelor nu e nici cu morţii, nici cu viii („Şezătoarea", nr. 8, 1922, p. 240).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Dacă pomii nu rodesc, este bine ca gospodina să meargă în Sâmbăta Paştelor cu mânele pline de aluat şi să le şteargă de pomi, cari apoi vor rodi (Gorovei, 1995, p. 58). ❖ Când se taie mielul de

Paşti, oasele şi celelalte rămăşiţe sunt îngropate la rădăcina unui măr sau păr sănătos, pentru ca familia respectivă să fie tot anul sănătoasă (Marian, 1994, II, p. 127). ❖ Se udă vitele cu apă sfinţită de la Botez, spre a avea noroc de ele (Mangiuca, 1882, p. 14). ❖ De vei fura în noaptea Paştelor, îţi va merge bine peste an, când nu te-o prinde nimeni când vei fura (Gorovei, 1995, p. 97). ❖ Toate straturile şi florile se seamănă în Joia şi Sâmbăta Paştelui, căci zic că se fac mai frumoase (Niculiţă-Voronca, I, p. 247). ❖ Ca să ai cânepă frumoasă, când faci focul de pască, să pui să stea sămânţa pe cuptor (Niculiţă-Voronca, I, p. 248).

Apărător de rele şi durere: Când faci de Paşti pască, cel dintâi aluat ce-l iei să faci o pască pentru vaci, s-o sfinţeşti şi să le dai tot anul, sâmbătă dimineaţă, câte o bucăţică din ea, că nu le strică nimeni şi au frupt mult (Niculiţă-Voronca, I, p. 248). ❖ Crucea care a împodobit pasca se păstrează în decursul anului. Când se apropie o furtună cu grindină de sat, se ia crucea aceasta şi, făcând cu ea o cruce în direcţia grindinei, se spune: „Precum s-a schimbat aluatul în cuptor şi a luat altă formă şi faţă, aşa să se schimbe şi furtuna care vine, şi precum cu crucea se pot apăra toate relele, aşa să se apere şi piatra care vine! Acestea sunt cuvintele lui Dumnezeu, pentru că Iisus Hristos s-a răstignit pe cruce!“ (Marian, 1994, II, p. 175). ❖ Din crucea paştii se ţine o bucată până la Sf. Gheorghe, în care zi se zice că ar fi Paştele vitelor, când se dă la vite, ca ele să aibă mană şi să nu fie bântuite de primejdii (Gorovei, 1995, p. 130). ❖ De Paşti, covata şi lopata, când ai mântuit de făcut pasca, să nu le speli, ci numai să le uzi cu apă, căci, de le speli, bate piatră, iar de nu le uzi, te usuci (Niculiţă-Voronca, I, p. 162). ❖ Cojile de ouă folosite la prepararea aluatului nu se ard şi nici nu se aruncă oriunde, ci pe o apă curgătoare, pentru ca peste vară uliul să nu atace găinile sau puii (Marian, 1994, II, p. 126). ❖ În timpul tragerii clopotelor se pune un fier între dinţi, spre a nu avea peste an durere de dinţi (Mangiuca, 1882, p. 14). ❖ Ca să nu-ţi fure din câmp, să nu dai în Sâmbăta Paştelui nimic (Niculiţă-Voronca, I, p. 126). ❖ Când se iese de la Înviere, nu se mănâncă carne, ca să nu se dea lupii la vite (Candrea, 1928, p. 140). ❖ După ce se iese de la Înviere nu se mănâncă ouă, că pe urmă miroase gura (Gorovei, 1995, p. 180).

Oracular: Când cresc paştele frumoase, atunci ai să ai an bun (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ Cine cade pe drum, ducându-se la Învierea Domnului, îi va merge nevoie mare de rău în curgerea anului (Gorovei, 1995, p. 36).

Magie: Se crede că în noaptea de Sf. Paşti, pe la miez de noapte, se deschide în fiecare an cerul. De aceea trebuie a priveghea în noaptea aceea şi, dacă vede cineva cerul deschis, apoi va primi de la Dumnezeu tot ce ar cere (Gorovei, 1995, p. 49). ❖ În sara de Paşti şi Sf. Gheorghe se duc oamenii la pândă pe câmp, căci cred că atunci ard comorile (Gorovei, 1995, p. 57). Cine pândeşte poate avea bani mulţi. Dacă comorile ard de cu sară până la miezul nopţii, sunt comori răle, stăpânite de necuratul; de ard de la miezul nopţii până în zori de ziuă, sunt curate şi halal de cel ce le găseşte, că are cu ce trăi în ticnă (Gorovei, 1995, p. 57). ❖ Cine vrea să aibă puşca vrăjită, ca să tragă la ea orice vânat, să facă aşa: să anine o icoană într-un copac şi, în noaptea Învierii, când popa cântă „Hristos a înviat din morţi“ şi trag clopotele la biserică, el să

întindă puşca încărcată spre icoana din copac, ca s-o împuşte. Atunci o femeie cu părul despletit, venită anume în apropierea copacului, să cadă în genunchi şi să roage pe vânător să nu împuşte icoana, că are să tragă vânatul la puşca lui. Vânătorul se mai preface că nu are încredere şi la urmă iartă icoana. Puşca lui va fi vrăjită, dar femeia aceea va înnebuni în curând (Gorovei, 1995, p. 203).

Obiceiuri: Sâmbătă spre duminică oamenii nu dorm, ci fac un foc în curţi sau pe dealul din apropierea bisericii, care ţine până la miezul nopţii. De la miezul nopţii merg la biserică, la slujbă. Alteori focul este întreţinut de flăcăi până în zori (Marian, 1994, II, p. 163).

Învierea Domnului, Sfintele Paşti

Cea de-a doua jumătate a calendarului mobil, care începe din această zi, este deosebit de bogată în practici şi obiceiuri. Ca şi în cazul celorlalte sărbători, substratul creştin constituie, în cea mai mare parte, un pretext pentru interpretarea populară a semnificaţiilor sărbătorii. Momentul principal al zilei îl constituie, fără îndoială, spălatul ritual, ce asigură tuturor participanţilor garanţia unei bunăstări în anul ce vine (de fapt, magia apei este deosebit de activă în această zi – amintim spălatul ritual în apa curgătoare, privitul în apă, în scopul propiţierii), la care se adaugă consumul unor alimente rituale în care acţionează magia imitativă (peşte, ou, caş).
Coabitarea celor două filoane – creştin şi păgân – se poate observa în reprezentările legate de lumea cealaltă, lume populată, printre alţii, de Blajini. În virtutea ambivalenţei tradiţionale, acelaşi act este cotat pozitiv şi negativ (cf. recomandările sau interdicţiile de a consuma ouă în ziua de Paşti). Acum sunt obţinute numeroase instrumente magice (lumânarea de la Înviere, usturoi, busuioc, oasele jertfelor animale) şi sunt desfăşurate ritualuri apotropaice, îndreptate în special împotriva dăunătorilor (suntem în anotimpul în care aceştia abia îşi intră în drepturi). Din categoria obiceiurilor specifice amintim Plugarul *– celebrarea ieşirii oficiale la arat, precum şi învestirea cu putere a tânărului celui mai vrednic –, obicei care este într-o oarecare măsură completat de ceata Junilor braşoveni.*

Tradiţii: Sfântul Paşti e cu păr lung şi tare păros pe trup! Atunci trece peste bucate, peste masă şi se bucură (Niculiţă-Voronca, I, p. 251). ❖ În ziua de Paşti, dimineaţa, ne spălăm cu un ou roş şi cu un franc (argint) în cană. Banul se zice că închipuieşte banii cu care Iuda a vândut pe Hristos, iar oul cel roş sângele lui Hristos care s-a vărsat pe cruce („Ion Creangă", an VII, nr. 2, 1912, p. 55). ❖ După ce gustă din pască, ouă şi celelalte alimente sfinţite, mănâncă. După masă se ciocnesc ouăle: întâi soţii, apoi copiii cu părinţii, părinţii cu celelalte rude etc. Se crede că toţi cei ce ciocnesc unul cu altul se vor vedea pe cealaltă lume. Omul căruia oul se ciocneşte sau se sparge primul este mai slab şi va muri mai curând. Cel căruia i s-a spart oul trebuie

să-l dea celui cu oul mai tare. Se pot ciocni ouă roşii până a treia zi după Paşti, până în ziua de Ispas sau chiar până la Duminica Mare. De la Duminica Mare până la Paştele următor nu se ciocnesc ouă roşii (Marian, 1994, II, p. 143). ◆ În ziua întâi ciocnesc numai în vârf, iar în celelalte zile şi cu partea cealaltă; marţi nu se mai ciocnesc, numai de Sf. Gheorghe şi de Ispas (Niculiţă-Voronca, I, p. 309). ✥ Când ciocneşti ouă de Paşti, are să ploaie cu piatră (Gorovei, 1995, p. 106). ✥ Cine moare în ziua de Paşti sau în Săptămâna Luminată, sau chiar în intervalul Înviere – Duminica Tomei (sau până la Ispas, Înălţarea Domnului, Duminica Mare), pentru că în timpul acesta uşile raiului sunt deschise, iar ale iadului închise, acela va merge de-a dreptul în rai, chiar dacă ar fi făcut multe păcate, căci toate i se iartă. În acest sens, de Înviere se scoate uşa din mijloc a altarului (Marian, 1994, II, pp. 168, 169). ✥ La Paşti joacă soarele, înălţându-se pe bolta cerului (Mangiuca, 1882, p. 14). ✥ În cele trei zile ale Învierii ard în văzduh trei candele mari, ce nu le vede nimeni (Gorovei, 1995, p. 115). ✥ Poporul îngroapă la Paşti ciolanele purcelului sfinţit în pământ şi crede că din ele va răsări un liliac (arbust; Gorovei, 1995, p. 121). ✥ Se crede că atunci va pieri lumea, când vor cădea Paştile românilor în luna mai (pe stil vechi) şi zic că în Ierusalim trăiesc şi acum doi jidovi, cari au răstignit pe Iisus Hristos; aceştia până la amiazi sunt tineri ca nişte copii de şapte ani, după amiazi bătrâni, bătrâni, de îşi ridică genele cu cârligul la deal, ca să poată vedea, şi tot se roagă la Dumnezeu: „Paşti în mai! Paşti în mai!“ („Şezătoarea“, nr. 3-4, 1922, p. 115).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: În ziua de Paşti, cum te scoli, să te uiţi în cofa cu apă, că vezi bine peste an (Niculiţă-Voronca, I, p. 253). ✥ Când vin dănacii şi fetele mari, la Paşti, de la biserică, să se uite în fântână, ca să fie ca apa de frumoşi tot anul (Gorovei, 1995, p. 10). ✥ În dimineaţa acestei zile, până a nu răsări soarele, oamenii se duc la râu sau la o apă din apropiere şi se scaldă, astfel ca nimeni să nu-i vadă când, cum şi unde s-au scăldat. Făcând aceasta cred nu numai că se curăţesc de toate bolile şi răutăţile, de toate aruncăturile, făcăturile şi uriciunile, ci cred şi că peste an vor fi scutiţi de boli, se vor face iuţi, sprinteni, uşori, harnici, sănătoşi şi iubiţi (Marian, 1994, II, p. 164). ✥ Sosiţi de la Înviere, toţi membrii familiei se spală într-un vas cu apă în care se află, pe lângă apă proaspătă şi curată, unul sau mai multe ouă roşii, câţiva bani de aur sau de argint. Oul se pune pentru ca oamenii să fie uşori, roşii şi sănătoşi ca oul, iar banii, ca să le meargă bine peste tot anul, să fie curaţi ca argintul şi ca aurul şi să aibă bani de ajuns (Marian, 1994, II, p. 143). ✥ La Paşti, cine merge la biserică să-şi pună un ou roşu în sân, ca să fie totdeauna roşu la faţă (Candrea, 1999, p. 87). ✥ În prima zi de Paşti, dacă mănânci caş, vei fi alb la faţă tot anul (Candrea, 1999, p. 88). ✥ În ziua de Paşti este bine să aibă la prânz şi peşte proaspăt, ca să fie iuţi ca peştii tot anul (Marian, 1994, II, p. 188). La Paşti sau Crăciun întâi să mănânci peşte sau pasăre, ca să fii uşor ca pasărea şi vioi ca peştele (Candrea, 1999, p. 300). ✥ La Paşti pun de o parte şi de alta a pragului casei glii de iarbă verde, ca tot anul să ai în casă belşug şi roadă bună (Gorovei, 1995, p. 19). ✥ Moşnegii şi babele se dau în ziua de Paşti în scrânciob, ca să crească cânepa (Candrea, 1999, p. 301). ✥ Usturoiul, ca să fie bun de leac, se sfinţeşte de Paşti, în blid, dimpreună cu smirnă, tămâie şi busuioc. Cu tămâia fetele, când se duc undeva, se afumă, cu busuioc se freacă pe mâini, pe obraz, pe cap, pe trup, iar cu usturoiul îşi

fac cruce pe mănuşi, în ciuboţică, pe căpută, pe tălpi, pe spate, pe piept, zicând: „Mirositoare să fiu ca busuiocul şi să se depărteze de mine tot răul şi tot cugetul cel rău, şi să piară cum piere fumul de smirnă şi de tămâie". Iar când pun acestea în blid, de Paşte, zic:

Cum se bucură paserile ceriului
Şi ramurile pomilor
Şi toată creştinătatea de învierea Domnului,
Aşa să se bucure de faţa mea
Fiecare m-a vedea.

Usturoiul şi busuiocul acela apoi se samănă, pentru ca să se înmulţască, şi e bun de orice leac (Niculiţă-Voronca, I, pp. 402-403).

Apărător de rele şi durere: În ziua de Paşti, după ce ies din biserică, tatăl familiei ia un ou slujit, îl sparge şi-l taie în atâtea bucăţele câţi căseni are şi fiecăruia îi dă câte o bucată din el. Aceasta-şi are însemnătatea că dacă (sic!) careva va rătăci peste an undeva, pe acele căi necunoscute să se gândească numai la aceia cu care a mâncat ou în ziua de Paşti şi îndată i se deschid ochii, de nimereşte calea (Pop Reteganul-2, f. 56). ❖ Când vin de la biserică, se ocoleşte casa cu lumânarea ţinută în mână la slujba de Înviere. Această lumânare este păstrată şi, în decursul anului, poate fi aprinsă în clipe de primejdie (inundaţii, rupere de nor, grindină, furtună, fulger etc.) Atunci, aprinzând-o şi ocolind casa cu ea, spun: „Fugiţi, necuraţi,/ Fugiţi, voi spurcaţi,/ De casa noastră/ Nu v-apropiaţi!" (Marian, 1994, II, p. 169). ❖ Pentru ca să nu bată piatra cânepa şi inul, fetele, în cele trei zile la Paşti, sunt ţinute ca fiecare, după ieşirea de la biserică, să se suie în clopotniţa bisericii şi să tragă clopotele, aşa că de dimineaţă până în seară întruna sună clopotele, şi zic care fată nu trage clopotele aceleia îi va bate piatra cânepa sau inul sau nu vor creşte mai frumoase (Speranţia, VIII, f. 319). ❖ În ziua de Paşti, cum vii de la biserică, până a nu intra în casă, şezi pe pragul uşii şi zi: „Să se mănânce libarcă pe libarcă, greiere pe greiere, purice pe purice, furnică pe furnică şi toate lighioanele să se mănânce una pe alta", dacă vrei să scapi de ele (Gorovei, 1995, p. 111). ❖ De Paşti, când ai mântuit de pus în cuptor, de ai ploşniţe sau şvabi în casă, să întorci lopata în jos şi, deschizând uşa, să te faci a mătura cu lopata, zicând că nu măturі gunoiul, dar ploşniţele le dai afară, şi atunci se duc (Niculiţă-Voronca, I, p. 162). ❖ Pentru a scăpa de purici, taie în ziua de Paşti cocoş negru, iar cuţitul mânjit de sânge înfige-l după uşă, şi puricii se vor strânge la el (Gorovei, 1995, p. 203). ❖ Dacă strângi toate oasele de la o găină tăiată în ziua de Paşti şi le arunci peste casă, zicând: „Uliule, iacă-ţi partea ta!", uliul nu se mai atinge în acel an de găinile din acea casă (Marian, 1994, II, p. 187). ❖ În ziua de Paşti să se mănânce întâi ouă albe, căci acel care va mânca întâi ouă roşii va face buboaie (Gorovei, 1995, p. 29). ❖ La Paşti, când ciocnesc ouăle, dacă nu dă pe cel spart celui ce l-a spart, face buboaie (Gorovei, 1995, p. 30). ❖ Ca să scapi de bube, să nu furi ouă la Paşti şi în nici o zi (Gorovei, 1995, p. 29). ❖ Când cineva coace sau fierbe ouă în ziua de Paşti face gâlci (Gorovei, 1995, p. 101). ❖ Ca să nu te doară mijlocul, vara, la secere, să nu mănânci sau să nu ciocneşti ouă roşii în prima zi de Paşti (Candrea, 1999, p. 248). ❖ De Paşti să nu mănânci ou împistrit întâi, căci vezi şerpi peste an, aşa

cum stă scrisoarea încolăcită (Niculiță-Voronca, I, p. 307). ❖ În ziua de Paşti să nu arunci ghiocile ouălor roşii afară, că-ţi arunci norocul şi rodul (Gorovei, 1995, p. 181). ❖ De dorm femeile în ziua de Paşti, n-au vreme la înălbit pânza, plouă (Niculiță-Voronca, I, p. 253). Cine doarme în ziua de Paşti va fi tot anul somnoros şi-i va ploua ploaia fânul (Marian, 1994, II, p. 188). Să nu dormi, că se fac viermi în straturi şi-ţi mănâncă ce semeni, sau nu creşte frumos (Niculiță-Voronca, I, p. 252). Să nu dormi în ziua de Paşti, căci îţi fură dracul pasca (Gorovei, 1995, p. 216). ❖ În ziua de Paşti să nu dai cu mătura prin casă, că face grâul secară (Gorovei, 1995, p. 104). ❖ De Paşti, când se aduce pasca, zici: „Christos a înviat!" şi vii drept la masă de o pui; şi când mănânci din pască să pui piciorul pe topor, că nu se prinde nimic de om, ca de fier (Niculiță-Voronca, I, p. 250). ❖ Dacă nu mături coşul de Paşti, e rău de aprindere (Gorovei, 1995, p. 62). ❖ Nu e bine să cerni făină în ziua de Paşti, căci din tărâţele acelea se fac lăcustele care pustiesc câmpiile (Gorovei, 1995, p. 83). ❖ În ziua de Paşte nu e bine să se bage mâna în solniţa cu sare, că atunci omului îi vor transpira mâinile tot anul (Marian, 1994, II, p. 187). ❖ La Paşti şi alte praznice mari nu-i bine a merge de acasă; fată sau femeie nu-i bine de-ţi vine mai înainte în casă la praznic (Gorovei, 1995, p. 36). ❖ Celor ce mor sau se înmormântează în zilele Paştelor li se pune în mâna cea dreaptă un ou roşu, ca semn că au răposat în zilele Învierii, şi pe care îl arată dracilor la vămi, iar aceştia, văzând oul roşu, îl lasă de trece nevătămat, oricâte păcate ar fi făcut (Gorovei, 2001, p. 44).

Oracular: În ziua de Paşti, când ciocneşte ouăle bărbatul cu femeia, a cui nu se va strica acela va trăi mai mult (Gorovei, 1995, p. 181). ❖ Dacă vrei să ştii dacă eşti cu noroc, ia un ou roşu fiert sfinţit din ziua de Paşti, pune-l deoparte, păstrează-l până la anu în ziua de Paşti şi atunci sparge-l: de va fi gol, n-ai noroc; de va fi plin, eşti cu mare noroc (Gorovei, 1995, p. 167). ❖ Să opreşti în ziua de Paşte un ou roşu, să-l acoperi cu o fâşie de ceară pe mijloc, ca să-l poţi lega, apoi să-l atârni în cui în casă, şi la un an, la celălalt Paşti, să-l spargi: de-l vei găsi cu viermi, vei avea noroc, iar de nu, nu (Gorovei, 1995, p. 167). ❖ Dacă oul de la Paşti îl păstrezi patruzeci de zile şi în acest timp nu se strică, e semn că eşti om cu noroc (Gorovei, 1995, p. 167). ❖ Cine se naşte în această zi, mai ales când trage clopotul întâia oară la biserică, va fi norocos toată viaţa (Marian, 1994, II, p. 169).

Magie: Cine vrea să aibă noroc la prins peşte, când ia anafură de la biserică, n-o mănâncă, dar se duce şi o aruncă în apă, şi tot anul prinde peşte; dar e păcat (Niculiță-Voronca, I, p. 249). ❖ Vânătorii pun în puşcă nafură din ziua Paştelor, ca să tragă la ei vânatul (Gorovei, 1995, p. 203). De Paşti, cine vrea să aibă noroc la împuşcat şi la vânat, când zice preotul: „Christos a înviat!", el să zică: „Da eu împuşc!" Or, dacă e pescar, să zică: „Eu prind peşte!" Sau femeile ce au vaci, ca să aibă lapte mult, zic: „Eu mulg vacile!" Dar ce folos, că e mare păcat (Niculiță-Voronca, I, pp. 249-250). ❖ În dimineaţa Sfintelor Paşti, dacă se vor duce, până la răsărit de soare, doi fraţi mai jos de cincisprezece ani şi se vor dezbrăca de toate hainele, şi aşa dezbrăcaţi vor beli fiecare cu dinţii, de trei ori, coajă de tei, coaja aceea e bună de orice leac; ba cu ea se poate scăpa chiar de cătănie, dar numai atunci e cu leac, dacă cei cari se duc nu vor vorbi laolaltă şi nu se vor uita îndărăt, nici când se duc, nici când se întorc spre casă (Gorovei, 1995, p. 230).

Despre vreme: Dacă plouă în ziua de Paşti, tot timpul până la Rusalii va fi ploios; dacă bate grindină, anul va fi mănos (Marian, 1994, p. II, 188). ✥ Dacă bate grindina câmpurile în ziua de Paşti, atunci se crede că tot anul e nenorocos (Mangiuca, 1882, p. 14).

Obiceiuri: Mielul paştilor. În ziua de Paşti, îndată după liturghie, înainte de a începe darea paştilor, întreabă preotul pe credincioşi: „Care voieşte să-nceapă paştile?“ (să ia el mai întâi paşti). Se află vreunul care se anunţă. Pentru această întâietate creştinul acela are să dea preotului un miel frumos, pe care, avându-l îndelete, îl sloboade prin biserică, şi se numeşte *mielul paştilor*. Mielul paştilor îl mănâncă preotul cu cantorii şi cu omul care l-a dat (Viciu-6, p. 65). ✥ **Ciocnitul ouălor roşii** este datină generală. Locul unde se adună ca să „dea cioc“ este jurul bisericii. Ciocnesc ouăle pe văzute şi pe nevăzute. Când îi pe văzute, examinează cu băgare de seamă ouăle, să le vază, oare mai tari sunt ca ale lor? Examinarea se face aşa, că se uită la formaţiunea oului, mai ales la *cap*, şi din forma aceluia, mai ascuţită ori mai tâmpită, conjecturează vârtoşia oului. Privesc cu atenţiune la mărimea şi forma oului, ca să ştie: oare nu-i de raţă, de găină mai mare, ori de curcă, cari toate-s mai tari decât cele de găină, şi în cazul acesta nu dă cioc, de nu cumva oul lui este de acelaşi fel. Oul spart i se cuvine celui care l-a spart ciocnind. În timpul mai recent, mai ales la oraşe, şcolarii obişnuiesc a ciocni ouă „pe bănuţ“. Al cărui ou se sparge ciocnind acela plăteşte spărgătorului un ban (Viciu-6, p. 71). ✥ În ziua de Paşti se duc feciorii, băieţii, şi pun pe o colină un ou roşu. Un băiat oarecare, de la o depărtare anumită (statorită de mai nainte) dă de-a azvârlita cu un băţ. Dacă loveşte oul, capătă el un ou, iar de nu, dă el unul (Viciu-6, p. 67). ✥ **Bricelatul (Alegerea craiului, Plugarul)** – alegerea feciorului care a ieşit primul cu plugul la arat şi învestirea lui cu puterea de a-i judeca pe feciorii care au comis necuviinţe sau fapte rele în decursul Postului Mare. Feciorul care a fost ales drept crai este luat în braţe şi dus cu alai până la râu. Acolo tinerii vor să-l arunce în apă; dacă feciorul nu le promite o anumită cantitate de rachiu, el va fi aruncat. Este adus, tot pe braţe, la biserică, unde este pus pe un scaun, numit „scaunul judecătoriei“, şi începe judecarea feciorilor vinovaţi (Marian, 1994, II, p. 200). ✥ **Junii Braşovului**: ceata se constituie în ziua de Buna-Vestire sau de Florii. În ziua de Paşti, după ce au asistat la vecernie, încep hora junilor. În timpul jocului vătaful, apoi armaşii şi junii de rând aruncă de câte trei ori buzduganul. A doua zi, însoţiţi de lăutari, colindă pe la casele cu fete mari, pentru a aduna ouă roşii şi bani, vin pentru masa junilor, la care participă întreaga colectivitate. În schimbul unei taxe, oricine poate arunca buzduganul. Ceata îşi continuă activitatea timp de o săptămână, până în Duminica Tomei (Marian, 1994, II, pp. 227, 228, 229). ✥ Este datină ca în ziua de Paşti feciorii iau toaca, o înconjură cu ouă roşii. Aceste ouă şi două vedre de vin le pun premiu aceluia care va putea intra noaptea, pe un loc anumit, în cimitir, să fure toaca şi să iasă tot pe acelaşi loc, nesimţit de aceia care o păzesc. Dacă aceştia îl simţesc şi-l pot prinde, atunci acela care s-a legat s-o fure trebuie să dea el feciorilor două vedre de vin şi ouă roşii atâtea cu câte se înconjură toaca (Viciu-6, p. 67).

Prima săptămână după Paşti

Săptămâna Paştilor, Săptămâna Luminată; Săptămâna Albă

Intrăm în a doua jumătate a calendarului mobil, care are ca puncte culminante săptămânile de ieşire din sărbătoarea Paştelui (primele două săptămâni), precum şi pregătirea şi celebrarea celeilalte mari sărbători, a Rusaliilor (care se încheie în a opta săptămână după Paşte). Cu excepţia celor celor nouă marţi, joi şi sâmbete după Paşti, celor douăzeci şi una de vineri de după Rusalii, celebrate săptămânal, calendarul mobil nu mai cuprinde momente reprezentative. Putem spune astfel că acest calendar este centrat pe două anotimpuri principale: primăvara (şi pregătirea ei, anunţată de Lăsatul Secului) şi vara (prin practicile magice iniţiate după sărbătoarea Paştelui).

Tradiţii: În această săptămână cerul este deschis, până la Ispas. Cine moare e fericit, căci merge drept la Dumnezeu (Niculiţă-Voronca, I, p. 253).

Apărător de rele şi durere: În săptămâna sfintelor Paşti nu e bine ca muierea să coasă, căci atunci împarte Sf. Ilie trăsnetele (Gorovei, 1995, p. 232). ✥ Săptămâna Luminată (de la Paşti până în prima duminică după Paşti) se serbează pentru semănături, ca să nu le strice gheaţa şi grindina (Pop Reteganul-2, f. 68).

Luni după Paşti; Lunea Albă

*După modelul sărbătorii Crăciunului, a doua şi a treia zi de Paşti cuprinde ritualul familial al umblării cu pasca (petrecerea sărbătorii în cadrul familiei lărgite). Se continuă obiceiurile specifice începute în ziua de Paşte (*Plugarul*, udarea rituală).*

Tradiţii: Cine moare în Lunea Albă se duce-n Rai nejudecat (Speranţia, II, f. 87). ✥ În Lunea Albă, la o săptămână după Paşti, se dezleagă de spălatul rufelor (Speranţia, V, f. 15). ✥ Lunea, a doua zi de Paşti, pe unele locuri se udă cu apă; aceasta e ziua tuturor sfinţilor (Pop Reteganul-2, f. 68).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Datul în scrânciob sau în învârtitoare, pentru a fi sănătoşi (Marian, 1994, II, p. 220). ✥ De Lunea Albă se lucrează; este obiceiul ca să se spele rufele, pentru ca să fie alb şi luminat tot anul (Speranţia, V, f. 365 v).

Apărător de rele şi durere: Lunea Albă se ţine ca să nu se rătăcească calea în călătorii (Speranţia, V, f. 343 v). ✥ Luni şi marţi după Paşti de lucrează, e rău de

boala-rea (epilepsie). O femeie a lucrat şi n-a mai răbdat-o sfântuleţul; a lovit-o şi a ţinut-o o jumătate de an (Speranţia, I, f. 265 v).

Magie: Cine-şi petrece lunea Paştilor pe un pod vede pe toate strigoaicele că trec pe acolo (Pop Reteganul-2, f. 68).

Obiceiuri: Umblarea cu pasca (uneori şi marţi), la rudele cele mai apropiate, pentru a vesti Învierea Mântuitorului. Merg mai întâi fiii la părinţi, nepoţii la moşi şi finii la naşi (Marian, 1994, II, pp. 210, 211). Se ia de obicei o pască, câteva ouă roşii, o portocală, o ocă de vin şi merg la naşu, unde-i pun la masă cu cozonac şi slănină, feliuţe chiparate şi ouă roşii. După ce stau la masă-i întoarce şi naşa finii o pască şi două-trei ouă roşii şi pleacă („Ion Creangă", an VII, nr. 2, 1912, p. 55). ❖ **Plugarul**: A doua zi de Paşti, cel ce a ieşit cu plugul întâi la arat e dus pe plug până la marginea râului şi acolo e aruncat în râu, mai apoi trebuind să facă cinste, plătind ceva băutură. Tânărul, plugarul, trebuie să ascundă sub gunoiul din curte grapa şi toţi colţii de la grapă, ascunşi separat în gunoi, după care se ascunde şi el în curte. Feciorii, când ies de la biserică, se duc la curtea plugarului. Scot cu furcile grapa, apoi îl caută pe tânăr. Căutarea poate dura două-trei ore. După ce îl găsesc, îl îmbracă cu o zeghe şi-l leagă cruciş cu paie. Îl pun pe grapă în picioare, rezemat într-un furcoi de fier şi opt feciori ridică grapa cu el pe umeri şi-l duc la râu. Ajungând la râu, caută un loc unde este apa mai adâncă şi cu un vas aruncă apă spre fecior şi spre public. Feciorii încearcă să-l scoată, el se apără, până când feciorii năvălesc asupra lui şi-l bagă în apă, apoi îl duc acasă. Pleacă apoi cu colindul la oamenii însuraţi din sat, care le dau colaci şi blide cu ouă roşii. Se crede că anul va fi mănos dacă plugarul va fi bine înmuiat (Fochi, pp. 230-231). ❖ **Udatul**: Flăcăii le pândesc pe fete, le prind şi, aşa îmbrăcate şi gătite cum sunt, le duc până la o fântână din apropiere şi acolo toarnă vreo două-trei cofe de apă pe ele ori le cufundă de două-trei ori cu haine cu tot într-o apă şi le udă. Fetele nu se supără din cauza acestui tratament, pentru că se crede că în cursul anului se vor mărita (Marian, 1994, II, pp. 208-209).

Marţea Albă; Marţea Dracului; Mătcălăul; Marţile Oprite; Oloagele

Deschide o serie mai amplă de sărbători centrate pe ziua de marţi ce succede sărbătorii Paştelui (trei, şapte sau nouă marţi), ce au în principal aplicare în calendarul agricol (ferirea semănăturilor, viilor şi livezilor de furtuni, brume, grindină şi îngheţuri târzii); funcţionau de asemenea interdicţii de muncă pentru sănătatea oamenilor şi pentru prosperitatea turmelor de vite.

Tradiţii: Se serbează trei marţi succesive după Paşti, pentru sănătate, pentru câmp, pentru semănături. Nu se lucrează de viermi, de secetă etc. (Speranţia, I, f. 130 v). ❖ Nouă marţi după Paşti, cunoscute sub numele de *Oloagele*, se ţin pentru necazuri. Oloagele se ţin fiind foarte primejdioase. Copiii părinţilor care n-au ţinut Oloagele au

ologit de picioare (Speranţia, VI, ff. 26 v; 104 v). ✥ Oamenii spun că păstrează această sărbătoare, fiindcă au pomenit-o din bătrâni ca ruptă din Înviere (Speranţia, I, f. 44). ✥ Marţi după Paşti femeile slobod Păresimile, adică citirea pomelnicului în timpul postului, fac pomeni în curtea bisericii cu colaci, băutură şi mâncare pentru săraci (Speranţia, I, f. 169). ✥ Marţi după Paşti se ţine sărbătoare de popor, căci atunci se duc cu toţii la biserică cu diferite prinoase, unde se face pomenire atât pentru cei vii, cât şi pentru cei morţi. Pun cu toţii o masă comună, la care, după ce împart la cei săraci din prinosul lor, se aşează toţi titorii bisericeşti cu femeile şi copiii lor, ospătându-se până aproape de seară, iar cei mai bătrâni merg la biserică, luând parte la serviciul divin (Speranţia, I, f. 381 v). ✥ Marţile după Paşti se ţin pentru ca să nu fie trăsniţi. Nu lucrează nici oamenii la câmp, nici femeile în casă. O femeie, care a cârpit în această zi, ducându-se la câmp la secerat şi fiind îmbrăcată cu cămaşa aceea, s-a întâmplat o furtună cu trăsnete şi tunete. Femeia, împreună cu copiii, a stat la adăpostul căruţei, şi tunetele şi fulgerele erau numai împrejurul lor. Atunci femeia, reamintindu-şi că este îmbrăcată cu cămaşa cârpită marţi după Paşti, a scos-o după ea şi a alergat de a aruncat-o pe o claie de grâu. Imediat ce a lăsat-o din mână, cămaşa a fost trăsnită (Speranţia, VI, f. 38 v). ✥ Se spune că o femeie a prăşit la porumb cu copiii ei în această zi. Aceşti porumbi prăşiţi în această zi s-au făcut foarte buni. La nimeni nu se făcuseră aşa. Tocmai când le era dragul mai mare a bătut piatra aşa de tare, încât i-a făcut praf. Piatra a sfărâmat numai porumbii prăşiţi în acea zi (Speranţia, I, f. 118 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Faptul sau facerea sării în foc în marţea din urmă a lunii lui Mărţişor; sarea preparată în foc este bună de multe fermecătorii şi de datul vitelor de mâncare pentru sănătatea lor (Mangiuca, 1882, p. 15).

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează; pentru boli, semănături, grindină, ger (Marian, 1994, II, p. 233). Nu se toarce (Speranţia, I, f. 228). ✥ Marţi după Paşti se ţine pentru pârleală (pelagră). Dacă cineva lucrează în această zi, se îmbolnăveşte de pârleală şi înnebuneşte (Speranţia, III, f. 153 v). ✥ Marţi după Paşti nu se umblă cu mâinile prin apă, ca să nu se umfle buricele degetelor (Speranţia, VI, f. 236 v). ✥ Nu e bine a lucra în cele trei marţi după Paşti, căci le crapă maţele celor ce lucrează (Speranţia, I, f. 309). ✥ Marţi după Paşti se ţine de teamă să nu se înţepe vara cu ghimpi ori cu mărăcini, fiind obişnuiţi a umbla desculţi (Speranţia, III, f. 73 v). ✥ Se ţine marţi după Paşti, ca să nu facă porumbul tăciune. Se ţine ca să nu mănânce gândacii grâul (Speranţia, VII, f. 191 v; VIII, 313). ✥ Nu e bine să vadă omul frânghii, căci în acea vară vede mulţi şerpi (Speranţia, VIII, f. 53 v). ✥ Marţea Albă se ţine, pentru că se crede că e zi luminată şi cel ce lucrează orbeşte (Speranţia, II, f. 190 v).

Miercuri după Paşti; Nunta şoarecilor; Sf. Mercurie

Apărător de rele şi durere: Sf. Mercurie e miercuri în Săptămâna Luminată. La câmp se face toată treaba, femeile însă o ţin (Speranţia, VIII, f. 80 v). ✥ Se ţine

pentru boli de picioare, „de dânsele“ (Marian, 1994, II, p. 233). ❖ Nu este bine a se lucra miercuri după Paşti, căci e rău de purici (Gorovei, 1995, p. 202). ❖ Cine nu ţine Nunta şoarecilor îi strică lucrurile şoarecii (Speranţia, VIII, f. 379 v).

Obiceiuri: Paparuda (paparuga, dodoloiu) se serbează totdeauna în a treia zi după Paşti (Mangiuca, 1882, p. 15). ❖ Tineretul merge la pădure după flori şi buciumei (bețe de alun). Fiecare trebuie să aducă acasă nouă buciumei uscaţi (Chicet-2, p. 32).

Joia Paştilor, Joia Nepomenită, Joia Necurată; Joia Rea; Joia Verde; Joile Domneşti; Slobozitul Păresimilor

Joia aceasta, cea din Săptămâna Albă, precum şi cea dintâi după Rusalii formează o treime nefastă (uneori este vorba de şase, şapte sau chiar nouă joi). Joile de după Paşti şi până la Duminica Mare sau Rusalii se serbează mai cu seamă de către femei, pentru ca grindina să nu le bată holdele, pentru a nu chema seceta, pentru boli, pentru înflorirea sau rodirea pomilor etc.

Tradiţii: Joile după Paşti se mai numesc şi *Joi Domneşti* (Speranţia, I, f. 130). ❖ Joile după Paşti sunt ţinute pentru boale. S-a întâmplat odată cu o femeie că a cusut şi a fost apucată de *a boală* (boala copiilor, boala-rea), astfel povesteşte o babă, iar unul a arat într-o joi după Paşti şi i-a murit boul pe loc (Speranţia, I, f. 144). ❖ Joile după Paşti sunt în număr de nouă. În aceste joi nu torc femeile şi nici nu înţeapă, sub cuvânt că e rău de boale şi de bătut piatra. Dacă se întâmplă să bată piatra şi să le strice bucatele, apoi încep să blesteme pe acea femeie care a îndrăznit să lucreze în aceste zile. – Dacă toată lumea ar ţine aceste sărbători, n-ar mai cădea piatra, zic mătuşile (Speranţia, I, f. 368).

Apărător de rele şi durere: Joile după Paşti s-au păstrat din bătrâni din cauza ploilor prea mari; se ţin pentru apele ce provin din ploile torenţiale, să nu rupă arăturile (Speranţia, I, f. 44). ❖ Dacă cineva iese cu plugul la arat, dacă merge la prăşit sau munceşte orice pe câmp, acea muncă va fi bătută de piatră. Femeile nu cutează să spele sau să bată rufe cu maiul, căci bate piatra. Piatra aceasta e făcută de diavoli în cele nouă joi. Ei o bat cu ciocanele, ca să n-aibă oamenii pâine. Acest lucru se întâmplă numai când joile sunt nesocotite prin muncă; dacă se serbează, diavolii nu mai au putere de a face piatră şi, prin urmare, peste vară nu vor mai avea cu ce bate câmpurile (Pamfile, 1997, pp. 15-16). ❖ Dacă munceşte cineva, îi rămân bucatele pe câmp nerăsărite (Speranţia, I, f. 6). ❖ Să nu intri în vie cele nouă joi după Paşti, că-ţi taie gândacii viţa („Ion Creangă“, an V, nr. 2, 1912, p. 48). ❖ Cine lucrează în această zi se îmbolnăveşte de o boală oarecare. Nu se lucrează în prima joi după Paşti, că e rea de tifos (Speranţia, I, f. 32; 190). ❖ Nu se lucrează o săptămână, pentru ca să fie ferit omul de boale rele (Speranţia, I, f. 65 v).

Prima săptămână după Paşti

Magie: În noaptea Vinerilor Scumpe oamenii se duc în pădure şi se culcă la frasini, ca să-şi viseze leacul (Speranţia, II, f. 62).

Obiceiuri: Se dă de pomană peşte (Niculiţă-Voronca, I, p. 253). ❖ Foca se sărbătoreşte în prima joi după Paşti. Atunci se fac colaci, se duc la biserică şi se pomenesc morţii. Osebit dimineaţa, până a nu se duce cu colacii la biserică, se pune foc sub pomi, cu scop ca să moară viermuşii şi omizile de printr-înşii (Speranţia, II, ff. 210-210 v). ❖ În zori se face focul în faţa casei cu nouă beţe de alun uscate (buciumei), din convingerea că vor veni sufletele celor morţi să se încălzească, fapt pentru care sunt invitaţi şi vecinii, pe scăunele, în jurul focului, dându-se focuri de pomană, colăcei şi ulcele frumos împodobite cu flori de primăvară (Chicet-2, p. 32). ❖ Femeile fac pomeni la cimitire, cu colaci, băutură, vase şi haine noi, precum şi ouă roşii aruncate peste mormânt. Are loc şi slobozitul ritual al apei pentru morţi (Slobozitul Păresimilor), pe la fântâni, după ce anterior o fată căra cele patruzeci şi patru de găleţi pline. Când apa era cărată pentru o femeie decedată se punea martoră o fată, iar pentru un bărbat, un băiat. O altă femeie întreabă fata: „Eşti martoră că ai cărat apa lui…? Pe cine ai martoră că ai cărat apa lui…?“ Fata răspunde: „Eu, luna şi soarele!“ Imediat după aceea se încrucişează două lumânări şi se aprind la cele patru capete, pentru a fi slobozite în fântână, puse într-o troacă. Lumânările rămân slobozite în fântână până când se sting. Fata care a cărat apa primeşte un cadou dat peste fântână (găleată, cană, cearceaf). În final se organizează mese la iarbă verde, cu patruzeci şi patru de colăcei, corespunzător celor patruzeci şi patru de găleţi. Uneori se obişnuieşte ca în final o femeie să mai scoată câteva găleţi de apă din fântână, pentru a uda împrejurimile contra secetei (Chicet-2, p. 32).

Izvorul Tămăduirii; Fântâniţa; Vinerea Scumpă

Cea de-a doua vineri bazată pe magia imitativă, în care era stimulată puterea magică a apei. Spre deosebire de Vinerea Paştelui, marcată negativ de conjuctura morţii Mântuitorului (Vinerea Patimilor), această vineri este nu o sursă de moarte (valorizată pozitiv prin moartea, pieirea, secarea bolilor), ci una de viaţă, prin care sacralitatea pozitivă ţâşneşte în lume. Acum izvorăşte, este accesibilă apa tămăduitoare; de fapt, ca şi la Bobotează, toate apele sunt sfinţite. Apa este o sursă de viaţă şi pentru că acum pot fi săpate fântânile, surse potabile pentru vii şi pentru morţi. Nu în ultimul rând, sărbătoarea este respectată şi pentru că alimentează izvorul ploilor, dar şi roadele, „izvoarele“ de orice fel, ale plantelor şi animalelor.

Tradiţii: Se ţine pentru mântuirea sufletelor (Speranţia, I, f. 187). ❖ La Izvorul Tămăduirii curge singur untul de lemn, cu care se pot tămădui unele boli (Speranţia, I, f. 196 v). ❖ Toate apele sunt sfinţite; cine bea apă şi se spală în această zi pe părţile bolnave ale corpului, se însănătoşeşte (Marian, 1994, II, p. 233). ❖ Izvorul Tămăduirii

a fost locul care, binecuvântat de Domnul Iisus, a vindecat pe mulţi bolnavi (Speranţia, VII, f. 160). ❖ Maica Domnului, în apropiere de Ierusalim, a făcut un puţ. În ziua aceasta iese apă şi care bea se tămăduieşte; dacă cade vreun om în el, apa îl scoate afară, ca să nu se strice. Oamenii care beau agheasmă din aceasta şi sunt bolnavi se înzdrăvenesc (Speranţia, VI, f. 118 v). ❖ Se spune că din lacrimile Maicii Domnului picate pe pământ au ieşit mai în toate părţile izvoare făcătoare de minuni şi cine s-ar spăla la aceste izvoare şi mai cu seamă în această zi se vindecă de orice boală ar fi coprins (Speranţia, VI, f. 159). ❖ Izvorul Tămăduirii e o sfântă lăsată de Dumnezeu anume pentru femei bolnave. Ea a umblat din casă în casă şi a cercetat femeile bolnave; care credea în ea se făcea sănătoasă, iar cine nu credea, murea. Când aproape să moară, sfânta s-a scăldat în apa unui izvor, iar după moartea sfintei şi urcarea ei la cer, femeile bolnave se ungeau cu apă de unde se scălda sfânta şi se făceau sănătoase (Speranţia, VIII, f. 357). ❖ În această zi se destupă izvoarele, ca să aibă oamenii apă. Cei care n-au ţinut-o n-au avut apă nici pe lumea asta, nici pe cealaltă (Speranţia, VII, f. 44). ❖ Se căutau izvoarele de apă, se construiau şi se curăţau fântânile din moşia satului. Se credea că izvoarele şi fântânile amenajate în această zi vor avea apă abundentă şi nu vor seca în verile secetoase (Ghinoiu, 1999, p. 97). ❖ Se ţine pentru slobozirea izvoarelor morţilor (Speranţia, I, f. 61 v). ❖ Vinerile după Paşti (Vinerile Scumpe) sunt nişte sfinte mai mari ca toate vinerile de peste an, lăsate de Dumnezeu. Aceste vineri după Paşti sunt ţinute de femeile bătrâne ca duminicile. Ele cred că, dacă vor lucra în ele, n-au la ce mai muri. Dacă le serbează şi se roagă la acele vineri, sfintele vineri mijlocesc la Dumnezeu să le introducă în rai (Speranţia, VIII, f. 356 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Zice că se serbează pentru izvorul ploilor, adică cu această zi începe cursul ploilor. Se ţine pentru ca vara să fie ploioasă (Speranţia, VII, f. 72; VI, f. 171 v). ❖ În această zi oamenii îşi udă vitele cu apă, ca să facă rod mult şi să nu bată piatra (Speranţia, I, f. 369 v). ❖ E bine de bogăţie şi belşug în roadele plantelor (Speranţia, I, f. 409 v). ❖ Se ţine pentru izvor la gospodărie. Cine nu-l ţine nu mai are spor la casa lui (Speranţia, VIII, f. 131). ❖ Se ţine pentru ca să aibă leac în caz de boale (Speranţia, II, f. 136 v). ❖ Se ţine fiindcă atunci mulţi oameni se vindecă de boale, scăldându-se sau spălându-se dimineaţă cu rouă (Speranţia, VI, f. 279).

Apărător de rele şi durere: Ţinută pentru rodul plantelor, împotriva grindinei (Marian, 1994, II, p. 233). ❖ Preoţii scot icoanele şi fac slujbe la câmp pentru ploaie şi pentru boli grele (Marian, 1994, II, p. 233). ❖ Pentru cine ar îndrăzni a lucra în această zi, când îl va lovi, nu-l va mai trezi până-l va duce la mormânt (Speranţia, I, f. 234). ❖ Vinerile după Paşti sunt rele pentru orbit, de boli (Speranţia, I, ff. 45 v, 71 v). ❖ Unii oameni nu înjugă boii la nimic, căci, îndată ce i-ar înjuga, se îmbolnăvesc (Speranţia, I, f. 382). ❖ Vinerile după Paşti se ţin numai de ţesut; cu pânza ţesută în aceste zile nici mortul nu îl îngroapă cu ea, crezând că nu este primită pe cea lume (Speranţia, V, f. 209).

Oracular: Se pune într-o cană sau strachină apă sub un nuc, soc, şi care găseşte pământ în fundul vasului moare (Speranţia, V, f. 260).

Prima săptămână după Paşti

Magie: Femeile aduc vase cu apă joi seara şi le lasă în biserică noaptea. Vineri, după liturghie, iau vasele. Se spală cu apa aceea şi se tămăduieşte de neputinţe (Speranţia, I, f. 346 v).

Sâmbăta Tomei

Deschide ciclul celor nouă sâmbete interzise, de după sărbătoarea Paştelui.

Apărător de rele şi durere: Se ţin sâmbetele după Paşti, până la a noua, pentru a nu-i apuca boale urâte (Speranţia, I, f. 118).

Obiceiuri: Se dă de pomană pască, ouă roşii, o lumânare (Marian, 1994, II, p. 233).

Duminica Tomei; Paştile Mici; Druşte

Cunoscută mai ales sub numele de Duminica Tomei, este o sărbătoare consacrată morţilor. Tocmai de aceea, sub numele de Paştile Mici sau Paştile Morţilor, reprezintă o prelungire a sacralităţii sărbătorii Învierii, un ecou al acesteia în cealaltă lume. Interesant este că, în virtutea acestui decalaj spaţio-temporal, Paştele Blajinilor nu se serbează duminica, ci abia în ziua următoare.

Obiceiuri: Pomenirea morţilor – pentru cei înecaţi. Spre această zi se aprinde o lumânărică şi se pune la pământ, şi toate sufletele se strâng împrejur, care s-au înecat fără voie (Niculiţă-Voronca, I, p. 213).

A doua săptămână după Paşti

Săptămâna Negrilor; Săptămâna Neagră

Este o săptămână a morţilor, comparativ cu precedenta, Săptămână Luminată, a Învierii. În prima zi a ei este celebrat Paştele Blajinilor; în ansamblul ei, sărbătoarea este supusă numeroaselor interdicţii impuse de pecetea morţii, ce o marchează profund. De fapt, dacă privim mai atent lucrurile, Săptămâna Neagră nu este impusă de Lumina orbitoare a săptămânii dinainte, ci de o perioadă nefastă mai mare, care se deschide acum: a doua şi a treia săptămână după Paşti sunt consacrate morţilor pământului, în timp ce următoarele (dintre care a patra este mai periculoasă) sunt redutabile din cauza Rusaliilor, duhuri (eoliene) ale morţilor, depăşind cu mult hotarele Iadului întunecat.

Tradiţii: Tot ce va naşte în această săptămână nu va trăi. Viermii de mătase înviaţi atunci mor (Speranţia, II, f. 48 v). ✥ Vine după Săptămâna Luminată şi o postesc toţi cei care au găsit copii morţi. În această săptămână rudele mortului postesc. Dacă nu se ţine această săptămână, oamenilor morţi fără lumânare le este rău pe cealaltă lume (Speranţia, I, f. 19 v; II, f. 55). ✥ O ţin din cauză că, murind un om în această săptămână, merge în iad, adică în întuneric (Speranţia, I, f. 4 v). ✥ Celor ce mor în această săptămână nu li se face pomană, căci se zice că, fiind în Săptămâna Neagră, nu o văd. Nu se fac pomeni, că se fac colacii negri (Speranţia, II, f. 225 v; V, f. 9 v). ✥ Cine moare în această săptămână înnegreşte (Speranţia, II, f. 65). ✥ Nu este sărbătoare aparte, dar multe femei serbează, postind în cinstea mironosiţelor (Speranţia, III, f. 82).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sunt unele femei care pot fermeca; se ţine ca să poată fermeca (Speranţia, II, f. 46).

Apărător de rele şi durere: Femeile însărcinate care păzesc această săptămână nu leapădă (Speranţia, IV, f. 129). ✥ O ţin ca să nu se învieze gândacii de mătase, să nu se scoată puii, pentru că nu trăiesc (Speranţia, I, f. 30). ✥ Fetele care lucrează au credinţa că nu se mărită lesne (Speranţia, V, f. 15). ✥ Nu se toarce (Speranţia, I, f. 228 v). ✥ Nu lucrează, ca să nu li se înnegrească faţa vara (Speranţia, IV, f. 131). ✥ Dacă lucrezi, tot ce faci ţi-e tot negru înainte, strică vederea (Speranţia, II, f. 69 v). ✥ Nu se pun cloşti ca să scoată pui, căci nu scoate nici unul, deoarece ouăle se înnegresc (Speranţia, II, f. 93).

Magie: Caută apa rămasă prin scorburi, care e bună de făcut de urât (Speranţia, II, f. 106 v).

A doua săptămână după Paşti

Lunea morţilor; Paştile Mici; Paştele Morţilor, Paştele Rohmanilor: Paştele Blajinilor; Mătcălăul

Asemeni Crăciunului Mic (1 ianuarie), Paştele Mic (sau Paştele Mici) se centrează pe o divinitate înrudită cu eroul principal al mitologiei (Paştele Mic, numit uneori Mătcălăul, „e frate mai mic cu Paştele"). Fără ca motivele să fie prea clare, ziua impune interdicţii importante tuturor membrilor colectivităţii. În acelaşi timp zi de meditaţie, fiind închinată morţilor şi sărbătorii lor, Mătcălăul este şi un prilej de bucurie, un simbol al vieţii, prin practicile premaritale de înfrăţire şi însurăţire care-i sunt specifice.

Tradiţii: În Paştele Blajinilor se crede că sufletele morţilor sunt libere; de aceea în această zi se prepară multe şi alese bucate, împărţindu-le pe la vecini, cu credinţa că morţii numai în acea zi sunt liberi şi pot gusta din mâncările preparate. Cine nu serbează şi nu dă morţilor de pomană, vin morţii noaptea şi le cer. Se ţine ca să mănânce şi morţii cărora nu li s-au făcut pomeni (Speranţia, VI, ff. 186; 199; VII, f. 85 v). ✥ Blajinii au fost oameni buni la Dumnezeu. Ei, în dragostea lor către Domnul Iisus Hristos, au mai postit o săptămână, peste cele şapte ale Postului Mare (Speranţia, VII, f. 295). ✥ Blajinii sunt un fel de creştini, cari sau că au fost luaţi robi de tătari şi alte lifte spurcate, sau că s-au rătăcit de iştialalţi creştini, aşa că nu mai ştiu şirul sărbătorilor (Speranţia, VIII, f. 165 v). ✥ Sătenii zic că marinarii au serbat Paştele mai târziu ca ceilalţi şi deci ei s-au convins, numai în această zi au căpătat credinţa despre naşterea lui Hristos. În această zi se dă de pomană pentru cei înecaţi (Speranţia, VII, ff. 5; 350 v). ✥ Trebuie să mâncăm de post, căci şi Blajinii, în zilele Paştelor noastre, au postit (Speranţia, VII, f. 186 v). Paştele Rohmanilor se ţin pentru că şi ei au ţinut Paştele noastre. Ei, când văd găoacele de la noi, zic: „Iată, amu au fost Paştele lacomilor". De aceea se ţin, că nu se ştie care-s mai mari, a lor, sau a noastre, numai cât a noastre-s mai întâi (Niculiţă-Voronca, I, pp. 254-255). ✥ Blajinii se trag din seminţia lui Sift, feciorul lui Adam (alteori: şi ei sunt creştini, dar n-au învăţătură creştinească de la Hristos, ca noi, ci de la fiul oii), sunt nişte oameni foarte buni, evlavioşi şi blajini. Sunt feriţi de orice păcat; după moarte merg de-a dreptul în rai. Numai o singură dată pe an se întâlnesc cu muierile lor, cu care petrec numai vreo câteva zile împreună şi apoi se despart. Timpul întâlnirii Rohmanilor cu soţiile lor sunt Paştile lor. Se spune că ei postesc tot anul şi, dacă n-ar vedea plutind pe apă coji de ouă roşii, aruncate de oamenii din lumea noastră în Sâmbăta Paştilor, n-ar şti niciodată când pică Paştele. Cojile de ouă aruncate pe apele curgătoare încep a pluti şi a se duce pe apă în jos, până ajung în apa Sâmbetei şi prin intermediul ei ajung în ţara Rohmanilor la o săptămână după Paştele nostru, adică în Duminica Tomei, marţi în a treia săptămână după Paşti sau chiar la Rusalii. După ce au ajuns acolo cojile se fac întregi, se transformă în ouă şi dintr-un ou mănâncă douăsprezece persoane. Similar, la Crăciun azvârlim coji de nuci pe râuri (Marian, 1994, II, pp. 238, 239, 241). ✥ Unii oameni nu lucrează în ziua de Paştele Rohmanilor, pentru că spun că în ziua aceasta ara un om cu doi boi, cu argatul şi era şi un câine lângă dânşii, şi toţi s-au

cufundat în pământ, iar deasupra a ieşit apă. În ziua aceea, dacă pui urechea la pământ, auzi pe omul acela ce s-a scufundat zicând: „hăis, cea, hăis, cea", în pământ. Acolo, dacă pun oamenii urechea la pământ, aud cocoşii Rohmanilor cântând şi câinii lătrând (Niculiţă-Voronca, I, p. 255). ❖ **Mătcălăul** e o fiinţă parte omenească şi parte îngerească, un tânăr frumos şi nemuritor, care umblă prin lume, dar pe care oamenii nu-l pot vedea, din cauză că lumea s-a spurcat cu sudalme şi fărădelegi. Mătcălăul e frate mai mic cu Paştele. Nici bărbaţii, nici femeile nu lucrează nimic (Marian, 1994, II, pp. 248, 249, 251). ❖ Mătcălăul se ţine pentru că a scăpat nişte oi din zăpadă mare, după rugăciunea ciobanului (Speranţia, I, f. 78 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţine pentru trai bun în familie (Speranţia, I, f. 47 v). ❖ O ţin pentru a fi blajin (domol) fiecare om. Cine nu o ţine tot timpul anului va avea numai gâlceavă (Speranţia, VIII, f. 11 v). ❖ E ţinut mai mult de către femei, petrecând pe la cârciume şi bând, cu credinţa să le crească cânepa (Speranţia, VIII, f. 128).

Apărător de rele şi durere: Se ţine ca să nu moară în această săptămână (Speranţia, I, f. 221). ❖ Cine ară în acea zi, mor vitele (Speranţia, VIII, f. 163). ❖ Se ţine de către femei, ca să nu aibă vise rele, ameţeli şi să nu se îmbolnăvească (Speranţia, VII, f. 101 v). ❖ Se ţine pentru dureri de mâini şi de picioare, pentru rodirea ţarinilor (Marian, 1994, II, p. 239). ❖ E rău de trăsnet (Candrea, 1928, p. 130). ❖ Dacă lucrezi de Paştele Blajinilor, plouă când ai lucru, şi atunci se împlineşte ceea ce n-ai ţinut (Niculiţă-Voronca, I, p. 254). ❖ E primejdie pentru foc (Speranţia, VIII, f. 125).

Obiceiuri: Ouă roşii se dau de-a dura pe iarbă, la copii, pentru Blajini. Cine vrea să serbeze Paştele Blajinilor merge la câmp şi mănâncă pască şi ouă pe iarbă verde, şi ei tare se bucură, că serbează ziua lor (Niculiţă-Voronca, I, p. 254). ❖ Firimiturile de mâncare care cad pe jos, precum şi rachiul şi vinul vărsat nu sunt pierdute, ci constituie hrana celor morţi de moarte năprasnică (Marian, 1994, II, p. 239). ❖ Se duc femeile cu colaci la moaşe (Speranţia, VIII, f. 158 v). ❖ În această zi tinerii se înfrăţesc şi se însurăţesc: primesc fiecare o bucăţică dintr-un ban de argint consacrat, se sărută prin cununile puse una în faţa celeilalte etc. Se pregăteşte o turtă de făină din grâu curat. Pe turtă se pune o lingură de sare. Toţi cei de faţă se închină şi spun: „Doamne-ajută, Maică Mărie,/ De bine şi de noroc să ne fie!" Cel care realizează ceremonialul ia sarea de pe turtă şi din acel loc taie coaja în forma unei cruci, pe care picură vin roşu, câte persoane numără la însurăţire, iar după ce a picurat vinul, taie cruciuliţa cu un ban de argint, în acelaşi număr de bucăţele. Fiecare fată mănâncă bucăţica de turtă şi închină un pahar de vin, apoi se sărută, afirmându-şi credinţa. Din banul de argint care se taie în trei, cinci etc. părţi, fiecare primeşte câte o bucăţică, având grijă să o păstreze bine până la moarte: „Mătcălău! Mătcălău!/ Roagă-te lui Dumnezeu/ Să ne ferească de rău,/ Că şi noi cât vom trăi/ În tot anul te-om cinsti,/ Te-om cinsti cu chiţi de flori/ L-aste mândre sărbători,/ Te-om cinsti şi pomeni,/ Că mătcuţe ne-om numi/ Până-n lume vom trăi!" Cine o pierde nu va fi primit în rai de Sf. Petru, pentru că şi-a călcat credinţa de la însurăţire. Cele ce şi-au păstrat bucăţica de ban, acelora, când mor li, se pune acea bucăţică în sân, anume ca să nu le oprească Sân-Petru la uşile raiului, ca pe unele ce au

fost fără credinţă faţă de surorile lor de cruce (Marian, 1994, II, pp. 249, 250). ❖ Feciorii şi fetele se duc la un pom înflorit. Fiecare face o cunună de flori din acel pom şi şi-o pune pe cap, apoi, luându-se de mână, ocolesc din dreapta pomul, de trei ori. Îşi dau cununile de pe cap şi, alăturându-le, prin ele se sărută de trei ori, schimbă între ei ouăle roşii aduse (tot prin cununi) şi zic: „Să fim fârtaţi/ surori până la moarte!“ La sfârşit se ridică unul pe altul/ una pe alta în braţe şi mănâncă ouăle roşii cu pâine şi sare (Marian, 1994, II, p. 251).

Marţi

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează, pentru că e rău pentru vite şi câmp (Speranţia, V, f. 365).

Miercurea neagră

Tradiţii: Cine ţine Miercurea Neagră şi Săptămâna Neagră cu post şi rugăciuni i se iartă păcatele (Speranţia, I, f. 186 v). ❖ Trebuie postită de aceia cărora le mor copiii sau rude fără lumânare (Speranţia, II, f. 128 v).

Apărător de rele şi durere: Cine nu lucrează şi ţine această zi nu va muri în Săptămâna Negrilor (Speranţia, VI, f. 112). ❖ Se ţine pentru a feri animalele şi chiar pe om de bubă neagră şi de alte bube primejdioase (Speranţia, V, f. 398 v).

Joi

Apărător de rele şi durere: Joi a doua după Paşti se ţine de tunet (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare (Mangiuca, 1882, p. 17). ❖ Nu se lucrează, pentru că e rău pentru vite şi pentru câmp (Speranţia, V, f. 365).

Vinerea Şchioapă

Apărător de rele şi durere: E rău de sărăcie (Speranţia, VI, f. 62 v).

A treia săptămână după Paşte

Marţea Dracului; Ropotinii; Ropotinul ţestelor; Ziua Ucigaşului; Marţea Mânioasă; Marţea de trăsnet; Caloianul

O zi bogată în semnificaţii mitico-magice, a treia marţi după Paşti depăşeşte semnificaţia interdicţiilor tradiţionale referitoare la magia meteorologică (aici poate fi inclus doar obiceiul Caloianului sau al Paparudelor, în multe locuri el desfăşurându-se chiar în această zi). În acelaşi timp, sub numele de Ropotinul ţestelor*, dar anunţată şi de un determinant eminamente demonic –* Marţea Dracului*, această zi este centrată pe o divinitate telurică enigmatică, Ropotinul (care, în ultimă instanţă, ar putea fi asociat cu zeul mort şi înviat al ploii, Caloianul, al cărui trup de pământ implică aceeaşi idee de modelare). Pentru a scăpa de răzbunarea acestuia, ofranda inedită, indispensabilă, constituie nota dominantă a sărbătorii: „se lucrează numai ţeste de către fete, pentru a le pune în capul Ropotinului, spre a putea lucra de aci înainte".*

Este în acelaşi timp o sărbătoare a femeilor, care, prin (ne)lucrare, capătă o putere deosebită („femeile se poartă mai dur cu bărbaţii"). Cu siguranţă se poate vorbi şi de această dată de o sărbătoare cu caracter iniţiatic, apotropaic, la care participau anumite membre ale colectivităţii feminine. Sarcina lor era ca, prin intermediul muncii colective prestate cu această ocazie, să obţină nu numai instrumente (magice) necesare, ci şi anihilarea Adversarului. Astfel, prin robotina *– de la slav.* robota *'muncă' – se poate înţelege un fel de clacă, efort colectiv (aşa cum arată şi sufixul* -ina*) susţinut în vederea atingerii unui scop pe măsură: îngroparea sau uciderea demonului, care altminteri ar reveni la viaţă, în perioada în care întreaga fire renaşte, cu forţe sporite (de aceea se spune că sărbătoarea se ţine ca să nu-i lovească moartea pe oameni din acea zi). Mobilizarea femeilor se făcea cu toată hotărârea, într-un act ritual de mari proporţii, care impunea mare rezistenţă fizică şi voinţă, o adevărată întrecere cu lumea demonicului, o luptă pe viaţă şi pe moarte: „câte ţeste fac, atâţia diavoli mor".*

Evident, nu lipsesc şi tradiţiile care consacră negativ sărbătoarea şi, implicit, produsele muncii colective, ţestele. Este de înţeles cum a apărut imaginea contaminării totale a cuptoarelor mobile; de înţeles sunt şi gesturile magice prin care se încearcă deturnarea energiilor nefaste către semnul pozitiv („cumpără vin şi stropesc acele capace, în semn ca ţestul să fie norocos tot anul").

Considerăm că nu este întâmplătoare suprapunerea, în cadrul aceleiaşi zile, a unei alte mari sărbători, cea a Caloianului. Avem de-a face din nou cu o modelare din lut a unei divinităţi (la care poate fi semnalată existenţa/ necesitatea punerii aceleiaşi căciuli pe cap, la înmormântare, de această dată din coji de ouă roşii!), faste de această dată, la care participă o altă colectivitate feminină, dintr-o altă categorie de vârstă, cea a tinerelor. De acelaşi demonism puternic se poate vorbi şi în cazul Caloianului, care, foarte adesea, în episoadele ritualului propriu-zis, suferă mutilări sau sfărâmări ale trupului, îndeplinindu-şi astfel condiţia de jertfă. Şi, asemeni Caloianului, în unele locuri şi ţestele se aruncau în gârlă sau în fântână, pentru a asigura peste an ploile necesare.

Şi pentru sublinia o nouă legătură existentă între cele două obiceiuri, şi anume invocarea ploilor bune, a ploilor mănoase, şi, evident, evitarea grindinei, menţionăm că numele sărbătorii, Ropotinul, poate fi pus în legătură cu un

alt cuvânt de origine slavă, şi anume ropot *(a ropoti), care înseamnă 'cădere precipitată şi zgomotoasă (de scurtă durată) de ploaie sau de grindină', fapt ce justifică numeroasele interdicţii ce vizează această zi.*
Oricum, în ansamblul zile, nefaste în ansamblul ei, o adevărată zi a morţii (e marţea!) se remarcă ceremoniile colective pentru paza întregului sat, o luptă contracronometru, pe care pot şi trebuie s-o câştige femeile, împotriva unor duşmani variaţi.

Tradiţii: Trei marţi şi trei joi după Paşti se sărbătoresc ca să nu bată piatra. Cele trei marţi se numesc *Ropotinii* sau *Marţea Mânioasă* (Speranţia, I, f. 29 v; VII, f. 70). ✥ Marţile după Duminica Tomei – se ţin trei marţi. Se zice că cine lucrează în aceste zile se bolnăveşte de epilepsie. Se povesteşte că o fată, dacă a spălat rufe într-o marţi după Duminica Tomei, s-a îmbolnăvit de epilepsie, din care cauză a şi murit (Speranţia, III, f. 91). ✥ Ropotinii e sărbătoarea diavolului şi, ca să nu faci pe voia lui, să lucrezi cât se poate de mult în această zi. Fac ţeste de pământ pentru a pune greutate pe grumazul diavolului. Femeile calcă ţeste, pentru ca diavolul să fie călcat în picioare şi dogorât la foc, ca şi ţestele. Câte ţeste fac, atâţia diavoli mor (Speranţia, II, ff. 94; 92; 121; 172). ✥ Ţesturile se închipuie că sunt căciuli ale diavolului, sub care-l închid, închipuindu-şi că el nu poate scăpa de sub aceste căciuli, ca să vie să le facă pagube, să-i îndemne la rău. Ropotinul şade până atunci fără căciulă. Dacă ar face ţest în ziua lui sau ar lucra, Ropotinul îşi face căciulă. Cine face ţest în ziua lui face cruce pe el. Ca să nu facă Ropotinul căciulă, Ropotinul pune pe dracul pe femeia care ar lucra. Deci se ţine de frica ucigaşului (Speranţia, IV, f. 95; V, f. 3). ✥ Ropotinul se ţine ca femeilor să le iasă ţestele bine. Fac întâi praznic cu mâncări şi băuturi între ele, aduc pământ puţin nisipos, îl amestecă cu baligă şi apă, îl bat cu prăjinile şi-l calcă cu picioarele bine, îl adună grămadă şi-l dau în forma unei pălării mari găunoase. Îl lasă să se usuce la soare două-trei zile şi în urmă îl întrebuinţează pe foc la copt mălai ori pâine. Cine nu ţine această sărbătoare şi n-o prăznuieşte, din acele femei care se dedau la asemenea meşteşug, crapă ţestul pe foc şi se sfărâmă, aşa se crede. După ce s-au întărit bine capacele, le spoiesc, le pun pe foi de lipan, în picioare, la soare, şi le înfig crăci verzi şi flori pe margini. Apoi strâng parale, dând fiecare partea, cumpără vin şi stropesc acele capace, în semn ca ţestul să fie norocos tot anul, iar ele să aibă din belşug ce să coacă în el: pâine, mălaie, mâncări şi altele (Speranţia, I, f. 273; II, f. 221). ✥ Se zice că femeia are dreptul să-şi bată bărbatul în această zi (Speranţia, I, f. 397). Femeile se poartă mai dur cu bărbaţii (Marian, 1994, II, p. 321). Neputând să-i bată, fac ţeste şi le bat. Se ţine ca să nu lovească moartea pe oameni din acea zi (Speranţia, II, f. 45). ✥ În această zi se dăduse femeii voie a-şi bate bărbatul, dar femeia l-a bătut aşa de tare, că Dumnezeu, de teamă să nu-l omoare, i-a luat acest drept. Femeia, obişnuită a-şi bate bărbatul în acea zi, a început a bate pământul muiat în apă (lut), din care a făcut ţeste (Speranţia, V, f. 226). ✥ Ropotinii se numesc şi Sărbătoarea Ucigaşului. Cela ce n-o ţine e găsit de *ucigaş* (boala copiilor, epilepsie; Speranţia, II, f. 56). ✥ Până la Ropotini nu se lipeşte prin casă. Din această zi se dezleagă şi încep femeile a lipi, a scutura. Cine nu ţine această sărbătoare toată vara ropoteşte şi spor n-are (Speranţia, V, f. 383). ✥ Ropotinii, în număr de trei, sunt de asemenea răi de

lupi. Un om şi-a făcut opinci în ziua asta, iar noaptea lupii şi-au făcut şi ei din pielea unei vaci ce o avea în bătătură (Speranţia, IV, f. 104). ❖ A treia marţi după Paşte se face însurăţit (Speranţia, I, f. 132). ❖ Când nu plouă vara, fac un om de lut, care-i dă numele de Caloianul, şi-l dă pe apă, că el ţine ploaia legată (Speranţia, VII, f. 4). ❖ Caloianul e un chip de pământ, cu căciulă de ou roş, îngropat de obicei într-un lan de grâu. Această sărbătoare, după spusele bătrânilor, ar închipui moartea şi învierea lui Iisus Hristos. Se ţine de fete şi de flăcăi, făcând mari veselii în cinstea lui, care a scăpat fetele de robia turcească (Speranţia, VI, ff. 53; 124 v; 150; 70 v). ❖ Caloianul – această zi se serbează de fete în aducerea aminte a lui Moise, când a fost dat pe apă de mama sa (Speranţia, VI, f. 11 v). ❖ Legenda despre Caloian. Cică a umblat Dumnezeu pe malul gârlei cu Sfântul Duh. Şi Dumnezeu a luat o bucată de pământ şi l-a frământat, şi l-a făcut un chip de om şi l-a pus la pământ, şi a zis Sfântului Duh: „Însuflă în el!“ Şi Sf. Duh a zis: „Cum să însuflu în el?“ Şi Dumnezeu iarăşi i-a zis: „Însuflă-l!, însuflă-l!“ Şi Sf. Duh a însuflat în chip şi îndată s-a făcut cu viaţă, şi Dumnezeu l-a pus în Rai, i-a dat numele Adam. În Rai a văzut că nu stă bine singur şi a rupt două coaste din el, pe care le-a amestecat cu pământ, frământându-le, şi iarăşi a mai făcut un chip, a poruncit iar Duhului Sfânt ca să însufle în chip, şi îndată s-a făcut cu viaţă, i-a pus numele Iova. Moş Adam şi Iova închipuiesc scaloieni (Speranţia, VI, ff. 290-291).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se lucrează din toate câte ceva, ca să-ţi fie drag pe vară să lucrezi (Gorovei, 1995, p. 123). ❖ Cine lucrează Ropotinii va avea din belşug pâine, mălai şi legume (Speranţia, II, f. 114 v).

Apărător de rele şi durere: Nu lucrează femeile la lucrul lor femeiesc, zicând că le poceşte Dumnezeu; la câmp oamenii lucrează. Se zice că după ce ţestul e lucrat şi, dacă mai este timp din zi, cine voieşte poate să lucreze orice, că Ropotinii nu mai fac nici un rău, că se tem că le pune femeia ţestul după cap (Speranţia, I, f. 41; II, f. 270). ❖ Nu se fac ţeste, pentru că ele sunt atunci ale dracului (Speranţia, V, f. 259 v). ❖ Unele femei mai habotnice nu lasă să se coacă pâine pentru pomană în ţestele făcute la Ropotini, fiindcă se socotesc spurcate astfel de ţeste (Speranţia, II, f. 270 v). ❖ Nu se lucrează acasă, pentru că suferă cei morţi. Dacă se calcă pământul, suferă morţii din morminte, se calcă pe morminte (Speranţia, V, f. 174). ❖ Cine nu o va ţine va înnebuni (Speranţia, I, f. 414). ❖ Îi ţin fiind rău pentru pocituri, lovituri în cap, în picioare, în ochi, în mâini etc. Cele care lucrează în această zi se întâmplă că-i poceşte pe vreunul din casă şi pe cine-l poceşte nu-i trece până la anul. Când s-a împlinit anul, de când s-a îmbolnăvit, ori îi trece, ori moare (Speranţia, I, f. 118). ❖ Nu se toarce, că se învârtesc nourii ca fusul deasupra holdelor şi bate piatra. Ropotinii se ţin „pentru bob“, adică să nu bată piatra bobul grânelor, al cerealelor. Dacă nu se ţin, Ropotinii sunt răi, prăpădesc câmpul (Speranţia, II, ff. 297 v; 6). ❖ Ropotinul se ţine pentru apele ce provin din ploile torenţiale, să nu le rupă arăturile (Speranţia, I, f. 44). ❖ Se ţin ca să nu se opărească grânele. Se ţin ca să nu fie secetă la vară şi să dea ploaie la timp. Pentru aceasta se aruncă în gârle sau în fântână o parte din ţestele fabricate, asigurându-se astfel pentru toată vara viitoare ploile creşterii semănăturilor (Speranţia, II, f. 32; I, f. 112; V, f. 268 v). ❖ Dacă nu fac Caloianul, se zice că va fi

secetă. Caloianul se ţine pentru furtuni, ploi şi alte necazuri. Un om, arând în ziua de Caloian, i s-a strâmbat gura şi un picior (Speranţia, VI, ff. 205 v; 39 v). ❖ Ropotinii se ţin pentru arsuri la copii (Speranţia, II, f. 232 v). ❖ Cine lucrează în ziua de Ropotini face bube la degete şi, ca să nu le facă, se mânjesc cu pământ pe mâini şi apoi se dogoresc pe lângă foc, până se usucă pământul (Speranţia, V, f. 421). ❖ Se întâmplă moarte în vite (Speranţia, II, f. 154). ❖ Se serbează din cauza animalelor răpitoare. Nu se spoieşte şi nu lipeşte, doar gura sobei e liber a o lipi (Speranţia, I, f. 409; V, f. 397). ❖ Femeile însărcinate nu fac ţeste, ca să nu iasă copiii ţestoşi (răi, neastâmpăraţi; Speranţia, II, f. 238). ❖ Caloianul se serbează numai de fetele mari, ca vârcolacii să nu mănânce luna. Fetele care au născut de fete vreun copil ţin mult la această zi, căci au credinţa că, după moarte, se fac vârcolaci (Speranţia, VI, f. 240 v).

Despre muncile câmpului: În această zi oamenii pun castraveţi, pepeni până în prânz, că rodesc bine (Speranţia, III, ff. 143; 153 v).

Magie: În ziua de Caloian urzesc fetele ţevi pline cu bumbac sau lână, furate de la femeile cu copii mici, pentru a le da Dumnezeu ploi abundente (Speranţia, VI, f. 40). ❖ Ţestele făcute la Ropotin se bagă-n apă, ca să plouă (Gorovei, 1995, p. 276). ❖ Fermecătoarele fac ţeste de lut, cu care se servesc la descântece, de exemplu, când iau laptele de la vaci, când pun cuţitele (Speranţia, III, f. 78 v). ❖ Fetele mari, rămase nemăritate, fac un ţest mare, îl pun pe foc, îl ard până se înroşeşte şi apoi bagă sub el un pui de găină (cocoş). Ele cred că se vor mărita în curând (Speranţia, IV, f. 127 v).

Obiceiuri: Se lucrează numai ţeste de către fete, pentru a le pune în capul Ropotinului, spre a putea lucra de aci înainte (Speranţia, I, f. 115). ❖ Femeile se strâng şi fac ţesturi pentru pâine. După ce le-au modelat, le lasă să se usuce puţin, apoi le spoiesc frumos pe toate părţile, înfigându-le în creste ramuri verzi şi flori de câmp. Când se usucă sunt stropite cu vin, în semn de belşug, ca ţestul să fie norocos, având mereu parte să coacă pâine şi mâncare (Marian, 1994, p. II, 321). Ţestul din această zi nu crapă la foc (Speranţia, I, f. 67). ❖ **Caloianul**, Scaloianul, Bură. A treia marţi după Paşti este datina mai în toate satele de la câmp de a se aduna des-dimineaţă mai multe fete la un loc, fac un om de lut, care se numeşte Caloian sau Scaloian, îl pun într-un sicriu mic sau pe o scândură, îl îmbracă cu haine, cu opinci şi cu căciulă, îl înconjură cu coji de ouă roşii, cari le păstrează de la Paşti, cum şi cu fel de fel de flori şi mai cu samă cu busuioc, apoi îl duc şi-l îngroapă pe câmp printre bucate, prin mărăcini sau pe malul unei ape, sau într-un loc ascuns, cu lumânări aprinse şi bocindu-l:

Caloiene, iene,
Trup de daciene,
Te cată mă-ta
Prin pădurea rară
Cu inima amară;
Te caută mă-ta
Prin pădurea deasă
Cu inima friptă, arsă

Şi ea te plânge
Cu lacrimi de sânge.

A treia zi după ce l-au înmormântat, adică în joia a treia după Paşti, se adună fetele iarăşi la un loc, se duc şi-l dezgroapă, bocindu-l îl duc în sat şi-l aruncă într-o fântână sau pe o apă curgătoare, urând ca anul să fie ploios şi îmbelşugat. În urmă fac o masă mare, numită pomana Caloianului, petrec cu lăutari până sara. În unele locuri se fac două chipuri de pământ: unul bărbătesc şi altul femeiesc. Cel bărbătesc reprezintă pe Tatăl Soarelui, iar cel femeiesc reprezintă pe Mama Ploaiei, şi amândouă se numesc Scaloieni („Şezătoarea“, nr. 6, 1922, pp. 169-170). ❖ Ecouri ale pomenii Caloianului pot fi observate chiar într-o variantă de bocet din jud. Constanţa (inf. Constanţa Călinescu):

Scaloiţă, iţă,
Trup de coconiţă,
Te cată mă-ta prin vâlcele
C-un şir de mărgele;
Scaloiţă, iţă,
Trup de coconiţă,
Te cată mă-ta prin grădină
Cu o tavă de făină;
Scaloiţă, iţă,
Trup de coconiţă,
Te cată mă-ta prin bătătură
Cu o lingură de untură;
Scaloiţă, iţă,
Trup de coconiţă,
Te cată mă-ta după casă
Cu o lingură arsă;
Scaloiţă, iţă,
Trup de coconiţă,
Te cată mă-ta după cuier
Cu o lingură de piper;
Scaloiţă, iţă,
Trup de coconiţă,
Te cată mă-ta la fântâna mare
Cu o mâna de sare.

Fetele fac un chip de om mic din pământ, îl împodobesc cu coji de ouă de la Paşti, cu flori, îl pun într-un coşuleţ de papură, pun o lumânare aprinsă şi apoi îl dau pe apă, ori îl aruncă într-un puţ înainte de a se face de ziuă. Se adună apoi toate la o casă, contribuie fiecare cu ceva, fac mâncare, cumpără băutură, pun masa şi mănâncă toate, apoi aduc lăutari şi fac horă cu flăcăii. Flăcăii prind fetele, le duc la puţ şi toarnă o găleată de apă peste ele, ca să le dea Dumnezeu ploaie la câmp (Speranţia, VI, f. 16). ❖ Caloianul îl duc înainte de răsăritul soarelui la gârlă sau la baltă. Aici îl scot, îl sfărâmă în bucăţi, pe care le aruncă în sus, urând: „Atât de înalte să crească grânele“.

Alteori, după ce se dezgroapă, se rupe în două: o parte se aruncă în puţ, cealaltă – în gârlă (Speranţia, IV, f. 25; V, f. 378 v). ❖ Se fac **Paparudele** (sau: prima marţi, a treia joi după Paşti; a doua joi după Rusalii; Marian, 1994, II, p. 328). ❖ Paparudele se ţin ca să plouă vara la semănături (Speranţia, I, f. 71 v). ❖ Paparudele ar fi nişte femei cu putere de a ploua în timp de secetă (Speranţia, I, f. 76 v).

Joi; Joia Mânioasă; Caloianul; Paparudele

În cadrul aceleiaşi preocupări pentru obţinerea ploii necesare se încadrează şi cele două ritualuri distincte, Paparudele şi Caloianul, care au fost apropiate uneori în tradiţiile populare. Apare aici ideea unui ciclu de trei zile consacrate ploilor, cunoscute sub numele de Paparudele*, caz în care se produce o lărgire considerabilă a semnificaţiilor sărbătorii, care nu presupune doar existenţa unui simplu ritual. Pe lângă alaiul fetelor-dansatoare, obiceiul presupunea ca necesară udarea cu apă, făcută de către toţi membrii colectivităţii, indiferent de vârstă şi sex (deşi uneori se face referire exclusiv la femei), şi, eventual, confecţionarea unei păpuşi-simulacru al divinităţii, care, asemenea Caloianului, era ucisă, pentru a transmite mai bine mesajul dorit – invocarea ploii necesare.*

Tradiţii: Paparudele ţin într-una din cele nouă joi după Paşti (Speranţia, VI, f. 7 v). ❖ Paparudele – zic că această zi e a ploii. Cine lucrează în acea zi e urât de întreg satul, căci face contra ploii (Speranţia, VI, f. 164). ❖ Paparudele ţin trei zile. Se ţine de oamenii cu plugul şi de femei în casă. Se lucrează până la amiază, când, întorcându-se cu plugul de la arat, se udă boii de la plug pentru a invoca ploile (Speranţia, II, f. 245 v; IV, ff. 215 v; 129). ❖ Băieţi, fete şi femei grele se udă cu apă unii pe alţii, având credinţa că vor urma ploi regulate. O ţin mai ales femeile, care în mare parte umblă din casă în casă cu găleţile cu apă, udă pe ai casei ca să plouă, şi cu banii strânşi chefuiesc toată ziua; susţin ele că bărbaţii n-au drept să le zică nimic în acea zi (Speranţia, VII, f. 138 v; II, f. 278 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Spun că dacă ţin aceste zile, Paparudele, le dă Dumnezeu ploaie la timp (Speranţia, I, f. 302 v).

Apărător de rele şi durere: A treia joi după Paşte se ţine de tunete (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare (Mangiuca, 1882, p. 17). ❖ Dacă se lucrează în aceste zile nu plouă, e rău de secetă. Cine lucrează în această zi i se usucă ţarina cu porumb ori grâu (Speranţia, I, f. 8; II, f. 122). ❖ Cine nu serbează această zi e supus pagubei (Speranţia, I, f. 10). ❖ Cine nu primeşte Paparudele zice că n-are noroc în acel an (Speranţia, II, f. 221 v). ❖ Paparudele – e rău de lovituri (Speranţia, II, f. 245 v). ❖ Cine lucrează înnebuneşte şi se învârteşte ca Paparudele (Speranţia, V, f. 248). ❖ A treia joi după Paşti are puterea de a feri pe om de farmece şi vrăji (Speranţia, I, f. 104). ❖ Joia Mânioasă se ţine pentru a fi feriţi de boale de ochi (Speranţia, IV, f. 24).

A treia săptămână după Paşti

Magie: Frunzişul cu care se îmbracă Paparuda e bun de leac, dar numai până la Ziua Paparudei. După ce trece însă Ziua Paparudei, buruienile de leac nu mai au nici un efect. Până-n această zi frunzele şi buruienile nu sunt atacate de nici o boală. A doua zi dimineaţa însă ele încep a se pişca şi găuri, pierzând astfel din puterea lor (Muşlea-Bârlea, p. 369).

Obiceiuri: Este îngropat Caloianul. ✥ În timp de secetă, copiii se îmbracă în trenţe şi unii cu boji în cap şi pe la brâu, pleacă seara din casă în casă strigând:

Paparudă, rudă,
Vino de ne udă
Cu o găleată plină,
Ploaiele să vină;
Cu o găleată rasă,
Ploaia să ne lase.

La auzul acestor cuvinte, fiecare stăpân al casei iese şi udă cu apă pe copii (Speranţia, I, f. 190 v). Uneori Paparuda este udată nu numai cu apă, ci şi cu zer sau cu lapte, uneori îi cern în cap făină prin sită, spre semn ca ploaia să pice deasă, cum cade făina prin sită (Muşlea-Bârlea, p. 368). ✥ Paparudele cântă:

Hai, Mario, hai,
De joi până joi,
Să dea nouă ploi,
Paparudele;
Să crească porumbii,
Să umple pătulele,
Paparudele…
(Speranţia, V, f. 183 v).

La Paparudele fetele fac o păpuşă mare cât o femeie, de cârpe, mai de la fiecare casă câte una, şi o pun pe nişte beţe, şi şase fete o duc la râu, bocind-o, şi în urmă, după ce o mai dojenesc că nu a adus ploaie, o aruncă în apă, zicând: „Cum te satur eu pe tine de apă, aşa să saturi de apă ogoarele noastre, paparudo!“ Dacă nu fac aceasta, se întâmplă să nu plouă încă o săptămână (Speranţia, VIII, f. 155).

Sâmbătă

Obiceiuri: Caloianul este dezgropat şi aruncat pe apă.

A patra săptămână de la Paşte

Săptămâna Rusaliilor; Săptămâna Mare

Numită şi ea Săptămâna Mare, prin implicaţiile deosebite pe care le are în curgerea calendarului popular, este cel de-al doilea prag temporal ce poate fi identificat în calendarul mobil, semnificând trecerea la anotimpul verii. Caracterul liminal al lui a fost întruchipat de reprezentările demonice specifice, cunoscute mai ales sub numele de Rusalii (dar, cu mici variaţii, şi iele, şoimane*), care îi pedepsesc frecvent pe oamenii care, prin lucru sau neglijenţă, le încalcă prescripţiile. Adesea reprezentate ca suflete neliniştite, nemulţumite, ale morţilor (s-au făcut nenumărate analogii cu Rosaliile romane), constituie o imagine specifică a unui patronaj ad-hoc al acestei perioade a anului. Un argument în acest sens îl constituie şi apropierea de Sântoaderi (reprezentanţi, după cum am văzut, ai primăverii), cu care stabilesc împreună capetele intervalului luat în posesie.*

Tradiţii: Rusaliile sunt nişte babe urâte, gârbovite de bătrâneţe. Sunt în număr de trei sau şapte şi umblă numai în Săptămâna Rusaliilor şi în ziua de Todorusale, sau de Strat de Rusalii, sau Sfredelul Rusaliilor, care cade într-o miercuri, la douăzeci şi patru de zile înainte de Rusalii. Zboară şi ele prin văzduh, ca şi Ielele, cântă şi joacă pe la puţuri, fântâni, cruci, răspântii, prin poieni etc., dar numai în zilele consacrate lor. În aceste zile nimeni nu trebuie să lucreze, căci fiinţele acestea răutăcioase se răzbună atunci şi ologesc, schilodesc, scot ochii, asurzesc sau înnebunesc pe cei ce nu le ţin zilele. Alteori îl ridică pe om în sus, îl saltă şi-i dau drumul, de-şi frânge oasele. Se zice că au în mâini nişte unelte tăioase şi frigări ascuţite, cu care schilodesc lumea. Se povesteşte că un om s-a apucat să lucreze în lunea Rusaliilor. Culcându-se la amiază, l-au apucat în vis Rusaliile. I se părea că sunt trei femei, îmbrăcate în alb, care-l luară la joc, apoi se apucară să-l întindă şi să-l trântească. Aşa l-au muncit până s-a trezit (Candrea, 1999, pp. 186-187).

Marţi

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se ţin patru marţi după Paşti, ca să dea ploaie la timp (Speranţia, I, f. 112).

Apărător de rele şi durere: Nu se înjugă boii la plug, că e rău de sânge (Fochi, p. 149). ✦ E rău de piatră (Candrea, 1928, p. 126).

A patra săptămână de la Paşte

Miercuri; Todorusele; Todorusale; Strat de Rusale; Strat de Rusalii; Strodul Rusalelor; Sfredelul Rusaliilor; Buciumul Rusaliilor

Prima zi importantă a sărbătorii Rusaliilor o constituie Todorusele sau Todorusalele, ziua în care acestea iau în primire de la Caii Sântoaderului, patronii primăverii, prerogativele puterii pentru anotimpul care vine (interesantă este de asemenea plasarea în timp a acestui moment, cu douăzeci şi patru de zile înainte de Rusalii, „ca să ştie oamenii că vin Rusalele, spre a se feri de ele"). Asemeni celorlalte momente calendaristice în care se vorbeşte de o concentrare de sacralitate, impactul asupra naturii şi oamenilor este deosebit de puternic: oamenii pot fi ologiţi dacă duhurile trec în zbor deasupra lor, iar plantele de leac sunt afectate. În special în cazul celor care sunt considerate apotropaice, adică folosite în lupta împotriva acestor demoni (pelin, frăsinică, dumbravnic), se recomanda, înainte de răsăritul soarelui, culesul ritual, pentru ca oamenii să-şi asigure rezerva necesară de luptă. Din punct de vedere ritual, cel mai important moment al sărbătorii îl reprezenta constituirea cetei căluşarilor – singurii agenţi colectivi, specializaţi în lupta împotriva demonicului.

Tradiţii: Se fac la jumătatea timpului dintre Paşti şi Rusalii (Fochi, p. 326). ❖ Todorusele sunt semnătura Rusaliilor aruncate cu douăzeci şi patru de zile înainte de Rusale, ca să ştie oamenii că vin Rusalele, spre a se feri de ele (Mangiuca, 1882, p. 17). ❖ Îl buciumă Rusaliile pe cel care lucrează (Speranţia, VII, f. 7). ❖ Despre această sărbătoare povestesc oamenii bătrâni că unui sătean care a arat în această zi i-a crăpat boul pe brazdă. Unii oameni au ţinut această sărbătoare, cu credinţa că vor fi feriţi de multe întâmplări rele (Speranţia, I, f. 245 v). ❖ Rusaliile sunt şapte fete curate şi nemăritate, pe care Dumnezeu le-a prefăcut în zâne. Sunt nemuritoare, umblă ziua şi noaptea printre oameni, însă lumea nu le vede, pentru că e prea stricată şi încărcată cu tot felul de păcate şi fărădelegi. În această zi, Rusaliile se întâlnesc şi petrec cinci săptămâni cu Sântoaderii, până la Rusitori. În semn de bucurie că s-au întâlnit cu fraţii lor, le dăruiesc câte un buchet făcut din vârf de dumbravnic (*Melittis melissophyllum*), aşa că din această zi planta nu mai are vârf, nici miros (Marian, 1994, II, p. 345). ❖ Până în ziua aceasta buruienile nu-s sfredelite sau găurite; şi din ceasul ce s-au sfredelit nu mai sunt bune de leac (Speranţia, VI, f. 213 v). ❖ Rusaliile sunt bune, dar se supără când cineva trece peste jocul lor, când le tulbură masa, apele, sau când se lucrează în ziua lor. Pedeapsa cuvenită este durerea de mâini şi de picioare, nebunia (Marian, 1994, II, p. 345). ❖ Cine lucrează o păţeşte rău: poate să orbească, să înnebunească sau să ologească. Se întâmplă să dea de o boală pentru care nu mai e în lumea asta mijloc de tămăduire (Candrea, 1999, p. 233). ❖ Omul care e bun vede când ies Rusaliile, cum zbor şi cum chiuiesc pe sus (Gorovei, 1995, p. 208). ❖ Strat de Rusalii se ţine pentru a nu-i lua Rusaliile, care este un vânt puternic, care ia pe cel ce lucrează şi-l ridică în sus, îl lasă jos, lovindu-l de tot ce întâlneşte în drumul lui (Speranţia, IV, f. 186 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se pune pelin pe paturi, culcându-se pe el, ca să fie sănătoşi peste an (Speranţia, VI, f. 35 v). ❖ Se ţine ca să

meargă bine gândacilor de mătase (Speranţia, V, f. 238 v). ✥ Fetele spală părul cu rouă, ca să le crească (Speranţia, VI, f. 198 v).

Apărător de rele şi durere: Nu se lucrează. Nici păsările nu-şi fac cuib în acea zi (Speranţia, IV, f. 24). ✥ Lucrează femeile numai până la prânz. O parte din oameni lucrează numai până la prânz, iar alţii nu lucrează deloc. Cei care lucrează îşi pun pelin la brâu, spre a fi feriţi de Rusalii (Speranţia, II, f. 158 v; III, f. 235). ✥ Cine lucrează în acea zi, om sau vită, poate muri (Fochi, p, 328). Nu se lucrează la câmp; chiar dacă s-ar unge vitele cu usturoi, tot se îmbolnăvesc acelea cu care a arat (Speranţia, VI, f. 276). ✥ În stratul Rusaliilor stropeşte-ţi vacile cu usturoi, ca să nu li se piară laptele (Gorovei, 1995, p. 208). ✥ În această zi se strânge pelin, până nu răsare soarele, şi se pune la brâu, crezându-se că nu se vor bolnăvi peste an (Speranţia, IV, f. 205 v). Poartă pelin în sân; pun pelin la uşi, la ferestre, la coşare, juguri şi vite (Fochi, p. 327). ✥ A patra miercuri după Paşti se ţine din cauza potoapelor sau pentru piatră (Speranţia, I, ff. 44 v, 47 v). ✥ Se ţine pentru a nu fi pocit (Speranţia, I, f. 65 v). ✥ Se ţine pentru a nu se tăia boii în fiarele plugului (Speranţia, I, f. 126). ✥ Pentru a nu se îmbolnăvi cei din casă (Speranţia, I, f. 112). ✥ Se pun crengi de pelin pe aşternuturi, pentru gonirea puricilor (Speranţia, II, f. 123 v). ✥ Cine se scaldă în ziua aceea se îneacă (Speranţia, VI, f. 198 v). ✥ Se ţine pentru a nu face straturi, căci acela e luat de sus (Speranţia, VII, f. 197 v).

Despre muncile câmpului: În această zi este permisă semănarea cânepei (Marian, 1994, II, p. 345).

Magie: În această zi femeile nu lucrează şi pleacă de dimineaţă pe câmp şi cu furca în brâu torc, culegând buruieni de leac, zicând că numai aşa vor avea leac buruienile (Speranţia, IV, f. 130 v). ✥ Este permisă culegerea plantelor de leac. Femeile se scoală dis-de-dimineaţă, se spală şi se îmbracă în haine curate şi apoi, până a nu răsări soarele, se duc şi strâng buruieni de leac, pentru că după această zi le pişcă ielele. În aceeaşi zi culeg pelin, pe care-l poartă la brâu, pentru a se apăra de iele. Când se întâlnesc în această zi, feciorii şi fetele se bat cu pelin. Se obişnuieşte să se pună pelin în băutură, care se bea tot pentru a se proteja de aceşti demoni (Marian, 1994, II, pp. 345, 346). ✥ Se culcă omenii cei hăluiţi, luaţi (de mâini, de picioare, cap etc.) la Todoruse afară în câmp, între florile numite frăsinică, spre a le trece, şi dimineaţa ei văd că halele au luat vârful frăsinicii (Mangiuca, 1882, p. 17). ✥ Se culege muşeţel pentru leacuri; agheasma descântată în acea zi vindecă de boale grele (Speranţia, V, f. 226 v).

Oracular: În această zi femeile, dis de dimineaţă, iau furca în brâu şi, torcând, merg prin pădure, culegând un fel de floare care se cheamă dumbravnic. După ce au cules, vin acasă şi aleg atâtea fire de dumbravnic câte capete sunt în casă. Aceste fire alese le pun seara în vârful casei, pe acoperiş sau în gard. A doua zi dimineaţa se uită la acele fire, să vadă cum stau. Dacă se întâmplă ca vreunul să fie pălit, zic că acel al cui e firul în cursul anului este trist şi moare mai înaintea celorlalţi; iar ale cărui fire nu sunt pălite, ci stau vesele, se zice că aceia cu firele sunt tot veseli şi vor trăi mai mult. Dumbravnicul rămas îl pun să se usuce sub ţestul de făcut malai, ca bun pentru potolirea

de dureri de urechi. Dumbravnicul trebuie să fie cules numai de femeile iertate, curate, bătrâne etc., socotit fiind ca lucru sfânt această culegere. Dacă însă e cules şi de celelalte femei sau fete, zic că e păcat; atunci el nu le mai spune adevărul pe care vor să-l afle (Speranţia, I, f. 122-122 v). ✦ În această zi este obiceiul că fetele mari fac un strat, pe care se seamănă cu gura busuioc. Dacă busuiocul răsare peste atâtea zile, se va mărita în curând; dacă nu răsare deloc, nu se va mărita niciodată (Speranţia, VIII, f. 285).

Obiceiuri: Se constituia ceata călușarilor, care activa până la Rusalii (ceata era aleasă pe unul-nouă ani). În ziua de Strat de Rusalii se adună într-o casă treisprezece tineri. Este ales un vătaf (conducător) și mutul. Apoi se face legământul între ei sau *legătura steagului*: se ia o prăjină de alun, iar în vârful ei se leagă un batic și usturoi verde, câte trei fire pentru fiecare călușar. Acesta este steagul călușarilor, care este păzit bine; dacă cineva le fură steagul, călușarii înnebunesc. Uneori steagul, precum și întreaga ceată a călușarilor, erau binecuvântați de o vrăjitoare. Steagul este ținut mereu drept, nu aplecat, căci altfel toți călușarii vor muri. Înainte de joc, stegarul îl atinge pe fiecare tânăr cu steagul de nas, ca să-i dea putere de joc. Noaptea steagul stă înfipt în pământ, fiind păzit de unul dintre călușari. La sfârșitul călușului, la șase săptămâni după Rusalii, steagul, casca mutului, sabia și iepurele sunt sfărâmate în bucăți și îngropate adânc (Pamfile, 1997, pp. 50, 53, 54). ✦ **Sfredelul Rusaliilor:** se sfredelesc urechile fetițelor. Atunci Rusaliile încep a sfredeli cu răutăți (Marian, 1994, II, p. 346). ✦ Se împarte vin, pâine, ceapă și usturoi (Speranţia, V, f. 265).

Joi

Apărător de rele şi durere: Joi a patra după Paşti se ţine de tunete (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare (Mangiuca, 1882, p. 17).

A cincea săptămână de la Paşte

Un al moment în care se desfăşurau ceremonii ale magiei meteorologice – preîntâmpinarea ploilor distructive sau a secetei – în cadrul obiceiului intitulat Ghermanul *(asemănător Caloianului).*

Sâmbătă; Ghermanul

Apărător de rele şi durere: E rău de piatră (Speranţia, I, f. 78 v). ◆ Nu se lucrează, pentru ca viermii şi omizile să nu mănânce recoltele (Marian, 1994, II, p. 327).

Obiceiuri: În sâmbăta dinaintea Ispasului sunt moşii de lapte (Speranţia, I, f. 99).

A şasea săptămână de la Paşte

Miercuri; Bălţatele; Pestriţele; Ajunul Ispasului; Moşii de Ispas

Ajunul Ispasului, amplasat în săptămâna ce precede marea sărbătoare a Rusaliilor, constituie o nouă acumulare de sacralitate, manifestată concret în credinţe prin irupţia magicului (arderea comorilor, culegerea plantelor de leac). O serie de tradiţii inedite este dată de reprezentarea Bălţatelor – o sărbătoare neomogenă, ţinută în două episoade, fie în segmente de zi diferite, fie în zile diferite, alternând.

Tradiţii: Bălţatele e în ajunul Ispasului. Se serbează jumătate de zi pentru primejdii. Unii serbează până la amiază, şi alţii după amiază (Speranţia, VII, f. 99; VIII, f. 276). ❖ Bălţatele se ţin pentru că se mănâncă într-o săptămână miercurea şi vinerea, înainte de Moşii de Vară, carne, şi în alta post. Se zice Bălţatele sau Pestriţele (Speranţia, VI, f. 279 v; VIII, f. 294). ❖ Bălţatele sunt două zile, se serbează primăvara. Muncesc în prima zi dimineaţa până la prânz, restul sărbătoresc, şi a doua zi fac invers, dimineaţa sărbătoresc, după masă muncesc (Speranţia, VII, f. 26 v). ❖ O femeie spunea că a lucrat într-o zi din Bălţate şi i s-a îmbolnăvit copila şi a murit, aşa că le serbează pentru boale (Speranţia, VII, f. 323).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se pasc vitele prin holde, ca să stea frumoase, ca şi la Sf. Gheorghe (Fochi, p. 152).

Apărător de rele şi durere: În preseara Ispasului se taie leuştean, se pune prin case, pe la porţi şi pe la ferestre, contra strigoilor. Se înfrumuseţează casele cu flori, se bat vacile cu leuştean şi li se dă să mănânce anumite flori, ca să nu le strice strigoile (Muşlea-Bârlea, p. 373). ❖ Se cântă cu buciumele, pentru ca fermecătoarele să nu ia laptele vitelor şi mana câmpurilor (Fochi, p. 152). ❖ Dacă muncesc, de Bălţatele, toată ziua, se poate întâmpla să bată piatra holdele sau poceşte omul care a muncit, sau copiii lui (Speranţia, VII, f. 36). ❖ Bălţatele se ţin, că e rău de lupi de alte animale sălbatice (Speranţia, VII, f. 76 v). ❖ Femeile nu lucrează de Bălţatele, ci numai culeg buruieni (Speranţia, VII, f. 325).

Oracular: Femeile se duc la frăsiori, pentru sănătate, cu o strachină, cu trei turte; se culcă la umbra unui frăsior. După ce se scoală, dacă găseşte foi verzi, atunci este semn că trăieşte, dacă este uscată, moare (Fochi, p. 152).

Magie: Noaptea se culeg flori de alun, care înfloresc şi se scutură în această noapte; sunt bune de leac şi de dragoste (Marian, 1994, II, p. 350). ◆ Femeile fermecătoare umblă dimineaţa să ia sporul câmpului şi laptele vitelor (Fochi, p. 152). ❖ În noaptea de Ispas înfloreşte feriga (Pop Reteganul-2, f. 208).

A şasea săptămână de la Paşte

Joi; Ispas; Înălţarea Domnului; Paştele Cailor

Sărbătoare compozită, în acelaşi timp hotar între anotimpuri, constituie în fapt punctul final al sărbătorii Paştelui. Nota dominantă a acestui prag o constituie şi orfandele funerare aduse în aceste zile, precum şi practicile apotropaice împotriva morţilor care nu reuşesc acum să se înalţe la cer.
În calitate de apogeu al primăverii, paradisul verde este o notă specifică a praznicului (aducerea de verdeaţă la biserică, bătaia cu leuştean), aşa cum se observă şi în colindele speciale, cântecele de Ispas*, ce se cântă cu această ocazie. Acum este celebrat un al treilea Paşte, cel al cailor (în fapt, urmare a unui blestem vechi).*

Tradiţii: Ispas ar fi personajul mitic care ar fi asistat la Înălţarea Domnului şi la ridicarea sufletelor morţilor la cer. Întrucât Ispas ar fi fost un om vesel, credincioşii caută să fie şi ei bine dispuşi de ziua acestuia (Ghinoiu, 1999, p. 115). ❖ Din ziua de Paşti şi până în ziua de Ispas, oamenii se salută numai cu cuvintele: „– Hristos a înviat!/ – Adevărat c-a înviat". În ziua de Ispas se salută cu: „– Hristos s-a înălţat!/ – Adevărat că s-a înălţat". După Ispas încep a se saluta obişnuit (Marian, 1994, II, p. 350). ❖ De la această dată nu se mai mănâncă ouă roşii (Fochi, p. 152). ❖ Cine moare la Ispas, se duce în cer (Muşlea-Bârlea, p. 373). ❖ Se poartă foi de nuc la brâu, pentru că şi Hristos şi-a pus când s-a înălţat (Fochi, p. 152). ❖ Este **Paştele Cailor**: numai în această zi scapă caii la iarbă verde şi pasc atât până se satură, şi apoi se culcă şi dau din cap, în semn că sunt sătui, de aceea azi e Paştile lor. Însă deoarece un ceas e mai nimica toată şi mai ales pentru cai, care, de ar paşte sau ar mânca orişicât de mult, tot nu se satură cumsecade, de aceea oamenii consideră Paştile lor ca unul care nici n-ar exista. „Preacurata Fecioară Măria, după ce a născut pe fiul său, Domnul nostru Iisus Hristos, neavând alt loc unde-l pune, l-a înfăşat şi l-a culcat în ieslea lui Crăciun, unde erau legaţi boii şi caii acestuia. Boii mâncară cât mâncară şi, săturându-se, se culcară şi prinseră a rumega. Caii, însă, obraznici, nu numai că mâncară tot fânul cât era în iesle, ci-l mâncară până şi pe cel de pe pruncul Iisus, pe care-l puse maica sa acolo anume ca să nu-l afle Irod şi să-l taie. Văzând Maica Domnului aceasta, s-a supărat pe dânşii şi i-a blestemat să nu se mai sature de mâncare decât o dată pe an, şi anume în ziua de Ispas, iar pe boi i-a binecuvântat" (Marian, 1994, II, pp. 354, 355). ◆ La Ispas e codrul încărcat de frunză, toate vitele sunt sătule de păşune. Numai în ziua de Ispas se satură şi calul o dată pe an, şi atunci numai vreme de un ceas, că a fost blestemat de Maica Domnului, căci caii tropotiră când Maica Domnului voi să nască pe Domnul Hristos, deci îi blestemă:

Fire-aţi cai afurisiţi,
De mine, de Dumnezeu,
Mai tare de fiul meu.
Voi să nu mai aveţi saţ
Numa-n ziua de Ispas
Şi-atuncea vreme de-un ceas
(Pop Reteganul-2, f. 78).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: La Ispas se bat cu leuştean, ca să se îngraşe (Pop Reteganul-2, f. 72). ❖ Se taie păr din vârful cozilor de la vite şi se îngroapă într-un furnicar: „Să dea Dumnezeu să fie atâţia miei şi viţei câte furnici sunt în acest furnicar!“ (Marian, 1994, II, p. 350).

Apărător de rele şi durere: În drumul lor spre cer, unele spirite ale morţilor se pot rătăci. Rămânând pe pământ, ele devin moroi sau strigoi, care provoacă rele animalelor şi oamenilor. De aceea, în noaptea şi în ziua de Ispas, se desfăşoară numeroase practici apotropaice: culegerea şi sfinţirea florilor, a frunzelor şi ramurilor de nuc, alun, leuştean, paltin; lovirea vitelor şi a oamenilor cu leuştean; sunatul din buciume; încingerea peste mijloc a fetelor şi femeilor cu leuştean etc. (Ghinoiu, 1999, p. 115). Casele sunt împodobite cu frunze verzi (paltin), care, uscate, sunt bune împotriva trăsnetului; leuşteanul este pus în ferestre; cu el sunt bătute vacile şi chiar oamenii, pentru a nu fi atacate de strigoaice (Marian, 1994, II, p. 350). ❖ Nu se lucrează (cine lucrează, căpiază) – pentru primejdie, pentru grindină sau lovituri (Fochi, p. 152) sau de frica lupilor (Candrea, 1928, p. 130). ❖ În ziua de Ispas, să nu dai foc şi sare din casă; foc, pentru că tot anul vei avea huit, vor avea oamenii inimă rea în casă ca focul; şi sare nu se dă, că, dacă ai vaci, nu vor avea smântână (Niculiţă-Voronca, I, p. 138).

Despre muncile câmpului: Numai până la Ispas e bine a semăna porumb, pentru că altfel nu se mai coace (Marian, 1994, II, p. 351). ❖ Ce se seamănă după Ispas nu rodeşte (Fochi, p. 152).

Obiceiuri: În ziua de Înălţarea Domnului, femeile care au în familie morţi împart azime calde, ceapă verde şi rachiu pentru sufletele morţilor, crezându-se că în acea zi se înalţă sufletele lor la cer şi să aibă merinde de drum (Gorovei, 1995, p. 225). ❖ Femeile împart lapte dulce fiert cu păsat şi la cine dau trebuie să dea şi un buchet de mături de pe câmp (Fochi, p. 152). ❖ Ciobanii primesc în dar câte un caş (uneori şi câte un miel). Mieii se taie abia în această zi („Primăvara mai multe piei de miei decât de oaie“; Marian, 1994, II, p. 349). ❖ La Ispas se face de obicei serviciu divin afară la câmp, pe iarbă verde, la holdele de grâu, şi se botează toţi oamenii. Este sărbătoarea fânului şi a grâului, a holdelor. În biserică se aşterne fân pe jos. Praporii bisericii erau împodobiţi de către femei şi fete cu verdeaţă sau flori de câmp şi spice de grâu, aşezate în formă de cruce, apoi întreaga procesiune ocolea holdele, în timp ce femeile cântau:

Azi îi joi de dimineaţă,
Crucea-n grâne şi-o ieşitu.
Roagă tânăr pe bătrânu
Ca lor crucea să le-o dară,
Că frumoasă le-o purtară
Tot prin grâne până-n brâne,
Prin ovese tot alese,
Prin ierburi bune de coasă.
La biserica de chiatră
Joacă-un june şi c-o fată.

Ce stai fată de jurare,
Biserica a luminare?
(Pavelescu, p. 102).

Se făceau târguri de fete (nedei, ca şi de Paşti, de Rusalii), unde tinerii veneau să le peţească. Fetele îşi aduceau zestrea şi podoabele (Marian, 1994, II, p. 351). ❖ În Mărginimea Sibiului a fost înregistrat un obicei, cunoscut sub numele de *Cântecele de Ispas*, la care participa întregul sat. Fetele erau îmbrăcate în rochii albe lungi, purtând pe cap cununi de „holdă verde". Alaiul se desfăşura în rânduri largi, de câte opt-zece fete, alături cu feciori călări şi lăutari în frunte. Fetele şi feciorii străbăteau lanurile date în pârg, ocolind troiţele de pe hotar, cântând următoarele versuri:

Astăzi joi de dimineaţă
Mânecat-a mânecat
Fetele Şoimanului
Să cerce grânele de bune
Şi ovesele de dese,
Secările de-nflorite,
Mălaiele de rodite
(Pavelescu, p. 101).

După ocolirea crucilor din sat, tineretul pornea în aceeaşi formaţie spre pădure, iar fetele cântau:

Codreo, ce ţi-ai d-auzitu
De frumos te-ai podobitu?
Codreo, cu podoabe verzi,
Tu din frunză nu te vezi?
O, codreo, cucul cântând,
Oile pe câmp zbierând
Şi ciobanii fluierând,
Mieluşeii aplecând.

După ce soseau în pădure, îşi petreceau cu jocuri până seara târziu (Pavelescu, p. 102). ❖ Căluşarii joacă în zilele de la Înălţare până la Rusalii. În acest timp ei cutreieră toate satele şi oraşele, pururea jucând şi săltând, şi în tot timpul nu se culcă să doarmă într-alt loc, decât sub acoperişul bisericilor, căci, dacă s-ar culca într-alt loc, i-ar munci strigoaicele sau, cum le zic ei, Frumoasele. Dacă se întâlneşte o ceată de căluşari cu alta pe drum, ele trebuie să se bată, şi ceata învinsă se pleacă celeilalte; apoi pun condiţiuni de pace, după care cei învinşi trebuie să rămână nouă ani supuşi celor învingători. De se întâmplă ca în lupta aceasta să rămână vreun mort dintr-o parte sau alta, în acest caz nu se începe judecată, nici judecătorul nu urmăreşte pe făptuitor. Cel care e primit într-o ceată de căluşari trebuie să rămână nouă ani într-însa şi în tot anul să fie de faţă la termenul ştiut; dacă nu s-ar prezenta o dată, atunci zic că are boala cea rea (ducă-se pe pustii) şi-l muncesc Frumoasele (Pamfile, 1997, pp. 45-46).

A şasea săptămână de la Paşte

Sâmbătă; Nedea lui Ispas; Nedeea

În aşteptarea sărbătorii Rusaliilor, zilele din această perioadă desfăşoară un arsenal de credinţe şi obiceiuri prin care se integrează sistemului de reprezentări mitice. Pe lângă interdicţiile ce au urmări din sfera tulburărilor mentale sau meterologice, sâmbăta de după Înălţarea Domnului se bucură de un statut aparte, fiind o frumoasă sărbătoare a bucuriei, a întâmpinării colective a primăverii.

Tradiţii: E rea de trăsnet. Se zice că a trăsnit mulţi oameni care au lucrat în acele zile (Speranţia, I, f. 236 v). ❖ Nedeea e rea de viforniţe. A lucrat un om şi a venit o vijelie care a frânt porumbi şi a luat acoperişul la multe case. Cine munceşte în această zi e luat de volbură în sus (Speranţia, I, f. 378 v; II, f. 262 v). ❖ Nedea (Nedelea) e rea de lovituri. O femeie care a spălat rufe şi-a pierdut cunoştinţa şi a plecat cu albia în spinare pe luncă, fără să ştie ce face. Poporul zice: „Nedelea, Nedelea s-aruncă pe luncă, cu albia-n cârcă“ sau: „Nedelea pe luncă cum se mai aruncă“ (Speranţia, I, f. 356).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Se serbează pentru gândaci (Speranţia, I, f. 131).

Apărător de rele şi durere: Femeile nu lucrează – e rău de lovituri, de nebunie (Speranţia, I, ff. 97; 223). ❖ Nu lucrează nici oamenii, nici femeile, că e rea de piatră (Speranţia, I, f. 41 v).

Obiceiuri: Nedeia e o sărbătoare strălucită, zi mare de bucurie, împreunată cu jocuri, praznice şi prânzuri, la care aleargă cunoscuţii şi neamurile chiar şi din cele mai îndepărtate sate şi cu toţii împreună se uspătă. Cu o săptămână înainte se încep pregătirile de lipsă pentru nedeie. Casa se văruie frumos, toate mobilele se spală curat şi se pun în ordine. Curtea (ocolul) se mătură frumos ca oglinda. Se aduc ramuri de stejar, frunză verde, flori etc. şi se împodobeşte casa şi curtea cu ele. Cu o zi mai înainte se pun deoparte răchia, vinul şi bucatele menite pe această zi. În preseara zilei se mai pun o dată toate în rând şi se aşează la foc oalele cu curechi şi carne etc. De altă parte, neamurile din alte sate ce voiesc a lua parte la nedeie asemenea-s pregătesc ţoale noi şi frumoase. Feciorii şi fetele din deosebite sate îşi formează jocuri şi danţuri deosebite şi prin chiuituri şi jocuri se silesc a se întrece unii pe alţii, din ce de multe ori urmează şi bătăi. Ostenindu-se de joc, se pun pe cântate, se iau la luptă etc. (Densusianu, pp. 275-276, 277).

A şaptea săptămână de la Paşte

Lunea Rătăcită; Oarbele-Şchioapele

O sărbătoare enigmatică, închinată unor divinităţi feminine ce amintesc de Rusalii, deşi supranumele Oarbele-Şchioapele, *precum şi* Lunea Rătăcită *trimit mai degrabă la ieşirea din sărbătoarea Ispasului (poate fi vorba tot de duhurile morţilor, care au rătăcit sau pot rătăci calea spre lumea cealaltă; o rătăcire/întârziere asemănătoare este şi cea amintită de Paştele Blajinilor, tot într-o zi de luni). Prin analogie, rătăcirea se putea extinde şi asupra celor vii, care trebuia să se ferească de aceste neplăceri prin interdicţii specifice.*

Tradiţii: Invocată de oameni să nu se rătăcească când mergeau la pădure sau plecau la drumuri lungi (Ghinoiu, 1997, p. 112).

Marţi între Tunuri; Tretunul

Sărbătoarea dintre Tunuri (între tunete!) se potriveşte perfect perioadei dezlănţuirii ploilor furtunoase din calendarul fix.

Apărător de rele şi durere: Prima marţi după Înălţare nu se munceşte la câmp, ca să nu fii lovit de trăsnet (Chicet-3, p. 31).

Joi

Apărător de rele şi durere: Joi a şaptea după Paşti se ţine de tunete (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare.

Cu aceasta se încheia serbarea joilor de peste an (Mangiuca, 1882, p. 19).

Sâmbăta Rusaliilor; Sâmbăta Moşilor; Moşii de Rusalii; Moşii cei Mari; Moşii de Vară; Moşii de Sâmburi

Caracterul funerar al sărbătorii Rusaliilor, manifestat în întreg complexul de festivităţi (Todorusalele, Ispasul, Lunea Rătăcită) este susţinut de următorul episod,

şi anume de Sâmbăta Moşilor. Oamenii continuă să se ferească de duhurile necurate prin împodobirea locuinţelor cu leuştean, tei, usturoi ş.a., precum şi prin îmbunarea acestora şi a morţilor cu ofrandele specifice. Pentru a grăbi plecarea de pe pământ a demonilor, în această zi se desfăşura obiceiul intitulat Goana Rusaliilor*, care avea ca temă principală alungarea Rusaliilor de pe pământ.*

Tradiţii: Moşii se zice că au fost nouă uncheşi bătrâni, care, pe unde mergeau, numai bine şi minuni făceau (Speranţia, V, f. 267 v). ❖ În aceste zile se deşteaptă toţi morţii şi se duc pe Valea cu Dor. Acolo găsesc tot ce li s-a dat de pomană în cursul anului. Cine nu găseşte nimic ia ţărână în poală şi se întoarce mâhnit. Oalele se împart, pentru ca cei morţi să aibă cu ce bea apă pe lumea cealaltă. În zilele de Moşi se lucrează orice, dar nu se toarce, căci se crede că se întorc colacii de la morţi îndărăt. Acum nu se dau lăturile afară, că bieţii morţi stau cu gurile căscate în această zi, aşteptând colaci, şi lăturile le dau în gura lor. Nu se mătură, că se dă praf în ochii morţilor, care stau după uşă, până a doua zi, când, după terminarea liturghiei, îşi iau zborul către cer (Speranţia, II, f. 106 v; III, ff. 14 v; 169 v; V, f. 26 v).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Moşii de Vară se ţin pentru ploaie. Se buciumă în ajunul Duminicii Mari, cu credinţa de a aduna ploile şi de a ploua în timpul verii (Speranţia, VI, f. 42 v; VII, 63 v).

Apărător de rele şi durere: Moşii de Vară se ţin până la amiază, apoi se apucă de lucrat (Speranţia, VII, f. 276 v). ❖ Ca să fii ferit de furtişaguri şi pierderi peste an, este bine ca cea dintâi plăcintă pe care o faci sâmbătă, pentru a doua zi, s-o dai de pomană ori s-o mănânci în casă, să o pui la cuptor întâi şi s-o scoţi pe urmă, să o rupi în trei părţi şi s-o împarţi la săraci. Astfel nu vei fi păgubit cu nimic (Pamfile, 1997, p. 22). ❖ Tinerii taie nuiele de tei, cu care este împodobită gospodăria: la icoane, la ferestre, la streşini, la porţi. Teiul de la Duminica Mare este foarte util: când vara plouă cu piatră, se aruncă afară câte o crenguţă de tei uscat, crezând că astfel ploaia încetează. Trebuie ca piatra ameninţată astfel să nu fi trecut hotarele satului, pentru că altfel ea nu se mai poate risipi (Pamfile, 1997, p. 21). ❖ Uşile şi ferestrele se ung cu usturoi şi leuştean, spre a feri gospodăriile de duhuri necurate. Aceste duhuri se vor război în văzduh cu duhurile bune, şi din lupta lor va curge ploaie; de aceea se spune că Duminica Mare vine întotdeauna cu ploaie (Pamfile, 1997, p. 23). ❖ Femeile nu lucrează, că le amorţesc mâinile (Speranţia, I, f. 250 v). ❖ Se ţin pentru boale, lovituri (Speranţia, I, f. 356). ❖ Moşii de Vară se ţin pentru că e rău de nebunie şi ca să nu îmbătrâneşti repede (Speranţia, V, f. 236 v).

Magie: În noaptea Rusaliilor înfloreşte feriga. Cine-o are, are mare noroc, dar, ca s-o poată vedea când înfloreşte, trebuie să fie treaz şi curat toată noaptea, şi să nu răspundă şi să nu se uite încotro îl strigă, că-i trage două palme şi i-o ia (Speranţia, VIII, f. 70).

Despre vreme: Dacă va ploua în ziua de Moşi de Vară, va fi anul mănos (Gorovei, 1995, p. 19).

A şaptea săptămână de la Paşte

Obiceiuri: Pomană pentru morţi în sâmbăta dinaintea Rusaliilor, preparată din porumb râşnit (păsat) fiert în apă sau în lapte, amestecat cu untură încinsă sau brânză (Ghinoiu, 1997, p. 131). ❖ Fac colaci şi dau cu lapte, de pomană pentru morţi, cu ceapă şi usturoi verde. Aceasta o fac pentru ca să fie feriţi de boale din apucate şi a merge bine la zarzavaturile din grădină (Speranţia, I, ff. 27, 121 v). ❖ Cofele se umplu cu apă de la fântână sau de izvor. Când se umplu cu apă, se lasă pe ghizdurile fântânii un ban, ce reprezintă plata apei. Aceasta se face pentru că apa a fost dobândită prin munca altora şi, neplătind-o, pomana n-ar fi primită. Cofele şi toate celelalte vase sunt împodobite cu cununi de flori, mai ales de trandafiri. Pe lângă florile înşirate pe aţă se pun şi roşcove, smochine, covrigi şi alte lucruri cumpărate din târg (Pamfile, 1997, p. 18). ❖ La Moşii de Cireşe se aşează masa, pe care se pun grămezi de cireşe, flori şi colăcei, apoi se împart la oameni şi copii ce sunt chemaţi înadins. Ca cineva să împartă trebuie ca mai întâi să nu fi gustat cireşe până în momentul acela (Speranţia, I, f. 149 v). ❖ E zi în care femeile gospodine fac bucate bune cu carne de miel, plăcinte, alivenci, lapte cu tocmagi etc. şi dau de pomană în blide nouă, linguri nouă şi vase nouă, cu apă de la fântâna lor proprie sau cumpărată cu parale, dacă nu au fântână. Dau de pomană părinţii la fii şi nepoţi, naşii finilor, cumătrii, rudele şi prietenii unii altora. Pomana o duce o fată sau femeie îmbrăcată în haine de sărbătoare. Blidul cu mâncare şi vasul cu vin sau cu apă e împodobit cu trandafiri, mintă şi calapăr, şi colac şi lumânare. Intră în casă, pune pomana pe masă, aprind lumânarea şi o dă celui în drept, zicând: „Ţine… de sufletul tatei, al mamei sau al altui mort". Cel în drept o ia şi răspunde: „Bodaproste" (Speranţia, VII, f. 343). ❖ **Goana Rusaliilor**: ceata fecioarelor, în vârstă de opt-paisprezece ani, întotdeauna în număr fără soţ, se constituia sub jurământ solemn: „Zău, am să împlinesc Goana Rusaliilor până voi ieşi la horă şi nimeni decât mine şi ai mei să nu ştie, altfel Rusaliile să mă pedepsească!" În dimineaţa zilei de vineri dinaintea Rusaliilor se întâlneau şi mergeau în taină în pădure sau pe câmp pentru a strânge flori, confecţionau din ele cununiţe, cingători şi buchete şi ţineau post negru până a doua zi. În noaptea de sâmbătă, după cântatul cocoşilor de miezul nopţii, fetele se sculau, se îmbrăcau în alb, mergeau, fără să vorbească, în câmp, în locul unde confecţionaseră cu o zi înainte cununile. Primele cuvinte se pronunţă în momentul sosirii ultimei surate: „Bună dimineaţa, surată!" „Bună dimineaţa, fete curate! Să pornim Goana Rusaliilor!" Cea mai mare surată încheie dialogul cu cuvintele: „Gonim lucrurile necurate, să ne rămână vetrele curate ca roadele de rouă din cer picate!" După împodobirea cu cununile şi cingătorile de flori aduse de acasă, fetele deveneau foarte vesele, începeau să cânte, se prindeau într-o horă năvalnică şi înconjurau vatra satului; apoi fetele se întorceau acasă, mâncau şi beau apă, încheind postul negru (Ghinoiu, 1997, p. 80).

Duminica Mare, Duminica Rusaliilor

Prescripţiile impuse de ajunul sărbătorii se continuă chiar şi în Duminica Rusaliilor, considerată a fi punctul culminant în care se dezlănţuiau cu o

deosebită forţă duhurile nemulţumite. Impactul deosebit de puternic al sacralităţii sărbătorii, la care se adăuga încăpăţânarea sufletelor morţilor, care nu doreau să părăsească pământul a făcut ca în fapt sărbătoarea, după modelul Crăciunului şi al Paştelui, să dispună în realitate de trei zile. Acum îşi încheiau activitatea şi cetele de căluşari, întrucât nu mai era periculoasă şederea afară a oamenilor.

Tradiţii: Rusaliile se ţin pentru Maica Domnului, că a mirosit o floare şi a rămas însărcinată cu Iisus Hristos (Speranţia, V, f. 329). ✥ Rusaliile este sărbătoarea diavolului. Se zice că odată a venit Dumnezeu pe pământ. Oamenii au vrut să meargă să-l vadă. Dracii însă, pentru ca să-i împiedice, au pus pinteni la picioare şi au început să joace, pentru a atrage atenţia oamenilor. Şi aşa a fost (Speranţia, II, f. 147). ✥ Rusaliile este o sărbătoare pe care o ţin femeile, punând pelin în brâu, şezând pe iarbă verde, bând vin amestecat cu acel pelin, având credinţa că prin aceasta vor fi voinice în timpul anului şi ferite de boale (Speranţia, VIII, f. 38). ✥ De la Duminica Mare înainte este îngăduit oricui să doarmă pe prispa casei, sau oriunde afară. Până la această zi însă nu este bine, căci pe cel ce se culcă afară îl cuprind frigurile aduse de spiritele rele ale aerului (Pamfile, 1997, p. 23).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: La Rusalii, când se sfinţeşte apa, fetele beau apă sfinţită din ţingălăul (clopoţelul) bisericii, ca să poată hori (cânta) bine (Gorovei, 1995, p. 41). ✥ Teiul din biserică, de la Duminica Mare, este bine a-l pune în grădină, ca să rodească pepenii frumos (Gorovei, 1995, p. 230). ✥ Se atârnă pe streaşina casei sau pe la stâlpi floare de soc, care spune că e bună pentru afumat prin casă pentru înlăturarea primejdiilor (Speranţia, VI, f. 76 v).

Apărător de rele şi durere: În Duminica Mare oamenii îngenunchează în biserică pe iarbă şi pe frunze de tei aduse dinainte. Omul care şade pe astfel de verdeaţă e ferit de boală de genunchi (Speranţia, VIII, f. 54 v). ✥ Teiul de Duminica Mare este bun e multe. Când peste vară plouă cu piatră, este bine să se arunce afară câte o crenguţă de tei uscat, cu credinţa că, astfel făcând, piatra încetează. Alteori cu aceleaşi crenguţe este destul numai să se ameninţe înspre partea de cer de unde vine ploaia cu piatră, ca aceasta să se risipească îndată. Trebuie însă ca piatra, ce se ameninţă spre a se risipi, să nu fi trecut hotarul satului, căci, dacă ar fi trecut, piatra nu se mai risipeşte (Pamfile, 1997, p. 21). ✥ Nu este bine, nici iertat a se sui în arbori ori în alte locuri înalte, de unde poate cădea omul, căci se crede că l-au trântit Rusalele, nici a călători ori a întreprinde ceva, căci dacă da de vreun rău, se crede că l-au vătămat Rusalele (Mangiuca, 1882, p. 19). ✥ Se ţine de frica pociturilor (Candrea, 1928, p. 130). ✥ În ziua de Duminica Mare şi în cele trei zile după dânsa nu este bine să se smulgă nici o buruiană sau să se rupă vreo frunză din pădure, căci bate piatra semănăturile. În Transilvania, pentru a feri holdele de grindină, se fac cununi de sânziene, care se pun pe casă (Pamfile, 1997, p. 23). ✥ Vitelor li se pune tei între coarne, pentru ca fermecătoarele să nu le ia laptele (Speranţia, V, f. 218 v). ✥ Rusaliile e sărbătoarea puricilor. În această zi se pune pelin în brâu, înainte de a răsări soarele, ca să nu-i mănânce puricii în timpul verii

(Speranţia, VIII, f. 292 v). ❖ Fetele, mai ales, dacă lucrează, rămân nemăritate şi împletesc cosiţe albe la părinţi (Speranţia, VIII, f. 328 v).

Magie: Românii din unele părţi ale Bucovinei, cari vor să vindece pe vreun om sau vită de muşcătura unui câine turbat, caută în ziua de Rusalii pe frasini gândaci de turbă. Îi pun într-o sticluţă cu apă şi-i lasă până se topesc cu desăvârşire. Dacă se spală de mai multe ori cu această apă, rana omului sau a vitei, provenită prin muşcătura câinelui turbat, se vindecă. Pentru aceasta e bine ca acel om sau acea vită să guste puţin şi din apa pomenită (Pamfile, 1997, p. 34). ❖ Arderea comorilor: nu vede cum ard comorile tot omul păcătos, ci numai cel bun şi drept înaintea lui Dumnezeu, care poate vedea chiar Rusaliile care zboară prin aer (Pamfile, 1997, p. 34). ❖ Dacă luna bate prin geam faţa unui copil care se află în leagăn, el devine lunatic (somnambul). Aceasta se întâmplă din cauză că ielele, dacă acel copil nu a fost botezat în cursul celor patruzeci de zile după Rusalii, iau copilul şi lasă în locul lui altul asemănător, dar cu inima stricată (Pamfile, 1997, p. 34).

Despre vreme: Dacă la Rusalii va fi timp frumos, aşa va fi toată vara (Gherman-4, p. 123).

Obiceiuri: Este obiceiul ca în această zi băieţii sau fetele să prindă un văr, surată sau verişoară. Copiii îşi fac sau îşi dau cu străchini, flăcăii şi fetele – cu farfurii sau căni de porţelan. În farfurie sau în strachină se pun flori de grădină, puţină apă şi alte lucruri, precum: pâine, colivă, păsat, colarezi (orez ori făină cu lapte), ouă, caş dulce, cozonaci, turte dulci, fragi şi o lumânare. Astfel gătită, farfuria sau strachina se tămâie. Cu acest blid, fata merge la surata sau la verişoara ei, îi spune „bună ziua, surată“, iar surata-i răspunde tot cu „bună ziua“. Cea dintâi aprinde lumânarea şi zice:

– Ţine, să-mi fie mie pe lumea ailaltă!

– Bodaproste! Ţine şi tu p-asta, să-mi fie mie. Şi-i dă şi aceasta blid.

Dacă cele două fete nu-s surate vechi, ci acum se prind, se duc mai întâi şi taie câte o cracă de măr dulce şi apoi merg la puţ, împreună cu un flăcău. Acolo una se aşează într-o parte şi cealaltă în faţa ei. Flăcăul le întreabă şi ele răspund de câte trei ori:

– Daţi surate pân-la moarte?

– Dăm surate pân-la moarte!

şi:

– De azi înainte sunteţi surori?

– Suntem!

şi, în sfârşit:

– De azi înainte să ştiţi: nu vă mai ziceţi pe nume, ci surate.

Apoi le dă în mână cărcana de măr dulce şi, apucând una de o ramură şi alta de cealaltă, trag s-o spintece. De aci înainte sunt surate (Pamfile, 1997, p. 23).

Prima săptămână de la Rusalii

Săptămâna Rusaliilor

Tradiţii: Rusaliile ţin trei zile (Speranţia, I, f. 37). ✥ Pe lângă cele două zile bisericeşti, ţine o săptămână de nu lucrează (Speranţia, I, f. 57). ✥ Cineva a lucrat în această săptămână şi a căzut într-un somn adânc şi nu s-a deşteptat, până ce nu a adus tatăl său căluşenii, de au jucat-o în căluş (Speranţia, I, f. 190 v).

Luni; Rusaliile; Sf. Treime (Troiţa); Zilele Căluşului

Deturnarea caracterului nefast se realiza treptat, prin focalizarea atenţiei către obiectivele următoare cele mai importante, şi anume roadele câmpului, pentru care în această zi se realiza un ceremonial special. Este şi perioada când se intensifică activitatea căluşarilor.

Tradiţii: Rusaliile au fost nişte femei, care, cu ajutorul multor buruieni, vindecau bolile (Speranţia, VIII, f. 8). ✥ Rusaliile sunt nişte babe hidoase, care zboară prin aer în ziua de Rusalii. Ele sunt înarmate cu tot felul de unelte tăioase şi frigări ascuţite, cu care-i pedepsesc pe toţi cei care muncesc în zilele lor. Ele îi schilodesc, le scot ochii şi-i asurzesc pe cei care nu le respectă. Alţii spun că Rusaliile sunt trei fete mari, de pe vremea lui Alexandru-Împărat. Având Alexandru o sticluţă cu apă vie, din care a dat calului său să bea, spre a nu mai muri niciodată, cele trei fete care se aflau la curtea lui au băut şi ele din acea apă, făcându-se astfel nemuritoare. Astăzi sunt gârbovite de bătrâne, dar tot fecioare sunt. Ele cântă şi joacă în anumite zile ale anului, pe la răspântii. În aceste zile oamenii se feresc a lucra, căci zânele îi vor schilodi (Pamfile, 1997, p. 24). ✥ Rusaliile îi pocesc pe oameni şi prin intermediul obiectelor lăsate noaptea afară, pe care a doua zi oamenii le ating (Pamfile, 1997, p. 34). ✥ Rusaliile se serbează ca să nu-i plesnească ceva, căci sătenii cred că acel lovit de Rusalii de vreo boală nu se mai scoală (Speranţia, I, f. 247). ✥ Se povesteşte că un om s-a apucat să lucreze în lunea Rusaliilor. Culcându-se la amiază, l-au apucat în vis Rusaliile. I se părea că sunt trei femei, îmbrăcate în alb, care-l luară la joc, apoi se apucară să-l întindă şi să-l trântească. Aşa l-au muncit până l-au trezit (Candrea, 1999, p. 187). ✥ Un băiat a săpat în ziua asta şi pe la nămiezi a început să sară, să strige, a nebunit şi azi e tot cam nebun (Speranţia, I, f. 265 v). ✥ O femeie n-a ţinut Rusaliile şi, către seară, toate raţele din curte au început să joace ca după lăutari. A trebuit să le taie, că nu mai încetau jocul (Speranţia, I, f. 366 v). ✥ Un om, lucrând în deal la nişte porumb, luni în ziua de Rusalii, a început să joace, să strige şi să cânte ca un nebun. Oamenii care se găseau prin apropiere abia l-au putut aduce legat în sat, căci parcă era un smintit. A doua zi i-au jucat căluşarii şi i-au strigat: „Hăi! hăp! hăp! Din Rusalii să se scoale,

din căluş să saie-n sus!“ şi altele. El, spune şi acum (căci sunt vreo zece ani de-atunci) că i s-a arătat în somn nişte fete, care i-au zis că, dacă n-o juca la anul viitor în căluş, nu-l mai lasă, că-l omoară. În anul următor a fost în căluş şi a scăpat de boală (Speranţia, I, f. 388 v). ✥ Zilele Căluşului încep în ziua a cincizecea după Paşti (Sf. Treime) şi ţin nouă zile (Speranţia, I, f. 208).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: A doua zi de Duminica Mare se face agheazmă pentru roada câmpului; se merge cu procesie pe câmp şi se stropeşte (Niculiţă-Voronca, II, p. 252). ✥ A doua zi de Rusalii fiecare gospodar se ducea la holdele sale şi le stropea cu apă, rostind o formulă ceremonială de invocare a belşugului: „Doamne, norocu nost să vie tăt la noi!“ (Cuceu, p. 451). ✥ Fetele dau bete şi basmale la căluşari, cu scop de a se mărita mai degrabă, şi mai cu seamă fetele mature (Speranţia, II, f. 35).

Apărător de rele şi durere: Nu lucrează câte unul, ci mai mulţi la un loc, că atunci zic ei că Rusaliile nu îndrăznesc a face nimic la mai mulţi (Speranţia, VII, f. 130). ✥ Luni şi marţi după Duminica Rusaliilor nu se lucrează la câmp de niciunul din cei ce n-au văzut jucând căluşul. Se crede că acei ce ar lucra şi n-au văzut căluşul devine pocit, adică muţeşte, prosteşte ş.a. şi numai jucându-i împrejur căluşul se mai poate vindeca (Speranţia, I, f. 172). ✥ În trei zile la început nu se suie nici în pomi, zicând că-i ia Rusaliile şi, dacă se suie, trebuie să-şi lege pelin, căci de pelin fug Rusaliile (Speranţia, I, f. 74). ✥ Plante apotropaice: usturoi, pelin, leuştean, avrămească, cristienească, odolean: „De n-ar fi avrămeasă,/ Cristieneasă/ Şi floare-albastră/ N-ar fi-n lume cruce de nevastă/ Şi toată lume-ar fi a noastră!“ (Pamfile, 1997, p. 26). Se poartă pelin la brâu; se pune la uşi, ferestre, icoane, sub pat, sub pernă, ca nu cumva Rusaliile să descopere casele prin furtuni şi să-i ia pe cei dinăuntru (Pamfile, 1997, p. 33). ✥ De la Duminica Mare înainte este permis să dormi pe prispa casei sau oriunde afară. Până în această zi nu e bine, căci pe cel ce se culcă afară îl cuprind frigurile aduse de spiritele rele ale anului (Pamfile, 1997, p. 23). ✥ Când căluşarii joacă într-o curte, stăpânul casei pune un bolovan de sare în mijlocul horei. Sarea aceea e bine s-o lingă vitele, ca să fie sănătoase. Căluşarii le dau doritorilor usturoi de la brâu şi din cel legat la steag (nu din cel din vârful steagului), pentru că e bun pentru friguri (Pamfile, 1997, p. 52). ✥ Căluşarii trebuie primiţi în fiecare casă, deoarece se crede că ielele fug din calea lor. Ei joacă în toată săptămâna Rusaliilor. Toate jocurile lor se sfârşesc cu o horă în care se prinde oricine, căci, dacă joacă de mână cu căluşarii, oamenii nu se vor îmbolnăvi de friguri în timpul verii. În ziua de Rusalii nimeni nu trebuie să doarmă, ci să-i petreacă pe căluşari unde vor juca, iar dacă va trebui să se culce, să-şi pună sub căpătâi un cuţit, ca să nu se trezească pocit (Pamfile, 1997, p. 53). ✥ Femeile şi fetele joacă lângă căluşari, cu credinţa ca să fie apărate de friguri (Speranţia, II, f. 35). ✥ Cine va juca cu căluşarii în horă nu-l mai doare mijlocul la seceratul grâului (Speranţia, V, f. 351 v). ✥ Rusaliile se ţin că poartă vânturile rele (Speranţia, VII, f. 200). ✥ Se ţin pentru ca paserile cerului să nu le mănânce semănăturile (Speranţia, VIII, f. 31 v).

Magie: De-acum pot fi culese buruienile de leac (Pamfile, 1997, p. 34).

Prima săptămână de la Rusalii

Obiceiuri: Luni după Rusalii se ţine în cinstea morţilor, crezându-se că au ostenit pe drumuri şi că li s-au băşicat picioarele. Se face spălarea picioarelor la mai mulţi copii (băieţi şi fete), cu apă caldă, după care îi unge cu unt alb pe tălpile picioarelor, ca să nu-i mai doară picioarele pe moşii aceia şi tot în acest scop trec copiii cu picioarele peste lână şi frunze de tei, ca să fie drumul moale pe unde vor merge moşii (Speranţia, V, f. 189). ❖ Moşii de cireşe – luni, în Rusalii (Speranţia, I, f. 99). ❖ De Rusalii se face târg de fete. ❖ **Luatul din căluş.** Se duc călușarii la casa bolnavului, care e întins pe un ţol în mijlocul curţii; lângă dânsul se pune o oală nouă cu apă. Lăutarii cântă „de căluş“ şi călușarii joacă în jurul bolnavului. Vătaful, purtând un steag, îl trece pe deasupra capetelor călușarilor. La un moment dat, unul din călușari, de obicei, cel din flancul drept, învârtind ciomagul, sparge oala. Apa miraculoasă stropind pe bolnavi şi călușari, bolnavul se scoală ca prin farmec, pe când călușarii, stropiţi, cad. Ei sunt luaţi de călușarii rămaşi teferi şi, prin frecături cu pelin şi cu usturoi de la steag, sunt aduşi în simţire (Speranţia, II, f. 238 f-v). ❖ Când ajungeau la casa unui bolnav, acesta era scos afară, aşezat cu faţa în sus, cu capul spre miazăzi (sau răsărit), aşează lângă el steagul şi o oală de pământ cu apă, de care leagă o aţă roşie şi un pui mic de găină. Dacă, după executarea tuturor melodiilor, bolnavul începe să tremure, e semn că e luat din căluş. Atunci stabilesc o zi în care vor veni să-l scoale din căluş. Ei repetă jocul potrivit de trei ori; atunci este prins şi bolnavul în joc; în acest moment vătaful ia oala de lut şi o aruncă în sus. Când cade, oala se sparge şi puiul rămâne mort. Dacă bolnavul are noroc să se scoale, sar câteva picături de apă pe el; atunci el se va ridica şi fuge după călușari jucând. Dacă nu are noroc să se scoale, nu-l atinge nici o picătură de apă, înseamnă că e ursit să moară (Pamfile, 1997, p. 56).

Marţi după Ispas, Marţea Mânioasă; Rusaliile, Tretunul

Ieşirea din sărbătoarea Rusaliilor se făcea prin intermediul unor sărbători-pereche, în oglindă, ale celor din zilele ce au precedat ultima mare sărbătoare a calendarului mobil. Avem de-a face iar cu o marţi mânioasă, a tunetelor şi a trăsnetelor, precum şi cu ecouri ale zilelor Bălţate care s-au ţinut nu demult.

Tradiţii: Rusaliile se ţin trei zile, ca fiind rău de poceală. A treia zi încă lucrează până la ziuă jumătate la câmp, şi atunci se întorc acasă înaintea vitelor, căci vacile vin la amiază cu Rusaliile în coarne şi nu trebuie să fie atunci om pe câmp, că l-apucă şi e de rău. Eu însumi am văzut şi am vorbit cu d-aceşti pociţi din Rusalii. E adevărat că aveau fălcile strâmbe şi încleştate, ochii ponciş; ba unul avea mâinile şi picioarele încovrigate şi înţepenite. Pe toţi îi apucase poceala dormind în grădină. Nici nu se putea altfel, când se ştie cât de umed e pământul în Rusalii (Speranţia, IV, f. 4). ❖ Se spune că un om ara în ziua de Rusalii şi, la popas, după ce a mâncat, s-a culcat. Pe când dormea, a visat că au venit la el trei femei urâte, cari i-au zis: „De ce ai arat astăzi?“ Omul nu le-a răspuns nimic. Ele au zis mai departe: „Fiindcă n-ai ţinut ziua

noastră, îţi luăm roatele, până ce te-i pocăi". Când s-a sculat omul, nu mai putea umbla, îi luase picioarele. La anul, l-a învăţat o babă să meargă în acelaşi loc, în ziua de Rusalii, şi să se culce. L-au dus acolo, că el nu se putea duce şi, trecând Rusaliile pe lângă dânsul, au zis: „Omul acesta şede de an aici, să-i dăm roatele". Şi s-a sculat teafăr săteanul şi s-a dus acasă (Speranţia, VIII, f. 165). ✥ Se povesteşte că un om în Marţea de Trăsnet (Tretun) a adus din pădure un furcer, de care ridica la fân cu el. După ce l-a jupuit bine de coajă, l-a ascuţit şi l-a pus într-un gard. Când a plouat mai în urmă, furcerul a fost trăsnit. De atunci a rămas credinţa că nu trebuie să faci nimic în acea zi, că îl trăsneşte (Speranţia, I, f. 314 v).

Apărător de rele şi durere: Marţi după Rusalii nu se lucrează (Marian, 1994, II, p. 233). ✥ Se ţine fiindcă e rea de trăsnet. Se zice că a trăsnit mulţi oameni care au lucrat în această zi (Speranţia, I, f. 236 v). ✥ Se ţine pentru a nu bate grindina (Speranţia, I, f. 239). ✥ Marţea Mânioasă e rea de lovitură şi de poceală (Speranţia, II, f. 93). ✥ Se ţine pentru că atunci se îngroapă ciocul căluşarilor. Dacă n-o ţii, faci mai rău, căci te pomeneşti deodată lovit din Rusalii şi atunci nu te mai poţi vindeca până la anul, când trebuie să-ţi joace căluşul (Speranţia, II, f. 99 v).

Obiceiuri: Se face Ghermanul. Acesta este cel ce poartă ploile cu piatră; are putere asupra grindinei şi asupra viermilor, omizilor care strică pomii (Fochi, p. 132).

Miercuri; Bălţatele

Tradiţii: Bălţatele se ţin în Săptămâna Rusaliilor, miercuri până la amiază, vineri – după amiază. Se ţin de frica ielelor, care mai înainte luau oamenii de la lucrul câmpului, îi purtau pe sus şi îi schingiuiau (Speranţia, VIII, f.f 218; 367).

Joia Necurată; Joia Iepelor; Joia Mânioasă; Buciumul Rusaliilor; Bulcile

Tradiţii: Vine după Rusalii, când acestea îşi buciumă sau îşi trâmbiţează sfârşitul isprăvilor lor (Pamfile, 1997, p. 16). ◆ Pietrele lui Sf. Petre se mai zice şi Joia Moşilor, sau Joia Mânioasă. Cade joi după Ispas. Se ţine fiind rău de boale şi de piatră. E aşa de mânioasă, că fierbe apa în piatră (Speranţia, III, f. 147 v; VI, f. 205 v).

Apărător de rele şi durere: Se ţine de teama grindinei şi a ielelor (Pamfile, 1997, p. 16). ✥ Nimeni nu caută a se supăra în acea zi, că supărat va fi tot anul şi treburile gospodăriei lui îi vor merge tot pe dos (Speranţia, VI, 302 v).

Prima săptămână de la Rusalii

Vineri; Bălţatele

Apărător de rele şi durere: Vinerea prima după Rusalii pentru tunete (trăsnete), grindină şi vifore. Începând de la această vineri se serbează toate vinerilor cu nelucrare până la Vinerea Mare (Mangiuca, 1882, p. 19).

Sâmbăta Pietrii; Rusitorii, Rusitoarele;

Tradiţii: Acestea cad şapte, după credinţa altora, nouă zile după Rusale (numărând şi ziua Rusalelor). Cu Rusitorile se încheia sărbătoarea Rusalelor (Mangiuca, 1882, p. 19).

Apărător de rele şi durere: Sâmbăta pietrii se ţine ca să nu bată piatra (Viciu-3, p. 2).

Obiceiuri: Reînturnarea morţilor familiei de acasă la mormânt, spre care scop se da pomană morţilor înainte de răsăritul soarelui. Slobozirea apei morţilor (Mangiuca, 1882, p. 19).

Duminica tuturor sfinţilor

Apărător de rele şi durere: Se serbează pentru cele rele (Pamfile, 1997, p. 58).

A doua săptămână de la Rusalii

Ultima săptămână semnificativă din calendarul mobil se caracteriezează printr-o mare intensiune sacră (deşi de cele mai multe ori lipsesc date importante ale celebrării unor zile). Astfel, fiecărei zile i-au fost atribuite prerogative specifice, care însumează în fapt obiectivele principale avute în vedere în ansamblu de calendarul popular.

Lunea Încurcată

O altă Luni Încurcată, în care apar din nou (sporadic) duhurile aerului, rătăcite, care ar putea să-şi interfereze nefast căile cu cele ale oamenilor. Trecerea la obiectivele verii este subliniată şi prin obiceiul numit Iarba verde*, un arminden întârziat, care semnifică în fapt eliberarea de tulburările atmosferice ale finalului de primăvară.*

Apărător de rele şi durere: Nu lucrează, pentru că altfel se încurcă (se constipă) vitele şi mor (Speranţia, I, f. 98 v).

Obiceiuri: Iarba verde. Ziua de luni din a doua săptămână care urmează după Duminica Mare, când oamenii merg la câmp, unde mănâncă obligatoriu ceapă verde, beau vin amestecat cu pelin şi petrec până târziu. În zorii acestei zile se scoate frunzarul – ramura verde pusă în streaşină în Sâmbăta Rusaliilor (Ghinoiu, 1999, p. 132).

Marţea Rusitorilor; Marţea Morţilor; Marţea Trăsnetului

O sărbătoare de sezon, Marţea Trăsnetului este simbolică pentru temerile pe care ţăranul le făcea în legătură cu bunul mers al roadelor câmpului. Acum se realiza şi marea despărţire de morţii familiei.

Tradiţii: Când Rusitorii cad marţi, se crede că în această zi morţii vin în casă şi-şi aleg loc de stat lângă uşă. Pentru aceasta trebuie ca acel loc să fie întotdeauna curat, iar dacă femeia, din pricina muncilor la câmp, nu are vreme să mătură casa, atunci trebuie neapărat să mătură măcar locul de după uşă şi să aştearnă acolo o pânză curată sau un măsăiel, spre a avea pe ce să se odihnească sufletele (Pamfile, 1997, p. 57).

A doua săptămână de la Rusalii

Miercurea Strâmbă

Miercurea Strâmbă, miercure nefastă, circumscrisă animalelor domestice, este reprezentativă pentru toate anormalităţile ce puteau să se întâmple în anumite ceasuri rele ale anului.

Joia Mânioasă; Joia verde

Joia Mânioasă, sau Joia Verde, este o sărbătoare consacrată unei alte divinităţi slab conturate. Pe de o parte, moment de petrecere, de bucurie în mijlocul naturii înverzite („maiul ţărănesc"), în cele mai multe credinţe apare drept „cea mai înfricoşătoare", cu urmări dintre cele mai grave asupra vieţii şi activităţii oamenilor. Foarte temută pentru modificările fizice pe care le-ar putea produce oamenilor (înverzirea – a rufelor, a potecilor, a feţei). Cele două numele ale sărbătorii – Joia mânioasă, Joia verde – ar putea fi chiar apropiate prin intermediul unei expresii a se face verde la faţă de mânie, de supărare!

Tradiţii: Se zice că a fost odată un împărat, anume Joian, care, simţind că i se apropie sfârşitul vieţii, şi-a sfătuit supuşii ca să-i serbeze ziua morţii lui, spre binele lor. – De ziua morţii mele, le-a zis împăratul, de veţi fi datori pe la alţii, să nu vă duceţi la muncă, deoarece în acea zi se va fierbe piatra mai tare, nourii se vor frământa mai mânioşi şi munca voastră va fi în primejdie. Nimic nu se va alege de sporul celor ce vor munci în ziua morţii mele! Astfel, de al acel împărat a rămas paza joii a noua, paza Bulciului celui Mare, sau ziua când fierbe piatra (Pamfile, 1997, p. 16). ❖ Joia Verde este o serbare de primăvară, maiul ţărănesc. La iarbă verde se fac petreceri (Speranţia, I, f. 108). ❖ Joia Verde este ocrotitoare contra morţii copiilor, păzitoare contra duhurilor rele, precum moroii şi strigoii. Se împodobesc ferestrele caselor cu cruciuliţe făcute din tulpini de răsură. Strigoii, venind noaptea şi voind să intre în casă, văzând crucile de răsură se îndepărtează (Speranţia, I, f. 104 v). ❖ Joia Verde e cea mai rea dintre toate. În această zi nu se înălbesc pânzele, mai ales nu se întind pe iarbă, că înverzesc. Se spune că, demult, un om a lucrat la câmp în această zi şi a venit seara acasă cu totul şi cu totul verde, cu haine cu tot. Acestui om îi era ruşine şi frică să mai iasă din casă. Toată lumea îl blestema. Casa lui a mâncat-o pustia, s-a ales praful de ea. Nimeni n-a mai călcat pragul acelei case, de frică şi de spaimă (Speranţia, II, ff. 5v-6). ❖ În această zi se zice că se dezleagă cele nouă joi după paşti, iar Sf. Ilie împarte grindina pe alocuri. Deci, zic ei, aceia dintre locuitori care vor lucra, Sf. Ilie le va repartiza o bună porţiune de piatră. Aceasta se mai întăreşte, zicând că arde piatra în apă. În această zi se împarte piatra cu baniţa (Speranţia, II, ff. 37 v; 130). ❖ Joia Verde se ţine ca fiind rea pentru trăsnet. Se spune că un om a avut oameni la prăşit vie şi seara, după ce a terminat cu prăşitul, a venit un nor groaznic şi a ploiat aşa iute şi cu furtună repede asupra viei acelui om, şi cu piatră, până când a rupt toate viţele şi aproape că s-au uscat şi buciumii (Speranţia, I, f. 142).

A doua săptămână de la Rusalii

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Joia Verde se ţine ca să fie vara câmpul verde (Speranţia, II, f. 138).

Apărător de rele şi durere: Înverzeşte cine lucrează (Speranţia, I, f. 83). ❖ Celor care lucrează li se înverzesc potecile înainte şi nu le mai văd (Speranţia, I, f. 148). ❖ Cine lucrează în această zi i se mănâncă bucatele pe câmp. E rea de mană (Speranţia, I, f. 113 v). ❖ Este cea mai înfricoşătoare; nu se lucrează nimic, de teama grindinei (Pamfile, 1997, p. 16). ❖ Se ţine din cauza ameţelilor (Speranţia, I, f. 44) ❖ E rea pentru fătatul vitelor şi născutul femeilor (Speranţia, I, f. 54). ❖ Joia Mânioasă se ţine ca să nu se certe nevasta cu bărbatul şi nu dau nimic din casă (Speranţia, I, f. 112 v). ❖ Joia Verde e rău de lovituri şi schilodeli. Poporul spune că mulţi şi-au rupt piciorul, mâna etc. pe când lucrau în această zi (Speranţia, I, f. 309 v). ❖ E rea de venin, căci bolnavul scuipă numai verde (Speranţia, II, f. 135). ❖ Joia Mânioasă se serbează de către femei, atribuindu-i-se o putere foarte mare asupra bubelor; în această zi nu se dă din casă fasole sau porumb, căci cine îi dă, ies bube cât bobul de fasole sau porumb (Speranţia, II, f. 119).

Obiceiuri: Joia paparudei (a noua joi după Paşte). În această zi, dacă e frumos, se adună copiii, mai ales fetele, şi se udă una pe alta cu apă. Se face ca să plouă, ca să fie anul îmbelşugat, ca să nu bată grindina semănăturile (Fochi, p. 179). ❖ În această sărbătoare (Joia Verde) se duc şi seceră orzul şi, după ce fac prima claie de orz, trimete nevasta acasă şi face o azimă de pâine, pe care o împărţeşte cu foi de ceapă verde, zicând: „Să fie acestei zile, fiindcă mi-a ajutat să ridic claia asta!“ (Speranţia, V, f. 301 v).

Vineri

Apărător de rele şi durere: Vinerea a doua după Rusalii se ţine de tunete (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare (Mangiuca, 1882, p. 19).

A treia săptămână de la Rusalii

Joi, Bulcii

Tradiţii: Bulcii fierb piatra (Fochi, p. 176).

Apărător de rele şi durere: Bulcii cad joi după Duminica Mare, în a zecea săptămână după Paşti. Oamenii ţin Bulcii pentru iele (Niculiţă-Voronca, II, p. 151).

Vineri

Apărător de rele şi durere: Vinerea a treia după Rusalii se ţine de tunete (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare (Mangiuca, 1882, p. 19).

A patra – a douăzecea săptămână de la Rusalii

Vineri

Apărător de rele şi durere: Zilele de vineri după Rusalii se ţin de tunete (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare (Mangiuca, 1882, p. 19).

A douăzeci şi una săptămână de la Rusalii

Vineri

Apărător de rele şi durere: Vinerea a douăzeci şi una după Rusalii se ţine de tunete (trăsnete), grindină şi vifore; se serbează cu nelucrare (Mangiuca, 1882, p. 19). ❖ Ţin două vineri, una înainte de Sânziene și una înaintea Mucenicilor, pentru ca să nu se bolnăvească de dalac (Speranţia, I, f. 19).

Vinerea Mare

Prima vineri înainte de Sf. Paraschiva, Vinerea Mare prezintă numeroase similitudini cu sărbătoarea din calendarul fix. Şi ei îi sunt atribuite aceleaşi tradiţii, care o fac să fie începutul iernii. În acelaşi timp, este patroana prin excelenţă a vinerilor de peste an, în care sunt adunate toate prescripţiile magice ţinute de către ţărani.

Tradiţii: Vinerea Mare a suferit pentru lume. De aceea trebuie serbată (Speranţia, II, f. 9 v). ❖ Vinerea Mare (Parascheva) e cea din urmă mucenică. După ea nu s-a mai făcut nici un sfânt (Speranţia, II, f. 133). ❖ Vinerea Mare e în pustie sau în pădure şi are multe lighioane (Speranţia, V, f. 250 v). ❖ Vinerea Mare se pregăteşte să cearnă pentru noi făina sa, care este pentru noi zăpada (Speranţia, V, f. 280). ❖ Vinerea Mare e capul (începutul) praznicelor (Speranţia, II, f. 316). ❖ O femeie a spălat rufe şi a rămas oarbă. Că de-aia e Vinerea Mare (Speranţia, VI, f. 98).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: O sărbătoresc cu mare smerenie, ca toate să le meargă bine toată iarna. Cei ce nu ţin această zi vor fi bântuiţi de boale şi de sărăcie (Speranţia, V, f. 280). ❖ Se serbează ca să ajute cu noroc bun pe fetele tinere la măritiş, dăruindu-le o căsnicie durabilă, avuţie şi noroc (Speranţia, V, f. 346).

Apărător de rele şi durere: Cine munceşte în acea zi se îmbolnăveşte de tot felul de boale (Speranţia, VII, f. 68 v). ❖ E rău de moarte. Se ţine ca oamenii să nu moară aşa degrabă (Speranţia, VI, f. 62; VII, f. 102). ❖ Nu se lucrează şi nu se coase, din cauză că e rău de orbit, pentru durere de ochi. Cine lucrează în această zi îi curg ochii (Speranţia, VI, ff. 79; 98). ❖ E rău că plouă cu piatră (Speranţia, VII, f. 29). ❖ Vinerea Mare se ţine pentru dihănii. S-au lăut în această zi şi noaptea i-au mâncat lupii vaca (Speranţia, VIII, f. 125 v). ❖ Vinerea Mare se ţine pentru gândaci. Cine nu a ţinut-o i-a mâncat gândacii legumele (Speranţia, VII, f. 228).

Despre muncile câmpului: Se dau berbecii negri în oi, pentru ca să fete din vreme (Speranţia, VII, f. 308).

Magie: Coliva de la Vinerea Mare e bună de leac (Speranţia, VI, f. 98). ❖ Se adună prune din pomi şi aşa se păstrează, înşirate pe beţişoare. Aceste prune consideră că sunt bune de leac, ca bubele de măsele şi dureri de măsele (Speranţia, VII, f. 42 v).

Obiceiuri: Sătenii leagă căruţele sub şoproane cu proţapul înainte şi scot săniile, pentru că se aşteaptă să ningă (Speranţia, II, f. 73 v). ❖ Din această zi începe să ningă. De la această zi nu mai este bine să plece la drumuri lungi, pentru că la mulţi în călătoria lor s-a întâmplat să le moară vitele pe drum (Speranţia, V, f. 267 v). ❖ Toţi se duc să-şi cumpere cele necesare pentru iarnă (Speranţia, IV, f. 222). ❖ Femeile în această zi dau de pomană, zicând că sunt milostive ca Sf. Paraschiva. Se împart fructe pe la vecini (Speranţia, VI, ff. 8; 16 v).

Vinerea ciumii

Apărător de rele şi durere: Prima vineri după Vinerea Mare o prăznuiesc toţi sătenii, spre a fi feriţi de ciumă (Speranţia, I, f. 26 v).

Moşii de Toamnă, Moşii cei Mari, Moşii lui Sâmedru; Moşii de Sâmburi

Tradiţii: Se ţin sâmbăta înainte de Sf. Dumitru.

Obiceiuri: În această zi se împărţeau ofrande (grâu fiert, colaci, lapte, unt, brânză) şi se invocau spiritele moşilor pentru sănătate, belşug, spor în casă:

Voi, moşi strămoşi,
Să-mi fiţi tot voioşi,
Să-mi daţi spor în casă,
Mult pe masă,
Cu mult ajutor
În câmpul cu flori!
(Mangiuca, 1882, p. 140).

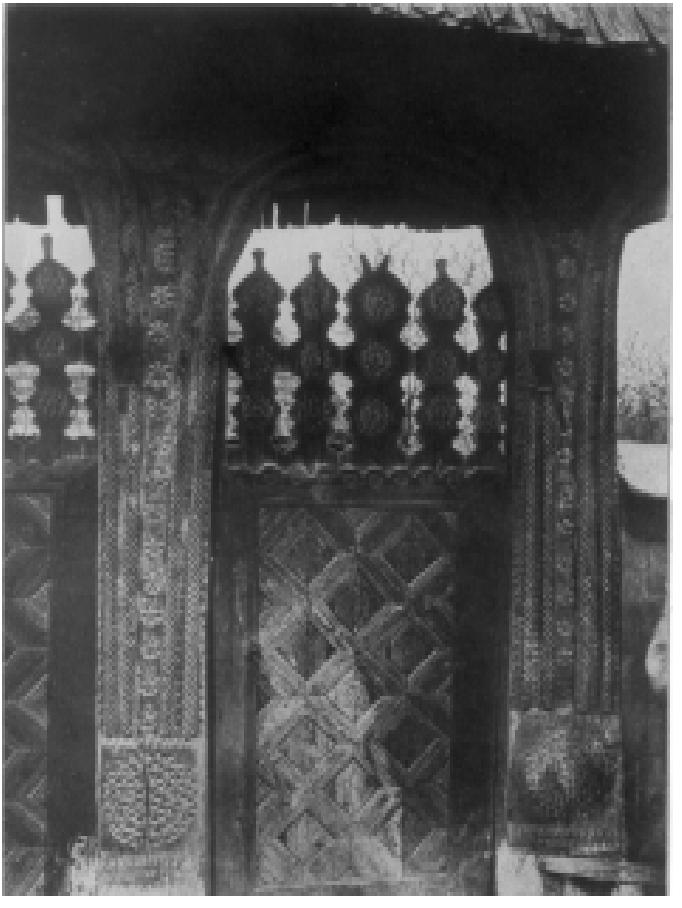

Săptămâna Crăciunului

Apărător de rele şi durere: În săptămâna Crăciunului nu se lucrează de tifos (Speranţia, III, f. 36).

Calendarul anotimpurilor

Lunile de iarnă merg una cu cele de vară, adecă cum va fi timpul iarna, aşa va fi şi vara în lunile corespunzătoare. Dacă sunt iarna furtuni cu vânt, va fi vara grindină multă. Dacă va fi ger, va fi vara pe timpul acela cald. Dacă e iarna iarnă, e şi vara vară.

Niculiţă-Voronca, II, p. 215

Vremea se prevesteşte tot la trei luni. Dacă plouă sau ninge în ianuarie, peste trei luni plouă iar. Dacă este secetă şi ger, peste trei luni va fi la fel.

Bocşe, p. 266

Calendarul anotimpurilor are o structură radical diferită de a celor precedente. Pe de o parte, el nu conţine în principal recomandări de înfăptuire sau de evitare a anumitor acţiuni, care se pot derula tocmai pe fondul sacralităţii momentului în discuţie; de partea cealaltă, referindu-se la anotimpuri ca entităţi mari mari, ce însumează zile ale săptămânii, luni ale anului, era de prisos să fie preluate unele sale altele din credinţele sau obiceiurile ce pot fi descoperite la capitolele respective. Astfel că acest timp de calendar este consacrat cu precădere unui singur domeniu al calendarului popular, şi anume previziunilor meteorologice. Astfel de momente se desfăşurau, după cum am văzut, şi în zile anumite ale calendarului popular. Multe însă nu sunt fixate în anumite zi. Avem de-a face cu un al doilea tip de calendar mobil, şi anume calendarul mobil al fenomenelor meteorologice, care pot fi interpretate, asemenea vechilor gromovnice, iar interpretările puteau fi folosite cu succes în domeniile principale de activitate a ţăranului. De asemenea, prescripţiile se referă şi la alte momente semnificative ale fiecărui anotimp, mai bine spus, la clipele semnificative ale începutului de anotimp (apariţia primelor păsări călătoare, a primul tunet, a primul orăcăit al broaştelor ş.a.m.d.), care puteau oferi informaţii importante asupra anotimpurilor-perechi („lunile de iarnă merg una cu cele de vară“ şi, de asemenea, „vremea se prevesteşte tot la trei luni“).

Gromovnic

Gromovnic a lui Iraclie împărat, carele au fost numărător de stele, se începe de la luna lui Martie după aceste sămne de zodie

Martie. Zile 1, 2, Berbece; 3, 4, Viţăl; 5, 6, Geamăn; 7, 8, 9, Rac; 10, 11, Leu; 12, 13, Fată; 14, 15, 16, Scorpie; 17, 18, Cumpănă; 19, 20, 21, Vănător; 22, 23, Cornu de capră; 24, 25, Udeală; 26, 27, Peşte; 28, 29, 30, 31, Berbece.

Aprilie. Zile 1, 2, Viţăl; 3, 4, Geamăn; 5, 6, Rac; 7, 8, 9, Leu; 10, 11, Fată; 12, 13, Cumpănă; 14, 15, Scorpie; 16, 17, 19, Vănător; 19, 20, 21, Cornu de capră; 22, 23, Udeală; 24, 25, Peşte; 26, 27, Berbece; 28, 29, 30, Viţăl.

Mai. 1, 2, Geamăn; 3, 4, Peşte; 5, 6, Leu; 7, 8, 9; Fată; 10, 11, Cumpănă; 12, 13, Scorpie; 14, 15, 16, Vănător; 17, 18, Cornu de capră; 19, 20, 21, Udeală; 22, 23, Rac; 24, 25, Berbece; 26, 27, Viţăl; 28, 29, 30, 31, Geamăn.

Iunie. 1, 2, Rac; 3, 4, Leu; 5, 6, Fată; 7, 8, Cumpănă; 9, 10, 11, Scorpie; 12, 13, Vănător; 14, 15, 16, Cornu de capră; 17, 18, Udeală; 19, 20, 21, Peşte; 22, 23, Berbece; 24, 25, Viţăl; 26, 27, Geamăn; 28, 29, 30, Rac.

Iulie. 1, 2, Leu; 3, 4, Fată; 5, 6, Cumpănă; 7, 8, 9, Scorpie; 10, 11, Vănător; 12, 13, Cornu de capră; 14, 15, 16, 17, Udeală; 17, 18, Peşte; 19, 20, 21, Berbece; 22, 23, Viţăl; 24, 25, Geamăn; 26, 27, Rac; 28, 29, 30, 31, Leu.

August. 1, 2, Fată; 3, 4, Cumpănă; 5, 6, Scorpie; 7, 8, 9, Vănător; 10, 11, Cornu de capră; 12, 13, Udeală; 14, 15, Peşte; 16, 17, 18, Berbece; 19, 20, 21, Viţăl; 22, 23, Geamăn; 24, 25, Rac, 26, 27, Leu; 28, 29, 30, 31, Fată.

Septemvrie. 1, 2, Cumpănă; 3, 4, Scorpie; 5, 6, Vănător; 7, 8, Cornu de capră; 10, 11, Udeală; 12, 13, Peşte; 14, 15, 16, Berbece; 17, 18, Viţăl; 19, 20, 21, Geamăn; 22, 23, Rac; 24, 25, Leu; 26, 27, Fată; 28, 29, 30, Cumpănă.

Octomvrie. 1, 2, Scorpie; 3, 4, Vănător; 5, 6, Cornu de capră; 7, 8, 9, Udeală; 10, 11, Peşte; 12, 13, Berbece; 14, 15, Viţăl; 16, 17, Geamăn; 18, 19, 20, 21, Rac; 22, 23, Leu; 24, 25, Fată; 26, 27, Cumpănă; 28, 29, 30, 31, Scorpie.

Noemvrie. 1, 2, Vănător; 3, 4, Cornu de capră; 5, 6, Udeală; 7, 8, 9, Peşte; 10, 11, Scorpie; 12, 13, Leu; 14, 15, Berbece; 16, 17, 18, Viţăl; 19, 20, 21, Geamăn; 22, 23, Rac; 24, 25, Fată; 26, 27, Cumpănă; 28, 29, 30, Vănător.

Decemvrie. 1, 2, Cornu de capră; 3, 4, Udeală; 5, 6, Peşte; 7, 8, 9, Scorpie; 10, 11, Leu; 12, 14, Berbece; 14, 15, Viţăl; 16, 17, 18, Geamăn; 19, 20, 21, Rac; 22, 23, Fată; 24, 25, Cumpănă; 26, 27, Vănător; 28, 29, 30, Cornu de capră.

Ghenarie. 1, 2, Udeală; 3, 4, Peşte; 5, 6, Berbece; 7, 8, 9, Viţăl; 10, 11, Geamăn; 12, 13, Rac; 14, 15, 16, 17, Leu; 17, 18, Fată; 19, 20, 21, Cumpănă; 22, 23, Scorpie; 24, 25, Vănător; 26, 27, 28, Cornu de capră; 29, 30, 31, Udeală.

Fevruarie. 1, 2, Peşte; 3, 4, Berbece; 5, 6, Viţăl; 7, 8, 9, Geamăn; 10, 11, Rac; 12, 13, Leu; 14, 15, 16, 17, Fată; 17, 18, Cumpănă; 19, 20, 21, Cornu de capră; 22, 23, Vănător; 24, 25, Scorpie; 26, 27, Udeală; 28, 29, Peşte.

Berbece. De va tuna în numărul berbeciului, despre răsărit, va fi robie şi tăiere multă; hiarăle pământului vor fi sătule şi vor fi spre străcare, şi mare robie şi rane vor fi, păine pe alocurea, poame vor fi, sămănătura cea tărzie nu va peri, întru cei tineri va fi perire; celor ce umblă pre mare înecarea. Iar de va fi cutremur, între domni va fi schimbare, şi va fi între dănşii foamete, şi va fi greutate şi nevoe mare între oameni şi în bărbaţi mari va fi perire; poame vor fi multe. Iar de va fi fulger sau trăsnet, iar asămine urmează. Iar de va fi cutremur noapte, va fi nevoe mare între oameni, şi boerii nu să vor pleca Domnului său, ce vor fugi dela dănsul, cugetându-i lui mult rău şi vor începe a să bate, şi în voiniciile lor nu va fi tocmală. Ploi vor fi multe, iar în ţara Eghipetului va fi foamete.

Viţăl. De va tuna în numărul viţălului, în Ţarigrad va fi bucurie mare; grăul va peri pe alocure, la răsărit va fi greutate şi tăere mare şi unul spre altul să va rădica, şi lăcrimi vor fi împăratului. Ploi vor fi multe. Iar de va fi cutremur, mare plăngere şi nevoe va fi. Iar de va fi cutremur noapte, prin toate cetăţile va fi zberare şi greutate mare, şi multe oraşe vor cădea şi despre apus bisăricile cele mari se vor pustii, iar la răsărit va fi boală mare între oameni şi scărbă multă, cetăţele se vor înfricoşa, şi cei ce vor fi la oaste cu bucurie vor priimi.

Geamăn. De va tuna în numărul geamănului, între oameni va fi boală mare şi celor ce înoată pre marea, şi preste alte ape, le va fi perire, asămine şi aravitenilor va fi. Iarna va fi mare. Grău mult. Un bărbat mare se va arăta, şi între bărbaţii mari va fi smerenie mare. Pasărilor va fi perire. Iar de va fi cutremur, olaturile să vor scula şi oamenii să vor tulbura, iar de va tuna întru amiazăză şi va fi cutremur întru acel loc, voinicii îşi vor părăsi pre împăratul lor şi să vor muta la alt împărat, iar pe urmă nu să va întoarce cu pace la locu lor. Celor sălbateci va fi perire şi cetăţăle să vor spăimănta, iar de va tuna noapte, muerilor celor grele vor fi perire. Alte limbi vor birui. Moarte grabnică va fi, şi mai marele pre vrăjmaşul său va birui. Iar de va fi cutremur noapte, războae şi moarte grabnică va fi prin cetăţi, şi limbilor va fi alt împărat care va lăsa împărăţie, şi va fugi într-alt loc, şi împărăţie lui o va lua alt împărat, şi va pustii bisericile cele mari, şi degrabă va peri. În parte despre răsărit păine nu va fi, şi hiară vor fi multe.

Rac. De va tuna în numărul racului, atunce un om mare va muri, şi vor fi vănturi mari, şi areile să vor umple de grău, şi în lature despe apus vor fi rane multe şi friguri, legume vor fi multe, iarna va fi grea şi plooasă, şi oareşcare din domni va peri. Iar de va

fi cutremur, tulburasă-va o ţară şi va ucide pre un om mare, iar avuţia lui nu o va lua, şi va fi despărţăre la mare bărbaţi. Iar de va tuna amiazăză, piste toată lume va fi greutate, şi pământul îşi va arăta rodul său, şi nu-l va da. Limbilor despre apus va fi moarte grabnică. Iar de va fi cutremur, mare răutate să va scula asupra aravitenilor şi boerii să vor smeri, şi să vor muta dintr-un loc într-altul, şi cielalţi să vor schimba şi rău vor peri. Primăvara şi vara va fi plooasă. Păine multă. Legume multe. Boerilor celor mari perire. Iar de va fi noapte cutremur sau va tuna, atuncea va fi grijă multă şi scărbă, şi va fi durere mare acolo, la acel loc unde să vă arăta sămnul. Păine va fi multă. Cetăţi mari să vor răsipi şi bisericile să vor zădi; poamile şi strugurii vor arde de mănie lui D-zău.

Leul. De va tuna în numărul leului, între oameni va fi moarte, iar în hrană va fi rod, în lature despre apus va fi durere în oameni, mai vărtos bube şi pecingini, şi pre oamenii mari foarte rău. Iarna va fi mare şi plooasă, şi celor înţălepţi pagubă. Iar de va tuna sau fulgera la amiazăză, ploae va fi multă, şi foamite, răurile şi văile să vor umple de apă, şi mare să va tulbura, şi de boare ei vor fi răutăţi multe celor ce umblă pre dănsa. La Roma va fi mult bine. Iar de va fi cutremur, atunce mulţi împăraţi să vor tulbura, şi boerii vor peri în războae, şi cei săraci să vor îmbogăţi, şi să vor înălţa şi să va rădica despre răsărit un împărat şi va fi în grijă despre apus, şi rău va fi preste tot pământul, şi într-acel lor unde să va cutremura pământ va fi iarnă gre şi să va scula un om oarecare foarte puternic. Iar de va tuna noapte sau va fi fulger, atunce va fi păine foarte multă şi rod mult şi vănturi, răurile şi izvoarăle vor săca.

Fată. De va tuna în numărul fetii, atunce va fi pace în toată lumea, împăraţilor scădere, iar în Eghipet gălceavă; celor de pre ape rău le va fi; la munţi grăul şi legumile vor peri, iar la cămpu rod va fi mult. Iarna va fi tărzie. Prin oraşe şi cetăţi care vor fi pre lăngă mare le va fi moarte de năpraznă. Iar de va fi cutremur, atunce vor fi boale, iar de va tuna sau fulgera, atunce omul cel drept să va bucura de rodul măinelor sale. Iar de va fi cutremur la amiazăzi, atunce împăraţii să vor tulbura, şi crailor frăncesti va fi perire, şi cătră Ţarigrad vor aduce daruri, asămine va fi de va tuna noapte sau va fulgera, iar de va fi noapte cutremur, gălceavă şi răutate va fi în toate cetăţăle şi în multe oraşe, şi cătră apus mari biserici să vor pustii, şi oamenilor despre răsărit vor fi durere şi scărbe mari, şi foamite va fi.

Cumpănă. De va tuna în numărul cumpenii, robie şi piere va fi şi unul asupra altue va rădica războae şi multă răutate va fi, iar pe alocure mult rod să va arăta, iarna va fi gre, răurile vor fi mari, ispitise-va pământul de rane şi moarte va fi, şi altor limbi va fi războae; muerile îngreonate când vor fi să nască vor avea primejdie de moarte. Foamete spre apus, şi să vor rădica oamenilor şi oraşilor pagubă, şi moarte în dobitoace. Iar de va fi cutremur, moarte şi greutate va fi, iar de va tuna la amiazăzi sau va fulgera, lature despre apus cu cea de la răsărit într-un loc să va aduna şi ţara Eghipetului va fi slabă şi pacoste de gadini va avea. Iar de va fi cutremur la amiazăzi, războaie şi ploi multe vor fi. Iar de va tuna noapte sau va fi cutremur, smerise-vor oamenii şi să vor arăta lăcuste multe, şi va fi robie între oameni unde să va cutremura pământul. Între domni va fi moarte şi între împăraţi şi multe cetăţi şi biserici să vor pustii, iar grăul va fi mult.

Scorpie. De va tuna în numărul scorpii, tăere şi iarnă gre arată, şi în lature despre amiazăzi va fi răpire între cei mai mari, şi va veni altă împărăţie, şi vor păţi oamenii foamete. Iar de va fi cutremur, păine va fi multă şi bine la tot omul, şi mai marele lor va peri. Iar de va fi tunet, la amiazăzi în ţara Arabii va fi ploi şi păine nu va fi, şi va prinde un om pre altul şi să vor îneca, şi pe oameni dintr-ace ţară vor fi boale de la D-zeu. Iar de va fi cutremur întru amiazăzi, între împăraţi va fi pace şi dragoste, şi oamenilor bucurie şi oşti nu vor fi. Ploi în vreme şi păinile vor rodi, tinerilor şi dobitoacelor moarte. Iar de va tuna noapte, tuturor va fi pradă. Cetăţălor şi corăbiilor va fi perire, şi hiară vor fi multe spre paguba oamenilor, şi mulţi vor fi ucişi din cer. Iar de va fi cutremur noapte, toată lume să va scărbi, şi fără zăbavă iar să vor umple de bucurie. Sămănăturile celor devreme nu le va fi bine, iar pe lăngă mare să va face păine multă şi ploi vor fi multe.

Vănător. De va tuna în numărul vănătorului, rădicare şi gălceavă va fi într-ace lature. Grăul şi tot rodul la munte să va străca, iar la cămpu va fi rod mult, iar dobitocul pripaş. Iarna va fi tărzie şi poame pe alocuri la răsărit. Lăcuste multe se vor arăta întru măncarea rodurilor şi nu va fi bucurie în toată lumea. Iar de va tuna întru amiazăzi, mitenii şi cu alamitenii vor rădica războiu, şi întru dare vor căde şi împăratul lor de otravă va muri, şi mari boeri de la răsărit în războiu vor peri. Păine va fi multă într-ace ţară. Iarna va fi tărzie şi pre mulţi bărbaţi vor peri, iar de va fi cutremur întru amiazăzi, la mari capete va fi schimbare.

Cornu de capră. De va tuna în numărul cornului de capră, atunce ploi vor fi treizeci sau patruzeci de zile; între împăraţi zarvă şi răpire şi ră perire şi războae grele spre răsărit, foamete pe alocurea, corăbiilor perire şi oamenilor. Iar de va fi cutremur, atunce lature despre apus de foame va peri, şi un om mare cu muere va peri. Iar de va tuna la amiazăzi sau va fi cutremur, atunce multă roadă va pieri şi miere va fi multă. Iar de va fi cutremur noapte, patemă şi greutate va fi multă, şi ucidere, şi să vor tulbura cetăţăle, şi va fi suspinare şi lacrămi, şi iarna va fi mare şi grău mult.

Udeală. De va tuna în numărul udelii, boale grele şi tăere va fi, grău din destul, legume puţine, iarna gre, mare lină, în gadini perire, în oameni aleşi din casa împărătiască schimbarea. Iar de va fi cutremur, mare perire va fi, şi pe acele laturi rane multe vor fi şi va ucide unul pre altul; în dobitoace pagubă, şi să vor rădica războae. Iar de va tuna la amiazăzi, între boeri va fi schimbare şi vicleşug, păine destulă, din cei mici să vor înălţa, iar cei mari să vor smeri. Iar de va fi cutremur noapte, pe lăngă mare păinele vor fi bune, şi corăbiilor le va fi bine, între dobitoace pripaş şi între domni oştiri. Iar de va fi tunet sau fulger, tulburare va fi, păinele multe şi bune vor fi.

Peşte. De va tuna în numărul peştelui, păinele vor peri, prin oraşe voroavă multă şi în toată lumea nevoe şi scărbă; în Ţarigrad foamete; iarna bună şi toată sămănătura ce devreme şi tărzie va fi bună, boerilor de la răsărit perire. Iar de va fi cutremur, rane şi moarte între oameni. Mai marele aravitelilor va peri şi după aceea le va fi bucurie. Iar de va fi cutremur, mutare şi robie va fi într-ace parte.

Alte însemnări trebuincioase

Duminică de se va întâmpla naştere lui Hs., iarna va fi îndoită, ră şi iar udă şi plooasă. Vara săcetoasă, toamna vânturoasă, pe vreme secerii va fi vreme bună, şarpelor perire, oilor perire, poame multe, miere multă, grău puţin, dobitoacelor şi hiarălor înmulţăre, oamenilor tineri perire.

Luni de se va întâmpla naşterea lui Hs., iarna va fi bună, primăvara şi vara ploioasă, pe vremea secerii ploae multă, toamna săcetoasă, vin puţin, miere puţână, ploae multă fără samă; moarte multă mai ales bătrânilor, celor din oaste bucurie, împăratului voe bună şi boerilor lui, muerilor scărbă mare, şi multe vor şi muri, untu mult.

Marţi de să va întâmpla naştere lui Hs., iarna va fi gre, primăvara plooasă, vara bună, numai săcetoasă, toamna iar săcetoasă, poame puţine pre une locuri, dobitoacelor scădere, boală multă puternicilor, muerilor scărbă şi durere, celor despre mare înecare, miere, unt şi vin va fi mult.

Miercuri...

Aici se sfârşeşte manuscrisul (publicat de Artur Gorovei, „Şezătoarea“, an XXIV, nr. 1, 1916, pp. 2-9).

Semnele anotimpurilor
Previziuni meteorologice pentru anul 1854

Planetul domnitoriu al acestui an este Venerea în zodia lui Marsu; prin urmare anunţă mari nenorociri în producte.
Iarna la început are să fie ploioasă, cu feliurite vănturi puternice, pe la mizlocu nouroasă şi pe la sfărşit cu frig şi gheţuri.
Primăvara, osebit de vănturile obicinuite la prefacerea atmosferei, are să se arate ploioasă; pe la mizloc au să fie ploi, recealã şi căldură, de aceea va trebui mare pază.
Vara, din cauza nestatorniciei primăverei, are să fie neplăcută, pentru că are să aibă zile urite; însă pe la sfărşit are să ni arate şi ea frumuseţele sale; atmosfera are să fie uşurată de nouri şi de alte multe tulburări ale aerului.
Toamna are să fie rece şi cu multe tunete, iar pe la sfărşit, afară de prefacirele atmosferice, vom avea şi pătimiri de ochi. Aceste săntu prognosticurile despre cele patru anotimpuri.
Podurile n-au să fie mănoase: grănele şi fructele oleioase au să fie puţine, iar păpuşoii şi poama prea puţină.
Mai în tot cursul acestui an noi nu suntem ameninţati de boale primejdioase, însă avem înaintea noastră morţile grabnice şi împregiurările critice.

Calendar pe 1854, pp. V-VI

primăvara

Practici magice

Când auzi tunând întâia oară primăvara, să te baţi cu o piatră pe frunte, că nu ai durere de cap peste an (Gorovei, 1995, p. 42). ❖ Primăvara, cine aude tunând întâi să se lovească peste frunte cu o bucată de fier, ca tot anul să-i fie capul tare ca fierul (Gorovei, 1995, p. 86). ◆ Când auzi primăvara tunând întâia oară, să dai în cap de trei ori cu un fluier ori cu o piatră, şi zici:

Tunul ca ciurul,
Capul ca fierul
(Gorovei, 1995, p. 233).

Când tună întâi primăvara, să dai la frunte cu argint, ca să fii ca argintul sănătos şi curat tot anul (Gorovei, 1995, p. 233). ❖ Când auzi tunând întâia oară în anul acela, să te dai de trei ori peste cap, c-apoi te faci urs (Gorovei, 1995, p. 243). ❖ Când se porneşte primăvara plugul la arat, se înconjură el de trei ori mai înainte de a ieşi pe poartă, cu tămâie, busuioc şi apă sfinţită, cu care se stropeşte el şi vitele, ca să nu se prindă deochiul de vite (Gorovei, 1995, p. 74). ❖ Primăvara, când scot întâi vacile în cireadă, oamenii le leagă ceva roşu de coadă, că pe vita care are roşu nu o poate nici deochea, şi nici cel rău nu se poate apropia de ea (Gorovei, 1995, p. 74). ❖ Se crede că este bine a pune, primăvara, când se trage cu plugul prima brazdă de arătură, pe brazdă pâne şi sare, ca câmpul să aducă mult rod (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ Din seminţuri să nu dai primăvara nimănui până ce nu-i pune tu întâi din ele, că-ţi dai norocul la roade şi nu se fac (Gorovei, 1995, p. 207). ❖ Când broaştele cântă întâi primăvara, e bine să te dai de trei ori de-a „curu-n cap“, dacă voieşti să fii sănătos peste an (Gorovei, 1995, p. 27). ❖ Primăvara, cine vede vreun brotăcel prin iarbă, să-l prindă şi să-i scuipe de trei ori în gură, apoi să-i dea drumul, fiind bine contra frigurilor (Gorovei, 1995, p. 94). ❖ Când vezi un buratec întâia oară primăvara, să-l pupi de trei ori pe spate şi să-l dai peste cap, că apoi n-ai friguri (Gorovei, 1995, p. 94). ❖ Când auzi broască orăcăind întâi primăvara, să te dai de trei ori peste cap, că cresc bostanii mari (Gorovei, 1995, p. 28). ❖ Când auzi cântând buratec întâi primăvara, să te dai de trei ori peste cap, că ai noroc (Gorovei, 1995, p. 31). ❖ Primăvara, când auzi pentru prima dată brotăcelul cântând, să te dai de trei ori peste cap, c-aşa e bine (Gorovei, 1995, p. 31). ❖ Primăvara, cine aude întâi brotăcei cântând, să se dea de trei ori peste cap, ca să nu fie anul secetos (Gorovei, 1995, p. 31). ❖ Cine vede buratec întâi, îl dă peste cap şi zice: „Buratec, buratec, cum îmi pari tu, aşa să-mi pară vara de uşoară“ (Gorovei, 1995, p. 31). ❖ Primăvara, când vei vedea întâia oară ouă de broască, să iei ouă de acelea şi să te freci pe tot trupul, şi anul acela să n-ai grijă că te-or năcăji frigurile. Cine vrea să nu aibă friguri niciodată, să facă aşa în toată primăvara (Gorovei, 1995, p. 28). ❖ Dacă vezi pentru prima oară barză primăvara, trebuie să o scuipi şi să-i zici: „Frigurile mele în penele şi în picioarele tele“ (Gorovei, 1995, p. 56). ❖ Când vezi barză întâi, să zici:

– Barză, barză,
Ce ai în guşă?

– O căpuşă.
– Dar în piept?
– Lapte fiert.
– În picioare?
– Două răşchitoare.
– În pene?
– Frigurile tele.
– Să te duci nouăzeci şi nouă de ani cu ele
(Gorovei, 1995, p. 56).

Dacă vezi pentru prima dată numai o rândunică, toată vara vei fi singur. Când vezi întâia dată rândunele, să te speli repede pe obraz cu apă sau cu lapte, pentru a nu avea pete sau aluniţe (Marian, 1994, II, p. 64). ❖ Primăvara, când vezi rândunele întâi, se dă cu ţărnă peste cap, ca să nu faci bureţi (alunele) pe obraz peste vară (Gorovei, 1995, p. 205). ❖ Primăvara, cel ce vede rândunica întâi să caute în pământ sub talpa piciorului drept, că va găsi un cărbune. Acel cărbune este bun pentru friguri (Gorovei, 1995, p. 93). ❖ Când vezi rândunelele întâi primăvara, să te învârţi în piciorul drept, de jur-prejur, de trei ori, şi să întrebi pe rândunică: „Răspunde, rândunică, ce face rândunica cea şchioapă?“ După ce ţi-a răspuns, să rădici călcâiul şi să cauţi sub el. De vei găsi un păr negru sau castaniu, ai să mori în tinereţă, ori de vei găsi un păr alb, ai să mori bătrân de tot, iar de va fi părul jumătate alb şi jumătate negru, vei muri în căruntеţă (Gorovei, 1995, p. 205). ❖ Puii, când ies primăvara, să se puie întâi într-o oală: din oală te faci că-i tai la gât, îi pui apoi în ciur, cernându-i pe foc, de aci în poală şi în sfârşit îi duci cu ochii închişi afară (Gorovei, 1995, p. 53). ❖ Craca pe care cântă cucul întâi să o iei să o porţi în sân, ca să asculte lumea la tine ca la cuc (Gorovei, 1995, p. 66). ❖ Creanga pe care a cântat cucul se pune în lăutoarea fetelor, ca să fie drăgălaşe în lume, cum îi şi cucul de drăgălaş (Gorovei, 1995, p. 66). ❖ Fetele care voiesc să placă la flăcăi poartă, mergând la joc, un cap de cuc la sine, crezând că apoi ele vor fi căutate şi jucate de flăcăi (Gorovei, 1995, p. 66). ❖ Să nu puşti cuci, că moare cineva din familie, ori îţi piere vreo vită (Gorovei, 1995, p. 66). ❖ Primăvara, cine se va scălda mai înainte de a mânca caş, toată vara îl va prinde frigurile (Gorovei, 1995, p. 92). ❖ Primăvara, când începe un an nou, dacă, ieşind pe câmp, vezi un furnicar, să iei ţărână din acel furnicar, să arunci peste cap zicând de trei ori: „Să fiu iute şi sănătos ca furnica, până la vederea muşunoiului în anul viitor“, dacă vrai să nu suferi de dureri de cap sau friguri şi nici să ai vreo moleşire sau lenevire („Ion Creangă“, an I, nr. 5, 1908, p. 149). ❖ Când vezi un mânz întâi primăvara, să te dai de trei ori peste cap şi să zici: „Când a mânca mânzu pe lup, atunci să mă doară pe mine mijlocul“ („Ion Creangă“, an VII, nr. 2, 1914, p. 55). ❖ Primăvara podgorenii leagă câteva viţe de vie cu salcie de la Florii, ca să fie ferite de piatră (Gorovei, 1995, p. 106). ❖ Cine are guşă, când vede primăvara pentru întâia dată curcubeu, să ieie un ac ori un os şi să se bată cu el peste guşă, zicând: „Curcubeu, de unde bei, bea din guşa mea“ (Gorovei, 1995, p. 108). ❖ Primăvara, după ce s-a semănat păpuşoiul, nu se astupă cahla, şi se crede că la din contra păpuşoiul va avea mult tăciune (Gorovei, 1995, p. 186). ❖ Primăvara, cine vede şerpele întâi să-şi dea osteneala să-l ucidă, căci, omorându-l, îi ia puterea; iar de va scăpa, şerpele ia puterea omului (Gorovei, 1995, p. 227). ❖ Primăvara, când vezi mai înainte şerpele, sileşte-te a-l omorî, că de

nu, atunci îţi suge sângele (Gorovei, 1995, p. 227). ❖ Primăvara, înainte de a începe să mergi la vânat, să împuşti o ţarcă, ca să-ţi curăţi puşca şi să-ţi meargă bine peste an (Gorovei, 1995, p. 234).

Semne de prosperitate: Încotro tună primăvara întâiaşi dată, în acea parte s-or face pâinile mai bune (Marian, 1994, I, p. 85). ◆ Când auzim primăvara tunând întâiaşidată la sfinţit, va fi an bun, roadă îmbelşugată, iar de va durdui mai întâi dinspre răsărit, va fi veac bun (Gherman-4, p. 118). ❖ Dacă primăvara iese nalbă multă, atunci are să fie anul bogat, îmbelşugat în toate, mai cu seamă în porumb (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ Când primăvara se vede pe ape spume alb-gălbui, care se cheamă *mană*, are să fie mănos anul acela (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ Primăvara cine vede întâi berze şi rândunici în zbor, în acel an va face călătorie; iar de va vedea şezând jos, nu va face în acel an nici un drum (Gorovei, 1995, p. 35). ❖ Când vezi barză întâi pe sus, tot anul vei fi sănătos; iar când o vei vedea pe jos, tot anul vei fi bolnav (Gorovei, 1995, p. 56). ❖ Dacă un om vede multe berze primăvara, vor face multe care de porumb („Şezătoarea", an XI, nr. 3-4, 1903, p. 52). ❖ Când se întorc cocoarele de la văratec, de ţi se întâmplă să vezi multe, mulţi pui ai să ai peste vară, iar de vezi puţine, puţini pui ai să ai. Gospodina, când vede un cârd mare, zice: „Câte cucoare, atâţia pui să am la vară" („Ion Creangă", an VII, nr. 4, 1914, p. 117). ❖ Câte cucoare îi vedea primăvara întâi, atâtea chite de cânepă ai să faci (Gorovei, 1995, p. 66). ❖ Primăvara, cine va vedea cocori întâi să-i numere şi câţi vor fi atâţia, ani va mai trăi (Gorovei, 1995, p. 67). ❖ Dacă se numără cucoarele, când vin primăvara sau se duc toamna în alte ţări, apoi ele nu mai află drumul lor şi rămân locului (Gorovei, 1995, p. 67). ❖ Când vezi rândunele zburând pentru întâiaşi dată în primăvară, eşti sănătos peste an; iar de le vezi stând şi ciripind, tot anul te vorbesc oamenii de rău (Gorovei, 1995, p. 205). ❖ Când vezi rândunică întâi primăvara, să cauţi sub piciorul drept şi, de-i găsi păr de oaie, ai să ai noroc la oi; iar de-i găsi altfel de păr, de acela soi de vite ai să ai noroc (Gorovei, 1995, p. 205). ❖ Când primăvara căprioarele sălbatice intră în sate e a bine (Gorovei, 1995, p. 43). ❖ Cărăbuşii care ies primăvara sunt de asemenea buni vestitori de creşterea şi bunătatea păpuşoiului. Dar numai mulţimea lor e băgată în seamă. De se află foarte mulţi cărăbuşi, ca să umble seara bâzâind, ca albinele când joacă roiul, va fi şi pâinea bună, coaptă şi spornică la mâncare (Marian, 1994, I, p. 85). ❖ Dacă primăvara este multă floare de jâr, toamna va fi bună recolta de păpuşoi (Gorovei, 1995, p. 185). ❖ Dacă aude cineva primăvara pentru prima dată cucul cântând şi are mulţi bani în pungă, apoi se crede că va avea tot anul (Gorovei, 1995, p. 65). ❖ Când auzi cucul mai înainte, zi următoarele:

Na cucule banul,
Că ţi-am împlinit anul,

apoi ascultă bine de câte ori cântă, că atâţia ani vei trăi (Gorovei, 1995, p. 65). ❖ Când îţi cântă cucul în dreapta îţi merge bine (Gorovei, 1995, p. 65). ❖ Când ţi-a cânta cucul în faţă, are să-ţi meargă bine tot anul (Gorovei, 1995, p. 65). ❖ Dacă vede cineva primăvara pentru întâia dată cucul pe un pom verde, apoi se crede că acela prin întreg anul va fi sănătos. Dacă-l vede pe o creangă uscată, se zice că acela întreg anul va tot boli. Dacă-l vede pe pământ, se ţine că un semn că acolo, în acel

an, va avea multe griji şi nevoi (Gorovei, 1995, p. 66). ✥ Când vezi cel dintâi furnicar primăvara, să te dai de trei ori peste cap, ori să iei trei pumni de furnici şi să le azvârli peste cap, că ai noroc (Gorovei, 1995, p. 96). ✥ Când primăvara vezi mulţi granguri zburând, e semn că ai să scoţi mulţi pui de găină pe vară (Gorovei, 1995, p. 99). ✥ De vei vedea întâi primăvara miel alb, tot anul vei avea inimă bună; de vei vedea negru, inima-ţi va fi neagră (Gorovei, 1995, p. 140). ✥ Când tinerii fac vizită primăvara la părinţi, dacă pe drum vor găsi pâne, traiul lor are să fie bun şi cu belşug (Gorovei, 1995, p. 232). ✥ Dacă primăvara vezi întâi flutur roş, ai să fii sănătos vara, iar dacă vezi întâi flutur galben, toată vara vei fi galben şi bolnav („Ion Creangă", an VII, nr. 4, 1914, p. 117).

Semne nefaste: Primăvara, cel ce va vedea întâi cocostârc, apoi barză, va face în acel an multe călătorii cu pieze rele (Gorovei, 1995, p. 55). ✥ Când vezi cocostârc pe jos întâi, are să te doară picioarele peste an (Gorovei, 1995, p. 55). ✥ Când vezi întâi, primăvara, cocostârci umblând pe jos, ai să boleşti anul acela de durere de picioare; dacă-i vezi zburând, ai să fii sprinten la picioare şi în toate (Gorovei, 1995, p. 55). ✥ De vezi primăvara întâi cocostârc pe sus, nu te doare mijlocul la seceră, de-l vezi pe jos, te doare (Gorovei, 1995, p. 55). ✥ Când vezi întâi primăvara un cocostârc singur pe jos pe pământ, ai să fii bolnăvicios anul acela (Gorovei, 1995, p. 55). ✥ Când vezi întâia oară, primăvara, numai un singur cocostârc, vara aceea ai să fii singuratic; iar de vei vedea mai mulţi, ai să fii tot cu mulţi (Gorovei, 1995, p. 56). ✥ Se crede că dacă vede o fată, primăvara, pe când sosesc cocostârcii, numai un singur cocostârc, ea în acel an nu se va mărita (Gorovei, 1995, p. 114). ✥ Când aude cineva primăvara o rândunică ciripind, apoi crede că va fi vorbit de rău peste an (Gorovei, 1995, p. 205). ✥ Primăvara, când vezi rândunicele venind şi ţi se întâmplă s-auzi întâi vreuna ciripind, e semn că ai să te sfădeşti cu vecinii („Ion Creangă", an VII, nr. 4, 1914, p. 117). ✥ Mai înainte de a-ţi cânta turturica întâi primăvara, să mănânci brânză cu smântână, că, de nu, te-a spurcat când ţi-a cântat (Gorovei, 1995, p. 234). ✥ Primăvara, când ieşi dimineaţa afară, fără să fi gustat ceva, şi auzi cucul pentru prima dată, te-a spurcat şi-ţi miroase gura. Asemenea, când te spurcă pupăza, îţi miros dinţii toată vara (Gorovei, 1995, p. 65). ✥ Când îţi cântă cucul în stânga nu e bine (Gorovei, 1995, p. 65). ✥ Când auzi cucul întâia oară şi vei fi bolnav, atunci bolnav vei fi toată viaţa (Gorovei, 1995, p. 65). ✥ Când cântă cucul aproape de casă e semn de moarte (Gorovei, 1995, p. 65). ✥ Când cântă cucul aproape de casă ai să te muţi de acolo (Gorovei, 1995, p. 66). ✥ De vei vedea întâi primăvara fluturi albi, toată vara vei fi bolnav (Gorovei, 1995, p. 88). ✥ Când primăvara – mai ales pe unde sunt ape – vor urla lupii vrăjmaş la deal, e semn sigur de viituri mari de ape (Gorovei, 1995, p. 128). ✥ Primăvara, cine vede întâi miel negru sau jupuit e rău de moarte sau pagubă; e bine când vede miel alb (Gorovei, 1995, p. 140). ✥ Când găseşti întâi primăvara şerpe mort, îţi pierzi puterile (Gorovei, 1995, p. 226). ✥ De vor fi primăvara gândaci de mai mulţi, prevestesc an sărac şi poame puţine (Gherman-4, p. 113). ✥ După iarnă neagră cu vânturi calde, primăvara se umplu cimitirele (CS, 1918, p. 4).

Starea vremii: Când primăvara vor înflori porumbeii (păduceii) vrăjmaş, e semn că anul acela are să fie zlotos (Gorovei, 1995, p. 268). ✥ Dincotro vin primăvara întâia

dată ploile, dintr-acolo vor veni peste toată vara (Marian, 1994, I, p. 85). ❖ Tunetul de primăvară, pe când este încă omăt, se ţine semn că vara va fi grindină multă (Gorovei, 1995, p. 233). ❖ Primăvara, unde tună întâi, acolo va şi ploua întâi (Gorovei, 1995, p. 233). ❖ Când tună spre răsărit sau spre asfinţit întâi primăvara, anul are să fie cu zloată şi ploios („Ion Creangă", an VII, nr. 4, 1914, p. 118). ❖ Dacă vin odată mai mulţi cocostârci, primăvara va fi furtunoasă şi ploioasă (Marian, 1994, II, p. 64). ❖ Dacă primăvara rândunelele şi cocostârcii se întorc de timpuriu, e semn de primăvară timpurie şi statornică (Gherman-4, p. 113). ❖ A vedea vaca-domnului de timpuriu e semn de primăvară călduroasă (Gherman-4, p. 113). ❖ Dacă cărăbuşii primăvara, când încep a zbura, sunt păroşi pe pântece, atunci va fi o vară friguroasă, iar dacă nu sunt păroşi, va fi călduroasă (Gherman-4, p. 114). ❖ Dacă primăvara sunt omizi multe pe pomi e veac bun (Gherman-4, p. 116). ❖ Pomii înfloriţi de timpuriu înseamnă secetă peste an (Gherman-4, p. 116). ❖ Primăvara ploioasă spune vară secetoasă (Pop Reteganul-2, f. 165).

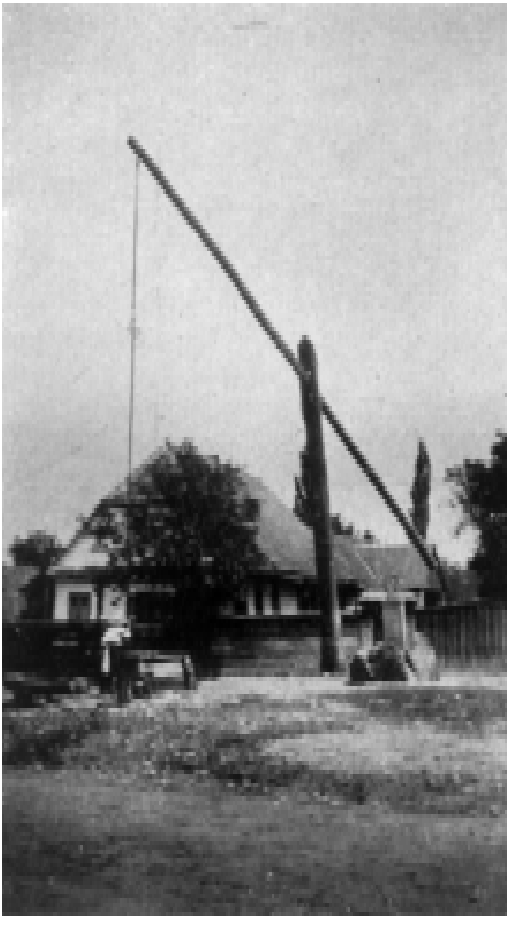

vara

Tradiţii: Vara soarele merge mai pe sus, da iarna luna merge mai pe sus decât soarele, aşa cum merge soarele vara. Astfel a împărţit Dumnezeu, ca jumatate de an să fie unul mai mare, da jumatate altul (Niculiţă-Voronca, II, p. 24). ✥ Să nu umbli vara cu căciulă, că tragi a iarnă (Gorovei, 1995, p. 33). ✥ Când torc vara pe câmp, mergând la ghilit ori într-altă parte, rău fac, că au să se ciuciulească păpuşoii pe câmp (Gorovei, 1995, p. 186). ✥ Vara, când încep să se coacă poamele, să nu mănânce cineva până mai întâi nu împarte, ca să mănânce morţii şi apoi viii (Gorovei, 1995, p. 197).

Practici magice: Dacă vara se pun purici pe varză, ca să-i stârpeşti, dimineaţa, pe întuneric, unul din ai casei, mai ales o fată, să cearnă cenuşă peste varză, fiind însă în pielea goală (Gorovei, 1995, p. 203).

Starea vremii: Dacă vara se fac vârtejuri în aer, va urma secetă (Gorovei, 1995, p. 262). ✥ Sunt semne că va ploua, când arde ceaunul vara (Gorovei, 1995, p. 267). ✥ Vara, dacă vor fi nuci şi alune multe, prevestesc iarnă grea (Gherman-4, p. 116). ✥ De va fi în vara asta multă ghindă, la anul vor fi multe bucate (Gherman-4, p. 116). ✥ Când înfloreşte vara strigoaia, iarna va fi călduroasă (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Când norii, în timpul verii, sunt ca berbecii, e semn de vânt; iarna, de zăpadă, şi de obicei vestesc schimbarea vremii (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Cât de afund e în pământ cuibul cârtiţei vara, aşa de mare va fi omătul iarna (Gherman-4, p. 111). ✥ Cât de sus va fi vara cuibul şoarecului pe iarbă, atâta va fi neaua de mare în iarna viitoare (Pop Reteganul-2, f. 165). ✥ Dacă şoarecii vara îşi adună spice multe, e a iarnă grea (Gherman-4, p. 111). ✥ Vara, dacă oile, înainte de a le mulge, zbiară, behăiesc mult, e semn de iarnă lungă (Gherman-4, p. 111). ✥ Dacă cioarele vara se culcă în vârful stejarilor, va fi iarnă grea (Gherman-4, p. 112). ✥ Dacă vara se iveşte de timpuriu licuriciul, e semn de an călduros, iar dacă se vede toamna târziu, e semn de toamnă lungă (Gherman-4, p. 114). ✥ Dacă vara sunt viespi mulţi, iarna va fi mare (Gherman-4, p. 115). ✥ Dacă cucul stă cu o săptămână înainte de Sf. Petru, are să fie iarna grea; din contră, dacă pleacă mai în urmă cu o săptămână, are să fie iarnă mai uşoară (Fochi, p. 242). ✥ Când pelinul creşte înalt şi sunt alune multe, va fi iarnă grea cu zăpadă mare (Fochi, p. 241).

toamna

Tradiţii: Când tună toamna târziu, se zice că Sf. Ilie se întoarce cu carul plin de păpuşoi acasă. Roatele carului sunt pline de cuie, ca să nu scapete la vale. Cum merg ele pe podul cerului, îl înţeapă, şi prin acele înţepături curge ploaia (Pamfile, 1997, p. 129).

Starea vremii: Când vin ciorile de cu toamnă, e semn că vine şi iarna (Gorovei, 1995, p. 50). ✥ Dacă cioarele toamna zbiară de către seară în cârd, zăpada e în curând aici (Gherman-4, p. 112). ✥ Dacă toamna vin stoluri de grauri şi se pun printre vite la câmp, e semn de toamnă lungă, se vor coace cucuruzii. Dacă toamna nu e mâncat cucuruzul de cioare şi grauri, e semn de toamnă lungă (Gherman-4, p. 112). ✥ Toamna, când găseşti în ghinda de stejar vierme, arată că anul viitor va fi productiv; dacă îi muscă, va fi mijlociu, iar de va fi paingăn, prevesteşte foamete (Gorovei, 1995, p. 19). ✥ Se crede că, dacă cresc toamna târziu ciuperci pe imaşe, în anul viitor va fi multă roadă în secară (Gorovei, 1995, p. 51). ✥ Bureţi mulţi aduc iarnă grea (Pop Reteganul-2, f. 165). ✥ Seminţe încolţite de vei găsi în bostan, e semn de toamnă lungă (Gorovei, 1995, p. 25). ✥ Dacă călătoresc rândunelele toamna, se ţine semn că se apropie iarna, iară dacă sosesc ele la noi, se crede că iarna a trecut şi primăvara se apropie (Gorovei, 1995, p. 205). ✥ Dacă rândunelele se duc târziu toamna de la noi, e semn de toamnă frumoasă şi călduroasă (Gherman-4, p. 112). ✥ Când pleacă rândunelele târziu, va fi iarnă dulce; dacă pleacă de timpuriu, va fi iarnă grea (Fochi, p. 241). ✥ Dacă paserile sălbatice, toamna, când pleacă de la noi, au zbor lin, toamna e lungă şi frumoasă, dar dacă zboară în cerc şi lărmuiesc mult, vremea e schimbăcioasă, toamna urâtă (Gherman-4, p. 112). ✥ Se întâmplă că mai vezi şi toamna câte o floare de salcâm printre frunze; aista-i semn de toamnă lungă (Gorovei, 1995, p. 208). ✥ De vor fugi şoarecii toamna în sat, va fi iarnă grea (Gherman-4, p. 112). ✥ Când toamna sunt şoareci mulţi, e semn că iarna va fi mare (Gorovei, 1995, p. 229). ✥ Când şoarecii adună spice va fi iarnă foarte grea (Fochi, p. 241). ✥ Dacă şoarecii de câmp adună muşuroaie toamna, prevestesc iarna grea şi geroasă (Gherman-4, p. 112). ✥ La culesul păpuşoilor, dacă cuiburile de şoarec vor fi pe pământ, iarna va fi goală de omăt, iar de va fi strujan sus, până acolo va fi omătul mare (Gorovei, 1995, p. 229). ✥ Dacă toamna găsim grăunţe multe în găurile de hârciogi, e semn de iarnă grea cu omăt (Gherman-4, p. 112). ✥ Când cântă vrăbiile toamna, are să plouă (Gorovei, 1995, p. 257). ✥ Toamna, când piţigoii, ciocârlanii vor ţârâi pe lângă casă, ocoale etc. e semn sigur că frig o să fie în scurt, şi chiar omăt o să cadă (Gorovei, 1995, p. 261). ✥ Dacă ciorile chirăiesc de cu toamna, cade bruma în curând (Fochi, p. 242). ✥ Dacă păsările cântă mult spre sfârşitul toamnei, iarna va fi scurtă şi vara mănoasă (Fochi, p, 242). ✥ Când înfloresc florile toamna, are să ningă degrabă (Gorovei, 1995, p. 262). ✥ Când înfloresc copacii spre toamnă, sau de se fac două rânduri de fragi, are să fie toamnă lungă (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Toamna, de va tuna şi fulgera, e semn că primăvara va fi secetoasă (Gorovei, 1995, p. 262). ✥ Dacă zboară toamna multe aţe de paingăn, va fi toamnă lungă (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Dacă se călătoresc cucoarele, apoi iarna nu va întârzia (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Când se fac scoruşe multe, are să fie strașnică iarnă (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Când o fi jâr mult e semn de iarnă grea (Gorovei,

1995, p. 269). ✦ Alune multe vestesc omăt mare (Pop Reteganul-2, f. 165). ✦ Dacă se scoate pitrinjelul toamna şi are rădăcină lungă, iarna va fi lungă (Gorovei, 1995, p. 269). ✦ Când vin iepuri prin grădină toamna e semn că are să urmeze o iarnă grea (Gherman-4, p. 111). ✦ Dacă toamna găinile se culcă târziu, anul următor va fi un an fără mană la hotar (Gherman-4, p. 111). ✦ Dacă toamna porumbii se întorc târziu de pe hotar, va urma un an fără roadă, iar dacă se întorc acasă cu mult înainte de înserat ori stau pe acasă, e semn de an mănos. Dacă toamna vin porumbi străini la casă şi nici nu se mai duc, asemenea e semn de an fără mană (Gherman-4, p. 111). ✦ Toamnă caldă, iarnă lungă (CS, 1918, p. 20).

iarna

Tradiţii: Iarna soarele luptează cu noaptea, că ziua-i mai mică, de aceea n-are putere, dar altfel ar încălzi şi iarna ca şi vara. Iarna nopţile-s mai mari şi pământul îngheaţă, iar soarele răsare târziu şi nu-l poate dezgheţa. Cum dă în primăvară şi se măreşte ziua, soarele stă mai mult pe cer, că răsare dimineaţa, pământul peste zi se încălzeşte şi peste noapte tot cald rămâne, şi atunci poate rodi (Niculiţă-Voronca, II, p. 24).

Semne de prosperitate: Să însemni la ce zi a săptămânii a început a ninge, iar în primăvară să sameni tot în aceeaşi zi, ca să fie seminţele roditoare (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ În ziua în care a nins întâi, în acea zi primăvara să pui bostani, că se fac vrăjmaş de mulţi (Gorovei, 1995, p. 25). ❖ Când iarna începe de cu vreme e semn de belşug. De asemenea, când tună de timpuriu (Gorovei, 1995, p. 19). ◆ Dacă iarna, la zile mari, va fi promoroacă multă e semn de belşug în toate (Gorovei, 1995, p. 19). ❖ Se crede că cât de lungi sunt ţurţurii de gheaţă de la streaşina casei, până la Crăciun, aşa de înaltă va fi cânepa în vara următoare (Gorovei, 1995, p. 41). ◆ După o iarnă grea urmează an mănos (CS, 1918, p. 26). ❖ Dacă a fost iarna înzestrată cu omăt gros şi n-au fost furtuni, adică vifore, viscolituri şi vânturi mari, au să fie păpuşoii şi celelalte pâini bune, căci vor avea ploaie la timp şi căldură de ajuns, măsurată şi, crescând mari, nu vor fi date jos de furtuni şi vânturi. Iar de va fi iarna întreruptă de călduri mari şi de vânturi cu vifore şi viscolituri straşnice, au să se prefacă căldurile din iarna trecută în friguri pentru vara următoare. Dacă iarna va fi omătoasă sau plină, e semn că vara următoare va fi roditoare; iar când e goală, când nu e mult omăt, atunci vara va fi slabă. Când se află peste iarnă multă chidie pe pomi, pomii vor fi peste vară mănoşi, vor produce o mulţime de poame (Marian, 1994, I, pp. 84-85) ❖ Dacă iarna stă neaua pe pomi, vara va fi grâu înalt şi bogat (Bocşe, p. 266). ◆ Dacă iarna degeră pământul, anul va fi bun (Fochi, p. 241).

Semne nefaste: Se crede că, dacă iarna nu viscoleşte, în vara viitoare pâinea nu va rodi mult (Gorovei, 1995, p. 19). ◆ Când tună iarna, are să fie foamete în anul acela (Gorovei, 1995, p. 88).

Starea vremii: Când se strâng multe ciori lângă sat, iarna este grea. Dacă se arată o cioară albă sau păsările sunt în stoluri şi ţipă, iarna va fi mare (Fochi, p. 241). ❖ Iarna, pe timp de ger, dacă gâştele fac ca şi cum s-ar scălda, e semn sigur că vremea o să se moaie (Gorovei, 1995, p. 102). ❖ Când iarna vrăbiile caută loc de aciuare pe sub streaşina casei, va fi ger (Gorovei, 1995, p. 262). ❖ Dacă cântă lebedele iarna, acea iarnă va fi rea (Fochi, p. 241). ❖ Când ciripesc vrăbiile cu grămăda, atunci e iarnă grea; când piţigoiul vine la fereastră, peste zece-cincisprezece zile cade zăpada mare; când pisica se linge pe bot şi se spală uitându-se la uşă, gerul dă în moină, dar dacă se uită spre sobă, va da ger mare; dacă vitele se ling mereu şi caii oftează pe nas, e semn că va ploua (Fochi, p. 241). ❖ Când păsările se izbesc iarna de fereşti sau se vâră prin şuri are să vremuiască (Gorovei, 1995, p. 264). ❖ Dacă bufniţa cântă în pădure, iarna va fi grea; dacă o face în câmpie, iarna va fi bună (Fochi, p. 242). ❖ Dacă ghionoaia cântă frumos, are să fie vremea moale în luna februarie (Fochi,

p. 242). ❖ Dacă iarna se arată ciori sau vrăbii, vara va fi sărăcăcioasă; dacă nu, mănoasă (Fochi, p. 241). ❖ Când iarna vuieşte codrul tare e semn de viscol (Gorovei, 1995, p. 262). ❖ Dacă se văd pe la sfârşitul iernii helgi cu blăni negre, va urma curând primăvara; dacă au blăni albe, apoi va fi încă iarnă (Gorovei, 1995, p. 268). ❖ Se crede că, dacă iarna-i geroasă, vara va fi călduroasă (Gorovei, 1995, p. 269). ❖ Când iarna, pe timp de ger, oile nu vor mânca cu poftă, ca pe orice timp de ger, e semn că vremea are să se moaie în scurt; dacă însă oile, pe timp moale, vor începe a mânca cu poftă şi iuţeală, e semn că vremea are să se înăsprească în curând (Gorovei, 1995, p. 269). ❖ Fulgerele din timpul iernii sunt semne de zăpadă apropiată, de vânt sau de viscol (Gorovei, 1995, p. 269). ❖ Sunt semne de iarnă uşoară când înfloresc pomii iarna („Oltenia", cartea I, partea III, fasc. XII, p. 188).

Calendarul săptămânal

Credinţe legate de zilele săptămânii

Pe lângă semnificaţiile specifice care puteau fi atribuite unor zile ale săptămânii (în principal, marţi, joi, vineri şi sâmbătă) în funcţie de sărbători ale calendarului fix sau mobil, credinţele populare înregistrează un mare număr de reprezentări legate de zilele săptămânii, independent de valenţele lor calendaristice. Astfel, zilele săptămânii sunt prin tradiţie faste sau nefaste, zile ale morţilor şi ale viilor (sau, mai bine zis, ale vieţii), de post sau nu, pot avea sau nu patroni specifici, pot, la rândul lor, patrona anumite ocupaţii (să nu uităm că majoritatea au fost „sanctificate") etc. Dacă însumăm toate aceste reprezentări, avem imaginea aceluiaşi calendar foarte bogat, dar excesiv de restrictiv. Şi aici trebuie să facem aceeaşi precizare: prescripţiile (fie că era vorba de recomandări sau de tabuuri) nu se adresau în egală măsură tuturor membrilor comunităţii. În cea mai mare parte ele cunoşteau o diferenţiere sexuală, pe categorii de vârstă sau ocupaţii, pe regiuni etc., şi numai adunarea lor la un loc face posibile confuzii de cele surprinse de satirele populare, în care era sancţionată abundenţa sărbătorilor şi a prescripţiilor alocate zilelor săptămânii, astfel încât nimeni nu mai putea să muncească deloc. Pe de altă parte, în multe cazuri vedem că, deşi erau cu stricteţe interzise multe din activităţile specifice, ele continuau să se desfăşoare, atunci când participanţii acţionau în registru magic (obţinerea unor instrumente magice sau chiar performarea unor ritualuri).

Tradiţii: Oamenii pe cari i-a făcut Dumnezeu au început a face la copii şi tot făcea în toată ziua câte unul; aşa a vrut Dumnezeu ca să se facă zilele. În ziua întâi a făcut pe Duminica, fată; apoi pe Luni, bărbat; pe Marţi, bărbat; pe Miercurea, femeie; pe Joi, bărbat, apoi pe Vinerea, femeie, precum şi pe Sâmbăta, ca să aibă oamenii sfinţi, zile (Niculiţă-Voronca, I, 34). ❖ Mai demult zilele îmblau pe pământ, da amu nu mai umblă, că-s oamenii păcătoşi. Zilele ţi se arată prin vis şi îţi spun ce să faci la o vreme de nevoie, la vreo boală, ceva. Ele îţi dau prin vis ca s-o ţii şi, dacă nu-ţi prieşte, îndată se arată, cum lucrezi, că ţi se întâmplă ceva. Dacă te apuci a ţine vreuna, trebuie numaidecât s-o păzeşti, să n-o sminteşti cu nimic, c-apoi e mai rău (Niculiţă-Voronca, I, p. 190). ❖ Departe, la răsăritul soarelui, au locaşul Sfânta Luni şi Sfânta Vineri, la asfinţitul soarelui, Sfânta Marţi şi Sfânta Miercuri, iar la miazăzi Sfânta Joi şi Sfânta Duminecă. Iar la miazănoapte locuieşte singură, fără soaţă, Sâmbăta, şi ea nu-i sfântă, ca tovarăşele ei, şi e străină între ele, căci toate celelalte sunt surori. Şi e greu să găseşti locaşurile sfintelor babe; şi rar s-a întâmplat s-ajungă pe la ele vreun făt-frumos cu steaua în frunte. Dar cică toate şase, afară de Sâmbătă, au câte o stea în cer şi steaua fiecăreia stă tocmai deasupra locaşului. Dar cine să ştie care li-e steaua? Că dacă le-ai şti, te-ai duce tot cu ochii la ea şi ai nimeri locaşul sfintei. Din vreme în vreme, când voia Dumnezeu să mai pedepsească lumea, atunci se arată or o stea, or alta, dintre cele şase stele ale sfintelor babe, că vezi, babele ştiu gândurile lui Dumnezeu şi, cum au suflet bun, dau de ştire creştinilor. Şi nu s-arată oricare din ele, ci numai una. Când e să fie cutremur de lume şi ruptură de pământ şi scufundare de munţi, s-arată stea galbenă, şi asta e a Sfintei Luni; la coleră şi boale s-arată steaua Sfintei Marţi; la vărsare de sânge şi la cumplire de războaie s-arată steaua Sfintei Miercuri. Steaua Sfintei Joi

s-arată când e să fie potop şi ploaie cu trăsnete; a Sfintei Vineri, când o să fie înmulţire de fiare sălbatice, cât să intre prin sate, iar a Sfintei Dumineci s-arată la foamete. Şi cică mai e a şaptea stea, care ar fi fost să fie a Sâmbetei, dar a rămas să fie a Maicii Domnului. Şi când se va arăta steaua asta, va fi sfârşitul lumii. Şi aceste şapte stele poartă crugul cerului şi se numesc stele logostele (Brill, p. 219). ✦ Săptămâna-i din şapte zile. Lucrăm şase zile şi una o ţinem de sărbătoare, duminica, că aşa a făcut şi Dumnezeu, când a făcut lumea şi pământu. Aşa trebuie să facem şi noi: o zi din săptămână să nu lucrăm şi numa să ne rugăm (Bernea, 1997, p. 180). ✦ Dumnezeu a făcut cerul şi pământul în şase zile. În prima zi Dumnezeu a făcut lumina şi a despărţit lumina de întuneric şi s-a făcut ziua şi noaptea. A doua zi Dumnezeu a făcut cerul. A treia zi Dumnezeu a despărţit uscatul de apă şi i-a pus numele de pământ, unde se află oamenii vitele, pomii, ierburile şi toate florile; apoi a adunat apele, mările, unde trăiesc peştii şi racii. A patra zi a făcut soarele, luna, stelele; soarele – ca să ne lumineze şi să ne încălzească ziua, iar luna şi stelele, ca să ne lumineze noaptea. În a cincea zi Dumnezeu a făcut tot felul de păsări ce zbor şi peştii ce plutesc în apă. În a şasea zi Dumnezeu a dat toate vitele şi animalele sălbatice; în această zi Dumnezeu a făcut din pământ şi omul, după chipul lui, şi i-a pus numele Adam. După ce a văzut Dumnezeu că omului îi este urât să fie singur, când dormea Adam, a luat una din coastele lui şi a făcut-o pe Eva, şi i-a dat-o ca soţie lui Adam. Apoi i-a blagoslovit şi li-a zis:

– Creşteţi şi vă faceţi mulţi şi stăpâniţi pământul, cu tot ce se află pe el.

Iar în ziua a şaptea Dumnezeu s-a odihnit. Adică şase zile să lucrăm şi ziua a şaptea, adică duminecă, s-o sfinţim, să ne ducem la biserică şi să facem lucruri bune (Brill, pp. 37-38). ✦ Ritualul sfârşitului şi începutului de săptămână cuprindea trei zile: sâmbătă, al cărei caracter nefast era evidenţiat de cele trei ceasuri rele, duminica, în care era celebrată victoria binelui asupra forţelor malefice acumulate în săptămâna anterioară, şi lunea, care marca începutul săptămânii sub auspiciile cele mai favorabile activităţilor umane. Treptat, timpul săptămânal se împlinea, se maturiza, joia fiind mijlocul sau puterea săptămânii, după care se degrada, condiţie obligatorie pentru înnoirea lui (Ghinoiu, 1997, pp. 167-168). ✦ Nu toate zilele sunt la fel. Vezi, o săptămână are şapte zile, da nu samănă una cu alta. Luni e de-un fel şi e bună pentru când începi o lucrare. Şi marţi e altfel, şi nu-i bună la drum, nu ţi se împlineşte. Tot aşa vinerea, asta e cea mai de samă după duminică, că Sf. Vineri e mai de samă între altele. Sâmbăta e a morţilor, că de ce e sfârşitul săptămânii? (Bernea, 1997, p. 182). ✦ Zilele merg fiecare la locul lor şi în felul lor; una e mai bună, alta e mai rea, da toate trebuiesc păzite. Sunt zile de-ţi merg toate în plin. Altele, nu ştiu, da parcă osteneşti pe loc, parcă-s mai seci (Bernea, 1997, p. 182). ✦ Biserica creştină încă a consacrat zilele săptămânii sânţilor, precum: lunea, Arhanghelilor; marţa, Sântului Ion Prodromul; miercurea, Crucei; joia, sânţilor apostoli şi sântului Neculai; vinerea, Născătoarei de Dumnezeu; sâmbăta, morţilor şi profeţilor; duminica, învierii Domnului Isus Hristos („Şezătoarea“, vol. XIV, p. 91).

Zile de sărbătoare

Tradiţii: Cine cioplește lemne sărbătoarea i se vor arde aşchiile pe piept şi pe ochi (Gorovei, 1995, p. 51). ✥ Copilul născut în zi mare are să fie om mare (Gorovei, 1995, p. 136). ✥ Sărbătoarea e zi aleasă, e ziua lui Dumnezeu, când sufletul ţi-e mai bun şi mai curat (Bernea, 1997, p. 198). ✥ Iaca vin sărbătorile şi parcă-i altfeliu lumea, parcă-i mai blândă, mai frumoasă. E atâta lumină şi pace, e atâta bucurie, de crezi c-o coborât Dumnezeu pe pământ (Bernea, 1997, p. 198). ✥ Nu să pot schimba sărbătorile, că aşa am apucat din bătrâni şi legea lor e sfântă (Bernea, 1997, p. 199). ✥ De multe ori gospodinele sunt silite să muncească în sărbători: să coasă, să lipească cu lut, bărbaţii să dea borte cu sfredelul etc. Pentru aceasta ies puii din cloşcă diformi (Gorovei, 1995, p. 54).

Zile de post (de sec)

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Ca să fie frumoasă, cânepa se seamănă în zi de post şi o dată cu seminţele se aruncă şi fărâmituri de la Paşti (Bot, p. 282).

Apărător de rele şi durere: Dacă o femeie însărcinată mânâncă borş umplut în zi de sec, copilul va avea bubuşoare, cum le zic: *focuri*, şi se lecuiesc cu cărbune viu, pisat pe pragul uşii şi amestecat cu smântână (Gorovei, 1995, p. 29). ✥ În zilele de post nu se umple borş, că la din contra acela ce ar face aceasta ar căpăta bube pe trup (Gorovei, 1995, p. 29). ✥ Pentru întâia oară să nu dai afară cloşca cu puii în zi de sec, căci ţi-i va fura cioara şi uliul (Gorovei, 1995, p. 53). ✥ Dacă s-a spurcat copilul mâncând de frupt în Postul cel Mare, mama să nu mănânce de frupt în ziua de Paşti (Gorovei, 1995, p. 60). ✥ Ouă, lapte, brânză – frupt alb – în zilele de popă (zi de post) nu se vând (Gorovei, 1995, p. 95). ✥ Dacă cumva mănânci de dulce în Post, să nu mănânci ouă după Miezul Păreţei (mijlocul Postului), că nu se mai ouă găinile (Gorovei, 1995, p. 99). ✥ Nu-i bine de lăut în zilele de sec, că apoi, când mori, te uită nescăldat (Gorovei, 1995, p. 119). ✥ Să nu înţărci copilul în post ori în zi de sec, că tot în sec are s-o ducă în viaţă (Gorovei, 1995, p. 252). ✥ În zile de post, luni, miercuri şi vineri, să nu se dă din fruptul alb, că se dă mana („Ion Creangă“, an IX, nr. 8, 1916, p. 229). ✥ În zilele de post să nu se arunce cenuşa afară, că dă uliul în găliţi („Ion Creangă“, an IX, nr. 8, 1916, p. 229).

Magie: Buboaiele să se vindece dacă se ia într-o zi de post apă neîncepută şi pune într-însa piele de la un ciur părăsit să mocnească, şi apoi se spală în acea apă (Gorovei, 1995, p. 30).

luni

Având în general un caracter fast, ei i se asociază începutul. Astfel, ea este potenţialitate, de cele mai multe ori benefică, dar orice întreprindere nereuşită se putea extinde, prin analogie, asupra întregii săptămâni. O altă notă dominantă este cea de curăţenie, marcată de post, având ca obiectiv viaţa de apoi. Nu este o zi propriu-zisă a morţilor (deşi întâlnim adesea şi obiceiul pomenirilor), ci a viilor care se pregătesc pentru moarte, care se îngrijesc de sufletul lor. Prin extensie, purificarea prin post poate avea efecte benefice şi asupra vieţii postitorului, nu numai asupra morţii lui. Printre muncile interzise cu desăvârşire erau spălatul, tăiatul unghiilor (fiind ilustrarea murdăriei maxime), manipularea ouălor (din cauza apropierii morţii), împrumuturile de tot felul, plecatul la drum. Acţiuni faste: croitul.

Tradiţii: Luni e bărbat; ţine cheia de la cea dintâi poartă a cerului (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ❖ Luni e bărbat, e începătorul obştei, e bun pentru toate cele de început (Niculiţă-Voronca, I, p. 196). ❖ Luni e văduvoi (Niculiţă-Voronca, I, p. 198). ❖ Luni e Sf. Nicolai (Niculiţă-Voronca, I, p. 198). ❖ Luni e a Sfinţilor Arhangheli, cari iau sufletele şi dau sufletele; când cineva e leşinat, dau sufletul înapoi (Niculiţă-Voronca, I, p. 190). ❖ Poporul zice că lunea este a sfinţilor îngeri sau voievozi şi e bine să se postească, fiindcă, când moare omul, atuncea vine Sf. Mihail şi Gavril, cari iau sufletul, cu milă şi blânzi, iar nu mânioşi (Gorovei, 1995, p. 126). ❖ Când mori, mergi mai întâi la Sf. Luni şi te întreabă de i-ai postit ziua. Dacă i-ai purtat cinstea, te ia sub scutul lui, de nu, te trimite la alţii. Pe ceea lume la Sf. Luni se duc, şi el le ia în seamă şi le rânduieşte unde au să şadă. Îngerul vine cu moartea la om să-i ia sufletul şi moartea taie pe om cu coasa; sufletul iese şi îngerul îl ia şi îl duce de-l dă în seama lui Sf. Luni (Niculiţă-Voronca, I, p. 197). ❖ Dacă dai sâmbătă de pomană, Sf. Luni împarte. Luni e ziua morţilor, tot ce facem aici pe pământ luni, ei acolo văd şi mănâncă din toate mâncările noastre. De aceea luni nu se face leşie, nu se umple borş, că pe ceea lume morţii le beu (Niculiţă-Voronca, I, p. 198). ❖ Lunea e ziua cea mai curată (Niculiţă-Voronca, I, p. 99).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Lunea să posteşti pentru viaţă, ai zile lungi; e de mare ajutor pentru noroc şi orice, pentru sănătate la om şi la vite, dar, de o înfruptă, omul se îmbolnăveşte (Niculiţă-Voronca, I, p. 196). ❖ Lunea cine o posteşte prelungeşte zilele omului şi orice dorinţă ai avea se împlineşte (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ❖ Cine posteşte lunea va avea noroc (Gorovei, 1995, p. 167). ❖ Sf. Luni e văcar; el e pe vite, pe oi, pe toate vitele, numai pe cai nu, căci caii sunt ai dracului. La dânsul dacă te rogi şi posteşti, n-ai pagube între vite şi gospodărie (Niculiţă-Voronca, I, p. 197). ❖ Nevestele care n-au copii şi doresc să aibă, dacă postesc douăsprezece luni în şir cred că vor naşte copii (Candrea, 1999, p. 234). ❖ Pânza pentru albituri se croieşte lunea, ca cel cel le va purta să trăiască lung (Gorovei, 1995, p. 112). ❖ Copilul născut lunea are noroc şi viaţă îndelungată (Gorovei, 1995, p. 167). ❖ Semănatul să se înceapă lunea sau joia, în zori, ca orice lucru însemnat pe care îl face omul (Bocşe, p. 266). ❖ Cere lunea cu împrumut, ca să ai noroc la căpătuială (Gorovei, 1995, p. 168). ❖ Cum îţi merge lunea, îţi merge toată săptămâna, şi mai ales lunea cea dintâi, la începutul lunii (Niculiţă-Voronca, I, p. 196). ❖ Tot lucrul ce se începe lunea merge bine, cu spor, uşor şi ţine mult, e trainic (Niculiţă-Voronca, I, p. 196). ❖ Când ţi-a intra luni în casă un

om cu noroc, îţi merge ca din apă, da când ţi-a intra unul fără noroc, sărăceşti şi flămânzeşti (Niculiţă-Voronca, I, p. 196). ❖ De primeşti bani lunea, e semn bun (Gorovei, 1995, p. 15). ❖ Lunea se ţine pentru ochi, pentru vederi (Niculiţă-Voronca, I, p. 196).

Apărător de rele şi durere: Luni dimineaţă, până la răsăritul soarelui, nu se lucrează, că se cheamă că e tot duminică. Nu se lucrează până nu vezi urmă de vită înaintea casei, că atunci se cheamă că-i târzior (Niculiţă-Voronca, I, p. 197). ❖ Cel ce va mânca lunea frupt sau va mânca carne din frigare seara va avea pagubă în vite de pe urma lupilor (Candrea, 1928, p. 141). ❖ Lunea nu se mănâncă frupt; păţeşti ceva, şi pentru vite îi rău de dihănii (Gorovei, 1995, p. 95). ❖ Luni să nu dai nimic din casă, că dai toată săptămâna şi nu se ţine lucrul în casă (Niculiţă-Voronca, I, p. 197). ❖ Lunea nu e bine să te speli cu apă rămasă prin vase de duminică (Gorovei, 1995, p. 9). ❖ Lunea nu e bine să se spele rufe, căci unul de-al casei se va umple de buboaie. Dacă faci lăutoare ori speli cămăşi lunea, ai să te îmbolnăveşti de râie şi de rapăn, ai să faci păduchi şi lindini, şi de purici nu te vei mântui (Candrea, 1999, pp. 233-234). ❖ Lunea femeia nu se lă, că e rău de urât, adică o urăsc oamenii. Rămâne văduv(ă) bărbatul sau femeia care-şi spală capul într-o luni. Fata care se lă într-o luni se va mărita cu un bătrân (Candrea, 1999, p. 66). Flăcăul care se lă lunea nu se mai însoară (Gorovei, 1995, p. 87). ❖ Când îi pune cloşcă lunea, îţi scoate numai cucoşei (Gorovei, 1995, p. 53). ❖ Să nu dai gunoiul afară, că se împrăştie găinile (Niculiţă-Voronca, I, p. 197). ❖ Să nu dai lunea afară gunoiul din casă, căci îţi mănâncă uliul găinile (Gorovei, 1995, p. 106). ❖ Să nu numeri lunea paserile, că-ţi mor de boală, ori îţi pier (Gorovei, 1995, p. 190). ◆ Ca să nu se împrăştie puii de la casă, să nu-i scoţi lunea de la casă (Niculiţă-Voronca, I, p. 312). ❖ Lunea nu se ia ouăle din cuibar, căci părăsesc găinile ouatul în acel loc (Gorovei, 1995, p. 53). ❖ Lunea, miercurea şi vinerea, cine are oi să nu dea sare din casă, că pot pieri (Niculiţă-Voronca, I, p. 197). ❖ Când iei sarea de la vite lunea nu-i bine (Gorovei, 1995, p. 212). ❖ Lunea nu se umple borş, că se scaldă dracul în el (Gorovei, 1995, p. 126). ❖ Lunea nu-i bine a umple borşul, căci la din contra respectiva ce face aceasta capătă bube pe trup (Gorovei, 1995, p. 29). ❖ Luni nu se împrumută borş şi aluat dospit (Niculiţă-Voronca, I, p. 197). ❖ Să nu dai luni borş, că-i rău de vite (Gorovei, 1995, p. 256). ❖ Luni nu se dă focul din casă până ce nu capeţi ceva în casă, că-ţi dai norocul (Niculiţă-Voronca, II, p. 420). ◆ E rău de plecat lunea la drum (Gorovei, 1995, p. 127). ❖ Dacă te doare capul şi te jălui cuiva lunea, te va durea capul toată săptămâna (Gorovei, 1995, p. 127). ❖ Să nu-ţi tai unghiile lunea, marţea şi vinerea, că uiţi unde pui ceva, nu mai ţii minte (Gorovei, 1995, p. 239).

Magie: În genere, pentru lecuit, babele descântă în zilele de post sau de sec (lunea, miercurea şi vinerea), ca să sece boala (Candrea, 1999, p. 334). ❖ Lunea e ziua vrăjilor; de aceea femeile nu se duc una la alta (Muşlea-Bârlea, p. 414). ❖ Copiii se înţarcă lunea, şi astfel: de duminică seara se pune după uşa casei un pahar cu vin şi covrig. Luni dimineaţă, când copilul se scoală, se lasă să se ducă singur să le ia de acolo, apoi să i se dea să mănânce. Aceasta se face ca să uite ţâţa curând şi să n-o dorească (Gorovei, 1995, p. 115).

Despre vreme: Dacă începe lunea a ploua, plouă o săptămână; dacă începe joia, ţine două săptămâni (Gorovei, 1995, p. 267).

Obiceiuri: Se ţine şezătoare luni seara (Muşlea-Bârlea, p. 416).

marţi

Este considerată prin tradiţie zi nefastă, nu numai pentru că este şi depozitara celor trei „ceasuri rele“. Legată şi ea de post, îi deturnează acţiunile în sfera magicului (postul este ţinut pentru duşmani). Acţiuni recomandate: realizarea obiectelor funerare, umplutul borşului. Acţiuni interzise: urzitul, torsul (acum îşi face simţită prezenţa Marţolea), cusutul, plecatul la drum, începuturile de orice fel.

Tradiţii: Marţi e bărbat (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Marţi s-a urzit lumea. Marţi nu-i bine de urzit (Niculiţă-Voronca, II, p. 76). ✥ Marţi s-a născut Domnul Christos (Niculiţă-Voronca, II, p. 76). ✥ Marţi e a Sfântului Ioan (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Marţi e a Sfântului Ilie (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Marţi se lucrează la gura cămăşii numai pentru cei morţi (Gorovei, 1995, p. 137).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Să faci bine marţea, că-i curăţitoare (Gorovei, 1995, p. 136). ✥ Să umpli borş marţea, că se face acru (Gorovei, 1995, p. 24). ✥ Ogorul se credea că este bine să-l începi într-o zi de dulce, marţea şi joia îndeosebi, ca să fie mai mult belşug (Cuceu, p. 452). ✥ Să înveţi boii la plug numai marţea, joia şi vinerea, dar nu lunea, miercurea ori sâmbăta, că-i înveţi cu nărav (Gorovei, 1995, p. 26).

Apărător de rele şi durere: Marţea şi sâmbăta sunt zile pocite, rele. Marţi să nu începi nimică, că nu sfârşeşti cu bine. Marţa nu-i de spor, nici de ajutor, da de napaste şi ură (Niculiţă-Voronca, II, p. 76). ✥ Să pui cloşca totdeauna marţi sara (Gorovei, 1995, p. 53). ✥ Marţi să nu scoţi puii de la casă, că-s nebuni (Niculiţă-Voronca, I, p. 312). ✥ O logodnă nu este bine să se facă marţea, miercurea şi vinerea, fiind zile păgubitoare (Gorovei, 1995, p. 123). ✥ Să nu începi la plug marţea, că nu se fac bucatele (Gorovei, 1995, p. 136). ✥ Să nu începi de lucru de marţi, că nu-i bine (Gorovei, 1995, p. 136). ✥ Când lucri marţi seara nu-i bine de oi (Gorovei, 1995, p. 137). ✥ Când eşti decis să faci o călătorie, să nu pleci marţea sau sâmbăta, căci îţi va merge rău (Gorovei, 1995, p. 45). ✥ Nu-i bine să pleci la drum, că nu reuşeşti nimic. Unde te duci, nici nu poţi să stai: te-ntorci în fugă înapoi (Bernea, 1997, p. 183). ✥ Nu te muta marţea niciodată, că nu e bine (Gorovei, 1995, p. 137). ✥ Când cumperi vreo ţoală (haină) nouă, să nu o iei de marţi la purtare (Gorovei, 1995, p. 113). ✥ Marţi cine se naşte e lucru rău (Niculiţă-Voronca, II, p. 76). ✥ Să nu se spele nimeni pe cap marţea, că-i tare rău de năpaste. Femeii care se spală pe cap în această zi îi moare bărbatul (Candrea, 1999, p. 66). ✥ Să nu coşi înspre miercuri, ori să torci, că te îmbolnăveşti (Candrea, 1999, p. 234). ✥ Cei ce se îmbolnăvesc în această zi mor (Muşlea-Bârlea, p. 415). ✥ Marţi nici se toarce, nici se coase, că vine Marţolea (Gorovei, 1995, p. 137). ✥ Când torci marţi seara, mănâncă vârcolacii luna (Gorovei, 1995, p. 137). ◆ Cânepa nu se seamănă marţi, deoarece ar fi rău de viscole, ploi şi vânturi (Bot, p. 282). ✥ Când treci sâmbăta ori marţi seara peste ape, fă-ţi cruce şi suflă peste apă, ca să nu fii bolnav, căci atunci se scaldă nemilostivele (Gorovei, 1995, p. 10).

Magie: Cămaşa Ciumii se făcea de obicei marţi noaptea de către nouă muieri iertate, care era necesar să toarcă, să răşchie, să depene, să urzească, să ţească şi să o coasă până după miezul nopţii, când cămaşa era dusă între hotarele satelor (Cuceu, p. 455). ✦ Marţea este zi de ajun, adică: la cine se fură o oaie, ori i se face alt rău, păgubaşul ţine zile asupra celui ce i-a făcut rău, şi acela le ţine marţea, şi trebuie să fie şapte marţi dupăolaltă, şi crede că-n a treia marţi se prăpădeşte ori se bolnăveşte cel vinovat, dacă nu merge la păgubaş să se roage de iertare (Gorovei, 1995, p. 136). ✦ Pentru duşmani se posteşte marţea. Să ai un duşman de moarte, dar dacă posteşti marţele ce cad înaintea sărbătorilor celor mari, trebuie să-l culci. Dar cum să posteşti? Să nu mănânce până la asfinţitul soarelui nimeni, nimic în casă: nici mâţă, nici vită, nici om, toţi să postească. Aşa a făcut o femeie un an de zile, că o bătea bărbatul său; să fi lucrat cât de mult şi ea nu mai avea la dânsul dreptate. Seara, după ce asfinţea soarele, aprindea opt lumânări: două pe prag, două în fundul casei şi câte două în celelalte două părţi de casă, şi tot timpul cât ardeau lumânările bătea mătănii şi făcea rugăciuni, iar la anul bărbatul ei a murit (Niculiţă-Voronca, I, p. 204).

Despre vreme: Marţi dacă începe a ploua, plouă toată săptămâna (Niculiţă-Voronca, II, p. 76). ✦ Când marţi şi sâmbătă străluceşte soarele mai bine ca de obicei, se schimbă vremea („Oltenia“, cartea I, partea III, fasc. XII, p. 188). ✦ La Sfânta Marţi se află un săculeţ cu piatră şi, când trebuie, Sfânta Marţi dezleagă săculeţul şi toarnă piatră peste lume, spunând nişte cuvinte din gură (Brill, p. 218).

miercuri

O zi fastă, asociată soarelui, Maicii Domnului, Crucii, care impune ca necesar postul. Acţiuni recomandate: punerea cloştilor. Acţiuni interzise: ţesut, cusut, spălat, tăiatul unghiilor, petreceri.

Tradiţii: Miercuri e femeie (uneori bărbat; Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Miercuri este o sfântă bătrână, slabă şi necăjită, îmbrăcată în alb sau, dimpotrivă, dezbrăcată şi despletită. Locuinţa ei se află în cer, în pustiu, în păduri sau în palate mari. Se preocupă de animalele sălbatice, iar, când apare în vis, vindecă bolnavi (Ghinoiu, 1997, p. 123). ✥ Miercuri e ziua Maicii Domnului, întru cinstea ei se posteşte (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Miercuri şi vineri sunt ale crucii, de viaţă dătătoare (Niculiţă-Voronca, I, p. 198). ✥ Miercuri s-a născut soarele (Niculiţă-Voronca, I, p. 198). ✥ Miercurea nu se începe pânza, că miercuri s-a făcut pământul (Niculiţă-Voronca, II, p. 329). ✥ După duminică şi vineri, miercuri e cea mai mare zi (Muşlea-Bârlea, p. 416). ✥ E mare şi periculoasă mânia ei, mai ales pentru femei (Muşlea-Bârlea, p. 416). ✥ Sf. Miercuri are nouă fete şi toate stau în genunchi şi nu mănâncă, până se culcă lumea. De-aia nu e bine să stai mult la lucru marţi seara (Miron, p. 38).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Miercurea se posteşte, ca să ai cinste (Niculiţă-Voronca, I, p. 199). ✥ Ca să ai puicuţe, pui cloşca în zile femeieşti: miercurea, vinerea, sâmbăta şi duminica. Cucoşeii, în zile bărbăteşti: luni, marţi şi joi. Ouăle cele lungi sunt cucoşi, iar cele rotunde, puicuţe (Niculiţă-Voronca, I, p. 312).

Apărător de rele şi durere: Se crede că dacă un flăcău sau văduvoi se înfruptă miercurea, apoi cu greu se poate însura (Gorovei, 1995, p. 114). ✥ Să nu cârpeşti miercurea şi vinerea, că nu ţine mult treaba (Gorovei, 1995, p. 44). ✥ Miecuri se ţine *de dânsele*. La o seamă de femei nu li se arată a lucra miercurea. Cum lucrează în ziua aceea, fac bube pe la încheieturi, capătă dureri şi li se schimonosesc mâinile şi trupul, iar dacă ţin, nu-i nimic (Niculiţă-Voronca, I, p. 198). ✥ Miercuri să nu faci leşie, să nu zoleşti (Niculiţă-Voronca, I, p. 198), că pe ceea lume bei zoala (Gorovei, 1995, p. 140). ✥ Miercuri (vineri) să nu te lai, că nu-ţi putrezeşte capul (că te urăsc oamenii; Niculiţă-Voronca, I, p. 199). ✥ Miercuri să nu te speli pe cap, că rămâi văduvă sau, dacă eşti fată, ai să te măriţi cu un văduv. De se va la femeia nouă miercuri dupăolaltă, sau timp de un an de zile, miercurea, la lună nouă, îi va muri bărbatul (Candrea, 1999, pp. 66-67). ✥ Miercuri, dacă te lai, să arunci apa aceea pe un câine şi să menesti pe cineva ce-ţi e duşman, şi acela nu se poate apăra de câini, aşa dau la el (Niculiţă-Voronca, I, p. 199). ✥ Nu se făceau nunţi, nu se mergea în peţit, erau interzise petrecerile şi distracţiile (Ghinoiu, 1997, p. 123). ✥ Castraveţii să nu-i pui în pământ miercuri ori vineri, că ies amari (Gorovei, 1995, p. 46). ✥ Vinerea şi miercurea să nu rupi castraveţi din acei cari au ieşit întâi, că se amărăsc (Gorovei, 1995, p. 46). ✥ Miercurea şi vinerea să nu iei ouăle din cuibar, că faci pecingine pe obraz (Gorovei, 1995, p. 193). ✥ Copilul născut miercuri va

trăi cam treizeci de ani şi va fi sărăcăcios (Gorovei, 1995, p. 211). ✥ Când tai unghiile miercurea şi vinerea îi păcat (Gorovei, 1995, p. 239). ✥ Miercurea şi vinerea nu-i bine de umblat cu mâna în lapte şi brânză, că stârpesc vacile. Asemene nu-i bine a umbla cu ouă, că vine dihorul la găini (Pop Reteganul-2, f. 163 v).

Obiceiuri: Se ţine şezătoare miercuri seara (Muşlea-Bârlea, p. 417).

joi

Sărbătoare contradictorie (judecând fie şi numai după portretul lui Joi: „Joia e jumătate bărbat şi jumătate femeie"), în care se îmbină elemente faste (este o zi a dragostei, a căsătoriei) cu cele nefaste (cu deosebire joile după Paşti). Acţiuni recomandate: croitul, spălatul şi albitul cămăşilor, tăiatul unghiilor.

Tradiţii: Joi e bărbat (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Joia e jumătate bărbat şi jumătate femeie; că şi bărbaţii şi femeile îl ţin (Niculiţă-Voronca, II, p. 220). ✥ Joi e a Sfântului Neculai (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Cine se naşte joi e cu noroc şi negoţitor de boi (Niculiţă-Voronca, II, p. 220). ✥ Joi e ziua patimilor lui Hristos (Muşlea-Bârlea, p. 417).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Este o zi bună, în care poţi să începi un lucru (Muşlea-Bârlea, p. 417). ✥ Se crede că numai duminica şi joia este bine a se cununa; dacă s-ar cununa cineva îl alte zile, apoi acea căsătorie nu va fi fericită (Gorovei, 1995, p. 69). ✥ Joia-i pentru dragoste. Joi să speli icoana Maicii Domnului cu busuioc şi să te speli cu apa aceea şi s-o dai pe flori, pentru dragoste. Joi îi bine întotdeauna să te lai, să te piepteni, pentru dragoste; să scuturi, să grijeşti în casă, că toţi te iubesc; aceea zi îi a dragostei (Niculiţă-Voronca, II, p. 220). ✥ Pânza pentru albituri se croieşte într-o joi, pe la sfârşitul lunii, căci se zice că albiturile croite pe acel timp ţin mult (Gorovei, 1995, p. 112). ✥ Ca să-ţi trăiască multă vreme haina, să ţi-o croieşti marţea, joia ori sâmbăta (Gorovei, 1995, p. 112). ✥ Pentru spălat cămăşile sunt două zile pe săptămână: marţea şi joia (Niculiţă-Voronca, II, p. 220). ✥ Joia e bine să se spele pe cap fetele, înainte de a răsări soarele (Candrea, 1999, p. 67).

Apărător de rele şi durere: Se crede că din ouăle puse joia sub cloşcă vor ieşi numai cucoşei (Gorovei, 1995, p. 53). ✥ Unghiile nu se taie decât joia şi sâmbăta; altfel, pe ceea lume le cauţi prin gunoaie mari cât munţii (Gorovei, 1995, p. 240). ✥ Cine lucrează în joile după Paşti şi în zilele de Filipi, Dumnezeu porunceşte lui Sf. Petru să trimită din căţeii săi (lupi) să le ia câte o vită din curte (Gorovei, 1995, p. 225).

Despre vreme: Când începe ploaia de joi, ţine două săptămâni (Gorovei, 1995, p. 196).

vineri

Una dintre cele mai sacre zile ale săptămânii, vineri a generat numeroase credinţe şi practici specifice, consacrate în fapt sfintei care are acelaşi nume. Spre deosebire de celelalte zile, „vinerea în fieştecare lună şi preste tot anul se serbează cu post şi nelucrare“, aşa că acţiunile recomandate lipsesc cu desăvârşire, în felul acesta apărând imaginea după care „vinerea ar face mult rău oamenilor, dacă ar putea“. Lipsa bucuriei, a distracţiei, impusă de solemnitatea zilei (în felul acesta, nefastă), atrage după sine credinţa că toţi cei născuţi în această zi vor fi fără noroc. Deşi, în principiu, nimic nu se poate face în această zi, sunt câteva acţiuni care sunt interzise cu desăvârşire: spălatul, tăiatul unghiilor, cusutul, torsul (apariţia Sf. Vineri, păzitoarea torsului), făcutul pâinii, umplutul borşului, măturatul.

Tradiţii: Vinerea e femeie (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ❖ Vinerile sunt surorile Duminicii (Speranţia, VII, f. 78). ❖ Sf. Vineri e cea mai mare din toate zilele, e jumătate de duminică, dacă o ţii e de mare ajutor, e a crucei (Niculiţă-Voronca, I, p. 199). ❖ Vinerea e cea mai mare; a doua vine miercurea. Vinerea e a mai mare zi din săptămână, că l-o răstignit pe Domnu Hristos. Şi miercurea e a doua, că l-o prins; d-aia sunt mai însemnate şi se ţine post (Bernea, 1997, p. 184). ❖ Vinerea este o babă bătrână şi miloasă, care serveşte pe Dumnezeu. Ea este foarte sfântă şi locuieşte înspre miazănoapte (Speranţia, II, f. 299). ❖ E cea mai bătrână sfântă dintre surorile ei. Umblă îmbrăcată în alb sau negru şi locuieşte în munţi, în pustiu, în ostroavele mării, în cer, în lumea cealaltă. Este protectoarea femeilor căsătorite, pe care le ajută la naştere, căsătoreşte fetele, poartă de grijă animalelor sălbatice (Ghinoiu, 1997, p. 216). ❖ Despre Sf. Vineri se povesteşte că ar fi o femeie bătrână, ce încontinuu se roagă lui Dumnezeu pentru lumea păcătoasă şi greşită (Speranţia, I, f. 326 v). ❖ Vineri este o maică bătrână, îmbrăcată în veşmânt alb şi cu un toiag în mână. Umblă pe la casele celor ce nu serbează cu post şi cu lucratul, strâmbându-le copiii (Speranţia, VII, f. 105 v). ❖ Vinerea e slabă şi cu colţii de fier; ea ar face mult rău oamenilor, dac-ar putea. Vinerea e foarte rea şi năpăstoasă. Vinerea să iei seama să nu începi sfadă, că ajungi la rău (Niculiţă-Voronca, I, p. 200). ❖ Vineri cine se naşte e evlavios (Niculiţă-Voronca, I, p. 199). ❖ Cine se naşte luni, miercuri şi vineri e fără noroc şi lucru rău, pentru că s-a zămislit şi s-a născut în zile aşa oprite, în zile grele (Niculiţă-Voronca, I, p. 199). ❖ Orice lucru început vinerea nu are şi nu poate avea sfârşit bun (Pop Reteganul-1, f. 44). ◆ Vinerile eu cred că le ţin din timpul turcilor, ca fiind duminica lor (Speranţia, I, f. 67 v). ◆ Vinerea nu se coase, nu se toarce, nu se scoate gunoiul afară, se strânge într-un colţ al casei şi pe pune mătura pe el, sub pretext că, dacă-l aruncă afară, îl aruncă în ochii Sf. Vineri (Speranţia, VI, f. 38 v). ❖ Orice lucru femeiesc confecţionat vinerea şi dat de pomană nu e primit de Dumnezeu (Speranţia, I, f. 269). ❖ Vineri, cine coase îşi coase gura, cine toarce îşi toarce maţele, cine sparge ou face culcuş moroilor în casa lui, cine-şi taie unghiile îşi pune spini pe calea pe care o trece desculţă, cine se spală pe mâini nu are parte de colivă, iar cine aţâţă focul îşi aţâţă flacăra de sub cazanul în care are să fiarbă în iad (Speranţia, IV, f. 127 v). ❖ Vinerile se ţin, pentru că orbeşti. Astfel s-a întâmplat că un om a făcut o pereche de opinci şi i-a luat vederile şi, până nu le-a desfăcut, nu a mai putut vedea (Speranţia, V, f. 261). ❖

Mă dureau ochii de nu credeam că-mi mai dau peste leac şi a vrut Dumnezeu de mi-a dat Ion Dulgherul cu zodia. Nu mai ţin minte ce zicea, dar ştiu că nu spunea alt nimic decât că mie nu-mi primesc vinerile. De atunci n-am mai luat acul în mână vinerea, dar bogdaproste că nici ochii nu m-au mai durut (Speranţia, IV, f. 33). ❖ Afară de vinerile din săptămână, sunt peste an douăsprezece vineri mari, în care se cuvine ca omul să nu mănânce nimic până a doua zi. Alţii mănâncă înspre seară o bucăţică de pâine şi apă, iar toată ziua şi-o petrec în post şi rugăciune. De regulă se posteşte pentru scopuri anumite; fetele postesc ca să se mărite, vineri înainte de Sf. Andrei: pentru fapt; înainte de Crăciun: pentru sănătate şi întărirea neamului, pentru viaţă; înainte de Stretenie, 40 de sfinţi, Blagoveştenie, Duminica Mare, Sânziene, Sf. Petru, Schimbarea la faţă, Sf. Maria, Tăierea capului Sf. Ioan, Ziua Crucii: pentru întărirea cinstei (Niculiţă-Voronca, I, p. 202-203). În aceste vineri femeile nu lucrează deloc, fiind rău de lovituri şi de izbituri (Speranţia, I, f. 236 v). ◆ Vinerile din posturi şi cele din Câşlegi sunt nişte sfinte care stau lângă Dumnezeu, cu scopul de a le observa pe femeile bătrâne să se pocăiască de păcatele lor. Sfintele Vineri îmbolnăvesc mai ales pe acele femei bătrâne, când lucrează în ziua de vineri, pentru ca să aibă grijă să se închine lui Dumnezeu, iar nu să lucreze (Speranţia, VIII, f. 356).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Vinerea cine o posteşte tare e de ajutor pentru orişice va pune în gând (Niculiţă-Voronca, I, p. 200). ❖ Vinerile unele fete mari mănâncă numai o dată, ca să aibă noroc (Gorovei, 1995, p. 168). ❖ Vinerea nu se zoleşte, căci se crede că Sf. Vineri apără de opărit (Gorovei, 1995, p. 253). ❖ Vinerea să-ţi fierbi oalele pentru strânsul laptelui închegat (Gorovei, 1995, p. 119). ❖ Vineri dimineaţă, până în răsăritul soarelui, dacă te vei spăla pe cap în vale, îţi trec durerile de cap (Gorovei, 1995, p. 42). ◆ Vineri seara să nu mănânci usturoi (ceapă), căci a doua ţi se împărtăşeşte îngerul (Niculiţă-Voronca, I, p. 199). ❖ Ca să nu-ţi curgă sânge din nas, să nu mănânci vinerea peşte (Candrea, 1999, p. 258). ❖ Se crede că fetele care postesc vinerile se vor mărita mai curând (Gorovei, 1995, p. 253). ❖ Vinerea, o copilă mai bătrână să nu-şi taie unghiile, crezându-se că la din contra nu se va mărita defel (Gorovei, 1995, p. 240). ❖ Vineri e bine de înţărcat copiii (Gorovei, 1995, p. 253). ◆ Vinerile sunt bune de vindecarea boalelor. O femeie care suferea de ochi, nemailucrând vinerea, i-a trecut (Speranţia, I, f. 262).

Apărător de rele şi durere: Vinerea în fieştecare lună şi preste tot anul se serbează cu post şi nelucrare, mai vârtos din partea sexului femeiesc, declarând-o de nefastă (nenorocită). Se crede că orişice lucrare va începe omul vinerea nu reuşeşte, nu are capăt bun (Mangiuca, 1882, p. 9). ❖ Vinerile nu lucrează, zic că-i feresc de poceli, de ceasuri rele cu vânt şi năduf (Speranţia, IV, f. 101). ❖ Vinerea, fiind o zi nefastă, cine strănută în această dimineaţă va avea supărare peste zi (Candrea, 1999, p. 83). ❖ Vinerea să nu te lai, că te doare capul. Tot omul are un păr de noroc în cap; de te lai vinerea, el cade (Niculiţă-Voronca, I, p. 200). ❖ Să nu te lai vinerea, dacă nu vrei să te urască lumea. Dacă se lă cineva vinerea, îi cresc toate buruienile şi bălăriile în grădină şi în semănături. Nu e bine să te lai lunea, miercurea şi vinerea, că te vor durea ochii (Candrea, 1999, p. 67). ❖ Miercurea şi vinerea nu se lă, căci cine se lă pierde pe unul din soţi (Speranţia, VIII, f. 144 v). ❖ Să nu zoleşti vinerea, că stai

pe ceea lume până în gât în zoală (Niculiță-Voronca, I, p. 200). ❖ Vinerea să nu coși și să nu torci (Niculiță-Voronca, I, p. 201), altfel ți se coc degetele și le cad unghiile. ❖ Nu se coase, căci unde se înțeapă femeia se face bubă, mai adesea neagră. Cine țese își scoate singur ochii pe ceea lume (Candrea, 1999, p. 234). ❖ Cine toarce vinerea lână, pe ceea lume va fi căznită cu sucirea gâtului (Gorovei, 1995, p. 118). ❖ Vineri nu se toarce. Ele cred că femeia care toarce vinerea trebuie să tragă firul prin gură și scuipă apoi în masa Sf. Vineri (Speranția, II, f. 72 v). ❖ Vineri nu se toarce, pentru a nu face sugel la degete, și ca să nu se urce vârcolacii pe acel fir la lună, ca să o mănânce (Speranția, VIII, f. 287). ❖ Pâine de coci vinerea și umpli borș se face sânge. O femeie a făcut pâine vineri și a murit. (Niculiță-Voronca, I, p. 200). ❖ Borșul ce se umple lunea și vinerea e al necuratului. Ca să nu fie al lui, să pui sare și câțiva cărbuni în borș, când îl umpli, și nu se poate apropia (Niculiță-Voronca, I, p. 201). ❖ Să nu cânți vinerea (Niculiță-Voronca, I, p. 201). ❖ Vinerea nu se mătură prin casă, nici nu se dă gunoiul afară, că mănâncă uliul găinile (Gorovei, 1995, p. 99). ❖ Nu e bine să dai sare, foc și împrumut seara și mai ales vinerea, că e rău de pagubă (Gorovei, 1995, p. 182). ❖ Niciodată să nu acoperi case ori edificii în zi de vineri, că-și fac cuiburi în ele paserile (Gorovei, 1995, p. 45). ❖ Dacă lucrează vinerea, bate vântul tare (Muşlea-Bârlea, p. 418). ❖ Se crede că acela ce ține vinerile e scutit de furtuni (Gorovei, 1995, p. 253). ❖ Nu se sapă la vie, fiindcă se mănează strugurii sau bate piatra (Muşlea-Bârlea, p. 419). ❖ Când dai cenușa afară vinerea și lunea îi rău, că vine uliul la găini (Gorovei, 1995, p. 239). Cine mătură vineri și aruncă gunoiul afară va fi păgubit de erete, uliu și alte păsări răpitoare (Speranția, I, f. 104 v). ❖ Când în grădină ai chiftiriţe multe și strică legumele, pune-le furci din loc în loc vinerea și toate fug („Ion Creangă“, an XII, nr. 11-12, 1919, p. 108). ◆ Vineri nu se tund oile, că e rău de căpiat (Speranția, I, f. 99 v). ❖ Vinerea nu se coase și nu se țese, fiindcă este rău de ameţeli de cap și de dureri de ochi (Speranția, I, f. 104 v). ◆ Vinerile se țin pentru foc în cuptor. Cine arde foc în cuptor se frige, cine spală cămăși se opărește și i se beșică mâinile (Speranția, VIII, f. 269). ❖ Vinerile se țin pentru arsuri. Nu lucrează, deoarece cad copiii pe foc și ard. Vinerile le țin femeile, ca să nu se arză copiii când îi scaldă (Speranția, I, ff. 278; 293 v; II, f. 178). ❖ Vinerile nu trebuie să se culce bărbatul cu femeia sa, pentru că copiii ce se vor naște vor ieși schilozi (Speranția, II, f. 56 v). ❖ Vinerile se țin de femei, spre a nu visa vise rele (Speranția, VII, f. 101). ❖ Orice lucru făcut vineri (cămașă, ciorapi, brâu) nu e bun să-l îmbrace omul când moare (Muşlea-Bârlea, p. 420).

Magie: Dacă o fată postește trei vineri fără să mănânce nimic – dar trebuie să se păzească să nu se atingă toată ziua de vreun perete sau de vreun uşor, căci nu se ține postul în seamă, – și seara cea dintâi îmbucătură să o puie în brâu și apoi sub cap, visează pe ursitorul ce o va lua, iar dacă, nu se va mărita, visează un sicriu (Niculiță-Voronca, I, p. 200). ❖ În nouă vineri să te lai și să arunci apa pe un câine rău, și cu bună seamă îți moare bărbatul (Niculiță-Voronca, I, p. 200).

Despre vreme: Crăciunul, dacă cade vineri, e iarna grea (Niculiță-Voronca, I, p. 199). ❖ Când vinerea, după vreme de ploaie se îndreaptă, vremea se strică iar („Oltenia“, cartea I, partea III, fasc. XII, p. 188). ❖ Sfânta Vineri e închipuită ca o

bătrână, ţinând într-o mână toiagul cu care loveşte în timpul somnului mai ales pe cei care îndrăznesc a mânca de dulce vinerea, iar în mâna dreaptă ţine o cupă cu apă vie, spre a stropi pe acei care o respectă şi a-i orândui astfel să fie fericiţi. Ea este aceea care, în chip de femeie, se arată omului în vis, certând pe toţi aceia care, lucrând sau mâncând dulce, n-au respectat ziua ei. Aşa, unuia care greşise şi mâncase către vineri, peste noapte, în vis, i s-a arătat o femeie care venea spre el, ţinând în mâini o bucată enormă de slănină. Ajungând lângă el, l-a izbit cu slănina peste ochi, strigându-i cu necaz: „Na, satură-te de carne!“ Păţitul s-a deşteptat, tremurând şi durându-l ochii şi capul. Un altul, care mâncase peşte vinerea, a visat că ducea din greu un car încărcat cu peşte, la care era înjugat, şi pe care sta o femeie ce-l lovea cu biciul (Speranţia, I, f. 105). ❖ **De ce nu lucră femeile vinerea**. Era vineri, când femeia unui gospodar dintr-un sat megieş cu satul nostru s-a apucat să spele cămeşile. C-o zi mai înainte barbatul femeii pornise la cărăuşie, ca să câştige ceva parale, iar femeia, folosindu-se de lipsa barbatului, care veşnic o cihăia să se lese de spalat cămeşile în ziua de Sf. Vineri, s-a apucat desdimineaţă să moaie tot ce avea negru. Zoli până către sara toate cămeşile ce avea, în două leşii şi, după ce le aşăză în ciubăr, s-a apucat de turnat pe ele. Era vara când s-au întâmplat ce vă povestesc; cămeşi adusese multe biata femeie şi, fiind numai singură la un vrav de cămeşi cât o căpiţă, sara o apucase. Copii aveau gospodarii numai unul care, după ce se ştrengărise toată ziua, căzuse sara ca un trunchiu, de somn. Un foc mare înaintea unei case mândre ardea; mai depărtişor, pe un scaun mare, stătea ciubărul, care mărturisea drept de munca ce adusese biata gospodină. De-o parte, pe un scăunaş cu trei picioare, roşie la faţă şi asudată, şedea femeia, cu un băţ mare în mâni, cu care dregea focul şi aştepta să fiarbă ceaunul, ca să-l toarne pe cămeşi. Nu turnase nici două ceaune şi numai ce vede înaintea ei o babă aşa de hâdă şi de pocită, de-ţi venea să fugi în toată lumea, numai să n-o vezi. Fără să zică nimică, baba se aşăză pe prispa casei şi se uită la nevastă cum turna în ciubăr. Cum sfârşi de turnat, baba se apropie de ea şi-i zise:

– Eşti trudită, draga mătuşii; toată ziua te-ai chinuit azi; du-te şi te culcă oleacă şi te odihneşte, că în locul tău oi turna eu pe cămăşi.

Fără să se opuie, femeia intră în casă, închide uşa după ea şi, în loc să se culce, căci, nu ştiu cum, o frică o cuprinsese de la venirea babei, o tuli pe uşa din fundul tindei la cumătra sa, prin popuşoi, şi-i povesti despre baba ce venise la casa ei.

– Vai, draga mamei, – căci şi cumătră-sa era tot o cloşcovenie de hârcă, poate tot aşa de tânără ca şi cea pe care o lăsase acasă, aceea are să fie Sf. Vinere, care-a venit să te prăpădească, căci ai lucrat azi; am pătimit şi eu odată o nevoie de la ea, de care cu multă umilinţă am scăpat.

După ce-i povesti asta, de-i mai mări frica, dăscăli pe femeie ce e de făcut. Femeia fuge repede acasă, intră pe uşa pe care ieşise, deschide uşa casei din faţă şi strigă o dată cât putu:

– Vai!… cum ard munţii unde şede Sf. Vinere, că li-a dat foc zmeii paraleii.

Ca prin minune baba nu se mai văzu; atunci femeia dă drumul leşiei din ciubăr, stânge focul şi intră în casă, aprinde opaiţul şi s-apucă de întors toate lucrurile din casă de-a-ndăretele. În graba cu care lucra, uită să schimbe locul opaiţului. După ce încuie uşa, după ce rosti o rugăciune plină de milă la icoane, făcându-şi nouă mătănii, se culcă lângă băiet, pe care-l culcase cu capul în locul picioarelor. Somnul n-o prindea

deloc. Într-un târziu aude pe cineva bătând în uşă, dar nu se coboară să-i descuie. Atunci hârca de babă se duse la fereastră şi chemă pe rând toate lucrurile din casă ca să-i descuie, dar fiecare-i răspundea:

– Nu pot, că sunt întors.

Baba se rugă opaiţului să-i descuie, opaiţul ţup! de pe prichici jos, alergă la uşă ş-o deschise. Când baba era pe pragul uşii, un cucoş cânta de miezul nopţii. Atunci baba zise femeii:

– De-ai făcut ce-ai făcut din capul tău, bun cap ai avut, iar de te-a învăţat cineva, bine ţ-a priit. Află, muiere ahotnică de lucru şi necinstitoare de zile sfinte, că eu sunt Sf. Vinere, ce venisem să te fierb în ciubărul cu cămeşi, pentru că de multă vreme îmi feşteleşti ziua cu leşie şi zoi; ai scăpat acuma, dar n-ai să-mi mai scapi altădată. Şi, când cucoşul cânta a treia oară, baba părăsi casa.

Toată noaptea femeia nu putu dormi, povesti pătărania ei la tot satul şi barbatului, care o dojeni în tot soiul, de numai cu pumnul nu-i dete, şi hotărî să n-o mai afle că lucră vinerea, că al ei va fi dracul. Şi de atunci rară femeie vezi că îndrăzneşte să pângărească ziua Sf. Vinere (M. Lupescu, „Şezătoarea“, an I, nr. 2, 1892, pp. 59-61).

sâmbătă

Văzută mai ales ca o zi nefastă, asemeni zilei de marţi, este prin tradiţie o zi a morţilor (şi de aceea naşterile survenite în această zi sunt considerate ca aducând nefericire). Este ziua când morţilor le sunt aduse ofrandele. Acţiuni recomandate: spălatul, practici magice de dragoste. Acţiuni interzise: măturatul, croitul, ţesutul, tăiatul animalelor, plecatul la drum, începuturile.

Tradiţii: Sâmbăta e femeie (uneori, bărbat; Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Sâmbăta e mai mare cu un ceas ca celelalte zile (Muşlea-Bârlea, p. 420). ✥ Cine se naşte sâmbăta e lucru rău (Niculiţă-Voronca, II, p. 218). ✥ Sâmbătă e a morţilor, a Sf. Lazăr (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✥ Sâmbăta e numită prescurăriţa raiului (Muşlea-Bârlea, p. 420). ✥ Sâmbăta să nu începi nici un lucru, nici la drum să nu porneşti în vreun interes, că sâmbăta e a moarte. Strai să nu-ţi începi, că nu ajungi să-l porţi, mori (Niculiţă-Voronca, II, p. 217). ✥ Dacă strănută cineva sâmbătă dimineaţa, nu va sfârşi lucrul ce şi-a propus (Candrea, 1928, p. 171). ✥ Ce dai în ziua ei, vezi pe ceea lume. Sâmbăta orişice dai e pomană. Pomană să faci toată săptămâna, dar, dacă n-ai făcut sâmbăta, nu-i primit. Sâmbăta cerul e deschis, atuncia aşteaptă sufletele şi se uită, oare le-a trimis ceva, de pe astă lume. Dacă nu li s-a dat nimic, se supără şi se roagă la sufletele celea, cărora li s-a dat de acasă; acelea stau la masă cu ceea ce li s-a dat dinainte. „Împrumută-mi şi mie până sâmbătă, zice sufletul, că poate mi-or da şi ţi-oi da înapoi!“ Dar dacă şi sâmbăta viitoare nu capătă, atunci sufletul căruia i-i dator vine şi-l pişcă şi cere: „Dă-mi ce-i al meu!!“ Sufletul plânge şi blestemă: „Să dea Dumnezeu până la anul să vină şi ei aici, neamurile ce are, să vadă cum mă necăjesc eu!“ (Niculiţă-Voronca, I, p. 270; II, p. 217). ✥ Când dai sâmbătă apă, ai de pomană (Gorovei, 1995, p. 10). ✥ Raiul numai sâmbăta e deschis şi atuncea sufletele intră. Sufletele trebuie să stea în iad până ce-şi fac canonul, şi dacă iesă peste săptămână stau până sâmbătă la Sf. Petru şi sâmbătă dimineaţa, pe la răsăritul soarelui, când prind cucoşii a cânta, raiul se deschide şi sufletele intră, iar iadul se închide, căci dracii nu pot suferi să audă cucoşii cântând. Iadul numai cât sâmbăta şi duminica e închis. Sâmbăta, când dăm noi aici de pomană, şi duminica, când se roagă preoţii (Niculiţă-Voronca, I, p. 318). ✥ Sâmbătă nu se unge, nici se văruieşte, căci la din contra s-ar unge cu lut gurile morţilor (Gorovei, 1995, p. 210). ✥ Sâmbătă să nu zici nimănui, văzându-l îmbrăcat cu straie noi: „Porţi sănătos“, că-i doreşti moartea (Gorovei, 1995, p. 210). ✦ Dracii se fac din măturătura de sâmbătă, din gunoiul acela şi din cenuşa de pe zolniţă ce-o arunc femeile sâmbăta (Niculiţă-Voronca, II, p. 217). ✥ Sâmbătă dimineaţă, cum te scoli, îndată să te speli şi să faci cruce, căci în iad dracii toată săptămâna rod lanţurile diavolului şi până sâmbătă numai într-o cruce se mai ţin, şi sâmbătă s-ar desface cu totul şi el ar scăpa; dar sâmbătă dimineaţa oamenii lui Dumnezeu, cum se scoală, fac cruce şi zic: „În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh“, şi lanţurile se fac la loc! (Niculiţă-Voronca, II, p. 218). ✦ Se crede că, dacă strănută cineva sâmbătă dimineaţa, apoi n-a sfârşi lucrul ce şi l-a propus (Gorovei, 1995, p. 220). ✥ Cine ţese sâmbătă seara nu are noroc la vite (Gorovei, 1995, p. 255). ✦ Femeile se roagă lui Dumnezeu să nu nască sâmbăta, că se naşte copilu ostenit şi ostenit rămâne toată viaţa. Ştii, sâmbăta e sfârşitu săptămânii, adică sfârşitu (Bernea, 1997, p. 183). ✥ De naşte sâmbăta, zice că moare copilu ăla; moare tot la oarele când s-a

născut. Moare, că s-a născut la sfârşitu săptămânii; nu poţi începe cu sfârşitu (Bernea, 1997, p. 183). ✥ Sâmbăta sunt ceasuri rele (Muşlea-Bârlea, p. 420).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Sâmbăta dimineaţa să nu mături, că li se colbăieşte împărtăşenia îngerilor; nici să mănânci, că nu se pot împărtăşi îngerii, copiii cei morţi (Niculiţă-Voronca, II, p. 217). ✥ Când mănânci sâmbăta nespălat, nu se apropie îngerul patruzeci de zile de tine (Gorovei, 1995, p. 134). ✥ Semănatul cânepii trebuie să aibă loc sâmbăta (Bot, p. 282).

Apărător de rele şi durere: Sâmbătă seara nu se dă nimic din casă (Niculiţă-Voronca, I, p. 196). ✥ Apa în care se ciupăieşte pruncul sâmbătă seara nu se ţipă afară (Gorovei, 1995, p. 10). ✥ Numai sâmbăta e bine să te lai, mai ales înainte de a răsări soarele. Dacă te lai sâmbătă dimineaţa, Maica Domnului e lângă tine, iar dacă te lai seara, vin diavolii (Candrea, 1999, p. 67). ✥ Gura de cămaşă de sâmbătă e bună pentru crescut porcii (Gorovei, 1995, p. 37). ✥ Gura cămăşii nu se taie, nu se goreşte şi nu se urzeşte sâmbătă şi marţi, pentru că e rău de moarte (Gorovei, 1995, p. 37). ✥ Să nu croieşti cămeşă sâmbăta, că moare cel ce-a purta-o (Gorovei, 1995, p. 37). Când croieşti o haină sâmbăta şi o isprăveşti tot sâmbăta, omul a cărui e haina moare cu siguranţă (Gorovei, 1995, p. 113). ✥ Să nu găteşti hainele sâmbăta, să laşi măcar o cheotoare negata, că nu-i bine pentru sănătate (Gorovei, 1995, p. 112). ✥ Dacă sâmbătă se croieşte ceva, tot în acea zi să se şi isprăvească, căci altfel e rău de boală (Gorovei, 1995, p. 210). ✥ Să nu tai sâmbăta nici un fel de animal, că-ţi moare cineva din casă (Gorovei, 1995, p. 142). ✥ Sâmbătă nu-i bine să pleci la drum, că sunt trei ceasuri rele şi nu ştii ce te prinde: un necaz, o boală (Bernea, 1997, p. 183). ✥ Sâmbăta nu e bine să semeni grâu, că se face ghiu (buruiană), care înnegreşte holda (Bocşe, p. 267). ✥ Cânepa nu se seamănă niciodată când e lună nouă, nici miercuri sau vineri, pentru că nu se face. Alteori semănatul cânepii trebuie să aibă loc sâmbăta („sâmbăta e a cânepii“), numai rar luni şi în nici un caz marţi, deoarece ar fi rău de viscole, ploi şi vânturi (Bot, p. 282).

Magie: Sâmbătă se posteşte pentru duşmani (Niculiţă-Voronca, I, p. 204). ✥ Sâmbătă se face de dragoste (Niculiţă-Voronca, II, p. 218). ✥ Fetele mari pun sara (mai ales sâmbăta) unt la cumpăna fântânei, ca să se uite lumea la ele ca la fântână (Gorovei, 1995, p. 81). ✥ Cine are guşă, sâmbătă seara, când toacă popa de vecernie, să ieie un băţ de alun, să se bată peste guşă cu el de trei ori, dacă vrea să-i treacă, şi să zică: „Popa toacă, guşa seacă“ (Gorovei, 1995, p. 108). ✥ Când înţărci copilul, să coci un ou sâmbătă dimineaţa, să-l pui în gunoi, după uşă, să iei copilul, să-l pui aproape de gunoi, aşa ca el să vadă oul, spre a-l lua, şi să zici: „Cum a uitat găina oul, aşa să uite X ţâţa“. Oul în urmă se curăţă de coajă şi se dă copilului să-l mănânce (Gorovei, 1995, p. 115). ✥ Ca o fată să fie jucată de un anumit flăcău şi apoi luată de el de soţie, fata ia sâmbătă seara un cuţit şi-l înfige, rostind nişte versuri, în pământ, la un corn de casă, şi crede că apoi flăcăul dorit o va juca şi lua de soţie (Gorovei, 1995, p. 260). ✥ Sâmbăta e o zi bună de farmece (Bernea, 1997, p. 183).

Despre vreme: Se crede că dacă a început să ploaie sâmbătă, apoi ploaia va dura mult timp (Gorovei, 1995, p. 196), de sâmbătă până cealaltă sâmbătă (Gorovei, 1995, p. 196).

duminică

Cea mai importantă şi cea mai fastă zi a săptămânii, duminica, reprezentată de sfânta cu acelaşi nume, a fost asociată bucuriei Învierii, fiind uneori considerată mama lui Iisus. Caracterul fast se răsfrânge şi asupra naşterilor care au loc în această zi. Acţiuni recomandate: măturatul ritual, practici magice de dragoste. Acţiuni interzise: săditul, udatul plantelor, spălatul, tăiatul unghiilor, torsul, cusutul, făcutul focului, tăiatul păsărilor, în general, lucrul de orice fel.

Tradiţii: Duminica e femeie (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✦ Sf. Duminică e fată, e cea mai mare şi mai frumoasă decât toate zilele (Niculiţă-Voronca, I, p. 195). ✦ Duminica e femeie şi bărbatul ei e sâmbăta (Niculiţă-Voronca, I, p. 195). ✦ Când visezi spre duminică o femeie despletită, aceea e Duminica (Niculiţă-Voronca, I, p. 195). ✦ Sfânta Duminică ar locui dincolo de Apa Sâmbetei, în palate de aur, în păduri neumblate de oameni, şi este îmbrăcată în haine albe. Ea se arată oamenilor, în vis sau în realitate, pentru a-i sfătui cum să alunge bolile şi să prevină pagubele. Poate să apară însă cu chip de femeie, cu picioare de găină, dacă oamenii mănâncă de dulce în zilele de post, zgâriată, împunsă, tăiată şi sângerată, dacă femeile au spălat rufe sau au cusut de ziua ei (Ghinoiu, 1997, p. 67). ✦ Duminică e ziua Învierii, zi plină de lumină (Niculiţă-Voronca, I, p. 191). ✦ Duminca Mare e mama Domnului Christos (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ✦ Să nu mături duminică dimineaţa în faţa soarelui, că colbăieşti faţa sfântului soare („Şezătoarea“, an I, nr. 11-12, 1893, p. 276). ✦ Duminica şi sărbătoarea să nu mănânci de dimineaţă, că ţi se împărtăşeşte îngerul (Niculiţă-Voronca, I, p. 182). ✦ Câinelui să nu-i dai de mâncare duminica tare de dimineaţă, că e păcat (Niculiţă-Voronca, I, p. 182). ✦ Cine se naşte duminica e vesel (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ✦ Copiii născuţi duminica se ţin de norocoşi (Gorovei, 1995, p. 168). ✦ Femeia care naşte duminica zice că are copilu noroc în viaţă; tot îi merge bine şi cu belşug mare. D-aia femeile se roagă să nască duminica (Bernea, 1997, p. 185). ✦ Duminica să nu faci foc, că din pricina aceea Maica Domnului e toată arsă. Să mănânci ce poţi (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ✦ La Sfânta Duminică în casă se află o măsuţă ş-un scaun, şi pe masă o oglindă, iar dinaintea oglinzii stă un sfeşnic cu lumânare. Sfântul Ilie, când are să trăsnească undeva, vine aice şi se sfătuieşte cu Sfânta Duminică. Prin oglinda aceea se uită în lume, de vede tot ce fac oamenii; şi dacă au hotărât să trăsnească pe cineva, ia sfeşnicul cu lumânarea în mână şi ameninţă asupra oglinzii în acel loc, şi în acelaşi moment a şi trăsnit… Dar, până ce nu se sfătuieşte cu Sfânta Duminică, nu face nimic (Brill, pp. 217-218).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Duminica nu e bine ca omul să doarmă cât timp preotul slujeşte în biserică, căci nu se apropie sfinţii patruzeci de zile de el (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ✦ Duminica dimineaţă să deschizi uşa încă pe întuneric, că, de găseşte Maica Domnului deschis, intră şi lasă noroc, dar, de e deschis, nu intră (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ✦ Când pepenii au floare multă şi nu rodesc,

strânge floarea duminică dimineaţă, când e popa în biserică, şi bate-o cu un băţ, în răscrucile drumului, şi atunci vor rodi (Gorovei, 1995, p. 46). ❖ „Duminica Tânără" se numeşte prima duminică după lună nouă. La Duminica Tânără să se cheme, preotul spre a face rugăciunea cu sânţirea apei pentru curăţirea casei şi a familiei. La Duminica Tânără se îngaură (străpung) urechile copiilor mici, spre a le pune cercei. În Duminica Tânără îşi tund românii părul şi-şi taie unghiile. Fânul se coseşte totdeauna după ce a trecut luna tânără (nouă). La Duminica Tânără fetele mari se piaptănă şi taie cu foarfecele vârful părului, ca să crească mai lung şi mai des (Mangiuca, 1882, p. 9). ❖ Unele femei, când voiesc să plece cu târbocul la râu, să prindă peşte şi, dacă e duminică, iau furca în brâu şi ies la lume, torcând câteva firicele, cu scop ca cum se va mira lumea de ele că lucrează duminica, aşa să se mire peştele de ele şi să iasă pe la maluri, să vie la târboc să-l vadă (Gorovei, 1995, p. 192). ❖ Toate visele visate sâmbătă noaptea înspre duminică se izbândesc (Gorovei, 1995, p. 253). ❖ Visurile înspre duminică nu se izbândesc (Gorovei, 1995, p. 253).

Apărător de rele şi durere: Să nu dormi duminica dimineaţa, când auzi clopotele de la biserică, că trec şerpii peste tine (Gorovei, 1995, p. 226). ❖ Să nu sădeşti duminica plante, căci se usucă (Gorovei, 1995, p. 82). ❖ Când uzi florile duminica, fac viermi la rădăcină (Gorovei, 1995, p. 87). ❖ Nu e bine să coşi duminica, să înjugi boii sau să lucrezi ceva, că tot ce faci e lucrul dracului şi te trăzneşte, când te-o apuca ploaia undeva (Gorovei, 1995, p. 123). ❖ Să nu munceşti duminica, că-i a foc; dacă înjugi boii, faci a lup (Gorovei, 1995, p. 82). ❖ Dumnezeu, pentru că oamenii nu ţin legea şi duminica, trimite pe vârcolaci să mănânce soarele – şi, de se întâmplă să bea ei apă când merg, nu-i pot face nimic soarelui, dar de nu, dau de tot să-l mănânce. Atunci Sf. Duminică – vară primară cu soarele – îl acoperă cu poala şi-l scapă (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ❖ Vârcolacii sunt nişte viermi ca ţânţarii de mari. Ei se suie la soare pe aţa ce-o sucesc femeile duminica. De aceea e tare păcat a suci duminica aţă (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ❖ Nu e bine să se toarcă duminica şi nici „la lună", pentru că pe aţa aceea se urcă vârcolacii şi mănâncă soarele sau luna (Bot, p. 287). ❖ Vârcolacii se mai fac şi din tărâţele de făină, pe care oamenii o cern duminica (Candrea, 1928, p. 78). ❖ Duminica să nu iei măngalăul în mână, că face vântul în cânepă vârtecuşuri, o încâlceşte (Niculiţă-Voronca, I, p. 193). ❖ Din pricină că femeile îngreunate taie duminica, li sunt copiii cu buza tăiată. Duminică nici să iei cuţitul în mână (Niculiţă-Voronca, I, p. 194). ❖ Dacă o femeie însărcinată coase duminica, va naşte copilul cu limba cusută (Candrea, 1999, p. 235). ❖ Duminica să nu spui că te doare capul, căci te va durea mai rău (Gorovei, 1995, p. 42). ❖ Duminică nu se taie pasăre, nici altfel de dobitoc, că pe urmă nu-ţi merge bine în acele dobitoace, fiind în acelaşi timp şi un mare păcat (Gorovei, 1995, p. 82). ❖ Găina trebuie tăiată sâmbătă seara, că, de o tai duminică dimineaţă, în timpul slujbei, mor de boală găinile (Gorovei, 1995, p. 98). ❖ Toamna, când se pune varza în putini, pentru iarnă, să nu se pună duminica, căci se cloceşte (Gorovei, 1995, p. 83). ❖ Nu este bine a tăia unghiile duminica şi la alte sărbători, căci atunci se face omul lotru (Mangiuca, 1882, p. 9). ❖ Duminica nu se lau, căci fac bube sau capătă dureri de cap (Candrea, 1999, p. 66). ❖ Dacă te lai duminica faci mătreaţă şi pecingine (Gorovei, 1995, p. 82). ❖ Nu e bine de scăldat copilul duminica dimineaţa, pentru că, cât creşte într-o săptămână,

dă înapoi (Candrea-Densusianu, p. 190). ❖ Duminica să nu te speli pe ochi din cană ori din ulciorul din care bei apă, căci apoi va mirosi urât (Gorovei, 1995, p. 38). ❖ Duminica cloşcă nu se pune, că ies puii monştri (Gorovei, 1995, p. 54). ❖ Înspre duminică nu se lasă toporul împlântat în lemn, că au durere de cap cei din casă (Gorovei, 1995, p. 231). ❖ Când cineva lucrează duminica, trăsneşte (Gorovei, 1995, p. 232). ❖ Nu se dă sare la vite duminica, pentru că se îmbolnăvesc („Ion Creangă", an VII, nr. 5, 1914, p. 146).

Magie: Duminica nu se descântă niciodată (Candrea, 1999, p. 334). ❖ Duminică dimineaţă să măturі casa din patru cornuri cu mătura şi să arunci gunoiul în drum, aruncând şi mătura, căci, de sunt ploşniţe, sau îşi aduc farmece, sau ai huit, supărare în casă, toate se duc (Niculiţă-Voronca, I, p. 195). ❖ Duminică dimineaţă se face de dragoste (Niculiţă-Voronca, I, p. 195). ❖ Dacă te duci într-o duminică la câmp la mătrăgună şi-i dai mâncare şi băutură, vin şi pâine, şi o iei cu lăutari şi cu norod acasă, pe o urmă o ţii tot în cinste şi te arăţi voios, şi nu te sfădeşti cu nimeni şi nu blestemi – că, de te scapi cu ceva dintr-acestea, te omoară –, apoi poţi s-o trimiţi orişiunde şi să-i ceri orişice, că-ţi aduce şi-ţi dă. Dar atâta să ştii. Să nu care cumva să treacă duminică făr' a nu-i aduce lăutari şi românii din sat să facă joc, iar tu să fii tare bucuros, mai ales în ziua asta (Candrea, 1928, p. 52). ❖ Se crede că o fată care voieşte să placă la flăcăi şi să fie cea întâi în joc, trebuie să meargă într-o duminică de frupt cu mă-sa, îmbrăcate frumos, în câmp, ducând cu sine în traistă pâine, sare şi rachiu, şi să sape acolo mătrăgună, iar în locul ei să puie acele lucruri; întrunindu-se acasă, fata trebuie să ducă tot drumul mătrăguna pe cap şi să se ferească, atât la dus, cât şi la întors, de sfadă ori ocară. Întrebată de cineva ce duce, să nu spuie adevărul, căci atunci mijlocul acela n-ar mai ajuta la nimic (Gorovei, 1995, p. 260). ❖ Duminică se postește pentru duşmani (Niculiţă-Voronca, I, p. 204). ❖ În an sunt atâtea sărbători mărunţele şi atâtea sărbători îşi fac femeile, mai ales acele care nu voiesc să lucre, că, dacă te vei potrivi şi nu-i lucra, nu-i avea nici cămeşă pe trup. O femeie leneşă odată tot ţinea toate sărbătorile, ba şi în zile de lucru nu voia să lucreze, aşa că, murind, nu a avut cămaşă, cu ce s-o îmbrace, şedea pe laiţă goală. Dar de mult îmblau zilele pe lume. Au venit toate sărbătorile de peste an la femeia aceea şi au început a se mira cum de nu are cămeşă. Femeile au început a le spune că n-a lucrat nimică şi a ţinut prea multe sărbători. „Eu aş fi iertat-o, zice o sărbătoare, dacă lucra de ziua mea". „Şi eu aş fi iertat-o, zice alta, numai să nu fi stat moartă goală". „Şi eu aş fi iertat-o". Şi tot aşa au zis toate sărbătorile, c-ar fi iertat-o. Să fi tors numai câte un fir în toată sărbătoarea şi şi-ar fi făcut cămeşă! Da Sf. Duminică zice: „Ba eu n-aş fi iertat-o, dacă ar fi tors în sărbătoarea mea!" Toate sfintele te iartă dacă lucrezi, numai duminica nu! (Niculiţă-Voronca, I, p. 195). ❖ Pe când Dumnezeu cu Sf. Petru umbla pe pământ, se duse în una din zile la casa Sântei Dumineci. Şi întrebând la poartă unde e sfânta, servul de ogradă răspunse: „În vie". Atunci Dumnezeu cu Sf. Petru intrară în via Sântei Duminici, care şedea în centru, pe un scaun, la umbra unui smochin verde şi plin de fructe coapte. Pe când ambii se apropiau de sântă, Petru, zărind o viţă desprinsă de la harag şi căzută jos, vru să o ridice. Sânta strigă:

– Stăi, prietene! Lasă viţa jos să stea până mâine, căci azi e ziua mea, serbată de toate sântele, până chiar şi de Joie şi Vinere.

Sf. Petru ascultă porunca dată şi, după ce primi masa de la sântă, adică un corn de prescură şi un pahar cu apă, plecă împreună cu Dumnezeu vestind lumii a serba ziua Duminicei, ca zi serbată de însăşi sânta (Hasdeu, p. 235). ❖ A fost odată, în vremea veche, un om bun la Dumnezeu, creştin adevărat şi sfânt, cu viaţă plină de fapte bune, frumoase şi plăcute înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Păzea sfintele posturi şi sărbători alese şi legate şi, mai presus de toate, se ferea de fapte rele şi urâte înaintea lui Dumnezeu: se ferea de hoţii, de curvii, de beţii, de vicleşuguri şi de alte ticăloşii, făcând numai binele oriunde, oricui putea şi pe cât îi da mâna. Dar mai ales sfânta duminică o păzea cu multă sfinţenie, nelucrând nimic nici în casa lui, nici în curtea lui, şi nici în ţarina ori în grădina lui. Mergea numai la biserică de se ruga lui Dumnezeu, cum e datoria creştinului, şi apoi după prânz se aduna cu alţi vecini, de cetea din cărţi şi se adăpa cu învăţăturile scrise în ele, ori vorbeau între ei despre cele de folosul trupului şi sufletului. La cârciumă şi în alte locuri necuviincioase niciodată nu mergea. Dumnezeu blagoslovi casa ăstui bun creştin şi o umplu de tot felul de bunătăţi. Între altele avea creştinul nostru şi nişte mândreţe de vii, tot pline şi încărcate cu struguri frumoşi şi gustoşi, care îi umpleau toamna buţile cu vinuri dulci ca mierea şi bune ca bunătatea lui Dumnezeu. Şi dragi îi mai erau viile omului nostru! Şi întotdeauna era în ele de le îngrijea cu lucrul trebuitor, ca să rodească şi să crească frumos. Şi de multe ori sărbătoarea mergea de se plimba printre răzoarele viilor sale şi gusta din sfintele lor roduri, singur ori însoţit de soţia, de copilaşii şi de prietenii săi. Aşa merse el şi într-o sfântă duminică pe la frumoasele lui vii şi se plimba mult printre şirurile de pomi de pe marginea ei şi printre răzoarele viilor cele încărcate de struguri copţi şi rumeniţi de faţa soarelui. Şi tot plimbându-se aşa, iacătă că vede o punte plină cu struguri dezlegată de vânt de pe arac şi doborâtă jos la pământ. Ţi-era mai mare milă să te uiţi la strugurii ei copţi aruncaţi şi zăcând pe tina pământului, în praf şi pulbere. Creştinul nostru se aplecă la ea, o luă de jos şi o anină de arac. Atât şi nimic mai mult. Dar îngerul lui Dumnezeu îl mustră tare pentru îndrăzneala ce avusese, ca să săvârşească un lucru atât de mic în ziua Sfintei Duminici.

– Nu ştii tu, creştine fără de minte, grăi îngerul, că lucrul făcut duminica este afurisit şi faptă urâtă înaintea lui Dumnezeu? Pentru ce dar te lăcomişi de călcaşi porunca lui Dumnezeu?

– Iartă-mă, sfinte îngere al lui Dumnezeu, iartă-mă, căci de-acum încolo nu voi mai călca această sfântă şi înfricoşată poruncă a lui Dumnezeu, – se ruga omul nostru.

Îngerul îi răspunse:

– Nu stă în puterea mea să te iert, omule păcătos; du-te la Sfânta Duminică şi roagă-te ei să te ierte şi, dacă te va ierta, iertat să fii şi de mine, şi de Dumnezeu.

Omul plecă plângând la Sfânta Duminică şi se rugă să-l ierte pentru greşala făcută. Sfânta Duminică, ascultând rugăciunea lui, încruntă din sprâncene şi-i răspunse acru:

– Fapta ta este mare călcare de lege şi nu te pot ierta fiecum. Du-te îndărăt la vie, adună toţi aracii din vie şi fă grămădă mare. Bagă-te apoi şi tu sub grămadă, dă foc aracilor şi tu să stai sub ei până vor arde toţi şi se vor face grămadă mare de jărăgai pe tine şi, dacă nu vei arde, numai atunci poţi fi iertat de mine.

Acestea răspunse Sfânta Duminică şi apoi întoarse spatele. Creştinul nostru, fiind om cu credinţă mare la Dumnezeu, asculta porunca Sfintei Duminici, merse la vie, strânse aracii toţi din vie, îi făcu grămadă mare, le dete foc şi se vârî sub ei. Aracii

luară foc, flacăra se ridică până sus la ceruri şi duse înaintea lui Dumnezeu credinţa omului nostru. Aracii se mistuiră cu totul de foc şi se prefăcură într-un morman mare de cărbuni aprinşi şi omul nostru rămase de tot neatins, pentru că avea credinţă nestrămutată, în inima lui, către Dumnezeu. Merse înapoi la Sfânta Duminică, îngenunche la picioarele ei şi îşi ceru din nou iertare. Sfânta Duminică îl iertă şi îl blagoslovi, dar îi spuse că, dacă mai greşeşte iar, cu greu îşi va mai putea dobândi iertarea. Omul nostru îşi ţinu legea d-aci înainte şi mai bine, iar Dumnezeu îl iubi şi-i blagoslovi casa şi mai mult, dăruindu-i bunătăţi îndoite şi întreite, ca mai înainte („Şezătoarea“, an XII, 1912, pp. 102-104).

Calendarul zilelor şi al nopţilor

Semnificaţia momentelor zilei

Tradiţii: Se zice că soarele, în mersul lui, e tras până la prânz de doi bivoli; până la amiază, de un bou; până de amiază îndeseară de o căprioară, iar până la asfinţit de un iepure şchiop, apoi trece pe lumea cealaltă (Gorovei, 1995, p. 215).

Împărţirea zilei

Tradiţii: Ziua o împărţesc românii în:
- *Răsărirea* sau *soare-răsare*, când răsare soarele;
- *Prânzu-mic* sau *prânzişorul*, când e soarele de trei suliţi;
- *Prânzu-mare*, timpul dejunului sau al ospăţului înainte de amiazi;
- *Amiazi* sau *amiază-zi*, când sunt douăsprezece ore;
- *Cina*, timpul ospăţului de cătră seară;
- *Chindii*, când e timpul de toacă şi apus.

Timpul de la soare-răsare şi până la amiazi se numeşte *dimineaţa*, iar de la amiază-zi şi până ce sfinţeşte soarele sau până la *soare-apune* se numeşte *după amiazi*, la romani post meridiem. De aici vine, când se întâlnesc doi români şi se salută, că zic înainte de amiazi *bună dimineaţa*, după amiaza *bună ziua*, pe la soare-apune – *bună vremea*, iar după ce sfinţeşte soarele – *bună seara*.

Când e soarele drept la amiazi, adică punct douăsprezece, zic că e *cruce amiazi*.

Vara, când soarele aruncă mai drept razele spre pământ, atunci cunoaşte românul mai bine când e amiazi, pentru că atunce, stând drept în picioare, umbra trupului nu se vede şi, când nu se vede umbra, atunce trebuie numaidecât să fie amiazi, iar când umbra e numai de-un pas, atunci e aproape de amiazi, ceva înainte de douăsprezece ore.

Câte ore sunt înainte de amiazi şi după amiazi cunosc ei dintr-aceea, că-şi măsură umbra cu pasul. Iar când începe a se prelungi umbra, atunci merge soarele spre sfinţit (S.Fl. Marian, *Calendarul poporal. Credinţe, datine şi moravuri romane,* „Familia, an XIII, nr. 42, 1877, pp. 497-498).

Înainte de răsăritul soarelui

Tradiţii: Să te scoli înaintea soarelui, căci e păcat să răsară soarele peste tine dormind (Gorovei, 1995, p. 215).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Înainte de răsăritul soarelui, fata care merge să se spele la un izvor, să se spele din partea din care răsare soarele şi să zică: „După cum aşteaptă oamenii ca să răsară soarele, aşa să mă aştepte şi să mă dorească şi pe mine flăcăii“ (Gorovei, 1995, p. 81). ✥ Când rândunica cântă înainte de revărsarea zorilor în faţa casei e semn de mare noroc (Gorovei, 1995, p. 169).

Magie: Boala de ochi se vindecă spălându-te cu apa în care şi-a spălat preotul mânele, după săvârşirea sfintei liturghii, sau cu apă dintr-o apă curgătoare luată în Vinerea Paştelui, sau în oricare zi, dar înainte de răsăritul soarelui (Gorovei, 1995, p. 178).

Despre vreme: Dacă înainte de răsăritul soarelui cerul e roşu-învrâstat cât un lepedeu, atunci pe prânz (8-9 ore) de bună samă plouă (Gherman-3, p. 88). ✥ Când răsare soarele frumos, are să fie vreme bună în acea zi (Gorovei, 1995, p. 263). ✥ Când răsare soarele în nouri, toată ziua are să fie vreme rea („Şezătoarea“, an IV, 1897, p. 120). ✥ Dacă soarele răsare cam întunecos, mohorât la faţă, şi după aceea se încălzeşte tare, proroceşte ploaie (Gherman-3, p. 89). ✥ Dacă cerul e senin când răsare soarele, dar îndată intră în nor soarele, e semn de ploaie, şi încă în ziua aceea până la amiazi are să ploaie (Gherman-3, p. 88). ✥ Când cerul e senin dimineaţă, la răsărit, are să bată vânt („Şezătoarea“, an IV, 1897, p. 120). ✥ Când soarele răsare roşu, se schimbă vremea („Oltenia“, cartea I, partea III, fasc. XII, p. 187). ✥ Dacă răsare tare de dimineaţă soarele şi aruncă razele spre sfinţit, e un semn, care nicicând nu înşeală, că are să ploaie (Gherman-3, p. 88). ✥ Dacă ploaia începe în răsăritul soarelui, nu ţine nici o zi („Oltenia“, cartea I, partea III, fasc. XII, p. 188).

dimineaţa

Tradiţii: Una dintre cele mai frumoase urări ce îşi fac ţăranii români este a îşi ura unii altora „bună dimineaţa“. Această urare înseamnă spor, reuşită în toate, sănătate şi fericire în cursul zilei ivite. În popor se crede că, dacă dimineaţa începi cu bine, apoi peste toată ziua are să-ţi meargă bine, căci „ziua bună se cunoaşte de dimineaţă“. Iar „a fi cu bună dimineaţa în sus“ înseamnă a fi aşezat de-a-ndoaselea, cu totul dimpotrivă de cum ar trebui să fie. „Bună dimineaţa“ se dă până la „prânzul ţărănesc“. Se dă „bună dimineaţa“ toată ziua, ba chiar şi noaptea, la nuntă, ceea ce înseamnă o neîntreruptă urare de belşug, de sănătate şi de fericire tinerilor soţi. La Moş Ajun se zice toată ziua şi toată noaptea „bună dimineaţa“, în scopul de neîntreruptă urare de belşug, de sănătate şi de fericire pentru anul viitor, ce îşi fac sătenii români unii altora (Teodor Bălăşel, „Şezătoarea“, an XXIV, nr. 3-4, 1916, p. 33).

Tradiţii: Copiii minţioşi sunt acei cari se nasc dimineaţa, mai ales sărbătoarea (Gorovei, 1995, p. 76). ✥ Nu se lucrează luni des-dimineaţă, sau „desniţă“, până ce nu se vede afară urma boului, pentru că ar fi păcat (Gorovei, 1995, p. 126). ✥ Când te trezeşti dimineaţa cu faţa în sus eşti norocos (Gorovei, 1995, p. 171). ✥ Să nu te scoli dimineaţa cu spatele în sus, că e rău de ceartă (Gorovei, 1995, p. 218). ✦ Dacă cineva aude dimineaţa, pe nemâncate, cântecul pupezei, se spurcă (Pop Reteganul-2, f. 166).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Când cântă cocoşii dimineaţa, din noapte şi până se luminează de ziuă bine, va fi ziua bună (Gorovei, 1995, p. 67). ✥ Când se culcă găinile devreme şi se scoală târziu, e belşug, iar de se scoală dimineaţă şi se culcă târziu, tot umblând după mâncare, îi a foamete (Gorovei, 1995, p. 99).

Apărător de rele şi durere: Să nu dai dimineaţa foc din casă, că toată săptămâna o să ai pagubă (Gorovei, 1995, p. 90). ✥ Copiii să se scalde numai dimineaţa, după răsăritul soarelui, şi seara mai înainte de a apune, ca să nu-i piardă vederile când se va face în vârstă (Gorovei, 1995, p. 251).

Despre vreme: Se crede că, dacă începe ploaia des-dimineaţă, apoi nu durează lung (Gorovei, 1995, p. 196). ✥ Dacă dimineaţa, în perdea, oile se bat cap în cap, are să bată vântul în acea zi (Gorovei, 1995, p. 261).

ziua

Despre vreme: Vânturile cari încep ziua sunt mai mari şi ţin mai mult decât acele care încep noaptea (Gorovei, 1995, p. 250). ✦ Sunt semne că va ploua când cântă cocoşii ziua (Gorovei, 1995, p. 266). ✦ Dacă se vede ziua ceaţă pe soare, e a vreme moale (Gherman-3, p. 89). ✦ Dacă soarele e pripitor (fierbinte) înainte de amiazi, plouă după amiazi (Gherman-3, p. 89).

amiaza

Despre vreme: Dacă cântă cocoşul la amiazăzi se va schimba vremea (Gorovei, 1995, p. 264). ✦ Când începe ploaia după prânz, nu ţine mult („Oltenia", cartea I, partea III, fasc. XII, p. 188).

Împărţirea nopţii

Tradiţii: Noaptea o împărţesc în:

- *Amurg*, *murg* sau şi *murgitul de seară*, când soarele a apus, a asfinţit, când nu se vede, dar este o lucire în urma lui şi întunericul încă nu s-a făcut, adică când lumina se amestecă cu întunericul, sau, după cum se exprimă poporul din Bucovina, *când începe a se îngâna ziua şi noaptea;*
- *Seara*, când începe a se întuneca;
- *A treia strajă*;
- *Pe la culcate*, timpul culcării;
- *Miezul-nopţii* sau *la cântători*, adică când sunt douăsprezece ore de noapte sau când cântă cocoşii întâia dată noaptea. La romani se zicea acestui timp *gallitinum*, de la *gallus*, cocoş, şi *cano*, a cânta.
- *La mânecate*, adică timpul dintre cântători şi zori;
- *Zori, revărsatul zorilor* sau *în zori*, când se mijeşte de zi.
- Când e drept la miezul nopţii, adică punct douăsprezece ore, se zice *miezul de miazănoapte.*

Când cântă cocoşii întâia oară noaptea, atunci sunt douăsprezece ore sau miezul nopţii; când cântă a doua oară sunt trei ore după miezul nopţii, iar când cântă a treia oară şi gâştele încep a gâgâi, atunci se face ziuă.

Când răsare luceafărul de seară sau steaua ciobanului, atunci se începe seara.

Când sfinţeşte găinuşa şi răsare luceafărul de dimineaţă, atunci îndată se face ziua (S. Fl. Marian, *Calendarul poporal. Credinţe, datine şi moravuri romane,* „Familia, an XIII, nr. 43, 1877, pp. 505-506).

asfinţit

Tradiţii: Când soarele este aproape de sfârşit, trebuie să stai până sfinţeşte şi apoi să începi lucrul (Gorovei, 1995, p. 123). ❖ Cucul, dacă cântă după apusul soarelui, cobeşte a rău. Cine-l aude, se spurcă (Pop Reteganul-2, f. 166).

Apărător de rele şi durere: Nu e bine să mănânci în scăpatul soarelui, că faci bube la gură (Gorovei, 1995, p. 28). ❖ Să nu mănânci în momentul când apune soarele, că te doare capul (Gorovei, 1995, p. 134). ❖ Cine va cânta la apusul soarelui va face buboaie în cap (Gorovei, 1995, p. 29). ❖ Nu dormi când e soarele la asfinţit, că pe urmă te doare capul (Gorovei, 1995, p. 42). ❖ Să nu dai foc din casă după scăpătatul soarelui, că-ţi mănâncă lupii vitele de pe câmp (Gorovei, 1995, p. 89). ❖ Gunoiul nu e bine să-l dai afară din casă după apusul soarelui, căci produce pagube (Gorovei, 1995, p. 107). ❖ După asfinţitul soarelui nu se scoate nici un lucru din odaia lehuzei, căci pierde laptele (Gorovei, 1995, p. 120). ❖ După ce soarele scapătă, unii ciobani nu mai vând nimic din productele oilor, ca să nu li moară din oi (Gorovei, 1995, p. 174). ❖ De dai sare sau oţet după asfinţitul soarelui, îi cu primejdie pentru oi, din cauza lupilor (Gorovei, 1995, p. 174). ❖ În timp de un an să nu apună soarele pe hainele copilului, că apoi capătă spaimă (Gorovei, 1995, p. 215). ❖ Hainele copilului nu se lasă în ogradă după ce a asfinţit soarele, ca să nu vâre zânele boale în ele (Gorovei, 1995, p. 215). ❖ Dacă se scaldă copilul după apusul soarelui, capătă plânsori şi nu poate dormi (Gorovei, 1995, p. 215). ❖ Copiii mici nu-i bine a-i lăsa să doarmă în timpul apusului soarelui, căci la din contra ei nu vor dormi noaptea (Gorovei, 1995, p. 216). ❖ Nu-i bine să dormi la asfinţitul soarelui, că te îmbolnăveşti (Gorovei, 1995, p. 216).

Despre vreme: De vor cânta cocoşii după scăpătatul soarelui, se va schimba vremea în ziua următoare (Gorovei, 1995, p. 67). ❖ Când se roşesc norii la apusul soarelui e a vânt (Gorovei, 1995, p. 261). ❖ Dacă înspre apus, după asfinţitul soarelui, se arată o geană roşie, e semn că a doua zi va fi vreme frumoasă („Ion Creangă", an V, nr. 2, 1912, p. 50). ❖ Dacă cerul se roşeşte la asfinţit şi trage mai mult a galben, e semn de ploaie (Gherman-3, p. 88). ❖ Când asfinţeşte soarele în senin, va fi vreme bună (Gorovei, 1995, p. 263). ❖ Când soarele n-a asfinţit încă peste tot şi a căzut rouă groasă, va fi vreme bună (Gorovei, 1995, p. 263). ❖ Când se uită după asfinţit soarele înapoi, are să se schimbe vremea sau are să fie vânt („Ion Creangă", an XII, nr. 2-3, 1919, p. 25). Când sfinte soarele, dacă se uită înapoi, e semn de ploaie (Gherman-3, p. 89). Când soarele cată-napoi la asfinţit, se va îndrepta vremea (Gorovei, 1995, p. 264). La sfinţit când se uită soarele înapoi către miază-noapte, e a ploaie, iar dacă se uită către miază-zi, e a vreme bună (Gherman-3, p. 89). ❖ Când sfârşitul soarelui se face în nori vremea, se va strica (Gorovei, 1995, p. 264). ❖ Când asfinţeşte soarele, se vede un sor; dacă acest sor se află în stânga soarelui, atunci are să fie frig; iar dacă-i în dreapta, atunci are să fie cald (Gorovei, 1995, p. 269). ❖ Când cântă cocoşii seara, după asfinţit chiar, e semn de ploaie („Ion Creangă", an IX, nr. 8, 1916, p. 25). ❖ Dacă a fost toată ziua înnorat şi a plouat, iar sara, arătându-se soarele roşu înainte de apus, va ţinea timpul ploios mai mult timp (Gherman-3, p. 90). ❖ La apusul soarelui, de ciripesc păsările în tufişuri, va fi timp bun câteva zile (Pop Reteganul-2, f. 165).

seara

Tradiţii: Dacă iese cineva sara afară şi se uită îndărăt peste umărul stâng, apoi i se pare că-l urmăreşte cineva, şi această spaimă i-o dă omului necuratul, carele se ţine de umărul lui cel stâng, pe când de umărul lui cel drept se ţine îngerul; de aceea, privind îndărăt peste umărul drept, nu i se năzare nimica (Gorovei, 1995, p. 78). ❖ Se crede că, dacă cântă cocoşii sara, în noaptea aceea vor umbla tâlharii prin sat (Gorovei, 1995, p. 68).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Spre a avea lapte la vaci, este bine a lăsa seara, în vreun vas, pâne şi sare în fântână, care apoi, scoţându-se, se dă la vaci să se mănânce (Gorovei, 1995, p. 247).

Apărător de rele şi durere: Se crede că seara apa-i necurată şi, aducând cineva seara apă în casă, trebuie să zică: „Binecuvântaţi apa!“ Iară cei din casă să răspundă: „Dumnezeu s-o binecuvânteze“, şi apoi abia devine ea curată (Gorovei, 1995, p. 10). ❖ Să nu aduci apă seara, căci e rău de izbituri; sau, dacă aduci, să verşi din ea în foc, de trei ori (Gorovei, 1995, p. 11). ❖ Seara nu se răşchirează aţa pe răşchitoare, ca nu cumva apoi să se işte sfadă-n casă (Gorovei, 1995, p. 13). ❖ Se crede că nu e bine a vorbi sara, în prezenţa copiilor, de broaşte, căci aceea ar aduce oarecare rău vreunui copil, deci, spre a paraliza aceasta, trebuie a zice: „Usturoi sub limba copilului“ (Gorovei, 1995, p. 28). ❖ De împrumuţi ciurul sau sita sara în sat, s-o acoperi cu pestelca sau altceva, că-i cu primejdie (Gorovei, 1995, p. 51). ❖ Întoarce cloşca cu oborocul, în sara când o pui, împrejur, de trei ori, ca să nu-ţi fie ducăuşă (Gorovei, 1995, p. 53). ❖ Să nu laşi copiii să umble cu tăciuni aprinşi prin casă seara (Gorovei, 1995, p. 89). ❖ Seara nu se dă foc, cărbuni etc., din casă unde este copil mic, căci se crede că într-alt fel copilul nu va dormi toată noaptea (Gorovei, 1995, p. 90). ❖ Când cineva ţine seara vreun copil în braţe, să nu-l ridice în sus mai mult decât statura celui ce-l ţine, căci noaptea va plânge mult (Gorovei, 1995, p. 196). ❖ Seara, când stai la lumânare, să nu te uiţi la umbră-ţi pe perete, că-i de foc (Gorovei, 1995, p. 90). ❖ Dacă o fată se lă sara, apoi o ia un om bătrân (Gorovei, 1995, p. 114). ❖ Când uiţi lingura sara în oală, noaptea nu poţi dormi (Gorovei, 1995, p. 122). ❖ Seara nu se dă gunoiul afară din casă, după ce se mătură, ci se păstrează într-un colţ, până a doua zi, că dai norocul afară (Gorovei, 1995, p. 170). ❖ Să nu faci seara ghem, că, după cum se învârteşte ghemul, aşa se învârteşte oaia (căpiază; Gorovei, 1995, p. 174). ❖ Dacă râşneşti sara, aduci sărăcie în casă (Gorovei, 1995, p. 211). ❖ Să nu mănânci din frigare sara, că-ţi mănâncă lupii vitele (Gorovei, 1995, p. 256). ❖ Seara nu e bine să depeni, că se deapănă vitele din bătătură (Gorovei, 1995, p. 257).

Despre vreme: Când broaştele cântă seara, are să fie vreme bună (Gorovei, 1995, p. 27). ❖ Când cântă cocoşul la culcare, se îndreaptă vremea (Gorovei, 1995, p. 67). ❖ Când cântă cocoşii de cu sară, îi a moloşag (Gorovei, 1995, p. 67). ❖ Dacă cântă cocoşul iarna spre seară, va fi ger (Gorovei, 1995, p. 262). ❖ Sunt semne că va ploua când cântă cucul seara (Gorovei, 1995, p. 266). ❖ Dacă a fost toată ziua înnorat şi a plouat, iar sara, arătându-se soarele roş înainte de apus, va dura timpul ploios mai mult timp (Gorovei, 1995, p. 267). ❖ Când soarele apune-n geana roşie, se va schimba vremea („Oltenia“, cartea I, partea III, fasc. XII, p. 187).

noaptea

Tradiţii: Când noaptea urlă cânele la casă, e semn sau că va muri cineva din casă, sau că cei din casă au să se mute în altă parte (Gorovei, 1995, p. 38). ✥ Ciori când ies noaptea, prevestesc moartea (Gorovei, 1995, p. 50). ✥ Când cucul cântă şi noaptea, va fi un an bun (Gorovei, 1995, p. 65). ✥ Când mâţa miorlăie noaptea nu-i lucru curat în casă (Gorovei, 1995, p. 139). ✥ Se crede că acea casă, în ai cărei pereţi se aude noaptea un sunet de tic-tac, care provine de la şarpele casei, este norocoasă (Gorovei, 1995, p. 171). ✥ Când te întâlneşti noaptea cu o veveriţă, are să-ţi meargă rău în ziua aceea (Gorovei, 1995, p. 251). ✥ Când te-ntinzi noaptea, creşti („Ion Creangă“, an V, nr. 4, 1912, p. 117).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Când pui ouă de raţă noaptea, raţele, când vor fi mari, se ouă în poiată; de le pui ziua, se ouă pe afară (Gorovei, 1995, p. 180). ✥ Dacă pământul se cutremură noaptea e a belşug; ziua, a pagubă (Gorovei, 1995, p. 184).

Apărător de rele şi durere: Noaptea să nu aducă apă de la vreo fântână, căci împrejurul ei joacă ielele, şi cel care va lua apă îl va lua din iele (Gorovei, 1995, p. 10). ✥ Doniţa cu apă, din care se bea, să nu se lase noaptea afară, căci bea şoimăriţele din ea şi şoimăreşte pe cel ce bea la urmă (Gorovei, 1995, p. 11). ✥ Ielele beau noaptea apă de prin fântâni şi oricine va bea după dânsele îl pocesc. De aceea, când cineva bea apă dimineaţa din vreo fântână, lasă în ea vreun semn de la sine, pentru ca poceala să cadă pe acel semn (Gorovei, 1995, p. 111). ✥ Cine a văzut ielele făcând hore noaptea prin poieni şi cântând, dacă o va spune, amuţeşte (Gorovei, 1995, p. 111). ✥ În doniţa din care se bea apă noaptea să se stingă seara trei cărbuni, ca să nu se lipească ceva din ea (Gorovei, 1995, p. 11). ✥ Noaptea să n-amuţi cânele, că ai să mori (Gorovei, 1995, p. 39). ✥ Unde-i copil mic în casă, trebuie noaptea astupate ferestrele, ca să nu fure cineva somnul copilului (Gorovei, 1995, p. 60). ✥ Dacă strigă cineva noaptea la fereastră, nu e bine nici a răspunde, nici a ieşi afară la întâia strigare, căci ar putea au să calicească, au să moară, au să-i ia graiul, fiindcă cel ce strigă este necuratul. Dacă însă strigă afară de trei ori, apoi se poate răspunde ori ieşi afară, fiind el curat (Gorovei, 1995, p. 77). ✥ Să nu pui cureaua la cap noaptea, că vine dracul şi te spânzură cu ea (Gorovei, 1995, p. 78). ✥ Nu e bine să te duci noaptea la apă, căci smânceşte necuratul ciutura în puţ şi te trage şi pe tine la el (Gorovei, 1995, p. 78). ✥ Oamenii ce dorm peste noapte sub arbori taie în trunchiul arborilor semnul crucii, ca să nu se apropie de ei duhuri necurate (Gorovei, 1995, p. 82). ✥ Peste noapte nu e bine să dormim cu ferestrele deschise, căci ni pot intra duhuri necurate în case (Gorovei, 1995, p. 82). ✥ Noaptea nu se mătură casa (Gorovei, 1995, p. 137). ✥ Nu e bine să te speli noaptea pe ochi, că orbeşti (Gorovei, 1995, p. 167). ✥ Noaptea nu e bine să te uiţi în oglindă, că-ţi pier vederile (Gorovei, 1995, p. 178). ✥ Sara nu e bine să te uiţi în oglindă, că îmbătrâneşti (Gorovei, 1995, p. 178). ✥ Să nu faci ţevi cu vârtelniţa noaptea, că-ţi mor vitele (Gorovei, 1995, p. 256). ✥ Când ieşi noaptea afară din casă, când cântă cocoşul, fuge moartea după tine şi te poceşte („Ion Creangă“, an VII, nr. 3, 1914, p. 87).

Magie: Când ți-a ieși noaptea ied înainte, să știi că-i drac; să-i arunci bârneţu în coarne, că pe urmă nu-ţi mai scapă. Îi dai bârneţu bine între coarne, şi pe urmă ce-i porunci îţi aduce (Gorovei, 1995, p. 79). ❖ Când copiii mici plâng noaptea, se face seara „de muma-pădurii“. Se ține copilul în brațe și în umbra lui se dă cu toporul de trei ori, zicând vorbele acestea: „Fugi nălucă prin prelucă, prin răzor, printre răzor, că te iau cu ăl topor“ (Gorovei, 1995, p. 196).

miezul nopţii

Tradiţii: Acei cucoşi care cântă la miezul nopţii de douăsprezece ori sunt năzdrăvani (Gorovei, 1995, p. 67). ❖ Când auzi în miezul nopţii scârţâind cumpăna de la fântână, să ştii că dracul scoate apă. Să nu-ţi faci cruce, nici să grăieşti ceva de rău, că atunci piere. Un astfel de drac, dacă bea din fântâna sfinţită de om de nouăzeci şi nouă de ori, se face duh bun (Gorovei, 1995, p. 78). ❖ Dracul iese întotdeauna la miezul nopţii pe locul unde s-a făcut vreun omor (Gorovei, 1995, p. 79). ❖ Se crede că copiii care mor înainte de miezul nopţii iau pânea şi averea părinţilor, iar acei care mor spre ziuă lasă părinţilor pânea şi averea (Gorovei, 1995, p. 150). ❖ Copiii născuţi după miezul nopţii sunt mai norocoşi (Gorovei, 1995, p. 168). ❖ Strigoiul stă pe pământ până la miezul nopţii (Gorovei, 1995, p. 221).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Oamenii pistruieţi se spală cu apă la miezul nopţii, când cântă cocoşul, căci, temându-se a nu fi luaţi drept evrei, li se pot înmulţi petele (Gorovei, 1995, p. 195).

Apărător de rele şi durere: Se crede că nu e bine a umbla pe la miezul nopţii, fiindcă atunci întâlnesc pe om duhurile necurate şi-l duc într-o bulboană să-l înece, ori cel puţin în nişte spini, bătându-şi joc de el (Gorovei, 1995, p. 78). ❖ Eu aşa gândesc, că ceasu rău e la miezu nopţii. Nu e bine să umbli atunci pe-afară, că te poate poci; e aşa un timp nesănătos, vezi bine, în simţi în aer, în trupu tău (Bernea, 1997, p. 171)

Despre vreme: Când cântă cocoşii înainte de miezul nopţii, are să fie moloşag (Gorovei, 1995, p. 67). ❖ Când cântă cocoşii înainte de miezul nopţii, are să fie moină („Ion Creangă“, an VII, nr. 3, 1914, p. 87).

Calendarul lunar

Un alt tip de calendar focalizat pe anumite zile este cel lunar. Accentul este pus de astă dată pe fazele lunii şi, implicit, pe zilele în care pot fi observate aceste faze. Prin tradiţie, luna a fost considerată un astru mai puţin fast, dar mai bine reprezentat în ceea ce priveşte practicile magice benefice sau malefice, apotropaice sau de propiţiere.

Tradiţii: Luna e om: la început mititel, ca şi copilul, şi apoi tot creşte, aripile îi cresc împrejur, până ce vin la una, şi e rotund. Apoi începe iară a îmbătrâni şi a se face tot mai mic, aripile i se taie, până ce rămâne ca degetul, şi iar se naşte din nou (Niculiţă-Voronca, I, p. 37).

Despre vreme: Când se iveşte luna, dacă e galbenă, e a vreme bună, iar dacă e roşie, e a vânt (Gherman-3, p. 90). ✥ Lună vederoasă înseamnă secetă, lună întunecoasă – ploaie (Gherman-3, p. 90). ✥ Când luna are *cerc, cearcăn* sau *curte* – e semn de ploaie; în unele părţi se zice că e semn de ploaie dacă cearcănul e galben sau întunecat (Gherman-3, pp. 90-91). ✥ Dacă luna are cerc şi bate vânt de la răsărit, e a ploaie, dar va ploua mai târziu (Gherman-3, p. 91). ✥ Când cearcănul din jurul lunii e roşu-galben, e a vreme bună şi vânt mai călduţ, iar când e galben-vânăt, e a ploaie şi vreme rea. Cu cât cearcănul e mai departe de lună, cu atât va ţine mai mult vremea cea bună, şi cu cât e mai aproape, cu atât mai curând se va strica vremea (Gherman-3, p. 91). ✥ Cum e vremea cu o zi înainte de ivitul unui pătrar de lună, aşa va fi vremea în întreg pătrarul de lună (Gherman-3, p. 91).

lună nouă

Crai Nou, Lună tânără, Lună în două coarne

Sinonim cu începutul, este considerată o perioadă fastă, a potenţelor. De aceea erau recomandate numeroase practici magice, prin care se putea influenţa concret bunăstarea individului în clipa în care era văzută pentru prima dată luna nouă. Acţiuni recomandate: semănatul florilor, postul ritual, performarea practicilor magice. Acţiuni interzise: semănatul, răsăditul legumelor, al pomilor (deoarece proliferau florile, şi nu roadele), punerea cloştii, nunţile, mutatul.

Tradiţii: Începutul lunei e începutul tuturor relelor; toate răutăţile la începutul lunei se înnoiesc şi ţin până se face slujbă la biserică (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ✥ Noaptea, la lună nouă, e cu groază şi cu primejdie timpul acela, până nu se face slujbă; atunci e ceasul necuratului, el are atunci slobod de la Dumnezeu să îmble şi să toate necurăţeniile. Atunci umblă strigoii, moroii, ies cei înecaţi, spânzuraţi, şi bocesc, chem oamenii, îi trag ca să vină spre ei ca să-i înece, să-i prăpădească. Cei spânzuraţi merg pe la casele lor şi fac pozne; atunci e timpul lor şi pot să umble şi să facă orişice, dar, cum sună clopotul la biserică, nu mai au putere, pier (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ✥ Tot răul la lună nouă se înnoieşte şi rămâne cum a fost până se sfinţeşte luna. Dacă-i cine bolnav, boala se înnoieşte şi se întăreşte, copilul la lună nouă mai tare ţipă, chiar visurile sunt mai rele. Iarna, când e lună nouă, strânge în ger, iar vara în vânt, plouă (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ✥ Dacă semeni la lună nouă straturi, sămânţa seacă ori nu rodeşte cumsecade. De pui pepeni, toată vara înfloresc, înfloresc şi nu mai leagă. Dacă semeni grâu, tot se coace şi se coace; pe la amiazăzi mergi, ţi se pare că e copt, când te uiţi seara, e tot verde, şi dimineaţa iar, şi nu-l poţi nimeri cu seceratul. Nimic nu e bine să semeni la lună nouă, dar, cum s-a făcut slujbă la biserică, poţi semăna, fie şi a doua zi după ce s-a ivit luna (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ✥ Ca să nu te înşeli că luna-i nouă, uită-te printr-o basma, căci ea-şi desface cornul în vrâste după numărul zilelor (Gorovei, 1995, p. 126). ✥ Când se iveşte luna nouă e obiceiul să-ţi faci de trei ori cruce, că-ţi vine o veste („Ion Creangă", an IX, nr. 8, 1916, p. 231).

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Atunci când vezi întâi crai nou să sari în sus şi să zici: „Crai nou, crai nou!/ Sănătos m-ai găsit,/ Sănătos să mă laşi!" sau, având în buzunar un ban de argint: „Crai nou, crai nou!/ Cu bani m-ai găsit,/ Cu bani să mă laşi!", şi aruncă o bucăţică de pâine spre lună (Niculiţă-Voronca, I, p. 231). ✥ În duminica cea întâi, la lună nouă, se dă liturghie pentru noroc, trai bun, sănătate. Atunci să te păzeşti, să nu te sfădeşti cu nimeni, să nu faci vreun păcat, că toată luna tot în sfadă şi rău îţi merge, dacă rău ai început-o (Niculiţă-Voronca, I, p. 195). ✥ Se semănau plantele care cresc şi rodesc „în sus" (secara, grâul, porumbul) (Ghinoiu, 1997, p. 111). ✥ Gunoiul se cară pe câmp numai la lună nouă, ca să se înnoiască pământul şi să nu facă viermi (Gorovei, 1995, p. 107). ✥ Dacă vrei să ai flori frumoase, le semeni la lună nouă (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ✥ Copacii răsădiţi

la lună nouă au numai flori şi n-au poame, dar la lună plină sunt plini de poame (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ❖ Se crede că pomii răsădiţi şi ultuiţi pe timp de lună nouă rodesc (Gorovei, 1995, p. 58). ❖ Se crede că este bine a răsădi oltuanii la începutul lunii, căci, dacă se răsădesc ei când creşte luna, atunci pomii atâţia ani nu vor rodi, câte zile este crescută luna (Gorovei, 1995, p. 58).

Apărător de rele şi durere: Când e luna nouă, nu se seamănă legume, nici nu se răsădesc pomi, că nu fac roadă, ci numai floare (Gorovei, 1995, p. 64). ❖ Să nu răsădeşti nimic când e lună nouă, că fac viermi la rădăcină şi se usucă (Gorovei, 1995, p. 206). ❖ Barabulele nu se pun la lună nouă, pentru că, punându-le atunci, ar dudăi beldiile lor în sus, pe când barabulele n-ar rodi în pământ (Gorovei, 1995, p. 64). ❖ Când e luna nouă, nu se grijeşte casa, că se fac ploşniţe şi alte juvini (Gorovei, 1995, p. 197). ❖ Când este luna nouă sau crai-nou, apoi aduce această veste bărbatul în casă, zicând: „Crai nou în ţară“, iar femeia nu e bine să facă asta, c-apoi s-ar strica oalele şi străchinile (Gorovei, 1995, p. 63). ❖ Când îi crai nou, să nu-l pomeneşti în casă, că se strică oalele şi străchinile (Gorovei, 1995, p. 63). ❖ Când pleci pe drum la lună nouă, fereşte-te de lupi (Gorovei, 1995, p. 125). ❖ Moara la lună nouă nu e bine să îmble, că atunci are *el* putere şi năcăjeşte pe om. Atuncea la moară e cu frică a merge, căci poate să-l pocească pe om, să se îmbolnăvească sau să moară (Niculiţă-Voronca, I, p. 154). ❖ Să nu pui cloşcă în lună nouă, că ies ouăle limpezi (Gorovei, 1995, p. 53). Să nu pui cloşte la lună nouă, că chiscuie puii şi mor (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). Ca să nu chiscuie puii, ouăle fiind puse în lună nouă, pui şi surcele sub ouă, zicând: „Nu chiscuie ouăle, chiscuie surcelele!“ (Gorovei, 1995, p. 52). ❖ La lună nouă să nu faci nuntă (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ❖ La lună nouă să nu te muţi, că nu-ţi merge bine (Niculiţă-Voronca, I, p. 230).

Magie: Când vezi întâi crai nou, de eşti afară, zici: „Sănătate în casă şi ploşniţele afară“. De ai asemenea podoabă în casă, ori eşti bolnav, zici:

> Crai nou, crai nou!
> Na un fedeleş gol,
> Dă-mi unul plin
> Roşu ca călina,
> Gras ca slănina
> (Gorovei, 1995, p. 63).

Dacă sunt ploşniţe în casă, la lună nouă se descântă, ca să piară. Mergi primprejurul casei de trei ori, dezbrăcată, cu cociorva în mână şi zici: „Crai nou în casă!/ Ploşniţele afară să iasă!“ Şi se duc, te curăţeşti de ele (Niculiţă-Voronca, I, pp. 230-231). ❖ De ploşniţi scapi dacă grijeşti casa şi o văruieşti în lună nouă, în zilele de post, văruind-o îndărăt şi molfăind ceva, precum coji de pâine, mălai etc. (Gorovei, 1995, p. 197). ❖ Ca să-ţi iasă grierii din casă, când o fi lună nouă să-ţi strige cineva de afară, pe fereastră: „Crai nou în ţară“, iar tu să răspunzi: „Să iasă grierii afară“ (Gorovei, 1995, p. 105). ❖ Pentru duşmani: să posteşti şapte luni nouă, tot ziua cea dintâi, în care se primeneşte lumina, fără a mânca nimic, şi Dumnezeu cu acela în scurt timp trebuie să facă capătul (Niculiţă-Voronca, I, p. 205). ❖ Pentru duşmani:

posteşti într-o lună nouă zile şi începi cu cea dintâi duminică, când e lună nouă; pe urmă laşi o zi şi posteşti marţi, apoi a treia zi, joi, sâmbătă, luni, miercuri, vineri, duminică şi iar marţi, până se împlinesc nouă zile. Zilele acelea care le-ai postit, fiecare îmblă după dânsul şi trebuie să-l nimerească. Povestitoarea spune că ea a postit două luni asupra unui om care îi făcea multe supărări şi necazuri, dar a treia n-a mai postit, căci, când au început a-i muri copiii şi când a văzut că-i moare şi femeia, s-a speriat singură şi s-a lăsat (Niculiță-Voronca, I, p. 204-205). ✥ Pentru duşmani, la lună nouă, marţi, să plăteşti liturghie, dar să nu fie omul nimic de vină, căci atunci cade asupra lui (Niculiță-Voronca, I, p. 204). ✥ Un an de zile de te lai miercurea, la lună nouă, îţi moare bărbatul (Niculiță-Voronca, I, p. 199). ✥ Se postesc trei zile la începutul luminii, nu de-a rândul, ci vineri, miercuri şi iar vineri. Postitoarea se dezbracă şi se despleteşte, să nu ştie nimeni, iar seara, după ce asfinţea soarele, aprindea opt lumânări: două pe prag, două în fundul casei, şi câte două în celelalte două părţi de casă, şi tot timpul cât ardeau lumânările, bătea mătănii şi făcea rugăciuni, şi până-n scurt timp se arată pedeapsa lui Dumnezeu asupra duşmanului.

Afară de post, asupra duşmanilor se citeşte şi psaltirea. Plăteşti de-ţi citeşte o psaltire sau mai multe, până la douăsprezece. Dar mai ales să-ţi citească „psaltirea neagră“, miercuri sau vineri, noaptea, cu lumânarea răsturnată în jos, să picure în apă, şi până la nouă zile îl culci, cum l-ai culca cu coasa (Niculiță-Voronca, I, p. 204). ✥ La lună nouă fac fermecătoarele farmecele lor cele rele, căci atunci au putere, pentru că ele cu dracul, cu necurăția umblă (Niculiță-Voronca, I, p. 230).

Despre vreme: Când luna (crai nou) e cu cornurile în sus şi cu burduvul în jos, va fi secetă; dacă e cu burduvul în sus şi cu coarnele în jos, e a ploaie (Gorovei, 1995, p. 126). ✥ Dacă luna nouă trage cu coarnele spre miază-noapte, e a vreme moale (Gherman-3, p. 90). ✥ Dacă luna e cu un corn în jos şi cu celălalt în sus, e semn de ploaie (Gherman-3, p. 90). ✥ Când luna trage cu un corn spre sfinţit şi cu celălalt spre răsărit şi cu foalele spre miază-noapte, nu se amână două zile şi va ploua multă vreme (Gherman-3, p. 90). ✥ Dacă la lună nouă în seara următoare răsare mai jos pe cer decât în ziua de mai nainte, atunci e a ploaie (Gherman-3, p. 90). ✥ Se crede că, cum va fi timpul patru zile după lună nouă, aşa va fi el întreaga lună (Gorovei, 1995, p. 269). ✥ Când la două sau trei zile după luna nouă coarnele lunii sunt cam tocite, e semn că va ploua, iar dacă discul lunii e roşu de tot, va fi vreme rea (Gorovei, 1995, p. 270).

lună plină

Este asociată, în plan simbolic, împlinirilor de orice fel. Acum oamenilor totul trebuie să le meargă în plin. Acţiuni recomandate: semănatul legumelor ce se dezvoltă în subsol (care trebuie să se „împlinească").

Pentru bunul mers al vieţii şi al treburilor: Toate interesele cele mai de seamă la lună plină se fac. Când e lună plină, merg toate în plin, şi la lună veche îţi merge bine, e lucru cu temei şi ţine (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ❖ Tot ce se face de bine se face la lună veche (Niculiţă-Voronca, I, p. 230). ❖ Pentru sănătate e bine să plăteşti slujbă la lună plină, şi numai pentru duşmani la lună nouă (Niculiţă-Voronca, I, p. 231). ❖ La lună plină să mergi cu toţi copiii la biserică, să citească preotul pe cap, la femei acatistul Maicii Domnului, şi la bărbaţi al Sf. Nicolai, că e de mare ajutor şi li se luminează mintea (Niculiţă-Voronca, I, p. 231). ❖ Mamele îşi înţarcă pruncii la lună plină, ca să aibă noroc, să le meargă în plin toată viaţa (Candrea, 1999, p. 430). ❖ Aceea ce se face în pământ: cartofi, sfeclă etc. să semeni la lună veche, iar ceea ce se face deasupra: păpuşoi, grâu etc., la lună nouă (Niculiţă-Voronca, I, p. 125). ❖ Luna plină se considera timpul favorabil semănatului diferitelor specii de plante, în special al acelora care cresc şi rodesc în pământ (ceapa, usturoiul, ridichea ş.a.), dar şi cânepa, inul, grâul de toamnă, ridicării furcilor din lemn la construcţia caselor, vopsirii lânii cu vopseluri vegetale (Ghinoiu, 1997, p. 112).

Despre vreme: Când luna plină este curată şi n-are pete vinete, nici ţarcalan roşu împrejur, e semn de vreme bună, iar dacă are două-trei cercuri împrejur şi pete vinete, va ploua şi va fi vreme urâtă (Gorovei, 1995, p. 270).

ultimul pătrar

Asimilat finalului, ieşirii, izbăvirii, acum se recomandau practici magice de descântat, „pentru ca şi boala să ia sfârşit, întocmai ca luna“.

Magie: Pentru multe boli se descântă când „se pişcă luna“, adică atunci când luna e pe sfârşite, pentru ca şi boala să ia sfârşit, întocmai ca luna (Candrea, 1999, p. 430). ✦ Tot când e aproape „să se ştirbească“ luna se înţarcă şi copiii, pentru ca să-i treacă şi copilului pofta de ţâţă, cum se trece luna (Candrea, 1999, p. 430).

Bibliografie

Calendar pe 1853, cuprinzătoriu de 365 zile, Iaşi, Tipografia „Buciumul Roman“
Calendar pe 1854, cuprinzătoriu de 365 zile, Iaşi, Tipografia „Buciumului Roman“
Calendar pe anul 1855, cuprinzător de 365 de zile, cu profiţiile lui Kazamia, Iaşi, Tipografia „Buciumului Roman“
Calendar pentru români pe anul 1851, care cuprinde 365 zile, întocmit pe clita ţerilor româneşti, şi împodobit cu şase stampe, Iaşi, Tipografia„ Institutul Albinei“, 1851
Calendar pentru români pe anul 1852, care este bisect de 366 zile, Iaşi, Tipografia „Institutul Albinei“ (CPR-1852)
Calendar pentru români pe anul bisect 1856, Iaşi, Tipografia „Institutul Albinei“, 1856
Calendarul românilor de pretutindeni, f.l., 1944 (CRP)
Calendarul săteanului pe anul comun 1918, Sibiu (CS)
Calendar vecinic, prelucrat în cele mai lesnicioase şi frumoase reguli după mâna lui Damaschin de Iov Ionescu, ţăran dascăl în satul Valea Dragului, Bucureşti, Tipografia Mitropolitului Nifon, 1859
Dicţionarul sfinţilor ortodocşi (coord. Emil Preda), Editura Lucman, Bucureşti, 2000
Mineiele, I, *Mineiul lunii septembrie*, II, *Mineiul lunii octombrie*, (Bucureşti, 1970), III, *Mineiul lunii noiembrie*, IV, *Mineiul lunii decembrie* (Bucureşti, 1956), V, *Mineiul lunii ianuarie*, VI, *Mineiul lunii februarie*, VII, *Mineiul lunii martie*, VIII, *Mineiul lunii aprilie* (Bucureşti, 1967), IX, *Mineiul lunii mai*, X, *Mineiul lunii iunie*, XI, *Mineiul lunii iulie*, XII, *Mineiul lunii august*
Proloagele. Vieţile sfinţilor şi cuvinte de învăţătură pe luna…, I, *septembrie*; II, *octombrie*; III, *noiembrie*; IV, *decembrie*; V, *ianuarie*; VI, *februarie*; VII, *martie*; VIII, *aprilie*; IX, *mai*; X, *iunie*; XI, *iulie*; XII, *august*, Editura Mitropoliei a Olteniei, Craiova, f.a.
Viaţa Sfintei Cuvioase Teodora de la Sihla, tipărită cu binecuvântarea Î.P.S. Nicolae Corneanul, Mitropolitul Banatului, Anastasia, 1997
Vieţile sfinţilor carii sunt prăznuiţi de sfânta noastră Biserică creştină ortodoxă de răsărit, *Luna septembrie,* vol. I, Bucureşti, 1901; *Luna octombrie,* vol. II, 1902; *Luna noiembrie,* vol. III, 1903; *Luna decembrie*, vol. IV, 1904; *Luna ianuarie*, vol. V, 1904; *Luna februarie*, vol. VI, 1904; *Luna martie,* vol. VII, 1905; *Luna aprilie*, vol. VIII, 1905; *Luna mai*, vol. IX, 1905; *Luna iunie*, vol. X, 1905; *Luna iulie*, vol. XI, 1905; *Luna august*, vol. XII, 1906
Vieţile sfinţilor, prelucrate de Al. Lascarov-Moldovanu, vol. I, Editura Artemis, Bucureşti, 1992

BÂRLEA, Ovidiu, *Colindatul în Transilvania*, Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei (AMET) 1965-1967, Cluj, 1969
BERNEA, Ernest, *Spaţiu, timp şi cauzalitate la poporul român*, Humanitas, Bucureşti, 1997
BOCŞE, Maria, *Grâul – finalitate şi simbol în obiceiurile cu caracter agrar din Valea Barcăului*, în AMET, 1977
BORŞIANU, Aurelian, *La Sângeorz*, „Comoara satelor", an III, nr. 5, 1925
BOT, Nicolae, *Cânepa în credinţele şi practicile magice româneşti*, în AMET 1968-1970, Cluj-Napoca, 1971
BRILL, Tony, *Legendele românilor,* vol. I, *Legendele cosmosului*, Editura Grai şi suflet – Cultura naţională, Bucureşti, 1994
CANDREA, I. A., *Folclorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*, Polirom, 1999
CANDREA, I.A., *Iarba fiarelor*, Bucureşti, 1928
CANDREA, I.A., DENSUSIANU, Ov., *Din popor. Cum gândeşte şi simte ţăranul român*, Texte publicate de *, Bucureşti, 1908
CHICET-1, Isidor, *Calendarul popular al Mehedinţiului. Ianuarie. Februarie*, „Răstimp", Turnu-Severin, nr. 1/1998
CHICET-2, Isidor, *Calendarul popular al Mehedinţiului. Martie. Aprilie*, „Răstimp", Turnu-Severin, nr. 2/1998
CHICET-3, Isidor, *Calendarul popular al Mehedinţiului. Mai. Iunie*, „Răstimp", Turnu-Severin, nr. 3/1998
CHICET-4, Isidor, *Calendarul popular al Mehedinţiului. Iulie. August*, „Răstimp", Turnu-Severin, nr. 4/1998
CHICET-5, Isidor, *Calendarul popular al Mehedinţiului. Septembrie. Octombrie*, „Răstimp", Turnu-Severin, nr. 5/1998
CHICET-6, Isidor, *Calendarul popular al Mehedinţiului. Noiembrie. Decembrie*, „Răstimp", Turnu-Severin, nr. 6/1998
CIUBOTARU, Ion H., Silvia Ciubotaru, *Obiceiurile agrare – o dominantă a culturii populare din Moldova*, Anuarul de lingvistică şi istorie literară, tom XXIX, 1983-1984, B, Iaşi
CRISTESCU-GOLOPENŢIA, Ştefania, *Gospodăria în credinţele şi riturile magice ale femeilor din Drăguş (Făgăraş)*, 1940
CUCEU, Ion, *Obiceiuri şi credinţe în legătură cu ocupaţiile tradiţionale la Gârbou, judeţul Sălaj*, AMET, 1973
DENSUSIANU, Ovid, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, 1915
DRĂGUŢ, Maria, DRĂGUŢ, Pavel, *Rituri agricole şi pastorale pe Valea Bistrei*, „Studii şi comunicări de etnografie-istorie", II, Caransebeş, 1977
ELEFTERESCU, Em., *Sărbătoarea 40 de sfinţi sau 40 de mucenici*, „Comoara satelor", an III, nr. 2-3, 1925
ELEFTERESCU-2, Em., *Sân-Toader,* „Comoara satelor", an II, nr. 3, 1924
FOCHI, Adrian, *Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976

GHEORGHEASA, P., *Obiceiuri de Crăciun şi Anul Nou (Colinde, cântece de stea, Irozii, Păpuşile, Plugul, Sămănatul, Sorcova, Vasilca etc.)* culese şi rânduite de *, Bucureşti, f.a.
GHERMAN, Traian, *Ploaia în credinţele poporului*, „Comoara satelor“, an II, nr. 4, 1924
GHERMAN, Traian, *Grindina*, „Comoara satelor“, an III, nr. 4, 1925
GHERMAN-1, Traian, *Zilele Babelor*, „Comoara satelor“, an IV, nr. 2, 1926
GHERMAN-2, Traian, *Zilele Babelor*, „Comoara satelor“, an IV, nr. 3, 1926
GHERMAN-3, Traian, *Prognosticuri*, „Comoara satelor“, an I, nr. 6, 1923
GHERMAN-4, Traian, *Prognosticuri*, „Comoara satelor“, an I, nr. 7-8, 1923
GHERMAN-5, Traian, *Prognosticuri*, „Comoara satelor“, an I, nr. 9, 1923
GHINOIU, Ion, *Obiceiuri de peste an. Dicţionar*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1997
GHINOIU, Ion, *Vârstele timpului*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988
GHINOIU, Ion, *Zile şi mituri. Calendarul ţăranului român 2000*, Editura Fundaţiei PRO, Bucureşti, 1999
GOROVEI, Artur, *Credinţi şi superstiţii ale poporului român*, Editura Grai şi suflet – Cultura naţională, Bucureşti, 1995
GOROVEI, Artur, *Ouăle de Paşti. Studiu de folclor*, Editura Paideia, Bucureşti, 2001
HASDEU, B.P., *Omul de flori. Basme şi legende populare româneşti*, Editurile Saeculum I.O. şi Vestala, Bucureşti, 1997
ISPIRESCU, Petre, *Obiceiuri şi datini la sărbători, după lunile anului, din ianuarie până în decembrie, în mahalaua Tirchileştilor, din Bucureşti şi din alte părţi*, B.A.R., mss. 5102, 1875
MANGIUCA, Simeon, *Călindariu julianu, gregorianu şi poporalu românu... cu comentariu pe anul 1882*, Oraviţa, 1881
MANGIUCA, Simeon, *Călindariu julianu, gregorianu şi poporalu românu... cu comentariu pe anul 1883*, Biserica Albă, 1882
MARIAN, Simion Florea, *Sărbătorile la români*, vol. I-II, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1994
MIRON, I., *Datine şi credinţe*, „Comoara satelor“, an III, nr. 2-3, 1925
MUŞLEA, Ion, BÂRLEA, Ov., *Tipologia folclorului. Din răspunsurile la chestionarul lui B.P. Hasdeu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970
NICULIŢĂ-VORONCA, Elena, *Datinele şi credinţele poporului român adunate şi aşezate în ordine mitologică*, vol. I-II, Ed. Saeculum I.O., Bucureşti, 1998
PAMFILE, Tudor, *Sărbătorile la români*, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 1997
PAVELESCU, Amalia, *Poezia de ritual şi ceremonial din Mărginimea Sibiului*, Editura Paideia, Bucureşti, 2000
POP RETEGANUL, Ioan-1, *Datini, credinţi, obiceiuri, descântece, bocete din Ardeal, în versuri şi proză*, B.A.R., mss. 4540
POP RETEGANUL, Ioan-2, *Obiceiuri la sărbători, din Ardeal, în versuri şi proză*, B.A.R., mss. 4542

SPERANŢIA, Th.D., *Răspunsuri la chestionarul de sărbători păgâneşti*, vol. I (Mehedinţi, Gorj, Vâlcea) – ms. 4960; vol. II (Romanaţi, Dolj) – ms. 4961; vol. III (Argeş, Dâmboviţa, Muscel) – ms. 4962; vol. IV (Prahova, Buzău, Râmnicul Sărat) – ms. 4963; vol. V (Olt, Teleorman, Vlaşca, Ilfov) – ms. 4964; vol. VI (Ialomiţa, Brăila, Tulcea, Constanţa) – ms. 4965; vol. VII (Putna, Tutova, Covurlui, Bacău, Tecuci, Fălciu, Iaşi) – ms. 4966; vol. VIII (Neamţ, Suceava, Roman, Vaslui, Botoşani, Dorohoi) – ms. 4967, B.A.R., 1907
VICIU, A., *Datini la 40 de sfinţi*, „Comoara satelor", an IV, nr. 2, 1926
VICIU-1, A., *Datini de Sângeorz. Afumatul, ungerea cu untură, udatul, urzicatul şi „Goţoii"*, „Comoara satelor", an IV, nr. 4, 1926
VICIU-2, A., *Datini şi credinţe*, „Comoara satelor", an V, nr. 5-6, 1927
VICIU-3, A., *Sărbători băbeşti (În Ţara Jiului şi a Haţegului)*, „Comoara satelor", an V, nr. 1-2, 1927
VICIU-4, A., *Obiceiuri de Paşti*, „Comoara satelor", an II, nr. 4, 1924
VICIU-5, A., *Obicei la Sântoader*, „Comoara satelor", an IV, nr 1, 1926
VICIU-6, A., *Obiceiuri de Paşte*, „Comoara satelor", an II, nr. 5-6, 1924

Cuprins

Cuvânt înainte 7

Calendarul sărbătorilor cu dată fixă 19
Postul Sf. Petru şi Pavel (11-28 iunie) 267 ❖ Postul Adormirii Maicii Domnului (1-14 august) 351 ❖ Postul Crăciunului, după lăsatul de sec de Dulcele toamnei (15 noiembrie – 25 decembrie) 482
Calendarul sărbătorilor mobile 571
Calendarul anotimpurilor 673
Calendarul săptămânal 691
Calendarul zilelor şi al nopţilor 715
Calendarul lunar 727

Bibliografie 735

Colofon

Idee şi egerie © PAIDEIA Autor, îngrijitor (de ediţie), totodată redactor, lector
şi corector, căutător şi alegător de poze *Antoaneta Olteanu* Alcătuirea cărţii
în *Souvenir* şi *Palatino*, punerea în pagini şi formă, prim cititor şi critic
Aurelian Ardeleanu Prelucrarea răbdătoare de imagini şi sfinţi
Iulian Fleşner Facerea copertei cu negru şi culori vii
Viorel Ionescu Producător aprig şi cenzor gingaş,
atoatecuprinzătoarea *Mihaela Conea*, susţinută
entuziast de alergătorii: *Cristina Albei*,
Cristina Ţurcanu, *Daniel Bodea*
şi *Marius Grigore*
Imprimări
de policromii, autotipii ...,
într-o mie de cópii *Florin Costache*,
cu adjutanţii *Eugen Popa*, *Cristina Tudor*,
Maria Gubernu, *Petra Simion* şi *Adrian Costache*,
Roxana Ilea, *Mariana Dumitru* urmaţi îndeaproape
de îndoitoarea *Aurelia Bodescu*, adunătorii de coală *Cristina Ene*,
Varvara Şeica şi *Geanina Ilinca*, legătorii *Petruţa Radu*, *Cristina Pandele*,
Lenuţa Mira şi *Ana-Maria Dumitrescu*, de tăietorul grijuliu *Nea Florin Drăgulescu*
şi de inventivul îngrijitor de maşini *Mincă Vasile* – conduşi din scurt de *Gabriela Duicu*,
Ileana Niculescu şi *Marinela Muşat*, cu toţii tipografi meşteri şi grozavi.

Sfătuitor bun şi blând la toate acestea
Ion Bănşoiu

Printed and bound in Romania
by punct